

Пролетарии от всички страни, съединявайте се

МАРКС ЕНГЕЛС

С Ъ Ч И Н Е Н И Я

ИЗДАТЕЛСТВО
НА БЪЛГАРСКАТА КОМУНИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ
СОФИЯ 1960

МАРКС
ЕНГЕЛС

ТОМ

6

*Материалите, включени в настоящото издание,
са преведени от руски и сверени с немския оригинал*

К. МАРКС
Ф. ЭНГЕЛЬС
Сочинения
Издание второе

Государственное издательство
политической литературы

ПРЕДГОВОР

Шестият том от Съчиненията на К. Маркс и Ф. Енгелс съдържа произведения, написани от ноември 1848 до юли 1849 г. По-голямата част от шестия том, както и петият том на Съчиненията, съдържа статии на Маркс и Енгелс, публикувани в „Neue Rheinische Zeitung“ — единствения вестник, който застъпва гледището на пролетариата в тогавашното демократическо движение.

На страниците на „Neue Rheinische Zeitung“ Маркс и Енгелс, прилагайки материалистическата диалектика при анализа на текущите събития, разкриват истинската същност на политическите конфликти като израз на острата класова борба, определят разположението и съотношението на класовите сили на политическата арена и с оглед на това набелязват тактическата линия на пролетариата при различните етапи на германската и европейската революция. Обобщавайки теоретически богатия опит на масите в революционната епоха, Маркс и Енгелс развиват политическите идеи на научния комунизъм, доразработват основните положения на историческия материализъм и на марксистката политическа икономия.

Томът започва със статии на Маркс, написани в условията на остра политическа криза и на подготовка на контрареволуционен преврат в Прусия. Като анализира развитието на европейската революция, което вървяло по низходяща линия, и отбелязва редицата победи на контрареволуцията, Маркс разглежда подготвяния в Прусия държавен преврат като трето действие на европейската драма, първо действие на която било поражението на френския пролетариат през юни, а второто — падането на революционна Виена на 1 ноември 1848 г.

Чрез „Neue Rheinische Zeitung“ Маркс се стреми да предупреди народните маси за приближаващата решителна схватка, да ги подготви за отпор срещу настъпващата контрареволуция. В статиите „Берлинската криза“, „Контрареволуцията в Берлин“ и др. Маркс характеризира политическата обстановка в Прусия през ноември 1848 г. и доказва, че назрелият конфликт между кралската власт и пруското Национално събрание може да бъде дазрешен само със сила.

Маркс призовава пруското Национално събрание на решителни революционни действия: да арестува министрите като претъпници против държавата, да уволни и да обяви въвн от закона всички чиновници, които не се подчиняват на решенията на Националното събрание. Той издига лозунга да не се плащат данъците, за да се отнеме от контрареволуционното правителство едно от средствата за борба против народа. В кампанията за неплащане на данъците, която трябвало да се разгърне, Маркс вижда оредство за разгаряне на революционната енергия на масите, начало на нов етап в революцията, който при успех трябвало да завърши със сваляне на кралската власт и с пълна победа на народа.

Във възвание на Демократическия окръжен комитет на Рейнската провинция (виж настоящия том, стр. 23) Маркс призовава демократическите съюзи да свикат митинги, за да подтикнат населението към отказ от плащане на данъците. В това първо възвание на окръжния комитет Маркс предупреждава да не се оказва насилствена съпротива срещу събирането на данъците, за да се предотвратят изолирани, разпокъсани въстания в Рейнската провинция. Във второто възвание (виж настоящия том, стр. 36), след като самото пруско Национално събрание взема решение за неплащане на данъците и това движение започва да става по-широко и масово, Маркс призовава към съпротива с всички средства срещу събирането на данъците, към създаване на въоръжени народни опълчения за отпор срещу врага, към създаване комитети за сигурност. В комитетите за сигурност, нарежданията на които трябвало да се смятат като единствено законни, Маркс вижда зародиша на временните революционни органи на властта, които трябвало да сменят реакционния чиновнически апарат, останал непокътнат след мартенската революция. Противоположно на пруското Национално събрание, което се ограничило с призив към пасивна съпротива срещу събирането на данъците, Маркс призовава в статиите си *„на насието да се отговаря с всички насилствени средства. Пасивната съпротива трябва да се опира на активна съпро-*

тива. В противен случай тя ще заприлича на съпротивата на телето, което касапинът води за клане“ (виж настоящия том, стр. 35).

В статиите си в „Neue Rheinische Zeitung“ и във възванията на Рейнския окръжен комитет на демократите Маркс начертава решителна и смела програма на действие за всички немски демократи. Тези документи представляват грамаден интерес за изучаване на Марксовата тактика в критическия период на германската революция.

Обаче пруското Национално събрание не отива по-далеч от призивите за пасивна съпротива; широкото, масово движение, започнало в Рейнската провинция, не намира активна подкрепа в другите провинции на Прусия. Поради това контрареволуцията спечелва нова победа: на 5 декември 1848 г. пруското Национално събрание бива разпуснато. В статията си „Държавният преврат на контрареволуцията“ Маркс пише: „Националното събрание жъне сега плодовете на своята продължителна слабост и страхливост. То даде възможност месеци наред заговорът против народа да се подготвя спокойно, да расте и крепне — и сега стана първа негова жертва“ (виж наст. том, стр. 109).

В редица статии — „Буржоазията и контрареволуцията“, „Монтескьо LVI“, „Обръщението на берлинския „National-Zeitung“ към първичните избиратели“, „Кампхаузен“ и др., — а също така в речта си на процеса срещу Рейнския окръжен комитет на демократите Маркс разглежда причините за победата на контрареволуцията в Прусия от гледище на историческия материализъм; той разкрива характера и особеностите на мартенската революция в Германия и показва, че тя се е отличавала съществено от историческите си предшественици — буржоазните революции във Франция и Англия през XVII и XVIII векове. Докато в Англия и Франция революцията довежда до създаване на нов политически строй, съответстващ на капиталистическия начин на производство, мартенската революция „реформира само политическите върхове, като остави непокътнати всичките им основи — старата бюрокрация, старата армия, старата прокуратура“ (виж наст. том, стр. 247). Докато в Англия и Франция буржоазията действително е стояла начело на революционното движение, пруската буржоазия се стремеше да дойде на власт не чрез революцията, а чрез мирна сделка с кралската власт. Маркс посочва, че позицията на Кампхаузен и на Ханземаң в революцията се обяснява не с личните качества на тези политически дейци, а с материалните интереси на класата, която те представляват. От страх пред надигания се пролетариат пруската буржоазия е готова на всякакъв компромис със силите на старото общество. Буржоазията иска ча всяка цена да

остане на „законната почва“, като по този начин се отказва от решителна борба против силите на феодалното общество и оставя да съществува старата, донякъде подновена аристократическа и бюрократическа държава. Като пази феодалната собственост от страх да не се посегне върху буржоазната собственост, пруската буржоазия отблъсква своя необходим съюзник в борбата с феодализма — селяните. По този начин тя предварително се обрича на поражение, създавайки условия за победата на контрареволуцията.

В речта си на процеса срещу Рейнския окръжен комитет на демократите Маркс разкрива истинския смисъл на прословутата „законна почва“ като стремеж да се натрапят старите закони на утвърждаващото чрез революция своите права ново общество. Развивайки учението за базата и надстройката, Маркс доказва, че противно на фантазията на юристите не обществото се основава на закона, а, обратното, законът трябва да се основава на обществото; той трябва да изразява неговите общи интереси и потребности, които произтичат от дадения начин на материалното производство. Запазването на старите закони в противоречие с новите потребности и изисквания на общественото развитие подготвя обществени кризи, които се разрешават чрез политически революции.

Като прави равностметка на половинчатата мартенска революция, Маркс доказва, че защитата на „законната почва“ и на прословутата „теория на споразумението“ неизбежно е водела до остър политически конфликт, който и избухва в Прусия през ноември 1848 г. и завършва с държавния преврат на 5 декември.

Маркс разглежда този конфликт между кралската власт и Националното събрание като борба между две държавни власти, между два суверена. Но две суверенни власти не могат да функционират едновременно, една до друга, в една държава. Борбата между тях е трябвало да се реши от материалната сила. Маркс разкрива дълбоките класови корени на тази борба. Маркс доказва, че това не е бил политически конфликт между две парламентарни групи на почвата на едно общество, а конфликт между две общества, социален конфликт, приел политическа форма. Това е била борбата между кралската власт като представителка на старото, феодално-аристократическо общество и Националното събрание като представител на съвременното буржоазно общество.

Маркс опровергава обвиненията против Рейнския окръжен комитет на демократите и доказва, че отказът от плащане на данъците е бил естествено и законно средство за самоотбрана на народа, че народът е имал право на насилията да отговори с насилие. Маркс защитава последователно и решително суверенитета на народа, неговото право на революция, на активна намеса в истори-

ческото развитие: „Когато короната прави контрареволуция, народът с пълно право отговаря с революция“ (виж наст. том, стр 271).

Марковата реч на процеса срещу Рейнския окръжен комитет на демократите, както и неговата и Енгелсовата речи на съдебния процес срещу „Neue Rheinische Zeitung“ са блестящ образец на използване съдебната трибуна за пропагандиране на революционните възгледи, за изобличаване на властите, за разкриване плановете на контрареволуцията. В речите си на процеса срещу „Neue Rheinische Zeitung“ Маркс и Енгелс защитават правата на революционния печат, първата задача на който виждат в подкопаването на основите на съществуващия реакционен политически строй.

След контрареволуционния преврат в Прусия Маркс и Енгелс още повече се убеждават, че съдбата на европейската революция се решава не в икономически изостанала Германия, а в най-развитите капиталистически страни на тогавашна Европа — Франция и Англия.

В редица статии — „Революционното движение в Италия“, „Революционното движение“ и др., Маркс разглежда пътя, изминат от европейската революция и контрареволуция през 1848 г. Той постоянно се връща към юнското поражение на френския пролетариат, което повлякло след себе си поражението на неговия противник — републиканската френска буржоазия, а в целия европейски континент — поражението на буржоазията и селяните в борбата им против феодалния абсолютизъм и което довело до ново поробване на потиснатите нации, откликнали се на февруарската революция с борба за независимост. Маркс подчертава по този начин, че съдбата на европейската революция е тясно свързана със съдбата на най-напредничавата класа — пролетариата.

Маркс обобщава резултатите от европейската революция, при което идва до извода, че „главният плод на революционното движение от 1848 година е не това, което народите спечелиха, а това, което загубиха — *загубването на илюзиите си*“ (виж наст. том, стр. 149). Всички илюзии на февруарската и мартенската революции, богати с мечти, с добри намерения и цветисто красноречие, били безжалостно стъпкани от стремителния ход на историята, от жестокостите на контрареволуцията. Маркс призовава народа да усвои уроците, които контрареволуцията му е дала, за да приложи своевременно и безстрашно тези уроци в бъдещите схватки.

Всички статии на Маркс и Енгелс, написани след контрареволуционния преврат в Прусия, са проникнати от надежда за близка победоносна пролетарска революция във Франция, която да тласне революционния подем в европейските страни, включително и в Германия. Маркс и Енгелс се надяват, че този нов подем ще доведе до-

край буржоазнодемократическата революция в Германия и тя ще премине в пролетарска революция. Тези идеи за буржоазнодемократическата революция като пролог на социалистическата революция са развити по-нататък в теорията за непрекъснатата революция, която основоположниците на марксизма създават въз основа на опита от революциите през 1848—1849 година.

Главния противник на пролетарската революция във Франция Маркс вижда в лицето на буржоазна Англия — страната, „която превръща цели нации в свои наемни работници, която с гигантските си пипала обхваща целия свят“. Маркс смята по онова време, че стара Англия може да бъде съборена само при една световна война, която ще създаде условия за победоносно въстание на чартистите — партията на английския пролетариат. Статията „Революционното движение“, която обобщава резултатите от европейската революция през 1848 г., завършва с думите: „**Революционно въстание на френската работническа класа, световна война** — такива са перспективите на 1849 г.“ (виж наст. том, стр. 161).

Както посочва по-късно Енгелс, в преценките за перспективите на европейската революция, които основоположниците на марксизма правят през 1848—1849 г., те надценяват донякъде зрелостта на икономическото развитие в континенталните европейски страни, поради което социалистическата революция в тези страни им се струва съвсем близка.

Като възлагат главните си надежди на революционната инициатива на френския пролетариат, Маркс и Енгелс в същото време следят с неотслабващо внимание развитието на борбата в другите европейски страни. Те горещо подкрепят борбата на потиснатите народи за свобода. В редица статии Маркс и Енгелс защитават независимостта на Полша, като оценяват високо значението на освободителната борба на полския народ за европейската демокрация. В статиите си „Революционното движение в Италия“, „Провъзгласяването на републиката в Рим“, „Войната в Италия и Унгария“, „Поражението на пиемонтците“ Маркс и Енгелс говорят с гореща симпатия за освободителната борба на италианския народ. Главната причина на неговите поражения те виждат в предателската политика на кралската власт в Пиемонт. „Против измяната и страхливостта на правителството“, пише Енгелс, „има само едно средство: революция“ (виж наст. том, стр. 412). Вместо да противопоставя на австрийците само редовната армия и да се ограничава с обикновените начини за водене на война, италианският народ, пише Енгелс, трябва да се вдигне на масово въстание, да започне революционна, партизанска, истински национална война за да премахне завинаги австрийското потисничество.

Редица статии в този том — „Борбата в Унгария“, „„Kölnische Zeitung“ за борбата на маджарите“, „Войната в Италия и Унгария“, „Унгария“ — са посветени на унгарската революция. Маркс и Енгелс следят с голямо внимание и симпатия революционната борба на унгарския народ против реакционната Хабсбургска монархия. Анализирайки военните действия в Унгария, Енгелс смята за особено важно, че ръководителите на унгарската революция успели да проведат редица мерки, които осигурили подкрепата на революцията от страна на селяните. Той подчертава също така народния, партизански характер, който взела войната в Унгария, и оценява високо решителните революционни методи за борба с врага, прилагани от правителството на Кошут.

Маркс и Енгелс разглеждат националния въпрос като съставна част от общата проблема за европейската революция. В зависимост от това, в чий интерес е националното движение на един или друг народ, обективно на кого служи това движение, те делят народите на революционни и контрареволуционни. Към революционните народи те отнасят поляците, украинците и италианците, борбата на които допринасяла за отслабването на главните реакционни държави на тогавашна Европа — Русия, Прусия и Австрия. През лятото на 1848 г. Маркс и Енгелс се отнасят с горещо съчувствие към националното движение на чехите, по-специално към пражкото въстание. Обаче след потушаването на това въстание в движението на славянските народи, населяващи Австрия, вземат връх реакционните буржоазно-помешчически елементи; поради това Хабсбургската монархия и руският царизъм успяват да използват тези народи за потушаване на революцията в Германия и Унгария. След като съдържанието и обективният характер на националното движение на тези славянски народи се изменят, Маркс и Енгелс ги преценяват като контрареволуционни.

Ленин, като разглежда позицията на Маркс и Енгелс през 1848—1849 г. по националния въпрос, пише, че тази позиция е била единствено правилната по онова време, „защото през 1848 г. е имало исторически и политически основания да се прави разлика между „реакционни“ и революционндемократични нации. Маркс е бил прав, като е осъждал първите и е бил за вторите. Правото на самоопределение е едно от демократическите искания, което естествено трябва да бъде подчинено на общите интереси на демокрацията. През 1848 и следващите години тези общи интереси са се състояли преди всичко в борба против царизма“ (В. И. Ленин, Съчинения, т. 22, стр. 152—153).

В статиите „Борбата в Унгария“ и „Демократическият панславизъм“ Енгелс се обявява против националистическата идео-

логия, каквато и форма да приема тя — против пангерманизма и панславизма. Обаче наред с правилната историческа оценка на движението на редица славянски народи, които влизали в състава на Австрия, като движение, което по онова време противоречи на интересите на германската и европейската революция, в статиите на Енгелс има известни погрешни мисли за историческата съдба на тези народи. Енгелс смята, че тези народи не са способни вече да играят прогресивна роля в по-нататъшното историческо развитие и са осъдени на гибел като самостоятелни народи. Освен това в статиите е едностранчиво изобразен процесът на покоряването на редица славянски народи от немците като прогресивен процес, свързан с разпространяване на културата и цивилизацията. Това твърдение противоречи на картината на хищническата, грабителска политика на германските държави в Източна Европа, която самият Енгелс рисува в други свои произведения (серията статии „Разискванията по полския въпрос във Франкфурт“ в том пети от настоящото издание и статията „Познан“ в настоящия том). Възгледите на Енгелс за историческото бъдеще на славяните, които влизали в състава на Австрийската империя, били свързани с неговата представа за ролята на малките народи в историческия процес. Енгелс смята, че по-нататъшното историческо развитие, основна тенденция на което е централизацията, ще доведе до това, че тези малки народи ще загубят самостоятелността си и ще бъдат погълнати от големите и по-жизнеспособни нации. Енгелс дава като пример гелите в Шотландия, бретонците във Франция, баските в Испания. От същото гледище Енгелс преценява заграбването на част от територията на Мексико от страна на Съединените американски щати. Обаче когато преценява съдбата на малките народи, Енгелс не взема предвид, че за капитализма, наред с тенденцията към централизация, е свойствена и друга тенденция — борбата на малките народи за независимост, техният стремеж към създаване на собствена държава. Погрешните възгледи на Енгелс за историческата роля на някои славянски народи се обясняват и с това, че през 1848—1849 години марксистката разработка на националния въпрос е още в началния си стадий и опитът от националните движения на малките народи е още сравнително малък. Трябва да се отбележат и онези уговорки относно съдбата на тези славянски народи, които срещаме в Енгелсовите статии. „Ако славяните в някой период на своето робство започнат *нова революционна история*, с това те вече биха доказали своята жизнеспособност. От същия този момент революцията би имала интерес те да се освободят и частните интереси на немците и маджарите ще отстъпят пред по-важните инте-

реси на европейската революция“ (виж настоящия том, стр. 299). Развитието на славянските народи, които влизаха в състава на Австрия, през стотте години, изминали от написването на тези Енгелсови произведения, доказва убедително жизнеспособността и устойчивостта на тези народи — те извоюваха свобода и независимост, създадоха собствени държави и успешно строят социалистическото общество.

Осветлявайки системно и дълбоко на страниците на „Neue Rheinische Zeitung“ борбата между силите на революцията и контрареволуцията в различните европейски страни, Маркс и Енгелс отделят в същото време голямо внимание за анализиране на събитията след контрареволуционния държавен преврат в Прусия. Те смятат, че главната задача на немската демокрация е да защитава крачка по крачка в печата, в народните събрания, в парламента позициите, които е запазила още.

В статиите „Трите нови законопроекта“, „Хохенцолерновият общ план за реформи“, „Хохенцолерновият законопроект за печата“ те критикуват рязко внесените от правителството на Мантойфел законопроекти, които представлявали достойно допълнение на дарената от краля на 5 декември 1848 г. саката конституция и имали за цел да върнат страната към патриархалното варварство на старопруското законодателство.

В статиите на Енгелс „Проектът за адрес на втората камара“, „Разискванията в Берлин по въпроса за адреса“, „Заседанието на втората камара в Берлин на 13 април“, „Разискванията по закона за плакатите“ се критикува дейността на втората камара на пруския ландтаг. Като анализира разискванията във втората камара, Енгелс отбелязва с възмущение, че нейните депутати, включително и представителите на крайната левица, вместо да защитават открито демократическите права на народа, проявяват парламентско приспособленчество, като правят една отстъпка след друга. Енгелс обвинява водачите на дребнобуржоазната демокрация, тези „новоизпечени рицари на парламентарната трибуна“, че се надяват да постигнат с парламентски методи онова, което може да се постигне само с революционни методи, със силата на оръжието. Статиите на Маркс и Енгелс, които влизат в настоящия том, съдържат остра критика на буржоазния парламентаризъм и в тях е набелязана тактиката на революционните депутати в парламента, главна особеност на която е органичното съчетание на парламентарната дейност с извънпарламентарната борба на народните маси.

Дейността на самите Маркс и Енгелс през 1848—1849 години е неразривно свързана с революционната борба на масите.

През пролетта на 1848 г., когато Маркс и Енгелс пристигат в Германия, разпокъсаността и недостатъчната политическа съзнателност на пролетариата, организационната слабост и малобройност на Съюза на комунистите определяли като единствено правилна при тези условия тактика на пролетариата активното участие в буржоазната революция на крайното ляво крило на демократическото движение. Ръководейки се от тази тактика, Маркс, Енгелс и техните привърженици влезли в демократическите организации, където бранели гвърдо позициите на революционния пролетариат, без да правят никакви принципи ни отстъпки на дребнобуржоазните демократи и показвайки им тяхната половинчатост и непоследователност, подтиквайки ги към решителни действия.

Освен „Neue Rheinische Zeitung“ и къолнското Демократическо дружество арена за политическата дейност на Маркс и Енгелс бил още къолнският Работнически съюз, чрез който Маркс, Енгелс и техните привърженици се стремели да издигнат класовата съзнателност и организираност на работниците не само в Кьолн, но и в цялата Рейнска провинция.

С развитието на революцията политическата съзнателност и активност на немските работници растяла, те все повече започнали да разбират собствените си класови цели и се освобождавали от влиянието на дребнобуржоазните демократи. Опитът от борбата показал, че в решителната схватка с контрареволуцията водачите на дребнобуржоазната демокрация не могат да бъдат надеждни съюзници. Във връзка с изменението на положението Маркс, Енгелс и техните привърженици, продължавайки да действуват заедно с демократите по редица общи политически въпроси (като например изборите за втората камара на пруския ландтаг), пристъпват практически към създаване на самостоятелна политическа организация на пролетариата. С тази цел те предприемат редица мерки за реорганизиране и заздравяване на къолнския Работнически съюз. Тези мерки се прокарвали в остра борба против фракционната, разколническа дейност на Готшалк и на неговите привърженици (виж например решението на клоната на къолнския Работнически съюз в приложенията към настоящия том, стр. 642—644).

През пролетта на 1849 г. във връзка с изострянето на класовата борба в Германия, с революционната война в Унгария и със започналия подем на революционното движение във Франция особено назрява необходимостта от самостоятелна организация на пролетариата. Поддържани от челните, най-съзнателните немски работници, Маркс, Енгелс и техните привърженици излизат на 14 април 1849 година от Рейнския окръжен комитет на демократите

и по този начин скъсват организационно с водачите на дребнобуржоазната демокрация (виж наст. том, стр. 461). След това ръководеният от тях кьолнски Работнически съюз взема решение да излезе от обединението на демократическите съюзи на Рейнската провинция и да установи връзка с общогерманското обединение на работническите съюзи. Като скъсват с дребнобуржоазната демокрация, Маркс и Енгелс не се отказват и занаят пред от общи действия с нея в борбата против общия враг.

Промяната на тактиката, която Маркс и Енгелс правят една година след започването на Мартенската революция, става във връзка с настъпилите през това време изменения в съотношението на класовите сили в Германия, както и с измененията в съзнанието на немските работници. За тези последните изменения много допринесъл „Neue Rheinische Zeitung“, който все по-открито пишел като орган на революционния пролетариат.

В редица статии — „Един буржоазен документ“, „Монтескьо LVI“, „„Kölnische Zeitung“ за изборите“ — Маркс показва с конкретни факти безмилостната жестокост на пруската буржоазия по отношение на работниците и разобличава лицемерните ѝ опити да кокетира с пролетариата, демагогските ѝ предизборни обещания, че с един замах ще разреши „социалния въпрос“. Полемизирайки против обърканите теоретически разсъждения на „Kölnische Zeitung“ по „социалния въпрос“ изобщо, Маркс разкрива конкретния класов характер на този въпрос. Той доказва, че противно на надеждите на буржоазията, че пролетариатът, дребната буржоазия и селяните ще гласуват за дарената от краля конституция, тези класи са заинтересовани от установяването на демократична република — държавна форма, която им дава повече възможност да защитават интересите си. „Не са ли именно тези класи най-радикалните, най-демократичните класи на цялото общество? Не е ли именно пролетариатът специфично *революционната* класа?“ (Виж настоящия том, стр. 230.)

Единната демократическа германска република, за която Маркс и Енгелс водят последователна борба, означавала премахване не само на отживелите форми на политическия строй, господството на реакционната феодална класа, но и революционно разрешаване на въпроса за обединението на Германия, за премахването на вековната раздробеност на страната, която пречела на нейното икономическо и политическо развитие.

Както и в редица по-ранни статии, Маркс и Енгелс се обявяват решително против планове за обединяване на Германия: „от горе“ под върховенството на една от феодалните монархии — Австрия или Прусия (статията „Франкфуртското събрание“). Съ-

щевременно основоположниците на марксизма се борят и против южногерманските дребнобуржоазни републиканци, които се стремели да превърнат Германия във федеративна република, подобна на Швейцария.

В статиите си, написани през време на принудителното си живееие в Швейцария — „Бившето княжество“, „Новите представителни учреждения. — Успехите на движението в Швейцария“, „Изборите за Федерален съд“, „Портрети на членовете на Федералния съвет“, „Националният съвет“, „Швейцарската преса“, — Енгелс рисува жанрови картинки из политическия живот на Швейцария, която тогава представлявала такъв образец на буржоазна федеративна република, какъвто образец на буржоазна монархия била Белгия. Енгелс подчертава местната, кантонална ограниченост на политическия живот в тогавашна еснафска Швейцария, характерните за повечето нейни политически дейци предразсъдъци, тесния кръгзор, дребнавостта и склонността към дребнави спорове.

Отхвърляйки решително дребнобуржоазните планове за превръщане на Германия във федеративна република по швейцарски образец, Маркс и Енгелс доказват, че особеностите на социално-икономическото и политическото развитие на Германия настойчиво изискват да се премахне раздробеността на страната, партикуляризмът, множеството малки държавици и правят необходимо създаването на единна демократична германска република.

Маркс и Енгелс неведнъж подчертават, че революционна Германия ще трябва да защитава свободата и независимостта си не само против вътрешните, но и против външни врагове и на първо място против главните сили на европейската контрареволуция — буржоазна Англия и феодално-абсолютична Русия. Маркс и Енгелс сочат, че руският царизъм е главната опора на феодално-монархическата реакция в Европа, без събарянето на която победата на европейската революция и истинското обединение на Германия са невъзможни.

Главната вътрешна пречка за революционното обединение на Германия Маркс и Енгелс виждат в реакционната пруска монархия на Хохенцолерните, която била опора на старите, отживели сили на феодалното общество. В статиите „Подвизите на Хохенцолерните“, „Новата пруска конституция“, „Новата военно полева харта“, „Към Моя народ“ и др. е нарисувана с ярки краски историята на издигането на управляващата пруска династия чрез грабителски завоевания, вероломство и насилие и е показана истинската ѝ роля на удушвач на освободителното народно движение.

Друга пречка за обединяването на Германия била феодално-абсолютична Австрия. Докато съществувала империята на Хабс-

бургите, не можело да става и дума за освобождаване на потиснатите народи, за установяване на истински демократичен строй в цяла Германия.

Маркс и Енгелс продължават критиката си срещу общогерманското Национално събрание, което, вместо да нанесе решителен удар на контрареволуционните сили в Германия, ги оставяло да вършат своето дело. Депутатите от „Франкфуртското жабешко благо“ се занимавали с професорско-филистерски брътвеж за основните права на германския народ, отричайки на този народ едно негово вечно основно право — правото на въстание (виж статиите „Франкфуртското събрание“, „Докладът на Франкфуртската комисия по австрийските работи“, „Виена и Франкфурт“, „Пруският ритник за франкфуртците“). А когато Франкфуртското Национално събрание завършило най-последно изработването на германска имперска конституция, тя се оказала само къс хартия, тъй като немските монарси не благоволили да признаят тази конституция.

През пролетта на 1849 г. в Рейнската провинция и в други области на Западна Германия избухват народни въстания в защита на имперската конституция. Маркс и Енгелс излизат в защита на това движение въпреки ограничените му цели. Те обясняват масовия характер, който това движение взело, с обстоятелството, че „народът вижда във всяка, дори и жалка крачка към обединяване на Германия крачка към премахване на дребните монарси и към освобождаване от непосилното данъчно бreme“ (виж настоящия том, стр. 498). На страниците на „Neue Rheinische Zeitung“ Маркс и Енгелс поздравяват разгърнатата се борба на народните маси, важна роля в която играели работниците. Енгелс взема активно участие във въстанието в Елберфелд (виж статията „Елберфелд“).

Смелата и непримирима позиция на „Neue Rheinische Zeitung“, който ръководел революционната борба на масите, предизвиква от самото начало ожесточени преследвания от страна на пруското правителство и на съдебните власти. Против редакторите на вестника биват заведени редица дела. Обаче процесите против „Neue Rheinische Zeitung“ на 7 февруари 1849 г. и против Рейнския окръжен комитет на 8 февруари 1849 г. вземат нежелателен за пруското правителство обрат. Изобличителните речи на Маркс и Енгелс, посрещнати възторжено от присъстващата публика, довеждат до тяхното оправдаване от съда и до огромна популярност на редакторите на „Neue Rheinische Zeitung“.

Пруското правителство не се отказало от намерението си да накара по някакъв начин „Neue Rheinische Zeitung“ да млъкне.

През май 1849 г., след неуспеха на разпокъсаните въстания в Рейнската провинция, пруските власти издават заповед за екстернирането на Маркс от Прусия като лице, което няма пруско поданство. Полицейските репресии против Маркс и другите редактори на вестника довеждат до спиране на „Neue Rheinische Zeitung“ на 19 май 1849 г. В последния брой, отпечатан с червено мастило, Маркс и Енгелс, като правят преглед на славната борба на вестника за делото на революцията, подчертават особено силно духа на пролетарски интернационализъм, който го отличава: „... не беше ли душата на юнкската революция душа на нашия вестник?“ (виж настоящия том, стр. 549). Във вестника пролетарският интернационализъм се съчетава органично със защитата на истинските национални интереси на германския народ. Редакцията на вестника е имала пълно право да каже: „Ние спасихме революционната чест на нашата родина.“

В прощалното обръщение „До къолнските работници“ редакторите на вестника заявяват, че „тяхната последна дума винаги и навсякъде ще бъде: освобождение на работническата класа!“ (виж настоящия том, стр. 564).

Особено място заема в този том две икономически произведения на Маркс — „Наемен труд и капитал“ и тясно свързаният с това произведение ръкопис „Работната заплата“.

В основата на „Наемен труд и капитал“, публикуван като серия уводни статии в „Neue Rheinische Zeitung“ през април 1849 г., залягат лекциите, изнесени от Маркс през декември 1847 г. в Немското работническо дружество в Брюксел. С публикуването на това произведение Маркс имал за цел да обрисова икономическите отношения, които представляват материалната основа на класовата борба в капиталистическото общество. Той се стреми да даде на пролетариата теоретическо оръжие, дълбоко научно разбиране за основата, на която се гради класовото господство на буржоазията и наемното робство на работниците в капиталистическото общество. За разлика от „Нищета на философията“, където икономическите възгледи на Маркс са изложени в полемична форма, в „Наемен труд и капитал“ те са изложени в систематизиран и популярен вид, достъпен за работниците. В сравнение с „Нищета на философията“ „Наемен труд и капитал“ представлява крачка напред в разработването на Марксовото икономическо учение.

В труда си „Наемен труд и капитал“ Маркс разкрива същността на производствените отношения в буржоазното общество, основани на експлоатацията на труда на наемните работници. Като показва, че съществуването на капитала и на наемния труд е взаимно обусловено, Маркс същевременно подчертава дебело ан-

тагонистичния характер на тези отношения. Противно на проповедниците на хармония между труда и капитала, Маркс разкрива коренната противоположност на техните интереси. Разглеждайки всички икономически категории исторически, Маркс определя капитала като „буржоазно производствено отношение, производствено отношение на буржоазното общество“ (виж настоящия том, стр. 441). В това произведение Маркс продължава да развива изходните положения за разработването на своята теория за принадлежната стойност. Той идва до извода, че нарастването на капитала, развитието на производителните сили на буржоазното общество, на техниката, широкото прилагане на машините — всичко това води до по-голяма експлоатация на пролетариата, до повече бедност и бедствия за класата на наемните работници, които са производители на материалните блага. В това си произведение Маркс формулира в общия му вид положението за относителното и абсолютно обедняване на работническата класа при капитализма — едно от най-важните положения на марксистката политическа икономия.

В настоящото издание „Наемен труд и капитал“ се печата в онзи вид, в който това произведение е било публикувано в „Neue Rheinische Zeitung“. Както казва Енгелс, Маркс по това време още не бил доразвил критиката си на буржоазната политическа икономия. Той прави това едва към края на 50-те години. Ето защо в произведението му „Наемен труд и капитал“ има изрази и цели фрази, които от гледище на по-късните работи на Маркс са несполучливи и дори неверни. При издаването на това произведение за масовия читател през 1891 г. Енгелс прави в него редица изменения, които в настоящото издание са дадени под линия. Както отбелязва Енгелс, тези изменения се отнасят до един пункт: според по-ранния текст на „Наемен труд и капитал“ работникът продава на капиталиста своя труд, според направените от Енгелс изменения — той продава работната си сила. Като обяснява смисъла на тези изменения, Енгелс пише, че тук не става въпрос за думите, а за един от най-важните пунктове на икономическата теория, неразбирането на който е довело класическата политическа икономия до безизходица. Изходът от тази безизходица е намерен от Маркс. Както пише Енгелс в предговора към втория том на „Капиталът“, Маркс доказва, че „трудът няма стойност. Като дейност, която създава стойност, той не може да има стойност, тъй както тежестта не може да има тегло, топлината — температура, електричеството — сила на тока. Купува се и се продава като стока не трудът, а работната сила. Щом тя стане стока, нейната стойност се измерва с труда, въплътен в нея като в обществен продукт; тази

стойност е равна на труда, обществено необходим за нейното произвеждане и възпроизвеждане“ (К. Маркс. „Капиталът“, том 2, бълг. изд. 1954, стр. 23). Стоката работна сила има особено свойство — да създава стойност, да бъде източник на стойност, и при това източник на по-голяма стойност от самата нейна стойност. Създаваната от работника принадлежаща стойност се присвоява от капиталиста. С учението си за принадлежната стойност, разработено в края на 50-те години и класически доказано в „Капиталът“, Маркс откря тайната на капиталистическата експлоатация.

Тясно свързаният с „Наемен труд и капитал“ ръкопис „Работната заплата“ представлява очевидно конспект на Маркс за няколко последни лекции, изнесени от него в Брюксел. Този ръкопис, който има характер на фрагменти и не е бил предназначен от Маркс за печат, все пак представлява голям интерес, тъй като в много отношения допълня съдържанието на „Наемен труд и капитал“. В същото време за него изцяло важат бележките, направени от Енгелс през 1891 г. в увода на „Наемен труд и капитал“.

В този ръкопис Маркс разглежда как се отразява развитието на производителните сили върху работната заплата и идва до извода, че частта от капитала, предназначена за машини и суровини, расте много по-бързо от частта, която отива за издръжка на работниците. Макар че понятията постоянен и променлив капитал тук още липсват, все пак в този ръкопис Маркс се приближава до разработеното по-късно от него положение за органическия състав на капитала. Маркс идва до извода, че всяко развитие на нова производителна сила в условията на капитализма се оказва оръжие против работниците.

Голям интерес представлява Марковата критика на различните проекти за облекчаване положението на работниците, които проекти имали за цел да отвлекат последните от класовата борба, като например: създаването на спестовни каси, въвеждането на производствено образование и, най-после, Малтусовата теория. Твърдейки, че според природния закон населението расте по-бързо от средствата за живот, Малтус предлага да се намали конкуренцията между работниците чрез намаляване на ражданията. Маркс отделя особено внимание за разобличаването на „цялата глупост, низост и лицемерие“ на Малтусовата доктрина, която превръща обществените явления в природни явления, разглежда мизерията на пролетариата като негова собствена вина и го наказва за това.

В раздела за работническите съюзи Маркс разглежда тези обединения на работническата класа като средство, чрез което тя ще се подготви за премахване на старото общество с неговите класови противоречия. Като анализира отношенията между труда

и капитала и разкрива експлоатирането на работниците, Маркс същевременно подчертава исторически прогресивната роля на наемния труд, на производствените отношения в капиталистическото общество, без които не биха могли да бъдат създадени материалните средства за освобождаване на пролетариата и за създаване на ново общество, а самият пролетариат не би могъл да достигне такава степен на развитие, на която той става способен да извърши революция в старото общество и да революционизира самия себе си.

В края на тома са поместени редица материали и документи, написани от Маркс и Енгелс след спирането на „Neue Rheinische Zeitung“, през май—юли 1849 г. Това са две заявления до редакции на вестници, както и статията на Енгелс „Революционното движение в Пфалц и Баден“ и статията на Маркс „13 юни“ — за неуспелия бунт на дребнобуржоазните демократи в Париж.

В отдела „Из ръкописното наследство на К. Маркс и Ф. Енгелс“ освен Марковия ръкопис „Работната заплата“ са включени две непубликувани на времето статии на Енгелс за положението във Франция в навечерието на президентските избори през декември 1848 г. — „Работническата класа на Франция и президентските избори“ и „Прудон“.

Като приложения към тома се печатат редица документи, които отразяват практическата революционна дейност на Маркс и Енгелс и ролята им на ръководители в борбата на широките народни маси. Между тези документи са и материалите за дейността на Маркс и Енгелс в кьолнския Работнически съюз, както и съобщения за демократическите банкети [събрания], в които те са участвували. В приложенията са включени още и материали за преследванията на Маркс и Енгелс от страна на съдебните и полицейски власти; тези материали рисуват трудната и напрегната обстановка, в която е бил редактиран „Neue Rheinische Zeitung“ и в която са работили Маркс и Енгелс за организирането и политическото възпитание на народните маси.

Произведенията на Маркс и Енгелс, поместени в настоящия том, представляват богат материал за изясняване теоретическите и тактическите принципи, формулирани от основоположниците на марксизма по време на революцията от 1848—1849 година.

*

* *

Както вече се каза в предговора на петия том от Съчиненията, авторството на статите на К. Маркс и Ф. Енгелс, печатани в „Neue

Rheinische Zeitung“, е много трудно да се установи поради това, че статиите не са подписани, самите автори са оставили много малко данни и липсват ръкописните оригинали. Освен това много от статиите носят белезите на общ труд на двамата автори. В случаите, когато беше невъзможно да се установи кой от двамата автори — Маркс или Енгелс — е писал една или друга статия, в края на статията авторството не е посочено.

В случаите, когато статията в оригинала е без заглавие и то е дадено от Института по марксизъм-ленинизъм при ЦК на КПСС, пред заглавието е поставена звездичка.

*Институт по марксизъм-ленинизъм
при ЦК на КПСС*

К. МАРКС
Ф. ЭНГЕЛС

НОЯМБРИ 1848 — юли 1849

К.МАРКС
Ф.ЕНГЕЛС

СТАТИИ
ИЗ „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

9 НОЕМВРИ 1 8 4 8 — 19 МАЙ 1 8 4 9

БЕРЛИНСКАТА КРИЗА¹

Кьолн, 8 ноември. Положението изглежда много объркано, но е много просто.

Кралят, както вярно отбелязва „*Neue Preussische Zeitung*“², стои „*върху широката основа*“ на своите „*наследени, осветени от бога*“ права.

На другата страна стои *Националното събрание*, което няма абсолютно никаква основа. То трябва тепърва да учреди, да положи тази основа.

Два суверена!

Междинното звено между двата е *Кампахузен*, теорията на *съглашението*³.

Когато двата суверена не успеят или не пожелаят да се споразумеят, те се превръщат в два враждебни суверена. Кралят има право да хвърли ръкавица на Събранието, Събранието има право да хвърли ръкавица на краля. *По-голямото право* е на страната на *по-голямата сила*. Силата се изпитва в борба. Борбата се изпитва чрез *победата*. Двете сили могат да докажат своето право само с *победата*, а своята неправота — само с *поражението*.

Досега кралят не беше конституционен крал. Той е *абсолютен монарх*, който се съгласява на конституционен режим или не се съгласява.

Досега Събранието не беше конституционно, то е *конституиращо*. Досега то се стремеше да установи конституционен режим. То може да се откаже от своя *стремеж* или да не се откаже.

Двете страни, кралят и Събранието, до известно време се примираха с конституционния церемониал.

Искането на краля да се образува угодно нему правителство на Бранденбург против мнозинството в камарата е искане на *абсолютен монарх*.

Дързостта на камарата чрез *непосредствена* депутация да забрани на краля да се образува правителство на Бранденбург е дързост на *абсолютна камара*.

И кралят, и Събранието извършиха прегрешение спрямо конституционното споразумение.

И кралят, и Събранието се върнаха всеки на своята първоначална позиция — кралят съзнателно, а камарата несъзнателно.

Предимствата са на страната на краля.

Правото е на страната на *силата*.

Правната фразеология е на страната на *безсилието*.

Едно правителство на *Родбертус* би се оказало нула, защото плюс и минус се парализират взаимно.

Написано от К. Маркс
на 8 ноември 1848 година

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“,
бр. 138, 9 ноември 1848 г.

БИВШЕТО КНЯЖЕСТВО⁴

Из Невшателската република, 7 ноември. За вас ще бъде интересно да чуете нещо и за една малка страна, която доскоро се наслаждаваше на благодатта на пруското господство, но която първа измежду подвластните на пруския крал страни вдигна знамето на революцията и прогони пруското отеческо правителство. Думата ми е за бившето „княжество Нойенбург и Валендис“⁵, където сегашният министър-председател господин Пфул правеше първите си административни упражнения като губернатор и бе изхвърлен от народа през май тази година, още преди да бе успял да пожъне лаври в Познан и да получи в Берлин вот на недоверие за поста председател. Сега тази малка страна носи гордото име „République et Canton de Neuchâtel“* и може би не е далеч времето, когато последният невшателски гвардеец ще четка зеления си мундир в Берлин. Трябва да призная, че изпитвах забавно удовлетворение от това, че пет седмици след моето бягство от светата пруска хермандада⁶ отново мога да се разхождам свободно по територия, която de jure** се смята още за пруска.

Впрочем републиката и кантонът Невшател се намира явно в много по-добро положение от блаженопочившото княжество Нойенбург и Валендис; за това говори фактът, че при неотдашните избори за швейцарския Национален съвет републиканските кандидати получиха повече от 6,000 гласа, докато кандидатите на роялистите, или на „бедуините“, както ги наричат тук, са събрали едва 900 гласа. За членове на Големия съвет също така са избрани

* — „Република и кантон Невшател“. *Ред.*

** — юридически. *Ред.*

почти изключително републиканци и само едно малко планинско селце Льо Пон, където господствуват аристократите, е изпратило като свой представител в Невшател бившия кралско-пруско-княжеско-нойенбургски държавен съветник Қалам, който преди няколко дни бе принуден да положи там клетва за вяроност към републиката. Вместо стария кралски „Constitutionnel neuchâtelois“ сега в Ла-Шо-де-фон, най-големия, най-индустриалния и най-републикански настроения град на кантона, излиза „Républicain neuchâtelois“⁷ — един доста добре редактиран вестник, макар да се издава на много лошия френски език на швейцарска Юра.

Часовникарската промишленост на Юра и производството на дантели в Траверстал*, които са главни източници за съществуване на тази малка страна, тръгват все по-добре и въпреки тридесетсантиметровия сняг, който тук вече е паднал, предишната жизнерадостност на планинците постепенно се връща. Що се отнася до „бедуините“, те сноват насам-натам с много мрачни физиономии, напразно парадират с пруските цветове на панталоните, ризите и шапките си и напразно въздишат за връщането на почитения Пфул и за декрети, които започват с думите: „Nous Frédéric-Guillaume par la grâce de Dieu“^{**}. Пруските цветове, черните шапки с бели кантове тук горе, на Юра, на 3,500 фута над морското равнище, предизвикват същото потискащо впечатление и същите двусмислени шеги, както и при нас, на Рейн; ако не бяха швейцарските знамена и огромните плакати с надпис „République et Canton de Neuchâtel“, би могло да ми се стори, че се намирам у дома си. Впрочем мога с радост да съобщя, че немските работници изиграха в невшателската революция същата решаваща и крайно почетна роля, както и във всички революции през 1848 година. Затова именно аристократите изпитват към тях такава силна омраза.

Написано от Ф. Енгелс на 7 ноември 1848 г. Печата се по текста на вестника
 Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“.
 Бр. 140, 11 ноември 1848 г.

* Френското му име е: Вал-де-Травер. *Ред.*

** „Ние, Фридрих-Вилхелм, по божия милост.“ *Ред.*

НОВИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛНИ УЧРЕЖДЕНИЯ. — ПРОГРЕС В ШВЕЙЦАРИЯ

Берн, 9 ноември. От онзи ден тук са се събрали новите законодателни органи на Съюза — швейцарският Национален съвет и Съветът на кантоните (Ständerat). Град Берн направи всичко възможно, за да ги приеме блестящо и подкупващо. Не липсваха музика, празнични шествия, топовна стрелба, камбанен звън и илюминация. Заседанията се откриха още същия ден, пò завчера. Преобладаващото мнозинство от Националния съвет, избран въз основа на общо избирателно право и пропорционално на броя на населението (Берн изпраща 20 депутати, Цюрих — 12, най-малките кантони по 2—3 депутати), се състои от либерали с радикална отсенка. Решително радикалната партия има доста голям брой мандати, а консервативната партия разполага само с шест-седем гласа от всичките над сто гласа. Кантоналният съвет, в който всеки кантон е представен от двама депутати, а всеки полукантон — от един, по своя състав и характер не се отличава почти никак от последния тагзатцунг*. Старите кантони (Urkantöpli) пак изпратиха няколко правоверни привърженици на Зондербунда⁸, и поради това, че изборите са косвени, реакционните елементи, макар че са незначително малцинство, все пак са представени в Кантоналния съвет с по-голям брой депутати, отколкото в Националния съвет. Изобщо Кантоналният съвет представлява тагзатцунг, подновен с отменяването на мандатите със задължително поръчение⁹ и с лишаването на полукантоните от право на глас и изтикан на заден план от новосъздадения Национален съвет. Кантоналният съвет играе неблагоприятната роля на сенат или на камара на перовете, ролята на спирачка на предполагаемия, неудържим стремеж на Националния съвет към нововъведения, ролята

* Събрание на представители на швейцарските кантони, което се е занимавало с общи въпроси, като напр. външната политика. *Ред.*

на наследник на зрялата мъдрост и на предпазливата разсъдителност на дедите. Това достопочтено и солидно учреждение още отсега споделя участва на своите събрата в Англия и Америка и на предалия богу дух във Франция. Още преди Кантоналният съвет да е успял да прояви признаци на живот, печатът вече го пренебрегва и се занимава само с Националния съвет. Почти никой не говори за него, а ако той накара да заговорят, още по-зле ще бъде за самия него.

Националният съвет, макар че е длъжен да представлява цялата швейцарска „нация“, още на първото си заседание показва образец, ако не на гясно кантонален дух, то във всеки случай на чисто швейцарска несговорност и дребнавост. Три пъти трябваше да се гласува, за да се избере председател на съвета, макар че само трима кандидати, и то все от Берн, имаха сериозни изгледи да бъдат избрани. Това бяха господата Оксенбайн, Функ и Нойхаус; първите двама — представители на бернските старорадикали, третият — представител на старо либералната, полуконсервативна партия. В края на краищата беше избран господин Оксенбайн с 50 гласа от 93, т. е. с доста незначително мнозинство. Все още е обяснимо защо цюрихци и другите moderados¹⁰ противопоставиха на господин Оксенбайн мъдрия и с голям опит Нойхаус, но обстоятелството, че господин Функ, който спада към същото направление като Оксенбайн, бе кандидатиран като конкурент против последния и два пъти участва в гласуването, показва колко слабо консолидирани и дисциплинирани са партиите. Във всеки случай с избирането на Оксенбайн радикалите одържаха победа в първия турнир между партиите. — В по-нататъшните избори на вицепредседател абсолютно мнозинство се получи едва в петия тур на гласуването! Обратно на това солидният и опитен Кантонален съвет още при първото гласуване избра почти единодушно за свой председател цюрихския moderado — Фурер. Едните и другите избори вече показаха достатъчно колко различен е духът на двете камари и колко неизбежни са в близко време разногласията и конфликтите между тях.

Следващият интересен предмет на дебатите ще бъде избирането на главния град на Съюза. За швейцарците интересен, защото мнозина от тях са заинтересовани от него материално, за чужбина — защото именно тези дебати ще покажат най-ясно доколко е изживял старият местен патриотизъм и кантоналната ограниченост. Най-енергично конкурират помежду си Берн, Цюрих и Люцерн. Берн се старае да докаже — но безуспешно, — че Цюрих трябва да се задоволи с федералния университет, а за Люцерн е достатъчно да има Федералния съд [Bundesgericht]. Във всеки

случай Берн е единственият подходящ град, тъй като е средищен пункт между немска и френска Швейцария и главен град на най-големия кантон и се превръща в център на цялото швейцарско движение. Ясно е, че за да придобие подобавашо значение, Берн трябва да има също така университет и федерален съд. Но опитайте се да втъпните това на швейцарците, всеки от които е фанатичен привърженик на главния град на своя кантон! Много е възможно по-радикалният Национален съвет да гласува за радикалния Берн, а солидният Кантонален съвет — за солидният и дълбокомъдър Цюрих. Тогава наистина няма да бъде лесно да се излезе от положението.

В Женева вече три седмици царя голямо възбуждение. В изборите за Национален съвет реакционните патриции и буржоа, които от своите вили държат почти във феодална зависимост селата около Женева, прокараха и тримата си кандидати с помощта на своите селяни. Но бюрото касира изборите, защото бяха пуснати повече избирателни бюлетини, отколкото бяха раздадени. Само това касиране на изборите успокои революционните работници от Сен-Жерве, които вече ходеха на тъпци из улиците и викаха: „Aux armes!“* Поведението на работниците през последните осем дни беше толкова заплашително, че буржоата предпочетоха никак да не участвуват в гласуването пред опасността да предизвикат революция с неизбежните ужаси, които те вече си представяха; още повече, че правителството заплашваше да даде оставка, ако реакционните кандидати бъдат избрани още веднъж. В това време радикалите измениха изборната си листа, поставиха няколко по-умерени кандидати и като наваксаха в агитацията онова, което бяха пропуснали, получиха в новите избори 5,000—5,500 гласа, почти хиляда гласа повече, отколкото получиха реакционерите в предишните избори. Тримата реакционни кандидати не получиха почти никакви гласове, най-много гласове получи генерал Дюфур, за когото бяха дадени 1,500 гласа. Осем дни по-късно се произведоха изборите за Големия съвет. Градът избра 44 радикали, а селските райони, които трябваше да изпратят 46 члена на Големия съвет, избраха почти само реакционери. „Revue de Genève“¹ продължава още да полемизира с буржоазните вестници по въпроса, дали всичките 46 избрани депутати са реакционери или някои от тях ще гласуват за радикалното правителство. Близкото бъдеще ще покаже това. Положението в Женева може да стане още по-объркано, защото ако правителството, избрано тук непосредствено от народа, бъде принудено да подаде оставка, при

* „На оръжие!“

нови избори може лесно да се получи така, както стана при повторните избори за Национален съвет — на реакционното мнозинство в Големия съвет да противостои правителство от радикали. При това няма съмнение, че женевските работници очакват само благоприятен случай, за да затвърдят чрез нова революция завоеванията от 1847 година¹², които са застрашени.

Общо взето Швейцария направи значителна крачка напред в сравнение с началото на 40-те години. Но нито една класа не се е изменила така очебийно, както работническата класа. Докато сред буржоазията, особено в старинните патрициански семейства, още цари почти напълно духът на старомодната местна ограниченост, взела в най-добрия случай по-съвременни форми, швейцарските работници са постигнали големи успехи в развитието си. По-рано те се делиха от немците, перчеха се съвсем глупаво със „свободно-швейцарското“ си национално високомерие, мърмореха против „мошениците-чужденци“ и не участваха в съвременното движение. Сега всичко това се е изменило. Откакто условията на труда станаха по-лоши, откакто Швейцария се демократизира и особено откакто дребните бунтове се замениха с европейски революции и битки като юнските битки в Париж и октомврийските във Виена — оттогава швейцарските работници все повече навлизат в политическото и социалистическото движение; те са започнали да се отнасят по-братски към чуждестранните работници, особено към немските, и са окачили на пирона своя „свободен швейцарски дух“. Във френска и в много други райони на немска Швейцария немците и немските швейцарци без никаква разлика членуват в един и същ работнически съюз и съюзи с преобладаващо мнозинство от швейцарци са решили да се присъединят към проектантата и отчасти вече създадена организация на немските демократически съюзници. Докато най-радикалните от радикалите на официална Швейцария в най-добрия случай мечтаят за единна и неделима Хелветическа република, от швейцарските работници често можеш да чуеш мнението, че цялата самостоятелност на мъничка Швейцария в готвещата се европейска буря може скоро да отиде по дяволите. И те говорят това с пълно хладнокръвие и равнодушие, без едничка дума на съжаление, тези пролетарски „държавни изменници“! Всички швейцарци, които имах случай да видя, проявяваха голямо съчувствие към борбата във Виена, но у работниците то достигаше до същински фанатизъм. За Националния съвет, за Кантоналния съвет, за заговора на църковниците във Фрайбург¹³ не се споменаваха нито дума, затова пък Виена, Виена беше от сутрин до вечер в устата на всички. Сякаш Виена беше отново, както преди времената на

Тел¹⁴, столица за швейцарците, сякаш те отново бяха станали австрийци. Стотици слухове се разпространяваха, дискутираха, обявяваха за съмнителни, за достоверни, отново се опровергаваха, обсъждаха се всички възможни варианти; а когато в края на краищата вестта за поражението, което героичните виенски работници и студенти понесоха поради превъзходящите сили и варварството на Виндишгрец, се потвърди определено, това направи на швейцарските работници такова впечатление, сякаш във Виена се решаваше собствената им съдба, сякаш там претърпя поражение делото на собствената им родина. Разбира се, това настроение не може още да се смята за общо, но то с всеки изминат ден обхваща все по-широки среди от швейцарския пролетариат и обстоятелството, че на много места това настроение вече преобладава, представлява за страна като Швейцария грамадна крачка напред.

Написано от Ф. Енгелс на 9 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“.

бр. 143, 15 ноември 1848 г.

КОНТРАРЕВОЛЮЦИЯТА В БЕРЛИН

I

Кьолн, 11 ноември. *Правителството Пфул* представляваше „недоразумение“; неговият истински смисъл се съдържа в *правителството Бранденбург*. *Правителството Пфул* беше *указател на съдържанието*, *правителството Бранденбург* е *самото съдържание*.

*Бранденбург в Събранието и Събранието в Бранденбург*¹⁵.

Така гласи надгробният надпис на дома Бранденбург!¹⁶

Император Карл V смаял хората със заповедта си да му се устрои погребение приживе¹⁷. Но да напишеш на надгробния си камък такава зла шега — това значи да надминеш император Карл V с неговия наказателен кодекс¹⁸.

Бранденбург в Събранието и Събранието в Бранденбург!

Веднъж един пруски крал се явил в Събранието. Той не бил истинският Бранденбург. Маркиз фон Бранденбург, който се яви преди два дни в Събранието, беше истинският пруски крал.

Караулното помещение в Събранието и Събранието в караулното помещение! — Това значи: *Бранденбург в Събранието и Събранието в Бранденбург!*

Или може би *Събранието в Бранденбург* — Берлин, както се знае, се намира в провинцията Бранденбург — ще вземе връх... над *Бранденбург в Събранието*? Ще търси ли Бранденбург защита в Събранието, както някога Капет в друго едно събрание?¹⁹

Бранденбург в Събранието и Събранието в Бранденбург — това са многозначителни, двусмислени, съдбоносни думи!

Както е известно, народите много по-лесно се справят с *кралете*, отколкото със *законодателните събрания*. Историята има

циял списък пропаднали бунтове на народа против национални събрания. Тя познава само две големи изключения. Английският народ в лицето на *Кромвел* разгони *Дългия парламент*, а френският народ в лицето на *Бонапарт* — *Законодателния корпус*. Но *Дългият парламент* вече дълго време беше се превърнал в *жив труп*, а *Законодателният корпус* — в *мърша*.

Или може би *кралете* са имали повече щастие от народите в *бунтовете против законодателните събрания?*

Карл I, Яков II, Людовик XVI, Карл X са слабообнадеждаваща галерия от предшественици.

Но в *Испания* и *Италия* има по-насърчителни прецеденти. А неотдавна във *Виена?*

Но не трябва да се забравя, че във *Виена* заседаваше *конгрес на народите* и че *славянските народни представители*, с изключение на поляците, преминаха с тъпани в императорския лагер²⁰.

Войната на виенската камарила против райхстага беше същевременно война на *славянския райхстаг* против *немския райхстаг*. В Берлинското събрание, напротив, разцеплението бе извършено не от *славяните*, а от *робите**, а робите — робите не са партия, те са най-много придатък на партия. Дезертиралата берлинска десница²¹ не влива сила на вражеския лагер, тя го заразява със смъртоносна болест — *предателство*.

В Австрия *славянската партия победи* заедно с камарилата; сега тя ще се бори срещу камарилата за плодовете на победата. Ако берлинската камарила победи, тя няма да дели победата с *десницата* или да я брани от *десницата*; тя ще ѝ даде *бакшиши* и — *ритник*.

Пруската корона като *абсолютна корона* от свое гледище *правомерно* се противопоставя на Събранието. Но Събранието действа *неправомерно*, като не се противопоставя на короната като *абсолютно събрание*. Преди всичко то трябваше да вземе решение за *арестуване* на министрите като *държавни престъпници* — *държавни престъпници против народния суверенитет*. То трябваше да *изгони*, да обяви *извън закона* всеки чиновник, който се подчинява на други освен на неговите заповеди.

Впрочем, възможно е *политическата слабост*, с която Националното събрание действа в *Берлин*, да се превърне в негова *гражданска сила* в *провинциите*.

Буржоазията охотно би превърнала по *доброволно споразумение* *феодалното кралство* в *буржоазно кралство*. След като ли-

* Непреводима игра на думи: „Slaven“ — славяни. „Sklassen“ — роби. *Ред.*

ши феодалната партия от оскърбяващите нейната буржоазна гордост гербове и титли, както и от свързаните с феодалната собственост доходи, които нарушават буржоазния начин на присвояване, буржоазията с голяма готовност би сключила съюз с феодалната партия и заедно с нея би поробила народа. Но старата бюрокрация не иска да се унижи до положението на слугиня на буржоазията, на която досега е била деспотична наставница. Феодалната партия не иска да принесе своите привилегии и интереси в жертва пред олтара на буржоазията. И най-после, короната вижда в елементите на старото феодално общество, на което тя е най-горен нарастък, своята истинска родствена обществена почва, докато в буржоазията тя вижда чужда, изкуствена почва, на която само ще стои, но ще вехне.

Романтичното право „по божия милост“ буржоазията заменя с прозаичния *правен документ*, господството на благородната кръв с господството на паричния документ, кралското слънце с буржоазната астрална лампа.

Поради това кралската власт не се поддаде на увещанията на буржоазията. На половинчатата буржоазна революция тя отговори с пълна контрареволуция. Тя тласна буржоазията обратно в *обятията на революцията, на народа*, като ѝ викна:

Бранденбург в Събранието и Събранието в Бранденбург.

Ако признаваме, че не очакваме от буржоазията отговор, достоен за ситуацията, от друга страна трябва да отбележим, че и короната в бунта си против Националното събрание прибегва до лицемерна половинчатост и крие главата си под конституционно покривало в същия момент, когато се мъчи да отхвърли това обременяващо покривало.

Бранденбург чака германската централна власт да му започне да извърши държавен преврат. Гвардейските полкове са докарани в Берлин по заповед на централната власт. Берлинската контрареволуция се извършва по заповед на германската централна власт. Бранденбург заповядва на Франкфуртското събрание да му даде такава заповед. То се отказва от своя суверенитет в момента, когато се кани да го утвърди. Господин Басерман естествено се хваща с две ръце за случая да играе ролята на слуга под вида на господар. Но той има удовлетворението, че господарят от своя страна играе ролята на слуга.

Каквото и жребий да бъде изтеглен в Берлин, *дилемата* е поставена — *кралят или народът* — и народът ще победи с лозунга: *Бранденбург в Събранието и Събранието в Бранденбург.*

Ние можем да преминем през още една сурова школа, обаче това е подготвителната школа на — *пълната революция.*

II

Кьолн, 11 ноември. *Европейската революция* извършва кръговрат. Тя започна в Италия, в Париж доби европейски характер, във Виена наблюдавахме първия отзвук от февруарската революция, в Берлин — отзвука от виенската революция. В Италия, в Неапол, европейската *контрреволюция* нанесе първия си удар, в Париж — през юнските дни — тя доби европейски характер, във Виена наблюдавахме първия отзвук от юнската *контрреволюция*, в Берлин тя завършва и се компрометира. *От Париж галският петел отново ще събуди Европа със своя глас*²².

Но в *Берлин контрреволюцията се компрометира. В Берлин всичко се компрометира, дори контрреволюцията*

В *Неапол* лацароните се съюзават с кралската власт против буржоазията.

В *Париж* се води най-голямата от всички исторически битки, които са ставали някога. Буржоазията се съюзва с лацароните против работническата класа.

Във *Виена* — цял рой националности, които очакват от *контрреволюцията* своето освобождение. Освен това — тайни интриги на буржоазията против работниците и академическия легион. Борба в редовете на самото гражданско опълчение. Най-после — атака от страна на народа, която дава повод за атака от страна на двореца.

В *Берлин* няма нищо подобно. Буржоазията и народът — на едната страна, унтерофицерите — на другата.

Врангел и *Бранденбург*, два субекта без мозък, без сърце, без собствени възгледи, истинска тъпа военщина — такъв е антиподът на това хленчещо, умуващо, нерешително Национално събрание.

Воля — па била тя магарешка, бича, тъпашка! *Воля* — това е единственият реквизит, който се противопоставя на безволните хленчовци на мартенската революция. И *пруският дворец, който има толкова малко воля, колкото и Националното събрание*, намира *дватама най-глупави хора* в монархията и казва на тези лъвове: *бъдете представители на волята*. Пфул все пак притежаваше зрънце мозък. Но пред *абсолютната глупост* резоньорите на мартенските завоевания се стъписват ужасени.

„Против глупостта са безсилни дори боговете“²³ —

възкликва смаяното Национално събрание.

И тези врангеловци, тези бранденбурговци, тези празни кратуни, които могат да *искат*, защото нямат собствена воля, защото искат онова, което им е *заповядано*, които са много глупави, за да се усъмнят в заповедите, давани им с разтреперан глас, с треперящ устни — и те се *компрометират*, защото не действуват *главномно* — единственото нещо, за което са създадени тези стенобойни машини.

Врангел не отива по-далеч от заявлението, че признава само такова Национално събрание, което се подчинява на заповеди! *Бранденбург* се учи на парламентарни маниери и след като възмути камарата с грубия си, отблъскващ унтерофицерски диалект, позволява „тирания над тирана“ и слуша заповедите на Националното събрание, при което *моли* унижено да му дадат думата, която малко преди това искаше сам да *вземе*.

„По-добре да съм въшка в овца вълна,
отколкото такъв храбър глупак!“²⁴

Спокойното държане на Берлин ни *радва*; в него се разбиват идеалите на пруската унтерофицерщина.

Но Националното събрание? Защо не се произнесе за *mise hors la loi**, защо не обяви врангеловци извън закона, защо нито един депутат не застане сред щиковеите на Врангел, не поиска неговото изгонване и не произнесе реч пред войниците?

Нека берлинското Национално събрание попрелисти „*Moniteur*“²⁵ — „*Moniteur*“ от 1789—1795 години.

А какво трябва да правим в този момент *ние*?

Ние трябва да откажем да плащаме данъците. Един Врангел, един Бранденбург разбираят — защото тези същества учат арабски език от хигланите²⁶, — че носят сабя и получават мундир и запла-

* — обявяване извън закона. *Ред.*

та. Но откъде се вземат сабята, мундирът и заплатата — това те не разбират.

*Има само още едно средство, за да се победи кралската власт — именно, преди да настъпи през декември времето на парижкия антиюни.*²⁷

Кралската власт се съпротивява не само на народните маси, тя се съпротивява и на буржоазията.

Щом е тъй, да я надвием по буржоазен начин.

А как да бъде победена кралската власт по буржоазен начин?

Трябва да се превземе с глад.

А как да се превземе с глад?

Трябва да не ѝ се плащат данъци.

Помислете си добре върху това! Нито принцовете Пруски, нито бранденбурговци и врангеловци не произвеждат *войнишки хляб*. Вие, самите вие произвеждате войнишкия хляб.

III

Кьолн, 13 ноември. Тъй както депутатите във френското Национално събрание намерили веднъж заключено помещението, официално предназначено за заседания, и се принудили да заседават в една зала за игра с топка, така депутатите в пруското Национално събрание бяха принудени да се преместят в едно стрелбище²⁸.

В извънредното издание на нашия вестник от тази сутрин е поместено съобщение от нашия берлински кореспондент, който се подписва със знака ⊕, за взетото в стрелбището решение, според което Бранденбург се обявява за *държавен изменник*; „Kölnische Zeitung“²⁹ премълчава за това в информацията си.

Междувременно току-що получихме писмо от един депутат в Националното събрание, в което се казва *дословно* следното:

Националното събрание обяви единодушно (с 242 гласа), че с тази мярка (разпускането на гражданското опълчение) Бранденбург се постави в положение на държавен изменник и че всеки, който съдействува активно или пасивно да бъде проведена тази мярка, трябва да се смята за държавен изменник.

Всички знаят колко заслужава доверие информацията на Дюмон.

С факта, че Националното събрание обяви Бранденбург за *държавен изменник*, от само себе си отпада задължението да се плащат данъците. *Никой не е задължен да плаща данъци на едно правителство от държавни изменници*. Утре ще разкажем подробно на нашите читатели как в най-старата конституционна страна, в Англия, при подобни колизии се практикува отказ от плащане на данъците³⁰. Впрочем, самото правителство на държавната измя-

на показа на народа правилния път, като незабавно престана да плаща своята дан на Националното събрание (възнаграждението на депутатите и пр.), за да го накара чрез изгладняване да капитулира.

Гореспоменатият депутат ни пише по-нататък:

„Гражданското опълчение няма да предаде оръжието си“.

И така, борбата явно става неизбежна и дълг на Рейнската провинция е да се притече бързо на помощ на берлинското Национално събрание с хора и оръжие.

Написано от К. Маркс на 11. 13
ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 141, второто издание на бр. 141
и в бр. 142 от 12 и 14 ноември 1848 г.

*КАВЕНЯК И ЮНСКАТА РЕВОЛЮЦИЯ³¹

Е. Жирарден е жалък в своята апология на империалистическия кретен *Луи Наполеон „малкия констебл“*³²; той не е лош в атаката си срещу Кавеняк, тази шпага на господин Мараст. От 7 ноември г. Жирарден печата в последователни броеве филипки против *героя на европейската буржоазия*, която се е влюбила в неговата арабска чалма³³. С присъщото ѝ вероломство тя го пожертвува заради *„сипехсалара“** *Елачич*, сегашния *кумир* на европейските бакали.

Ние съобщаваме на нашите читатели целия този *acte d'accusation*** на вестник „*Presse*“³⁴. За разлика от всички европейски вестници с голям и малък формат ние оценихме *юнската революция* именно така, както потвърди историята. Ние смятаме за необходимо от време на време да се връщаме към главните моменти и към главните действащи лица на *юнската революция*, защото тя представлява център, около който се въртят европейската революция и контрареволуция. Отдалечаването от юнската революция — както се изразихме по времето, когато тя се извършваше — беше приближаване към зенита на контрареволуцията, която трябваше да мине по Европа. Връщането към юнската революция е истинско начало на европейската революция. И така, назад към Кавеняк, *създателя на обсадното положение!*

Написано от К. Маркс на 13 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано във второто издание на
„*Neue Rheinische Zeitung*“, бр. 142,
14 ноември 1848 г.

* главнокомандуващи. *Ред.*

** обвинителен акт. *Ред.*

ОБРЪЩЕНИЕ
НА ДЕМОКРАТИЧЕСКИЯ ОКРЪЖЕН КОМИТЕТ
НА РЕЙНСКАТА ПРОВИНЦИЯ³⁵

ВЪЗВАНИЕ

Кьолн, 14 ноември. Рейнският окръжен комитет на демократите призовава всички демократически съюзи на Рейнската провинция незабавно да свикат своите съюзи и във всички близки райони да организират народни събрания с цел да подтикнат цялото население на Рейнската провинция да не плаща данъците, като най-целесъобразно средство за противодействие срещу насилията, извършвани от правителството по отношение на събранието на пруските народни представители.

Необходимо е да се предвардва населението от каквото и да било насилствено съпротивление срещу възможното събиране на данъците по принудителен ред; наред с това трябва да се препоръчва да не се участва в търговете при принудителната продажба на имущество.

Окръжният комитет смята, че за обсъждане на мерките, които трябва да се вземат по-нататък, е необходимо да свика конгрес на представителите на съюзите, на какъвто тези представители се поканват в четвъртък, 23 този месец, 9 часа сутринта (в залата Айзер, на Комедиенщрасе).

Кьолн, 15 ноември 1848 г.

От името на окръжния комитет:

Карл Маркс, Шнайдер II

ПРАВИТЕЛСТВОТО Е ПОСТАВЕНО НА СКАМЕЙКАТА НА ПОДСЪДИМИТЕ

Градът Бранденбург не иска да знае нищо за правителството Бранденбург и изпраща в Националното събрание благодарствен адрес.

Цялата страна признава в адресите си само властта на Националното събрание.

Правителството извършва нова държавна измяна, когато в нарушение на Habeas Corpus Act³⁶ без съгласието на Националното събрание обявява обсадно положение и с помощта на щикове изгонва Националното събрание от стрелбището.

Мястото на Националното събрание е сред народа, а не между стените на едно или друго каменно здание. Ако го изгонят от Берлин, то ще заседава на всяко друго място, в Бреслау*, Кьолн или друг град, където намери за добре. Такова решение то взе на заседанието си от 13-ти.

Берлинци се подиграват с обсадното положение и нямат никакво намерение да му се подчиняват. Никой не предава оръжието си.

От разните райони на помощ на Националното събрание бързат въоръжени хора.

Гвардейците отказват да се подчиняват на заповедите, войниците все по-често се побратимяват с народа.

Силезия и Тюрингия са обхванати от въстание.

Ние от своя страна ви призоваваме, граждани: изпращайте пари на Централния комитет на демократите в Берлин. На контра-революционното правителство, напротив, не плащайте никакви да-

* Полско название: Вроцлав. *Ред.*

нъци. Националното събрание заяви, че неплащането на данъците има законно основание. То досега не е взело още решение за това, съобразявайки се с интересите на чиновниците. *Лечението с глад* ще научи тези чиновници да уважават силата на гражданите и ще направи самите тях добри граждани.

Накарайте врага да гладува и не плащайте данъците! Няма нищо по-глупаво от това, да се дават на правителство, което извърши държавна измяна, средства за борба с народа, а първото измежду всички средства са *парите*.

Написано от К. Маркс на 15 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в извънреден брой
на „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 143, 15 ноември 1848 г.*

ЗАЯВЛЕНИЕ

Кьолн, 16 ноември. „Kölnische Zeitung“ в броя си от 15 ноември поставя „възванието на Рейнския окръжен комитет на демократите“ в напълно измислена връзка с разпратеното уж по провинциите от страна на крайната левица в Пруското национално събрание „уверение“ по повод на отказа да се плащат данъците. Долуподписаните не знаят нищо за разпространявано от членове на крайната левица известие за взето уж вече решение на Националното събрание относно неплащането на данъците.

Карл Маркс. Шнайдер II

Написано на 16 ноември 1848 г.

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 145, 17 ноември 1848 г.*

Печата се по текста на вестника

Extra-Blatt

zu Nr. 133 der Neuen Rheinischen Zeitung.

Mittwoch, den 15. December.

Das Ministerium ist in Anklagezustand versetzt.

Die Stadt Brandenburg will nichts wissen von dem Ministerium Brandenburg und schickt eine Dank-Adresse an die Nationalversammlung.

Das ganze Land erkennt in seinen Adressen nur die Regierung der Nationalversammlung an.

Das Ministerium begehrt neuen Hochverrath, indem es im Gegensatz zu dem Habeas-Corpus-Art ohne Genehmigung der Nationalversammlung den Belagerungszustand ausgesprochen und die Nationalversammlung selbst mit Bajonetten aus dem Schützenhause vertrieben hat.

Die Nationalversammlung hat ihren Sitz im Velle, nicht in dem Umkreis dieser oder jener Steinbauten. Vertriebt man sie aus Berlin, so wird sie in einem andern Orte tagen, in Breslau, Köln oder wo es ihr quibüsst. Sie hat in ihrer Sitzung vom 13. diesen Beschluß gefaßt.

Die Berliner mögen sich über den Belagerungszustand und lassen sich in keiner Weise durch denselben einschüchtern. Niemand heuert die Waffen ab.

Von verschiedenen Bezirken sind Bewaffnete der Nationalversammlung zur Hilfe geeilt.

Die Soldaten verweigern den Gehorsam. Die Soldaten fraternisiren immer mehr mit dem Volke.

Schlesien und Thüringen sind in vollem Aufstande

Wie aber, Durst, rufen sich in Schiedt Wie von benehmenben Centralcomitee nach Berlin. Jahn dagegen keine Steuern an die vertheilungsbewußte Regierung. Die Nationalversammlung hat erklärt, das die Steuererhebung vollständig begründet ist. Sie hat sie noch nicht beschloßen aus Rücksicht für die Beamten. Der Hungerstar wird sich Beamte die Macht des Würgens kennen lassen, und wir sitzen in unsern Dürren machen.

Wannert den Acker aus und erntet die Steuern! Kauch überdies als eine höhererthierischen Regierung Mittel zum Kampfe gegen die Kaiser zu dienen und das Mittel aller Mittel ist — **Wuth**.

Das Vaterland in Gefahr.

Donnerstag den 16. December Mittags halb 1 Uhr

Versammlung

der Landwehrmänner und Heirouten aller Waffengattungen einschließlich deren Offiziere im Eiserlöwen Saale.

Der Ort — **Wuth**
Jahr — 18. Febr. 1849 — Nummer 11

ИЗПОВЕД НА ЕДНА БЛАГОРОДНА ДУША³⁷

Кьолн, 16 ноември. Ние предсказвахме на десните, че ако победи камарилата, тях ги чака: *бакшиш* и — *ритник*.*

Ние се излъгахме. Изходът от борбата още не е решен, а те получават вече от господарите си *ритници*, без никакъв *бакшиш*.

„*Neue Preussische Zeitung*“, рицарят на кръста на ландвера, „с бога за краля и отечеството“³⁸, официалният орган на днешните *еластници*, в един от последните си броеве нарича депутатите *Цвайфел* (оберпрокурор в Кьолн) и *Шлинк* (съветник в апелационния съд в Кьолн) — какво мислите, читателю? — „*революционни търбуци [Magen]*“ (в „*Neue Preussische Zeitung*“ е написано: „*Mägen*“). Вестникът говори за „*неизразимата умствена бедност и недомислие*“ на тези господа. Той намира, че дори „*фантазиите на Робеспьер*“ стоят несравнено по-високо от хрумванията на тези „*господа от централната комисия*“. *Avis à Mess. Zweifel et Schlink!***

В същия брой на този вестник *Пинто-Ханземан*³⁹ е обявен за „*водач на крайната левица*“, а против водачите на крайната левица същият този вестник знае само едно средство — *военно-полеви съд, вълже*. *Avis à M. Pinto-Hanseman****, *екс-министърът на делото и на констеблите*⁴⁰!

За *правителствен вестник* „*Neue Preussische Zeitung*“ е прекалено откровен. Той прекалено гръмка издрънква пред разните партии за онова, което е скрито в протоколите на *santa casa*⁴¹.

Когато в средните векове искали да предскажат бъдещето, обръщали се към *Виргилий*. Във времената на пруския брюмер

* Виж настоящия том, стр. 15. *Ред.*

** За сведение на г-да *Цвайфел* и *Шлинк*! *Ред.*

*** За сведение на г. *Пинто-Ханземан*. *Ред.*

от 1848 година се обръщат към „*Neue Preussische Zeitung*“, за да не си трошат главата да предсказват бъдещето. Ще приведем нови примери. Какво готви камарилата за католиците?

Слушайте!

В брой 115 на „*Neue Preussische Zeitung*“ четем:

„*Също така не е вярно, че държавата*“ (т. е. кралско-пруската държава, държавата на кръста на ландвера от предмартенския период) „*е получила тясно-конфесионален характер и от това едностранчиво гледище ръководела религиозните работи. Наистина този упрек, ако беше справедлив, би бил безусловна похвала. Но той е несправедлив, защото известно е, че нашето правителство определено се отказва от добрата стара позиция на евангелическото управление*

Известно е, че *Фридрих-Вилхелм III* направи религията клон от военната дисциплина и вразумяваше дисентерите по полицейски. Известно е, че *Фридрих-Вилхелм IV*, в качеството на един от дванадесетте малки пророци, искаше посредством правителството *Айххорн-Боделивинг-Ладенберг* насилствено да наложи на народа и науката религията на *Бунзен*. Известно е, че дори при правителството на *Кампхаузен* поляците бяха подлагани на грабежи, палежи и побои както за това, че са поляци, така и за това, че са католици. *Померанците* винаги са смятали за свой дълг да промушат със сабите си иконите на божата майка в Полша и да бесят католическите свещеници.

Преследванията на *протестантските дисентери* при *Фридрих-Вилхелм III* и *Фридрих-Вилхелм IV* също е общоизвестен факт.

Първият хвърляше в крепостните затвори протестантските пастори, които отказваха да приемат изобретените от самия него требник и догматика. Този мъж беше голям изобретател на войнишки мундири и требници. А вторият? А правителството на *Айххорн*? Достатъчно е само да споменем правителството на *Айххорн*.

Но всичко това е още нищо!

„*Нашето правителство определено се отказва от добрата стара позиция на евангелическото управление.*“

Така че очаквайте *реставрация* на *Бранденбург—Мантойфел*, *католици* от *Рейнската провинция*, *Вестфалия* и *Силезия*! Преди ви налагаха с тояги, занаят ще ви бият с бичове. *Вие „определено“ ще се запознаете „с добрата стара позиция на евангелическото управление“!*

Да не говорим за *евреите*, които от времето на еманципацията на своята секта навсякъде застанаха, поне в лицето на своите върховни представители, *начело на контрареволуцията* — какво очаква тях?

Дори не дочакаха победата, за да ги натикат обратно в гетото им.

В *Бромберг** правителството отново въвежда за тях старите ограничения на свободата на преместване и по този начин лишава евреите от едно от най-елементарните човешки права, провъзгласени през 1789 година — правото на свободно движение от едно място в друго.

Това е „един“ аспект на управлението на словоохотливия *Фридрих Вилхелм IV* под егидата на *Бранденбург—Мантойфел—Ладенберг*.

В броя си от 11 ноември „*Neue Preussische Zeitung*“ подмамваше „либерално-конституционната партия“ с приказки за *благосъстояние*. Обаче той още тогава клатеше укорително глава по адрес на конституционалистите.

„Засега нашите конституционалисти все още страшно се боят да се признаят открито в клубовете си и публичните си органи за *реакционери*.“

Но веднага прибавяше успокоително и вярно:

„*Всеки отделен*“ (либерален конституционалист) „отдавна вече не крие, че сега единственото спасение е в *законната реакция*“,

т. е. в това, да се направи *законът реакционен* или *реакцията законна*, за да се *превърне реакцията в закон*.

В броя си от 15 ноември „*Neue Preussische Zeitung*“ вече не се церемони много с „*конституционалистите*“, които искат да *превърнат реакцията в закон*, но се ежат против правителството на *Бранденбург—Мантойфел*, защото то иска *контрареволуция sans phrase***.

„*Ординарните конституционалисти*“ — казва вестникът, — „*трябва да се оставят на собствената им съдба!*“

Заедно заловени, заедно и обесени!

За сведение на ординарните конституционалисти!

Но в какво се състои *екстраординарният конституционализъм* на *Фридрих Вилхелм IV* под егидата на *Бранденбург—Мантойфел—Ладенберг*?

Официалният правителствен орган, „рицарят на кръста на ландвера“ „с бога за краля и отечеството“, издава тайните на *екстраординарния конституционализъм*.

„Най-простото, пряко и безопасно лечебно средство“ би било, разбира се, „да се пренесе събранието на друго място“ — от столицата в казармата, от Берлин в *Бранденбург*.

Обаче това пренасяне на заседанията представлява, както се изпуща да каже „*Neue Preussische Zeitung*“, само „*проба*“.

* Полско название: Бидгош. *Ред.*

** без уговорки. *Ред.*

„Грябва“ — казва той — „да се изпробва няма ли в резултат на пренасянето му на друго място събранието да си върне наред с външната свобода на действие и вътрешната си свобода.“

В Бранденбург събранието ще бъде *външно свободно*. Там то няма да се намира вече под влиянието на блузите, то ще бъде само под влиянието на мустакатите шашконосци.

А как стои въпросът с *вътрешната свобода*?

Ще се *освободи* ли събранието в Бранденбург от предразсъдъците и пагубните революционни настроения от XIX век? Ще стане ли там, в Бранденбург, *неговата душа* толкова *свободна*, че отново да провъзгласи феодалното право на лов и цялата плесенясала вектория на другите феодални повинности, съсловните различия, цензурата, данъчното неравенство, дворянските привилегии, абсолютната кралска власт и смъртните наказания, за които мечтае Фридрих Вилхелм IV, разхищението и разточителството с националния труд от страна на

„бледолики негодници
с израз на вяра, любов и надежда“,⁴²

от изгладнели провинциални юнкери, от гвардейски лейтенанти и службогонци карьеристи — ще стане ли събранието дори в Бранденбург достатъчно *вътрешно свободно*, че отново да провъзгласи всички тези атрибути на старата мизерия за *официално верую*?

Известно е, че контрареволуционната партия провъзгласи конституционния лозунг: „*Да се завърши изработването на конституцията!*“

Органът на правителството Бранденбург—Мантойфел—Ладенберг *не желае* повече да носи *тази маска*.

„Положението на нещата“ — признава този *официален орган* — „е стигнало дотам, че сега *вече не може да ни помогне дори и така желаното завършване на изработването на конституцията*. Защото не може *повече да се крие*, че документът, продиктуван на народните представители *член по член*, под заплахата с изтезание и бесило и *насилствено изтръгнат от короната* от страна на тези представители, *ще се смята за задължителен само дотогава, докато го поддържат с помощта на най-грубо насилие*.“

И така, задачата на Националното събрание в Бранденбург е отново да *отмени, член по член*, мъничкото народни права, извоювани от Националното събрание в Берлин!

А ако то не *реставрира* напълно, *член по член*, всичката стара смет, ще докаже с това, че макар да е придобило в Бранденбург „*външна свобода на действие*“, все пак не си е върнало желаната за Потсдам *вътрешна свобода*.

А как трябва да действа правителството против духовната закоренялост, против *вътрешната несвобода* на преместеното в Бранденбург събрание?

„Би трябвало да бъде разпуснато!“ — възкликва „*Neue Preussische Zeitung*“.

Но *народът* — изведнъж се сеца той — може би е *вътрешно* още по-малко свободен, отколкото събранието.

„Може да се породи *опасението*“ — свива рамене вестникът — „дали новите първични избори няма да дадат още по-плачевен резултат от предшествуващите.“

Народът ще разполага в първичните избори с *външна свобода на действие*. Но как стои работата с *вътрешната свобода*?

That is the question!*

Защото членовете на конституцията, приети от събрание, което ще бъде резултат от нови първични избори, могат да надминат старите по своята бунтовност.

Тогава какво да се предприеме против „старите“ членове?

„Рицарят на кръста на ландвера“ застава в тържествена поза.

„Юмрукът ги създаде“ (старите членове, изработени след 19 март). „Юмрукът ще ги унищожи — в името на боги и закона“.

Юмрукът ще възстанови „доброто старо управление“.

Юмрукът е последният аргумент на короната; юмрукът ще бъде последният аргумент на народа.

Нека народът да пресече преди всичко просяшките алчни юмруци, които измъкват от джобовете му цивилните листи и . . . топове. Перческите се юмруци бързо измършавяват, щом народът престане да ги храни. *Нека народът откаже преди всичко да плаща данъците* — а после ще пресметне на чия страна има *повече юмруци*.

Всички така наречени мартенски завоевания *ще се смятат за задължителни само дотогава, докато бъдат в състояние да ги бранят с най-грубо насилие*. Юмрукът ги е създал, юмрукът ще ги унищожи.

Така казва „*Neue Preussische Zeitung*“, а думата на „*Neue Preussische Zeitung*“ е дума на Потсдам. И тъй, никакви илюзии повече! *Народът трябва да сложи край на мартенските компромиси, в противен случай ще им сложи край короната*.

Написано от К. Маркс на 16 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“,
бр. 145, 17 ноември 1848 г.

* Ето в какво се състои въпросът! (Шекспир. „Хамлет“). *Ред.*

„KÖLNISCHE ZEITUNG“

Кьолн, 16 ноември. Редакцията на „Kölnische Zeitung“ в броя си от 16 ноември характеризира самата себе си по следния великолепен начин:

„При нашите постоянни колебания между страха от анархията днес и страха от реакцията утре живо си спомняме думите на Лютер: „Човекът прилича на пиян селянин: от едната страна се покатерва на коня, от другата отново пада.““

Страхът -- това е патосът на „Kölnische Zeitung“.

Написано от К. Маркс на 16 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“.

бр. 145, 17 ноември 1848 г.

НИКАКВИ ДАНЪЦИ ПОВЕЧЕ!!!

Кьолн, 16 ноември. Днес не се получиха берлински вестници, с изключение на „*Preussischer Staats—Anzeiger*“, „*Vossische Zeitung*“⁴³ и „*Neue Preussische Zeitung*“.

Разоръжаването на гражданското опълчение е проведено в „квартала на тайните съветници“⁴⁴, и само в този квартал. Става дума за същия онзи батальон, който на 31 октомври предателски стреля срещу работниците-машиностроители⁴⁵. Разоръжаването на такъв батальон е полезно за народното дело.

Националното събрание е отново изгонено с въоръжена сила от Кьолнското кметство⁴⁶. След това депутатите отишли в хотел Миленц, където най-после взели единодушно, *с 226 гл са*, следното решение за *неплащане на данъците*:

„Правителството на Бранденбург няма право да се разпорежда с държавните средства и да събира данъци, докато Националното събрание не може свободно да продължава заседанията си в Берлин.

Това решение влиза в сила от 17 ноември.

Национално събрание, 15 ноември“

По този начин от днешния ден данъците се отменят!!! Плащането на данъци е държавна измяна, неплащането на данъците е пръв граждански дълг!

Написано от К. Маркс на 16 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в извънредно приложение на „*Neue Rheinische Zeitung*“, бр. 145, 17 ноември 1848 г.

ЗАПОВЕДТА НА АЙХМАН

Кьолн, 18 ноември.

Призивите да не се плашат данъците, на които бе дадена гласност, ме съдължават да направя по този повод сериозно предупреждение на поверената ми провинция.

След като кралят официално обясни сериозните причини за преместването на Националното събрание от Берлин, след като голяма част от депутатите признаха правото на короната, а германското Национално събрание, както и централната власт във Франкфурт се съгласиха с това признаване, аз не мисля да се присъединя към мнението, създаващо се у жителите на Рейнската провинция относно този акт на правителството.

Самото ми служебно положение ме задължава да противодействам с всички разполагаеми средства на всяко посегателство върху законите и тяхното изпълнение, без което не може да съществува нито една държава. Подобно посегателство виждам в призивите да не се плащат данъците, които са необходими за поддържане на реда и законността, данъците, които са установени със закон и могат да бъдат изменени само по силата на закона.

Като зная от собствен опит с какво уважение се отнасят жителите на провинцията към законите, аз не мога да допусна мисълта, че те ще тръгнат по пътя на нарушаването на законите, което би довело до тежки последици; напротив, аз вярвам, че те непоколебимо ще отбиват подобни посегателства върху тяхната чест и върху общото благо. А ако, противно на очакванията ми, тази моя увереност все пак бъде излъгана, надявам се, че всички провинциални и местни власти ще употребят всички сили, които законите им предоставят, за да накарат населението да плати данъците, и без всяко колебание ще изпълнят служебния си дълг.

Кьолн, 17 ноември 1848 г.

Оберпрезидент на Рейнската провинция

(подпис) Айхман

Така гласи отговорът на ексминистъра и оберпрезидента Айхман на обръщението на „Рейнския комитет на демократите“*.

* Виж настоящия том, стр. 23. *Ред.*

Било ли е известно на г. Айхман, когато е писал това свое послание към тесалоникийците, *решението на Националното събрание за неплащане на данъците?*

Преди Айхман представляваше Бранденбургци—Мантойфеловци в лоното на правителството Пфул. Сега той ги представлява начело на Рейнската провинция. Айхман е олицетворение на *правителствената контрареволуция* в Рейнската провинция.

Следователно заповедите на г. Айхман имат такава цена, каквато и заповедите на г. Бранденбург. Кариерата на г. Айхман, този достоен мъж, който на младини е прашал с неуморно усърдие „държавните престъпници“ в крепостните затвори, рано или късно ще завърши, както подобава, с *даване под съд за държавна измяна*.

Г. оберпрезидентът Айхман в гореспоменатата си заповед се обявява за *открит враг на Националното събрание*, в пълна противоположност на силезийския оберпрезидент г. Пиндер, който, както се знае, е монархист. *Следователно*, г. Айхман *престана да бъде оберпрезидент*, тъй като неговият повелител Бранденбург престана да бъде министър. *Г. Айхман сам се отстрани от длъжност*. Чиновниците, които изпълняват контрареволуционните му заповеди, правят това на своя отговорност.

Ако жителите на Рейнската провинция искат да окажат на Националното събрание по-действена подкрепа от изпращането само на адреси, ако те не искат с тъпа покорност да коленичат пред камшика, те трябва да заставят *всички длъжностни лица*, особено *резирунгспрезидентите, ландратите, бюргермайстерите* и градските чиновници, *официално* да заявят признават ли те Националното събрание и имат ли намерение да изпълняват неговите решения? **Oui ou non?*** Ако откажат да направят такава заявление или пряко противодействуват на решенията на Националното събрание, тези чиновници трябва да бъдат 1) *отстранени*, 2) обявени за *държавни престъпници*; на тяхно място трябва да бъдат назначени временно комитети за *сигурност*, чиито нареждания трябва да се смятат за единствено законни. Там, където контрареволуционните власти попречат с насилствени мерки на организирането и дейността на тези комитети за сигурност, *на насилието следва да се отговори с всички средства на насилието*. *Пасивната съпротива* трябва да се опира на *активна съпротива*. *В противен случай тя ще прилича на съпротивата на телето, което касапикът води за клане*.

Написано от К. Маркс на 18 ноември
1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 147, 19 ноември 1848 г.

* Да или не? Рсд.

ВЪЗВАНИЕ⁴⁷

Кьолн, 18 ноември. Рейнският окръжен комитет на демократите призовава всички демократически съюзи на Рейнската провинция да приемат и проведат следните мероприятия:

1) След като Пруското национално събрание само взе решение да не се плащат данъците, на насилственото им събиране трябва навсякъде да се оказва съпротива с всички средства.

2) Навсякъде трябва да се организира народно опълчение за отпор срещу врага. Лицата, които нямат средства, трябва да бъдат снабдени с оръжие и муниции със средствата на общините или за сметка на доброволни вноски.

3) Навсякъде трябва да се поиска от органите на властта да заявят официално дали признават решенията на Националното събрание и смятат ли да ги изпълняват. Ако откажат, следва да се създават комитети за сигурност и при това по възможност в съгласие с общинските съвети. Общинските съвети, които противодействуват на законодателното събрание, трябва да бъдат преизбрани чрез всеобщо народно гласуване.

Кьолн, 18 ноември

От името на Рейнския окръжен комитет
на демократите;

Карл Маркс. Карл Шапер. Шнайсер II

ИЗБОРИТЕ ЗА ФЕДЕРАЛЕН СЪД

Берн, 18 ноември. Вчера ви съобщих имената на осемте избрани по-рано членове на федералния съд. На вчерашното съвместно заседание⁴⁸ бяха допълнително назначени: *Жоли* от Фрайбург (един от депутатите на Националния съвет от този кантон, изборите в който бяха касирани), доктор *Карл Бренер*, редактор на базелския „Schweizerische National-Zeitung“⁴⁹ и адвокатата *Яух* от Ури; така че числото на членовете на федералния съд бе доведено до пълния му състав — 11 съдии. За председател бе назначен *Керн*, за заместник-председател д-р *К. Пфифер*.

Както ви е известно, Националният съвет касира изборите в кантона Фрайбург, защото до гласуване бяха допуснати само онези избиратели, които бяха готови да положат клетва пред новата конституция на Швейцарския съюз. На следния ден той потвърди решението си, като отхвърли почти единодушно (със 73 гласа против 13) предложението на Функ този въпрос да се решава от *двата* съвета. Това решение не само предизвика местни коментарии в самия Берн, но и послужи като повод за много остри пререкания между радикалите от немска и френска Швейцария. Работата се състои в следното: според конституцията на Швейцарския съюз първият Национален съвет трябва да бъде избран от всички швейцарци, навършили 20 години и ползващи се с избирателни права в своя кантон. Всички останали разпоредби относно изборите, целият ред и по-подробните указания се предоставят на усмотрението на отделните кантони. Исканата от фрайбургските власти клетва е условие за даване избирателно право и в някои други кантони; в тези кантони всеки швейцарски гражданин, който за първи път упражнява избирателното си право, трябва да положи клетва

пред кантоналната конституция. Ясно е, че създателите на новата конституция са имали *намерение* да осигурят в изборите всеобщо избирателно право; но по *буквалния смисъл* на конституцията правителството на Фрайбург има право, а при дадените обстоятелства, когато то противостои на компактно враждебно мнозинство, ръководено от поповете, то дори беше длъжно или да поиска клетва, или да подаде оставка. Немските радикали се придържат към намеренията на законодателя, а френските, начело с Ваад*, се основават на буквата на конституцията, за да спасят правителството на Фрайбург и така желаните за тях пет гласа на радикалите в Националния съвет. Те обявяват решението на Националния съвет за косвено одобрение на бунта на фрайбургския епископ⁵⁰, бунт, който би довел — и това мнение е съвсем правилно — до падане на радикалното правителство на Фрайбург и до възстановяване на правителството на Зондербунда в този кантон. Немските радикали наричат радикалите от Берн и другите области на немска Швейцария „теоретици“, „съчинители на празни абстракции“, „доктринери“ и т. н. Вярно е, че радикалите от немска Швейцария, в мнозинството си адвокати, често пъти твърде много се придържат към своята юридическа гледна точка, докато жителите на кантона Ваад и женевиците, преминали революционната френска школа, са по-силни в политиката и не се отнасят така почително към юридическите норми.

Най-решителен вестник от това френско-швейцарско направление е лозанският „Nouvelliste Vaudois“⁵¹, „орган на революцията, обявена за перманентна“ — така го наричат консервативните и дори умерените либерали. Този вестник, стилът на който изобщо е остроумен и лек, открито издига знамето на червената република, обявява се в защита на юнските инсургенти в Париж, нарича смъртта на Латур във Виена „грандиозен акт на правосъдието на суверенния народ“ и с горчива ирония осмива пиетистки-реакционния „Sugger Suisse“⁵², който с извърнати нагоре очи възкличава по повод на подобни ужаси. Този „Nouvelliste“ е при това орган на силна партия в правителството на Ваад, дори може да се каже орган на мнозинството в това правителство, и все пак във Ваад царя пълнен ред, народът е спокоен, отнася се с преданост и ентузиазъм към своето правителство, както още веднъж показаха изборите за Национален съвет.

Според полуофициални съобщения на „Revue de Genève“ Женева ратифицира с малки уговорки, обусловени от предишните конкордати, решението на епархиалната конференция относно Фрайбург-

* Френско название: Во. Ред.

ския епископ (то трябва да ви е вече известно⁵³). Останалите кантони на епархията вече ратифицираха това решение. Щом постъпят всички решения за ратификацията, съобщава вестникът по-нататък, епископ Марийе ще бъде пуснат на свобода, тъй като кантонът Фрайбург заяви, че смята да прекрати започнатото углавно преследване срещу епископа във връзка с участието му в неотдавнашния опит за бунт.

С нетърпение се очакват резултатите от гласуването относно столицата на Швейцарския съюз. Ако не бъде избран Берн—а предвестник за това виждат в обстоятелството, че нито председателят, нито заместник-председателят на Федералния съвет са бернци,—тук ще се породи движение, резултатът от което ще бъде падането на Оксенбайн, преминаването на властта в ръцете на радикалното мнозинство (Шемпфли, Нигелер, Щокмар и други) и изменение на току-що приетата конституция на Швейцарския съюз. Работата е там, че според конституцията, ако 50,000 швейцарски граждани с изборно право поискат изменение на конституцията, то за тази цел трябва да бъдат разпуснати и двата съвета и да бъде избран нов техен състав. Само Берн лесно може да събере толкова подписи, без да се смятат множеството лица, които биха могли да дойдат от прогресивно настроените романски кантони, привлечени от перспективата за установяване на еднокамарна система и по-голяма централизация. Обаче каквито и да било предположения за резултатите от гласуването на двата швейцарски съвета са съвсем безполезни: безкрайната раздробеност, тази неизбежна историческа последица на федеративната република, неопикуемото преплитане на интереси и невъобразимата смесица от подбуди, от които в такива случаи се ръководят — всичко това прави безсмислени всякакви приказки за вероятности и възможности.

Написано от Ф. Енгелс на 18 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 150, 23 ноември 1848 г.*

МАГИСТРАТЪТ

Кьолн, 20 ноември. Кьолнският общински съвет е изпратил в Берлин петиция, в която сълзливо моли краля да смени правителството, за да спаси кралската власт.

Кьолнският магистрат, *геср.* г-н Дюмон и сие, се обръща към краля, когато цялата Рейнска провинция се отвръща от краля, за да се обърне към учредителното събрание. Г-н Дюмон, *геср.* магистратът, иска да спаси краля в същото време, когато Рейнската провинция мисли само как да спаси себе си. Като че ли спасението на краля е съвместимо със спасението на Рейнската провинция! В един момент, когато кралете и императорите спасяват себе си с помощта на обсадно положение и бомбардиране, магистратът иска да спаси краля. Кой е упълномощил магистрата да спасява краля и да му изпраща петиция, която е израз на най-голямо лакейско угодничество на кьолнските дембели? След всичко, което стана между краля и кьолнския магистрат, последният не моли за нищо друго освен за ритници.

Ако кьолнският магистрат повече се грижеше за решенията на берлинските депутати, отколкото за автократичните домогвания на краля и за неговото спасение, той отдавна щеше да нареди да се завардят градските порти на Кьолн, за да се попречи на събирането на данъци и да се изпълни волята на Националното събрание. Ето защо кьолнският магистрат трябва да бъде незабавно отстранен. С всички чиновници от съдебното и данъчното ведомство, които не ще се противопоставят с най-голяма енергия на събирането на данъците, трябва да се постъпва като с държавни изменници.

Ако град Кьолн не отстрани своя магистрат и не изпрати незабавно в Берлин двама нови депутати на мястото на избягалите, той си заслужава — *камшика*.

Написамо от К. Маркс на 20 ноември 1848 г.

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 148, 21 ноември 1848 г.*

Печата се по текста на вестника

ВЪЗВАНИЕ

Кьолн, 20 ноември.

Демократи от Рейнската провинция!

Вместо на оберпрезидента Айхман известният оберпрокурор **Цвайфел** е изпратил на вашия комитет чрез съдебния следовател **Лойтхауз** призовка да се яви утре пред съда по обвинение в открит призив към бунт.

Очакват се безредици; комендантството на Кьолн е в пълна готовност; във връзка с това според заповед, издадена от едно министерство на държавната измяна, Кьолн трябва да бъде обявен в обсадно положение.

Разстройте тези планове. Каквото и да ни се случи, запазете спокойствие.

Конгресът ще се състои при всички обстоятелства⁵⁴.

Рейнската провинция ще се бори до последна капка кръв, но няма да се подчини на господството на сабята.

Карл Маркс. Карл Шапер. Шнайдер II

Написано на 20 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано във второто издание на
„Neue Rheinische Zeitung“, бр. 148
от 21 ноември 1848 г.*

ЗА ПРОКЛАМАЦИЯТА НА ПРАВИТЕЛСТВОТО БРАНДЕНБУРГ—МАНТОЙФЕЛ ПО ПОВОД НА ОТКАЗА ДА СЕ ПЛАЩАТ ДАНЪЦИТЕ

Кьолн, 21 ноември. Правителството Бранденбург—Мантойфел е разпратило до всички кралски окръжни управления заповед за насилствено събиране на данъците.

Правителството Бранденбург—Мантойфел, което стои на противозаконна почва, препоръчва насилствени мерки против онези, които отказват да платят данъците, и снизхождение към несъстоятелните данъкоплатци.

По този начин то определя две категории неплащащи. Едни не плащат в изпълнение на волята на Националното събрание, а други не плащат, защото не са в състояние да платят. Намеренията на правителството са много ясни. То иска да разедини демократите; то иска да подбуди селяните и работниците да се причислят към неплащащите поради несъстоятелност и по този начин да изолира от тях неплащащите по съображения на законност, както с това лиши последните от подкрепата на първите. Но този план ще пропадне. Народът разбира, че носи солидарна отговорност за отказа да се плащат данъците, тъй както преди носеше солидарна отговорност за тяхното плащане.

Ще реши борбата между плащащата сила и плащаната сила.

Написано от К. Маркс на 21 ноември 1848 г. Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung”,
бр. 149, 22 ноември 1848 г.*

ОБЕРПРОКУРОРЪТ И „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Кьолн, 21 ноември. Кой стои на законна почва, оберпрезидентът Айхман или редакторите на „Neue Rheinische Zeitung“? Кой трябва да бъде изпратен в затвора, редакторите на „Neue Rheinische Zeitung“ или оберпрезидентът Айхман? Този въпрос трябва сега да бъде разрешен от прокуратурата в лицето на Цвайфел. Ще застане ли прокуратурата в лицето на Цвайфел на страната на правителството Бранденбург или оберпрокурорът Цвайфел, като стар сътрудник на „Neue Rheinische Zeitung“⁵⁵, ще застане на страната на своите колеги? Този въпрос предстои сега да се реши от публиката.

„Neue Rheinische Zeitung“ настояваше да се прекрати плащането на данъците още преди решението на Националното събрание; той бранеше законността още преди да направи това законодателната власт. И ако това изпреварване на законността е незаконно, в такъв случай редакцията на „Neue Rheinische Zeitung“ цели шест дни е стояла на незаконна почва. Г-н Цвайфел можеше да води следствие против нас в течение на шест дни, но на седмия ден той трябваше да охлади своето инквизиторско усърдие.

Обаче на седмия ден, когато сътворението на света беше завършено и г-н Цвайфел празнуваше съботния ден, а Националното събрание превърна отказа да се плащат данъците в закон, президентът Айхман се обърна към г-н Цвайфел с предложение да започне следствие против онези, които предизвикали отказа да се плащат данъците. Кой предизвика отказа да се плащат данъците? Редакцията на „Neue Rheinische Zeitung“ или Националното събрание в Берлин? Кого трябва да арестува г-н Цвайфел — своите стари съратници, берлинските депутати, или своите стари колеги,

редакторите на „Neue Rheinische Zeitung“, или пък префекта, г-н Айхман? Засега г-н Цвайфел не е арестувал още никого.

Ето защо ние предлагаме някакъв друг Цвайфел да арестува г-н Цвайфел затова, че до събота не арестува редакторите на „Neue Rheinische Zeitung“, а след съботата — г-н Айхман.

Написано от К. Маркс на 21 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 149, 22 ноември 1848 г.*

ПРОКУРАТУРАТА В БЕРЛИН И КЪОЛН

Кьолн, 21 ноември. В Берлин прокуратурата слага оръжие пред един *държавен изменник*. Главният прокурор, г-н Зете, вместо да изпълни искането на Националното събрание и да вземе необходимите мерки против държавния престъпник Бранденбург, подава оставка.

Рейнският окръжен комитет на демократите, който се стреми колкото е възможно по-широко да разпространи законното решение на Националното събрание и призовава да бъдат провалени плановете на *държавния изменник*, е привлечен към отговорност от кьолнския прокурор по обвинение — в *бунт* (?!).

„У когото е силата, негово е и правото.“ — Представителите на *правото* навсякъде са на страната на *силата*.

Написано от *К. Маркс* на 21 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“,
бр. 149, 22 ноември 1848 г.

ФРАНКФУРТСКОТО СЪБРАНИЕ

Кьслн, 22 ноември. Франкфуртският парламент обяви решението на Берлинското събрание да не се плащат данъците за недействително и противозаконно. С това Франкфуртският парламент застана на страната на Бранденбург, на страната на Врангел, на страната на специфичното прусачество. Франкфурт се пресели в Берлин, а Берлин — във Франкфурт. Германският парламент се намира в Берлин, а пруският — във Франкфурт. Пруският парламент стана германски, а германският — бранденбургско-пруски. Прусия трябваше да се разтвори в Германия, а германският парламент във Франкфурт иска сега Германия да се разтвори в Прусия!

Германският парламент! Кой говори за германски парламент след тежките събития в Берлин и Виена? След смъртта на Роберт Блум нито един човек не се интересува вече от живота на благородния Гагерн. След образуването на правителство Бранденбург—Мантойфел и дяволът не се интересува повече от някакъв си Шмерлинг. Господа професорите, които „правеха история“ за личното си удоволствие, трябваше да допуснат бомбардировката на Виена, убийството на Роберт Блум, варварството на Виндишгрец! Господата, които изглеждаха така загрижени за историята на немската култура, предоставиха на някакъв Елачич и на неговите хървати да прилагат културата на практика! Докато професорите създаваха теория на историята, историята продължаваше бурния си бяг, без да се грижи ни най-малко за историята на господата професорите.

Завчерашното му решение унищожи Франкфуртския парламент. Това решение хвърли Франкфуртския парламент в обятията

на държавния изменник Бранденбург. Франкфуртският парламент извърши държавна измяна и трябва да бъде изправен пред съда. Ако целият народ се вдигне на протест против акта на кралския произвол, ако този протест се изразява по абсолютно законен път, чрез отказване да се плащат данъците, а събранието на професорите без каквото и да било право обявява това отказване да се плащат данъците, това вдигане на целия народ за противозаконно, това събрание поставя себе си извън закона, то извършва държавна измяна.

Дълг на всички членове на Франкфуртското събрание, които гласуваха против такова решение, е да напуснат този „блаженопочивши бундестаг“. Дълг на всички демократи е да изберат тези излезли от парламента „прусаци“ за членове на германското Национално събрание в Берлин вместо отпадналите „германци“. Националното събрание в Берлин не е „част“, то е цяло, тъй като то е упълномощено да взема решения. А бранденбургското събрание във Франкфурт ще стане „част“, тъй като към 150-те депутати, чието излизане от парламента стана необходимо, несъмнено ще се присъединят още много други депутати, които не ще пожелаят да участвуват в учредяването на Франкфуртски бундестаг. Франкфуртският парламент! Той се бои от червена република и декретира *червена монархия!* Ние не искаме *червена монархия*, ние не искаме боядисаната с червен цвят корона на Австрия да разпростре властта си над Прусия и затова заявяваме, че германският парламент извърши държавна измяна! Впрочем, ние му правим твърде голяма чест; придаваме му политическо значение, което той отдавна е загубил. Произнесена е вече най-суровата присъда срещу Франкфуртския парламент: незачитане на неговите решения и — забвение.

Написано от К. Маркс на 22 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“.
Бр. 150, 23 ноември 1848 г.

*НАВСЯКЪДЕ ОБСАДНО ПОЛОЖЕНИЕ

Кьолн, 22 ноември. Ние предсказахме на кьолнския магистрат, че ще получи ритници в отговор на петицията, която изпрати до краля.* Излъгахме се. Наистина магистратът получи ритници, но не от краля, а от Мантойфел—Бранденбург. Tant pis!** Казвахме още, че след решението на Франкфуртския парламент дълг на левите е да го напуснат.*** Както узнахме, излезли са не само левите, но и левият център, за да образуват демократичен централен комитет. Tant mieux!****

Навсякъде обсадно положение — такива са постиженията на мартенската революция. Дюселдорф в обсадно положение! Обсажда се един град, за да бъде завладян. Всички градове на Прусия един след друг ще бъдат обявявани в обсадно положение, за да ги завладеят отново. Цяла Прусия трябва да бъде отново завладяна, тъй като цяла Прусия се разбунтува против Прусия. Как се провежда обсадното положение? Чрез разоръжаване на гражданите. По какъв начин може втори път да се обяви в обсадно положение град като Кьолн, който е вече разоръжен? Като му се върне, първо, оръжието. Да се обяви Кьолн втори път в обсадно положение, значи да се даде на Кьолн оръжие. Да живее обсадното положение!

Написано от К. Маркс на 22 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в извънредното издание
на „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 150, 23 ноември 1848 г.

* Виж настоящия том, стр. 40—41. *Ред.*

** Толкова по-зле! *Ред.*

*** Виж настоящия том, стр. 48. *Ред.*

**** Толкова по-добре! *Ред.*

ГЕРМАНСКАТА ЦЕНТРАЛНА ВЛАСТ⁵⁶ И ШВЕЙЦАРИЯ

Кьолн, 24 ноември. В комедиите от миналия век, особено във френските, непременно фигурира слуга, който весели публиката с това, че всяка минута получава удари, юмруци, а в най-ефектните сцени — дори ритници. Ролята на такъв слуга, разбира се, е неблагодарна, но тя изглежда завидна в сравнение с ролята, която се изпълнява на сцената на нашия франкфуртски имперски театър — в сравнение с ролята на имперския министър на външните работи. В комедиите слугите разполагат поне с едно средство за отмъщение — остроумие. А имперският министър!

Нека бъдем справедливи. 1848 година не носи рози на нито един министър на външните работи. Палмерстон и Неселроде досега бяха доволни, че ги оставяха на мира. Възторженият Ламартин, който със своите манифести трогваше до сълзи даже немските стари моми и вдовици, трябваше да слезе засрамен от сцената с изпочупени и оскубани крила. Приемникът му Бастид, който само преди година, в ролята на официален глашатай на войната, изливаше в „National“ и в малко известния „Revue nationale“⁵⁷ добродетелното си възмущение от страхливата политика на Гизо, сега лее вечер тихи сълзи при четенето на своето *oeuvres complètes de la veille** и при горчивата мисъл, че самият той с всеки изминат ден все повече изпада до положението на един Гизо на добропорядъчна република. Все пак тези министри имат едно утешение: ако в голямото те не можаха да се похвалят с успехи, в малкото — по датския, сицилийския, аржентинския, влашкия и други отдалечени въпроси — те можаха да се реваншират. Дори пруският министър на

* Пълно събрание на вчерашните съчинения. *Ред.*

външните работи г-н Арним, когато сключваше неприятното примирие с Дания, изпитваше това удовлетворение, че не само него измамваха, но и самият той измами някого — и този някой беше . . . имперският министър!

И наистина, имперският министър на външните работи единствен играеше съвсем пасивна роля, като получаваше, но абсолютно на никого не нанасяше удари. Още от първия ден след встъпването си в длъжност той служеше като белязан жертвен агнец, върху който всичките му колеги от съседните държави изливаха своята жлъч, от който си изкарваха дребните неприятности на дипломатическия живот, които се падаха на всекиго от тях. И когато го пердашеха и терзаеха, той не отваряше уста като агне, водено на заколение. Може ли някой да каже, че имперският министър го е докоснал поне с пръст? Наистина, германската нация никога не ще забрави, че г-н Шмерлинг се осмели така решително и последователно да възстанови традициите на някогашната свещена Римска империя.

Нужно ли е още да удостоверяваме мъжественото търпение, проявено от г-н фон Шмерлинг, с изброяване на неговите дипломатически успехи. Нужно ли е да се връщаме към пътешествията на г-н Макс Гагерн от Франкфурт в Шлезвиг, към това достойно повторение на пътешествието на блажена ѝ памет София от Мемел в Саксония?⁵⁸ Нужно ли е отново да измъкваме на бял свят цялата поучителна история на датското примирие? Нужно ли е да се спираме на несполучливото предложение за посредничество в Пиемонт и на дипломатическото пътуване на г-н Хекшер с познавателна цел на имперска сметка? Не е нужно. Фактите са твърде пресни в паметта и твърде красноречиви, за да е нужно дори да ги споменаваме.

Но всичко си има граници и в края на краищата дори и най-търпеливият човек трябва понякога да покаже, че и той има зъби — казва простонародният немец. Верен на това правило на класата, която нашите почтени държавни мъже обявяват за грамадно благонамерено мнозинство в Германия, г-н фон Шмерлинг на края също така почувствува нужда да покаже, че и той има зъби. Агнето, обречено на заколение, започна да търси изкупителна жертва и реши, че най-после я е намерило в лицето на Швейцария. Швейцария — някакви си два и половина милиона жители, отгоре на това републиканци, прибежище, откъдето Хекер и Струве нахълтаха в Германия⁵⁹ и силно разтревожиха новата свещена Римска империя — може ли да се намери по-добър и същевременно по-безопасен случай да се докаже, че „велика Германия“ е зъбата?

Веднага бе изпратена „енергична“ нота в главния кантон⁶⁰ Берн по повод на заговорите на емигрантите. Обаче главният кантон Берн, със съзнание за своята правота, не по-малко енергично отговори на „велика Германия“ от името на „мъничка Швейцария“. Това никак не засрами г-н Шмерлинг. Той поразително бърже стана още по-зъбат и на 23 октомври вече беше съставена нова, още „по-енергична“ нота, която на 2 ноември беше връчена на Берн. Този път вече г-н Шмерлинг заплашваше недобронравната Швейцария с тояги. Берн, още по-бърз в действията си от имперския министър, отговори още след два дена със същото спокойствие и твърдост, както преди, и сега г-н Шмерлинг трябваше значи да пусне в действие своите „разпореждания и мерки“ против Швейцария. Той вече много сериозно е зает с това, както заяви във Франкфуртското събрание.

Ако тази заплаха представляваше обикновен имперски фарс, каквито вече много видяхме през тази година, нямаше да хабим нито една дума за това. Но тъй като от нашите имперски донкихотовци или по-вярно имперски санчовци в управлението на външните работи на техния остров Баратария, напълно могат да се очакват безумия, лесно може да се случи поради това сблъскване с Швейцария да си навлечем разни нови усложнения. *Quidquid delirant reges* и т. н.⁶¹ Ето защо нека се запознаем малко по-подробно с имперската нота до Швейцария.

Известно е, че швейцарците говорят немски зле и малко по-добре пишат на този език. Но нотата-отговор на главния кантон откъм стил представлява завършен шедевр, достоен за перото на Гьоте, в сравнение с ученическият, недоद्याн, ненамиращ подходящи изрази немски език на имперското министерство. Швейцарският дипломат (както казват, съюзният канцлер Шис) сякаш нарочно е писал на особено чист, плавен и изискан стил, за да се получи и в това отношение ироничен контраст на нотата на имперския регент, която сигурно не би могла да бъде написана по-лошо дори от някакъв червенотелериновец Елачич. В имперската нота се срещат фрази, които е съвсем невъзможно да бъдат разбрани, срещат се, както ще видим по-нататък, и във висша степен недодялани фрази. Но не са ли тъкмо тези фрази написани „на езика на откровеността, който правителството на имперския регент винаги ще смята за свой дълг в международните отношения“?

Не е по-добро положението у г-н Шмерлинг и по отношение на съдържанието. Още в първия пасаж той напомня

„за факта, че по повод на германската нота от 30 юни т. г. на заседанията на Съюз. събр. в течение на няколко седмици, още преди отговора на тази нота, дебатите се водеха в такъв тон, който би направил пребиванието на пред-

ставител на Германия в Швейцария тогава невъзможно“ (ето ви образец на стил!)⁶²

Главният кантон е достатъчно добродушен. Той доказва на „правителството на имперския регент“ въз основа на протоколите на Съюз. събр., че тези дебати, „продължили няколко седмици“, се ограничават в едно единствено кратко заседание в течение на *един единствен* ден. Ние виждаме, че нашият имперски министър, вместо да се справи с документите, предпочита да се доверява на обърканата си памет. Ще намерим още доста доказателства за това.

Впрочем, правителството на имперския регент може да види в тази любезност на главния кантон, в готовността, с която той идва на помощ на неговата слаба памет, доказателство за „добро-съседското отношение“ на Швейцария. И наистина, ако правителството на имперския регент посмееше да говори в нота по такъв начин за дебатите в английския парламент, сухото високомерие на Палмерстон просто би му показало вратата! Пруският и австрийският посланици в Лондон могат да му поразкажат какво се говори публично за съответните им държави и ноти, при което никому не идва на ум, че пребиванието на тези посланици в Лондон поради това е станало невъзможно. Тези ученици искат да преподават на Швейцария урок по международно право, а сами не знаят дори това, че от дебатите на суверенните събрания ги засяга само онова, което е решено, а съвсем не онова, което се говори там! Тези майстори на логиката твърдят в същата нота, че „Швейцария трябва да знае, че нападки срещу свободата на печата не могат да изхождат от Германия“ (достатъчно е да се препечатат тези редове в „Neue Rheinische Zeitung“, за да прозвучат те като зла ирония!). — и дори се решават да посягат на свободата на дебатите в държавния орган, който по онова време беше върховна власт в Швейцария!

„В дадения случай няма никакъв спор за принципи. Става дума не за правото на убежище и не за свободата на печата. Швейцария трябва да знае, че нападки срещу тези права не могат да изхождат от Германия. Германия неведнъж е заявявала, че не ще търпи злоупотреба с тях, тя е казвала, че правото на убежище не трябва да се превръща в занаят за Швейцария“ (какво ли значи това?), „във военно положение за Германия“ (правото на убежище — военно положение — що за език!), „че трябва да има разлика между приют за преследвани и свърталище за разбойници“.

„Свърталище за разбойници!“ Да не би Риналдо Риналдини и всички разбойнически главатарии, които се появяват у Готфрид Басе в Кведлинбург, да са слезли с шайките си от Аbruцките планини към Рейн, за да ограбят в подходящ момент Горен Баден? Или

Карл Моор настъпва от бохемските лесовете? Да не би Шиндерханес⁶³ да е оставил племенник, който като „племенник на своя чичо“⁶⁴ иска да предяви от Швейцария претенциите си за продължаване на своята династия? Нищо подобно! Струве, който се намира в Баденския затвор, госпожа Струве и няколко работници, които преминаха границата *без никакво оръжие* — ето „разбойниците“, „свърталището“ на които се намираше или се намира и досега в Швейцария. Имперската власт, като не се задоволява със заловените в плен хора, върху които може да излее злобата си, допълкова е загубила всякакъв срам, че през Рейн отправя ругатни подир онези, които имаха щастието да се изплъзнат от нейните преследвания.

„Швейцария знае, че от нея съвсем не искат да преследва печата, че става дума не за вестниците и листовете, а за техните автори, които на самата граница денем и нощем водят гнусна контрабандна война против Германия, като се занимават с масово промъкване на подпалвачески съчинения.“

„Промъкване!“ „Подпалвачески съчинения!“ „Гнусна контрабандна война!“ Изразите стават все по-изящни, все по-дипломатически — но нали правителството на имперския регент „смята за свой дълг да се придържа към езика на откровеността?“

И наистина, неговият език се отличава с чудна „откровеност“! Правителството съвсем не иска от Швейцария да преследва печата. То говори не за „вестниците и листовете“, а само за „техните автори“. На дейността на тези последните трябва да се сложи край. Но, честно „правителство на имперския регент“, когато в Германия възбуждаг процес против някой вестник, например против „*Neue Rheinische Zeitung*“ — за кого става дума — за вестника, който се намира в ръцете на всички и вече не може да бъде иззет, или пък за „авторите“, които хвърлят в затвора и дават под съд? Това благодарно правителство съвсем не иска преследване на печата, то иска само преследване на *авторите*, които сътрудничат в органите на печата. Честни хора! Изумителен „език на откровеността“!

Тези автори „водят гнусна контрабандна война против Германия, като се занимават с масово промъкване на подпалвачески съчинения“. Такова престъпление на „разбойниците“ наистина е непростително, още повече, че се върши „денем и нощем“, и фактът, че Швейцария търпи това, е крещящо нарушение на международно право.

От Гибралтар се внасят контрабандно в Испания цели кораби английски стоки и испанските попове заявяват, че англичаните, „промъквайки евангелистки подпалвачески съчинения“, например

Библии на испански език, издадени от библейското дружество, водят гнусна контрабандна война против католическата църква. Барселонските фабриканти също проклинат гнусната контрабандна война, която се води от Гибралтар против испанската промишленост чрез тайното внасяне на английско платно. Но достатъчно е испанският посланик да се оплаче дори един път от това — и Палмерстон би му отговорил: *thou blockhead**, та нали тъкмо затова завладяхме Гибралтар! Досега всички други правителства са имали достатъчно такт, вкус и разум да не се оплакват в ноти от контрабандата. Но наивното правителство на имперския регент говори с толкова „откровен език“, че заявява съвсем откровенно, че Швейцария нарушавала международното право, шом баденските митничари изпълняват зле своите задължения.

„Най-после за Швейцария не е неизвестно, че правото на другите страни да се противопоставят на такова *безобразие* не може да зависи от това, дали швейцарските власти имат сили и желание да му попречат.“

На правителството на имперския регент, не ще и дума, никак „не е неизвестно, че правото“ на Швейцария да оставя на спокойствие онези, които се подчиняват на законите на страната, макар дори чрез промъкване и пр. да водят гнусна контрабандна война и пр., „не може да зависи от това, дали *немските* власти имат сила и желание да попречат“ на тази контрабанда. Не е зле правителството на имперския регент да поразмисли върху отговора, който Хайне дава на онзи хамбургчанин, който му дотягал с оплакванията си от големия пожар:

създавайте по-съвършени закони и по-здрави пожарни тръби⁶⁵ —

и тогава не ще става повече за смях заради откровеността на своя език.

„Спорът се води само за факти“ — се казва по-нататък, и следователно ние ще чуем на края за други значителни факти освен гнусната контрабандна война. Чакаме с нетърпение.

„Почитаемото правителство на главния кантон иска, позовавайки се на своята неосведоменост, да му бъде дадено определено доказателство за действията, което да потвърди предявяваните против швейцарските власти обвинения.“

За всекики е ясно, че това е съвсем разумно искане от страна на почитаемото правителство на главния кантон. И правителство-

* Ех ти, дръвнико. *Ред.*

то на имперския регент навярно ще изпълни с готовност това справедливо искане.

Нищо подобно! Чуйте само:

„Но състезателната процедура в преговори между правителства за общоизвестни неща не е обичайна за народите.“

Ето ви строг урок по международно право за надменната мъничка Швейцария, която си мисли, че може да се отнася с правителството на имперския регент на велика Германия така дръзко, както някога мъничката Дания. Не е зле да си припомни за датското примирие и да бъде по-скромна; в прогивен случай може да я сполети същото.

Когато от една съседна държава искат да предаде углавен престъпник, прибягват до състезателна процедура, колкото и да е „общоизвестно“ неговото престъпление. Но състезателната процедура или по-точно простото доказване на виновността, което Швейцария иска, преди да вземе мерки — не против избягали в тази страна углавни престъпници и не против емигранти, не, против *собствените ѝ чиновници*, избрани въз основа на демократическо избирателно право, — такова доказване „не било обичайно за народите“! Наистина, „откровеният език“ не изменя на себе си нито за миг! Невъзможно е *по-откровено* признание за липса на каквито и да било доказателства.

А после следва град от въпроси, които изброяват всички тези общоизвестни факти.

„Нима някой се съмнява с какво се занимават немските подстрекатели в Швейцария?“

Разбира се, че никой, както никой не се съмнява с какво се занимава г-н Шмерлинг във Франкфурт. Съвсем ясно е, че по-голямата част от немските емигранти в Швейцария с нещо се „занимават“. Въпросът е само в това, *с какво* се занимават те, а очевидно е, че самият г-н Шмерлинг не знае това — иначе щеше да го каже.

„Нима някой се съмнява в емигрантския печат?“

Разбира се, никой. Но нали самият г-н Шмерлинг заявява, че от Германия не могат да изхождат нападки срещу свободата на печата. А ако се отправеха такива нападки, Швейцария навярно би съумяла да ги отбие. Тогава какво значи този въпрос? Ако го преведем от „езика на откровеността“ на прост човешки език, той може да значи само едно: Швейцария трябва да отмени свободата на печата за емигрантите. А *un autre, monsieur de Schmerling!**

„Нима Германия трябва да доказва пред Европа поклонничеството в Мутенц?“

* На друг ги разправяйте, господин Шмерлинг! *Ред.*

Разбира се, че не, хитроумно „правителство на имперския регент“! Но за правителството на имперския регент никак не ще бъде осъдително обаче, уви, съвсем не ще бъде лесно да докаже, че това поклонничество е било причина на нахлуването на Струве или на някакво друго начинание, което дава повече основание за оплакване против Швейцария.

Главният кантон и този път е така любезен да направи повече, отколкото е „обичайно за народите“, и напомня на г-н Шмерлинг, че посещенията в Мутенц⁶⁶ са били свързани тъкмо с Хекер, че Хекер е бил *против* второ навлизане, че той дори е заминал за Америка, за да разсее всички съмнения относно намеренията му, че между посещаващите го са били видни членове на германското Национално събрание. Главният кантон е достатъчно деликатен, дори пред лицето на неделикатната нота на г-н Шмерлинг, за да не спомине за втория и решаващ довод, че „поклонниците“ отново са се върнали в Германия и там всеки момент биха могли да бъдат привлечени да отговарят от правителството на имперския регент за всяко наказуемо деяние, за всичките си „заговорничества“ в Мутенц. Фактът, че това не става, най-добре доказва, че правителството на имперския регент няма никакви данни за обвинения против поклонниците, че следователно то още по-малко може да упрекне в това отношение швейцарските власти.

„Или събранията в Бирсфелд“?

„Езикът на откровеността“ е прекрасно нещо. За онзи, който подобно на правителството на имперския регент „смята за свой дълг в международните отношения“ да използва този език, е достатъчно само да докаже, че в Бирсфелд са ставали събрания изобщо или пък събрания на емигранти, за да има възможност да упреква швейцарските власти в грубо нарушение на международното право. Другите смъртни биха били длъжни, разбира се, първо да докажат какво именно е ставало на тези събрания, което да противоречи на международното право. Но това са „общоизвестни факти“, толкова общоизвестни, че — готов съм да се обзаложа — между читателите на „Neue Rheinische Zeitung“ не ще се намерят дори и трима, които да знаят за какви събрания говори г-н Шмерлинг.

„А въоръжаването на злонамерени хора, които имат възможност да се занимават със своите заговорничества покрай границата, в Райнфелден, Цурцах, Готлибен и Лауфен“?

Слава богу! Най-после научаваме нещо по-определено за „заниманията“ на емигрантите! Ние бяхме несправедливи към г-н фон Шмерлинг, като предположихме, че той не знае с какво се за-

нимават емигрантите. Той знае не само с *какво* се занимават те — той знае също така *къде* се занимават те с това. *Къде* се занимават? В Райнфелден, Цурцах, Готлибен и Лауфен — покрай границата. С *какво* се занимават? „Със своите заговорничества!“

„*Те се занимават със своите заговорничества!*“ Чудовищно нарушение на цялото международно право са тези техни заговорничества! Тогава с какво пък се занимава правителството на имперския регент, за да не допусне погазването на международното право? Не се ли занимава с „безчинства“*?

Но г-н Шмерлинг говори за „въоръжения“. И тъй като много от градовете, в които за ужас на цялата империя емигрантите се занимават със своите заговорничества, влизат в кантона Аарау, то главният кантон го взема като пример. Той пак прави повече, отколкото е нужно, повече, отколкото е „обичайно за народите“ и предлага да се докаже чрез „състезателна процедура“, че тогава в кантона Аарау са живели само двадесет и пет емигранти, че само десет от тях са участвували във втория доброволчески поход на Струве, а и те са преминали в Германия *невъоръжени*. Ето в какво са се състояли всички „въоръжения“. Но има ли това значение? Другите петнадесет, които са останали, са били тъкмо най-опасните. Те са останали явно, за да могат и по-нататък да се занимават безпрепятствено със „своите заговорничества“.

Такива са сериозните обвинения на „правителството на имперския регент“ против Швейцария. То не може да предяви нищо повече, а и не смята за нужно да прави това, защото то „не е обичайно за народите“ и т. н. А ако Швейцария дотам е загубила чувството на срам, че не се смята сразена от тези обвинения, то „решенията“ и „мерките“ на правителството на имперския регент не ще закъснеят да окажат съкрушителното си действие. За света ще бъде интересно да узнае какъв ще бъде характерът на тези решения и мерки; това е особено любопитно поради факта, че г-н Шмерлинг ги подготвя в най-голяма тайна и не иска да съобщи никакви подробности за това дори на Франкфуртското събрание. Междуременно швейцарският печат вече доказва, че всички репресивни мерки, които г-н Шмерлинг може да приложи, ще донесат повече вреда на Германия, отколкото на Швейцария. И ако се съди по всички съобщения, швейцарците очакват с най-голямо спокойствие „мерките и решенията“ на правителството на имперския регент. Ще запазят ли такова спокойствие и господа министрите във Франкфурт, особено ако в това време се получат англий-

* Игра на думи: „ihr Wesen treiben“ — върлуват (тук конкретизирано: заговорничат) и „ihr Unwesen treiben“ — безчинствува, своеволничи. *Ред.*

ска и френска ноти, ще видим. Обаче несъмнено е едно: всичко това следва да завърши като датската война с нов позор, който впрочем този път ще падне върху главата само на *официална* Германия.

Написано от Ф. Енгелс на 23 ноември 1848 г.

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung”,
бр. 153, 26 ноември 1848 г.*

Печата се по текста на вестника

МАНТОЙФЕЛ И ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ

Кьолн, 24 ноември. Министър Мантойфел заяви вчера на миращите се в Берлин имперски комисари, че пруското правителство не ще се подчини на решението на Франкфуртското събрание да се образува популярно правителство⁶⁷, тъй като това се отнася до **вътрешната** политика на страната.

По този начин Мантойфел се съгласява с нас, че и решението на Франкфуртското събрание *относно отказа да се плащат данъците** е лишено от всякакво значение и сила, тъй като се отнася само до **вътрешната** политика на страната.

Впрочем възможно е правителството Бранденбург—Мантойфел да помогне за превръщането на Рейнската провинция във *въпрос на външна политика за Прусия*.

Написано на 24 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung”,
бр. 153, 26 ноември 1848 г.

* Виж настоящия том, стр. 47. *Фед*

ЗАКОНОДАТЕЛЯТ, ГРАЖДАНИНЪТ И КОМУНИСТЪТ ДРИГАЛСКИ⁶⁸

Кьолн, 24 ноември. Дюселдорф е обявен в обсадно положение. Правителството на Бранденбург—Врангел намери в лицето на г-да *Шпигел—Дригалски* достойни представители. Първият от тези г-да е обикновен регирунгспрезидент, но вторият съединява в себе си разнообразни качества: той не е само генерал-лейтенант и командир на дивизия — като такъв той фигурира в списъка на личния състав, а тъй също и като „върховен“ законодател на града и на цялата община Дюселдорф, — той е още и писател и казва за самия себе си, че в същото време е и „гражданин“, и — *комунист*, и всичко това „с бога за краля и отечеството“. Дватамата тези г-да, както обикновеният, така и многоцветният, сметнаха, че законният ред в Дюселдорф може да се поддържа само с *извънредни* мерки, ето защо те се видяха „принудени“, „с цел опазване на законния ред“, да обявят цялата община Дюселдорф в обсадно положение.

Ние отдавна вече знаем, че правителството Бранденбург може да се крепи само с *извънредни* мерки; ние знаем, че то отдавна щеше да изгуби своето положение, ако страната не се намираще в обсадно положение. Обсадното положение — това е *законното положение* на правителството Бранденбург.

„Обсадното положение, господа, означава *военно положение*“ — заяви министър-президентът фон *Пфул* на общото заседание на 29 септември. Тогава ставаше дума за града и крепостта Кьолн, тогава ставаше дума за въстание, решенията на съдебните власти не можаха да се привеждат в изпълнение, законната власт — гражданското опълчение — не можеше да поддържа спойствието, строяха се барикади; на силата можеше да се противо-

постави само сила. Поне така твърдяха защитниците на обсадното положение. Те поне се стараеха още да покажат външно, че се ръководят от установени факти. Сега всичко това се прави много по-просто; Дюселдорф не е обхванат от въстание, дейността на съдилицата не се нарушава нито за миг, гражданското опълчение беше готово във всеки момент да изпълни законните заповеди, не могат да се позовават дори на остарелите инструкции от 1809 година, на които главно се позоваваха тогава, защото Дюселдорф не е крепост. Но Дюселдорф се изказа с рядка енергия за *неплащане на данъците* и това беше достатъчно за двамата бранденбургци, за да възстановят законния ред, т. е. да обявят града *извън закона*.

Ние не се влушаме да разглеждаме обвиненията, които служат като предлог за обявяване на обсадното положение. Препоръчваме ги на вниманието на съдебните власти като *лъжливи* обвинения, тъй като за тяхното потвърждаване никъде не се дават изисканите от закона доказателства; това са клеветнически обвинения, които попадат под действието на член 367 и следващите от углавния кодекс. Тук искаме да посочим само противозаконните действия за опазване на законния ред, в които се провиниха г-да *Шпигел* и *Дригалски*.

След като тези господата обявиха обсадно положение и „по този начин върховната власт премина в ръцете на военното ведомство“, „комунистът и гражданинът“ Дригалски излага следните заповеди:

1) Законно съществуващите власти запазват функциите си и на вземаните от тях мерки да се оказва най-решителна подкрепа.

Това значи, че законно съществуващите власти, доколкото те съществуват *на законно основание*, се ликвидират, но запазват функциите си, за да поддържат г-н фон Дригалски.

„Надявам се“ — казва Дригалски в обръщението си към „съгражданите“, — „че всички благонадеждни жители ще ме улеснят в изпълнението на законите, а властите ще ме подкрепят най-решително в това.“

Г-н Дригалски не само създава законите, но и ги прилага по свое усмотрение. Законно съществуващите власти са негови еничари. А „независимите“ съдии от Дюселдорфския окръжен съд и г-н оберпрокурорът с всичките си сътрудници търпят съвсем спокойно всичко това! Те не виждат ни най-малко нарушение на закона в това, че са отстранени от длъжностите им; те превъзнасят законодателя Дригалски и се радват, че срещу такава цена могат да получават както по-рано заплатата си. Нима не ви е срамно, господата, при режима на сабята да издавате заповеди за арестуване и да извършвате следствия? Или може би арестуването на г-н *Ласал*,

който, бидейки за съжаление прекалено твърдо уверен в законното си право и в защитата на съдебните власти, не пожела да се укрие от обсадното положение, е само акт на лично отмъщение на г-н Дригалски? Може би тихомълком против този човек и неговите стучастници вече е започнато и се води следствие по членове 114, 123, 124?

Вторият закон на г-н Дригалски гласи:

„Всички съюзи, които преследват политически и социални цели, се разтурват.“

Какво го интересува г-н Дригалски § 4 на закона от 6 април? Ако според този параграф „всички пруски поданици имат право за цели, които не противоречат на съществуващите закони, да се обединяват в дружества без предварително полицейско разрешение“, това е очевидно едно от онези „завоевания“, които трябва да бъдат колкото може по-скоро отнети, а значи — те са несъвместими със законодателството на Дригалски.

Трети и четвърти закони. Г-н фон Дригалски регулира уличното движение и търговския час в ресторантите. Той издава закон против сборищата, сякаш Дюселдорф се е превърнал в Париж. Но г-н Дригалски е велик не само като полицай — той проявява безспорен талант на нощен пазач: регулира и часовете за почивка след работа.

Пети закон.

„До неговата реорганизация гражданското опълчение се разпуска и трябва да предаде оръжието си още днес.“

Този закон е незаконен в много отношения. Ще отбележим:

а) Гражданското опълчение се *разпуска*. Съгласно обикновените закони, а именно съгласно закона от 17 октомври за гражданското опълчение, то може да бъде разпуснато само с кралски указ. Може би г-н фон Дригалски разполага с таен кралски указ, който крие от другите? Защо тогава не го публикува, както публикува заявлението на оберпостдиректора Мауренбрехер⁶⁹? Наистина това заявление като лъжливо веднага предизвика опровержение от страна на дюселдорфското гражданско опълчение. Но г-н фон Дригалски не приглежда никакъв кралски указ — той действа на основание на собствената си върховна власт и си присвоява кралски функции, макар че е *кралски настроен „гражданин и комунист“*.

в) Гражданското опълчение *не само е отстранено от носенето на службата*. Г-н фон Дригалски не се задоволява с присвояване на властта на регирунгспрезидент. Що се отнася до беззаконието;

то достатъчно се прояви във факта на отстраняването на опълчението от носенето на службата. Параграф 4 на закона от 17 октомври гласи:

Ако гражданското опълчение на някоя община или окръг откаже да изпълнява заповедта на властните или се намесва в действията на общинските, административните или съдебните власти, регирунгспрезидентът може временно да го отстрани от носенето на службата, като посочи причините.

И тъй, отстраняването от носене на служба можеше да изхожда само от регирунгспрезидента, а никак не от генерал-лейтенанта, от дивизионния командир, от гражданина и, най-последно, комуниста, па бил той и „кралско-пруски комунист“.

Но г-н Дригалски си има основателни причини да действа самовластно, без да се съобразява с никакви инстанции. Ако той имаше работа с гражданското опълчение само като регирунгспрезидент, не би могъл да го *разоръжи*. Но

с) „гражданското опълчение трябва още днес да предаде оръжието си“. Простото отстраняване от носене на службата съвсем не дава още право да му се вземе оръжието. В противен случай временно отстранените офицери също трябва да са длъжни да предават шпагата си. Но г-н Дригалски е прав. Ако гражданското опълчение запазеше оръжието си, то навярно нямаше да допусне *Дригалски* да го отстрани от носенето на службата; то щеше да изпълни предназначението си, както определя § 1 от закона.

д) Г-н фон Дригалски иска оръжието да се предаде *нему*. Тъй като той вече се чувства призван за ролята на самовластен владетел, не го спира и кралският указ относно приложението на закона за учредяването на гражданското опълчение. § 3 на този указ гласи:

„Оръжието, което държавата предоставя на общините, до горепосочения момент във всички случаи остава на разпореждане на общините.“

„Градското управление и общинският съвет“ на Дюселдорф нямат възражения против заповедта на г-н Дригалски. Вместо да протестира против такова беззаконие и да се застъпят за правата на общината, те призовават гражданите към „законно, спокойно поведение“ по отношение на новия им диктатор.

Шести закон.

„Лицата, които бъдат заловени в открита и въоръжена съпротива срещу разпорежданията на законните власти или със своите изменнически действия подлагат на опасност войските или им причиняват вреда, се предават на военен съд.“

Съгласно закона за опазване на личната свобода⁷⁰, *никой не може да бъде съден от друг съд освен от законно установения. Военните съдилища и извънредните комисии са незаконни. Недопустими са заплашванията с наказания или определянето на каквито и да било други наказания освен онези, които са установени от закона.* Според същия закон действието на това постановление не може да бъде спряно при *никакви условия* за известно време или за известно място, *дори в случай на война или въстание.* Защото съгласно § 8, дори и в такъв случай могат да бъдат временно отменявани само § 1 и 6, и то само *по постановление и под отговорност на правителството.* И въпреки това г-н фон Дригалски въвежда военен съд за гражданските лица. Няма нищо чудно, че той заповядва да се извършват арести, че за тази цел нарушава неприкосновеността на жилището. А тези постановления, дори и да могат да бъдат временно отменени, това във всеки случай не може да прави г-н фон Дригалски. Впрочем безразлично е дали ще вярваме на твърдението на „Düsseldorfer Zeitung“, че арестуването на Ласал било извършено без спазване на необходимите формалности, или на уверението на „Kölnische Zeitung“, че арестуването е станало по разпореждане на съдебния следовател. „Kölnische Zeitung“, разбира се, застава на страната на военния комендант, за да осрами съдебния следовател. Така или иначе този арест е незаконен, защото при незаконен режим не може да има законни действия. При военно положение действието на гражданската юрисдикция се прекратява. Ако съдебният следовател остане да изпълнява своите задължения, той попада в положението на *военен аудитор* и негов кодекс стават членовете на *войсковия устав.* Дюселдорфската прокуратура разбра добре това свое ново положение. И наистина, ако тя смяташе, че притежава още компетенцията, установена от рейнското углавно съдопроизводство, отдавна би се намесила, на пример на основание на член 9 от Habeas Corpus Acte, който гласи:

„Не е нужно предварителното съгласие на властите, за да се привлечат към съдебна отговорност граждански и военни длъжностни лица за иарушение на горните постановления, извършени от тях чрез превишаване на своята власт.“

За да ни стане напълно ясно каква е силата на нашите рейнски институции, остава още да видим дали начинът на действие на дюселдорфската прокуратура е одобрен от генералния прокурор г-н *Николовиус*, под чийто надзор се намират всички чиновници на съдебната полиция, и дори съдебните следователи. На депутатията, която вчера отишла при него, за да го подтикне да приложи съдебната си власт във връзка с дюселдорфските събития, г-н

Николовиус бил отговорил, че той не разполага със законен член, на основание на който може да се намеси. Ние казваме: „г-н Николовиус бил отговорил“ — макар тези думи да ни са предадени от съвсем достоверен източник. И все пак не можем да повярваме на това, защото в противен случай би трябвало да допуснем, че от паметта на г-н Николовиус са се изпарили напълно *Code pénal*⁷¹, както и всички закони, приети след март тази година.

Написано от К. Маркс на 24 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 153, 26 ноември 1848 г.*

*ТРИ СЪДЕБНИ ПРОЦЕСА ПРОТИВ „NEUE RHEINISGHE ZEITUNG“

Кьолн, 24 ноември. В този момент против „Neue Rheinische Zeitung“ се водят три съдебни процеса, без да се смята това, че *Енгелс*, *Дронке*, *Волф* и *Маркс* са дадени под съд по обвинение в мними политически престъпления, „несъвместими с журналистическата дейност“. — От добре осведомен източник ми съобщават, че освен това против „непристойния вестник“ — така наричат официално нашия вестник *ci-devant** прокурор и сегашният оберпрокурор *Хекер* (*c'est du Hecker tout pur***)⁷² — започнати са най-малкото още дузина дела.

Първо престъпление. Насилствено покушение върху девствената „деликатност“ на шест кралско-пруски жандарми и на царя на кьолнската прокуратура г-н оберпрокурора *Цвайфел*⁷³ — народен представител *in partibus infidelium****, който заседава сега не в Берлин и не в Бранденбург, а в *Кьолн* на Рейн. „На Рейн! На Рейн расте нашето грозде!“⁷⁴ Ние също предпочитаме Рейн пред Шпрее и хотел Диш пред хотел Миленц⁷⁵.

*Va pour la délicatesse des gendarmes!***** Шо се отнася до „деликатността“ на г-н *Цвайфел*, тя е за нас „*noli me tangere!*“^{*****} Ние бяхме обхванати от нравствено възмущение поради неделикатния вот на недоверие от страна на гласните, които според слуховете, накарали *Цвайфел* да снесе своята кандидатура. Като истински пазители на девствената „деликатност“ на г-н *Цвайфел* молим го

* Бившият. *Ред.*

** Това е истинският *Хекер*. *Ред.*

*** В страната на неверните, в чужди краища. *Ред.*

**** Да допуснем деликатност и у жандармите! *Ред.*

***** „Не ме докосвай!“, т. е. неприкосновена. *Ред.*

публично да опровергае заявлението на г-н Вайнхаген от Клеве. Г-н Вайнхаген заявява с подписа си в „Neue Rheinische Zeitung“, че може да съобщи факти, оскърбителни за „честта и деликатността“ на г-н Цвайфел. Той дори е в състояние да докаже тези факти, но е принуден да се въздържа от тяхното публикуване, докато г-н Цвайфел се прикрива зад члена на Code pénal, според който всяко, дори най-сериозно обосновано разобличение се преследва като клевета, ако това разобличение не може да бъде потвърдено със съдебна присъда или с автентични документи. Така че ние апелираме към „честта и деликатността“ на г-н Цвайфел!

Второ престъпление. Простият Хекер и раздвоеният Хекер.

Трето престъпление. Това престъпление, извършено през 1848 година, се преследва по искане на имперското правителство *Престъплението Шнабхански! Фейлетонът като престъпник!*⁷⁶

Казват, че имперското правителство в обвинителния си акт нарича „Neue Rheinische Zeitung“ най-лошия вестник на „лошата преса“. Ние от своя страна смятаме имперската власт за най-смешната от всички смешни власти.

Написано от К. Маркс на 24 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано във второто издание на
„Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 163, 26 ноември 1848 г.

ПОРТРЕТИ НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА ФЕДЕРАЛНИЯ СЪВЕТ

Берн, 24 ноември. За читателите на „*Neue Rheinische Zeitung*“ не ще бъде безинтересно да научат някои подробности за лицата, които сега са призвани под контрола на двата съвета да управляват Швейцария и които току-що пристъпиха към своята дейност. Пет члена на Федералния съвет дадоха без всякакви уговорки съгласието си да бъдат избрани, един, г-н *Фурер*, даде съгласието си да заема този пост временно, до пролетта, относно съгласието на седмия (*Мунцингер*) не съществуват никакви съмнения.

Председателят на Федералния съвет, г-н *Фурер*, е типичен гражданин на *Цюрих*. Както биха казали във *Франция*, той има *l'air épinémetment bourgeois**, облеклото, осанката, чертите на лицето — всичко, дори очилата със сребърна рамка от пръв поглед говорят, че това е „гражданин на свободния имперски град“, който като президент на главния кантон и съответно на Съюз. събрание, е станал наистина малко по-цивилизован, но все пак си е останал „провинциал до мозъка на костите“. Главната заслуга на г-н *Фурер*, един от най-солидните адвокати в „швейцарската Атина“ (така обича да нарича своето десетхилядно градче *цюрихският еснафин*), е, че неговите непрестанни усилия и умереният му либерализъм доведоха до сваляне на септемврийското правителство в *Цюрих*⁷⁷ и отново дадоха ръководството в кантона на партията на прогреса. Като председател на Съюз. събрание той остана верен на своите принципи. Умерен прогрес по вътрешните работи и най-строг неутралитет по външните въпроси — такава беше провежданата от него политика. Това, че той сега ста-

* Във висша степен буржоазна външност. *Ред.*

на председател на Федералния съвет, е по-скоро резултат на случая, отколкото определено намерение. На този пост по-охотно биха избрали гражданин на Берн; но тогава би трябвало да избират само между Оксенбайн, към когото мнозинството се отнасяше с антипатия, и Нойхауз, който сега, през 1848 година, заема такава консервативна позиция, каквата и преди 5—6 години. И поради това изобщо не беше избран за член на Федералния съвет. При такова трудно положение оставаше изборът да се спре на цюрихчанин, а в такъв случай Фурер се оказа най-подходяща кандидатура. Така че не може да се смята, че Фурер представлява съвсем точно мнозинството във федералното събрание, но той е най-малкото представител на мнозинството на немска Швейцария.

Заместникът на председателя *Дрюе* е във всяко отношение противоположен на Фурер и в същото време той е най-добрият представител, както френска Швейцария можеше да избере. Ако Фурер е твърде умерен за мнозинството, още повече за радикалното малцинство, то Дрюе е много радикален за мнозинството. Ако Фурер е умерен буржоазен либерал, то Дрюе е решителен привърженик на червената република. Известна е голямата роля, която Дрюе игра в последните революционни събития в своя кантон; по-неизвестни, но не по-малки са заслугите му пред своя кантон (Ваад) в много други отношения. Дрюе, социалистически демократ от типа на Луи Блан, първокласен познавач на държавното право, най-енергичен и трудолюбив деец в цяла Швейцария, представлява онзи елемент във Федералния съвет, който постепенно трябва да придобива все по-голямо влияние и да оказва най-благоотворно въздействие.

Оксенбайн, ръководителят на доброволците, които се бореха против Люцерн, председател на Съюз. събрание, който взе решението за война със Зондербунда, полковник от бернските запасни в тази кампания, благодарение на предшествуващата си дейност е станал известен и популярен не само в Швейцария, но и в цяла Европа. Но по-малко известна е дейността му от времето на февруарската революция. Донякъде социалистическият характер на тази революция, мерките на временното правителство във Франция и цялото движение на френския пролетариат — всичко това доста наплаши този *démocrate pur**, когото французите биха причислили към партията National. Постепенно той се сближаваше с умереното направление. Особено във външната политика, където той прояви толкова много енергия пред войната със Зондербунда и през време на тази война той все повече и повече клонеше към старата система

* Чист демократ. *Ред.*

на така наречения строг неутралитет, която в действителност не е нищо друго освен политика на консерватизъм и на търпимост по отношение на реакцията. Така, като президент на главния кантон, той бавеше признаването на френската република и по италианските работи се държеше най-малкото двусмислено. Към това трябва да се прибави, че поради необузданата си страстност, която проявяваше, председателствувайки Съюз. събрание, и която често довеждаше до предубедено негово отношение към радикалите, той си спечели много врагове между тях и особено между радикалите от френска Швейцария. Ако при избирането на член на Федералния съвет от Берн можеше да се избира не само между него и Нойхауз, Оксенбайн би събрал значително по-малко гласове.

Полковник *Фрей-Ерозе* от Ааргау минава за един от най-способните военни на Швейцария. Той беше началник на генералния щаб през време на кампанията против Зондербунда. Подобно на повечето швейцарски щабни офицери той дълго време е участвувал в политическия живот на своя кантон и благодарение на това е добре запознат с работите на гражданската администрация. Във всеки случай на новия си пост той ще работи полезно във военния департамент. По политическите си възгледи той принадлежи към решителните либерали в своя кантон.

Държавният съветник *Франсини* от Тесин е безспорно един от най-уважаваните обществени дейци в цяла Швейцария. Дълги години той се е трудил неуморно в своя кантон. Главно негова заслуга е това, че през 1830 година, още *преди* юлската революция, презираният Тесин, който се смяташе за политически изостанал, пръв в цяла Швейцария и без революция замени старата олигархическа конституция с демократическа; пак той стоеше начело на революцията от 1840 година, която за втори път сваля добралите се до властта попове и олигархи. Същият Франсини след тази революция организира наново управлението, което реакционерите бяха довели до пълно разстройство, поведе борба против кражбите, мошеничествата, подкупите и разхищенията и, най-после, доколкото позволяваха възможностите на бедната планинска област, организира наново училищното обучение, което бе достигнало до пълен упадък под ръководството на монасите. С това той отне от свещениците главното средство за оказване влияние върху народа; и последиците от това започнаха с всяка година все повече да се чувствуват в растящото доверие на тесинците към своето правителство. Освен това Франсини е един от най-образованите икономисти на Швейцария и автор на най-добрия труд по швейцарска статистика. („Статистика на Швейцария“. Лугано, 1827 г. „Нова статистика на Швейцария“, 1848 г.)⁷⁸ Той е решителен радикал и във феде-

ралния съвет ще се присъедини по-скоро към Дрюе, отколкото към Оксенбайн и Фурер. Тесинци ценят високо този дългогодишен ръководител на своето правителство между другото и заради неговата „почетна бедност“.

Правителственият съветник *Мунцингер* от Золотурн е най-влиятелният деец в своя кантон; от 1830 година той почти непрекъснато представлява в Съюз. събрание този кантон, който фактически е управлявал редица години. По думите на полурадикалния вестник на френска Швейцария „*Gazette de Lausanne*“⁷⁹ за него е характерно *sicher sous les apparences de la bonhomie un esprit fin et pénétrant**; това значи, че той притежава омази малка хитрост, скрита под външността на добродушно простосърдечие, която в имперските градове се смята за дипломатически способности. В останалото той е умерен прогресист à la** Фурер и иска Швейцария да се грижи само за собствените си работи и да предостави голямата европейска политика на бога и на лорд Палмерстон. Ето защо той се отзовава доста неблагоприятно за чуждестранните емигранти, които досега са носили на Швейцария само неприятности. Заедно с „швейцарския атинянин“ доктор Ешер той демонстрира неотдавна в Тесин отношението си по този въпрос. Изобщо Фурер и Мунцингер най-добре представят във Федералния съвет предразсъдците и ограничеността на „просветените“ жители на немска Швейцария.

Най-после г-н *Неф* от Санкт-Гален, за когото мога да кажа съвсем малко. Казват, че той значително е допринесъл за подобряване на управлението на своя кантон, а се е отличил и в други отношения. Изобщо в кантона Санкт-Гален, ако се съди по швейцарските вестници, живеят най-богатите и солидни хора, но бедата на тези солидни хора е това, че много малко ги познават и във всеки случай на тях явно им липсва инициатива. Все пак в своята област, като административен деец, г-н Неф има очевидно някак заслуги. По политическите си възгледи той заема междинна позиция между Фурер и Оксенбайн; по-решителен е от първия, но не ще отиде така далеч, както може да се очаква от втория, ако се съди по досегашната му дейност.

Такъв състав на Федералния съвет не буди съмнение относно политиката, която ще води Швейцария в най-близкия период. Това е същата политика, която провеждаше старото Съюз. събрание и главният кантон Берн под ръководството на Оксенбайн, а след това на Функ (който без Оксенбайн е кръгла нула). Във вътрешната политика — строго спазване на новата конституция на Швейцарския

* — да скрива под вида на добродушие тънък и пронизателен ум. *Ред.*

** — ала. *Ред.*

съюз, в която все още се дава доста голямо място на суверенитета на кантоните; във външната политика — строг неутралитет, разбира се, по-строг или по-мек според обстоятелствата, по-специално особено строг по отношение на Австрия. Умерената партия има решителен превес и възможно е г-н Оксенбайн по повечето въпроси да гласува заедно с нея.

Обаче, за да се разбере как така малцинството, как Дрюе и Франсини са могли да се съгласят при такива обстоятелства да бъдат избрани за членове на Федералния съвет с приятната перспектива през всичкото време да са в малцинство, изобщо как може такава колегия да управлява съвместно, трябва да е човек или швейцарец, или да се запознае с начина, по който се управлява Швейцария. Тук, където всички органи на изпълнителната власт обсъждат въпросите колегиално, тук изхождат от такъв принцип: ти само заеми мястото си; макар да си днес малцинство, все пак може да успееш да принесеш полза; а кой знае дали няма да се окажеш по-късно, след година или две, мнозинство поради смъртта, уволнението на някого и т. н. Такъв е естественият резултат на факта, че управляващите колегии се образуват чрез избори. В такъв случай всяка партия се старее, тъй както е законодателните събрания, да прокара един или няколко кандидати и по този начин поне да се закрепят в колегията, да си осигури малцинство, докато не успее да достигне мнозинство. Ако кандидатите откажат съгласието си да бъдат избрани, партията не възразява против това, което непременно би станало в по-големи страни. Но Федералният съвет съвсем не прилича на *Commission du pouvoir exécutif*⁸⁰ и има огромна разлика между положението на Дрюе и положението на Ледрю-Ролен.

Швейцарският печат твърди единодушно, че Федералният съвет се състои от първокласни таланти. И все пак аз се съмнявам, че някои от членовете на този съвет, с изключение на Дрюе и Франсини, би могъл някога да играе важна роля в по-голяма страна и че тримата останали члена с изключение Фрей-Ероза и Оксенбайн биха могли да се издигнат там до по-значителна, дори *второстепенна* роля.

Написано от Ф. Енгелс на 24 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“,
бр. 155, 29 ноември 1848 г.

ДОКЛАД НА ФРАНКФУРТСКАТА КОМИСИЯ ПО АВСТРИЙСКИТЕ РАБОТИ

Кьолн, 27 ноември. Преди 40 години са живели хора, които описвали „Германия в нейното най-дълбоко унижение“⁸¹. Добре е, че те вече са отишли *ad patres**. Сега те не биха могли да напишат подобна книга. Не биха могли да ѝ измислят заглавие, а ако измислеха старото, щяха да изпаднат в противоречие със самите себе си.

Защото за Германия винаги има, казано с думите на английския поет, „beneath the lowest deep a lower still“^{**}.

Ние смятахме, че със сключването на датското примирие е изчерпан най-големият позор. Струваше ни се, че след думите на имперския посланик Раумер в Париж, на Хекшер в Италия, на комисаря Щедман в Шлезвиг-Холщайн и след двете ноти до Швейцария унижението на Германия вече е достигнало последния предел. Изказването на двамата имперски комисари по *австрийския* въпрос показва, че сме се заблуждавали. С каква невероятна безцеремонност се отнасят немските имперски комисари към честта на Германия, каква тъпоумна неспособност, страхливост или предателство могат да крият в себе си господа старите либерали, се вижда достатъчно от току-що появилия се „Доклад на комисията по австрийските работи и т. н.“⁸², особено от включените в него двадесет документа.

На 13-и октомври г-да Велкер и Мосле заминават по поръчение на централната власт от Франкфурт, „за да посредничат по *унгарските работи*“. Неопитните в новата централна дипломация хора очакваха след няколко дни съобщение, че тези г-да са при-

* — при прадедите. *Ред.*

** — „под най-голямата дълбочина още по-голяма дълбочина“ (Милтон „Изгубеният рай“). *Ред.*

стигнали във Виена. Тогава още не беше известно, че имперските комисари си имат собствени маршрути. Посланиците на имперския регент Айзел и Байзел⁸³ се отправили за Виена по най-краткия път — през Мюнхен. Ръководейки се от известната карта на пътищата, от „Иобснадата“⁸⁴, те пристигнали там вечерта на 15 октомври. До обед на 17 октомври те изучавали виенските събития в трогателно единство с баварските министри и с австрийските пълномощници. В първото си писмо до г-н Шмерлинг те дават отчет за предварителните си проучвания. В Мюнхен и двамата изведнъж ги осенява мисъл. Те страстно желаят пристигането на „трети колега“, по възможност прусак, „тъй като така ние по-лесно ще изпълним великата мисия“. Но г-н „колегата“ не се явява. Надеждата за троица се руши, бедната двойка трябва да тръгне по света сама. Но какво ще стане сега с „великата мисия“? Великата мисия предшества в джобовите на г-да Велкер и Мосле до Пасау. Още преди да премине през австрийския рубикон, „великата мисия“ изпраща напреде си прокламация. „Там беше страшно, на другата страна!“⁸⁵

„Населението“ — пише Велкер на Шмерлинг — „тук, на австрийската граница, също така не е свободно от революционни и терористични настроения“. Нещо повече. „Дори националната гвардия на Кремс само благодарение на намесата на военната охрана на моста не можа да разруши този мост пред самото преминаване на своя император и следователно да го постави в нещо като плен.“

Кой от читателите ще бъде толкова коравосърдечен, та да не оцени напълно тези чувства на благородната политико-речникарска душа. (Staats—Lexikon—Seele)⁸⁶! От обед на 18 до сутринта на 20 двамата г-да подкрепяли силите си в Пасау, след което се отправили за Линц.

На 13 октомври те са заминали от Франкфурт, на 20 вечерта те са вече в Линц. Нима тази невероятна бързина на движение не е достатъчно доказателство за важността на тяхната „велика мисия“? Може би особени инструкции са ги подтиквали към такава необикновена бързина? Достатъчно е да кажем, че точно след седем дни тези господа пристигат в Линц. В този град, който при „многобройното си фабрично население, вече обработен от виенските емисари“, будел тревожни предчувствия у г-н Велкер през време на престоя му в Пасау, не били открити абсолютно никакви признаци на бесилки, които навярно са се рисували пред неговия поглед и пред погледа на втория г-н колега. Напротив:

„цялата национална гвардия начело с офицерите и с музикантите си... строила се тържествено, с развято германско знаме ни посреща заедно със събрания се народ с многократно „ура““.

И така, Линц — революционният Содом — се превръща в кро̀тък град, достатъчно простодушен, за да приеме тържествено нашите великолепни имперски комисари. Затова пък в отчетите на Велкер—Мосле до г-н Шмерлинг толкова по-мрачно се рисува Виена — като най-безбожния Гомор, като адска бездна на огнената анархия и т. п.

На 21 г-дата се качват на параход и се отправят за Кремс. От път те съобщават във Франкфурт, че в Линц за тях е бил строен почетен караул, че стражата е застанала пред тях във фронт и други подобни важни неща. Едновременно с това те написват три писма: до Виндишгрец, до министър Краус и до президиума на райхстага.

Ако някой не е напълно доволен от повече от осемдневната дейност на нашите имперски комисари, той трябва да замине с тях сега, през нощта на 21 срещу 22 октомври, в Шамерсдорф, в главната квартира на Виндишгрец. Тук централната власт в лицето на своите комисари ни се представя с цялата си красота. „Виндишгрец“ — казват Велкер—Мосле — „отклони с известна рязкост всякаква наша намеса.“ С други думи: те получили ритник и трябвало да се пръждосват по живо по здраво. „Нещо повече: той дори не пожела да погледне нашите пълномощни“ — оплаква се Велкер на своя министър Шмерлинг. И като връх на огорчението: Виндишгрец не предлага на застаналата пред него олицетворена централна власт нито капка вино, дори нито чаша ракия.

И ето че нашите комисари отново се настаняват в каретата, натявайки си печално: „О ти, Германию, и т. н.“⁸⁷, и се отправят... за Виена? Пази боже! — за Олмюц*, „за резиденцията на императорския двор“. И прекрасно постъпват. Ако не беше това, целият имперски фарс би останал без завършък, в комедията на посредничеството би липсвало последното действие. Ако Виндишгрец се е отнесъл с тях като с глупави ученици, то в Олмюц ги посрещнали „от страна на императора и на императорската фамилия *много по-внимателно*.“ (Виж стр. 11 от доклада, писмо №6.) Те били поканени на трапезата, и „ние“ — пишат те по-нататък на г-н Шмерлинг — „бяхме удостоени с *много милостив* прием“. Не немската лакейска натура проличава тук — съвсем не, — а най-искрена благодарност, която е изразена съответно в песента: „След толкова страдания и т. н.“⁸⁸

Но след цялото ядене и пиене все още остава да се изпълни прословутата „велика мисия“. Дватама наши комисари се обръщат с писмо към министър барон фон *Весенберг*.

* Чешко название, Оломоуц. Ред.

„Ваше превъзходителство“ (така започва писмото от 25 октомври), „ние почитателно ви молим да ни определите *милостиво* часа, в който ще ви бъде удобно да приемете израза на нашата благодарност за благосклонния прием, оказан на нашата мисия и на нас от страна на негово кралско-императорско величество и на Ваше превъзходителство, и да ни съобщите възгледите и решенията си по повод на следващите пунктове, които се отнасят до изпълнението на нашата мисия.“

„Следващите пунктове“ многословно говорят само за това, че комисарите желаят да получат разрешение да заминат за Виена, за да посредничат.

Цялото това писмо, както и второто писмо до Весенберг, е написано на такъв засухан канцеларски стил от миналия век, така е наситено с безкрайна любезност и угодничество, че просто е приятно веднага след него да се прочетат отговорите на Весенберг. В тази преписка двамата комисари изглеждат в сравнение с австрийския министър като двама недосялани селянци пред тънко възпитан дворянин, пред който те правят върху гладкия паркет смешните си реверанси и се стараят да употребяват най-изискани изрази.

Весенберг отговаря на горното писмо:

„Високочелободни господа, трябва да ви поискам извинение, че така късно отговарям на днешното ви писмо . . . Що се отнася до доброто ви намерение да направите във Виена още един опит да ликвидирате тамошните раздори, струва ми се, че е необходимо предварително да ви запозная със сегашното положение там. Работата е в това, че сега може да става дума не за преговори с някаква партия, а изключително за потушаване на метежа“ и т. н. (стр. 16 от доклада).

Заедно с този отговор той им връща пълномощията.

Те повтарят молбата си в писмо от 27 октомври:

„Ние сме длъжни — казват те — да смятаме за свой настоятелен дълг още веднъж да помолим *най-покорно* Ваше превъзходителство, а във Ваше лице императорското правителство, колкото може по-скоро да ни изпрати под надеждна охрана във Виена с доброжелателни и примирителни поръчения и предложения, за да използваме в тази ужасна криза умиротворяващото и лично влияние, което е въплътено в нас и в нашата мисия.“

Ние видяхме как действуваше това „умиротворяващо и лично влияние“ в течение на 14 дни след излизането им от Франкфурт.

То произвежда толкова силно впечатление на Весенберг, че в отговора си той премълчава за тяхната молба. Той им съобщава някои, при това наполовина неверни сведения от Виена и иронично забелязва:

„Впрочем обстоятелството, че метежи, подобни на метежи на пролетариите във Виена, не е лесно да се потушат без принудителни мерки, съвсем неотдавна беше потвърдено от събитията във Франкфурт!“

На такива доводи г-да Велкер и Мосле никак не са могли да противостоят; поради това те се отказват от по-нататъшни опити и със своето „умиротворяващо и лично влияние“ изчакват какво ще покажат събитията.

На 28 октомври те отново докладват на Шмерлинг за своята „велика мисия“. По предложение на Весенберг те предават депешата си на куриер, когото Весенберг изпраща във Франкфурт. Тръгва на път куриерът, но не и депешата. Тя пристига във Франкфурт едва на 6 ноември. Ако не бяха ги поканили на императорската трапеза, ако императорската фамилия и по-специално ерцхерцог Карл не бяха беседвали така любезно с тях, комисарите би трябвало съвсем да се объркат от толкова неуспехи.

Следва двудневно мълчание. След толкова трудове „умиротворяващото влияние“ се отдава на съботна почивка.

Но ето че на 30 октомври Весенберг им съобщава официалното известие, че Виена се е предала. Тяхното решение е взето. Наистина още на 28 октомври те смятат (стр. 14 от доклада), че „изглежда у него“ (у Виндишгрец), „а също така тук“ (в Олмюц) „у влиятелните лица *силно* преобладава мисълта не само за усмиряването на Виена, но и за откъстително наказание заради извършеното незаконно деяние“. Но после Весенберг ги уверява — и как се е осмелил след това един имперски комисар да се съмнява! — че „при използването на тази победа австрийското правителство ще се ръководи от принципи, които могат да му осигурят разположението на неговите поланици“.

„Така че ние можем да предполагаме“ — възкликват Велкер—Мосле, изпълнени от имперски патос, — „че нашите предложения *все пак* са оказали известно влияние!“ Все пак са оказали? О, разбира се! Вие прекрасно сте забавлявали в течение на осем дни Весенберг, ерцхерцог Карл, София и компанията ѝ. Вие сте служили за улесняване на кралско-императорското храносмилане, *Велкер—Мосле!*

„И така след това уверение на министъра ние смятаме мисията си изпълнена и утре“ (31 октомври) „ще потеглим обратно през Прага“.

Така завършва последното донесение на г-дата Велкер—Мосле!

И наистина вие сте прави, вашата „велика мисия“ за помиряване и посредничество е била изпълнена. Защо ще се отправяте след това за Виена? Та нали апостолите на хуманността — Виндишгрец и Елачич — са вече господари на града? Нима червените пелерини и кралско-императорските войски не проповядваха евангелието на мира и на конституционната свобода с езика на грабе-

жа, палежите, убийствата и насилията — език, разбираем за всекиго?

За това, колко силно се е почувствувало вашето „умиротворяващо влияние“, колко великолепно сте изпълнили вие задачата си, свидетелствуват предсмъртното хъркане на убиваните, отчаяните викове на насилваните, за това свидетелствуват хилядите хора, които чезнат в затворите, за това ни говори окървавената сянка на Роберт Блум.

Вашата задача беше да помогнете като допълнение на инсценираната от Виндишгрец, Елачич и Весенберг трилогия да се изиграе в Олмюц и фарс. Вие достойно разрешихте тази задача: вие с много голямо майсторство изиграхте докрай ролята на „поди-граните вуйчовци“, ако не и някаква по-лоша.

Написано на 27 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“.

бр. 154, 28 ноември 1848 г.

НОВИНИ

Кьолн, 28 ноември. „Neue Rheinische Zeitung“ писа в броя си от 17 ноември:

„Да не говорим за *евреите*, които от времето на еманципацията на своята секта навсякъде застанаха поне в лицето на своите върхове *начело на контрареволуцията* — какво очаква тях? Дори не дочакаха победата, за да ги натикат обратно в гетото*.

Тогава ние се позовавахме на правителствените нареждания в *Бромберг***. Днес смятаме за необходимо един много по-убедителен факт. Голямата масонска ложа „Три корони“ в Берлин — както е известно, *принц Пруски* е върховният глава на пруските масони, тъй както *Фридрих Вилхелм IV* е върховният глава на пруската религия — обяви, че дейността на ложата „*Минерва*“ в Кьолн се прекратява. *Защо? Защото е приела за членове евреи. За сведение на евреите!*

Случайно попадналото ми в ръцете окръжно на правителството Бранденбург до всички окръжни управления иска от последните да организират *масово преследване на ръководителите на клубовете*.

От достоверен източник ни съобщават, че *Кьолн, Дюселдорф, Аахен* и т. н. получават от нашия всемилостив господар като коледен подарък имперски войски, а именно *австрийци*. Навярно това ще бъдат *хървати, серезжани, чехи, раци,**** сърби и т. н., та да мо-

* Виж настоящия том, стр. 28—29. *Ред.*

** Полско название: Бидгощ. *Ред.*

*** Старо немско название на принадлежащи към източната църква сърби, по-специално населяващи някогашните унгарски владения. *Бълг. ред.*

же и в Рейнската провинция, както във Виена, да бъдат установени „ред и спокойствие“. Впрочем, казват, че Рейнската провинция граничи не с Русия, а с Франция. За сведение на всемилостивия господар!

Написано на 28 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 155, 29 ноември 1848 г.*

ОРГАНЪТ НА МАНТОЙФЕЛ И ИОХАН. — РЕЙНСКАТА ПРОВИНЦИЯ И ПРУСКИЯТ КРАЛ

Кьолн. „Neue Preussische Zeitung“ потвърждава предаденото вече от нас заявление на *Мантойфел** по повод на франкфуртската централна власт и франкфуртското събрание. Органът на Мантойфел казва:

„Обръщението на имперския регент може да е продиктувано от най-добри намерения. Но ние, прусаците, трябва решително да го отхвърлим — пруският народ трябва да направи това не по-малко решително от короната.“

Органът на Мантойфел изказва онова, което самите ние желаем от все сърце.

Същият официоз ни поучава по следния начин за задължителността на франкфуртските решения:

„Ние, прусаците, не знаем друг господар освен нашия крал. Само онези от франкфуртските решения, които той одобри, ще бъдат задължителни за нас, и именно защото Той“ (пруски стил!) „ги е одобрил, а не по някаква друга причина.“

Ние, „прусаците“!!! На нас, жителите на Рейнската провинция, се е паднал на големия търг на хора във Виена долнорейнският „велик херцог“, който след това не изпълни условията, при които беше обявен за „велик херцог“.⁸⁹ „Кралят на Прусия“ съществува за нас само по силата на решението на берлинското Национално събрание, а тъй като за нашия долнорейнски „велик херцог“ не съществува никакво берлинско Национално събрание, то и за нас не съществува никакъв „крал на Прусия“. На долно-

* Виж настоящия том, стр. 60. *Ред.*

рейнския велик херцог ние се паднахме в резултат на търга на народите! Когато пораснем толкова, че да престанем да признаваме търговията с човешки души, ние ще поискаме от „долнорейнския велик херцог“ да представи своя „документ за право на владееене“.

Написано на 29 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 156, 30 ноември 1848 г.*

РЕВОЛЮЦИОННОТО ДВИЖЕНИЕ В ИТАЛИЯ

Кьолн, 29 ноември. Най-после, след шестмесечни почти непрекъснати поражения на демокрацията, след редица нечувани триумфи на контрареволуцията, отново се появяват симптоми на близка победа на революционната партия. Италия, страната, въстанието на която бе прелюдия на европейското въстание от 1848 г., поражението на която бе прелюдия на падането на Виена, Италия се надига за втори път. Тоскана си извоюва демократическо правителство и Рим току-що си извоюва също такова правителство.

Лондон, 10 април; Париж, 15 май и 25 юни; Милано, 6 август; Виена, 1 ноември⁹⁰ — това са четирите важни дати на европейската контрареволуция, четирите знака, които отбелязват бързо изминатите етапи на нейното недавнашно триумфално шествие.

В Лондон на 10 април не само беше сломена революционната мощ на чартистите, но беше нанесен първият удар на революционизиращото влияние на февруарската победа. Онези, които правилно оценяват Англия и нейното място в съвременната история, не можеха да се учудват че революциите на континента засега минаха без следа за нея. Англия, страната, която чрез своята индустрия и търговия господства над всички, намиращи се в революционно брожение народи на континента и по силата на своето господство над азиатските, американските и австралийските пазари сравнително малко зависи от търговията с тях, страната, в която противоречията на съвременното буржоазно общество, класовата борба между буржоазията и пролетариата са най-силно развити и доведени до най-голяма острота — Англия повече от която и да е друга страна се развива по собствен, самостоятелен път. За Англия не е нужно да търче на едно място като временните пра-

вителиства на континента, за да се приближи до разрешаването на въпросите, до унищожаването на противоречията, разрешаването и унищожаването на които е *нейно* призвание повече, отколкото за която и да било друга страна. Англия не заимствува революция от континента — когато удари часът, Англия сама ще *продиктува революция на континента*.

Такова беше положението на Англия, такава беше необходимата последица от това положение и поради това победата на „реда“ на 10 април е напълно понятна. Но кой не помни как тази победа на „реда“, този пръв контраудар на ударите от февруари и март даде навсякъде нова опора на контрареволуцията, окрили така наричаните консерватори със смели надежди! Кой не помни как поведението на лондонските специални констебли веднага предизвика навсякъде в Германия подражание от страна на цялото гражданско опълчение! Кой не помни какво впечатление произведе това първо доказателство, че избухналото движение не е непреодолимо!

Париж на 15 май веднага допълни победата на английската партия на застой. 10 април издигна бент на пътя на революционния поток, вълните на който бяха достигнали най-голяма височина. 15 май сломил неговата сила при самия извор. 10 април доказа, че февруарското движение не е неудържимо; 15 май доказа, че на въстаническото движение в Париж може да се постави преграда. Революцията, разбита в своя център, трябваше естествено да претърпи поражение и в периферията. И това с всеки изминат ден все повече проличаваше в Прусия и в малките немски държави. Но революционното движение беше още достатъчно силно, за да бъдат възможни две победи на народа във Виена: първата — също на 15 май, втората — на 26 май, а победата на абсолютизма в Неапол, одържана също така на 15 май, със своите ексцеси подействува по-скоро като противовес на победата на реда в Париж. Нещо още не достигаше; не само че революционното движение трябваше да претърпи поражение в Париж — от въоръженото въстание в самия Париж трябваше да бъде свален ореолът на непобедимостта. Само тогава контрареволуцията можеше да се успокои.

И това стана в *Париж* в четиридневния бой от 23 до 26 юни. Четирите дни оръдейна стрелба сложиха край на непристъпността на барикадите, на непобедимостта на въоръжения народ. Нима Кавеняк не доказа със своята победа, че законите на военното изкуство са повече или по-малко еднакви на улицата и в дефилето, в действията против барикадата и против преградата и бастиона? Че 40 хиляди недисциплинирани въоръжени работници, без топове и гаубици и без подвоз на бойни припаси, не могат да противо-

стоят повече от четири дни срещу организирана армия от 120 хиляди стари войници и 150 хиляди национални гвардейци, поддържани от най-добра и най-многобройна артилерия и обилно снабдени с бойни припаси? Победата на Кавеняк беше най-грубо смазване на по-малък брой бойци от седем пъти по-многоброен противник, най-безславната победа, одържана някога, и толкова побезславна, колкото повече кръв струва тя, въпреки колосалния превес на силите. И все пак целият свят я посрещна като чудо, защото тази победа на превъзхождащата сила отне на парижкия народ, на парижката барикада ореола на непобедимостта. В лицето на 40,000 работници тристата хиляди войници на Кавеняк победиха не само 40,000 работници — те победиха, без сами да съзнават това, европейската революция. Всички ние знаем каква неудържимо стремителна реакция започна от този ден. Сега не остава вече никакви задържащи моменти; консервативната сила победи народа в Париж с гранати и къртеч и онова, което се оказва възможно в Париж, можеше да бъде повторено във всяко друго място. За демокрацията не оставаше нищо друго, освен да извърши след това решително поражение колкото е възможно по-почтено отстъпление и най-малкото да брани крачка след крачка своите позиции в печата, на народните събрания и в парламенти — позиции, които вече беше невъзможно да задържи.

Следващият голям удар беше *падането на Милано*. Обратното завоюване на Милано от Радецки е наистина първото събитие от европейско значение след парижката юнска победа. Двуглавият орел на купола на миланската катедрала означаваше не само поражение на цяла Италия, а и възраждане на центъра на тежестта на европейската контрареволуция, възраждане на *Австрия*. Италия е разбита и Австрия е възродена. Какво още можеше да желае контрареволуцията! И наистина, с падането на Милано революционната енергия в Италия веднага отслабна, падна Мамияни в Рим, демократите бяха победени в Пиемонт; и едновременно с това реакционната партия в Австрия отново вдигна глава и с нова енергия се зае да уплита с мрежата на своите интриги всички провинции от своя център — главната квартира на Радецки. Едва сега Елачич премина в настъпление, едва сега се осъществи напълно великият съюз на контрареволуцията с австрийските славяни.

Не говоря за малките интермецо, в които контрареволуцията одържа местни победи и завоюва отделни провинции, не говоря за франкфуртското поражение и т. н. Всичко това има местно, може би национално, но съвсем не европейско значение.

Най-после на 1 ноември беше завършено делото, започнато в деня на Кустоца⁹¹: както Радецки влезе в Милано, така Виндиш-

грец и Елачич влязоха сега във Виена. Методът на Кавеняк е приложен към най-голямото и активно огнище на германската революция — и с успех. Революцията във Виена, както и в Париж, е потопена в кръв, погребана в димящи развалини.

Но твърде вероятно е победата от 1 ноември да означава в същото време момент, в който започва обратно движение и настъпва криза. Опитът да се повтори с точност в Прусия виенският подвиг претърпя неуспех. В най-благоприятния случай, даже ако страната престане да поддържа Учредителното събрание, короната може да разчита само на половинчата, не на решаваща победа, и във всеки случай първото обезкуражаващо впечатление от виенското поражение е отслабено от неумелия опит да бъде повторено във всичките му подробности.

И в същото време, когато Северна Европа или вече е отново попаднала в робството от 1847 година, или с усилие брани срещу контрареволуцията завоеванията на първите месеци, внезапно отново се надига Италия. Ливорно — единственият италиански град, за който падането на Милано бе тласък за победоносна революция, — Ливорно най-после увлече с демократическия си подем цяла Тоскана и извоюва определено-демократическо правителство, най-определеното от всички съществуващи когато и да било при монархия и така определено, както рядко е бивало в републики — правителство, което на падането на Виена и възраждането на Австрия отговаря с призив за създаване на италианско учредително Национално събрание. И революционната искра, която това демократическо правителство хвърли в италианския народ, запали пожар: в Рим народът, националната гвардия и армията въстанаха като един човек, свалиха лавиращото контрареволуционно правителство, наложиха демократическо правителство и първото от исканията, приемането на които постигнаха, беше: правителство на основата на италианския национален принцип, т. е. внесеното от Гвераци предложение за изпращане на представители в италианското Учредително събрание.

Няма никакво съмнение, че това ще бъде последвано от Пиемонт и Сицилия. Те ще го последват, както го последваха миналата година.

А какво ще стане по-нататък? Ще се превърне ли това ново възкресение на Италия за период от три години, подобно на преминалото, в зора на нов подем на европейската демокрация? Много е възможно да стане така. Чашата на контрареволуцията е препълнена. Франция, готова да се хвърли в обятията на авантюрист, стига да се избави от господството на Кавеняк и Мараст, Германия, по-разединена от когато и да било, Австрия, смазана, Пру-

сия, пред гражданска война — всички, решително всички илюзии от февруари и март са безжалостно стъпкани от стремителния ход на историята.

Наистина народът няма какво повече да научи от опита на новите победи на контрареволуцията!

Дано в приближавашите се събития народът *своевременно* и *безстрашно* да приложи уроците на тези последни шест месеца.

Написано от К. Маркс на 29 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung”,
бр. 156, 30 ноември 1848 г.*

ПОДЛОСТТА НА НЕМСКИТЕ ПРОФЕСОРИ

Кьолн, 29 ноември. Лакейската природа на немските професори намери идеален израз в лицето на учените господа от Берлин и Хале. От такъв лакейски начин на мислене би се засрамил дори един руски крепостен селянин. Благочестивият будист, който набожно поглъща екскрементите на своя далай-лама, ще изслуша с изумление вестта за будистите от Берлин и Хале; тяхното проституиране пред кралската власт „по божия милост“ ще му се стори невероятно. Той ще повярва, че това е истина само когато му покажат адресите на професорите от Берлин и Хале до пруския крал от 24 и 21 ноември с техните собственоръчни подписи.

„Унищожена беше свободата на обсъждането, животът на депутатите беше застрашен, погазени бяха достойнството на Събранието, честта на нацията и най-доброжелателните и справедливи предложения, които имаха за цел да прекратят това господство на терора, се разбиваха в съпротивата на онези, на които той беше нужен.“

Прибягвайки до подобен род нагли лъжи и уверявайки в своята вродена кучешка преданост, 80 берлински професори — между тях Хенкстенберг, Шонлайн, Еренберг, Бьок, двамата Грим и други — фабрикуват адреса до краля, в който тези учени осли изразяват одобрението си на насилствените действия на правителството Бранденбург.

Такова е съдържанието и на адреса на 19 професори от Хале, които при това отиват толкова далеч в своя комизъм, че говорят за „важността на своята професия“.

Същността на двата адреса е неописуем бяс от *отказа да се плащат данъците*. И това никак не е чудно! Изчезнат ли данъците — ще фалира и привилегированата ученост. Достатъчна е и

най-малката опасност за кесията на това алчно професорско племе, за да почне цялата наука да мята гръмове и мълнии. Техният монопол се корени в „богопомазаната“ кралска власт. Те пишат на краля адреси с уверение в своята преданост — това значи, че те са предани до гроб на собствения монопол. Ако народът одържи окончателна победа, то въпреки цялата „важност на тяхната научна професия“, тези господа ще съумеят бързо да застанат на страната на така проклинания от тях сега народен суверенитет. Но народът ще им викне тогава: „Много късно!“ — и бързо ще сложи край на цялата мерзост на привилегированата ученост.

Написано на 29 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“.
бв. 156. 30 ноември 1848 г.

ГОСПОДИН РАУМЕР Е ОЩЕ ЖИВ

Кьолн, 6 декември. Неотдавна ние споменахме за адресите с израз на верноподанически чувства, връчени на краля от професорите в Хале и Берлин. Днес можем да съобщим, че г-н фон Раумер, имперски посланик *in partibus**, който в дадения момент дежури в чакалните на Бастид и Кавеняк, се присъедини напълно към професорския позор, като заяви, че е съгласен с тези адреси. Всъщност от имперски посланик като г-н Раумер не можеше да се очаква нещо друго. Но неговото заявление е предизвикано очевидно и от друга причина. Вече много месеци г-н Раумер е забравен в Германия. В стремежа си някак да изплува от това забвение той жадно се е заловил за случая, който берлинските колеги-вълхви му предоставиха, и побърза да публикува набързо съчиненото си заявление. Това произведението на Раумер е поместено в последния брой на „*Preussischer Staats-Anzeiger*“.

Написано на 6 декември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 162, 7 декември 1848 г.*

* — в чужбина. *Ред.*

* ВТОРИЯТ СТАДИЙ НА КОНТРАРЕВОЛЮЦИЯТА

Кьолн, 6 декември. Контрареволуцията навлезе във втория си стадий. Националното събрание е разпуснато. Без повече забикалки по „височайша милост“ бе обявена октроираната конституция.

От лицемерната игра на „споразумение“, която започна през май, сега падна последният смокинен лист.

Мартенската революция е обявена за несъществуваща и кралската власт по „божия милост“ празнува своята победа.

Камарилата, юнкерството, бюрокрацията и цялата реакция в мундир и без мундир ликуват, че глупавият народ най-после отново е натикан в кошарата на „християнско-германската“ държава.

Написано от К. Маркс на 6 декември 1848 г.

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“.

бр. 162, 7 декември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

НАЦИОНАЛНИЯТ СЪВЕТ

Берн, 6 декември. Кой в този период на европейски бури се интересува от Швейцария? Може би никой освен имперската власт, на която зад всеки храст на левия бряг на Рейн, от Констанц до Базел, се привижда притаил се в засада волонтер. И все пак Швейцария е важен за нас съсед. Днес конституционна Белгия е официалната образцова държава⁹², но кой може да гарантира в преживяваното от нас бурно време, че утре такава официално образцова държава няма да стане Швейцария? Аз и сега зная доста много сурови републиканци, които мечтаят само за това — да пренесат от другия бряг на Рейн швейцарския политически строй с големите му и малки федерални, национални, кантонални съвети и т. н., т. е. да превърнат Германия в Швейцария с голям формат, а след това благочестиво и благоприлично да си водят мирен и спокоен живот като член на Големия съвет или ландамман от кантона Баден, Хесен или Насау.

И така Швейцария така или иначе трябва да интересува нас, немците, и онова, което мислят, говорят и правят швейцарците, може в близко време да ни бъде поднесено като образец. Ето защо не е зле предварително да се запознаем донякъде какви нрави и какви хора са създали двадесет и двата кантона на Швейцарския съюз в своята федерална република.

Естествено е, че ние трябва преди всичко да се запознаем с каймака на швейцарското общество, т. е. с хората, които самият швейцарски народ е избрал за свои представители; подразбирам Националния съвет, който заседава в кметството на град Берн.

Всеки, който се намира на трибуната на Националния съвет, остава поразен от разнообразието на лицата, изпратени от швей-

царския народ в Берн, за да обсъждат общите за всеки народ въпроси. Човек, който не е видял предварително значителна част от Швейцария, едва ли ще разбере как може в една малка страна с територия от няколкостотин квадратни мили и с население помалко от два и половина милиона души да съществува такова пъстро събрание. Но в това няма нищо чудно. Швейцария е страна, в която говорят на четири различни езика: немски, френски, италиански (или по-вярно ломбардски) и романски, страна, в която съществуват една до друга различни степени на културата — от най-напреднала машинна промишленост до същински пастирски бит. Швейцарският национален съвет обединява каймака на всички тези националности и степени на културата и поради това никак не изглежда национален.

В това полупатриархално събрание не може да става и дума за определени места, за обособени партии. Радикалите направиха слаб опит да заемат крайните леви места, но явно не успяха в това. Всеки сяда там, където му хрумне, и често променя мястото си три-четири пъти в едно заседание. Обаче мнозинството членове имат свои предпочитани места, които обикновено заемат, и по този начин събранието все пак се разделя на две части, които доста рязко се отличават една от друга. Трите предни полукръгли скамейки се заемат от хора с рязко изразени черти на лицето, повечето с брада, грижливо вчесани, с костюми, ушити по парижка мода; тук седят представителите на френска и италианска Швейцария или „романците“, както тук ги наричат; на тези скамейки се говори почти изключително по френски, но зад романците седи необикновено пъстро общество. Наистина там не ще видите селяни в швейцарски национални костюми, напротив, това са хора, върху дрехите на които лежи известен отпечатък на цивилизация; понякога се среща дори повече или по-малко моден фрак и неговият притежател обикновено има прилично лице; след това около половин дузина швейцарски офицери в цивилни дрехи, много приличащи си един на друг; те имат по-скоро тържествен, отколкото войнствен вид, лицата и дрехите им са малко старомодни и изобщо те напомнят донякъде Аякс от „Троил и Кресид“⁹³; най-последно — главната маса, която се състои от неподдаващи се на описание лица и костюми, повече или по-малко възрастни и старомодни господа; те никак не си приличат, всеки е характерен по своему и повечето от тях просто плачат за карикатура. Тук са представени всички разновидности на дребния буржоа, *sapagnard endimanché** и на кантоналната олигархия; но всички те са еднакво почтени, всички са ужасно сериозни, всички

* — празнично облечен селянин. *Ред.*

са с еднакво тежки сребърни очила. Това са представители на немска Швейцария, основната маса на събранието, изпратена от по-малките кантони и от далечни райони на големите кантони.

Председателското кресло в това събрание заема известният д-р Роберт Щайгер от Люцерн, няколко години преди това осъден на смърт при правителството на Зигвард-Мюлер, сега — председател на Швейцарското федерално събрание. Щайгер е човек с малък ръст, трътлест, с характерни черти на лицето, които правят приятно впечатление на фона на белите коси и тъмните мустаци, въпреки неизбегните сребърни очила. Той изпълнява длъжността си с голямо спокойствие и може би с малко излишна съдържаност.

Каквито са хората, такива са и разискванията. Само „романците“, и то не всички, говорят на напълно културен език, като спазват риторичните форми. Бернците, които от всички жители на немска Швейцария най-много са заимствували романски нрави, най-много приличат на тях. У тях може още да се забележи известен темперамент. Цюрихците, тези синове на швейцарската Атина, говорят със солидност и внушителност, които са нещо средно между езика на професор и цехов майстор, но винаги „интелигентно“. Офицерите говорят с тържествена бавност, не особено умело и съдържателно, но затова пък решително, сякаш зад тях стои техният батальон в пълна бойна готовност. Най-после основната маса на това събрание дава оратори повече или по-малко добронамерени, внимателни, които грижливо претеглят всички доводи и все пак в края на краищата винаги защитават своите кантонални интереси. Почти всички говорят много неумело, като често се ръководят от собствени граматически правила. Когато се обсъждат разходите, инициативата най-често изхожда от тях, особено от представителите на старите кантони. В това отношение кантонът Ури вече си е спечелил напълно заслужена репутация и в двата съвета.

Ето защо дискусиата е общо взето бледна, спокойна, посредствена. В Националния съвет има много малко талантливи оратори, които биха могли да имат успех и в по-голямо събрание; аз зная само двама такива: Лувини и Дюфур и може би още Айтел. Наистина още не съм чувал да говорят някои депутати, които имат по-голямо влияние; но нито техните успехи в събранието, нито вестникарските информации за техните речи не дават основание да се очаква много. Само за Нойхауз казват, че е блестящ оратор. Впрочем как могат да се развият ораторски способности в събрания, които в най-добрия случай представляват няколкостотин хиляди човека и са принудени да се занимават със съвсем нищожни местни въпроси! Блаженопочившето Съюз. събрание беше по-скоро дипломатическо, отколкото законодателно събрание. В него мо-

жеха да се учат да дават объркани инструкции и да намират изход от положението, но не и на това, как да се увлече и поведе събранието. Ето защо речите на депутатите в Националния съвет се ограничават в повечето случаи с мотивирано гласуване, при което всеки оратор излага същността на въпроса, която го кара за или против, и поради това без всякакво смущение повтаря онова, което до втръсване са повтаряли вече предишните оратори. С такава патриархална непосредственост се отличават особено речите на представителите на мнозинството. И щом някой от тези господа получи думата, той, разбира се, използва случая да подърдори и да изкаже мнението си и за всички инциденти, станали през време на разискванията, макар с тях отдавна да е приключено. След този непринуден брътвеж на простосърдечните хора цялото главно оратори с усилие се мъчат да запазят нишката на разискванията и след свършването на заседанието човек си казва, че едва ли е слушал нещо по-сучно. Еснафите, които придават известна оригиналност *physique** на събранието, тъй като те рядко се срещат в такава класическа форма, аи *total***, тук е така плоско и скучно, както и навсякъде: с малко темперамент, а за остроумие не може да става и дума. Само Лувини говори със завладяваща, страстна сила; Дюфур е единствен, който импонира с чисто френска яснота и точност на речта. Фрей от кантона Базел показва образец на хумористичен стил, към който понякога доста успешно прибегва и полковник Бернолд. На жителите на френска Швейцария е съвсем несвойствено остроумието на французите. Откак съществуват Алпите и Юра, по техните склонове не е бил измислен нито един горе-долу сносен каламбур, не е била направена нито една бърза и сполучлива реплика. Жителят на френска Швейцария е не само *sérieux****, но и *grave*****.

Разискванията, които искам да опиша тук по-подробно, се отнасят до тесинския инцидент и италианските емигранти в Тесин. Фактите на този случай са известни: така наричаният заговор на италианските емигранти в Тесин даде повод за нежелани мерки от страна на Радецки; главният кантон Берн изпрати в Тесин комисари на федералното правителство с широки пълномощия, а също така бригада войници; въстанието във Велтлин***** и във Вале Интелви подтикна някои емигранти да се върнат в Ломбардия, което и успяха да направят, въпреки бдителността на швей-

* — на външния вид. *Ред.*

** — в духовно отношение. *Ред.*

*** — сериозен. *Ред.*

**** — суров. *Ред.*

***** — Италианско название: Валтелина. *Ред.*

царската погранична стража; впрочем те преминаха границата без оръжие, взеха участие във въстанието и след поражението на инсургентите се върнаха пак без оръжие от Вале Интелви на територията на Тесин, откъдето тесинското правителство ги изгони. В това време Радецки засили своите репресии в пограничната зона и удвои натиска си върху комисарите на федералното правителство.

Тези последните поискаха да бъдат изгонени всички емигранти без изключение; тесинското правителство отказа да направи това; главният кантон потвърди разпорежданията на комисарите; тесинското правителство апелира към свиканото по това време федерално събрание. Националният съвет трябваше да обсъди тази апелация и приведените от двете страни фактически данни, които се отнасяха главно до поведението на тесинците по отношение на комисарите и швейцарските войски.

Мнозинството в назначената по този въпрос комисия предложи да се изселят от Тесин *всички* италиански емигранти, да се интернират във вътрешна Швейцария, да се забрани влизането на нови емигранти в Тесин и изобщо да се потвърди и продължи нареждането на главния кантон. Докладчик на комисията беше г-н Казимир Пфифер от Люцерн. Но докато аз се промъквах към местата за публиката през гъстите редици слушатели, г-н Пфифер успя да свърши своя доста сух доклад и думата получи г-н Пьода.

Г-н Пьода, държавен секретар в Тесин, представляващ в единствено число малцинството на комисията, внася предложение за изселване само на онези емигранти, които са взели участие в последното въстание и по отношение на които следователно има определено основание да се вземат мерки. Г-н Пьода, майор и командир на батальон през време на войната против Зондербунда⁹⁴, въпреки мекия си облик на блондин, прояви тогава при Айроло голяма храброст и одържа в течение на една седмица позициите си против по-многобройния, по-добре обучен и по-добре въоръжен корпус на противника, който при това заемаше по-удобни позиции. Речта на Пьода е така мека и емоционална като външността му. Тъй като той владее съвършено френски език и говори без никакъв акцент, отначало го взех за жител на френска Швейцария и бях много учуден, когато узнах, че е италианец. Обаче когато премина към упреците, направени по адрес на тесинците, когато в противовес на тези упреци нарисова картината на поведението на швейцарските войски, които се държали в Тесин почти като във вражеска страна, когато започна да се разпалва, той прояви, ако не страстност, то все пак живо, чисто италианско красноречие, прибягвайки ту до антични форми, ту до своеобразен съвременен, понякога пресилен ораторски патос. За негова чест трябва да се

признае, че в това отношение той съумя да спази мярка и тези места от речта му бяха много ефектни. Но общо взето неговата реч беше много дълга и много емоционална. Жителите на немска Швейцария притежават Хорациева *aes triplex** и всички красиви сентенции, всички благородни чувства на добрия Пьода отскочиха от техните широки и твърди гърди, без да произведат никакво впечатление.

След него на трибуната се качи г-н д-р Алфред Ешер от Цюрих. *A la bonne heure*** — това е именно такъв човек, *comme il en faut pour la Suisse****! Г-н д-р Ешер е комисар на федералното правителство в Тесин, вицепредседател на Националния съвет, ако се не лъжа, син на известния механик инженер Ешер, прокара Линтския канал и построил грамаден машиностроителен завод близо до Цюрих. Г-н д-р Ешер е не толкова цюрихчанин, колкото „швейцарски атинянин“. Неговият фрак и жилетка са ушити от най-добрия *marchand tailleur***** на Цюрих; чувства се похвалният и доста успешен стремеж да следва изискванията на парижките модни журнари; но все пак чувствава се също така влиянието на вековната местна ограниченост, която кара шивача да следва обичайните тукашни образци. Каквито са дрехите, такъв е и човекът. Светлите му коси са подстригани много грижливо, но с ужасно еснафски вкус, тъй както и брадата му, защото нашият швейцарски Алкивиад носи, разбира се, брада — каприз на цюрихчанин от „добро семейство“, силно напомнящ Алкивиад първи. Когато г-н д-р Ешер, сменяйки за няколко минути Щайгер, заема председателското кресло, той извършва тази маневра със смесена отсянка на достойнство и елегантно безразличие, в което би могъл да му завиди г-н Мараст. Чувствава се, че той се старае да използва тези няколко минути, за да даде почивка в неговото кресло на гърба си, изморен от седене на твърдата скамейка. С една дума, г-н Ешер е толкова елегантен, колкото изобщо е възможно в швейцарската Атина; при това той е богат, красив, със здраво телосложение и не по-възрастен от 33 години. — Цюрихският Алкивиад представлява опасност за бернските дами.

Освен това г-н Ешер говори много леко и добре немски, доколкото изобщо това е възможно за човек, роден в швейцарската Атина; той изрича атически идиомы с дорически акцент, но без граматични грешки, на което е способен далеч не всеки депутат в Националния съвет от немска Швейцария; той говори с ужасна

* — тройна медна броня (Хораций, „Оди“). *Ред.*

** — На добър час. *Ред.*

*** — каквто е нужен на Швейцария. *Ред.*

**** — шивач. *Ред.*

тържественост, както и всички швейцарци. Дори да беше и на 70 години, г-н Ешер не би могъл да се изразява по-тържествено, отколкото в речта си преди два дни, а той е един от най-младите депутати в това събрание. Освен това той има още едно несвойствено на швейцарците качество. Всеки жител на немска Швейцария има за своите речи, при всички случаи, през целия си живот, само един жест. Г-н д-р Керн например протяга дясната си ръка встрани, като я държи под прав ъгъл; точно такъв жест имат и офицерите, само с тази разлика, че държат ръката си право пред себе си, без да я протягат встрани; г-н Танер от Аарау след всеки три думи се кланя; г-н Фурер прави също такива поклони ту на право, ту полунадясно и полуналяво; с една дума, ако събере човек всички депутати в Националния съвет, които говорят немски език, ще се получи доста пълен телеграфен код. Жестът на г-н Ешер се състои в това, че той протяга ръка право пред себе си и прави с нея движение, което точно напомня движението на лоста на помпа.

Що се отнася до съдържанието на речта на г-н д-р Ешер, няма никаква нужда да повтарям след него оплакванията на комисариите, още повече, че повечето немски вестници препечатаха тези оплаквания от „*Neue Zürcher Zeitung*“. В речта нямаше абсолютно нищо ново.

Цюрихската тържественост бе сменена от италианската страстност: след д-р Ешер — полковник Лувини. Лувини е прекрасен войник, на който кантонът Тесин дължи цялата си военна организация, той е ръководил военните действия през време на революцията от 1840 година; през август 1841 година той благодарение на своята съобразителност и енергия смазва за един ден опита на свалените олигархи и попове да нападнат откъм Пиемонт и да извършат контрареволуционен преврат. През време на войната със Зондербунда той единствен попада в плен, само защото бюнденци го напускат. Лувини бързо скочи от мястото си, за да защити своите съотечественици от нападките на Ешер. Макар упреците на г-н Ешер да бяха направени с надут, но външно спокоен поучаващ тон, те съвсем не бяха лишени от язвителност; напротив, всеки знае, че доктринерската премъдрост сама по себе си е вече достатъчно непоносима и оскърбителна.

Лувини възразяваше с всичката страстност на стар войник и на тесинец, който е швейцарец по някаква случайност, а италианец по природа. Нима тук не упрекуват пряко тесинците, че „симпатизират на италианската свобода“? Да, това е вярно, тесинците симпатизират на Италия и аз съм горд от това и не ще престана денем и нощем да моля бога за освобождението на тази

страна от нейните потисници. Да, въпреки това, което говори г-н Ешер, тесинците са спокоен и мирен народ. Но те, ако трябва всекидневно и всекичасно да наблюдават как швейцарските войници се побратимяват с австрийците, с полицейските отряди на човека, чието име аз никога не мога да произнеса без най-дълбока душевна горчивина, с наемниците на Радецки — как могат те да запазят спокойствие, те, пред чиито очи, така да се каже, хърватите вършат най-отвратителни жестокости? Да, тесинците са спокоен и мирен народ, но когато изпращат при тях швейцарски войници, които застават на страната на Австрия, които понякога сами се държат подобно на хърватите, тогава те, разбира се, не могат да остават спокойни и мирни! (Следва изброяване на факти, които характеризират поведението на швейцарските войски в Тесин.) Достатъчно тежко и печално е да се намираш под ярема и робството на чужденци, но търпиш това с надежда, че ще дойде ден, когато ще успееш да изгониш чужденците, но когато собствените ти братя и съюзниците те поробват, когато, така да се каже, ти слагат примка на шията, това наистина...

Звънецът на председателя прекъсна оратора. Предупреждаваха Лувини да пази марка. Той произнесе още няколко фрази и завърши речта си доста раздражено и рязко.

След разгорещения Лувини на трибуната се изкачва полковник Михел от Граубюнден. Бюнденци с изключение на говорещите италиански жители на Мизокс* открай време се отнасят недружелюбно към своите съседи-тесинци и г-н Михел остана верен на традициите на своята родина. Говорейки с крайно тържествено-добродетелен тон, той се опита да хвърли ярянка върху изказванията на тесинеца, изля цял поток от неуместни оскърбления и клевети по адрес на народните маси на Тесин и даже прояви пълна липса на такт и благородство, като упрекна тесинците за това, че смятали (съвсем справедливо) съотечествениците на Михел — бунденците, виновни за своето поражение при Айроло. Той завърши речта си с любезно предложение да се прехвърлят върху тесинците част от пограничните разходи.

С това по предложение на Щайгер разискванията бяха прекратени.

На другата сутрин пръв получи думата г-н полковник Берг от Цюрих. Г-н полковник Берг — не ще описвам неговата външност, защото както вече казах по-горе, всички офицери в немска Швейцария си приличат, — г-н Берг е командир на разположения в Тесин цюрихски батальон, нахалното поведение на който Лувини илюстрира с множество примери. Г-н Берг естествено трябваше

* Италианско название: Мезько. Ред.

да защити своя батальон, но тъй като той скоро изчерпа събраните за тази цел факти и доводи, премина към крайно резки лични нападки против Лувини.

„Лувини — каза той — трябваше да го е срам да говори тук за войсковата дисциплина и с това да постави под съмнение дисциплината на един от най-добрите и най-стегнатите батальони, защото, ако с мен се беше случило онова, което се случи с г-н Лувини, отдавна щях да подам оставката си. С г-н Лувини се случи това, че във войната против Зондербунда той беше разбит с армията си, превъзхождаща неприятеля по численост, и като получи заповед за настъпление, отговори, че това било невъзможно, защото войската му била деморализирана и т. н. Впрочем аз смятам да поговоря по този повод с г-н Лувини не тук, а на друго място; аз обичам да гледам противника си право в лицето.“

Г-н Берг произнасяше всички тези и много други предизвикателни твърдения и оскърбления ту с тон, изпълнен с достойнство, ту с раздражение. Той явно искаше да подражава на страстната риторика на Лувини, но претърпя пълно фиаско.

Тъй като историята в Айроло вече два пъти се споменава в моята кореспонденция и сега отново изплува, аз искам да напомня накратко за главните факти на този случай. Планът на Дюфур във войната със Зондербунда беше следният: докато главната армия настъпваше към Фрайбург и Люцерн, тесинците трябваше да проникнат през Сен-Готард, а бюнденците през Обералп в Урзернската долина, да освободят и въоръжат тамошното свободолюбиво население, да отрежат с помощта на тази диверсия Валис от старите кантони и да разделят главната люцернска армия на Зондербунда на две части. Този план не успя, първо, поради заемаването на Сен-Готард от урийците и валисците още преди започването на военните действия, второ — поради бавността на бюнденците. Бюнденците изобщо не мобилизираха католическото опълчение, а мобилизираните части се поддадоха на влиянието на католическото население и на събранието във върховния съд в Дисентис отказаха да продължат настъплението. По този начин Тесин беше оставен сам на себе си и като се припомни, че военната организация на този кантон беше още много млада и че цялата тесинска армия броеше всичко на всичко около три хиляди човека, става обяснима слабостта на Тесин в сравнение със Зондербунда. В това време кантоните Ури, Валис и Унтервалден получиха подкрепление от две хиляди души с артилерия и проникнаха на 17 ноември 1847 година с всичките си сили през Сен-Готард в Тесин. Тесинските войски бяха разположени на ешелони от Белинцона до Айроло по продължение на Левентинската долина; резервите им се намираха в Лугано. Войските на Зондербунда, скрити от гъстата мъгла, заеха всички височини около Айроло, а когато мъглата се разпръсна,

Лувини вижда, че позицията му е загубена без нито един изстрел. Той обаче се приготвя да отблъсне атаката и след многочасово сражение, в което тесинците се бият с голяма храброст, неговите войски биват отхвърлени назад от превъзхождащия го по численост противник. Отначало отстъплението се прикрива от някои войскови части, обаче обкръжени откъм фланговете и обстрелвани от височините с артилерия, тесинските бойци скоро преминават в безредно бягство, което могло да бъде спряно едва оттатък Моеза, на осем часа от Айроло. Който познава сенготардското шосе, за него ще бъде ясно какви грамадни предимства има армията, настъпваща от планините, особено ако има артилерия, и ще разбере, че отстъпващата от планините армия не може да се задържи на никое място и да разгърне силите си в тясната долина. При това тесинците, които действително са вземали участие в това сражение, съвсем не са превишавали по численост войските на Зондербунда, а обратното. Следователно за това поражение, което впрочем не е имало по-нататъшни последици, е бил виновен не Лувини, а, първо, неговите малобройни и необучени войски, второ, неблагоприятните условия на местността, трето и главно — неявилияте се навреме бюнденци, които спокойно си пиели велтлинско вино в Дисентис, вместо да се намират в Обералп. И най-после, *post festum** изпращат два батальона през Сен-Бернар на помощ на тесинците. И тази победа на Зондербунда в единственото място, където численото превъзходство е било на негова страна, хвърлят като упрек срещу тесинците онези, които позорно са ги напуснали в решаващия момент, или онези, които са си спечелили евтини лаври в сраженията при Фрайбург и Люцерн, където те са се сражавали трима против един!

Както знаете поради тези нападки на Берг против Лувини стана дуел, в който романецът даде добър урок на цюрихчанина.

Обаче да се върнем към разискванията. Г-н д-р Керн от Тургау се изкачи на трибуната, за да подкрепи предложението на мнозинството. Г-н Керн е типичен швейцарец, висок, широкоплещест, с приятно изразително лице и малко театрална прическа — такъв трябва да е в представата на добронравния швейцарец олимпийският Юпитер; по облекло той малко напомня учен, в погледа, тона и маниерите му има непоколебима решителност. Г-н Керн минава за един от най-способните и проницателни юристи на Швейцария. „Със своята собствената му логика“ и високопарна тържественост председателят на федералния съд започна подробно да излага своето гледище по тесинския въпрос; но той скоро толкова ми

* — буквално: след празника, т. е. със закъснение. *Ред.*

омръзна, че аз предпочетох да отида в „Кафе италиен“ да изпия чаша валиско вино.

Когато се върнах, след Керн вече бяха успели да говорят Алмерас от Женева, Хомбергер и Бланшне от Ваад и Кастолди от Женева — повече или по-малко крупни местни фигури, чиято слава в Швейцария току-що се заражда. На трибуната стоеше Айтел от Ваад.

Г-н Айтел може да се смята в Швейцария, където ръстът на хората е толкова по-голям от обикновения, колкото размерите на рогатия добитък, за човек с неголям ръст, макар че във Франция биха го смятали за *jeune homme fort robuste**. Той има красиво тънко лице, светли мустаци и светли къдриви коси; както и всички жители на кантона Ваад, той много повече напомня французин от всички други жители на романска Швейцария. Няма нужда да добавям, че той е един от най-видните представители на ултралибералното, червено-республиканско направление в кантона Ваад. При това той е още млад — без съмнение не по-възрастен от Ешер. Г-н Айтел се изказа много рязко против комисарите на федералното правителство:

„Те се държаха в Тесин така, като че ли Тесин не е суверенна държава, а провинция, която те управляват като проконсули; нанстина, ако тези г-да се държаха така във френски кантон, бързо биха ги поканили да се махнат! А тези г-да, вместо да благодарят на бога, че тесинците така спокойно понасят техните похвати на завоеватели и техните фантазии, се оплакват още, че ги приели лошо!“

Г-н Айтел говори много хубаво, но донякъде многословно. Както на всички френски швейцарци, на него не му достига остроумие.

Старият Щайгер също каза няколко думи от председателското си кресло в полза на предложението на мнозинството, а след това на трибуната отново се изкачи нашият Алквиад-Ешер, за да повтори пак онова, което беше казал по-рано. Впрочем този път той се опита да прибегне към риторически похват, в който обаче от три километра можеше да се забележи ученическият маниер:

„Ние или сме неутрални, или не сме неутрални, но и в единия, и в другия случай трябва да бъдем последователни докрай; а старата швейцарска вяроност изисква от нас да държим на думата си, даже ако тя е дадена на деспот.“

От тази нова и убедителна мисъл неуморимата ръка на г-н Ешер изпомпа цял поток тържествена декламация: като свърши, Алквиад, явно доволен от себе си, се върна на мястото си.

* — твърде едър млад човек. *Ред.*

Изкачилият се след това на трибуната г-н Танер от Аарау, председател на Върховния съд, сух човек със среден ръст, говори много гърмко за съвсем неинтересни неща. Всъщност неговата реч не беше нищо друго освен стократно повтаряне на една и съща граматическа грешка.

Смени го г-н Морис Барман от френски Валис. Като го гледа човек, не би повярвал, че през 1844 година той се е бил така храбро при Пон-де-Триента, когато горновалисци начело с Калберматен, Ридматен и други матени* извършиха в този кантон контрареволуционен преврат. Г-н Барман има спокойно-еснафска външност, която обаче никак не е неприятна; говори важно и малко отзивисто. Той възразяваше против личните нападки на Берг по адрес на Лувини и се изказа за предложението на Пьода.

Г-н Баталини от Тесин, човек с малко еснафски вид, когото злоезичният наблюдател би сравнил с д-р Бартоло от „Фигаро“⁹⁵, прочете на френски в защита на своя кантон дълго разсъждение за неутралитета, което съдържаше съвсем правилни принципи, но беше изслушано без особено внимание.

Изведнъж разговорите и суетнята в събранието се прекратиха. Настъпи тържествена тишина и погледите на всички присъстващи се обърнаха към един безбрад, плешив старец с голям орлов нос, който започна речта си на френски език. Този дребен старик, който с простия си черен костюм и с целия си напълно граждански вид напомняше най-много на учен и обръщаше внимание само с изразителното си лице и живия си, проницателен поглед, не беше друг, а генерал Дюфур, същият Дюфур, чиято далновидна стратегия задуши почти без кръвопролития Зондербунда. Колко малко прилича той на немско-швейцарските офицери в това събрание! Всички тези михеловци, циглеровци, берговци и т. н., тези простовати бабаити, тези мустакати педанти правят много особено впечатление наред с дребния невзрачен Дюфур; веднага се вижда, че Дюфур е човекът, който е ръководил всичките военни действия против Зондербунда, а тези аяксовци, проникнати от съзнание за собственото достойнство, са били само прости оръдия — изпълнители на неговото решение. Наистина Съюзното събрание е направило правилен избор и е намерило нужния човек.

Но истинско учудване изпитваш, едва когато чуеш речта на Дюфур. Този стар офицер от инженерните войски, който през целия си живот се е занимавал само с организиране на артилерийски училища, със съставяне на регламенти и с инспектиране на ба-

*Игра на думи: „Matten“ — съставна част на споменатите в текста фамилии, а също така „алпийски поляни“.

тарей, който никога не се е намесвал в парламентарните дебати, никога не е държал публично речи, говори с поразителна увереност, лекота, изящество, точност и яснота и няма равен в швейцарския Национален съвет. Тази maiden-speech* на Дюфур по тесинския въпрос по форма и съдържание би произвела грамадно впечатление във френската камара; във всяко отношение тя превъзхожда значително тричасовата реч на Кавеняк**, която му донесе славата на пръв парижки адвокат — доколкото може да се съди по текста на тази реч, публикувана в „Mopiteur“. Що се отнася до красотата на езика, тя заслужава двойно възхищение, когато става дума за женевец. Националният език на Женева е калвинистки реформиран френски език с неговото разтегнато, грубо произношение, беден, монотонен, безцветен. Но Дюфур говореше не на езика на женевците, а на истински, най-чист френски език. При това неговите възгледи бяха така войнишки благородни в *най-хубавия* смисъл на тази дума, че в сравнение с тях още по-ярко изпъкваше професионалната завист, съперничеството и дребнавата кантонална ограниченост на немско-швейцарските офицери.

„Много ме радва, че на устата на всички е думата неутралитет — каза Дюфур. — Но в какво се състои неутралитетът? Той се състои в това, че ние не предприемаме или не позволяваме да се предприема нищо, което би могло да застрашава мирните отношения между Швейцария и нейните съседи. Не по-малко, но и не повече. Следователно ние имаме право да даваме убежище на емигрантите и се гордеем с това право. Ние смятаме това за свой дълг по отношение на онези, които са постигнати от нещастие, обаче само при едно условие: емигрантите да се подчиняват на нашите закони, да не предприемат нищо, което би могло да застрашава нашата вътрешна и външна сигурност. Аз разбирам напълно, че изгоненият от тиранията патриот се стреми и на нашата територия да се бори за свободата на своята родина. Аз не искам да го упреквам за това, но и ние в такъв случай трябва да помислим как да постъпим. Ето защо, ако един емигрант взема перото или пушката и ги насочва против съседно правителство, ние няма заради това да го изгоним, което би било несправедливо, а ще го отдалечим от границата, ще го интернираме. Това се диктува от съображенията за нашата собствена сигурност и от уважение към съседните държави; не по-малко, но и *не повече*. Но ако ние се опълчим не само против волонтера, преминал на чужда територия, но и против брата, бащата на този волонтер, против човек, който се държи спокойно, ние правим повече от онова, което сме длъжни да правим, ние вече не сме неутрални, ние заставаме на страната на чуждото правителство, на страната на деспотизма против неговите жертви. („Браво“ от всички скамейки). Именно сега, когато Радецки, човекът, комуто едва ли някой от присъстващите на това събрание симпатизира, иска от нас такова несправедливо отдалечаване от пограничната зона на *всички* емигранти, когато той подкрепя исканията си със заплахи, дори с враждебни мероприятия, именно сега най-малко подобава да изпълним несправедливото искане на по-силния противник, тъй като може да се създаде впечатление, че

* — първа парламентарна реч. *Ред.*

** — Годфруа Кавеняк. *Ред.*

отстъпваме пред превъзходящата сила, че сме взели това решение, защото е било поискано от по-силен противник (Браво).“

За съжаление не мога да дам по-подробно и по-точно изложение на тази реч. Тук няма стенографи и аз трябва да пиша на памет. Достатъчно е да кажа, че Дюфур порази цялото събрание както с ораторския си талант и с простотата на речта си, така и с приведените от него силни аргументи; след това, като заяви, че поддържа предложението на Пьода, той се върна на мястото си при общи аплодисменти. Никога не ми се е случвало да чуя аплодисменти през време на разисквания в Националния съвет. Това реши въпроса; след речта на Дюфур нямаше повече какво да се говори и предложението на Пьода беше прието.

Обаче това не допадаше на амбицираните рицари на малките кантони и срещу предложението да се прекратят разискванията те се изказаха с 48 гласа за тяхното продължение. За прекратяването на разискванията гласуваха само 42 души, следователно дискусиата беше продължена. Г-н Вейон от Ваад предложи да се предаде целият този въпрос за решаване от федералния съвет. Г-н Пите от Ваад, красив мъж, типичен французин, се изказа за предложението на Пьода, говори гладко, но с много думи и в доктринерски тон и разискванията като че ли започнаха да загасват, когато най-после на трибуната се появи президентът на съюза г-н Фурер.

Г-н Фурер е човек в разцвета на годините си, който може да служи като допълнение на Алкивиад-Ешер. Ако последният представлява швейцарската Атина, г-н Фурер представлява Цюрих. Ако Ешер напомня професор, Фурер по-скоро напомня цехов майстор. Дватама заедно те дават пълна представа за Цюрих.

Г-н Фурер е, разбира се, човек, който се придържа към безусловен неутралитет, и поради това, като почувствува след речта на Дюфур сериозна опасност за своята система, той трябваше да прибегне към най-крайни мерки, за да си осигури мнозинство. Макар г-н Фурер да стана президент на съюза само преди три дни, той доказа, че умее не по-зле от Дюшател и Ханземаан да свежда разискванията до въпроса за доверие на правителството. Той заяви, че Федералният съвет чака с нетърпение решението на Националния съвет, защото това решение ще има за резултат решителен завой в цялата политика на Швейцария, и т. н. Като разкраси този *captatio benevolentiae**, той постепенно премина към излагане на своето гледище и на гледището на мнозинството във Федералния съвет по този въпрос, а именно, че политиката

* — опит да се спечели благосклонност (риторичен похват). *Ред.*

на неутралитет трябва да остава непоклатима и че мнението на мнозинството в комисията е също така мнение на мнозинството на Федералния съвет. Всичко това той произнесе с такова тържествено достойнство и с такава настойчивост, че въпросът за доверие на правителството прозираше във всяка дума на неговата реч. Тук трябва да припомним, че изпълнителната власт в Швейцария не е самостоятелна сила наред със законодателната власт, както е в една конституционна монархия или според новата френска конституция; тя е само изразителка и оръдие на законодателната власт. Трябва да се има предвид, че тук изобщо не съществува такъв обичай — изпълнителната власт да подава оставка, ако решението на законодателното събрание противоречи на нейните намерения; напротив, обикновено тя изпълнява най-послушно това решение и чака по-добри времена. А тъй като изпълнителната власт също така представлява избран съвет, в средата на който също така съществуват различни отсенки, няма особено значение, ако малцинството в изпълнителния съвет получи по някои въпроси мнозинство в законодателния съвет. А тук най-малкото двама члена на Федералния съвет, Дрюе и Франсини, бяха за Пьода и против Фурер; следователно този апел на Фурер към събранието беше съвсем непарламентарен за швейцарските обичай и възгледи. Но не е ли все едно! Тежкия глас на г-н президента на Съюза отново вдъхна храброст на рицарите на малките кантони и когато той се върна на мястото си, дори се чу „браво“, което впрочем бързо затихна, и искания да се прекратят разискванията.

Обаче старият Щайгер беше толкова справедлив, че първо даде дума на г-н Пьода като докладчик на малцинството. Пьода говори със същото спокойствие и коректност както преди. Той още веднъж опроверга всички обвинения, като обобщи накратко разискванията. Той защитаваше с голяма топлота своя приятел Лувини, когото пламенното красноречие може би увеличило малко далеч, но който, и това никога не трябва да се забравя, е запазил своя кантон за Швейцария. На края той засегна Айроло и изказа съжаление, че тази дума е била спомената тук, и при това от страната, от която той най-малко е очаквал това.

„Наистина ние претърпахме поражение при Айроло — каза той. — Но как стана това? Ние бяхме сами, върху нашия малък слабоаселен кантон се нахвърлиха с всички сили старите кантони и Валис, които въпреки нашата храбра съпротива, ни надвиха. Ние наистина бяхме разбити. Но вие ли (обръщайки се към Михел) трябва да ни упрекувате в това? Вие, г-да, вие сте виновни, че ние бяхме разбити; вие трябваше да бъдете в Обералп и да ударите войските на Зондербунда откъм фланга и именно вие не отидохте там, именно вие ни оставихте на произвола на съдбата и поради това ние бяхме разби-

ти. Да, вие дойдохте, г-да, но когато беше вече много късно, когато всичко вече беше свършено — тогава най-после вие дойдохте!“

Полковник Михел скочи разярен, червен като рак, и заяви, че всичко това е лъжа и клевета. Призован към ред от негодуващите възгласи и звънеца на председателя, той продължи по-спокойно. На него нищо не му било известно за това, че трябвало да бъде в Обералп. Той знае само, че като получил заповед, пръв отишъл на помощ на тесинците.

Пъода му отговори така спокойно, както и преди: той не е и помислял да обвини лично г-н Михел; той говори само за граубюнденците изобщо, а неопровержим факт е, че те бяха длъжни да подкрепят тесинците откъм Обералп. Ако г-н Михел не знае това, то лесно се обяснява с факта, че по онова време той е командувал само батальон и следователно могло е общите планове на похода да не му са известни.

С тази интермедия, която предизвика още разни лични обяснения между тези господа извън събранието и завърши най-после с удовлетворяващи двете страни заявления, разискванията се прекратиха. Гласуването стана поименно. Французите и четирипет немци гласуваха с тесинците, мнозинството немски швейцарци — против тях; на Тесин беше отнето правото да дава убежище, исканията на Радеcki бяха задоволени, провъзгласен беше безусловен неутралитет и г-н Фурер можеше да бъде доволен от себе си и от Националния съвет.

Такъв е швейцарският Национален съвет, в който заседава цветът на държавните мъже на Швейцария. Мисля, че те се отличават от другите законодатели само с една добродетел: по-голямо *търпение*.

Написано от Ф. Енгелс на 6 декември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“.

бр. 165 и във второто издание на
бр. 165, 10 декември 1848 г.

ДЪРЖАВНИЯТ ПРЕВРАТ НА КОНТРАРЕВОЛЮЦИЯТА

Кьолн, 7 декември. Националното събрание е разпуснато. Представителите на народа са разгонени по „божия милост“.

Към извършения с такава безогледност държавен преврат правителството прибавя в мотивировката на този акт на насилие и една зла насмешка⁹⁶.

Националното събрание жъне сега плодовете на своята продължителна слабост и страхливост. То даде възможност заговорът против народа да се подготви спокойно, да расте и крепне месеци наред — и сега стана първа негова жертва.

Същевременно и народът изкупва своите грешки — от великодушие или по-вярно от глупост — през март, после през април и май и най-после с така наречената „пасивна съпротива“. Сега той получи урок, който, нека се надяваме, ще бъде полезен за него. Следващата му победа ще сложи край на политиката на „споразумение“ и на всички други фрази и лицемерие.

Написано от К. Маркс на 7 декември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

*Изпечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 163, 8 декември 1848 г.*

БУРЖОАЗИЯТА И КОНТРАРЕВОЛЮЦИЯТА

I

Кьолн, 9 декември. Ние никога не сме скривали това. Нашата почва не е законна почва, а е революционна почва. Сега правителството от своя страна се отказва от лицемерието на законността. То застана на революционна почва, защото и *контрареволуционната* почва е революционна.

В § 6 на закона от 6 април 1848 година се казва:

„На бъдещите представители на народа трябва във всички случаи да принадлежи правото на глас при създаването на всички закони, както и при определянето на държавния бюджет и *правото да се утвърждават данъци.*“

§ 13 на закона от 8 април 1848 година гласи:

„Свикването въз основа на настоящия закон събрание е призвано да *установи* в съгласие с короната *бъдещата конституция*; докато трае, то има правата на бившите държавни съсловия, по-специално — правото за утвърждаване на данъци.“

Сега правителството праща по дяволите споразумителното събрание⁹⁷, самоволно диктува на страната *soi-disant** конституция⁹⁸ и само си утвърждава данъците, които му бяха отказани от народните представители.

Пруското правителство сложи с оглушителен удар край на кампхаузениадата, която представляваше нещо като тържествена *Йобсиада на законността [Rechts—Jobsiade]*⁹⁹. Изобретателят на тази епопея, великият *Кампхаузен*, от отмъстителност продължава спокойно да стои във Франкфурт както преди като посланик на същото това пруско правителство и да интригува с басермановци в служба на същото пруско правителство. Този Кампхаузен, който

* — така наречена. *Ред.*

изобрети теорията на споразумението, за да спаси почвата на законността, т. е. за да лиши, първо, по мошенически начин революцията от полагащата ѝ се почит, в същото време изобрети мините, които трябваше да хвърлят по-късно във въздуха законната почва заедно с теорията на споразумението.

Този човек въведе *косвените* избори, които дадоха такова събрание, на което правителството в момент на внезапно възмущение можеше да изреве: *Trop tard!** Той повика обратно пруския принц, шефа на контрреволюцията, и не се стесни да обяви чрез официална лъжа неговото бягство за пътешествие с познавателна цел.¹⁰⁰ Той запази в сила старото пруско законодателство за политическите престъпления и старите съдилища. При него старата бюрокрация и старата армия спечелиха време, за да се съвземат от уплахата си и да се преустроят напълно. Всички главни дейци на стария режим останаха непокътнати на местата си. При Кампхаузен камарилата води война в Познан, докато самият той водеше войната в Дания. Войната в Дания трябваше да стане гръмоотвод на „излишъка от патриотизъм“¹⁰¹ на немската младеж, която освен това след връщането си беше подложена още и на съответно полицейско въздействие; тази война трябваше да създаде известна популярност на генерал Врангел и на прословутите му гвардейски полкове и изобщо да реабилитира пруската военщина. Щом целта беше постигната, тази привидна война трябваше да бъде прекратена на всяка цена с едно срамно примирие, което същият Кампхаузен съгласува с германското национално събрание във Франкфурт на Майн. Резултатите от войната с Дания бяха: назначаването на „главнокомандуващия на двете Марки“¹⁰² и връщането в Берлин на изгонените оттам през март гвардейски полкове.

А войната, която потсдамската камарила при покровителството на Кампхаузен води в *Познан!*

Войната в Познан представляваше нещо повече от войната против пруската революция. Това беше падането на Виена, поражението на Италия, поражението на юнските герои. Това беше първият решителен триумф на руския цар над европейска революция. И всичко това под покровителството на великия *Кампхаузен*, мислещия приятел на историята¹⁰³, рицаря на големите дебати, героя на съглашателството.

При *Кампхаузен* и с неговата помощ контрреволюцията овладя по този начин всички решаващи позиции; тя си осигури готова за бой армия, докато събранието на съглашателите се занимаваше с дебати. При министъра на делото *Ханземан-Пинто*¹⁰⁴ старата

* — много късно. *Ред.*

полиция получи ново облекло и започна толкова ожесточена, колкото и дребнава война на буржоазията срещу народа. При *Бранденбург* беше направено заключението от тези предпоставки. За тази цел беше нужно още само едно — мустаци и сабя вместо глава.

Когато Кампхаузен си отиде, ние казахме за него:

*„Той пося реакция в духа на буржоазията, а ще я жъне в духа на аристокрацията и абсолютизма.“*¹⁰⁵

Не се съмняваме, че негово превъзходителство пруският посланик *Кампхаузен* в настоящия момент причислява самия себе си към феодалите и че най-спокойно ще се примири с „недоразумението“, което стана с него.

Обаче не трябва да се заблуждаваме; не трябва да се приписва световноисторическа инициатива на някакъв Кампхаузен, на някакъв Ханземан, тези хора от среден калибър. Те бяха само глашатаи на класата. Техните речи, техните действия бяха само официално ехо на класата, която ги постави на авансцената. Те представляваха само едрата буржоазия на авансцената.

Представителите на тази класа образуваха *либерална опозиция* в мирно заспалия *обединен ландтаг*, който беше наново пробуден за един момент от Кампхаузен¹⁰⁶.

На г-дата от тази либерална опозиция бе хвърлен упрекът, че са изменили на своите принципи след мартенската революция. Това е заблуждение.

Едрите земевладелци и капиталисти, които единствени бяха представени в обединения ландтаг, с една дума, представителите на парата, станаха по-богати и по-образовани. От една страна, с развитието на буржоазното общество в Прусия, т. е. с развитието на промишлеността, търговията и земеделието, старите съсловни различия загубиха материалната си основа.

Самото дворянство доста се обуржоази. Вместо с вярност, любов и вяра то започна да търгува предимно с цвекло, ракия и вълна. Главно поле за турнир стана за него пазарът на вълна. От друга страна, абсолютичната държава, която в хода на развитието загуби изпод краката си старата обществена основа, се превърна в окови за новото буржоазно общество с неговия изменен начин на производство и изменили се потребности. Буржоазията трябваше да предявя претенции за участие в политическата власт вече по силата на материалните си интереси. Само тя самата беше способна да задоволява чрез законите своите търговски и промишлени нужди. Тя трябваше да изझे управление на тези свои „свещени интереси“ от ръцете на изживялата времето си колкото невежествена, толкова и високомерна бюрокрация. Тя трябваше да поиска право на контрол върху държавните финанси, за създател

на които се смяташе. Като отне от бюрокрацията монопола на така наречената образованост и съзнавайки значителното си превъзходство над нея в действителното разбиране на потребностите на буржоазното общество, тя [буржоазията] реши също така да постигне политическо положение, отговарящо на нейното обществено положение. За постигане на целта си тя трябваше да получи възможност да обсъжда свободно собствените си интереси, възгледи, а също така действията на правителството. Тя наричаше това „право на свобода на печата“. Тя трябваше да получи възможност безпрепятствено да се *сдружава*. Това тя наричаше „право на свободно сдружаване“. Тя трябваше също така да се стреми към *свобода на съвестта* и други подобни като необходимо следствие на *свободната конкуренция*. И пруската буржоазия в навечерието на март 1848 година беше на верен път към осъществяване на всичките си желания.

Пруската държава изпитваше финансови затруднения. Нейният кредит беше изчерпан. В това се крие секретът на свикването на „обединения ландтаг“. Наистина, правителството се съпротивляваше на съдбата си, то разпусна безцеремонно „обединения ландтаг“, но нуждата от пари и липсата на кредит неизбежно биха го довели в края на краищата в обятията на буржоазията. Подобно на феодалните барони, кралете по божия милост отдавна разменяха привилегиите си срещу суха пара. Освобождението на крепостните представляваше първия, конституционната монархия, втория велик акт на тази историческа сделка във всички християнско-германски държави. *L'argent n'a pas de maître**. Но *maîtres* престават да бъдат *maîtres*, щом се окажат *démonétisés* (лишени от пари).

И така, либералната опозиция в „обединения ландтаг“ не беше нищо друго освен опозиция на буржоазията против една форма на управление, която вече не отговаряше на нейните интереси и потребности. За да стане опозиция на двореца, тя трябваше да търси разположението** на народа.

Тя може би наистина си въобразяваше, че е опозиция *в интерес* на народа.

Поради това естествено е, че тя можеше да иска от правителството права и свободи *за себе си* само под формата на *права* и *свободи за народа*.

Както вече казахме, тази опозиция се намираще на правилен път, когато се разрази *февруарската буря*.

* — „Парите нямат стопанин.“ *Ред.*

** Игра на думи: „Hof“ — дворец, двор, „den Hof machen“ — „търся разположението“, *Ред.*

II

Кьолн, 11 декември. Когато отмина мартенският потоп — потоп *en miniature*, — на повърхността на берлинската земя останаха след него не някакви титани, не революционни гиганти, а съществва от стария тип, дребнички буржоазни фигури — либералите от „обединения ландтаг“, представители на съзнателната пруска буржоазия. Провинциите, които имаха най-развита буржоазия, *Рейнската провинция* и *Силезия*, дадоха главния контингент за новите правителства. След тях — цяла опашка от рейнски юристи. С изтикването на буржоазията на заден план от феодалите Рейнската провинция и Силезия отстъпваха в правителствата мястото си на старопруските провинции. Правителството Бранденбург е свързано още с Рейнската провинция само чрез един елберфелдски тори. *Хинзман* и *фон дер Хайд!* Тези две имена вълпъщават за пруската буржоазия цялата разлика между март и декември 1848 година!

Пруската буржоазия се озова на върховете на държавната власт, но не така, както тя искаше, чрез *мирна сделка с короната*, а благодарение на *революция*. Не собствените интереси, а *интересите на народа* трябваше да защитава тя против короната, т. е. против *самата себе си*, тъй като *народното движение* ѝ разчисти пътя. Но короната представляваше в нейните очи само божествен покрив, под който трябваше да се крият собствените ѝ земни интереси. Неприкосновеността на *нейните* собствени интереси и на съответстващите им политически форми трябваше да означава, преведена на конституционен език, *неприкосновеност на короната*. Оттук мечтите на немската и особено на пруската буржоазия за *конституционна монархия*. Ето защо макар февруарската революция заедно с отгласите си в Германия да беше изгодна за пруска-

та буржоазия, тъй като ѝ даде в ръцете кормилото на държавния кораб, същевременно тя обърка нейните сметки, тъй като нейното господство беше свързано сега с такива условия, които тя не искаше и не можеше да изпълнява.

Буржоазията не си помръдна пръста. Тя позволи на народа да се сражава заради нея. Ето защо предадената ѝ власт не беше власт на пълководец, който е победил противника си, а власт на комитет за сигурност, на който победоносният народ е поверил охраната на собствените си интереси.

Кампхаузен още чувствуваше всички неудобства на такова положение, и цялата слабост на неговото правителство произтича от това чувство и от обстоятелствата, които го бяха предизвикали. Ето защо нещо като червенина от срам лежи върху най-безсрамните актове на неговото правителство. Откритото *безсрамие* и *наглост* бяха привилегия на *Ханзман*. Червеникавата *отсенка* е единствената разлика между тези двама художници.

Не трябва да се смесва *мартенската революция в Пруссия* нито с *английската* революция от 1648 година, нито с *френската* от 1789 година.

През 1648 година буржоазията в съюз с новото дворянство се бореше против монархията, против феодалното дворянство и против господстващата църква.

През 1789 година буржоазията в съюз с народа се бореше против монархията, дворянството и господстващата църква.

Революцията от 1789 година имаше първообраз (поне в Европа) само в лицето на революцията от 1648 година, а революцията от 1648 година — само във въстанието на нидерландците против Испания. Всяка от тези революции отиде един век напред в сравнение със своите първообрази не само по време, но и по съдържание.

И в двете революции буржоазията беше класата, която *действително* стоеше начело на движението. *Пролетариатът* и *непринадлежащите към буржоазията слоеве на градското население* или нямаха още никакви отделни от държавата интереси, или още не образуваха самостоятелно развити класи или части от класи. Поради това там, където те се опълчваха против буржоазията, например през 1793 и 1794 години във Франция, те се бореа за осъществяване само на интересите на буржоазията, макар и по небуржоазен начин. *Целият френски тероризъм* не беше нищо друго освен *плебейски начин* да се разчистят сметките с *враговете на буржоазията*, с абсолютизма, феодализма и еснафството.

Революциите от 1648 и 1789 години не бяха *английска* и *френска* революции; това бяха революции от *европейски* мащаб. Те

представлявах не победа на *определена* обществена класа над *стария политически строй*; те *провъзгласявах политическия строй на новото европейско общество*. В тях победи буржоазията; но *победата на буржоазията* означаваше тогава, *че победи новият обществен строй*, победи буржоазната собственост над феодалната, нацията над провинциализма, конкуренцията над цеховия строй, дробенето на собствеността над майората, господството на собственика на земята над подчинеността му на земята, просвещението над суеверието, семейството над родовото име, предприемчивостта над героичната леност, буржоазното право над средновековните привилегии. Революцията от 1648 година представляваше революция на седемнадесети век по отношение на шестнадесети, революцията от 1789 година — победа на осемнадесети век над седемнадесети. Тези революции изразявах в много по-голяма степен потребностите на целия тогавашен свят, отколкото потребностите на онези части на света, където се извършвах, т. е. Англия и Франция.

Нищо подобно нямаше в *пруската мартенска революция*.

Февруарската революция *унищожи* конституционната монархия в действителност и властта на буржоазията в идея. Пруската мартенска революция *трябваше да установи* конституционна монархия в идея и властта на буржоазията в действителност. Далеч от това, да стане *европейска революция*, тя представляваше само жалък отглас на европейската революция в една изостанала страна. Вместо да изпревари века си, тя изоставаше от него с повече от половин век. От самото начало тя беше *вторично явление*, а известно е, че вторичните заболявания по-трудно се поддават на лекуване и същевременно повече разрушават организма от първоначалната болест. Ставаше дума не за създаване на ново общество, а за възраждане в Берлин на обществото, починало в Париж. Пруската мартенска революция не беше дори *национална германска*, от самото начало тя беше *провинциално-пруска*. Виенското, каселското, мюнхенското, всевъзможните провинциални въстания *протичаха* наред с нея и ѝ оспорвах първенството.

Докато революциите от 1648 и 1789 години бяха *преизпълнени* с безгранично чувство на гордост, че са венец на творението, берлинската революция от 1848 година се кичеше с това, че представляваше *анахронизъм*. Нейната светлина приличаше на светлината на далечните звезди, която достига до нас, жителите на земята, 100,000 години, след като светилото, което я е излъчвало, е угаснало. Пруската мартенска революция представляваше в миниатюр — всичко в нея изобщо беше в миниатюр — подобна звезда за Европа. Нейната светлина беше светлината, която излъчваше отдавна умряло общество.

Немската буржоазия се развиваше така вяло, страхливо и бавно, че в момента, когато тя противостоеше враждебно на феодализма и абсолютизма, самата тя се оказа враждебно противостояща на пролетариата и на всички слоеве на градското население, интересите и идеите на които бяха родствени на пролетариата. Във враждебната позиция по отношение на нея тя виждаше не само класата *зад* себе си, но и цяла Европа *пред* себе си. За разлика от френската буржоазия през 1789 година пруската буржоазия не беше класа, която действува от името на *цялото* съвременно общество против представителите на старото общество, монархията и дворянството. Тя слезе до равнището на някакво *съсловие*, отделено както от короната, така и от народа, опозиционно настроено и към едната, и към другия, нерешително по отношение на всеки от своите противници поотделно, тъй като тя винаги ги е виждала и двамата *пред* или *зад* себе си; от самото начало тя беше склонна да измени на народа и да направи компромис с коронования представител на старото общество, защото самата тя вече принадлежеше към старото общество; тя представляваше не интересите на новото общество против старото, а обновените интереси вътре в едно остаряло общество. Тя стоеше на кормилото на революцията не защото народът беше с нея, а защото народът я тласкаше *пред* себе си; тя се намираще начело не защото представляваше инициативата на нова обществена епоха, а само защото изразяваше недоволството на една стара обществена епоха; това беше пласт на старата държава, който сам не бе си пробил път, но силата на земетресението беше го изхвърлила на повърхността на новата държава; без вяра в себе си, без вяра в народа, ръмжейки против върховете, страхувайки се от низините, егоистична и към едните, и към другите и съзнаваща своя егоизъм, революционна по отношение на консерваторите и консервативна по отношение на революционерите; недоверяваща се на собствените си лозунги, с фрази вместо идеи, боеща се от световния ураган и експлоатираща го в своя полза; лишена от всякаква енергия, представляваща изцяло плагиат, тя е пошла, защото в нея няма нищо оригинално, тя е оригинална в пошлостта си, пазаръ се със самата себе си, без инициатива, без вяра в себе си, без вяра в народа, без световно-историческо призвание — като старик, над когото тежи проклетие, осъден да извращава първите млади пориви на пълния с живот народ и да ги подчинява на старческите си интереси — сляп, глух, беззъб старец, пълна развалина, — такава се озова *пруската буржоазия* след мартенската революция на кормилото на пруската държава.

III

Кьолн, 15 декември. *Теорията на съглашението*, която буржоазията, достигнала до властта в лицето на правителството *Кампхаузен*, провъзгласи незабавно като „най-широка“ основа на пруския *contrat social**, съвсем не беше празна теория; напротив, тя израсна на дървото на „златния“ живот.

Мартенската революция съвсем не подчини богопомазания суверен на суверенитета на народа. Тя само принуди короната, абсолютичната държава да се спогоди с буржоазията, да *склочи споразумение* със стария си съперник.

Короната пожертвува за буржоазията дворянството, буржоазията жертвува за короната народа. При това условие монархията ще стане буржоазна, а буржоазията монархическа.

След март съществуват само тези две сили. Те си служат взаимно като гръмоотвод на революцията. Всичко това, разбира се на „най-широка демократическа основа“.

В това се състои *тайната на теорията на съглашението*.

На търговците на масло и вълна¹⁰⁷, които образуваха първото правителство след мартенската революция, се хареса тяхната роля — да прикриват оголената корона с полите на плебейските си дрехи. Те изпитваха най-голяма наслада при мисълта, че ще получат достъп в двореца и че като напускат със свито сърце от чисто великодушие суровата си римска поза — римската поза на обединения ландтаг, — те ще пренесат в жертва миналата си популярност, за да запълнят с нея пропастта, която заплашва да погълне короната. Как важничеше министър *Кампхаузен* в ролята на аку-

* — обществен договор. *Ред.*

шерка на конституционния трон! Този мъж беше явно трогнат от самия себе си и от собственото си великодушие. Короната и нейното обкръжение търпяха със стиснати зъби това унижително покровителство и правеха *bonne mine à mauvais jeu** в очакване на по-добри времена.

Полуразложилата се армия, треперящата за своите длъжности и запласти бюрокрация, притихналото феодално съсловие, водачът на което предприе конституционно пътешествие с познавателна цел, лесно измамиха с помощта на няколко сладки думи и реверанси *bourgeois gentilhomme***.

Пруската буржоазия *номинално* притежаваше властта, тя не се съмняваше нито за миг, че силите на старата държава без всякакви задни мисли са се предоставили на нейно разпореждане и всички без изключение са се превърнали в покорни привърженици на нейното всемогъщество.

Тази химера бе опиянила буржоазията не само в правителството, но и в пределите на цялата монархия.

Единствените геройски подвизи на пруската буржоазия след март бяха действията, често кървави, на гражданското опълчение против невъоръжения пролетариат; нима тези подвизи не намериха доброволни и предани помагачи в лицето на армията, бюрокрацията и даже на феодалите? Единствените усилия, на които се оказаха способни местните представители на буржоазията, *общинските съвети* — натрапчивият и подъл сервилитъм на които по-късно беше заслужено стъпкан от ботуша на хора като Виндишгрец, Елачич и Велден, — единствените геройски подвизи на тези общински съвети след мартенската революция се състояха в техните патриархално-сурови предупреждения по адрес на народа; не бяха ли те посрещнати с почтително изумление от онемелите регирунгспрезиденти и притихналите дивизионни генерали? Можеше ли след това пруската буржоазия да се съмнява, че старата вражда на армията, бюрокрацията, феодалите се разтвори в тяхната почтителна преданост към буржоазията — този великодушен победител, който обуздаваше самия себе си и анархията?

Положението беше ясно. Пред пруската буржоазия сега стоеше само една задача — да се настани по-удобно на власт, да отстрани пречещите анархисти, да възстанови отново „спокойствието и реда“ и да събере данъците, които не бяха събрани през време на мартенската буря. Можеше да става дума още само за това, да се съкратят до минимум *производствените разходи* на буржоазната власт и на обусловилата я мартенска революция. Оръжието,

* — хубава гримаса при лоша игра. *Ред.*

** — буржоата-дворянин. *Ред.*

което пруската буржоазия в борбата си против феодалното общество и короната бе принудена да поиска за себе си от името на народа — правото на сдружаване, свободата на печата и т. н., — нима не трябваше да се строши това оръжие, намиращо се в ръцете на измамения народ, на който то вече не беше нужно за борба *в полза* на буржоазията и който проявяваше опасното намерение да го пусне в действие *против* нея.

Буржоазията беше убедена, че на пътя на съглашението ѝ с короната, на пътя на сделката на буржоазията със старата, покрила се на съдбата си държава, стоеше явно само една пречка, една единствена пречка, народът — puer roditus sed malitiosus, както казваше Хобс.¹⁰⁸ Народът и революцията!

*Революцията представляваше законното основание на народните права; на основание на революцията той предявява своите буйни претенции. Революцията беше полицата, теглена от народа на името на буржоазията. Благодарение на революцията буржоазията дойде на власт. В деня на идването ѝ на власт настъпи падежът на тази полица. Буржоазията трябваше да *протестира* тази полица.*

*Революция, това означаваше в устата на народа следното: вие, буржоазията, образувате Comité du salut public, Комитет на общественото спасение, в ръцете на който ние предаваме властта не за да *склучите съглашение* с короната в своя полза, а за да браните *против* волята на короната нашите интереси, интересите на народа.*

*Революцията беше протест на народа против съглашението на буржоазията с короната. Поради това буржоазията, която влизаще в съглашение с короната, *трябваше да протестира* против *революцията*.*

И това стана при великия Кампхаузен. *Мартенската революция не беше призната.* Берлинското национално представителство *отхвърли* предложението за признаване на мартенската революция и се конституира като *представителство на пруската буржоазия*, като *събрание на съглашателите*.

Това събрание обяви станалото за нестанало. То заяви гръмогласно пред лицето на пруския народ, че народът не се е обединявал с буржоазията, за да прави революция против короната, а че той прави революция, за да обедини против себе си короната и буржоазията! Така беше унищожено *законното основание на правата* на революционния народ и се получи *законна почва* за консервативната буржоазия.

Законна почва!

Брюгеман и в негово лице „Kölnische Zeitung“ така много дърдореха, измисляха и хленчеха по повод на „законната почва“, тол-

кова пъти загубваха и намираха отново, разрушаваха и сътворяваха тази „законна почва“, прехвърляха я от Берлин във Франкфурт и от Франкфурт в Берлин, стесняваха я и я разширяваха, превръщаха я от проста почва в паркетен под, от паркетен под в двойно дъно (както е известно, главното съоръжение на църковите фокусници), а от двойно дъно в бездънен капан, че законната почва в края на краищата законно се превърна за нашите читатели в почва на „Kölnische Zeitung“; те могат да объркат девиза на пруската буржоазия с личния девиз на г-н Йозеф Дюмон, необходимата идея на пруската световна история — с произволната натрапчива идея на „Kölnische Zeitung“ и да видят в законната почва само онази почва, на която расте „Kölnische Zeitung“.

Законна почва, и при това пруска законна почва!

Но какво представлява тази *законна почва*, на която се намират *след* март рицарят на големите дебати Кампхаузен, нововъзкръсналият призрак на обединения ландтаг и събранието на съглашателите — дали конституционния закон от 1815 година, или закона за ландтазите от 1820 година, или рескрипта от 1847 година, или пък избирателния и споразумителен закон от 8 април 1848 година^{109?}

Нищо подобно.

„Законната почва“ означаваше просто, че революцията не получи своя почва, а старото общество не загуби почвата си, че мартенската революция беше само „произшествие“, което даде „тласък“ за отдавна подготвящия се в недрата на старата пруска държава „сговор“ между трона и буржоазията, нуждата от който самата корона вече беше признала в предишните си височайши укази и до март само него смяташе за „неотложен“. С една дума „законната почва“ означаваше, че буржоазията иска *след* март да води преговори с короната на същите основания, както и *до* март, сякаш не беше станала никаква революция, сякаш обединеният ландтаг беше постигнал целта си без революция. „Законната почва“ означаваше, че законното основание на правата на народа, *революцията*, липсва в *contrat social*, сключен между правителството и буржоазията. *Буржоазията градеше своите претенции на старопруското законодателство, за да не може народът да гради никакви претенции на новопруската революция.*

Разбира се, *идеологическите кретени* на буржоазията, нейните вестникарски драскачи и подобните на тях, представяха тези предрешени буржоазни интереси за истинските интереси на буржоазията и убеждаваха в това себе си и другите. В главата на някакъв *Брюгеман* фразата за законната почва се превърна в действителна субстанция.

Правителството *Кампхаузен* изпълни задачата си — *посредничество и преход*. То стана *посредник* между буржоазията, издигнала се на плещите на народа, и буржоазията, която вече не се нуждаеше от поддръжката на народа; между буржоазията, която привидно защитаваше народа против короната, и буржоазията, която действително защитаваше короната против народа; между буржоазията, която се отцепи от революцията, и буржоазията, която вече се оформи като ядро на контрреволюцията.

Съответно на ролята си правителството на *Кампхаузен* в действения си свян се ограничаваше с *пасивна съпротива* на революцията.

Наистина то отхвърляше революцията в теорията, но на практика то само се *противеше* на нейните искания и само се *отнасяше търпимо* към възстановяването на старите държавни власти.

В това време буржоазията реши, че е достигнала вече пункта, когато *пасивната съпротива* трябваше да премине в *активно настъпление*. Правителството *Кампхаузен* подаде оставка не защото допусна една или друга грешка, а просто, защото беше *първото* правителство след *мартенската революция*, защото беше *правителство на мартенската революция*, и поради своя произход трябваше още да крие истинското си лице на представител на буржоазията под маската на народен диктатор. Този негов двойствен произход и двусмислен характер още го задължаваха да спазва отношение на суверенитета на народа известни условности, съдържаност и предпазливост, които станаха бреме за буржоазията и които вече второто правителство, излязло непосредствено от събрането на съглашателите, нямаше нужда да се съобразява.

Ето защо оставката на правителството *Кампхаузен* беше загадка за кръчмарските политикани. След него дойде *правителството на делото*, правителството на *Ханземан*, тъй като буржоазията имаше намерение да премине от периода, когато тя *пасивно* предаваше народа на короната, към период на *активно* подчиняване народа на властта на буржоазията, упражнявана в съглашение с короната. *Правителството на делото* беше *второ* правителство след *мартенската революция*. В това се състоеше неговият секрет.

iV

Кьолн, 29 декември.

*Г-да! В паричните работи няма място за сантименталности!*¹¹⁰

В тези няколко думи Ханземан резюмира целия либерализъм на обединения ландтаг. Този човек беше необходим шеф на правителството, излязло от самото събрание на съглашателите, на правителството, което трябваше да превърне пасивната съпротива на народа в активно настъпление срещу народа, на правителството на делото.

Нито в едно пруско правителство не е имало толкова буржоазни имена! Ханземан, Милде, Меркер, Кюлветер, Гирке! Дори фон Ауерсвалд, придворният етикет на това правителство, принадлежеше към либералната, т. е. подмазващата се на буржоазията аристокрация на кьонигсбергската опозиция. Единствен Рот фон Шрекенщайн представяваше сред това презряно простолюдие старата бюрократизирана пруска феодална аристокрация. Рот фон Шрекенщайн! Това е отдавна отживяло заглавие на забравен разбойническо-рицарски роман на блаженопочившия Хилдебранд!¹¹¹ Но Рот фон Шрекенщайн беше само феодална рамка на буржоазния брилянт. Рот фон Шрекенщайн в състава на буржоазното правителство беше нещо като надпис с гигантски букви: „Пруското феодално дворянство, армията, бюрокрацията вървят след изгряващата звезда на пруската буржоазия.“ Тези мощни сили се предоставиха на нейно разположение и буржоазията ги настанява пред своя трон, тъй както на старите хералдически емблеми пред трона на владетеля са поставяли мечка. Рот фон Шрекенщайн трябваше да представлява само такава мечка на буржоазното правителство.

На 26 юни правителството на Ханземан се представи пред Националното събрание. Неговото истинско съществуване започна едва от юли. Юнската революция представляваше фон на правителството на делото, както февруарската революция — фон на правителството на посредничеството.

Пруската буржоазия използва против народа кървавата победа на парижката буржоазия над парижкия пролетариат, тъй както пруската корона използва против буржоазията кървавата победа на хърватите във Виена. Скръбта на пруската буржоазия за австрийския ноември беше откъснута за скръбта на пруския народ за френския юни. В късогледата си ограниченост немските филистери се отъждествяваха с френската буржоазия. Те не разрушиха никакъв трон, не отстраниха феодалното общество, а още по-малко неговите остатъци; те нямаха да пазят общество, създадено от самите тях. След юни, както и след февруари, както и в началото на XVI век, както и в XVIII век, те се готвеха, по своя наследен обичай на хитреци и използвачи, да присвоят три четвърти от дохода от чужда работа. Те не подозираха, че след френския юни ги дебне австрийският ноември, а след австрийския ноември — пруският декември. Те не подозираха, че ако във Франция буржоазията, която събори тронове, вижда пред себе си само един враг — пролетариата, пруската буржоазия, която се бореше с короната, има само един единствен съюзник — народа. Не защото не ги разделят противоположни враждебни интереси, а защото още ги обединява един и същ интерес — необходимостта от борба против трета сила, която еднакво ги потиска.

Правителството Ханземан смяташе себе си за *правителство на юнската революция* и във всеки пруски град филистерите, противно на „червените разбойници“, се превръщаха в „мирни републиканци“ — при това те не преставаха да бъдат честни роялисти и не забелязваха, че техните „червени“ носеха *черно-бели*¹² кокарди.

В тронното си слово от 26 юни Ханземан се справи лесно с Кампхаузеновата мистично-мъглява „монархия на най-широка демократична основа“.

„Конституционна монархия на основата на двукамарна система и съвместно упражняване на законодателната власт от двете камари и короната“ — до тази суха формула сведе той загадъчния лозунг на своя вдъхновен предшественик.

„Реформиране на най-необходимите отношения, несъвместими с новата държавна конституция, освобождаване на собствеността от оковите, които за голяма нейна част пречат на монархията да я използва изгодно, реорганизиране на съдопроизводството, реформиране на данъчното законодателство, по-специално

отменяване на освобождаването от данъци и пр.“, и преди всичко *„засилване на държавната власт, необходимо за опазване на извоюваната“* (от гражданите) *„свобода против реакцията“* (т. е. използването на свободата в интерес на феодалите) *„и анархията“* (т. е. използването на свободата в интерес на народа) *„и за възстановяване на нарушеното доверие“* —

такава беше програмата на правителството, програмата на успялата да наложи свое правителство пруска буржоазия, класически представител на която е Ханземан.

В „обединения ландтаг“ Ханземан беше най-резкият и циничен противник на доверието, защото *„в паричните работи, г-да, няма място за сантименталности!“* Но в правителството Ханземан провъзгласи неотложната задача *„да се възстанови нарушеното доверие“*, защото — този път той се обръщаше към народа, както преди към трона: *„Г-да! В паричните работи няма място за сантименталности!“* По-рано ставаше дума за доверие, което дава пари. Сега — за доверие, което прави пари; по-рано — за феодално доверие, за преизпълнено с покорност доверие към бога, краля и отечеството, сега — за буржоазно доверие, за доверие към предприемаческата дейност, към способността на капитала да носи проценти и към платежеспособността на деловите хора, за търговско доверие. Става дума не за вяра, любов и надежда, а за *кредит*.

„Възстановяване на нарушеното доверие!“ В тези думи Ханземан изрази натрапчивата идея на пруската буржоазия.

Кредитът почива на увереността, че експлоатацията на наемния труд от капитала, на пролетариата — от буржоазията, на дребната буржоазия — от едрата, ще продължава както преди. Поради това всяко политическо движение на пролетариата, каквото и да било то, макар и ръководено непосредствено от буржоазията, разклаща доверието, кредита. Така че в устата на Ханземан *„възстановяването на нарушеното доверие“* означаваше следното:

Потъпкване на всяко политическо движение сред пролетариата и във всички слоеве на обществото, интересите на които не съвпадат пряко с интересите на класата, която смята, че се намира на кормилото на управлението.

Предвид на това Ханземан постави наред с *„възстановяването на нарушеното доверие“* *„засилване на държавната власт“*. Той треше само относно природата на тази *„държавна власт“*. Той искаше да засили държавната власт, която служи на кредита, на буржоазното доверие, а засили само държавната власт, която изисква доверие и в особено трудни случаи прибегва до картеч, защото не се ползува с никакъв кредит. Той искаше да икономиса от производствените разходи на буржоазната власт, а вместо това

обремени буржоазията с многото милиони, които струваше реставрирането на пруската феодална власт.

По отношение на работниците Ханземаман се изказа съвсем лаконично: заяви, че има в джоба си рецепта за тях. Но преди да я извади от джоба си, трябва първо да се възстанови „нарушеното доверие“. За да се възстанови доверието, работническата класа трябва да престане да се увлича от политиката и да се меси в държавните работи и трябва да се върне към стария си, обичаен начин на живот. Ако тя последва този съвет и доверието бъде възстановено, тайнствената рецепта във всеки случай ще се окаже ефикасна вече по силата на това, че повече няма да бъде нужна и приложима, защото в такъв случай ще бъде ликвидирана самата болест — нарушаването на държавния ред. А когато няма болест, за какво е нужно лекарство? Ако пък народът упорствува — е, тогава той ще „засили държавната власт“, полицията, армията, съдилищата, бюрокрацията, той ще насъска срещу народа своите мечки, защото „доверието“ ще се превърне в „паричен въпрос“, а *„в паричните работи, г-да, няма място за сантименталности!“*

Това може да се стори смешно на Ханземаман — но неговата програма беше *честна* програма, изпълнена с добри намерения.

Той искаше да засили държавната власт не само против анархията, т. е. против народа, а и против реакцията, т. е. против короната и феодалните интереси, ако последните биха се опитали да се укрепят в противовес на кесията и на „най-необходимите“, т. е. най-скромните политически претенции на буржоазията.

Със самия си състав правителството на делото вече изразяваше протест против тази „реакция“.

От всички предишни пруски правителства то се отличаваше именно по това, че истинският му *министър-председател* беше *министърът на финансите*. Стотици години пруската държава скриваше най-грижливо, че военното ведомство, вътрешната и външна политика, църковното и училищно ведомство и дори Министерството на двора, тъй както вярата, надеждата и любовта са подчинени на прозаичните *финанси*. Правителството на делото постави начело тази неприятна буржоазна истина, като направи свой шеф г-н Ханземаман — човек, цялата правителствена програма, както и опозиционната програма на който се резюмираше в думите:

„Г-да! В паричните работи няма място за сантименталности!“

Монархията в Пруссия се превърна в „паричен въпрос“.

Нека преминем сега от програмата на правителството на делото към неговите дела.

Опасността от *„засилването на държавната власт“* против „анархията“, т. е. против работническата класа и всички слоеве на

градското население, които програмата на г-н Ханземаан не задоволяваше, се оказа твърде сериозна. Дори може да се каже, че ако не се смята увеличаването на данъка върху цвекловата захар и ракията, тази *реакция* против така наричаната *анархия*, т. е. против революционното движение, представляваше единственото сериозно дело на правителството на делото.

Множеството процеси по дела на печата въз основа на пруското право или, при негова неприложимост, въз основа на Code pénal*, многобройните арести на същото „достатъчно основание“ (формулата на Ауерсвалд), въвеждането в Берлин на института на констеблите¹³, при което на всеки две къщи се падаше по един констебл, полицейските посегателства срещу свободата на сдружаването, насъскването на военните срещу непокорните граждани, насъскването на гражданското опълчение срещу непокорните пролетарии, обсадното положение като застрашителен пример — всички тези деяния на ханземаановските времена са още пресни в паметта ни. Не е нужно да ги описваме подробно.

Кюлветер резюмира тази страна от дейността на правителството на делото в следните думи:

„Държава, която иска да бъде истински свободна, трябва да има като изпълнителна власт значителен полицейски персонал“.

на което самият Ханземаан избоботи следващия неизменен вече у него коментар:

„Това ще допринесе значително и за *възстановяването на доверието, за оживяването на парализираната търговска дейност.*“

При правителството на делото се „*засилиха*“ по този начин старопруската полиция, прокуратурата, бюрокрацията, армията — на *издръжката*, а значи и на *служба* на буржоазията, както си въобразяваше Ханземаан. С една дума, те се „*укрепиха*“.

Противоположно на това настроението на пролетариата и на буржоазната демокрация се характеризира с *един* факт. В отговор на побоя, нанесен на няколко демократи от няколко реакционери в Шарлотенбург, народът шурмува в Берлин резиденцията на министър-председателя. Така популярно стана правителството на делото. На следния ден Ханземаан внесе закон против метежи, сборища и събрания под открито небе. Така хитро интригуваше той против реакцията.

Така че действителната, осезаема, общоизвестна дейност на правителството на делото имаше чисто *полицейски* характер. В

* — Углавният кодекс. *Ред.*

очите на пролетарната и на *градската* демокрация това правителство и събрание на съглашателите, мнозинството на което беше представено в правителството, а също така пруската буржоазия, мнозинството от която образуваше мнозинство в съглашателското събрание, не представляваше нищо друго освен *старата*, малко подновена *полицейска и бюрократична държава*. Към това се добави възмущението против буржоазията, защото буржоазията господствуваше и в лицето на *гражданското опълчение* се превърна в съставна част на полицията.

Такива бяха „мартенските завоевания“ в очите на народа — те се състояха в това, че и либералните г-да буржоа поеха *полицейски* функции. И така, двойна полиция!

Не в делата на правителството на делото, а само в неговите проекти за органически закони проличава напълно ясно, че то само в интереса на буржоазията *„укрепваше полицията“*, този завършен израз на старата държава, и я тласкаше към действие.

В предложените от правителството на Ханземан проекти за *общински устав, за съд на съдебни заседатели, за закон за гражданското опълчение собствеността* в една или друга форма винаги представлява границата между онези, които *по закон имат права*, и онези, които *нямат*. Наистина във всички тези законопроекти са направени най-раболопни отстъпки на кралската власт, защото в нейно лице буржоазното правителство се надяваше да спечели вече безвреден съюзник, но затова пък толкова по-безпощадно се проявява господството на капитала над труда.

Законът за гражданското опълчение, санкциониран от съглашателското събрание, беше насочен против самата буржоазия и трябваше да даде законен повод за нейното разоръжаване. Наистина буржоазията си въобразяваше, че този закон ще влезе в сила едва след издаването на общинския устав и обнародването на конституцията, т. е. след укрепването на нейното господство. Опитът, който пруската буржоазия придоби във връзка със закона за гражданското опълчение, би трябвало да я научи на някои неща; тя би трябвало да разбере, че всичко, което прави досега, както ѝ се струва, против народа, се обръща само против самата нея.

И така, за народа правителството Ханземан се свеждаше *практически* до старопруската полицейщина, а *теоретически* — до оскъргителни различия между буржоа и небуржоа *по белгийски образец*.¹¹⁴

Да преминем сега към другата страна на правителствената програма, към *борбата против реакцията*.

В това отношение правителството може да предяви повече добри пожелания, отколкото дела.

Към добрите пожелания на *буржоазията* се отнасят: разпродажбата на домените на частни собственици във вид на малки парцели, подчиняване банковите учреждения на началата на свободната конкуренция, превръщане на *Seehandlung*¹⁵ в частно учреждение и пр.

Бедата на правителството на делото се състоеше в това, че всичките му икономически атаки против феодалната партия се извършваха под егидата на *принудителен заем*, а неговите реформаторски опити изобщо се превърщаха в очите на народа в чисто финансови мероприятия, предизвикани от необходимостта да се попълни касата на укрепената „държавна власт“. В резултат на това Ханземан си спечели омразата на едната партия, без да получи признанието на другата. И наистина, не може да се отрече, че той се осмеляваше да настъпва сериозно срещу феодалните привилегии само тогава, когато това изискваха най-близките заместителства на финансите „*парични работи*“, *паричните работи*, както ги разбираше *Министерството на финансите*. В този ограничен смисъл той се обръщаше към феодалите с думите:

„Г-да! В паричните работи няма място за сантименталности!“

Така че дори неговите положителни буржоазни стремежи против феодалите носеха същата полицейска окраска, както и отрицателните му мерки за „*оживяването на търговската дейност*“. Защото *полицията* на езика на политическата икономия се нарича *фиск*. Увеличаването на данъка върху цвекловата захар и ракията, прокарано от Ханземан в Националното събрание и превърнато в закон, възмути хората на кесията, привържениците на „бога, краля и отечеството“ в Силезия, в Марките, в Саксония, в Източна и Западна Пруссия и т. н. Докато тази мярка предизвика в старопруските провинции гнева на поземлените собственици, свързани с промишлеността, не по-малко силно недоволство възбуди тя сред буржоазните собственици на заводи за ракия в Рейнската провинция, които видяха, че в резултат на това са поставени в още по-неблагоприятни условия за конкуренция от старопруските провинции. И в добавък на всичко това тази мярка опълчи против себе си и работническата класа в старите провинции, за която тя не означаваше и не можеше да означава нищо друго освен *поскъпяване на един от предметите от първа необходимост*. И така, от тази мярка не остана нищо друго освен попълване на касите на „укрепената държавна власт“! Този пример е достатъчен, защото това е единственото дело на правителството на делото против феодалите, което *действително* беше проведено на дело,

единственият законопроект в тази насока, който действително стана закон.

„Проектите“ на Ханземан за отменяване на освобождаването от плащане на разряден и *поземлен данък*¹¹⁶, както и проектът му за подоходен данък предизвикаха истинска буря сред земевладелците — поклонници на „бога, краля и отечеството“. Те го нарекоха *комунист* и до ден днешен пруската „рицарка на кръста“ три пъти се кръсти, когато се спомене името на Ханземан. Това име й звучи като Фра Дявол¹¹⁷. Отменяването на освобождаването от поземлен данък, тази единствена съществена мярка, предложена от пруския министър в славните времена на събранието на съглашателите, претърпя крах поради *принципиалната ограниченост на левицата*. И самият Ханземан направи тази ограниченост правомерна. Трябваше ли левицата да открива нови приходни източници за поддържане на правителството на „укрепената държавна власт“, преди да бъде изработена конституцията и да бъде положена клетва за върност към нея?

Правителството, буржоазно *par excellence**, се оказа толкова злополучно, че и най-радикалните му мероприятия бяха парализирани от радикалните членове на събранието на съглашателите. То се оказа толкова нищожно, че целият му кръстоносен поход против феодализма се сведе до *увеличаване на данъците*, еднакво омерно на всички класи, а и незрелият плод на цялата му дълбокоумна финансова политика беше *принудителният заем*. Тези две мерки в края на краищата донесоха само *субсидии за похода на контрреволюцията против самата буржоазия*. Но *феодалите* успяха да се убедят в „злонамерените“ планове на *буржоазното правителство*. Така и във финансовата борба на пруската буржоазия против феодализма излезе, че с непопулярността и безсилието си дори *пари* тя можа да събере само *против самата себе си*, а — *в паричните работи, г-да, няма място за сантименталности!*

Ако буржоазното правителство успя да опълчи против себе си еднакво градския пролетариат, буржоазната демокрация и феодалите, то съумя да отблъсне и да настрои враждебно против себе си дори потисканата от феодализма *селска класа*, в което усърдно му помагаше *събранието на съглашателите*. Изобщо не бива да се забравя, че през половината време на своето съществуване това събрание намираще в лицето на правителството на Ханземан своя истински представител и че днешните буржоазни мъченици бяха до вчера пажове на Ханземан.

* — в истинския смисъл. *Ред.*

Внесеният от Патов по времето на Ханзема проект за освобождение от феодални повинности (виж нашата предишна критика на този проект¹¹⁸) представляваше жалък плод на най-безсилни попълзновения на буржоазията да отмени феодалните привилегии, тези „отношения, несъвместими с новата държавна конституция“, и на страха на буржоазията пред революционното посегателство върху какъвто и да било вид собственост. Жалкият, страхлив, тесногърд егоизъм до такава степен заслепяваше пруската буржоазия, че тя отблъсна *необходимия си съюзник — селяните*.

На 3 юни депутатът Ханов внесе предложение

„да се спират незабавно по искане на една от страните водещите се преговори за уреждане на отношенията между земевладелците и селяните и за откупване на повинностите до приемането на нов закон, почиващ на справедливи принципи“.

И едва *в края на септември*, т. е. четири месеца по-късно, при правителството Пфул съглашателското събрание прие проектозакон за спиране на водещите се между земевладелци и селяни преговори, като всички либерални поправки бяха отхвърлени и бе предписано „временно да останат в сила установените текущи повинности“ и „да се събират спорните плащания и недобори“.

През *август*, ако се не лъжем, събранието на съглашателите реши, че предложението на *Неншил* за „*незабавното отменяване на феодалните повинности*“ „не е неотложно“; можеха ли след това селяните да смятат за неотложна своя работа да се сражават за това събрание на съглашателите, което ги върна назад в сравнение с фактическото положение, което те извоюваха след март?

Френската буржоазия започна с освобождяването на селяните. С помощта на селяните тя завладя Европа. Пруската буржоазия толкова затъна в *най-тесните си*, най-преки интереси, че лекомислено загуби дори този съюзник и го направи оръдие в ръцете на феодалната контрреволюция.

Официалната история на падането на буржоазното правителство е известна.

Под крилото на това правителство „държавната власт“ толкова „укрепна“, енергията на народа бе така парализирана, че диоскурите Кюлветер—Ханзема на 15 юли вече се принудиха да изпратят обръщение към всички регирунгспрезиденти на монархията, насочено против реакционните действия на чиновниците, и по-специално на ландратите; че по-късно, наред със събранието на съглашателите в Берлин започна да заседава „*събрание на дворянството и на едрите земевладелци за защита*“ на техните привилегии¹¹⁹; че най-после в противовес на така нареченото берлин-

ско Национално събрание в Оберлаузиц* на 4 септември се събра наследеният от средновековието „общински ландтаг за защита на застрашените собственически права на земевладелците“.

Енергията, която правителството и така наричаното Национално събрание проявиха пред лицето на тези симптоми на контрреволюцията, които ставаха все по-застрашителни, намери достоен израз в книжните обръщения. Щикове, куршуми, затвори и полиция буржоазното правителство имаше само за народа, „за възстановяване на нарушеното доверие и за оживяване на търговската дейност“.

Събитията в Швайдниц¹²⁰, където военщината предателски пушна в действие оръжието направо против буржоазията от гражданското опълчение, събуди най-после Националното събрание от неговата апатия. На 9 август то се реши на геройски акт, на заповедта на Щайн—Шулц по армията, която като крайно средство за принуда апелираше към *чувството на деликатност* на пруските офицери.¹²¹ Хубаво средство за принуда! Но нима роялистката чест не забраняваше на офицерите да спазват изискванията на буржоазната чест?

На 7 септември, един месец след като събранието на съгласителите прие заповедта на Щайн—Шулц по армията, то втори път реши, че неговото решение е действително решение и трябва да бъде приложено от министрите. Ханземан отбягна това и на 11 септември подаде оставка, като предварително сам се назначи за директор на банка с годишна заплата 6,000 талера, защото — *в паричните работи, господа, няма място за сантименталности!* Най-после, на 25 септември събранието на съгласителите изслуша с благодарност от устата на Пфул доста смекчената формула на признаване заповедта на Щайн—Шулц по армията, заповед, която по това време поради паралелната заповед по армията на Врангел и концентрацията на войски в Берлин се сведе до *жалка шега*.

Достатъчно е да съпоставим посочените дати и историята на заповедта на Щайн—Шулц по армията, за да се убедим, че тази заповед по армията не беше *истинската* причина за оставката на Ханземан. Нима Ханземан, който не се изплаши да признае революцията, се изплаши от някаква книжна прокламация? Нима Ханземан, който всеки път, когато изтърваваше портфейла от ръцете си, отново го вдигаше, този път от дребнава раздражителност го остави на министерското кресло на разположение на всеки желядещ? Не, нашият Ханземан не е мечтател! Ханземан беше просто

* Полско название: Горна Лужица.

измамен, както изобщо беше измамена буржоазията, която той представляваше. Увериха го, че короната при никакви условия няма да допусне неговото падане. Подлъгаха го да пропилее последните остатъци от популярността си, за да го пренесат в края на краищата в жертва на злобата на юнкерите от затъntenите провинции и да се освободят от буржоазното опекунство. Освен това съгласуваният с Русия и Австрия план за военни действия изискваше начело на кабинета да се постави генерал, назначен от камарилата, независимо от събранието на съгласителите. При буржоазното правителство старата „държавна власт“ достатъчно „укрепна“, за да се реши на този *coup**.

Пфул излъга очакванията. Победата на хърватите във Виена направи дори такъв човек като Бранденбург подходящо оръдие.

При правителството на Бранденбург събранието на съгласителите беше позорно разгонено, осмяно, подложено на гаври, унижения и преследвания, а *народът* в решителния момент остана *равнодушен*. Поражението на събранието означаваше поражение на пруската буржоазия, на конституционалистите, т. е. победа на демократическата партия, колкото и скъпо да струваше тази победа на последната.

А октроираната конституция?

Веднъж бе казано, че никога „къс хартия“ няма да застане между краля и неговия народ.¹²² Сега казват иначе: *само къс хартия* може да застане между краля и неговия народ. *Истинската* конституция на Прусия е *обсадното положение*. Октроираната френска конституция съдържаше само един член — 14, който я отменяше.¹²³ Всеки от членовете на октроираната пруска конституция представляваше нещо като член 14.

С тази конституция короната октроира нови привилегии — *на самата себе си*.

Тя предоставя на самата себе си право да разпуска камарите *ip indefinitum*** , тя дава на министрите право да издават между парламентарните сесии всякакви закони (включително и за собствеността, и пр.). Тя дава на депутатите възможност да обжалват тези действия на министрите, но с риск да попаднат в категорията на „вътрешните врагове“ при обстановката на обсадно положение. Най-после тя предоставя на самата себе си право, ако напролет акциите на контрреволюцията се покачат, да замени това витаещо във въздуха „*парче хартия*“ с някаква християнско-германска Magna Charta,¹²⁴ *органически* израснала от

* — удар, решително действие. *Ред.*

** — За неопределен срок. *Ред.*

средновековните съсловни различия, или изобщо да прекрати играта на конституция. Дори при този последния случай консервативната част на буржоазията ще събере ръце и ще произнесе молитвата:

„Бог дал, бог взел, да се слави името господне!“

Историята на пруската, и изобщо на немската буржоазия от март до декември доказва, че в Германия е невъзможна чисто буржоазна революция и установяване на буржоазна власт във формата на конституционна монархия, че е възможна или феодално-абсолютистка контрареволуция, или социално-републиканска революция.

Но и жизнеспособната част на буржоазията ще бъде принудена отново да се събуди от апатията си, гаранция за което е преди всичко чудовищната сметка, с представянето на която контрареволуцията ще я зашемети напролет, а както резонно заявява нашият Ханземан:

Господа! В паричните работи няма място за сантименталности!

Написано от К. Маркс на 9, 11, 15 и 29 декември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“, бр. 165, 169, 170 и 183; 10, 15, 16 и 31 декември 1848 г.

НОВ СЪЮЗНИК НА КОНТРАРЕВОЛЮЦИЯТА

Кьолн, 11 декември. Контрареволуцията се сдоби с нов съюзник — швейцарското федерално правителство.

Още преди пет дни узнахме от напълно надежден източник, че разпространяваните в последно време слухове за подготвяно навлизане на немски емигранти в Баден, за въоръжаване край границата, за фантастично сражение при Льорах между доброволци и имперски войски — че всички тези необикновени слухове са „съгласувани“ между господстващата в швейцарския Федерален съвет партия на Фурер—Оксенбайн—Мунцингер и германската имперска власт, за да се даде на казаната партия предлог да предприеме мерки против емигрантите и по този начин да се съдействува за установяване на добро съгласие с имперската власт.

Ние не съобщихме веднага на читателите си тази вест, защото не можехме изведнъж да повярваме, че подобна интрига е възможна. Чакахме потвърждение, и то не се забави много.

Правеше впечатление вече това, че тези слухове се разпространяваха от франкфуртските, а не от баденските вестници, когато последните трябваше по-добре и по-рано да знаят за всичко това, което ставаше около тях.

След това правеше впечатление, че „Frankfurter Journal“¹²⁵ още на 1 декември получи съобщение от Берн, че Федералният съвет е издал окръжно по повод на емигрантите и е командировал комисар, когато бернските вестници, някои от които („Verfassungsfreund“ и „Suisse“) са непосредствено свързани с членове на Федералния съвет, поместиха съобщение за това едва на 3 декември.

Сега най-после пред нас лежи напечатаното в „Suisse“ окръжно до кантоналните правителства и ако преди можехме да се съм-

няваме, че Швейцария ще влезе в новия Свещен съюз, сега вече всякакви съмнения отпадат.

Окръжното отбелязва преди всичко *слуховете* за нови въоръжавания на политическите емигранти и за подготвено ново навлизане в територията на Баден. С тези слухове, за които цяла Швейцария и целият Баден знаят, че са измислени, окръжното *мотивира* новите извънредни мерки против емигрантите. Решенията на Федералното събрание за Тесин се споменават само за обосноваване на компетенцията, а не на задължението на Федералния съвет да вземат тези мерки; напротив, *определено се признава* съществената разлика между положението в Тесин и в северните кантони.

Подир това следват предписания:

1) Всички емигранти, които са участвували в похода на Струвс или изобщо не дават никакви лични гаранции за спокойно поведение, да се отстранят от пограничните кантони.

2) Всички без разлика емигранти подлежат на бдителен надзор.

3) На Федералния съвет, а също така на всички погранични кантони, трябва да бъде представен списък на емигрантите, които попадат под точка първа.

4) Възможните изключения от общото правило за интерниране се решават от представителя на федералното правителство доктор Щайгер, указанията на който изобщо трябва да се следват.

Следва изискване за „*строго*“ спазване на тези указания, като в противен случай, ако стане необходимо да се повика войска, разходите ще бъдат отнесени за сметка на съответния пограничен кантон.

Цялото окръжно е съставено от резки и крайно оскърбителни за емигрантите изрази и завършва с думите:

„Швейцария не бива да се превръща в сборно място за чуждестранни партии, които имат толкова погрешна представа за положението си на неутрална територия и така често грубо нарушават интересите на страната, която ги е приела гостоприемно.“

Достатъчно е да се сравнят тези резки изрази с езика на нотата от 4 ноември; достатъчно е да се има предвид, че слуховете, на които се основава окръжното, са *явно фалшиви*, че както ни пишат днес от границата, представителят на Федералното правителство д-р Щайгер *вече е завършил* инспектирането на кантона Ааргау, срещу който имперската власт най-много се оплакваше, и е намерил, че емигрантите, за които става дума, отдавна са интернирани и той няма какво повече да прави тук (той е вече в Ли-

стал); че съгласно нотата от 4 ноември всички погранични кантони отдавна са изпълнили своите задължения, което швейцарската преса (например, „Schweizer Bote“, „Basellandschaftliches Volksblatt“,¹²⁶ „National—Zeitung“ и др.) отдавна доказва; достатъчно е най-после да си спомним, че след продължителна неизвестност, след най-противоречиви съобщения за затваряне на границата, сега вече от 2—3 дни всички получавани от нас швейцарски вестници и писма едногласно твърдят, че *никакви* принудителни мерки няма да бъдат предприети против Швейцария — и нещо повече, че заповедта за засилване на надзора над лицата, които преминават през границата, изпратена до отделни погранични постове, е вече отменена след 24 часа; достатъчно е да си спомним всичко това, за да кажем не потвърждават ли фактите до най-малки подробности даденото по-горе от нас съобщение.

И без това е известно, че г-дата Фурер, Оксенбайн, Мунцингер и други отдавна горят от желание да сложат веднъж завинаги край на „заговорничеството на емигрантите“.

Ние поздравяваме г-н Шмерлинг с новите му приятели. Пожелаваме му само, ако и *нему* се случи някога да попадне в Швейцария като емигрант — а това лесно може да се случи още преди изтичането на тригодишния срок на мандата на сегашния федерален съвет, — приятелите му да не го причислят към емигрантите, които „не дават никакви лични гаранции“.

Написано на 11 декември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 166, 12 декември 1848 г.

КЛЕВЕТИТЕ НА „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Кьолн, 13 декември. Статията от 4 юли в „Neue Rheinische Zeitung“, която послужи като повод за насрочения за 20-то число на този месец съдебен процес против отговорния издател на нашия вестник *Корф*, главния му редактор *Маркс* и редактора му *Енгелс*, завършва със следните думи:

„Такива са следователно делата на *правителството на делото*, правителството на левия център, *правителството, което представлява преход към стародворянско, старобюрократическо, старопруско правителство*. Щом г-н Ханземан изиграе *преходната си роля*, той ще получи оставка.“

„Обаче левията в Берлин трябва да проумее, че старата власт може спокойно да ѝ позволи да печели малки парламентарни победи и да съставя големи конституционни проекти, стига само в това време да завладее всички наистина решаващи позиции. Тя смело може да признава *революцията от 19 март в камарата*, стига само *извън камарата тази революция да бъде обезоръжена*.“

„В едно прекрасно утро *левията може би ще се убеди, че нейната парламентарна победа съвпада с нейното действително поражение*. Може би *развитието на Германия се нуждае от подобни контрасти*. *Правителството на делото признава революцията по принцип, за да осъществява контрареволюция на практика*.“¹²⁷

Събитията показаха колко много е оклеветил „Neue Rheinische Zeitung“ пруското правителство и неговите оръженосци.

Написано от *К. Маркс* на 13 декември
1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 168, 14 декември 1848 г.

ПРОЦЕСЪТ СРЕЩУ ГОТШАЛК И НЕГОВИТЕ ДРУГАРИ

I

Кьолн, 21 декември. Днес сутринта започна процесът против *Готшалк*, *Анеке* и *Есер* в извънредната сесия на тукашния съд.

Обвиняемите бяха докарани, *оковани във вериги*, като най-обикновени углавни престъпници от новия затвор до зданието на съда, където се намираха доста значителни въоръжени сили.

Нашите читатели знаят, че в съда, както сега е организиран, лие най-малко виждаме някаква гаранция. Цензът предоставя на известна класа привилегията да излъчва от своята среда съдебните заседатели. Начинът на съставяне на списъците на съдебните заседатели дава на правителството монополното право да подбира измежду привилегированата класа удобни за него лица. Именно г-н регистрирания президентът съставя списък на определен брой лица, подбирани от списъците на съдебните заседатели в целия окръг; *съдебните* представители на правителството пресяват тази листа, като я съкращават, доколкото си спомняме, до 36 души. Най-после в момента, когато съдът със съдебни заседатели наистина се формира, прокуратурата има право трети път да прочисти последния списък, този продукт на класовата привилегия и на двойна правителствена дестилация, и да зачеркне всички освен необходимата последна дузина.

При такова устройство на съда би било истинско чудо, ако обвиняемите, които открито са се опълчили против привилегированата класа и съществуващата държавна власт, не попаднат направо в ръцете на своите най-безпощадни врагове.

Но *съвестта* на заседателите, ще ни възразят, *съвестта*, може ли да се искат по-големи гаранции? Ах, топ dieu*, *съвестта* зависи от *свястта*** и от цялото битие на човека.

Републиканецът има различна съвест от тази на роялиста, имотният — различна от тази на безимотния, мислещият — различна от неспособния да мисли. У човека, който няма друго призвание, за да стане съдебен заседател, освен ценза, и *съвестта* е ценова.

„*Съвестта*“ на привилегированите е тъкмо привилегирована съвест.

И тъй, макар че съдът на съдебните заседатели при неговото сегашно устройство да представлява за нас орган за защита на привилегиите на някои, а съвсем не орган за осигуряване правото на всички; макар официално и в настоящия случай прокуратурата да използва най-широко правото си да зачеркне от последния списък последната дужина неудобни за нея имена — все пак ние не се съмняваме нито за момент, че обвиняемите ще бъдат *оправдани*. Гаранция за нас е *обвинителният акт*. Като го чете човек, струва му се, че той е написана в ироничен тон защитна реч на Готшалк и другарите му.

Ще резюмираме този *обвинителен акт*, който може да се сравни само с обвинителния акт против Мелине и другарите му (процеса Рискон-Ту в Антверпен)¹²⁸.

В Кьолн съществува работнически съюз¹²⁹. Готшалк беше председател на този съюз, Анеке и Есер — членове на неговия комитет. Работническият съюз, ни съобщава обвинителният акт,

„имаше специален, редактиран от Готшалк орган — „Arbeiter-Zeitung“, и онези, които не са имали случай лично да присъствуват на заседанията на съюза, са могли да се запознаят чрез този вестник с опасните *тенденции* на съюза, които целят да угодят на пролетариата, водят към комунизма и към събаряне на съществуващия строй“.

И така, могли са да се запознаят с *тенденции*, но не с *противозаконни деяния*. Доказателство: до арестуването на Готшалк и другите прокуратурата не е възбуждала съдебно преследване против „Arbeiter-Zeitung“, а след арестуването на Готшалк вестникът беше осъден само един път — в резултат на инсцениран от тукашната прокуратура процес по обвинение в оскърбление на тукашната прокуратура, възбудено от тукашната прокуратура¹³⁰.

„Самият „Arbeiter-Zeitung“ — признава обаче обвинителният акт“ — „изглежда никак не се е старал да прикрива нещо в своите информации по това“

* — боже мой. *Ред.*

** Игра на думи: „Gewissen“ — съвест и „Wissen“ — знание, преведено тук малко свободно. *Ред.*

(т. е. по заседанията на Работническия съюз, на неговия комитет и на неговите клонове).

Значи, ако „Arbeiter-Zeitung“ не е могъл да бъде привлечен към съдебна отговорност за неговите „информации“ за заседанията на Работническия съюз, то и самият Работнически съюз не може да бъде привлечан към съдебна отговорност за същите тези заседания.

Против „Работническия съюз“ се предявява само онова, което е и против „Arbeiter-Zeitung“ — *неугодната тенденция на този съюз*. Нима към мартенските завоевания спадат и *тенденциозните процеси*, процесите против тенденциите, които са останали сам? Тенденции? Нашите *септемврийски закони*¹³¹ още не са издадени. Готшалк и другите бяха арестувани и изправени пред съда съвсем не за противозаконни информации на „Arbeiter-Zeitung“ или за противозаконни заседания на Работническия съюз. Обвинителният акт не скрива, че не досегашната дейност на Работническия съюз е поставила в движение съдебната машина, а — *чуйте*:

„От 14 до 17 юни т. г. във Франкфурт се събра конгрес на делегати от множество демократически съюзи, образувани в Германия. Готшалк и Анеке са присъствували като делегати на Кьолнския работнически съюз. Конгресът, както е известно, се изказа *публично за демократическа република и тукашните власти очакваха отглас на тамошното движение*, когато в неделя на 20 юни беше отново свикано общо събрание на Работническия съюз в Гюрцених.“

Тукашните власти очаквали отглас на франкфуртското движение. Но какво движение е имало във Франкфурт? *Демократическият конгрес публично се изказа за неугодната тенденция на демократическата република*. Значи очаквали са „отглас“ на тази „тенденция“ и са се готвили за борба с това *ехо*.

Както е известно, *демократическият конгрес във Франкфурт и избраният за изпълнение на неговите решения централен комитет в Берлин*¹³² заседаваха без всякакви пречки от страна на правителството.

Следователно немските правителства трябваше въпреки *неугодната за тях тенденция* да признаят законността на франкфуртския конгрес и на набелязаната от него организация на демократическата партия.

Но кьолнските власти „все пак очаквали“ *отглас на франкфуртското движение*. Те изчакавали повод, за да уличат Готшалк и неговите другари в нарушаване на закона. За да се създаде този повод, полицейското управление командировало на 25 юни „полицейските комисари *Лутер и Хюнеман*“ на общото събрание на Работническия съюз в Гюрцених и „особено им поръчало да наблюда-

дават всичко, което ще става там“. На същото това общо събрание случайно присъствувал „подвързвачът Йохан Малтезер“, който, както със съжаление отбелязва обвинителният акт, „би бил главен свидетел, ако не се намираше на полицейска служба“, т. е. с други думи, ако не беше платен полицейски шпионин. И най-после на това събрание се оказал, навярно от най-чист патриотичен фанатизъм „референдарът фон Гроте“, който предава речта на Анеке на общото събрание „най-подробно, защото я е записвал на самото заседание“.

Ясно е: кьолнските власти са очаквали, че на 25 юни Готшалк и другарите му ще извършат престъпление. Взети са били всички полицейски мерки това престъпление да се констатира, ако бъде извършено. А когато властите „очакват“ нещо, те не обичат да чакат напразно.

„Въз основа на донесенията“ на полицейските комисари, командировани, за да констатират очакваното престъпление, и въз основа на сведенията от други сътрудници

„властите възбудиха на 2 юли съдебно преследване против Готшалк и Анеке за произнесените от тях“ (чети: очаквани) „на това открито събрание бунтовнически речи. На 3 юли те бяха арестувани и книгата им иззети.

На 5 юли след разпита на много свидетели и получаването на нови данни следствието обхваща и цялата досегашна дейност на ръководителите на Работническия съюз, във връзка с което бяха привлечени към отговорност още негови членове, например бъчварят Есер и други. Резултатите от следствието против обвиняемите се отнасят отчасти до техните речи в Работническия съюз, отчасти до техните книжа и до разпространяваните от тях печатни материали.“

Резултатите, които следствието действително даде, се състоят в това — и ние утре ще го докажем въз основа на самия обвинителен акт, — че очакваното на 25 юни раздвижване се е svelo до раздвижване на властите — до това ехо на франкфуртското раздвижване, — че Готшалк и другарите му трябваше да заплатят с шестмесечен строг предварителен затвор за излъганите на 25 юни очаквания на властите. Няма нищо по-опасно от това, да измамиш надеждите на властите за получаване на медали за служба на отечеството. Никой не обича да бъде излъгван в очакванията си, а още повече представителите на държавната власт.

Ако целият начин, по който беше инсценирано престъплението от 25 юни, доказва, че властите са единствените творци на тази криминална драма, запознаването с материалите на следствието дава възможност да се видим на хитроумната изобретателност, с която този пролог беше проточен шест месеца.

Цитираме буквално от книгата „Тенденциозният политически процес против Готшалк и другарите му, издадена от М. Ф. Анеке. Издание на „Neue Kölnische Zeitung“¹³³.

„Пет-шест седмици след започването на предварителното следствено съдебният следовател Лойтхауз, който замести г-н Гайгер, получил повишение и назначен на поста полицай-директор, обяви следствието за завършено. Обаче прокурорът Хекер, като се запозна със следствието, постави нови искания, към които се присъедини и следователят. След изтичането на 14 дни предварителното следствено беше приключено за втори път. След като г-н Хекер още веднъж изучи спокойно материалите по делото, той пак постави редица нови искания. Съдебният следовател, както и съдебната камера, отказа да ги задоволи. Г-н Хекер апелира в обвинителния сенат и тази инстанция реши едни от неговите искания да бъдат задоволени, а други да се отхвърлят. Към последните се отнасяше например искането да се започне следствие само въз основа на намерения в чантата на Анеке списък на лица от разни части на Германия, против всички тези лица, на брой от 30 до 40 човека . . .

След като следствието можа благополучно да се раздуе до таква размери и повече никак не можеше да се отлага, съдебната камера разпореди на 28 септември делото да се предаде на обвинителния сенат. На 10 октомври последният утвърди обвинението и на 28 октомври генералният прокурор подписа обвинителния акт.

По този начин редовната тримесечна сесия на съда, която започна на 9 октомври, беше благополучно пропусната за този процес.

За 27 ноември бе свикана извънредна сесия. Помъчиха се да пропуснат и тази сесия: материалите на предварителното следствие бяха изпратени в Министерството на правосъдието с ходатайство делото да се предаде на друг съд. Обаче Министерството на правосъдието не намери достатъчно основание за това и в края на ноември делата на обвиняемите Готшалк, Анеке и Есер най-после бяха предадени за разглеждане от извънредната сесия на тукашния съд, насрочена за 21 декември.“

През време на този дълъг пролог първият съдебен следовател Гайгер беше назначен за изпълняващ длъжността полицай-директор, а прокурорът Хекер — на длъжността оберпрокурор. Тъй като на тази си нова длъжност малко преди започването на извънредната сесия г-н Хекер беше преместен от Кьолн в Елберфелд, той не ще се яви пред съда едновременно с обвиняемите.

II

Кьолн, 22 декември. В кой ден се състоя общото събрание в Гюрцених, на което трябваше да бъде констатирано „очакваното“ престъпление? То се състоя на 25 юни. 25 юни беше денят на окончателното поражение на юнските инсургенти в Париж. В кой ден властите възбудиха съдебното дело против Готшлак и другарите му? На 2 юли, т. е. в момента, когато пруската буржоазия и нейният тогавашен съюзник — правителството — в отмъстително опиянение смятаха, че е дошъл моментът да се разплатят със своите политически противници. На 3 юли Готшлак и другарите му бяха арестувани. На 4 юли сегашното контрареволуционно правителство в лицето на Ладенберг влезе в правителството на Хан-земан. В същия ден десницата в берлинското съглашателско събрание се реши на държавен преврат: тя просто отмени на същото заседание приетото с мнозинство решение за Полша, като се възползува от това, че част от левията се разбяга¹³⁴.

Тези дати говорят. Ние бихме могли да докажем със свидетели, че „известно“ лице е заявило на 3 юли: „Арестуването на Готшлак и съучастниците му направи благоприятно впечатление на публиката.“ Но достатъчно е да се прегледат броевете на „Kölnische Zeitung“, „Deutsche Zeitung“ и „Karlsruher Zeitung“¹³⁵ от посочените дати, за да се убеди човек, че през тези дни в Германия, и по-специално в *Кьолн*, се отекна хилядократно не „ехото“ на въображаемото „франкфуртско движение“, а по-скоро „ехото“ на „кавенякското движение“.

Нашите читатели помнят: на 25 юни кьолнските власти „са очаквали“ отглас от „франкфуртското движение“ във връзка с общото събрание на Работническия съюз в Гюрцених. Те помнят още, че съдебното следствие прстив Готшлак и другарите му бе

започнато не въз основа на някакво действително престъпление на Готшалк и другите, извършено до 25 юни, а изключително само въз основа на *очакването* на властите, че на 25 юни най-после *ще бъде* извършено някакво осезаемо престъпление.

Надеждите на 25 юни бяха излъгани и 25 юни 1848 година внезапно се превърна в годината 1848. Обвиняемите *се държат отговорни за движението на 1848 година*. Готшалк, Анеке, Есер са обвинени, че

„в течение на 1848 година (забележете колко е разтеглив този израз) те са устроили заговор в Кьолин с цел да изменят и съборят съществуващото правителство и да предизвикат гражданска война чрез подстрекаване на гражданите да се въоръжават един срещу друг или пък (внимание!) или пък са подстрекавали към атентати или към други подобни цели чрез речи на публични събрания, чрез печатни произведения и разлепване на плакати.“

И така: устроили са *заговор „или пък“* не са „устроили“ **никакъв** заговор. Но във всеки случай подстрекавали са „към атентати и други подобни цели“, т. е. към атентати и други подобни дела! Какъв великолепен е този юридически стил!

Така гласи постановлението на обвинителния сенат за възбуждане на съдебно дело.

В заключението на самия обвинителен акт думата *заговор* е *изпусната* и Готшалк, Анеке и Есер са обвинени *„съгласно това“*, че

„в течение на 1848 година с речите си на публични събрания, както и с печатни материали, те са подстрекавали непосредствено своите съграждани към насилствено изменение на конституцията, към въоръжено въстание против кралската власт и към въоръжаване на една част от гражданите против друга, без обаче тези подстрекателства да са дали резултат — престъпление по член 102 по съвкупност с членове 87 и 91 от наказателния кодекс“.

Но защо властите не са ги привлекли под отговорност *в течение на 1848 година* преди 2 юли?

При това, преди да говорят за *„насилствено изменение на конституцията“*, тези господа трябваше, *първо*, да докажат, че е *съществувала* някаква конституция. Короната *доказа* противното, като прати по дяволите събранията на съглашателите. Ако съглашателите бяха по-силни от короната, те може би щяха да докажат същото *по обратен начин*.

Що се отнася до подстрекателствата „към *въоръжено* въстание против кралската власт и към *въоръжаване* на една част от гражданите против друга“, обвинителният акт доказва това:

- 1) чрез речи на обвиняемите в течение на 1848 година;
- 2) чрез ненапечатани и
- 3) напечатани документи.

Ad 1)*. Речите дават на обвинителния акт следния *сogrus delicti***:

В заседанието от 29 май *Есер* нарекъл „*рeпубликата*“ „*средство за избавление на работниците от бедствията*“. *Подстрекателство към въоръжено въстание против кралската власт!* Готшалк заявил, че „*реакционерите ще доведат до установяване на републиката*“. Някои работници се оплаквали, че нямат „с какво да поддържат живота си“. Готшалк им отговорил: „*Вие трябва да се научите да се обединявате, да отличавате приятелите си от приkritите си врагове, трябва да се научите сами да уреждате собствените си работи*“.

Явно подстрекателство към въоръжено въстание против кралската власт и към въоръжаване на една част от гражданите против друга!

Обвинителният акт резюмира своите доказателства със следните думи:

„Свидетелите, членове и нечленове на съюза, разпитани за тези предшни събрания, изобщо се отзовават за Готшалк и Анеке, особено за първия, общо взето само похвално. Според техните думи той винаги предпазвал от ексцеси, стремял се по-скоро да успокоява, отколкото да подстрекава масата. При това той посочвал нанстина републиката като крайна цел на своите стремежи, която обаче не може да бъде постигната чрез уличен метеж, а само чрез убеждение на мнозинството от народа, че във от републиката няма спасение. *Стремейки се по този начин, както ясно се вижда, да подкопава постепенно основите на съществуващия строй, той, разбира се, неведнъж е бивал принуден да обуздава нетърпението на грубата тълпа.*“

Именно с това, че обвиняемите *успокоявали* масите, вместо да ги *подстрекават*, те ясно доказали злонамерената си тенденция да *подкопават постепенно основите на съществуващия строй*. т. е. да използват законно в неугодна за властта насока свободата на печата и правото на сдружаване. И това обвинителният акт нарича „*подстрекателство към въоръжено въстание против кралската власт и към въоръжаване на една част от гражданите против друга*“!!!

Но ето че най-после настъпва „*очакваното*“ от властите общо събрание на 25 юни. По повод на това събрание — казва обвинителният акт — „*има подробни свидетелски показания*“. И какво съобщават тези подробни показания? Че Готшалк направил доклад за франкфуртските събития; че е обсъждан въпросът за обединяването на трите демократически съюзи в Кьоли¹³⁸; че

* — Към пункт 1. *Ред.*

** — престъпен състав. *Ред.*

Готшалк произнесъл „заключителна реч“, която привлякла особено вниманието на Малтезер и на референдара фон Гроде и завършвала със следния „кулминационен пункт“: „изчакването изисква повече мъжество от безразсъдния натиск. Трябва да се изчака, докато реакцията направи крачка, която ще даде тласък за провъзгласяване на републиката.“ *Явно подстрекателство към въоръжено въстание против кралската власт и към въоръжаване на една част от народа против друга!!!*

Що се отнася до *Анеке*, срещу него в обвинителния акт не се предявява „нищо друго, освен това, че по време на разискванията за обединяване на трите съюза“ (трите демократически съюза в Кьолн) „той много горещо се изказал за това обединение, при което се обръщал към събранието с думите „граждани републиканци“.

Изказването за „обединяване“ на трите демократически съюза в Кьолн било явно „подстрекаване към въоръжаване на една част от гражданите против друга“!

А обръщението „граждани републиканци“! Господата Малтезер и фон Гроде са могли да се почувствуват обидени от такова обръщение. Но няма генерал фон Дригалски не се обръща към самия себе си и към дюселдорфските граждани с думите „граждани комунисти“?

Ако това е всичко, което са успели да извлекат от „очакваното“ общо събрание на 25 юни, не е ли чудно, че властите са били принудени да прибягнат до формулата „в течение на 1848 година“. Те така и направиха, старайки се да съберат сведения за движението през тази година, като сложиха възбрана върху писмата и печатните материали, конфискувайки например три броя на „Arbeiter-Zeitung“, които можеха да се купят на всяка улица по четири пфенига броя.

Обаче от конфискуваните писма властите се убедиха какъв „политически фанатизъм“ цари в Германия през 1848 година. Особено „фанатично“ им се вижда адресираното до Готшалк писмо на професор Карл Хенкел от Марбург. За наказание те донасят за това писмо на курхесенското правителство и със задоволство узнават, че против професора се възбужда съдебно преследване.

В края на краищата от писмата и печатните материали произтича, че през 1848 година в главите и върху хартия е царил всевъзможен фанатизъм и изобщо са ставали събития, които като две капки вода приличат на „въоръжено въстание против кралската власт и въоръжаване една част от гражданите против друга“.

И така Готшалк и неговите другари са се занимавали с всички тези дела, а властите узнават това едва по „отгласите“ на това удивително движение чрез конфискуването на печатните материали и писмата на обвиняемите!

*Написано от К. Маркс на 21 и 22 декември
1848 г.*

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 1/5 и 1/6; 22 и 23 декември 1848 г.*

ПРУСКАТА КОНТРАРЕВОЛЮЦИЯ И ПРУСКОТО СЪДИЙСКО СЪСЛОВИЕ

Кьолн. Главният плод на революционното движение от 1848 г. е не онова, което народите спечелиха, а онова, което изгубиха — *загубването на илюзиите си.*

Юни, ноември, декември 1848 година — такива са гигантските знаци на пътя, който съзнанието на европейските народи измина в разочарованието и отрезвяването си.

Между последните илюзии, които сковават немския народ, на първо място стои неговата *суеверна почит към съдийското съсловие.*

Прозаичният северен вятър на пруската контрареволуция прекършва и това цвете на народната фантазия, истинската родина на което е Италия — вечният Рим.

Действията и заявленията на *рейнската касационна палата, на върховния трибунал в Берлин, на окръжните съдилища в Мюнстер, Бромберг, Ратибор** против *Есер, Валдек, Теме, Кирхман, Гирке* доказват още веднъж, че френският *Конвент* е и си остава фар на всички революционни епохи. Той сложи началото на революцията с това, че *уволни с декрет всички чиновници.* Съдиите също така не са нищо друго освен чиновници, за което свидетелствуват пред цяла Европа гореспоменатите съдилища. Турските кадии и китайските колегии от мандарини могат смело да се подпишат под неотдавнашните постановления на тези „високи“ съдебни учреждения против своите колеги.

На нашите читатели вече са известни постановленията на върховния трибунал в Берлин и на окръжния съд в Ратибор. Днес ще се занимаем с *окръжния съд в Мюнстер*¹³⁷.

* Полските названия са: Бидгош, Рацибуж. *Ред.*

Но предварително още няколко думи за *summus pontifex** на рейнската юриспруденция — *рейнската касационна палата*, седалището на която е в Берлин.

Както е известно, рейнските юристи (с малко на брой похвални изключения) не намериха по-неотложна работа в пруското съглашателско събрание от това — да лекуват пруското правителство от старите му предразсъдъци и старата му вражда. Те му доказаха на дело, че предишната им опозиция едва ли много се отличава от опозицията на френските парламенти преди 1789 г.: упорито и разкрасено с либерални фрази застъпване на своите *цехови интереси*. Както във френското Национално събрание от 1789 г. либералните членове на парламента, така и в пруското Национално събрание от 1848 г. либералните рейнски юристи бяха *най-храбри между храбрите* в армията на сервилизма. Рейнско-пруската прокуратура засрами старопруските следователи със своя „политически фанатизъм“. Разбира се, рейнските юристи трябваше да пазят репутацията си и *след* разпускането на съглашателското събрание. Лаврите на старопруския върховен трибунал не даваха на рейнско-пруската касационна палата да спи. Нейният шефпрезидент *Зете* се обърна към старшия ревизионен съветник *Есер* (да не се смесва с кьолнските „добронамерени Есеровци“**) с такова послание, каквото председателят на върховния трибунал *Мюлер* изпратил до тайния съветник при върховния трибунал *Валдек*. Но рейнско-пруската палата успя да надмине старопруската палата. Председателят на рейнската касационна палата би своя конкурент с това, че извърши *груба безтактност*, като запозна чрез „*Deutsche Reform*“¹³⁸ берлинската публика с писмото си до г-н *Есер*, преди още да го бе изпратил на самия г-н *Есер*. Ние сме уверени, че *цялата Рейнска провинция* ще отговори на писмото на г-н *Зете* с *масов адрес до нашия белокоос уважаван земляк г-н Есер*.

Не, нещо гнило има в „Дания“¹³⁹, *всичко е гнило в нея!*

А сега — към *Мюнстер!*

Нашите читатели вече са чули за протеста на окръжния съд в Мюнстер против това, че неговият директор *Теме* е върнат на служба.

Работата стои така:

Правителството на контрареволуцията е внушило, пряко или косвено, на тайния върховен трибунал, на рейнската касационна палата и на окръжните съдилища в Бромберг, Ратибор и Мюнстер, че *кралят не ще бъде доволен, ако Валдек, Есер, Гирке, Кирх-*

* — върховен жрец. *Ред.*

** Става дума за кьолнските адвокати Есер I и Есер II. *Ред.*

ман и Теме се върнат на високите си съдийски постове, тъй като те продължават да заседават в Берлин и участвуват във вземането на решението да не се плащат данъците. Следователно тези съдилища трябва да протестират против това.

Висшите съдебни институции (в първия момент рейнската касационна палата се колебаеше — големите артисти постигат успеха си не защото излизат на сцената първи, а защото излизат последни), всички без изключение последваха това внушение и изпратиха протести от Берлин и в Берлин. *Окръжният съд в Мюнстер* излезе толкова глупав, че се обърна *направо към краля* (към така наречения конституционен крал) с протест против *Теме*, в който се казва буквално следното:

„С участието си в незаконните заседания на една фракция от преустановило работата си Национално събрание той открито се обяви против правителството на Ваше Величество и с гласуването си за решението да не се плащат данъците застава на революционна почва и се опита да запали в нашето отечество пожара на анархията.“

По-нататък се казва:

„В противоречие е с нашето съзнание, с изискванията на публиката по отношение на безупречността на един директор на окръжна съдебна колегия, със задълженията на последния относно възпитаването на начинаещите съдебни служители и с положението му спрямо по-нискостоящите съдебни чиновници, че след такива факти гореспомнатият *Теме* остава на служебния си пост в тукашната колегия. Поради това ние се чувствуваме задължени от своята съвест най-верноподанно да изразим пред Ваше Величество настоятелното си желание да бъдем поставени във от служебни отношения с директора *Теме*.“

Адресът е подписан от цялата колегия, с изключение на един-единствен съветник, зет на *министъра на правосъдието Ринтелен*.

Този министър на правосъдието изпратил на 18 декември на г-н *Теме* в Мюнстер копие от този адрес „за негово решение“, след като *Теме* беше вече започнал отново да изпълнява длъжността си без никакви възражения от страна на *страхливците*.

Сутринта на 19 декември, както съобщава „*Düsseldorfer Zeitung*“, *Теме* се явил за пръв път на пленарното заседание на окръжния съд и заел директорското си място до заместник-шефпрезидента фон Олферс. Веднага след откриването на заседанието той поискал думата и казал накратко приблизително следното:

„Той е получил от министъра на правосъдието рескрипт с приложено към него копие от документ. Това приложение било заявлението на „високата колегия“, към която той понастоящем има честта да принадлежи; в това заявление е изразен протест против неговото връщане към изпълнението на длъжността си. Министърът на правосъдието му е съобщил това заявление, за да се запознае с него и „за да вземе решението си по него“. Протестът на „високата

колегия“ очевидно има предвид неговата политическа дейност; но за тази последната, както и изобщо за своите политически възгледи, той няма намерение да говори тук, тъй като не е длъжен да дава отчет за тях пред „високата колегия“. Що се отнася до неговото „решение“, той вече го е изразил с това, че е заел тук мястото си на директор и дава на „високата колегия“ уверение, че не ще го напусне, докато не бъде принуден да направи това от съдебна присъда. Впрочем той не мисли, че различieto в политическите възгледи трябва да нарушава колегиалните отношения; поне от негова страна ще бъде направено всичко възможно за предотвратяване на това.“

Най-храбрите измежду храбрите били като ударени от гръм. Те седели безмълвно, неподвижно, вкаменени, сякаш сред колегията от мандарини хвърлили главата на Медузата.

Храбрият мюнстерски окръжен съд! В служебното си усърдие той подведе под съдебна отговорност толкова много хора и ги изпрати в затвора, защото искаха да изпълнят решението на Националното събрание да не се плащат данъците. Със заявлението си по повод на г-н Теме, при това направо пред трона, храбрият окръжен съд се яви като страна, изказа *предубедено мнение* преди разглеждането на делото и поради това е невъзможно вече да играе ролята на съдия по отношение на другата страна.

Всички си спомнят, че натискът, който берлинската тълпа била оказвала върху пруското Национално събрание, беше предлогът за първия държавен преврат на правителството Бранденбург¹⁴⁰. За да не се оказва никакъв натиск върху депутатите, правителството продължава добавъчно започнатия в Берлин „див лов“¹⁴¹ против тях дори *след* завръщането на депутатите в постоянните им местожителства!

Министърът на правосъдието Ринтелен казва в заповедта си, която поместваме по-долу, следното:

„Умишлено разпространяването от мнозина на заблуждение, че действащите досега наказателни закони, по-специално относно престъпленията против държавата, от март т. г. вече не са в сила, значително допринесе за увеличаване на анархията и изглежда е оказало опасно въздействие и върху отделни съдници.“

Повечето от действията на г-н Ринтелен и *напълно зависимите* от него съдилища са ново доказателство, че от насилственото разпускане на Националното събрание насам в Прусия действа само *един закон* — *произволът на берлинската камарила*.

На 30 март 1844 г. пруското правителство издаде прословутия дисциплинарен закон против съдиите, според който съдиите могат да бъдат уволнявани, премествани и пенсионирани с обикновено решение на министерството. Последният „Обединен ландтаг“ отмени този закон и възстанови принципа, че съдиите могат да бъдат уволнявани, премествани и пенсионирувани само със съдебно

решение. Октроираната конституция потвърждава този принцип. Не са ли потъпквани тези закони от съдебните палати, които по рецепта на министъра на правосъдието Ринтелен искат чрез *морален натиск* да принудят политически компрометираните си колеги да подадат оставка? Не се ли превръщат тези съдебни палати в офицерски корпуси, които изхвърлят от средата си всекиго, политическите възгледи на когото не отговарят на тяхната кралско-прутска „чест“?

А нима не съществува у нас също така закон, по силата на който *народните представители не могат да бъдат привлечени към съдебна отговорност и са неприкосновени?*

Празен звук!

Ако *пруската конституция* не се беше анулирала сама чрез собствените си параграфи и чрез начина на своето създаване, тя би била анулирана с простия факт, че нейната последна гаранция е *върховният трибунал в Берлин*. Конституцията е гарантирана от *отговорността на министрите*, а *безотговорността на министрите* е гарантирана от октроирания им съд, именно *върховния трибунал в Берлин*, който в лицето на г-н *Мюлер* има класическия си представител.

Следователно последните рескрипти на върховния трибунал са ни повече, ни по-малко от явно *касиране на октроираната конституция*.

В *Австрия* преките *заплахи* на правителството, че *ще конфискува парите на банката*⁴², която народът на Виена в момента на най-голямото си и справедливо възмущение против финансовия феодализъм остава *непокътната*, убеждават *буржоазията*, че нейната измяна спрямо пролетариата предоставя на произвола именно онова, което тази измяна мислеше да осигури — *буржоазната собственост*. В *Прусия буржоазията* вижда, че в резултат на страховото ѝ доверие в правителството и на предателското ѝ недоверие в народа е заплашена *необходимата гаранция на буржоазната собственост* — *буржоазното съдопроизводство*.

При зависимостта на съдийското съсловие самото буржоазно съдопроизводство става зависимо от правителството, т. е. самото буржоазно право отстъпва място на чиновническия произвол. La bourgeoisie sera punie par où elle a péché — буржоазията ще бъде наказана чрез същото, с което извърши прегрешението си — *правителството*. Че сервилните изявления на върховните пруски съдебни палати са само първите симптоми за предстоящото преобразуване на тези съдебни палати в абсолютичен дух, показва следната неотдавнашна заповед на министерството на правосъдието:

„С общото разпореждане от 8 октомври т. г. моят предшественик по длъжност вече напомни, че първата задача на съдебните власти е да осигурят законът да бъде уважаван и спазван, че с изпълнението на тази задача те най-добре служат на страната, защото истинската свобода може да се утвърди само на почвата на закона. След тази дата за съжаление на много места бяха отбелязани най-тежки прояви на анархична дейност, която е подигравка със закона и реда; в отделни части на страната имаше дори насилствена съпротива срещу властите, която не навсякъде срещна енергично противодействие. Предвид на така печалното положение на нещата аз се обръщам сега, когато правителството на негово величество краля направи решителна крачка за спасяването на намиращата се пред гибел държава, аз се обръщам сега отново към съдебните власти и към господа прокурорите в цялата страна, за да ги призова навсякъде да изпълняват дълга си без оглед на лицата. Който и да е виновникът, той не бива да отбегне незабавно привержданото в изпълнение законно наказание.

С особено дълбоко съжаление трябваше да констатирам както от отделни съобщения на местните власти, така и от официалните вестници, че отделни съдебни чиновници, без да държат сметка за особените професионални задължения, които имат, са позволили отчасти да бъдат увлечени да извършат явно незаконни действия, а отчасти не проявиха достатъчно мъжество и безстрашие, особено необходимите за успешна борба с тероризма. Надявам се, че по отношение на такива лица също ще бъде установяван престъпен състав и евентуално ще се започва следствие без оглед на лицата и по най-ускорена процедура, защото чиновници, които стоят на стража на правосъдието и на които е поверено да бдят за зачитането на закона, извършват двойно престъпление, когато сами нарушават закона; а ускоряването на процедурата против тях е особено необходимо, тъй като упражняването на правосъдието не бива да се оставя в ръцете на такива чиновници. Когато между виновните се намират чиновници, против които, съгласно съществуващите правила, не може да бъде предприето формално следствие или полагащото се в такива случаи временно отстраняване от длъжност без съгласието на по-горна инстанция, следва да се пристъпва към установяване на фактите с оглед да се обоснове следствието, без да се чака специално разрешение, а след това да се издействува колкото може по-скоро необходимото разрешение. Относно референдарните и извънчатните чиновници не следва да се забравя, че уволнението им от държавна служба става по специални правила.

Умишлено разпространяването от мнозина заблуждение, че действащите досега наказателни закони, по-специално относно престъпленията против държавата, от март тази година вече не са в сила, значително допринесе за увеличаване на анархията и изглежда е оказало опасно въздействие и върху отделни съдилиища. При отличния дух на пруските съдебни чиновници, който общо взето се е запазил и сега, иужно е само да се изтъкне известният юридически принцип, че законите запазват силата си дотогава, докато не бъдат отменени или изменени по законодателен ред, а също така да се посочи какво гласи изрично член 108 на конституционния акт от 5-и т. м., за да бъдем уверени, че уважаемите пруски чиновници от правосъдието, при всичката си привързаност към истинската нравствена и държавна свобода, ще поставят над всичко уважението към закона и към реда.

Ръководени от тези принципи и презирайки всички лични опасности, ние ще вървим напред с увереност в победата над престъплението, над анархията. Именно така ние ще допринесем съществено така блестящата преди пруска държава да възвърне нравствената си сила и да не допуска повече, казано с думите на един мъжествен депутат във Франкфурт, безчестието и грубото насилие да вършат своето дело между нас.

Господа председателите на съдилища, както и господин генералният прокурор в Кьолн следва да дадат съответните указания на подведомствените си чиновници и да ме поставят в известност срещу кои чиновници и за какви провинения са извършени отстранявания от длъжност и са започнати следствия.“
Берлин, 8 декември 1848 г.

Министър на правосъдието *Ринтелен*

Когато революцията в Пруссия най-после победи, тя не ще има нужда, както февруарската революция, да отменява със специален декрет несменяемостта на старото съдийско съсловие. Тя ще намери актове за отричане на тази каста от привилегиите си в автентичните декларации на *рейнската касационна палата, на върховния трибунал в Берлин, на окръжните съдилища в Бромберг, Ратибор и Мюнстер.*

Написано от К. Маркс около 23 декември 1848 г.

Печата се по текста на вестник

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“, бр. 177, 24 декември 1848 г.

ОПРОВЕРЖЕНИЕ

Литературният лумпен-пролетариат на г-н Дюмон, който приема с трогателна пасивна съпротива всички ритници на „Neue Rheinische Zeitung“, се опитва да си отмъсти с това, че доносници пред полицията против редакторите на „Neue Rheinische Zeitung“ за статии, които те не са писали. Така, според „Kölnische Zeitung“ от 25 декември, *Фрайлиграт* бил автор на една кореспонденция от Кьолн за вестник „Deutsche Schnellpost“, който излиза в Ню Йорк, и поради това бил взел участие в котешкия концерт, уреден на 3 ноември в чест на патрона на „Kölnische Zeitung“. Лаврите на „Малтезер“* явно не дават на редакторите на „Kölnische Zeitung“ да спят.

Написано на 26 декември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,

бр. 179, 27 декември 1848 г.

* Виж настоящия том, стр. 141—142. *Ред.*

НОВИЯТ „СВЕЩЕН СЪЮЗ“

Кьолн, 30 декември. Целият свят вече знае, че между Прусия, Австрия и Русия още преди няколко месеца е сключен нов „Свещен съюз“. Самият договор скоро ще излезе на божи свят и ще може да му се даде гласност. Душата на този съюз на монарси „по милостта на бога и на камшика“ е Русия. Но в същото време цялата руска политика и дипломация се провежда, с малки изключения, от ръцете на немци или руски немци. Наистина навсякъде, където развиват своята дейност абсолютизмът и контрареволуцията, ние винаги срещаме немци, но никъде те не са повече, отколкото в средището на перманентната контрареволуция — в руската дипломация. Тук на първо място е граф Неселроде — немски евреин; след това барон фон Мейендорф, посланик в Берлин, от Естландия, и прекият му помощник, императорският адютант полковник граф Бенкендорф, също естландец. В Австрия работи граф Медем, курландец, с няколко помощници, между които някакъв си г-н фон Фонтон — все немци. Барон фон Брунов, руският посланик в Лондон, също курландец, служи като междинно и посредствувашо звено между Метерних и Палмерстон. Най-послед във Франкфурт като руски шарже д'афер действа барон фон Будберг, лифландец. Това са само няколко примера. Бихме могли да приведем още няколко дузини такива примери, да не говорим за креатурите на петербургския цар, които заемат високи и най-високи постове в Германия и в същото време са щедро заплащани от Русия.

Няма нужда да се разяснява — това се знае от всички — каква роля играе в лагера на народните врагове и в лагера на Свещения съюз австрийската ерцхерцогиня София, сега императрица-

майка. А самата София се намира от своя страна под извънредно силното влияние на великата княгиня Елена, съпруга на великия княз Михаил и дъщеря на принц Паул Вюртембергски. Елена поддържа много тясната връзка между Николай и София и ползващия се с лоша слава ерцхерцог Людвиг.

В кръга на тези лица още преди няколко месеца бил обсъден и приет план, според който австрийският военнополови император трябва да се ожени за единствената жива дъщеря на велико-княжеската съпружеска двойка, та по такъв начин новият „Свещен съюз“ да бъде здраво споен и Русия да може да се приближава все повече към своята цел — установяването на неограниченото господство на камшика в Германия.

Написано на 30 декември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“
бр. 183, 31 декември 1848 г.*

РЕВОЛЮЦИОННОТО ДВИЖЕНИЕ

Кьолн, 31 декември. Никога едно революционно движение не е започвало с такава елейна увертюра, както революционното движение през 1848 г. Папата му даде църковна благословия, еоловата арфа на Ламартин свиреше нежни филантропични мотиви; в текста на които се говореше за „*fraternité*“, за братството между членовете на обществото и нациите:

„Милиони в прегръдка
и целувка — към вси люде!“¹⁴³

Сега папата, изгонен от Рим, стои в Гаета под защитата на кръвожадния идиот Фердинанд, италианският „*iniciatore*“¹⁴⁴ заговорници против Италия с нейния вековен смъртен враг — Австрия, която той в добрите си времена заплашваше с отлъчване. Неотдавнашните президентски избори във Франция дадоха статистическо доказателство за непопулярността на предателя Ламартин. Не е бивало събитие по-филантропично, хуманно и слабо от февруарската и мартенската революции; нищо не може да се сравни по жестокост с неизбежните последици на този *хуманизъм на слабостта*. Доказателства: Италия, Полша, Германия и преди всичко победените през юни.

Обаче с поражението на френските работници през юни самите юнски победители бяха победени. Ледрю-Ролен и останалите водачи на Планината бяха изтласкани от партията на буржоазните републиканци, от партията „*National*“; партията „*National*“ беше изтласкана от династическата опозиция, от Тьер-Баро; последната щеше да бъде принудена да отстъпи мястото си на легитимистите¹⁴⁵, ако кръговратът на трите реставрации не беше завършен и

ако Луи-Наполеон представляваше нещо повече от празна урна, чрез която френските селяни заявиха за своето влизане в революционно-социалното движение, а френските работници изпратиха проклятието си на всички дейци от предишните етапи на революцията: Тьер — Баро, Ламартин и Кавеняк — Мараст. Но ще отбележим факта, че неизбежна последица от поражението на революционната френска работническа класа беше поражението на републиканската френска буржоазия, която току-що бе устроила каспащия над пролетариата.

Поражението на работническата класа във Франция, победата на френската буржоазия означаваха същевременно ново поробване на националностите, които бяха отговорили на гласа на галския петел с героични опити за освобождение. Полша, Италия и Ирландия още веднъж бяха ограбени, осквернени, подложени на злодейски зверства от страна на пруската, австрийската и английската полицейщина. Поражението на работническата класа във Франция, победата на френската буржоазия означаваха същевременно поражение на средните класи във всички европейски страни, където средните класи, съединили се за момент с народа, отговориха на вика на галския петел с кърваво въстание против феодализма. Неапол, Виена, Берлин! Поражението на работническата класа във Франция, победата на френската буржоазия означаваха в същото време победа на Изтока над Запада, поражение на цивилизацията в борба с варварството. Във Влахия започна потискането на румъните от русите и тяхното оръдие — турците; във Виена хървати, пандури, чехи, сержани и друга сбирщина задушиха германската свобода и в този момент царят е всевластен в Европа. Следователно лозунгът на европейското освобождение е — събаряне на буржоазията във Франция, победа на френската работническа класа, освобождение на работническата класа изобщо.

Но страната, която превръща цели нации в свои наемни работници, която с гигантските си ръце обхваща целия свят, която пое вече веднъж върху себе си разходите за европейската реставрация, страната, в собственото лоно на която класовите противоречия са се развили в най-рязка и безсрамна форма — Англия, прилича на скала, в която се разбиват революционните вълни, която иска да умори от глад новото общество в майчината му утроба. Англия господства над световния пазар. Превратът в икономическите отношения на която и да било от европейските континентални страни или дори на целия европейски континент без Англия е само буря в чаша вода. Промислените и търговските отношения във всяка нация зависят от сношенията ѝ с другите нации, те се определят от отношението ѝ със световния пазар. Но Ан-

глия господствува над световния пазар, а буржоазията господствува над Англия.

Така че освобождението на Европа — било то извоюване на независимост от потиснатите националности, било събаряне на феодализма — зависи от победоносното въстание на френската работническа класа. Но всеки социален преврат във Франция неизбежно ще бъде сломен от английската буржоазия, от световната промишлена и търговска хегемония на Великобритания. Всяко частично социално преобразование във Франция и изобщо на европейския континент, ако се има предвид довеждането му до край, е и ще си остане празно благопожелание. А стара Англия ще бъде победена само в една *световна война*, която единствена може да създаде за чартистката партия, за организираната английска работническа партия, условия за победоносно въстание против своите могъщи потисници. Само когато чартистите застанат начело на английското правителство, социалната революция ще премине от областта на утопията в областта на действителността. Но всяка *европейска война*, в която е замесена Англия, е световна война. Тя ще се води в Канада и Италия, в Ост-Индия и Прусия, в Африка и на Дунава. И европейска война ще бъде първата последица от победоносната работническа революция във Франция. Както в епохата на Наполеон, Англия ще стои начело на контрареволуционните армии, но в резултат на тази война сама тя ще бъде хвърлена в революционно движение, ще го оглави и ще изкупи вината си пред революцията от XVIII век.

Революционно въстание на френската работническа класа, световна война — такива са перспективите на 1849 година.

*Написано от К. Марк на 31 декември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“,
бр. 184, 1 януари 1849 г.

ЕДИН БУРЖОАЗЕН ДОКУМЕНТ

Кьолн, 4 януари. Както е известно, в Англия, където господството на буржоазията е най-развито, обществената благотворителност прие най-благородни и най-великодушни форми. Английските *workhouses**, тези обществени учреждения, в които излишъкът от работно население вегетира за сметка на буржоазното общество, съчетават наистина в изтънчена форма благотворителността с *мъстта*, която буржоазията излива върху нещастниците, принудени да се обръщат към нейната благотворителност. Клетниците не само получават най-мизерни, най-жалки средства за съществуване, които едва стигат за физическото им възпроизводство, но дейността им се ограничава с отвращаващ духовно и физически затъпяващ, непроизводителен, безсмислен труд — например впрягане във водочерпно колело. Най-после, за да разберат нещастниците колко голямо е тяхното престъпление — престъпление, което се състои в това, че вместо да бъдат, както е обикновено, обект за експлоатиране и за извличане на печалби от страна на буржоазията, те са се превърнали, напротив, в предмет на разходи за своите използвачи по рождение, тъй както лежашите в склада бъчви от спирт са предмет на разходи за търговеца на спирт, — за да се научат те да чувствуват колко голямо е тяхното престъпление, лишават ги от всичко, което се остава дори на най-закоравелия престъпник: общуване с жена и деца, развлечения, беседа — всичко. Но дори и тази „жестока благотворителност“ на английската буржоазия никак не почива върху никакви сантиментални основи — тя почива върху съвсем практически, лесно поддаващи се на пресмятане основи. От една страна,

* — трудови домове. *Ред.*

буржоазният ред и търговски дела биха пострадали силно, ако всички паупери на Великобритания биха били изхвърлени изведнъж на улицата. От друга страна, английската промишленост преживява ту периоди на трескаво свръхпроизводство, когато търсенето на работна ръка мъчно може да се задоволява от съществуващото предлагане, а все пак трябва да се намери, и колкото може по-евтино, ту периоди на търговски застои, когато производството далече изпреварва потреблението и когато едва половината от работническата армия може да бъде заета с полезен труд срещу половин заплата. Какво по-остроумно може да се измисли от work-houses, за да се разполага с готова резервна армия за благоприятните периоди, а през неблагоприятните търговски периоди да бъде тя превръщана в тези богоугодни заведения в машини, лишени от воля, съпротивителна способност, претенции и потребности?

Пруската буржоазия превъзхожда английската буржоазия с това, че на британското политическо високомерие, напомнящо нравите на нечестивия Рим, противопоставя най-верноподанно благоговение, християнско смирение и кротост пред трона, олтара, армията, бюрокрацията и феодализма; с това, че вместо да се проникне от комерческа енергия, която покорява цели части на света, се занимава по китайски маниер с търговия на дребно вътре в страната и се мъчи да засрами неспокойния гигантски откривателски дух в промишлеността, като се е вкопчила с филистерска ограниченост за старовремската полуцехова рутина. Но в един пункт пруската буржоазия се приближава до своя британски идеал — *в безсрамната жестокост към работническата класа*. Ако и в това отношение, взета като корпорация в нейната цялост, тя изостава от британците, то се обяснява просто с факта, че общо взето, като *национална класа*, тя, по недостиг на смелост, ум и енергия, никога нищо не е постигнала и никога нищо значително не ще постигне. Тя не съществува в национален мащаб, тя съществува само като буржоазия на *дадена провинция, град, място*, като сбор от *частни лица* и в този вид тя действа против работническата класа още по-безогледно от английската буржоазия. Защо от времето на реставрацията народите копнееха за Наполеон, когото току-що бяха приковали към една самотна скала в Средиземно море? Защото по-лесно се понася деспотизмът на един гений от деспотизма на един идиот. Така английският работник може да изпитва известна национална гордост в сравнение с немския работник, защото господарят, който го потиска, потиска целия свят, докато господарят на немския работник, немският буржоа, е най-обикновен *слуга*, а няма нищо по-тежко, по-унизително от това — да си *слуга на един слуга*.

Като исторически документ за цинизма на нашата буржоазия по отношение на работническата класа поместваме дословно „*работническа карта*“, която трябва да подписват пролетариите, наети за извършване на градски работи на славния град Кьолн.

РАБОТНИЧЕСКА КАРТА

§ 1. Всеки работник е длъжен *безусловно да се подчини* на указанията и разпорежданията на *всички градски надзиратели*, които в същото време са *полицейски чиновници*. *Неподчинение и съпротива* влекат *незабавно уволнение*.

§ 2. *Без специално разрешение на надзирателя на строителните работи* работник няма право да *преминава* от едно отделение в друго или да *напуща мястото* на строежа.

§ 3. Работници, които *задигат каруци, колички, или други принадлежности* от едно отделение, за да ги *използват за работа* в своето отделение, се *уволняват*.

§ 4. *Пиянство, нарушение на реда, предизвикване на кавги, спорове или сбиване* влекат *незабавно уволнение* от работа. — Освен това *в съответните случаи* виновните се *наказват по закона* от надлежните съдилища.

§ 5. *Явили се на работното място с десет минути закъснение* не получават *никаква работа в течение на половината от същия ден*; след три *закъснения* може да се *приложи окончателно уволнение*.

§ 6. Когато работниците се *уволняват по тяхно желание* или за *наказание*, те *получават заплатата си* в най-близкия *редовен платежен ден* съответно на *извършената от тях работа*.

§ 7. *Последвалото уволнение на работника* се *отбелязва* в работническата *му книжка*. — Ако *уволнението е последвало като наказание*, на работника *в зависимост от обстоятелствата* се *забранява отново да постъпи на работа* при *съответния строеж* или на *всички градски строежи*.

§ 8. За *уволняването на работници като наказание* и за *причината на уволняването* всеки път се *донася до знанието на полицейските органи*.

§ 9. Ако работниците *искат да подадат жадба до надзирателя на строежа*, те *трябва да я подадат до началника на градските строителни работи* чрез *изборна депутация* от *трима работници*. Този *началник разглежда предмета на жалбата* на самото място и *взема решение по нея*.

§ 10. *Работното време се определя* от *шест и половина сутринта* до *дванадесет часа* на *обед* и *от един часа след обед* до *мръкване* вечер. (*Прекрасен стил!*)

§ 11. При тези условия *работникът получава работа*.

§ 12. *Плащането става в събота след обед* на мястото на *строежа*.

Заклет надзирател на строежите, разпорежданията на който подлежат на незабавно изпълнение.

Кьолн

Подпис
или знак } на работника

{ Назначава се в еди-кое отделение
и е длъжен и т. н.

Подпис на надзирателя на строителните работи

Могат ли *руските* укази на самодържеца на цяла Русия до своите поданици да бъдат съставени в по-азиатски дух?

На градските и дори на „*всички градски надзиратели, които в същото време са полицейски чиновници*“, работникът трябва „безусловно да се подчинява. *Неподчинение и съпротива* влекат *незабавно уволнение*“. И тъй преди всичко *пасивно послушание!* По-нататък, според § 9, на работниците се дава право да „подават жалби до *началника на градските строителни работи*“. Този паша решава безапелационно — разбира се, *против работниците*, вече в интерес на йерархията. А реши ли веднъж той, бъдат ли работниците вписани в градския черен списък — тежко им, от този момент те попадат под *надзора на полицията*. И тогава изчезва последната илюзия на тяхната гражданска свобода, тъй като, съгласно § 8, „за уволняването на работници като наказание и за причината на тяхното уволняване всеки път се донася до знанието на *полицейските органи*“.

Но ако вие, господа, сте уволнили работника, ако сте му съобщили за прекратяването на договора, по силата на който той ви отдава *труда си, срещу вашето възнаграждение* — каква работа може да има изобщо *полицията* в прекратяването на един *граждански договор*? Нима градският работник е каторжник? Или за него *се съобщава в полицията*, защото не е оказал дължимата почит към вас — своето предопределено по рождение, премъдро, важно и всемогъщо началство? Не ще ли осмеее онзи, който *би донесъл* за вас *на полицията*, защото сте нарушили един или друг договор за доставка или не сте изплатили полица на падежа, или сте си пийнали повечко срещу Нова година? Не ще и дума! Но по отношение на работника — вие не се чувствувате в граждански договорни отношения с него, вие царувате над него с всичката тиранична злост на *господари по божия милост!* И намиращата се на ваша служба полиция трябва да води списък за простъпките на работника.

Според § 5 *закъснелият десет минути* се наказва с лишаване от работа за *половин работен ден*. Какво съответствие между нарушението и наказание! Вие сте *закъснели* с цели *столетия*, а работникът не може да *закъснее десет минути* след шест и половина, без да загуби *половин работен ден*?

Най-после, за да не бъде в никакъв случай нарушен този патриархален произвол и за да зависи работникът изключително от вашия каприз, вие сте предоставили определянето на размера на наказанието, доколкото това е възможно, на вашите ливрейни лакеи. В „*съответните случаи*“, т. е. в случаите, които вие благоволяте да смятате за съответни, след уволняването и донасянето до

полицията, съгласно § 4, „виновните се преследват по закона от страна на компетентните съдилища“. Съгласно § 5, окончателното уволнение на работника „*може*“ да последва, ако той закъснее за трети път десет минути след шест и половина. При уволнението за наказание, съгласно § 7, „на работника, *в зависимост от обстоятелствата*, се забранява отново да постъпва на работа в *съответното* работно място или на *всички* градски строежи“ и т. н.

Какъв простор за капризите на раздражения буржоа дава този углавен кодекс на нашите градски Катоновци, тези велики мъже, които робски пълзят пред Берлин!

От този образцов закон може да се види *каква харта би октроирала на народа нашата буржоазия*, ако дойде на власт.

Написано от К. Маркс на 4 януари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“.

бр. 187, 5 януари 1849 г.

БЮДЖЕТЪТ НА СЪЕДИНЕНИТЕ ШАТИ И ХРИСТИЯНСКО-ГЕРМАНСКИЯТ БЮДЖЕТ

Кьолн, 6 януари. Преди няколко дни ние най-после узнахме напълно колко струва на страната пруското правителство. „Preussischer Staats-Anzeiger“ ни показва най-после с примера на държавния бюджет за 1849 г. колко цинично са ни мамели досега с бюджетите. Този новогодишен подарък поразил само онези, които до днес виждаха във всяка дума на нашето правителство по божия милост съята истина, а продължаващата от 1820 г. измама в областта на държавните финанси им се струваше доказателство за съвършенството на нашия полицейско-държавен бюджет.

Прусия заема около 5 хиляди квадратни мили и брой малко повече от 16 милиона жители.

Американските съединени щати заемат територия, повърхнината на която е равна сега почти на повърхнината на цяла Европа и брой повече от 21 милиона жители.

Не може да се намери по-подходящ изходен пункт за разглеждане на пруския бюджет за 1849 година от бюджета на североамериканските свободни щати.

Сравнението на двата бюджета показва колко скъпо трябва да плаща пруският буржоа за удоволствието да има правителство по божия милост, за жестокото отношение на наемниците на това правителство при обсадно положение и без него, за пренебрежителното отношение от страна на бандата високомерни чиновници и провинциални юнкери. От друга страна, става ясно колко евтино правителство може да има една мъжествена буржоазия, която съзнава силата си и е решила да я използва.

Двата бюджета вече сами по себе си представляват достатъчно доказателство за страхливостта, ограничеността и фили-

стерството на едните и съзнанието за собствено достойнство, предвидливостта и енергията на другите.

Всички разходи на Съединените щати за 1848 г. са възлезли на 42,811,970 долара. В тази сума влизат разходите за мексиканската война, която се води на две хиляди мили от резиденцията на централното правителство. Можем да си представим какви колосални разходи са били необходими за прехвърлянето на армията и на всички необходими за нея предмети.

Приходите на Съюза са били 35,436,750 долара, от които 31,757,070 долара от мита, 3,328,642 долара от продажба на държавни земи и 351,037 долара разни и случайни приходи. Тъй като поради военните разходи общите разходи не е могло да се покрият от редовните приходи, дефицитът е бил покрит със заеми, облигациите на които са били закупени по цена по-висока от *à pari**. Проверете на паричния пазар може ли „християнско-германското“ правителство да намери поне 1,000 талера на такива изгодни условия!

В Съединените щати финансовата година започва на 1 юли. Поради мексиканската война до юли 1849 г. разходите ще бъдат доста големи в сравнение с обикновените — разбира се, не в пруски мащаб. Затова пък президентът Полк в посланието си до конгреса обещава да внесе за следващата финансова година, която завършва на 1 юли 1850 г., обикновен мирновременен бюджет.

А какви са разходите на тази могъща държава — североамериканската буржоазна република — в мирно време?

33,213,152 долара, включително лихвата (3,799,102 долара) за държавния дълг и 3,540,000 долара, които трябва да се платят на Мексико до 30 май 1850 година.

Ако се приспаднат последните две суми, които фигурират в бюджета като извънредни разходи, ще се получи, че цялото правителство и управление на Съединените щати струват по-малко от 26 милиона долара годишно.

А колко плащат на държавата пруските граждани в *мирно време*?

Отговорът е доста печален. Този отговор ни дава „Preussischer Staats-Anzeiger“. Той гласи: *над 94 милиона талера годишно!*

Така че докато 21 милиона жители на североамериканската република, при тяхното благосъстояние, дори богатство, дават на държавното съкровище едва 26 милиона долара, т. е. по пруски курс по-малко от 38 милиона талера, 16 милиона прусаци, при тяхната относителна бедност, трябва ежегодно да хвърлят в уста-

* — номиналната. *Ред.*

та на държавното съкровище 94 милиона талера и то не иска да се насити и с това.

Но да не бъдем несправедливи!

Затова пък североамериканската република има само един избран на четири години президент, който наистина прави за страната повече от дузина крале и императори вкупом. Но той получава за това само оскъдна заплата от 37 хиляди талера (по пруски курс) годишно. В тази нищожна сума от 37 хиляди талера се отразява цялата скръб на християнско-германската душа „с бога, за краля и юнкерството“. Никакви камерхери, придворни златари, никакво поливане на Шарлотенбургското шосе за придворните дами, никакви ловни паркове за сметка на гражданите и пр. О, това е ужасно! Но най-ужасното е, че тези североамериканци, този забравен от бога народ, явно не съзнава дори този ужас, това варварство.

Съвсем иначе е у нас. Дори да плащаме три и четири пъти повече, затова пък се наслаждаваме на такива неща, каквито те нямаат и не могат да имат за 37 хиляди талера. Ние изпитваме радостта и насладата от блясъка на благословения от бога двор, който — точно не ни е известно, но по приблизителна сметка — струва на народа 3—4 милиона годишно.

Докато американците, тези глупави чудаци, пестят колкото е възможно парите си, за да оградят с блясък самите себе си и да ги употребят за собствена полза, ние смятаме за свой християнско-германски дълг да се отказваме от собствения блясък, т. е. от своите пари, за да могат да блестят други. И освен блясъка какви само благодеяния не прави обилно снабдяваният от народния джоб дворец на масата бедни графове, барони, просто „фонове“ и тем подобни! Много от тези хора, които са способни само да консумират, а не да произвеждат, в края на краищата биха се разорили напълно, ако не получаваха в деликатна форма милостиня от държавата. Ако речем да изброяваме всички благодеяния и предимства на нашия ред, няма да ни стигне и цял ден!

А колко назад са от нас американците заради своя нищожен бюджет и в много други отношения!

У тях например г-н оберпрезидентът Бьотихер не би получил подарък от 3 хиляди талера държавни пари. Те биха казали, че той може да се задоволи напълно с прекрасната си заплата. На графовете и бароните нямаше да пада нищо за възпитанието на децата им. Североамериканската република би казала по този случай на тези почтени господа: *alors il faut s'abstenir d'avoir des enfants!** Някакъв си „Хюзер“ не би получавал там всяка година 6

* — тогава въздържайте се от деца! *Ред.*

хиляди талера награда и би трябвало да се задоволи със заплатата си, която дори може би щяха да намалят на 3 хиляди талера. И човекът щеше да бъде принуден да живее с това, един прусак, един християнско-германски генерал? Каква нечестива мисъл! Араге!*

За американците, както за г-н Ханземан, в паричните работи няма място за сантименталности.

Те биха дали на дон Карлос най-много няколко whippings**, но никога не биха му дали 700 хиляди талера, за да може той да живее за свое удоволствие заедно с грандовете и монасите си и да се бори за Метерниховия легитимизъм. На това е способна само кралската власт по божия милост, за която народният джоб трябва да бъде отворен във всяко време и по право.

Ако американецът плаща на държавата нищожни данъци, затова пък, от друга страна, има постоянна армия само от 10 хиляди души, която във време на война може много бързо да се разрасне в двумилионна армия от здрави воини. Американецът не познава дори в най-малка степен щастието да се употребява по-голямата част от данъците за издръжка на армия, която в мирно време ни държи в обсадно положение, жестоко се разправя с нас, ранява ни и ни избива и всичко това прави в името на славата и честта на отечеството.

Но кой ти разбира? Тези буржоазни републиканци са така упорити, че не искат и да знаят за нашия християнско-германски ред и дори предпочитат малките данъци пред големите.

Със същата упоритост немският буржоа смята, че кралската власт по божия милост с нейната армия от войници и чиновници, с нейните гълпи пенсионери, с нейните награди, извънредни помощи и пр. все не е платена достатъчно високо.

Богаташът републиканец от Северна Америка и пруският буржоа се намират в такова съотношение, както техните бюджети, както 37 към 94 милиона. Единият живее по собствена, другият — по божия милост; тъкмо това е разликата между тях.

Написано на 6 януари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 189, 7 януари 1849 г.*

* — Каква глупост! *Ред.*

** — камшика. *Ред.*

НОВОГОДИШНОТО ПОЗДРАВЛЕНИЕ

Кьолн, 8 януари. Че пасторът или канторът, клисарят и органистът, бръснарят и ношният пазач, пъдарят, гробарят и т. н. ни поздравяват с Новата година — това е толкова стар и толкова вечно нов обичай, към който се отнасяме равнодушно.

Но 1849 година не се задоволява със стария обичай. Тя отбеляза настъпването си с нещо небивало — новогодишно поздравление на пруския крал.

Този път се появи новогодишно послание не към пруския народ или „Към Моите любими берлинци“¹⁴⁶, а „Към Моята армия“.

В това новогодишно послание кралят гледа „с гордост“ на армията, защото тя е останала вярна, *„когато (мартенският) бунт наруши мирното развитие на либералните институции, към които аз исках предпазливо да поведе Моя народ“*.

По-рано се говореше за мартенски произшествия, за „недоразумения“ и пр. Сега вече не е нужно никакво прикриване — и мартенските „недоразумения“ ни се поднасят като *„бунт“*.

От кралското новогодишно поздравление ни лъхна същият дух, както и от колоните на „рицаря на кръста“. Тъй както в поздравлението се говори за „бунт“, така във вестника се пише за никому неизвестни дела на „мартенските престъпници“, за престъпна сбирщина, която през март нарушила спокойствието на берлинския дворецов живот.

Ако попитаме защо мартенският „бунт“ е толкова възмутителен, ще ни отговорят: „защото той наруши мирното развитие на либералните (!!) институции и т. н.“

Ако вие, мартенски бунтовници, не почивахте във Фридрихсхайн¹⁴⁷, сега щяха да ви наградят „с олово и барут“ или с дожи-

вотна каторга. Защото вие, нечестивци, нарушихте „мирното развитие на либералните институции“! Нужно ли е да се напомня за кралско-пруското развитие на „либералните институции“, за либералното развитие на разточителността, за „мирното“ разпространение на двуличieto и на кралско-пруския йезуитизъм, за мирното развитие на полицейския и казармен дух, на шпионството, демагогията, лицемерието, нахалството и най-после на най-отвратителното, най-затъпяващо влияние върху народа наред с най-циничната извратеност на така наричаните висши класи? Ние никак не се нуждаем от подобно напомняне, защото достатъчно е да се огледаме наоколо си, достатъчно е да протегнем ръка, за да открием отново пред себе си „нарушеното развитие“ в пълния му разцвет и да се насладим на второто издание на споменатите „либерални институции“.

„Моята армия — гласи по-нататък кралското поздравително послание — запази старата си слава и се покри с нова слава.“

Как не! Тя се покри с такава слава, че комай само хърватите могат да претендират за по-голяма.

Но кога и къде се покри тя с такава слава? Първо, „тя украси знамената си с нови лаври, когато в Шлезвиг нашето оръжие потрябна на Германия“.

Пруската нота на майор Вилденбрух, адресирана до датското правителство¹⁴⁸ — ето основата, на която блесна новата пруска слава. Цялата система на воденето на войната съответствуваше напълно на тази нота, която уверяваше датския братовчед, че пруското правителство не замисля нищо сериозно, че само подхвърля примамка на републиканците, а на всички останали хвърля прах в очите, само за да спечели време. А да се спечели време значи да се спечели всичко. После ще могат прекрасно да се спозумеят.

Г-н Врангел, по отношение на когото общественото мнение беше дълго заблуждавано, напусна Шлезвиг-Холщайн тайно, якотат нощний. Той пътува в цивилно облекло, за да не го познаят. В Хамбург всички съдържатели на хотели му заявили, че не могат да му дадат приют. За тях са по-скъпи техните домове, прозорци и врати, отколкото презираните от народа, но въплътени в този достославен господин лаври на пруската армия. Не трябва да се забравя също така, че единственият успех на безполезните и безсмислени маневри в тази кампания, които много напомнят процедурата на старите имперски съдилища (виж броевете на нашия вестник от онова време¹⁴⁹), беше една стратегическа грешка.

Единственото, което поразява в тази кампания, е необикновената смелост на *датчаните*, които неуморно разиграваха пруската армия и съвсем отрязаха Прусия от световния пазар.

Върхът на пруската слава в това отношение са отгоре на всичко мирните преговори с Дания и техният резултат — примирието, сключено в Малмьо¹⁵⁰.

Ако римският император, след като помирисал монетата, получена като данък за нужниците, е казал: „*non olet*“ (не мирише), то на пожънатите в Шлезвиг-Холщайн пруски лаври, обратното, е написано с незаличими букви: „*olet!*“ (вони).

Второ, „Моята армия преодоля победоносно трудностите и опасностите при потушаването на въстанието във великото Познанско херцогство.“

Що се отнася до „победоносно преодолените трудности“, те се свеждат до следното: първо, Прусия използва създадената от сладникавите думи на Берлин благородна илюзия на поляците, които видяха в „*померанците*“ немски другари по оръжие в борбата против *Русия* и поради това спокойно разпуснаха своята армия, позволиха на померанците да влязат в страната и отново събраха разпръснатите си бойни сили едва когато прусаците започнаха да избиват беззащитните с най-голяма жестокост. А геройските подвизи на прусаците! Не *през* войната, а *след* войната се извършват геройските подвизи на „славната“ пруска армия. Когато Мерославски беше представен на юнския победител, първият въпрос на Кавеняк беше, как можаха прусаците така да я нареждат, че да ядат бой при *Милослав* (ние можем да потвърдим това с показания на свидетели, които са чули всичко със собствените си уши). 3,000 поляци, въоръжени как да е с коси и пики, два пъти разбиват и два пъти принуждават да отстъпят 20,000 прусаци, добре организирани и добре въоръжени. В паническото си бягство пруската кавалерия сама помела пруската пехота. Полските въстаници задържаха Милослав, след като два пъти изгонваха контрареволуцията от града. Но още по-позорна от *поражението им при Милослав* беше за прусаците одържаната най-последна *победа при Врешен*^{*}, подготвена от тяхното предшествуващо поражение. Когато против въоръжен с пистолет страхливец стои невъоръжен, но силен като Херкулес противник, страхливецът побягва и на прилично разстояние изстрелва всичките си патрони. Така постъпиха прусаците при *Врешен*. Те побягнаха на известно разстояние, откъдето можеха да обстрелват с картеч, с гранати, напълнени със 150 куршуми, и с шрапнели хората, въоръжени с пики и коси,

* Полско название: Вжесня. Ред.

с които, както се знае, отдалеч не може да се направи нищо. Досега само англичаните са стреляли с шрапнели в полудивите жители на Ост-Индия. И само прусашките бабаити, обхванати от панически страх пред полската храброст и съзнаващи своята слабост, изпратиха шрапнели срещу онези, които наричаха съграждани. Естествено те трябваше да търсят начин за масово убиване на поляците от разстояние. Отблизо поляците бяха много страшни. Ето каква беше *славната победа при Вершен!* Но както казахме вече, геройските подвизи на пруската армия започват едва *след* войната, тъй както геройските подвизи на тъмничаря започват едва *след* присъдата.

Гаранция, че историята няма да забрави *тази* слава на пруската армия, са хилядите поляци, които в резултат на пруското предателство и на черно-бялото коварство бяха избити от шрапнелите, от островърхите куршуми и пр. и белязани с адски камък¹⁵¹.

За този втори лавров венец на контрареволуционната армия достатъчно свидетелствуват изгорените от пруските герои села и градове, убитите с приклади и прободени с щикове в домовете им полски жители, за това свидетелствуват грабежите и всевъзможните жестокости на прусаците.

Безсмъртна слава на тези пруски храбреци в Познан — те прокараха път, по който скоро ги последва неаполитанският палач¹⁵², като подложи на разстрел своята вярна столица и за 24 часа я отдаде на пълния произвол на своите войници! Чест и слава на пруската армия, която се отличи в познанската кампания! Защото този поход послужи като блестящ пример за хърватите, сержаните, ортоханиите и другите орди на Виндишгрец и Ко, в които този пример разпали страст към също такива подвизи, както показаха в Прага (през юни), Виена, Пресбург* и пр.¹⁵³

И в края на краищата дори *тази* храброст на прусаците пред лицето на поляците беше само резултат на техния страх пред русите.

„Всички хубави неща трябва да бъдат три.“ Следователно и „Моята армия“ трябваше да пожъне трикратна слава. И тя има случай да направи това. Защото „нейното участие в установяването на реда (!) в Южна Германия донесе нова слава на пруското име“.

Само поради злоба или мания да се омаловажава може да се отрича, че „Моята армия“ оказва на *бундестага* — който след прекръщаването му се модернизира и заповяда да бъде наричан централна власт — отлични полицейско-жандармски услуги. Не може

* Словашко название: Братислава. *Ред.*

да се оспорва също така, че пруското име си спечели несъмнена слава в унищожаването на южногерманското вино, месо, сайдер и пр. Измършавелите бранденбургци, померанци и пр. пуснаха патриотични шкембенца, жаждущите утолиха жаждата си и през време на престоя си в Южна Германия с такова геройско мъжество унищожаваша изобщо всичко, което им поднасяха, че пруското име навсякъде се покри с гръмка слава. Жалко само, че още не е платена сметката за престоя: признанието щеше да бъде още по-пълно.

Славата на „Моята армия“ е всъщност неизчерпаема. Но все пак не може да се отмине с мълчание, че „когато и да съм се обръщал към армията, тя, вярна докрай, *строго дисциплинирана*, винаги е била готова да ми служи“; със същото възхищение може да се съобщи на потомството, че „Моята армия противопоставяше на гнусната клевета бодрия си дух и *благородната си войнишка доблест*“.

Това поздравление звучи много ласкаво за „Моята армия“: то възхвалява нейната „строга дисциплина“ и „благородна войнишка доблест“, то отново подчертава геройските ѝ подвизи във великото херцогство* и с това събужда приятни спомени за лаврите, които тя си спечели в Майнц, Швайдниц**, Трир, Ерфурт, Берлин, Кьолн, Дюселдорф, Аахен, Кобленц, Мюнстер, Минден и т. н. А на нас, всички останали, които не принадлежим към „Моята армия“, това дава възможност да разширим ограничените си верноподанически понятия. Излиза, че разстрелването на старци и бременни жени, кражбите (близо до *Острово* това е било протоколирано), побоните на мирни граждани с приклади и саби, разрушаването на домове, нощните нападения със скрито под дрехата оръжие срещу невъоръжени хора, разбойничеството по пътищата (нека си припомним случая при Нойвид) — че този и подобния на него героизъм се нарича на християнско-германски език „*строга дисциплина*“, „*благородна войнишка доблест*“! Да живее войнишката доблест и дисциплина, защото жертвите на разбойничеството, вършено под този флаг, няма да възкръснат!

И тези няколко места от кралско-прускотоновогодишно поздравление, които засегахме, вече ни показват, че по значението и духа си този документ може да бъде поставен наред с манифеста на херцог Брауншвайгски от 1792 година¹⁵⁴.

Написано от К. Маркс на 8 януари 1849 г.

Печата се по текста на вестник

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“,
бр. 190, 9 януари 1849 г.

* — Познан. Ред.

** — Полско название: Свидница. Ред.

БОРБАТА В УНГАРИЯ¹⁵⁵

Кьолн, януари. Докато в Италия вече се нанася първият удар в отговор на настъплението на контрареволуцията през миналото лято и есен, в равнините на Унгария завършва последният етап от борбата на потисниците против движението, родило се непосредствено от февруарската революция. Новото италианско движение е пролог на движението от 1849 година, войната против маджарите — епilog на движението от 1848 година. Възможно е този епilog да се излее тепърва в нова драма, която тайно се подготвя.

Този епilog има също такъв героичен характер, като първите, бързо сменящи се сцени на революционната трагедия от 1848 година, като падането на Париж и Виена; с героизма си той се отличава благоприятно от жалките и незначителни епизоди на периода между юни и октомври. Последното действие на 1848 година през *тероризма* преминава в първо действие на 1849 година.

За пръв път в революционното движение от 1848 година, за пръв път след 1793 година една нация, окръжена от превъзхождащи сили на контрареволуцията, се осмелява да противопостави на страхливата ярост на контрареволуцията революционната страст, на *terreur blanche* да противопостави *terreur rouge**. За пръв път от дълго време ние срещаме истински революционен характер, човек, който има смелостта от името на своя народ да приеме призива за отчаяна борба, човек, който възплъщава за своята нация в едно лице Дантон и Карно — *Лудвиг Кошут*.

Превъзходството на силите е наистина ужасяващо. Цяла Австрия и в първите редове 16 милиона фанатизирани славяни — против 4 милиона маджари.

* — На белия терор да противопостави червен терор. *Ред.*

В Унгария, въоръжена, организирана и вдъхновена от Кошут, намираме отново масово въстание, национално производство на оръжие, емисия на асигнации, бърза разправа с всеки, който пречи на революционното движение, непрекъснатата революция — с една дума всички основни черти на славната 1793 година. Такава революционна организация, която под опасността от гибел трябва да бъде завършена, така да се каже, в 24 часа, липсваше на Виена; иначе Виндишгрец никога нямаше да влезе в този град. Ще видим дали той ще влезе в Унгария въпреки тази революционна организация.

Да се вгледаме по-отблизо във водещата се борба и в борещите се партии.

Австрийската монархия се роди от опита да се обедини Германия в единна монархия по същия начин, по който правеха това френските крале във Франция до Людовик XI включително. Този опит не успя поради жалката провинциална ограниченост както на немците, така и на австрийците и поради съответстващия на всичко това дребнотъргашески характер на Хабсбургската династия. Вместо цяла Германия Хабсбургите получиха само онези южногермански земи, които се намираха в непосредствена борба с разпокъсаните славянски племена или в които немското феодално дворянство и немското бюргерство господствуваха заедно над потиснатите славянски племена. И в двата случая немците във всяка провинция се нуждаеха от външна подкрепа. Такава подкрепа стана за тях обединяването им против славяните и това обединяване се извърши чрез обединяването на съответните провинции под скиптъра на Хабсбургите.

Така се появи немска Австрия. Достатъчно е да се прочете във всеки учебник по история как се е образувала австрийската монархия, как се е разпадала и отново се е образувала, водейки през всичкото време борба против славяните, за да се убеди човек в правилността на казаното от нас.

Към немска Австрия се присъединява Унгария. В Унгария маджарите са водели също такава борба, както немците в немска Австрия. Немците, които образували клин между славянските варвари в ерцхерцогството Австрия и Щирия, се обединили с маджарите, които по същия начин образували клин между славянските варвари край Лайта. Тъй както на юг и на север, в Бохемия*, Моравия, Каринтия и Крайна немското дворянство е господствувало над славянските племена, германизирано ги и по този начин ги въвличало в европейското движение, така и маджарското дворян-

* — Чехия. *Ред.*

ство господствувало над славянските племена на юг и на север, в Хърватско, Славония и в карпатските земи. Интересите на едните и другите били еднакви, техните противници били естествени съюзници. Съюзът между маджарите и австрийските немци бил необходимост. Нужно било само някакво голямо събитие, силно нападение върху едните и другите, за да направи този съюз неразривен. Такова събитие било завладяването на Византийската империя от турците. Турците застрашавали Унгария и на второ място Виена. и поради това Унгария за векове се свързала неразривно с Хабсбургската династия.

Но общите им врагове постепенно отслабвали. Турската империя вървяла към упадък, а славяните нямали повече сили да въстават против маджарите и немците. Една част от немското и маджарското дворянство, което господствувало в славянските земи, се славянизирало и поради това славянските нации сами се оказали заинтересовани от запазването на монархията, която все повече трябвало да защитава дворянството против развиващата се немска и маджарска буржоазия. Националните противоречия изчезвали и Хабсбургската династия изменила своята политика. Същата тази Хабсбургска династия, която се издигнала на германския императорски трон по плещите на немското бюргерство, започнала по-решително от която и да било друга династия да защитава феодалното дворянство против буржоазията.

В този дух действувала Австрия, участвайки при подялбата на Полша. Богатите галицийски старейшини и воеводи от рода на Потоцки, Любомирски и Чарториски предали Полша на Австрия и станали най-вярната опора на Хабсбургската династия, която в замяна на това гарантирала техните владения срещу покушения от страна на нисшето дворянство и буржоазията.

Обаче градската буржоазия все повече заботявала и добивала все по-голямо влияние, а прогресът на земеделието, който вървял редом с прогреса на индустрията, изменил положението на селяните по отношение на земевладелците. Движението на буржоазията и селяните против дворянството ставало все по-застрашително. А тъй като движението на селяните, които навсякъде са носители на национална и местна ограниченост, неизбежно придобиват местен и национален характер, заедно с него отново се породила старата борба между нациите.

При това положение Метерних извърши своя майсторски трик. Той лиши дворянството, с изключение на най-могъщите феодални барони, от каквото и да било влияние върху държавното управление. Той обезсили буржоазията с това, че привлече на своя страна най-могъщите финансови барони — той трябваше да направи това.

то се налагаше от състоянието на финансите. Като се опря по такъв начин на висшата феодална и финансова аристокрация, а също така на бюрокрацията и армията, той осъществи идеала за абсолютната монархия в много по-голяма степен от всичките си съперници. Той държеше в подчинение буржоазията и селяните на всяка нация чрез дворянството на същата нация и чрез селяните на всяка от другите нации; дворянството на всяка нация — чрез страха пред буржоазията и селяните на същата нация. Различните класови интереси, националната ограниченост и местните предразсъдъци, при цялата си сложност, много добре се уравнивяха взаимно и позволяваха на стария хитрец Метерних свободно да маневрира. Какви резултати постигна той, насъсквайки един народ срещу друг, показва клането в Галиция¹⁵⁶, когато Метерних смаза демократическото полско движение, започнато в интерес на селяните, с помощта на самите русински¹⁵⁷ селяни, заразени от религиозен и национален фанатизъм.

1848 година отначало създаде в Австрия ужасен хаос, като за един кратък момент даде свобода на всички тези различни народности, които дотогава по милостта на Метерних се поробваха един друг. Немци, маджари, чехи, поляци, моравци, словаци, хървати, русини, румънци, илирийци, сърби влизаха във взаимни конфликти, докато вътре във всяка от тези нации също така се водеше борба между различните класи. Но скоро в този хаос се появи ред. Борещите се се разделиха на два големи лагера: на страната на революцията се оказаха немците, поляците и маджарите; на страната на контрареволуцията останалите, тоест всички славяни освен поляците, румънците и трансилванските сакси.

Откъде дойде това разделение на нациите, какви причини го обясняват?

Това разделение съответствува на цялата предишна история на тези народности. То беше началото на разрешаването на въпроса за живота или смъртта на всички тези големи и малки нации.

Цялата предишна история на Австрия до днес свидетелствува за това, същото бе потвърдено и от 1848 година. Между всички големи и малки нации в Австрия само три бяха носителки на прогреса, активно влияеха върху историята и още са запазили жизнеспособността си; това са *немците, поляците и маджарите*. Затова те сега са революционни.

На всички останали големи и малки народности и народи предстои в близко бъдеще да загинат в бурята на световната революция. Затова те сега са контрареволуционни.

Що се отнася до *поляците*, препращаме читателя към нашата статия за дебатите по полския въпрос във Франкфурт¹⁵⁸. За да

бъде обуздан техният революционен дух, още Метерних апелираше към русините; русините се отличават от поляците с малко различния си диалект и главно с православната си религия; те много отдавна принадлежат на Полша и едва от Метерних научиха, че поляците са техни потисници. Като че ли в стара Полша самите поляци не бяха така потиснати, както и русините, като че ли при австрийското господство Метерних не беше техният общ потисник!

Така стои въпросът с поляците и русините, които впрочем благодарение на своята история и на географското си положение са така рязко отделени от същинска Австрия, че трябва да ги оставим настрана в нашето изложение, за да се ориентираме по-добре в хаоса на останалите народи.

Обаче ще отбележим още, че поляците проявиха голямо политическо разбиране и истински революционен дух, като се обявиха сега против панславистката контрареволуция в съюз със своите стари врагове — немците и маджарите. Славянският народ, на когото свободата е по-скъпа от славянството, със самото това вече доказва своята жизнеспособност и по този начин вече си гарантира бъдещето.

Да преминем сега към същинска Австрия.

Разположена южно от Судетските и Карпатските планини в горната част на долината на Елба и в областта на средния Дунав, в епохата на ранното Средновековие Австрия е била страна, населена изключително от славяни. По език и обичаи тези славяни принадлежат към същата народност, както и славяните в Турция, сърбите, босненците, българите, тракийските и македонските славяни; тази народност, за разлика от поляците и русите, се нарича южни славяни. Освен тези родствени славянски народности, цялата огромна област от Черно море до Бохемските гори и Тиролските Алпи е била населена само южно от Балкана с немногобройни търци и в областта на долния Дунав — с разпръснати тук и там власи, говорещи на румънски език.

В тази компактна славянска маса са се врязали от запад немците, а от изток — маджарите. Немският елемент завладял западната част на Бохемия и се придвижил по двете страни на Дунав чак до земите оттатък Лайта. Ерцхерцогството Австрия, част от Моравия, по-голямата част от Щирия били германизирани и по този начин отделили чехите и моравците от жителите на Каринтия и Крайна. По този начин Трансилвания и Средна Унгария чак до немската граница били съвсем очистени от славяни и заети от маджарите, които отделили тук словаците и някои русински области (на север) от сърбите, хърватите и словенците, като подчинили всички тези народи. Най-после турците, по примера на византийците,

покорили славяните южно от Дунав и Сава и историческата роля на южните славяни била изиграна завинаги.

Последният опит на южните славяни да се намесят самостоятелно в историческото развитие са хуситските войни, национално-чешката селска война против немското дворянство и върховната власт на германския император, която война имала религиозна окраска. Този опит се провалил и оттогава чехите през всичкото време са оставали приковани към Германската империя.

Победителите на славяните — немците и маджарите, — напротив, са взели в свои ръце историческата инициатива в дунавските области. Без помощта на немците и особено на маджарите южните славяни биха се превърнали в турци, както действително е станало с част от славяните, или най-малкото в мохамедани, каквито и досега са славянските босненци. А за южните славяни в Австрия това е такава голяма услуга, че заради нея заслужава да платят дори с промяна на своята националност в немска или маджарска.

Турското нашествие през XV и XVI векове представлявало второ издание на арабското нашествие от VIII век. Победата на Карл Мартел¹⁵⁹ неведнъж се повтаряла пред стените на Виена и в унгарската равнина. Както някога при Поатие, както по-късно при Валшад¹⁶⁰ през време на монголското нашествие, така и сега било застрашено цялото европейско развитие. А там, където се е касаело за спасението на последното, каква роля са могли да играят няколко такива отдавна разпаднали се и обезсилени националности, като австрийските славяни, още повече, че ставало дума и за тяхното спасение?

Вътрешното положение отговаряло на външното. Движешката класа, носителката на движението, буржоазията била навсякъде немска или маджарска. У славяните трудно се създава национална буржоазия, а у южните славяни това станало само в отделни случаи. А заедно с буржоазията в ръцете на немците и маджарите се намирала индустрията, намирал се капиталът, развивала се немската култура и в интелектуално отношение славяните също така се подчинявали на немците, включително и Хърватско. Същото станало — само че по-късно и поради това в по-лаба степен — в Унгария, където маджарите заедно с немците застанали начело на интелектуалното и търговското развитие. Но унгарските немци, макар да запазили немския си език, по дух, характер и обичаи станали истински маджари. Изключение правят само новозаселилите се селяни-колонисти, евреите и трансилванските сакси, които упорствуват, запазвайки своята ненужна националност в чужда страна.

И ако маджарите по цивилизованост са малко изостанали от австрийските немци, в последно време те блестящо наваксаха за-

губеното с политическата си дейност. През периода от 1830 до 1848 година само в една Унгария имаше по-активен политически живот, отколкото в цяла Германия, и феодалните форми на старата унгарска конституция бяха по-добре използвани в интерес на демокрацията, отколкото съвременните форми на южногерманските конституции. А кой стоеше тук начело на движението? Маджарите. Кой поддържаше австрийската реакция? Хърватите и словенците.

Против това маджарско движение, както и против събуждащото се наново политическо движение в Германия австрийските славяни образуваха свой Зондербунд — *панславизма*.

Панславизмът се зароди не в Русия или Полша, а в Прага и Аграм¹⁶¹. Панславизмът е съюз на всички малки славянски нации и националности в Австрия и на второ място в Турция за борба против австрийските немци, маджарите и може би против турците. Турците влизат в сметката само в отделни случаи и като нация, която също се намира в пълен упадък, може да ги оставим съвсем настрана. По основната си тенденция панславизмът е насочен против революционните елементи в Австрия и поради това той е явно реакционен.

Панславизмът веднага прояви тази реакционна тенденция с двойно предателство: той принесе в жертва на своята жалка национална ограниченост единствената славянска нация, която досега беше на страната на революцията — *поляците*; той *продаде* себе си и Полша на *руския цар*.

Пряка цел на панславизма е създаването на славянска държава под владичеството на Русия от Рудните и Карпатските планини до Черно, Егейско и Адриатическо морета — държава, която освен немски, италиански, унгарски, влашки, турски, гръцки и албански езици би обхващала още около една дузина славянски езици и основни диалекти. Всичко това би било свързвано не от онези елементи, които досега свързваха Австрия и допринасяха за нейното развитие, а от абстрактни славянски качества и от така наречения славянски език, разбира се, общ за мнозинството от населението. Но къде съществува това славянство освен в главата на някои идеолози, къде съществува „славянски език“ освен във фантазията на господата Палацки, Гай и компания и отчасти в старославянското богослужение на руската църква, което вече не е разбираемо за нито един славянин? В действителност всички тези народи се намират на най-различни степени на цивилизация, като се започне с доста високоразвитата (благодарение на *немците*) съвременна промишленост и култура на Бохемия и се свърши с почти номадското варварство на хърватите и българите; ето защо в

действителност всички тези нации имат съвсем противоположни интереси. В действителност славянският език на тези десет-дванадесет нации се състои от същото число диалекти, които в повечето случаи са неразбираеми един за друг и могат дори да бъдат сведени до различни основни групи (чешка, илирийска, сърбо-българска); поради пълното пренебрежение към литературата и поради некултурността на мнозинството от тези народи тези диалекти са се превърнали в истински простонароден говор и с малки изключения винаги са имали над себе си като литературен език някакъв *чужд*, неславянски език. Така че панслависткото единство е или чиста фантазия, или *руски камшик*.

А кои нации трябва да застанат начело на тази голяма славянска държава? Тъкмо нации, пръснати и разпокъсани в продължение на хилядолетие, нации, сред които други, неславянски народи са *насадили* елементи, способни за живот и развитие, нации, които победоносното оръжие на неславянски народи е спасило от поглъщане от турското варварство, малки народности, навсякъде отделени една от друга, слаби, лишени от своята национална сила, народи, които броят от няколко хиляди най-много до два милиона души! Те са толкова отслабнали, че например българите, народност, която в средните векове е била най-силна и страшна, днес са известни в Турция само със своето добродушие и мекосърдечност и смятат за чест да се наричат *добре chrisztian*, добри християни! Ще се намери ли между тези народности, без да се изключват чехите и сърбите, дори една-единствена, която да има национална историческа традиция, пазена от народа и издигаща се над дребните местни разпри?

Време на панславизма са били VIII и IX векове, когато южните славяни са владеели още цяла Унгария и Австрия и са заплашвали Византия. Ако тогава те не са могли да устоят на нашествието на немците и маджарите, ако не са могли да достигнат независимост и да образуват здрава държава дори тогава, когато и двата техни врага, маджарите и немците, са се намирали в ожесточена борба помежду си, как ще постигнат те това сега, след като хиляда години са били потискани и са загубвали националните си особености?

В Европа няма нито една страна, където в някое кътче да не се намират един или няколко отломъци от народи, остатъци от предишното население, изтласкани и покорени от нация, която по-късно е станала носителка на историческото развитие. Тези остатъци от нация, безжалостно стъпкана от хода на историята, според израза на Хегел, тези *отломъци от народи* винаги стават фанатични носители на контрареволуция и остават такива до пълното им уни-

шожение или до пълното загубване на своите национални особености, както и изобщо самото им съществуване е протест против великата историческа революция.

В Шотландия такива са гелите, опора на Стюартите от 1640 до 1745 година.

Във Франция такива са бретонците, опора на Бурбоните от 1792 до 1800 година.

В Испания такива са баските, опора на Дон Карлос.

В Австрия такива са панславистките *южни славяни*; това са само *отломъци от народи*, продукт на крайно заплетено *хиллядогодишно развитие*. Напълно естествено е, че тези отломъци от народи, които също така се намират в твърде хаотично състояние, виждат спасението си само в регреса на цялото европейско движение, което те биха желали да насочат не от запад на изток, а от изток на запад и че за тях средство за освобождаване и обединяваща връзка е *руският камшик*.

Така че още преди 1848 година южните славяни ясно проявиха своя реакционен характер; 1848 година го показа пред целия свят.

Кой извърши австрийската революция, когато се разрази февруарската буря? Виена или Прага? Будапеща или Аграм? Немците и маджарите или славяните?

Наистина не може да се отрече, че между образованите южни славяни съществуваше една малка демократическа партия, която макар да не се отказваше от своята националност, все пак искаше да я отдаде на борбата за свобода. Тази илюзия, която успя да спечели симпатии и сред западноевропейските демократи, симпатии, които бяха напълно оправдани, докато славянските демократи участваха в борбата с общия враг, тази илюзия беше разсеяна от бомбардировката на Прага. След това събитие всички южнославянски народности по примера на хърватите се поставиха на разположение на австрийската реакция. Онези водачи на южнославянското движение, които продължават още да брътвят за равноправието на нациите, за демократическа Австрия и други подобни, или са глупави фантазори, като например мнозина вестникарски драскачи, или са негодници като Елачич. Техните демократически клетви не струват повече от демократическите клетви на официалната австрийска контрареволуция. Накратко казано, възстановяването на южнославянската националност започва на практика с най-свирепо потъпкване на революцията в Австрия и Унгария; това е първата голяма услуга, която водачите на южнославянското движение оказват на руския цар.

Австрийската камарила намери подкрепа само у славяните, без да се смятат висшето дворянство, бюрокрацията и военните.

Славяните изиграха решаваща роля в падането на Италия, славяните шурмуваха Виена, в този момент славяните настъпват от всички страни срещу маджарите. Техни идеолози са чехите начело с Палацки, а предводители на въоръжените им сили са хърватите начело с Елачич.

И всичко това като благодарност, че немският демократически печат през юни навсякъде изразяваше съчувствие към чешките демократи, когато ги разстрелваше Виндишгрец, същият Виндишгрец, който сега е техен герой.

Да резюмираме:

В Австрия, с изключение на Полша и Италия, немците и маджарите през 1848 година, както и изобщо през последното хилядолетие, взеха в ръцете си историческата инициатива. Те са представители на *революцията*.

Южните славяни, взети на буксир от немците и маджарите още преди хиляда години, се вдигнаха през 1848 година на борба за възстановяване на своята национална независимост, само за да смажат същевременно немско-унгарската революция. Те са представители на *контрареволюцията*. Към тях се присъединиха две нации, които също така отдавна са в упадък и са лишени от всякаква историческа дееспособност: саксите и румънците в Трансилвания.

Хабсбургската династия, властта на която е установена чрез обединяването на немците и маджарите в борбата им против южните славяни, се стреми сега да продължи остатъка от своето съществуване чрез обединяване на южните славяни в борба против немците и маджарите.

Такава е политическата страна на въпроса. Да преминем сега към военната страна.

Областта, населена изключително с маджари, не заема и една трета част от цяла Унгария и Трансилвания. Като се започне от Пресбург*, на север от Дунав и Тиса до Карпатските планини, живеят няколко милиона словаци и малък брой русини. На юг, между Сава, Дунав и Драва, живеят хървати и словенци; по-нататък на изток, покрай Дунав, е сръбската колония, която брои повече от половин милион души. Власите и саксите в Трансилвания свързват тези две славянски области.

И така, маджарите са заобиколени от три страни от естествени врагове. Ако словациите, които заемат планинските проходи, не бяха така безразлично настроени, при отличната приспособеност на тяхната страна за партизанска война те щяха да бъдат много опасни противници.

* Словашко наименование: Братислава. *Ред.*

Но при дадените условия маджарите трябва да спират от север само настъплението на армии откъм Галиция и Моравия. На изток румънците и саксите, напротив, се вдигнаха масово и се присъединиха към намиращите се там австрийски войски. Техните позиции са отлични, донякъде поради планинския характер на местността, донякъде поради това, че те заемат повече градове и крепости.

Най-после на юг банатските сърби, поддържани от немските колонисти, от власите, както и от австрийския корпус, са прикрити от огромните Алибунарски блата и са почти недостъпни за нападение.

Хърватите са прикрити от Драва и Дунав и тъй като им е дадена в помощ силна австрийска армия с всички ресурси, те още преди октомври навлязоха в унгарска територия и без много усилия държат сега отбранителната си линия по южното течение на Драва.

Най-после от четвъртата страна, откъм Австрия, сега настъпват в непрекъсната верига Виндишгрец и Елачич. Маджарите са обкръжени от всички страни от противник с много пъти по-големи сили.

Борбата напомня борбата против Франция през 1793 година, но с тази разлика, че рядко населената и полуцивилизована страна на маджарите далеч няма на разположение онези ресурси, с които разполагаше тогава френската република.

Произведените в Унгария оръжия и бойни припаси неизбежно ще бъдат много лоши по качество; особено производството на оръдия в никакъв случай не може да бъде бързо започнато. Страната е значително по-малка от Франция и поради това всеки дюйм отстъпена територия е значително по-голяма загуба. На маджарите им остава само техният революционен ентузиазъм, тяхната смелост и енергичната, бърза организация, която Кошут успя да им даде.

Обаче това не означава, че Австрия вече е спечелила войната.

„Ако ние не разбием императорската войска на Лайта, ще я разбием на Рабница*; ако не на Рабница, ще я разбием при Пеша; ако не при Пеша — на Тиса, но във всеки случай ще я разбием.“¹⁶²

Така каза Кошут и той прави всичко възможно да изпълни думите си.

Дори ако падне Будапеща, на маджарите ще им остане още голямата Долноунгарска степ, област, сякаш нарочно създадена

* Унгарско наименование: Репце. Ред.

за кавалерийска партизанска война и притежаваша множество почти непристъпни пунктове сред блатата, където маджарите могат да се закрепят. А маджарите, почти всички са майстори на конната езда, имат всички качества да водят такава война. Ако императорската армия посмее да навлезе в тази пустинна област, където тя ще трябва да получава всичките си провизии от Галиция или Австрия, защото тук тя няма да намери нищо, буквално нищо, трудно е да се каже как ще може тя да се задържи. Движението в непрекъснатата верига тук е невъзможно; а ако се раздели на летящи отряди, тя ще загине. Тази мъчноподвижност неминуемо ще я предостави в ръцете на леките маджарски конни отряди и тя не ще може дори да ги преследва, ако успее да победи; а всеки отклонил се войник от императорската армия ще намери във всеки селянин, във всеки пастир смъртен враг. Войната в тези степи прилича на войната в Алжир и неподвижната австрийска армия ще се нуждае от цели години, за да я завърши. А маджарите ще бъдат спасени, ако се задържат поне няколко месеца.

Положението на маджарите съвсем не е така лошо, както иска да ни увери юдкупеният черножълт¹⁶³ ентузиазъм. Те още не са победени. Но и да паднат, те ще паднат с чест, като последни герои на революцията от 1848 година и това поражение ще бъде само временно. Тогава за един момент славянската контрареволуция ще залее австрийската монархия с цялото си варварство и камарилата ще види какви са нейните съюзници. Но още при първото победоносно въстание на френския пролетариат, което Луи-Наполеон с всички сили се старае да предизвика, австрийските немци и маджарите ще се освободят и ще отплатят на славянските варвари с кръв. Всеобщата война, която ще пламне тогава, ще пръсне този славянски Зондербунд и ще заличи от лицето на земята дори името на тези упорити малки нации.

В предстоящата световна война ще изчезнат от лицето на земята не само реакционните класи и династии, но и цели реакционни народи. И това също ще бъде прогрес.

Написано от Ф. Енгелс около 8 януари
1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 194, 13 януари 1849 г.

ШВЕЙЦАРСКАТА ПРЕСА

Берн, 11 януари. С всяка измината година швейцарската политическа преса развива все по-голяма активност. Освен двадесетината литературни списания в 22 кантона на Швейцария сега излизат 98 политически вестника. Като говорим за тези печатни органи, не бива да си представяме вестници с голям формат като немските или дори френските. С изключение на няколко вестника, които се издават в кантона Ваад, става дума за вестничета, които излизат обикновено на половина или на четвърт печатен лист; от тях само около една дузина излизат всеки ден, няколко излизат пет пъти, повечето — три пъти, а някои дори един път седмично; с малки изключения всички те правят наистина жалко впечатление по съдържанието си и литературната си форма. Пък и наистина могат ли в тукашните условия на кантонална ограниченост, в условията на само тук възможната най-дребнава полемика да се развиват значителни журналистически таланти, могат ли наистина талантливи журналисти да работят в тази атмосфера на посредственост и да се ограничават в рамките на вестничета, които излизат три пъти седмично на четвъртинка лист!

Отличителна особеност на швейцарската преса е нейната безцеремонност. Вестниците си казват тук такива неща и без стеснение си позволяват такива дръзки лични нападки, че рейнският прокурор, за когото член 370 на Code pénal¹⁶⁴ е свещен, не би могъл да живее в тази страна и три дни.

Но с това свършва всичко. Ако оставим настрана тази безцеремонност, лишена впрочем от каквото и да било остроумие, няма да остане почти нищо освен най-низко раболепие пред нетърпимата ограниченост на един мъничък, при това раздробен и съвсем

без мярка горделив народ от допотопни алпийски пастири, ограничени селяни и отвратителни еснафи. Напълно естествено е, че в големите страни вестникът изразява възгледите на своята партия, че той никога не се опълчва против интересите на своята партия и това не нарушава свободата на полемиката, тъй като всяко течение, дори най-прогресивното, има свои печатни органи. Но в ограничените условия на Швейцария на самите партии е свойствена ограниченост и печатът е също така ограничен като партиите. Оттук идва теснотата на кръгозора, която господства тук във всичко, оттук идва липсата на каквито и да било печатни органи, изразители на теченията, които наистина са прогресивни, но са отдавна известни дори в Германия, огтук идва страхът дори на най-радикалните вестници да отстъпят дори най-малко от ограничената програма на своята партия, отнасяща се до най-близкото бъдеще, техният страх да критикуват дори най-ограниченото в швейцарската национална ограниченост. Патриархално линчуване незабавно очаква всеки осквернител на националната светиня. Иначе за какво му са дадени на честния швейцарец юмруците?

Такова е средното равнище на швейцарската преса. Над това равнище стоят най-добрите вестници на романска Швейцария и Берн; под това равнище се намират повечето вестници на Източна Швейцария.

Да започнем с пресата на швейцарската столица. В Берн вече се извършва известна централизация на швейцарската преса. В този град сега е концентрирана цялата преса на кантона Берн и тази преса започва до известна степен да си спечелва влиянието, присъщо на столични вестници.

Главният орган на реакционната или, както тук я наричат, аристократическата партия е „*Schweizerischer Beobachter*“, който „*Berner Zeitung*“ с право нарича орган на швейцарските офицери, които са на служба на чужди държави. Това достойно вестниче (излиза три пъти седмично) възхвалява геройските подвизи на швейцарските хървати в Италия, облива с кал радикалите, застъпва се за капитулацията¹⁶⁵, ласкае аристократите, възпява Радеcki и Виндишгрец, оправдава убийството на Роберт Блум, клевети революцията във всички страни и доносници пред правителството против емигрантите. Този благороден вестник всъщност излиза без редактор; той представлява сбор от различни кореспонденции и бележки на безделни млади хора от патрицианските семейства, както и на търсачи на топли местенца в общинския съвет. Наред с този вестник може с право да се постави „*Intelligenzblatt*“, орган, първите колони на който са запълнени изключително с обявления, а последните — със статии, които възпяват лицемерието

на патрициите-земевладелци и ламтежа им за печалби. „Biene“ трябва да играе ролята на „Charivari“¹⁶⁶ на тази партия. Но тъй като в наши дни господа патрициите общо взето имат повече случаи да плачат, отколкото да се смеят, хуморът на този „Biene“ е непоносимо скучен и жалък.

Орган на умерената или либералната партия, партията на Оксенбайн, е преди всичко „*Berner Verfassungs-Freund*“. Този вестник, чийто редактор е доктор, бивш професор, Карл Херцог, се смята за полуофициален орган на Оксенбайн. Редактиран от малко по-опитна ръка, но съвсем бездарно, вестникът се ограничава да защитава действията на правителството и на Федералния съвет, доколкото тези действия изхождат от партията на Оксенбайн. По въпросите, които се отнасят до източните, особено до старите кантони [Urkantonen], вестникът, разбира се, проявява потресаващо свободолюбие, а по отношение на външнополитическите проблеми той от време на време вдига невъобразим шум, за да прокара, прикривайки се зад войнствените фрази, най-безпринципен неутралитет. Малко известният „*Bundeszeitung*“ поддържа горе-долу същото направление, тъй както и френският вестник „*Suisse*“, който излиза под редакцията на пиемонтеца Баси на лош френски език. Този вестник, не така тясно свързан с правителството като „*Verfassungs-Freund*“, не по-малко усърдно възхвалява намиращото се на власт либерално мнозинство и с голяма упоритост, но с малък успех напада революционния печат на френска Швейцария, т. е. „*Nouvelliste Vaudois*“. В обсъждането на италианския въпрос, в което неговият редактор взема непосредствено участие, вестникът се държи по-прилично. — Споменатите три вестника излизат всекидневно.

Най-много вестници има радикалната партия. Нейният главен орган е „*Berner-Zeitung*“, който излиза под редакцията на адвоката Нигхелер, вицепрезидент на Големия съвет и член на Съвета на кантоните. Този вестник е орган на решително радикалната партия на немската част от кантона, представител на която в кантоналния съвет [Regierungsrat] е директорът на финансите Штөмпfli. Основните принципи, от които се ръководи този вестник, са демокрация в законодателството и управлението на кантона, откъдето има да се измита още много смет, максимална централизация в цяла Швейцария, при първа възможност — отказване от политиката на неутралитет.

В „*Berner-Zeitung*“ сътрудничат най-видните представители на бернските радикали и затова няма нищо чудно, че това е най-добрият вестник не само в кантона, но и в цяла немска Швейцария. Ако редакторите и сътрудниците можеха да пишат съвсем сво-

бодно, вестникът би могъл да бъде много по-добър, той би могъл да говори за единна и неделима Хелветическа република и при това с явно революционна окраска; но сега това е още невъзможно; засега партията не позволява това. Наред с „Bernner-Zeitung“ от 1 януари излиза също така всекидневно „Helvétie fédérale“, който е продължение на излизания по-рано в Прунтрут* (Юра) вестник „Helvétie“, орган на юрските радикали и на техния ръководител полковника и члена на кантоналния съвет Штокмар. Старият „Helvétie“ беше безспорно червен вестник; новият вестник ще поддържа още по-решително това направление.

„Schweizer-Zeitung“ (по-рано „Freier Schweizer“) също стои на позициите на радикализма, но изключително буржоазния и поради това се ограничава с искане само на такива икономически реформи, които отговарят на интересите на господстващата имотна класа. Но общо взето и този вестник излиза из рамките на обикновената швейцарска кантонална ограниченост (неутралитет, суверенитет на кантоните и т. н.). Освен изброените три ежедневни вестника бернските радикали издават още единствения добър хумористичен вестник в Швейцария — „Gukkasten“ на Йени. „Gukkasten“ (излиза веднъж седмично) осветлява само швейцарския живот и по-специално живота на кантона Берн; но именно поради това този вестник е успял да стане сила в държавата; той допринесе значително за падането на правителството на Нойхаус и сега се стреми партията на Оксенбайн да не остане много дълго на власт. Безпощадната сатира, с която Йени развенчава всички лица, намиращи се на власт, включително и Оксенбайн, му е навлякла при правителството на Нойхаус безброй съдебни процеси и неприятности, а след падането на правителството на Нойхаус — заплашителни писма и преследвания. Но всичко това не е дало резултат и до днес големците в Берн очакват с голямо безпокойствие всеки нов съботен брой на вестника. Когато беше разстрелян Блум, вестникът напечата карикатура, изобразяваща ешафот с топор, с много разбити корони около него, а отдолу надпис: „единственото спасение“. В отговор на възмущението на солидните бернски буржоа от тази карикатура вестникът помести в следващия брой карикатура с изображение на фенерен стълб, на който виси корона, а отдолу надпис: „Suaviter in modo, fortiter in ge** — в памет на Месенхаузер“.

„Seeländer Anzeiger“, издаван от члена на Националния и на Големия съвети И. А. Вайнгарт, беше до нова година единствен

* Френско име: Порантрию. *Ред.*

** — „Меко по форма, но здраво по същество“. *Ред.*

представител на социалистическото направление. „Seeländer Anzeiger“ проповядва странна смесица от сантиментално-съзлив, филантропичен социализъм и червена революция. Първото той пише за кантона Берн, а за червена революция — когато става дума за чужбина. По отношение на литературната форма този седмичен вестник е най-лошият от всички вестници на кантона. Впрочем, въпреки християнско-мекосърдечните си душевни излияния, г-н Вайнгарт в политиката е привърженик на най-решителен радикализъм. От нова година насам „Seeländer Anzeiger“ има конкурент в лицето на друг седмичник, „Unabhängige“, който наистина си е поставил доста неблагодарна задача: в условията на кантона Берн и изобщо на Швейцария да намери почва за пропаганда на основите на социализма и за предлагане на мерки, които целят да отстранят поне най-крещящите несправедливости. Във всеки случай „Unabhängige“ е единственото вестниче в цяла Швейцария, което е намерило правилния път за разпространение на своите идеи в тази страна; и ако неговите шансове за успех отговарят на яростта, която то вече предизвиква във висшите и най-висши власти, то перспективите на този вестник никак не са лоши.

От вестниците, които излизат във от Берн, ще отбележа само един: „Evolution“¹⁶⁷, както е преименувал сега своята „Revolution“ ръководителят на доброволческите отряди Бекер. Този най-решителен от всички вестници, които се издават в Швейцария, призовава само към нова европейска революция и се старее да намери привърженици в околната среда. Като благодарност за това скъпещите спокойствието си буржоа мразят този вестник и той намира малко читатели освен немските емигранти в Швейцария, Безансон и Елзас.

В следващата статия ще се спра по-подробно на вестниците, които се издават извън кантона Берн¹⁶⁸.

Написано от Ф. Енгелс на 11 януари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 197, 17 януари 1849 г.

МОНТЕСКЬО LVI

I

Кьолн, 20 януари. „Достопочтеният“ Йозеф Дюмон предоставя на един аноним, на когото не той плаща, а който му плаща и който в обръщението под редакционната линия обработва първичните избиратели, да излезе със следния апостроф по адрес на „Neue Rheinische Zeitung“:

„...Neue Rheinische Zeitung“, орган на демокрацията, благоволи да обърне внимание на бележките, поместени в нашия вестник под заглавие „До първичните избиратели“, и да посочи, че те са заимствувани от „Neue Preussische Zeitung“.

В отговор на тази лъжа ние заявяваме, че тези бележки се плащат като обявления, че те, с изключение на първата, заимствувана от „Parlaments-Correspondenz“, са написани в Кьолн и авторът им до този момент не само не е чел „Neue Preussische Zeitung“, но и не го е виждал.“

Ние разбираме колко важно е за Монтескьо LVI да установи правото си на собственост. Ние разбираме също така колко важно е за господин Дюмон да заяви, че „получава възнаграждение“ дори за позивите и обявленията, които набира, печата и разпространява в интерес на собствената си класа, буржоазията.

Що се отнася до анонима, той знае френската поговорка „Les beaux esprits se rencontrent“*. Той не е виновен, ако творенията на собствения му ум си приличат като две капки вода с разсъжденията на „Neue Preussische Zeitung“ и на „Пруските съюзи“¹⁶⁹.

Ние никога не сме чели неговите обявления в „Kölnische Zeitung“, а само бегло сме преглеждали излизашите от печатницата на Дюмон позиви, които ни се пращаха от всички страни. Но сега,

* — „Великите умове си приличат“. Ред.

като ги сравняваме, намираме, че тази смет играе едновременно ролята и на обяви, и на позиви.

За да изкупим греха си пред анонимния Монтескьо LVI, ние си наложихме тежкото наказание да прочетем всички негови обявления в „Kölnische Zeitung“ и да представим неговата духовна частна собственост като „обща собственост“ пред съда на немската публика.

Каква мъдрост!

Монтескьо LVI се занимава предимно със *социалния въпрос*. Той е намерил „най-лесния, най-простия път“ за неговото *решаване* и предлага морисъновите си хапове с най-елеен, наивнобезсрамен шарлатански патос:

„Но най-лесният, най-простият път за постигане на това“ (т. е. за решаване на социалния въпрос) „е да се приеме октроираната на 5 декември миналата година конституция, да се внесат в нея изменения, след това да се накарат всички да положат клетва пред нея и по този начин да ѝ се придаде сила. *За нас това е единственият път за спасение* . . . *Следователно* онези, който от все сърце съчувствува на страданията на бедните си братя, който иска да нахрани гладните и да облече голите, с една дума, който *иска да разреши социалния въпрос — нека не избира онези, които са против конституцията*“ (Монтескьо LVI).

Гласувайте за Бранденбург—Мантойфел—Ладенберг — и *социалният въпрос* ще бъде решен по „най-прост“ и „най-лесен начин“! Гласувайте за Дюмон, Кампхаузен, Витгенщайн или дори за *dii minorum gentium** от рода на Компес, Мевисен и др. — и *социалният въпрос* ще бъде решен! „Социален въпрос“ срещу *един глас!* Който „иска да нахрани гладните и да облече голите“ — нека гласува за Ханземан и Штуп! За всеки глас — един социален въпрос по-малко! Приемането на октроираната конституция — *voilà la solution du problème social!***

Не се съмняваме нито за миг, че не само Монтескьо LVI, но и неговите патрони в „Съюза на гражданите“¹⁷⁰ няма да чакат приемането, изменението¹⁷¹, полагането на клетва и утвърждаването на октроираната конституция, за да „нахранят гладните и да облекат голите“. За това вече са взети мерки.

От няколко седмици вече тук се разпространяват циркуляри, в които капиталистите уведомяват майсторите-занаятчии, дребните търговци и пр., че предвид на сегашното положение, както и на това, че кредитът е започнал да се възстановява, лихвеният процент от филантропични съображения се покачва от 4 на 5. — Първото решаване на социалния въпрос!

* — буквално: „по-малките богове“; в преносен смисъл: „второстепенните величини“. *Ред.*

** — ето решението на социалния въпрос! *Ред.*

Тукашният общински съвет е изготвил в този дух „*работническа книжка*“ за нещастниците, които умират от глад — или са принудени да предлагат в града работните си ръце (виж бр. 187 на „*Neue Rheinische Zeitung*“*). Читателят може би да помни, че в тази октроирана на работниците харта се казва, че останалият без работа работник се поставя, съгласно договора, под *надзора на полицията*. — Второ разрешение на социалния въпрос!

Скоро след мартенските събития Кьолнският общински съвет създаде стол, евтин, добре уреден, с прекрасни, топли стаи и пр. След провъзгласяването на октроираната конституция вместо това помещение за стола беше определено друго, което се намира под ведомството на управлението на благотворителните заведения — помещение, което не се отоплява, в което не достигат съдове, в което не се разрешава да се яде, а порция чорба се продава за 8 пфенига. — Трето решение на социалния въпрос!

Във Виена, докато градът беше в ръцете на работниците, те охраняваха банката, домовете и богатствата на избягалите буржоа. След връщането си същите тези буржоа направиха на Виндигреч донесение за тези „разбойници“, искайки те да бъдат *избесени*. Безработните, които се обръщаха към общинския съвет, биваха пращани в армията, която действава против Унгария. — Четвърто решение на социалния въпрос!

В Бреслау** общинският съвет и правителството спокойно оставиха в жертва на холерата нещастниците, които трябваше да търсят убежище в приюта за бедни, като ги лишиха физически от необходимите средства за съществуване и обрънаха внимание на жертвите на своята жестока благотворителност едва тогава, когато епидемията започна да заплашва самите тях. — Пето решение на социалния въпрос!

В берлинския съюз „с бога за краля и отечеството“ един от приятелите на октроираната конституция изрази недоволството си от това, че за защита на своите интереси и за провеждането на своите планове още трябва да правят мили очи на „*пролетариата*“.

Ето къде е тайната на „решаването на социалния въпрос“!

„Пруските шпиони са толкова опасни, защото никога не им плащат — те винаги само се надяват да им платят“ — казва нашият приятел Хайне. А пруските буржоа са толкова опасни, че никога не плащат, а само обещават да платят.

Английските и френските буржоа си позволяват през време на избори да харчат много пари. Техните начини за подкупване са

* — Виж настоящия том, стр. 162—166. *Ред.*

** Полско име: Вроцлав. *Ред.*

общоизвестни. Пруските буржоа — „о, това са много умни хора!“ Твърде добродетелни и солидни, за да си развържат кесията, те плащат с „*решаване на социалния въпрос*“. Защото това нищо не им струва! Обаче Монтескьо LVI плаща, поне според официалните уверения на Дюмон, каквото се полага за обявленията в „*Kölnische Zeitung*“ и като прибавка — вече gratis — поднася решение на „*социалния въпрос*“.

Така че практическата част на *petites oeuvres** на нашия Монтескьо се свежда до следното: Гласувайте за Бранденбург—Мантойфел—Ладенберг! Изберете Кампхаузен—Ханземаан! Изпратете ни в Берлин, дайте възможност на нашите хора преди всичко да се закрепят там! В това е *решението на социалния въпрос!*

Безсмъртният Ханземаан реши този въпрос. Първо, възстановяване на реда, за да се възстанови кредитът. След това, както в 1844 г., когато „на Моите скъпи силезийски тъкачи бе нужно и следваше да се помогне“ — барут и куршум за решаването на „социалния въпрос“!

Затова — гласувайте за приятелите на октроираната конституция!

Но Монтескьо LVI приема октроираната конституция само за да може след това да бъде изменена и да се положи клетва пред нея.

Драги Монтескьо! Щом ти си приел конституцията, ти ще я изменяш, изхождайки само от собствените ѝ основи, т. е. ти ще я изменяш само дотолкова, доколкото ще бъде угодно на краля и на втората камара, която се състои от провинциални юнкери, финансови барони, висши чиновници и попове. Това единствено възможно изменение е предвидливо посочено в самата октроирана конституция. То се състои в отказване от конституционната система и във възстановяване на стария християнско-германски *съсловен строй*.

Това е единствено възможното и единствено позволеното изменение *след* приемането на октроираната конституция, с което не може да не се съгласи проникателният Монтескьо.

Практическата част на *petites oeuvres* Монтескьо LVI свежда по този начин до следното: Гласувайте за Ханземаан—Кампхаузен! Гласувайте за Дюмон—Шуп! Гласувайте за Бранденбург—Мантойфел! Приемете октроираната конституция! Избирайте гласни, които приемат октроираната конституция! И всичко това под предлог да се реши „социалният въпрос“.

* — миниатюри. Ред.

Пък и за какъв дявол ни е нужен предлог, щом става дума за октроирана конституция.

Обаче нашият Монтескьо, разбира се, е снабдил своето практическо наставление как да се разреши „социалният въпрос“, тоест основната същност на своя гигантски труд, и с теоретична част. Да разгледаме тази теоретична част.

Най-напред дълбокомисленият философ обяснява *какво е това „социални въпроси“*.

„И така, какво е всъщност социален въпрос?

Човек трябва и иска да живее.

За да живее, на човека са нужни жилище, облекло, храна.

Жилище и облекло природата изобщо не произвежда, храна расте твърде рядко в диво състояние и в съвсем недостатъчно количество.

Поради това човекът сам трябва да се грижи за задоволяването на тези потребности.

Това се постига чрез труд.

Ето защо трудът е първото условие на нашия живот — без труд ние не можем да живеем.

При първобитните народи всеки сам си е строил жилище, сам си е изработвал облекло от животински кожи, сам е събирал плодове за храна. Такова е било първобитното състояние.

Но ако човекът не се нуждае от нищо друго освен от жилище, облекло, храна, следователно ако той задоволява само *физическите* си потребности, той стои на едно стъпало с животните. Защото същото прави и животното.

Но човекът е същество по-висше от животното, на него му е нужно нещо повече, за да живее: нужни му са радости, той трябва да се издигне до морална ценност. А това той може да постигне само ако живее в общество.

Но щом хората започнали да живеят в общество, условията на техния живот се изменили напълно. Те скоро забелязали, че е много по-лесно да се работи, когато всеки отделен човек извършва само една определена работа. И тогава един започнали да шият облекло, други строили жилища, трети се грижели за храната и първите давали на вторите онова, което те нямали. Така от само себе си се създали различните професии на хората; едни станали ловци, други занаятчии, трети земеделци. Но хората не спрели и дотук, защото човечеството трябва да върви напред. Хората започнали да изобретяват. Изобретено било преденето и тъкането, научили се да коват желязото, да обработват кожи. Колкото повече изобретения се появявали, толкова по-разнообразни ставали занаятите, толкова повече се облекчавало земеделието, на което занаятът дал плуг и лопата. Едни области на труда помагали на другите, всички били тясно свързани помежду си. После започнали да общуват със съседните народи. Един народ имал това, от което се нуждаел друг — последният пък имал това, което липсвало у първия. Започнала размяна. Така се появила *търговията*, а с нея нов клон от човешката дейност. Така се издигала културата — стъпало след стъпало. От първите елементарни изобретения за векове се дошло най-после до изобретенията на нашето време.

Така се появили у хората науките и изкуствата и животът ставал все по-богат, все по-разнообразен. Лекарят лекувал болните, свещеникът проповядвал, търговецът търгувал, земеделецът обработвал земята, градинарят отглеждал цветя, зидарят строил домове, които дърводелецът снабдявал с домашна мебел, мелничарят мелел брашно, от което хлебарят изпичал хляб. Едното било тясно

свързано с другото; никой не можел да стои отделно от другите, никой не можел самостоятелно да задоволява своите нужди.

Такива са обществените отношения.

Те възникнали съвсем естествено от само себе си. И ако днес извършите революция, която ще разруши всички тези отношения до основи, а утре започнете живота отначало, *отново ще се създадат точно такива отношения, каквито съществуват сега*. В течение на хилядолетия така е било у всички народи на земното кълбо. И ако сега някои прокарват различие между работниците и буржоазията, това е *дръзка лъжа*. *Всички ние работим*, всеки по свой начин, всеки според силите и способностите си. Лекарят работи, когато посещава болния, музикантът — когато свири на танцуващите, търговецът — когато пише своите писма. Всички работят, всеки на своето място.“

Каква мъдрост! Който има уши, да слуша!

И така, какво е възщност физиологическият въпрос?

Всяко физическо тяло предполага известно тегло, плътност и т. н. Всяко органическо тяло се състои от различен вид съставни части; всяка от тях изпълнява специална функция и взаимодействащите органи са тясно свързани помежду си.

„Такива са физиологическите отношения.“

Не може да се отрече, че Монтескьо LVI притежава оригинален талант да опростява науката. Дайте патент (без правителствена гаранция) за Монтескьо LVI!

Продуктите на труда се произвеждат само с труд. Без засяване няма жътва, без предене няма прежда и т. н.

Европа ще се преклони с възхищение пред великия гений, който тук в Кьолн сам, без каквато и да било помощ на „Neue Preussische Zeitung“, е открил тези истини.

В процеса на труда хората влизат в определени отношения помежду си. Става *разделение на труда*, повече или по-малко разнообразно. Един пече, друг кове, един подстрекава (wühlt), друг хленчи (heult)¹⁷², Монтескьо LVI пише и Дюмон печата. *Адам Смит*, ето от кого трябва да се учиш!

И тези открития, че *трудът и разделението на труда* са условия за съществуването на всяко човешко общество, позволяват на Монтескьо LVI да заключи, че *„различието между съсловията“* съответствува на природата, че разликата между „буржоазия и пролетариат“ е *„дръзка лъжа“*, че ако дори *„революцията“* днес разруши до основи съществуващите „обществени отношения“, то *„отново ще се създадат точно такива отношения, каквито съществуват сега“*, че най-после безусловно необходимо е да изберем гласни в духа на Мантойфел и октроираната конституция, ако от все сърце „съчувствуваме на страданията на своите бедни братя“ и искаме да заслужим уважението на Монтескьо LVI.

„В течение на хилядолетия така е било у всички народи на земното кълбо“!!! В Египет е имало труд и разделение на труда —

и касти; в Гърция и в Рим труд и разделение на труда — и *свободни и роби*; в средните векове труд и разделение на труда — и *феодални и крепостни, цехове, съсловия* и пр. В наше време има труд и разделение на труда — и *класи*, една от които владее всички оръдия за производство и средства за живот, а другата живее само докато продава своя труд, а продава своя труд само дотогава, докато купуването на този труд обогатява класата на работодателите.

И няма след всичко това не е ясно като бял ден, че „в течение на хилядолетия у всички народи на земното кълбо е било така“, както е днес в *Прусия*, защото *трудът и разделието на труда* винаги са съществували в една или друга форма? Или в действителност се оказва нещо обратно, именно, че обществените отношения, отношенията на собственост, винаги са били премахвани тъкмо от постоянните изменения в начина на труда и в разделието на труда?

В 1789 година буржоата не казваха на феодалното общество: дворянство, остани си дворянство; крепостен селянино, остани си крепостен; цехов майсторе, остани си цехов майстор, защото без труд и разделение на труда няма общество! Без дишане няма живот! Ето защо дишайте задушливия въздух и не отваряйте прозорците — така разсъждава Монтескьо LVI.

Трябва да имаш цялото наивно глуповато нахалство на остарял в грубо невежество немски имперски филистер, та да втълпиш в ленивия си мозък, при това повърхностно и изопачено, азбуката на политическата икономия — труд, разделение на труда — и да изричаш като оракул съждения по такива въпроси, над които нашият век си блъска главата.

„Без труд и разделение на труда няма общество!

Ето защо

избирайте за гласни приятели на октроираната пруска конституция — и само приятели на октроираната конституция.“

Тази епитафия някога ще бъде издълбана с големи букви на стените на великолепен мраморен мавзолей, който благодарното потомство ще сметне за свой дълг да издигне на разрешилия социалния въпрос Монтескьо LVI (да не се смесва с Хенрих ССLXXXIV фон Райс-Швайц-Грайтц-Лоденщайн-Еберсвалд*!).

Монтескьо LVI „изплюва камъчето“ и ни дава да разберем какво смята да направи, щом бъде обявен за законодател.

„Държавата трябва да се грижи — поучава ни той, — щото всеки да получава такова образование, което да му даде възможност да научи нещо полезно.“

* Намек за Хенрих LXXII Райс-Лоденщайн-Еберсдорф. Ред.

Монтескьо LVI никога не е чувал, че при съществуващите условия разделението на труда заменя сложния труд с прост труд, труда на възрастните — с детски, мъжкия труд — с женски, труда на самостоятелния работник — с автомата; че с развитието на съвременната промишленост образованието на работниците става излишно и невъзможно. Ние ще отпратим къолския Монтескьо не към *Сен-Симон* или *Фурие*, а към *Малтус* и *Рикардо*. Нека нашият простоглавец да изучи първо елементарните основи на съвременните отношения, преди да ги подобрява и да изрича оракулски мъдрости.

„За лицата, които са изпаднали в нужда поради болест или старост, трябва да се грижи общината.“

А ако самата община е изпаднала в нужда, което е съвсем неизбежно при октроираните едновременно с конституцията 100-милионни данъци и разпространяващите се като епидемия обсадни положения — тогава какво да се прави, Монтескьо?

„В случаите, когато нови изобретения или търговски кризи унищожават цели клонове на производството, държавата трябва да се притече на помощ и да се погрижи за пострадалите.“

Колкото и малко да познава къолският Монтескьо положението на нещата в този свят, все пак от вниманието му едва ли е могло да убегне, че „новите изобретения“ и търговските кризи са така перманентни, както пруските министерски укази и почвата на законността. В Германия новите изобретения се въвеждат само когато конкуренцията с другите народи прави въвеждането им жизнен въпрос; но нима новопоявилите се клонове на промишлеността трябва да се разорят, за да се помогне на загиващите клонове? Появяващите се благодарение на изобретенията нови клонове на промишлеността се появяват именно защото произвеждат по-евтини стоки от загиващите клонове. Та дявол да го вземе, какво щеше да бъде предимството им, ако те трябваше да поддържат загиващите клонове? Що се отнася до държавата или правителството, то, както е известно, дава само привидно. За да даде, трябва първо да му дадат. Но кой трябва да му даде, Монтескьо LVI? Загиващият клон на промишлеността ли, за да загине още по-бързо? Или създаващият се, за да залинее още от самото начало? Или онези клонове от промишлеността, които не са засегнати от нови изобретения, за да банкрутират благодарение на изобретяването на нов данък? Хубавичко обмисли всичко това, Монтескьо LVI!

А търговските кризи, любезни? Когато се разразява европейска търговска криза, пруската държава се безпокои най-много за-

това, по какъв начин да изстиска чрез принудителни вземания и други подобни мерки от обикновените данъчни източници всичко до последния грош. Бедната пруска държава! За да може пруската държава да обезвреди търговските кризи, тя би трябвало, освен с националния труд, да разполага още с някакъв трети приходен източник в задоблачните сфери. Във всеки случай, ако можеше чрез височайши новогодишни пожелания, врангеловски заповеди по армията или мантойфеловски министерски укази да се секат пари от пръст, то „отказа да се плащат данъците“ нямаше да посее такъв панически страх сред пруските „любими верноподани граждани“ и социалният въпрос би бил решен и без октроираната конституция.

Известно е, че „*Neue Preussische Zeitung*“ обяви нашия Хан-земак за комунист, защото имаше намерение да отмени освобождаванията от данъчно облагане. Нашият Монтескьо, който никога не е чел „*Neue Preussische Zeitung*“, самостоятелно идва в Кьолн до мисълта да обяви за „комунист“ и за „червен републиканец“ всекиго, който застрашава октроираната конституция! И така, гласувайте за Мантойфел — или вие сте не само лични врагове на труда и разделението на труда, но още и комунисти и червени републиканци. Признайте най-новата „законна почва“ на Брюгеман — или се откажете от Code civil!¹⁷³

Фигаро, tu n'aurais pas trouvé ça*!

Утре по-подробно за Монтескьо LVI!

* — ти не би се сетил за това (Бомарше. „Безумен ден, или Сватбата на Фигаро“). Ред.

II

Кьолн, 21 януари. *Монтескьо LVI* се опитва да продаде на първичните избиратели „харизания кон“, октроираната конституция, с всичките дребни хитрости на опитен *джамбазин*. Той е Монтескьо на конски пазар.

Който не иска октроираната конституция, той иска република — и не просто република, а червена република! За съжаление в нашите избори най-малко става дума за република — и още повече за червена република. Става дума просто за следното:

За стария *абсолютизъм* ли сте заедно с подновения *съсловен строй*, или желаете буржоазна *представителна система*? Искате ли такъв политически строй, който да отговаря на „съществуващите социални отношения“ на миналите векове, или искате политически строй, който да отговаря на „съществуващите социални отношения“ на нашия век?

И така, в дадения случай най-малко се касае за борба против буржоазните отношения на собственост — за борба, която се води във Франция и се подготвя в Англия. Касае се по-скоро за борба против такъв политически строй, който поставя в опасност *„буржоазните отношения на собственост“* с това, че дава кормилото на държавния кораб в ръцете на представителите на *„феодалните отношения на собственост“* — краля по божия милост, армията, бюрокрацията, назадничави провинциални юнкери и шепа свързани с тях финансови барони и еснафи.

С помощта на октроираната конституция социалният въпрос се разрешава в духа на тези господа. В това няма никакво съмнение.

Какво е „социален въпрос“ според разбиранията на *чиновника*? Това е запазването на неговата заплата и на неговото предишно господствуващо положение над народа.

А какво е „социалният въпрос“ според разбирането на дворянството и на дворянското едро земевладение? Това е запазването на предишните привилегии на феодалното земевладение, заграбването на най-доходните длъжности в армията и в гражданските служби от дворянските семейства и най-после преките подаяния от държавното съкровище. Освен тези осезаеми *материални* и поради това „най-свещени“ интереси на господата „с бога за краля и отечеството“, от тяхно гледище касае се, разбира се, още и за запазването на социалните привилегии, които отличават тяхната порода от низшата порода на буржоата, селяните и плебеите. Старото Национално събрание беше разгонено именно защото се осмели да посегне на тези „най-свещени интереси“. Както посочихме по-горе, онова, което споменатите господа разбират под „изменение“ на октроираната конституция, не е нищо друго освен въвеждане на *съсловната система*, т. е. на такъв политически строй, който представлява „социалните“ интереси на феодалната аристокрация, на бюрокрацията и на кралската власт по божия милост.

Повтаряме, няма никакво съмнение, че „социалният въпрос“ се разрешава от октроираната конституция в духа на дворянството и бюрокрацията, тоест, че тя дарява на тези господа такава форма на управление, която осигурява експлоатацията на народа от тези полубогове.

Но разрешава ли октроираната конституция „социалния въпрос“ в духа на *буржоазията*? С други думи, получава ли буржоазията такава държавно устройство, при което може свободно да управлява общите дела на своята класа — интересите на търговията, промишлеността, земеделието, при което тя ще може най-продуктивно да изразходва държавните средства, да организира най-икономично финансово управление, действително да бъде пазител на националния труд навън, а вътре — да издири всички извори на националното богатство, като ги очисти от феодалната тиня?

Дава ли ни историята поне един пример, когато буржоазията да е била в състояние да установи съответно на нейните материални интереси форма на политически строй заедно с октроирания ѝ по божа милост крал?

За да основе конституционна монархия, тя трябваше в Англия два пъти да изгонва Стюартите, във Франция — старата династия на Бурбоните, в Белгия — представителя на Насауския владетелски дом¹⁷⁴.

Как се обяснява това явление?

Всеки наследствен крал по божия милост не представлява отделен индивид, той е въплъщение на старото общество в рамките на новото общество. Държавната власт в ръцете на краля по божия милост — това е държавна власт в ръцете на старото общество, което съществува само във вид на развалини, това е държавна власт в ръцете на феодалните съсловия, интересите на които са дълбоко враждебни на интересите на буржоазията.

Но основа на октроираната конституция е именно „*кралят по божия милост*“.

Тъй както феодалните елементи на обществото виждат в краля по божия милост своя *политически ръководител*, така и кралят по божия милост вижда във феодалното съсловие своята *социална основа*, прословутата „*опора на короната*“.

Ето защо всеки път, когато интересите на феодалите и на подвластните им армии и бюрокрация се сблъскват с интересите на буржоазията, кралската власт по божия милост е принудена да прибегне до държавен преврат и тогава се подготвя революционна или контрареволуционна криза.

Защо беше разгонено Националното събрание? Само защото го представляваше интересите на буржоазията против интересите на феодализма, защото то искаше да премахне феодалните отношения, които пречат на развитието на селското стопанство, да подчини армията и бюрокрацията на интересите на търговията и промишлеността, да сложи край на разхищаването на държавното съкровище, да отмени аристократическите и бюрократически титли.

По всички тези въпроси се касаеше *предимно и непосредствено* за интересите на буржоазията.

Така че *държавните преврати и контрареволуционните кризи* са необходими условия за съществуването на кралската власт по божия милост, която мартенските или други събития принудиха да се смири и да приеме против волята си външен вид на буржоазна кралска власт.

Нима може да се възстанови *кредитът* при държавен строй, който неизбежно води до държавни преврати, контрареволуционни кризи и обсадни положения?

Какво заблуждение!

Буржоазната промишленост *трябва* да разбие оковите на абсолютизма и феодализма. Революцията против абсолютизма и феодализма свидетелства тъкмо за това, че буржоазната промишленост е достигнала такава степен на развитие, при която тя *трябва* или да извоюва съответстващ на нейните интереси държавен строй, или да загине.

Осигурената от октроираната конституция система на бюрократично опекунство е смърт за промишлеността. Спомнете си само пруското управление на минната промишленост, фабричните регламенти и пр.! Ако английският фабрикант сравни своите производствени разходи с производствените разходи на пруския фабрикант, той ще отбележи преди всичко онази загуба на време, която спазването на бюрократичните предписания причинява на пруския фабрикант.

Кой фабрикант на захар не помни пруския търговски договор с Холандия от 1839 г.¹⁷⁵ Кой пруски индустриалец не се черви при спомена за 1846 г., когато пруското правителство, за да угоди на австрийското правителство, забрани на цяла провинция да изнася стоки за Галиция; а когато в Бреслау избухна епидемия от банкрути, пруското правителство с учудване заяви, че не знаело, че износът за Галиция бил толкова значителен, и т. н.!

Същата порода хора ще бъдат поставени от октроираната конституция на кормилото на управлението и дори самото това „даряване“ идва от същите хора. Ето защо помислете още и още веднъж по това.

Случаят с Галиция привлича вниманието ни и върху друг пункт.

Тогава пруското правителство принесе промишлеността и търговията на Силезия в жертва на контрареволуцията в съюз с Австрия и Русия. Тази маневра ще се повтаря постоянно. Банкер на пруско-австрийско-руската контрареволуция, от когото кралската власт по божия милост заедно със своята „опора на короната“ винаги ще търси и винаги ще бъде принудена да търси *външна* подкрепа, е Англия. Най-опасният противник на немската промишленост е пак Англия. Смятаме, че тези два факта са достатъчно красноречиви.

Вътре — промишленост, ограничавана от бюрократически вериги, селско стопанство, ограничавано от феодални привилегии, навън — търговия, която контрареволуцията продава на Англия — такава е съдбата на пруското национално богатство под егидата на октроираната конституция.

Докладът на „финансовата комисия“ на разгоненото Национално събрание хвърли достатъчно светлина върху управлението на държавните финанси от страна на правителството по божия милост.

Между другото този доклад отбелязва само като пример сумите, взети от държавното съкровище за укрепване на клатушкащите се „опори на короната“ и за отрупване със злато чуждестранните претенденти за абсолютна кралска власт (дон Карлос). Оба-

че тези пари, измъкнати от джобовете на останалите граждани, за да може аристокрацията да води живот, който подобава на нейното положение, и за да може „опората“ на феодалната кралска власт да бъде достатъчно здрава, са само дреболия в сравнение с целия държавен бюджет, октроиран едновременно с Мантойфеловата конституция. Преди всичко — *силна армия*, за да може малцинството да властвува над мнозинството; колкото може по-голяма армия от чиновници, та повече хора да станат чужди на общите интереси по силата на личните си интереси; изразходване държавните средства по най-непроизводителен начин, та, както казва „*Neue Preussische Zeitung*“, богатството да не направи *поданиците* много дръзки; изтегляне от оборот колкото е възможно повече държавни средства, вместо да бъдат вложени в индустрията, та правителството по божия милост да може в лесно предвидимите моменти на криза да действа самостоятелно против народа — такива са основните черти на октроираната система на държавните финанси. Изразходване на събираните данъци по такъв начин, че държавната власт, като потискаща, самостоятелна и свещена сила, да бъде противопоставена на промишлеността, търговията и селското стопанство, вместо да бъде *сведена* тя до ролята на просто *оръдие* на буржоазното общество — такъв е основният принцип на октроираната пруска конституция!

Какъвто дарителят, такова и дарението! Каквото е днешното пруско правителство — такава е и дарената от него конституция. За да ни стане ясно *враждебното отношение на това правителство към буржоазията*, достатъчно е да се вгледаме в неговия проект за *занаятчийски устав*. *Под предлог за движение напред към асоциирано правителството прави опит за връщане назад към цеховия строй*. Конкуренцията ни принуждава да произведеме все по-евтино, като издигаме производството на все по-високи степени на развитие, т. е. *с по-голям капитал, с по-развита система на разделение на труда* и с постоянно *разширяващо се прилагане на машините*. Всяко ново разделение на труда обезценява предишното майсторство на занаятчията, всяка нова машина изтласква стотици работници, всяко ново разширение на производството, т. е. ново влагане на капитал, разорява дребната търговия и дребнобуржоазните предприятия. Правителството обещава да защитава занаята срещу фабричното производство, придобитото майсторство — срещу разделенияето на труда, дребния капитал — срещу едрия капитал с помощта на *феодални цехови институции*. И така немският и по-специално пруският народ, който трудно и само с цената на крайно напъгане на силите се спасява от пълно поражение в борбата с английската конкуренция, трябва да стане без съпротива

нейна жертва, защото ще му бъде натрапена такава организация на промишлеността, която противоречи на съвременните средства за производство и която е разрушена от съвременната индустрия!

Разбира се, ние по-малко от когото и да било желаем господството на буржоазията. Ние първи в Германия вдигнахме глас против нея, когато съвременните „хора на делото“, много доволни от себе си, прекарваха времето си в празни спорове.

Но ние казваме на работниците и на дребните буржоа: по-добре да страдате в съвременно буржоазно общество, което със своята промишленост създава материалните средства за полагане основите на ново общество, което ще освободи всички ви, отколкото да се връщате към отживяла обществена форма, която под предлог, че спасява вашите класи, тласва цялата нация назад, към средновековното варварство!

Но както видяхме, *социалната основа* на правителството по божия милост са средновековните съсловия и средновековният ред. То е негодно за съвременното буржоазно общество. То е принудено да се опитва да създаде общество по свое подобие. Ето защо то постъпва *напълно последователно*, като се опитва да замени свободната конкуренция с цеховия строй, машинното предене — с ръчната предачка, парния плуг — с мотиката.

Но с какво да се обясни, че при тези обстоятелства пруската буржоазия, в пълно противоречие с английската, френската и белгийската ѝ предшественици, гръмогласно провъзгласява за свой девиз октроираната конституция (а заедно с нея и кралската власт по божия милост, бюрокрацията и юнкерството)?

Търговската и промишлената част на буржоазията се хвърля в прегръдките на контрареволуцията от страх пред революцията, като че ли контрареволуцията е нещо друго освен пролог на революцията!

Освен това съществува известна част на *буржоазията*, която е равнодушна към общите интереси на своята класа и преследва свои особени и дори враждебни на нея интереси.

Това са финансовите барони, едрите кредитори на държавата, банкерите, рентиерите, чието богатство расте в степента, в която расте народната бедност, и най-после — хората, чието благополучие е свързано със стария държавен ред, например *Дюмон* и неговият литературен лумпенпролетариат. Това се честолюбиви професори, адвокати и други подобни хора, които могат да се надяват да достигнат големи постове само в такава държава, където предаването на народните интереси на правителството е доходно занятие.

Това са отделни фабриканти, които правят изгодни сделки с правителството; доставчици, които получават големи проценти от общото експлоатиране на народните маси; еснафи, които губят значение в кръговъртежа на един голям политически живот; общински съветници, които под сянката на старите учреждения уреждат нечистите си частни сделки за сметка на обществените работи; търговци на масло, които с цената на предателство спрямо революцията са станали превъзходителства и рицари на ордена на орела, фалирали търговци на сукно и железопътни спекуланти, станали директори на кралската банка¹⁷⁶, и т. н. и т. н.

„Ето кои са приятелите на октроираната конституция.“ Ако буржоазията *съчувствува от все сърце на тези свои бедни братя* и ако иска да стане достойна за уважението на Монтескьо LVI — нека избира

гласни в духа на октроираната конституция.

*Написано от К. Маркс на 20—21 януари
1849 г.*

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 201 и 202; 21 и 22 януари 1849 г.*

ПРУСКАТА ЗАПОВЕД ЗА АРЕСТВУВАНЕТО НА КОШУТ

Кьолн, 21 януари. Току-що получихме следния поучителен документ, напечатан в „Oppelner Kreisblatt“:

„*Заповед за арестуване*. Според съобщението на кралско-императорската австрийска правителствена комисия в Краков в Унгария са взети мерки да бъде прехвърлен Кошут под чуждо име през Бреслау в Хамбург. Предполага се че той ще тръгне по маршрут Мисловиц — Глайвиц — Козел*.

На основание разпореждането на г-н оберпрезидента на провинцията Силезия заповядвам на полицейските власти, на местните съдилища и на жан дармерията да следи зорко за Кошут, чинто белези се съобщават по-долу. Ако Кошут се появи на ваша територия, да бъде арестуван и под охрана да се докара при мен за по-нататъшно разпореждане.“

(По-нататък, както вече съобщихме, следват белезите на Кошут). Този поучителен документ е подписан:

„Опелн, 17 януари 1849 г.

Кралски ландрат Хофман*

Какво ще кажат за това нашите читатели? Мантойфеловците по божия милост от Горна Силезия са готови да арестуват великия агитатор Кошут, ако претърпи поражение и премине благополучно границата, и да го предадат на неговите палачи за по-скорошно помилване — с олово и барут. Ако Кошут действително бъде предаден, това ще е *най-подлата измяна, най-срамното нарушение на международното право*, каквото историята познава.

Наистина, според старото законодателство на Германския съюз Прусия беше длъжна да предава на немска Австрия, по искане на последната, политическите емигранти, обвинени в действия, извършени на *територията на Германския съюз*. Революцията уни-

* Полски наименования: Мисловице, Гливице, Козле. *Ред.*

щожи старото законодателство на Германския съюз и дори при правителството на Пфул емигрантите от Виена бяха в безопасност в Берлин. Но по отношение на Унгария Прусия няма подобни задължения. Унгария е независима държава и ако Прусия предаде унгарски емигранти, обвинявани само в действия, извършени на територията на Унгария, това ще бъде такава *безсрамна подлост*, както ако би предала на Русия руски или полски емигранти.

Дори при режима на Боделшвинг не се осмеляваха да предават на Австрия емигрантите от Галиция и Краков, преминали на пруска територия. И при това тогава бяхме абсолютна монархия, а сега сме конституционна държава!

Нещо повече, ако Кошут преmine на пруска територия, той ще бъде не политически емигрант, а *преминала на неутрална територия воюваща страна*.

Немска Австрия, самостоятелен съюз от държави, води война с друга самостоятелна държава — Унгария; за какво се води войната — това не засяга Прусия. Дори през 1831 г. никой не посмя да предаде на Русия преминалите на пруска територия поляци; при това тогава бяхме абсолютна монархия, а сега сме конституционна държава!

Ние обръщаме вниманието на общественото мнение върху доброжелателните намерения на пруското правителство по отношение на Кошут. Убедени сме, че това ще бъде достатъчно, за да се надигне такава вълна от симпатии към личността на най-великия деец на 1848 година и такава буря от възмущение срещу правителството, че дори Мантойфел няма да се осмели да отиде против нея.

Впрочем Кошут е още на власт в Дебрецен, заобиколен от възторжената любов на целия унгарски народ, храбрите хусари на Кошут още препускат по унгарската пуста¹⁷⁷, Виндишгрец още стои в нерешителност край мочурливите брегове на Тиса и вашите заповеди за арестуване предизвикват по-скоро смях, отколкото страх!

Написано от Ф. Енгелс на 21 януари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“.

бр. 207, 28 януари 1849 г.

БЕРЛИНСКИЯТ „NATIONAL-ZEITUNG“ ДО ПЪРВИЧНИТЕ ИЗБИРАТЕЛИ

I

Кьолн, 25 януари. От време на време, макар и рядко, ние имаме удоволствието да видим как изпод наносния пласт, останал след двойния потоп — на революцията и на контрареволуцията, — стърчи километражен стълб от добрите стари домартенски времена. Планини са се преместили, долини са засипани, гори са повалени на земята, но километражният стълб още стои на старото място, боядисан със старите цветове, и на него все още се мъдри старият надпис: „За Шилда^{178!}“.

Такъв километражен стълб ни протяга от бр. 21 на *берлинския „National-Zeitung“*¹⁷⁹ дървената си ръка с надпис: „*До първичните избиратели. За Шилда!*“

Добродетелният съвет на „National-Zeitung“ към първичните избиратели гласи преди всичко:

„Дойде часът, когато пруският народ за втори път пристъпва към упражняването на така трудно извоюваното всеобщо изборително право“ (като че ли октроираното така наречено всеобщо изборително право, с неговото различно тълкуване във всяко село, е такова изборително право, каквото беше извоюваното на 8 април!¹⁸⁰), „чрез което трябва да бъдат избрани хора, на които предстои за втори път да се изкажат какви са духът (!), мнението (!!) и волята (!!!) не на отделните съсловия и класи, а на целия народ“.

Не ще говорим за надутото-недодялания стил на тази фраза, която бавно, с пъхтене, крета от една дума до друга. Всеобщото изборително право, ни казва вестникът, трябва да ни покаже каква е волята не на отделните съсловия и класи, а на целия народ.

Прекрасно! А от кого се състои „целият народ“?

От „отделните съсловия и класи“.

А от какво се образува „волята на целия народ“?

От отделните, противоречещи една на друга „воли на отделните съсловия и класи“, т. е. тъкмо от онази воля, която „National-Zeitung“ представя като право противоположна на „волята на целия народ“.

Няма какво да се каже, много е силен в логиката този „National-Zeitung“!

Но за „National-Zeitung“ съществува *единна* воля на целия народ, която не е сума на противоречещи воли, а една единна определена воля. Какво представлява тя от себе си?

Това е волята на мнозинството.

А какво е волята на мнозинството?

Това е воля, която произтича от интересите, жизненото положение, условията на съществуване на мнозинството.

Следователно, за да имат еднаква воля, членовете на мнозинството трябва да имат еднакви интереси, еднакво жизнено положение, еднакви условия на съществуване или пък трябва да бъдат, поне временно, тясно свързани по интереси, жизнено положение, условия на съществуване.

Казано по-ясно: волята на народа, волята на мнозинството — това е волята не на отделните съсловия и класи, а на *една-единствена класа* и на онези други класи и части от класи, които са подчинени на тази една господстваща класа в обществено отношение, т. е. в промишлено и търговско отношение.

„Но какво излиза тогава?“ Че волята на целия народ е волята на господстващата класа?

Разбира се — и именно всеобщото изборително право е магнитната стрелка, която, макар и след различни колебания, все пак в края на краищата посочва тази класа, призвана да господства.

А този добродушен „National-Zeitung“ все още продължава да брътви, тъй както през 1847 година, за въображаема „воля на целия народ“!

Но да отидем по-нататък. След този възвишен увод „National-Zeitung“ ни поразява с такава многозначителна бележка:

„През януари 1849 г. положението не е такова, каквото беше в така богати с надежди и възвишени настроения“ (защо не и молитвени настроения като прибавка?) „майски дни на 1848 година“.

В онези дни богато разцъфтя се всичко,
ликуваха в слънце далнините,
упиваха се в песни птиците
и хората живееха в надежди, в очакване,
в мечти. . .¹⁸¹

„Тогава като че ли всички бяха единомдушни, че трябва да бъдат извършени напълно и без отлагане великите реформи, които отдавна биха били про-

ведени в Прусия, ако върху положената през 1807—1814 години основа продължеше да се строи в тогавашния дух и в съответствие с нарасналите оттогава насам култура и разбиране.“

„Тогава като че ли всички бяха еднородни!“ Безкрайна, възхитителна наивност на „National-Zeitung“! Тогава, когато гвардията отстъпваше от Берлин, скърцайки зъби от бясна злоба, когато принц Пруски трябваше набързо да офейка оттам, облечен с пошалънска куртка, когато висшето дворянство и върховете на буржоазията трябваше да сдържат гнева си от унижението, на което беше подложен кралят, когато при двореца народът го принуди да свали шапка пред труповете на мартенските жертви — „тогава като че ли всички бяха еднородни“!

Това е вече прекалено — да се хранят подобни илюзии! Но сега, след като си принуден да признаеш, че си се лъгал, да тръбиш за своето измамено лековерие — наистина, *c'est par trop bonhomme**!

И в какво „като че ли всички бяха еднородни“?

В това, че „*трябваше да бъдат* извършени големите реформи, които. . . *вече биха били* проведени, ако. . . *продължеше да се* строи. . .“

В това всички бяха — не, *като че ли* бяха — еднородни.

Велико мартенско завоевание, изразено с достоен език!

И какви бяха тези „реформи“?

Развиване на „основите от 1807—1814 години в тогавашния дух и в съответствие с нарасналите оттогава насам култура и разбиране“.

Тоест в духа на 1807—1814 години и в същото време в съвсем друг дух.

„Тогавашният *дух*“ се състоеше чисто и просто в твърде *материалния* натиск на тогавашните французи върху тогавашната пруска юнкерска монархия, а още в тогавашния също така малко благоприятен финансов дефицит на пруското кралство. Осакатените така наречени положения за градовете, за откупа, военните учреждения и пр. бяха въведени *само за да* се направят буржоата и селянинът способни да плащат данъци, за да се прокарат за кралско-пруските поданици поне на глед някои от толкова многото реформи, които французите извършиха в завоюваните части на Германия, с една дума, за да се скърпи някак отново разпукалата се по всичките си шевове, прогнила монархия на Хохенцолерните. Всички тези реформи се отличаваха само с това, че изоставаха с цял век от френската революция от 1789 г. и дори от английската револю-

* това е вече прекалено глупаво. *Ред.*

дия от 1640 г. И това трябва да послужи като основа за обхваната от революцията Прусия?

Но старопруската грандомания винаги вижда Прусия в центъра на световната история, когато в действителност историята постоянно влачи тази „държава на разума“ из калта. Естествено е тази старопруската грандомания да игнорира факта, че Прусия, докато не получи ритници от французите, спокойно си седеше на неразвитите основи от 1807—1814 години и не мислеше да се помръдне. Естествено е тя да игнорира факта, че тези основи отдавна бяха забравени, когато славната бюрократически-юнкерска кралско-пруската монархия през февруари миналата година получи от французите толкова силен нов тласък, че се прекатури великолепно със своите „основи от 1807—1814 години“. Тя игнорира, че що се отнася до кралско-пруската монархия, въпросът съвсем не беше за тези основи, а само за предотвратяване на по-нататъшните последици от тласъка, получен от Франция. Но пруската грандомания игнорира всичко това, а когато изведнъж получи тласък, крещи и като дете бавачката си призовава изпълните основи от 1807—1814 години!

Като че ли Прусия от 1848 година по територия, промишленост, търговия, съобщителни средства, култура и класови отношения не представлява страна съвсем различна от Прусия с „основите от 1807—1814 години“!

Като че ли оттогава насам в нейната история не влязоха две съвсем нови класи — промишленият пролетариат и свободните селяни; като че ли пруската буржоазия от 1848 година не се отличава във всяко отношение от боязливата, смирена и благодарна дребна буржоазия от времената на „основите“!

Но всичко това не значи нищо. Храбрият прусак не ще да знае нищо друго освен своите „основи от 1807—1814 години“. Това са те основите, на които ще се строи по-нататък — и туй то.

Началото на един от най-колосалните исторически преврати се свежда само до завършването на една от най-дребните измами с мними реформи — така разбират революцията в стара Прусия!

И в тази самодоволно ограничена фантазия из областта на отечествената история „всички като че ли бяха еднородни“ — наистина, слава богу, само в Берлин!

Но да отидем по-нататък.

„Съсловията и класите, които трябваше да се отказват от привилегиите и предимствата. . . които трябваше занапред да се изравнят с всички свои съграждани. . . изглеждаха готови на това — изпълнени с убеждението, че старият ред е станал невъзможен, че това отговаря на собствените им правилно разбрани интереси. . .“

Погледнете този медноуст и искрено смирен буржоа — как и тук изопачава революцията! Дворянството, поповете, бюрократите, офицерите „изглеждали готови“ да се откажат от привилегиите си не защото въоръженият народ ги беше принудил да направят това, не защото в първите моменти на ужас пред европейската революция неударжимо растящата деморализация и дезорганизация в редовете им ги бяха направили неспособни за съпротива — не! Мирните, доброжелателни и изгодни и за двете страни „съглашения“ (на езика на г-н Кампхаузен) от 24 февруари и 18 март¹⁸² ги „изпълниха с убеждението“, че това „отговаря на собствените им правилно разбрани интереси“!

Мартенската революция и дори 24 февруари били в правилно разбираня интерес на господа провинциалните юнкери, консistorски съветници, регирунгсрати и гвардейски лейтенанти — това е наистина колосално откритие!

Но за съжаление „сега положението вече съвсем не е такова. Хората, които имаха полза от стария ред и които са негови привърженици, не само не помагат сами, както *изисква техният дълг* (!), да се разчисти старата смет и да се построи нов дом, но дори искат да укрепят старите развалини, под които почвата така страшно се затресе, и да ги украсят с някои форми, на глед приспособени към новото време.“

„Сега положението вече съвсем не е такова“, каквото *изглеждаше* през май, т. е. сега то вече не е такова, каквото не беше през май, или сега то е същото, каквото беше през май.

С такъв език пишат в берлинския „National-Zeitung“ и отгоре на това се гордеят с него.

С една дума: май 1848 и януари 1849 година се отличават един от друг само *на глед*. Преди контрареволуционерите *изглеждаше* да съзнават своя дълг — сега те действително и открито не го съзнават — и мирният буржоа скърби за това. Защото *дълг* е на контрареволуционерите в техния собствен правилно разбран интерес да се отрекат от своите интереси! Техен *дълг* е да си прежат сами жизнените артерии, а пък те не правят това — така се оплаква привърженикът на правилно разбраните интереси!

А защо вашите врагове не правят сега това, което според вашите думи е все пак техен дълг?

Защото вие сами не изпълнихте през пролетта *вашия* „дълг“, защото когато вие бяхте силни, се държахте като страхливци и треперехте пред революцията, която трябваше да ви възвеличи и да ви даде властта; защото вие сами оставихте непокътната старата смет и самодоволно се любувахте в огледалото на ореола на половинчатия си успех! А сега, когато контрареволуцията внезапно се засили и ви тъпче с крака, когато под *вашите* крака почвата

страшно се тресе — сега вие искате контрареволуцията да стане ваша слугиня и да разчисти сметта, за разчистването на която вие се оказахте много слаби и страхливи — тя, силната, трябва да се жертвува заради вас, слабите?

Детински наивни глупци! Но почакайте малко — народът ще се вдигне и с един мощен тласък ще ви повали на земята заедно с контрареволуцията, срещу която сега така безсилно джавкате!

II

Кьолн, 27 януари. В първата си статия ние нямахме предвид едно обстоятелство, което все пак би могло като че ли да послужи за оправдание на „National-Zeitung“; „National-Zeitung“ не е свободен, той се намира под натиска на *обсадното положение*. А при обсадното положение той е принуден, разбира се, да та-
наника:

Аз трябва да мълча, не искам да говоря,
зашто тайната е моят жребий.
Готова съм пред теб душа си да разтворя,
но друго ми съдбата отреди!!!¹⁸³

И все пак дори при обсадно положение вестниците излизат не за да говорят противоположното на това, което мислят, и освен това обсадното положение няма никакво отношение към първата половина на споменатата статия, която разгледахме преди.

Обсадното положение не е виновно за надутия, мъгляв стил на „National-Zeitung“.

Обсадното положение не е виновно, че „National-Zeitung“ след март си създаваше всевъзможни наивни илюзии.

Обсадното положение съвсем не принуждава „National-Zeitung“ да превръща революцията от 1848 година в опашка на реформите от 1807—1814 години.

С една дума, обсадното положение съвсем не кара „National-Zeitung“ да има такива абсурдни представи за развитието на революцията и контрареволюцията през 1848 год., каквито посочихме у него преди два дни. Обсадното положение има власт само над настоящето, а не над миналото.

Ето защо в критиката си на *първата* половина от споменатата статия ние никак не вземахме предвид обсадното положение, но тъкмо затова ще го вземем предвид днес.

След като завършва историческия увод, „National-Zeitung“ се обръща към първичните избиратели със следните думи:

„Въпросът е да затвърдим постигнатия прогрес, да запазим спечелените придобивки.“

Какъв „прогрес“? Какви „придобивки“? „Прогресът“, който се изразява в това, че „сега вече всичко не е такова“, каквото „изглеждаше“ през май? „Придобивката“, че „хората, които имаха полза от стария ред. . . не помагат сами, както изисква техният дълг, да се разчисти старата смет“? Или октроираните „придобивки“, които „укрепват старите развалини и ги украсяват с някои форми, на глед приспособени към новото време“?

Обсадното положение, уважаеми господа от „National-Zeitung“, съвсем не извинява безсмислиците и бъркотията.

„Прогресът“, който сега така успешно „си проби път“, е регрес към старата система и ние с всеки изминат ден все повече се придвижваме по този прогресивен път.

Единствената „придобивка“, която ни остана — и тя съвсем не е специфично пруска, не е „мартенска“ придобивка, а е резултат на европейската революция от 1948 год., — това е всеобщата, най-рецидивна, най-кръвожадна и най-насилствена контрареволуция. Впрочем самата тя е само фаза на европейската революция и поради това неин неизбежен плод ще бъде нов, всеобщ и победоносен революционен обратен удар.

Но може би „National-Zeitung“ знае това така добре, както и ние, и само не смее да го каже поради обсадното положение? Да чуем:

„Ние не искаме *продължаване на революцията*; ние сме врагове на всяка *анархия*, на всяко *насилие* и *произвол*; ние искаме *законност*, *спокойствие* и *ред*.“

Обсадното положение, уважаеми господа, може да ви принуди най-много да *мълчите*, но не да *говорите*. Ето защо ние вземаме за сведение току-що цитираната фраза: ако с нейните думи говорите *вие* — толкова по-добре; ако говорите обсадното положение, не е било нужно да ставате негов орган. Вие или сте революционни, или не. Ако не сте революционни, ние сме явни противници; ако сте революционни, вие трябваше да *мълчите*.

Но вие говорите с такава убеденост, вие имате такава порядъчно минало, че спокойно можем да предположим: обсадното положение няма никакъв пръст в тази декларация.

„Ние не искаме продължаване на революцията.“ Това значи: ние искаме продължаване на контрареволуцията. Защото насилствената контрареволуция — такъв е историческият факт — или изобщо остава непобедена, или бива победена само от революцията.

„Ние не искаме продължаване на революцията“ — това значи: ние признаваме, че революцията е завършена, достигнала е своята цел. А целта, която е достигнала революцията към 21 януари 1849 година, когато е написана гореспоменатата статия, е именно контрареволуцията.

„Ние сме врагове на всяка анархия, на всяко насилие и произвол.“

Значи врагове и на онази „анархия“, която настъпва след всяка революция, докато се затвърди новият ред, врагове на „насилствените действия“ от 24 февруари и 18 март, врагове на „произвола“, който безпощадно разрушава прогнилия строй и неговите извештели законни устони!

„Ние искаме законност, спокойствие и ред“!

Наистина подходящ момент е избран за преклонение пред „законността, спокойствието и реда“, за протестиране против революцията и за подемане пошлите крясъци против анархията, насилието и произвола! Сполучливо е избран тъкмо моментът, когато под охраната на шиковеите и топовете революцията се заклеява официално като *углавно престъпление*, когато „анархията, насилието и произволът“ на практика се осъществяват открито чрез подписани от краля укази, когато „законът“, който ни е октроиран насилствено от камарилата, винаги се прилага *против* нас и никога не е *за* нас, когато „спокойствието и редът“ се състоят в това, да бъде оставяна контрареволуцията на „спокойствие“, за да може да възстанови *своя* старопруски „ред“.

Не, господа, с вашите уста говори не обсадното положение — говори истинският, преведен на берлински език *Одилон Баро* с цялата си ограниченост, с цялото си безсилие, с всичките си добри пожелания.

Нито един революционер не може да бъде толкова безтактен, толкова детински наивен, толкова страхлив, за да се отрича от революцията тъкмо в момент, когато контрареволуцията празнува най-блестящите си победи. Ако не може да говори — той действа, а ако не може да действа — предпочита съвсем да мълчи.

Но може би господата от „National-Zeitung“ водят хитра политика? Може би те се изразяват така смирено, за да привлекат в навечерието на изборите на страната опозицията още от така наречените умерени?

Още в първия ден, след като контрареволуцията се стовари върху нас, ние казахме, че от този момент съществуват само две партии: „революционери“ и „контрареволуционери“; само два лозунга: „демократическа република“ или „абсолютна монархия“*. Всичко, което се намира по средата, вече не е партии, а само фракции. Контрареволуцията направи всичко, за да потвърди това, което казахме. Изборите са най-блестящото потвърждение на нашите думи.

А в такова време, когато партиите така рязко противостоят една на друга, когато борбата се води с най-голямо ожесточение, когато само голямото надмощие на организираната военница преци борбата да бъде решена с оръжие — в такова време всяка политика на посредничество се прекратява. Трябва да си самият Одилон Баро, та в такова време да играеш ролята на Одилон Баро.

Но нашите берлински Баро си имат свои уговорки, свои условия, своя интерпретация. Те са хленчовци [Heuler]¹⁸⁴, но съвсем не са прости хленчовци; те са хленчовци с уговорчица, хленчовци от тихичката опозиция:

„Но ние искаме *нови* закони, каквито искат пробудилият се свободен дух на народа и принципът на равноправието; ние искаме *истински демократично-конституционен строй*“ (т. е. истинска безсмислица); „ние искаме спокойствие, което се крепи *не само* на шиквете и обсадните положения — спокойствие, което представлява политически и нравствено (!) обосновано успокоение на умовете, предизвикано от затвърдено от дела и мероприятия убеждение, че правото на всяка класа от народа и т. н. и т. н.“

Можем да си спестим труда да дописваме докрай тази фраза, приспособена към обсадното положение. Достатъчно е да кажем, че тези господа „искат“ не революция, а само малък букет от *резултатите* на революцията: малко демокрация, но също и малко конституционализъм, някои нови зони, отстраняване на феодалните институции, буржоазно равенство и т. н. и т. н.

С други думи, господата от „National-Zeitung“ и от кръга на бившата берлинска левица, орган на която е той, искат да получат от контрареволуцията тъкмо онова, заради което контрареволуцията ги разгони.

Нищо не са научили и нищо не са забравили!

Тези господа „искат“ все такива неща, каквито никога няма да получат по друг начин, освен чрез нова революция. А нова революция те не искат.

Защото една нова революция би им донесла освен това и нещо съвсем различно от горечитираните скромно-буржоазни искания. И затова тези господа са напълно прави, като не искат революция.

* Виж настоящия том, стр. 134. *Ред.*

Но за щастие историческото развитие малко го е грижа какво „искат“ или „не искат“ господата Баро. Парижкият прототип Баро също „искаше“ на 24 февруари съвсем скромни реформи и по-специално министерски портфейл за себе си; и едва дочака едното и другото — вълните го заляха и той изчезна в революционния потоп с всичките си добродетелни дребнобуржоазни привърженици. Та и сега, когато най-последно се докопа до министерски пост, той отново „иска“ разни неща; но нищо от това, което той иска, не се осъществява. Такава е била винаги съдбата на всички Баро. Същата участ ще постигне и берлинските Баро.

При обсадно положение или без него те, както и досега, ще дотягат на публиката с добрите си пожелания. Най-многого, което могат да постигнат, е да прокарат някои от своите пожелания на книга. А след това ще получат оставка или от короната, или от народа. Но така или иначе оставка ще получат.

*Написано от К. Маркс на 25—27 януари
1849 г.*

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 205 и във второто издание на бр. 207;
26 и 28 януари 1849 г.*

ПОЛОЖЕНИЕТО В ПАРИЖ

Париж, 28 януари. Опасността от народно въстание засега е отстранена с гласуването на камарата *против* незабавното забраняване на клубовете, т. е. изобщо против забраняването на клубовете. Но назрява нова опасност: *опасността от държавен преврат*.

Достатъчно е да прочетете днешния „National“, за да кажете, че във *всеки ред* личи страх от държавен преврат.

„Днешното гласуване е смъртен удар за кабинета и нека господата Одилон Баро, Фоше и *tutti quanti* се опитат още да се държат за своите портфейли.“

До тук „National“ като че ли все още е настроен бодро. Но чуйте края на фразата:

„ . . . без да се опълчат открито против духа и буквата на конституцията!“

А какво им струва на г-дата Одилон Баро, Фоше и *tutti quanti* открито да се опълчат против конституцията? Откога Баро и Фоше са във възторг от конституцията на 1848 г.?

„National“ вече не *заплашва* министрите — той ги увещава, че трябва да подадат оставка, той увещава президента да ги освободи. И това става в страна, където от тридесет години след такова гласуване оставката на министрите се разбира от само себе си!

Нека се надяваме, казва „National“, че президентът на републиката ще разбере, че мнозинството в камарата и кабинетът са в пълно несъгласие, че с оставката на кабинета той ще заздравя връзката си с мнозинството, че има само една пречка за установяване на добро съгласие между него и мнозинството — това е министерският кабинет.

Нещо повече, „National“ се мъчи да даде възможност на правителството за почетно отстъпление; той иска да бъде оттеглено обвинението, предявено срещу министрите. Гласуването на камарата е достатъчно наказание за тях. Според него крайната мярка трябва да бъде оставена за случай, че министрите действително нарушат конституцията с някакво определено действие.

— Да — възкликва накрая „National“, — всичко *задължава* кабинета да подаде оставка; собствените му декларации толкова го обвързват, че според нас той едва ли ще посмее да остане на власт. Г-н Баро заяви тази вечер, че ако събранието гласува против неотложността на предложението, *то само* ще поеме отговорността за събитията, които ще последват. Е добре, щом се прекратява отговорността, трябва да се прекрати и властта. Щом кабинетът не желае да носи отговорност за събитията, той не трябва и да ги ръководи. Като сне отговорността от себе си, г-н Баро с това постави на трибуната решението си за оставка.

Казано накратко, „National“ не вярва в доброволната оставка на правителството и също така малко вярва в неговото освобождение от страна на президента.

Но ако правителството няма намерение да се съобразява с волята на събранието, не му остава нищо друго освен *държавен преврат*.

Разпускане на Националното събрание и подготовка на монархическа реставрация с помощта на военна сила — ето какво прозира зад опасенията на „National“, че правителството ще остане на своя пост.

Ето защо „National“ и червените вестници молят народа на всяка цена да запази спокойствие, да не дава и най-малък повод за насилствени мерки, тъй като избухване на вълнения може само да укрепни падащия кабинет, може да бъде само в полза на роялистката контрареволуция.

Че все повече назрява държавен преврат, личи от сблъскванията между Шангарние и офицерите от мобилната гвардия. „Bouchers de Cavaignac“* не проявяват никакво желание да бъдат използвани за роялистки преврат. Поради това те трябва да бъдат разпуснати. Те роптаят — и Шангарние заплашва да пусне в действие против тях сабите, поставя техните офицери под арест.

Положението на глед се усложнява, но в действителност става много просто, така просто, както е винаги пред революция.

Конфликтът между Събранието и президента с неговите министри излезе наяве. Франция не може повече да съществува под

* Касапите на Кавеняк. *Ред.*

властта на безсилните хора, които я управляваха през последните 10 месеца. Дефицитът, потиснатото състояние на индустрията и търговията, товарът на данъците, които разоряват земеделието, стават все по-непоносими. Големи, решителни мероприятия стават все по-наложителни, а всяко ново правителство се оказва още по-безсилно и бездейно от предишното, докато най-после Одилон Баро не достигна върха на бездействието, като за шест седмици не направи абсолютно нищо.

Но с това той извънредно много оправи положението. След него вече е невъзможно никакво правителство на „добропорядъчната“ република. Смесените правителства (временното правителство и Изпълнителната комисия¹⁸⁵), правителството „National“, правителството на предишната левица — всичко е опитано, всичко се е изтъркало и е отхвърлено. Дошъл е редът на Тиер, а Тиер е открита монархическа реставрация.

Монархическа реставрация или червена република — такава е сега единствената алтернатива във Франция. Кризата може да се забави още няколко седмици, но тя трябва да избухне. Пък и Шангарние-Монк с неговите триста хиляди души, които за 24 часа могат да се окажат напълно на негово разположение, явно няма намерение дълго да чака.

Ето с какво се обясняват опасенията на „National“. Той съзнава неспособността си да овладее положението. Той знае, че всяко насилствено сменяване на правителството ще доведе на власт неговите най-зли врагове, че за него е еднакво гибелна както монархията, така и червената република. Оттук неговият копнеж за миролюбива сделка, неговата любезност по отношение на министрите.

Скоро ще видим дали за окончателната победа на червената република е необходимо Франция за кратко време да мине през монархическа фаза. Това е възможно, но малко вероятно.

Едно е несъмнено: „добропорядъчната“ република се пука по всички шевове, а след нея — наистина, може би след няколко кратки интермецо — е възможна само *червена република*.

Написано на 28 януари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 209, 31 януари 1849 г.

* СИТУАЦИЯТА В ПАРИЖ

Кьолн, 30 януари. Когато вчера сутринта в извънредното издание на нашия вестник съобщихме, че в Париж се кани да се разрази буря, първични избиратели на първата камара измежду хленчещите написаха под нашия лист: *Това е лъжа! Няма да ни изплашите!* и т. н. в стила на филистерските ругатни.

Тези жалки хорица видяха в нашето извънредно издание обикновена изборна маневра, като че ли първата и втората камара или дори цялото пруско движение могат да ни накарат да фалшифицираме историята на европейската революция!

Штуп — между гласните за първата камара! Рентниерът фон *Витгенщайн* — между гласните за първата камара! Съдебният чиновник фон Гроде — между гласните за първата камара! И при все това революционното чудовище в Париж се осмелява отново да ръмжи! *Quelle horreur!**

В днешния брой на нашия вестник писахме между другото следното за ситуацията в Париж:

„Опасността от народно въстание засега е отстранена с гласуването на камарата *против* незабавното забраняване на клубовете, т. е. изобщо против забраняването на клубовете. Но нагрява нова опасност: *опасност от държавен преврат.*“ „Ако правителството няма намерение да се съобразява с волята на Събраниято, не му остава нищо друго освен *държавен преврат.* Разпускане на Националното събрание и подготовка на монархическа реставрация с помощта на военна сила — ето какво прозира зад опасенията на „National“, че правителството ще остане

* Какъв ужас! *Ред.*

на своя пост... Че все повече назрява държавен преврат, личи от сблъскванията между Шангарние и офицерите от мобилната гвардия... Положението на глед се усложнява, но в действителност става много просто, така просто, както е винаги пред революция. Конфликтът между Събранието и президента с неговите министри излезе наяве... *Монархическа реставрация или червена република* — такава е сега единствената алтернатива във Франция... „Добропорядъчната“ република се пука по всички шевове, а след нея — наистина, може би след няколко кратки интермецо — е възможна само *червена република*.“

В нашия извънреден брой ние предсказахме криза за 29-ти.

Печатаните по-долу кореспонденции от Париж от 29-ти показват на читателите ни колко точни са били нашите съобщения и колко вярно обрисовахме днес ситуацията във Франция.

Написано на 30 януари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в извънредна притурка на
„Neue Rheinische Zeitung“, бр. 209,
31 януари 1849 г.*

KÖLNISCHE ZEITUNG“ ЗА ИЗБОРИТЕ

Кьолн, 30 януари. Най-после и „Kölnische Zeitung“ е получил сведения за изборите, и то такива сведения, които слагат поне малко балсам на неговите рани.

„Демократическите информации за изборите“ — възкликва достопочтеният Брюгеман в радостен захлас, — „демократическите информации за изборите“ (т. е. информацията на „Neue Rheinische Zeitung“) *„са невероятно преувеличени. Ние получаваме сега протести от всички страни.“*

От всички страни! „Kölnische Zeitung“ иска да ни смаже с тежестта на своите „протести“. Навярно двете страници кратки сведения за резултатите от изборите, всяка от които показва „невероятното преувеличение на „Neue Rheinische Zeitung“, всяка от които свидетелствува за победата на конституционалистите, трябва да ни накарат да се изчервим от срам?

Напротив.

„Ние получаваме сега протести от всички страни.“

Достопочтеният Брюгеман не „преувеличава“. Той наистина е получил общо цели *четири* протеста: от запад (Трир), от север (Хам), от юг (Зигбург) и от изток (Ансберг)! Нима това не са „протести от всички страни“ против „невероятно преувеличените демократически информации за изборите“?!

Нека оставим засега „Kölnische Zeitung“ да се наслаждава на вярата си, че в тези четири решаващи пункта са победили конституционалистите. Това наслаждение и без туй е отровено вече от скръбта, че в много пунктове конституционалистите все пак се оказаха победени поради това, че „масите много лесно се подлъгват“.

Наивно признание на конституционалистите, че *те* не съумяват да „подлъжат“ „масите“!

Все пак на „Kölnische Zeitung“ му остава едно утешение. Какво е то? Утешението, че кобленцкият кореспондент на „Deutsche Zeitung“ е негов другар по нещастие, че при сегашните печални обстоятелства той намери подходящи думи, достойни да фигурират в първите колони на „Kölnische Zeitung“:

„Забележете, че тук, както и навсякъде, *политическият въпрос* отстъпва на заден план в сравнение със социалния въпрос, *изцяло се поглъща от него.*“

Само до преди няколко дни „Kölnische Zeitung“ не искаше и да знае за социален въпрос. Той или никак не говореше по този отвлечен въпрос, или говореше с малко лекомислен тон (доколкото изобщо „Kölnische Zeitung“ може да бъде лекомислен). По отношение на социалния въпрос „Kölnische Zeitung“ проявяваше безбожно неверие и волнодумство. И изведнъж с него става това, което станало с рибаря от „Хиляда и една нощ“: както пред рибаря израснал гигантският дух, излязъл от отворената бутилка, извадена от морското дъно, така пред треперещия „Kölnische Zeitung“ неочаквано и заплашително израсна от избирателната урна гигантският призрак на „социалния въпрос“. Достопочтеният Брюгеман пада изплашен на колене; последната му надежда изчезва, приракът наведнъж поглъща целия му „политически въпрос“ заедно с почвата на законността и с всичко останало — всичко онова, което той така нежно лелея толкова години.

Мъдра политика води „Kölnische Zeitung“, няма що! Той се опитва да поразкраси *политическото* си поражение със своето *социално* поражение.

Това откритие — че е разбит не само в политическата, но и в социалната област. — е най-големият „опит, придобит от „Kölnische Zeitung“ след първичните избори“!

Но може би „Kölnische Zeitung“ се е въодушевявал от „социалния въпрос“ и по-рано?

Наистина, Монтеско LVI заяви в „Kölnische Zeitung“, че социалният въпрос е безкрайно важен и че признаването на октроираната конституция е решение на социалния въпрос*.

Но тъкмо признаването на октроираната конституция е преди всичко онова, което „Kölnische Zeitung“ нарича „*политически* въпрос“.

И така, ако *до* изборите *политическият* въпрос поглъщаше социалния въпрос, *след* изборите *социалният* въпрос поглъща по-

* Виж настоящия том, стр. 194. *Ред.*

литическия въпрос. Ето значи каква била разликата, ето в какво се състои придобитият през последните първични избори опит — че след изборите се смята за правилно тъкмо противоположното на онова, което се смяташе за безспорна истина до изборите.

„Социалният въпрос поглъща политическия въпрос!“

Да оставим настрана даденото от нас още преди изборите съвсем конкретно доказателство, че не може да се говори за „социален въпрос“ изобщо, че всяка класа има *свои* социален въпрос и че заедно с този социален въпрос на определената класа съществува и определен политически въпрос за тази класа*. Да оставим настрана всички тези несериозни — пред лицето на сериозната и солидна „Kölnepin“ — забележки и да се постареем, доколкото е възможно, да проследим течението на мислите и стила на този принципен и дълбокомислен вестник.

Под социален въпрос „Kölnische Zeitung“ подразбира въпроса: как да се помогне на дребната буржоазия, на селяните и на пролетариата?

И ето че сега, когато дребната буржоазия, селяните и пролетариатът се освободиха по време на първичните избори от влиянието на едрата буржоазия, на висшето дворянство и на висшите чиновници, „Kölnische Zeitung“ провъзгласява: „Социалният въпрос поглъща политическия въпрос!“

Прекрасно утешение за „Kölnische Zeitung“! И така, фактът, че работниците, селяните и дребните буржоа с явно мнозинство на гласовете провалиха представителите на едрата буржоазия и другите конституционалисти, кандидати на „Kölnische Zeitung“, съвсем не е поражение на „конституционалистите“! Поражението на конституционалистите говори не за победата на демократите, а за това, че политиката е отстъпила на заден план пред материалните въпроси.

Каква солидна дълбокомисленост на нашия съсед-публицист! Нима тези дребни буржоа, които се намират пред пропадане, са във възторг от октроираната конституция? Нима тези селяни, които се задъхват под ярема на ипотечните задължения и на лихварите или пъшкат под феодалните повинности, се възхищават от финансовите и феодалните барони, от своите експлоататори, в чийто интерес именно е изобретена октроираната конституция? И най-после, нима пролетариите, които страдат едновременно от законодателното усърдие на бюрократите и от жаждата на нашата буржоазия за обогатяване, имат причини да изпадат във възторг от това, че

* Виж настоящия том, стр. 202—208. *Ред.*

октроираната конституция споява с нови връзки тези две класи, които смучат соковете на народа?

Нима и трите тези класи не са заинтересовани преди всичко от премахването на горната камара, която представлява не тези класи, а техните преки врагове и потисници?

Прав си е „Kölnische Zeitung“, няма що: социалният въпрос поглъща политическия, класите, които неотдавна навлязоха в политическото движение, ще гласуват в интерес на „социалния въпрос“ против собствените си политически интереси, за октроираната конституция!

Могат ли дребните буржоа и селяните, а още повече пролетариите, да намерят по-добра форма на държавен строй от демократическата република за защита на своите интереси? Не са ли тези именно класи най-радикалните, най-демократичните класи на цялото общество? Не е ли тъкмо пролетариатът специфично *революционната* класа? — „Все едно“ — възкликва „Kölnische Zeitung“, — „социалният въпрос поглъща политическия“.

Ако вярваме на „Kölnische Zeitung“, победата на социалния въпрос е същевременно и победа на октроираната конституция.

Но „социалният въпрос“ на „Kölnische Zeitung“ има още едно съвсем особено свойство. Прочетете информацията на „Kölnische Zeitung“ за изборите за горната камара и за техния „щастлив резултат“, който се състои в това, че г-н Йозеф Дюмон е избран за гласен. С това собственият социален въпрос на „Kölnische Zeitung“ е вече решен и пред този факт отстъпват на заден план всички второстепенни „социални въпроси“, които навярно ще изплуват на повърхността при изборите за плебейската долна камара.

Гледайте само да не би безпощадната буря на световноисторическия „политически въпрос“, който в този момент се надига страховито в Париж, да помете хилавия „социален въпрос“ на „Kölnische Zeitung“!

Написано от К. Маркс на 30 януари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 210, 1 февруари 1849 г.

КАМПАУЗЕН

Кьолн, 3 февруари. Научихме от съвсем сигурен източник, че пред откриването на камарите правителството Бранденбург ще подаде оставка и че господин Кампхаузен ще се представи на камарите при тяхното откриване като нов министър-председател.

Уверени бяхме, че се готви нещо подобно, когато преди няколко дни тукашните приятели на този ловък държавник започнаха да разпространяват слуха, че политиката му била омръзнала:

От светски шум съм уморен.
 Що значат радости и скърби?
 О, сладък мир,
 всели се в мен!¹⁸⁶

Затова той искал отново да се оттегли в лоното на тихия си домашен живот и да ограничи размислите си с по-малко вълнуваща област — спекулата с масло.

За всеки досетлив човек трябва да е ясно: господин Кампхаузен е почувствувал нужда пак да бъде поканен да спасява короната и „трогнат от собственото си великодушие“, е пожелал още веднъж да изиграе с присъщото му достойнство ролята на „акушерка на конституционния трон“.

Буржоазната опозиция в камарата ще тържествува по повод на тази парламентарна „победа“. Немците са късопаветни и лесно прощават. Същата левица, която миналата година беше против господин Кампхаузен, ще приветствува с благодарност неговото назначаване като голяма отстъпка от страна на короната.

Но за да не позволи народът втори път да бъде измамен, ще припомним накратко най-забележителните деяния на този „мислещ“ държавник.

Господин Кампхаузен възкреси погребания на 18 март *Обединен ландтаг* и постигна споразумение с него за някои основни начала на бъдещата конституция.

По този начин господин Кампхаузен постигна споразумение относно *законната почва*, т. е. относно косвеното отричане на революцията.

След това господин Кампхаузен ни ошастливи с *косвени избори*.

Господин Кампхаузен втори път се отрече от революцията, от един от главните ѝ резултати, като превърна бягството на Пруския принц в пътешествие с познавателна цел и го призова да се върне от Лондон.

Господин Кампхаузен организира гражданското опълчение така, че то от самото начало се превърна от въоръжение на народа във въоръжение на една класа и противопостави народа и гражданското опълчение като враждебни сили.

В същото време господин Кампхаузен допусна старопруската бюрокрация и армия да се реорганизируют и с всеки изминат ден да стават все по-способни да подготвят контрареволуционни държавни преврати.

Господин Кампхаузен допусна паметните избивания с шрапнели на почти съвсем невъоръжените полски селяни.

Господин Кампхаузен започна войната с Дания, за да даде отдушник на патриотичния жар и да възстанови популярността на пруската гвардия. След като постигна тази цел, той с всички сили помагаше да се прокара във Франкфурт подписаното в Малмьо гнусно примирие, което беше необходимо за похода на Врангел срещу Берлин.

Господин Кампхаузен се ограничи с отменяването на някои реакционни старопруски закони в Рейнската провинция, но запази непокътнато във всички стари провинции цялото полицейско законодателство на пруското право.

Господин Кампхаузен пръв започна да интригува против единството на Германия — тогава още безусловно революционно, — като, първо, свика наред с франкфуртското Национално събрание своя берлински компромисен парламент, а след това с всички средства се бореше против решенията и влиянието на Франкфуртското събрание.

Господин Кампхаузен поиска от своето събрание да ограничи учредителните си пълномощия само с пълномощията за постигане на „съглашение“.

След това господин Кампхаузен поиска от събранието да се обърне към короната с адрес, в който да признае това ограни-

чение на своите пълномощия — както би постъпило, ако беше конституционна камара, свикването на която може да бъде произволно отсрочено или да бъде тя разпусната.

После господин Кампхаузен поиска от него да се отрече от революцията и дори направи това въпрос на доверие към правителството.

Господин Кампхаузен внесе в своето събрание такъв проект за конституция, който малко се отличава от октроираната конституция и който предизвика тогава обща буря от възмущение.

Господин Кампхаузен се хвалеше, че е министър на посредничеството, но това посредничество не беше нищо друго освен посредничество между короната и буржоазията с цел заедно да изменят на народа.

Най-после господин Кампхаузен подаде оставка, когато се бяха напълно споразумели за тази измяна и бяха я подготвили дотолкова, че тя можеше да бъде осъществена на практика от правителството на делото и от неговите констепли.

Господин Кампхаузен стана посланик при така наричаната централна власт и заемаше този пост при всички правителства. Той оставаше посланик по времето, когато във Виена войските на хърватите, русините и власите тъпчеха немската земя, обстрелваха и палеха най-хубавия от градовете на Германия и така възмутително се разправяха с него, както никакъв Тилли не се е разправял с Магдебург¹⁸⁷. Той си оставаше посланик и не си помръдна дори и пръста.

Господин Кампхаузен си оставаше посланик при Бранденбург, следователно взе участие в пруската контрареволуция и даде съгласието си името му да фигурира в неотдавнашната пруска циркулярна нота, която открито и безсрамно искаше възстановяването на стария бундестаг¹⁸⁸.

Най-после — сега господин Кампхаузен поема шефството на правителството, за да прикрие отстъплението на контрареволуцията и да ни осигури за дълги времена ноемврийските и декемврийските завоевания.

Такива са някои от великите дела на Кампхаузен. Ако стане сега министър, той ще побърза да направи списъка на тези дела по-дълъг. Ние пък ще им водим колкото може по-точна сметка.

Написано от К. Маркс на 3 февруари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 213, 4 февруари 1849 г.

СЪДЕБНИЯТ ПРОЦЕС СРЕЩУ „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“¹⁸⁹

РЕЧ НА МАРКС

Господа съдебни заседатели! Днешният процес има известно значение, защото членове 222 и 367 на Code pénal*, по които е обвинен „Neue Rheinische Zeitung“, са единствените членове в рейнското законодателство, които могат да бъдат използвани от властите против печата, като не говорим, разбира се, за случаите на пряко призоваване към бунт.

Всички вие знаете колко пристрастно прокуратурата преследва „Neue Rheinische Zeitung“. Но въпреки всичките ѝ старания досега тя не успя да предяви срещу нас обвинение в други престъпления освен предвидените в членове 222 и 367. Ето защо смятам за необходимо в интерес на печата да се спра по-подробно на тези членове.

Но преди да пристъпя към юридически анализ, позволете ми да направя една забележка от личен характер. Прокурорът нарече *низост* следното място от инкриминираната статия: „Нима г. Цвайфел не обединява в свое лице изпълнителната власт със законодателната? Може би лаврите на оберпрокурора трябва да прикрият греховете на народния представител?“ Господа! Човек може да бъде много добър оберпрокурор и в същото време лош народен представител. Може би господин Цвайфел е добър оберпрокурор именно защото е лош народен представител. Изглежда, че прокуратурата е слабо запозната с парламентарната история.

* Наказателният кодекс. *Ред*

Zwei
politische Prozesse.

Verhandelt vor den Februar-Richtern in Köln.

I.

Der erste Pressprozeß der Neuen
Rheinischen Zeitung.

II.

Prozeß des Kreis-Ausschusses der
rheinischen Demokraten.

Köln, 1849.

Verlag der Expedition der Neuen Rheinischen Zeitung.

Заглавната страница на „Два политически процеса“ с текста на речите на К. Маркс и Ф. Енгелс на съдебните процеси в Кьолн

Какво лежи в основата на въпроса за несъвместимостта, който заема такова важно място в дебатите в конституционните камари? Недоверието към представителите на изпълнителната власт, подозрението, че представителят на изпълнителната власт много лесно принася интересите на обществото в жертва на интересите на съществуващото правителство и поради това е най-неподходящ за ролята на народен представител. А какво да кажем по-специално за положението на прокурора? В коя страна тази длъжност не се смята за несъвместима с високото звание народен представител? Ще ви припомня за нападките във френския и белгийския печат, във френската и белгийската камари срещу Ебер, Плугулм, Баве, които нападки бяха насочени именно против това доста противоречиво съвместителство в едно лице на качествата на генерален прокурор и депутат. Никога тези нападки не са имали за последица съдебно преследване, дори при правителството на Гизо, а Франция на Луи-Филип и Белгия на Леополд са считани за образцови конституционни държави. Вярно е, че в Англия нещата стоят малко по-иначе по отношение на *attorney-general* и *solicitor-general*, но тяхното положение съществено се отличава от положението на *procureur du roi*. Те са по-скоро в една или друга степен съдебни чиновници. Ние, господа, не сме конституционалисти, но заставаме на гледището на господата наши обвинители, за да ги сразим на собствената им почва със собственото им оръжие. Ето защо ние се позоваваме на конституционния обичай.

Прокурорът иска да заличи цял период от парламентарната история с помощта на изтъркани фрази за морала. Аз решително отхвърлям неговия упрек в низост и обяснявам този упрек с неговата неосведоменост.

Преминavam към юридическата страна на делото.

Моят защитник* вече ви доказа, че обвинението в оскърбяване на оберпрокурора Цвайфел, ако не се позовава на пруския закон от 5 юли 1819 г., би било по начало неоснователно. Член 222 на *Code pénal* говори само за „*outrages par paroles*“, за словесни оскърбления, а не за оскърбления в писмена или печатна форма. Но пруският закон от 1819 г. имаше за цел да допълни, а не да отмени член 222. Пруският закон може да разпростре наказанията по член 222 върху оскърбленията в писмена форма само когато *Code* наказва аналогичните оскърбления в словесна форма. Писмените оскърбления трябва да са нанесени в същата обстановка и при същите условия, които се предвиждат по член 222 за словесни

* Шнайдер II. Ред.

оскърбления. Ето защо трябва точно да се определи смисълът на член 222*.

В мотивировката на чл. 222 (Exposé par M. le conseiller d'état Berlier, séance du février 1810**) четем:

„Il ne sera donc ici question que des seuls outrages qui compromettent la paix publique, c-à-d. de ceux dirigés contre les fonctionnaires ou agents publics dans l'exercice ou à l'occasion de l'exercice de leurs fonctions; dans ce cas ce n'est plus un particulier, c'est l'ordre public qui est blessé... La hiérarchie politique sera dans ce cas prise en considération: celui qui se permet des outrages ou violences envers un officier ministériel est coupable sans doute, mais il commet un moindre scandale que lorsqu'il outrage un magistrat.“

Преведено, това значи следното:

„Така че тук се касае само за такива оскърбления, които нарушават обществения ред, общественото спокойствие, т. е. за оскъряване на чиновници или длъжностни лица при изпълнение или във връзка с изпълнението на служебните им задължения; при такива случаи се оскърява не частно лице, а общественият ред... В такъв случай се взема под внимание политическата йерархия: който си позволява оскърбления или насилия спрямо длъжностно лице, е несъмнено виновен, но той предизвиква с това по-малък скандал, отколкото ако оскърби съдия.“***

От тази мотивировка вие виждате, господа, каква е била целта на законодателя, когато е формулирал член 222. Този член е приложим „само“, когато има оскърбление на чиновници, когато се нарушава общественият ред, общественото спокойствие. Но кога се нарушава общественият ред, la paix publique? Само тогава, когато има бунт с цел да се премахнат законите или когато се пречи на прилагането на съществуващите закони, т. е. когато се оказва съпротива на чиновник, който изпълнява закона, когато се пречи на служебни действия на чиновник при изпълнение на неговите задължения, пресичат се тези действия. Съпротивата може да се ограничи само с роптание, с оскърбителни думи, но може да стигне и до насилиствени актове, до противодействие със сила. Outrage, оскърбление, е само по-ниска степен на violence, неподчинение, съпротива със сила. Ето защо в мотивировката се казва „outrages ou violences“

* Член 222 гласи точно: „Lorsqu'un ou plusieurs magistrats de l'ordre administratif ou judiciaire auront reçu, dans l'exercice de leurs fonctions ou à l'occasion de cet exercice, quelque outrage par paroles tendant à inculper leur honneur ou leur délicatesse, celui qui les aura ainsi outragés sera puni d'un emprisonnement d'un mois à deux ans. [Ако на едно или няколко длъжностни лица от административно или съдебно ведомство при изпълнение или във връзка с изпълнение на техните служебни задължения бъде нанесено някакво словесно оскърбление с цел да бъде засегната тяхната чест или деликатност, лицето, което ги е оскърбило по такъв начин, се наказва със затвор от един месец до две години].“ (Курсивът е на Маркс. Ред.)

** Изложено от г-на члена на Държавния съвет Берлие на заседание през февруари 1810 година. Ред.

*** Курсивът е на Маркс. Ред.

„оскърбление или насилие“. По смисъла си и двете думи са сходни; но violence, насилието, е само отегчаваща вината форма на outrage, оскърбление, нанасяно на чиновник, който изпълнява своите задължения.

И така, тази мотивировка има предвид: 1) че оскърблението се нанася на чиновник, когато той извършва служебни действия, и 2) че то му се нанася при негово лично присъствие. В никакъв друг случай не може да се говори за действително нарушение на обществения ред.

Вие ще видите тази предпоставка в целия отдел, който се отнася до „outrages et violences envers les dépositaires de l'autorité et de la force publique“, т. е. до „оскърбления и насилия, причинявани на носители на държавния авторитет и държавната власт“. Различните членове на този отдел определят следната градация на неподчинението: израз на лицето, думи, заплахи, актове на насилие; последните от своя страна се различават по степента на тежестта си. Най-после във всички тези членове се говори за засилване на наказанието, когато тези различни форми на неподчинение стават в съдебната зала. Предизвиканият тук „скандал“ се смята за най-голям скандал и за най-крещящо нарушение на спазването на законите, *raix publique*.

Поради това член 222 е приложим в случаи на писмени оскърбления на чиновници само ако такива оскърбления се нанасят: 1) в личното присъствие на чиновника, 2) през време, когато той изпълнява служебните си задължения. Моят защитник, господа, ви приведе подобен пример. Така, той сам би попаднал под действието на чл. 222, ако например сега, през време на съдебното заседание, оскърбеше председателя в писмено обръщение и пр. Но този член на Code pénal в никакъв случай не може да бъде приложен към статия във вестник, която „нанася оскърбление“ дълго време след изпълнението на служебните задължения от страна на чиновника и в негово отсъствие.

Това тълкование на член 222 може да ви обясни привидния пропуск, привидната непоследователност на Code pénal. Защо аз имам право да оскърбя краля и в същото време нямам право да оскърбя оберпрокурора? Защо Code — за разлика от пруското право — не предвижда наказание за *оскърбление на величеството*?

Защото кралят никога не изпълнява само задължения на чиновник, а винаги възлага изпълнението им на други, защото кралят никога не действа спрямо мен лично, а само чрез своите представители. Излезлият от френската революция деспотизъм на Code pénal се отличава от патриархално-дребнавия деспотизъм на пруското

право както небето от земята. Наполеоновият деспотизъм ме поставя под съкрушителния си удар, щом аз действително преча на държавната власт, дори само чрез оскърбяване на чиновник, който, изпълнявайки служебните си задължения, упражнява по отношение на мен държавната власт. Но във от изпълнението на тези служебни задължения чиновникът става обикновен член на гражданското общество, без никакви привилегии, без никакви изключителни средства за защита. А пруският деспотизъм противопоставя на мен чиновника като някакво висше, свещено същество. Качеството чиновник сякаш се среща с него както свещеническата благодат с католическия свещеник. Пруският чиновник винаги е свещенослужител за пруския мирянин, т. е. не-чиновник. Оскърбяването на такъв свещенослужител, дори и когато той не изпълнява служебните си задължения, дори когато отсъства, върнал се към частния си живот, си остава все пак оскверняване на религията, кощунство. Колкото по-висока длъжност заема чиновникът, толкова по-тежко е осквернението на религията. Ето защо най-голямото оскърбление на държавен свещенослужител е оскърблението на краля, оскърблението на величеството, което според Code pénal е просто невъзможно от гледището на наказателното право.

Но ще кажат, ако член 222 на Code pénal говореше само за outrages на чиновник „dans l'exercice de leurs fonctions“, за оскърбления на чиновник при изпълнение на служебни задължения, не би било нужно да се казва, че законодателят предполага *лично присъствие* на чиновника, което е необходимо условие за всяко попадащо под чл. 222 оскърбление. Обаче член 222 прибавя към думите: „dans l'exercice de leurs fonctions“ и думите: „à l'occasion de cet exercice“.

Прокурорът превежда тези думи така: „По отношение на тяхната служба“. Аз ще ви докажа, господа, че този превод е неверен и направо противоречи на мисълта на законодателя. Погледнете член 228 от същия раздел. Там пише: който *удари* чиновник „dans l'exercice de ses fonctions ou à l'occasion de cet exercice“, се наказва със затвор от две до пет години. Може ли това да се преведе: „По отношение на неговата служба“? Може ли да се нанасят *относителни* удари? Изоставя ли се тук предпоставката за лично присъствие на чиновника? Мога ли аз да набия един отсъстващ? Явно е, че трябва да се преведе: „Който удари чиновник *по повод* на изпълнение на служебните му задължения.“ В член 228 намираме обаче буквално същата фраза, както в член 222. Думите „à l'occasion de cet exercice“ явно имат еднакво значение и в двата члена. Следователно, тези допълнителни думи не само не изключват условието за *лично присъствие* на чиновника, но, напротив, предполагат го.

Историята на френското законодателство ви предлага още едно убедително доказателство за това. Вие помните, че във Франция през първите времена на Реставрацията партиите са влизали в безпощадни схватки в парламентите, в съдилищата, стигали са до бой с ножове в Южна Франция. Съдилищата със съдебни заседатели тогава не са били нищо друго освен военно-полеви трибунали на победилата партия срещу победената партия. Опозиционният печат бичувал безпощадно съдебните присъди. Член 222 не давал никакво оръжие против тази нежелателна полемика, защото член 222 можел да се приложи само в случай на оскърбление на съдебните заседатели в съда, в тяхно лично присъствие. Поради това изфабрикували през 1819 г. нов закон, който наказвал всякакви нападки против chose jugée, против произнесена присъда. Code pénal не познава тази неприкосновеност на съдебната присъда. Биха ли го допълняли с нов закон, ако член 222 се отнасяше до оскърбления „по отношение“ изпълнението на служебните задължения?

Но какво цели допълнението: „à l'occasion de cet exercice“? То не цели нищо друго, освен да осигури чиновника от нападки малко преди или след изпълнението на служебните задължения. Ако чл. 222 говореше само за „оскърбления и насилия“ по отношение на чиновника през времето, когато той изпълнява служебните си задължения, аз бих могъл например да изхвърля надолу по стълбите един съдебен изпълнител след извършването на описа и да твърдя след това, че съм го оскърбил едва след като той е престанал да бъде за мен изпълняващ длъжността си съдия изпълнител. Аз бих могъл да нападам един мирови съдия, когато той язди към моето жилище, за да упражни съдебно-полицейските си функции, да го напердаша и след това да се отклоня от заплашващото ме съгласно чл. 228 наказание, като се позовавам на това, че съм го малтретирал не през време, а преди изпълнението на служебните му задължения.

Следователно допълнението „à l'occasion de cet exercice“, във връзка с изпълнението на служебни задължения, цели сигурността на изпълняващия длъжността си чиновник. То се отнася до оскърбления и насилствени действия, които се извършват наистина не непосредствено през време на изпълнението на служебните задължения, но малко преди или след това и което е важно то — намират се в жива връзка с изпълнението на служебните задължения, т. е. при всички условия предполагат личното присъствие на оскърбявания чиновник.

Нужни ли са повече доказателства, че чл. 222 е неприложим по отношение на нашата статия, дори ако оскърбявахме в нея г. Цвайфел? Когато тази статия е била писана, г. Цвайфел е от-

съществувал; той е живял тогава не в Кьолн, а в Берлин. Когато тази статия е била писана, г. Цвайфел е изпълнявал не длъжността на оберпрокурор, а на съглашател¹⁹⁰. Следователно той не е могъл да бъде оскърбен или охулен като изпълняващ длъжността си оберпрокурор.

Независимо от всичко изложено дотук и по друг начин се изяснява, че член 222 е неприложим към инкриминираната статия на „Neue Rheinische Zeitung“.

Това следва от разликата, която Code pénal прави между *обида* и *клевета*. Точното определение на това различие ще намерите в чл. 375. След като се говори за „клевета“, тук се казва:

„Quant aux injures ou aux expressions outrageantes qui ne renfermeraient l'imputation d'aucun fait précis“ (в чл. 367 за „клеветата“ това се нарича: „des fait-qui, s'ils existaient“, факти, които, ако биха били истински *факти*), „mais celle d'un vice déterminé... la peine sera une amende de seize à cinq cent francs“. „Хули и обидни изрази, които не съдържат обвинение в определено действие, а в определен порок... се наказват с глоба от шестнадесет до петстотин франка.“

В член 376 е казано по-нататък:

„Всички други хули или обидни изрази... влекат след себе си само обикновено административно наказание.“

И тъй кое подпада под клевета? Хули, с които се приписват на обиждания *определени факти*. Какво се разбира под обида? Обвиняване в определен порок и обидни изрази от общ характер. Ако кажа: „вие сте откраднал сребърна лъжица“, аз ви клеветя по смисъла на Code pénal. Но ако кажа: „вие сте крадец, вие имате склонност да крадете“, аз ви нанасям *обида*.

Но статията на „Neue Rheinische Zeitung“ съвсем не хвърля на г. Цвайфел обвинение: г. Цвайфел е предател на народа, г. Цвайфел е направил позорни изявления. Напротив, в статията е ясно казано: „Господин Цвайфел бил казал още, че в течение на осем дни ще сложи край в Кьолн на Рейн на 19 март, на клубовете, свободата на печата и другите ненормалности на злочастната 1848 г.“

Така че на г. Цвайфел се приписва като вина съвсем определено заявление. Следователно, ако би трябвало да се избира кой от двата члена е приложим в дадения случай — 222 или 367, това не би могъл да бъде член 222 относно обидата, а член 367 относно клеветата.

Защо прокуратурата вместо член 367 е приложила към нас член 222?

Затова, защото член 222 е много по-неопределен и дава повече възможност да се изфабрикува присъда, щом са решили да осъдят някого. Посегателствата върху „délicatesse et honneur“, върху дели-

катността и честта не се поддават на никакво определение. Какво е чест, какво е деликатност? Какво е посегателство върху тях? Това зависи напълно от индивида, с който си имам работа, от степента на неговата образованост, от неговите предразсъдъци, от неговото самомнение. Тук няма друга норма освен *poli me tangere** на една надута чиновническа суетност, която смята себе си за нещо несравнимо.

Но и членът за клеветата, член 367, е неприложим към статията на „Neue Rheinische Zeitung“.

Член 367 изисква „fait précis“, определен факт, „un fait qui peut exister“, факт, който може да бъде действителен факт. Обаче г. Цвайфел не е обвинен, че е отменил свободата на печата, че е затворил клубовете, че е унищожил мартенските завоевания в едно или друго място. Той е обвинен, че е направил просто изявления. А член 367 предполага обвинение в извършването на определени действия, които, ако биха били действителни действия, биха повлекли за виновния в извършването им преследване от страна на криминалната или изправителната полиция или пък биха му навлекли най-малкото презрението и омразата на гражданите.

Но простото *заявление*, че имам намерение да извърша това или онова, не може да носи за мене нито криминално, нито изправително-полицейско преследване. Дори не може да се твърди, че то непременно ще ми навлече омразата или презрението на гражданите. Разбира се, едно словесно заявление може да бъде израз на много низък, заслужаващ презрение и омраза начин на мислене. Но нима във възбудено състояние аз не мога да направя заявление, което заплашва с постъпки, които съм неспособен да извърша? Само постъпките показват доколко е било *сериозно* заявлението.

Освен това „Neue Rheinische Zeitung“ пише: „*Казват*, че г. Цвайфел заявил...“ За да оклеветя някого, трябва самият аз да не поставям под въпрос твърдението си, както е станало тук с думата „*казват*“. Аз трябва да се изразя категорично.

Най-после, господа съдебни заседатели, „*citoyens*“, гражданите, чиято омраза или презрение бих си спечелил, ако бъда обвинен в някакво действие, което съгласно чл. 367 се изисква, за да имаме *клевета*, тези „*citoyens*“, тези граждани в политическите работи изобщо вече не съществуват. В тези работи съществуват само привърженици на партии. Онова, което ми навлича омразата и презрението на членовете на една партия, предизвиква любов и уважение у членовете на друга партия. Органът на сегашното правителство, „*Neue Preussische Zeitung*“, обвини г. Цвайфел, че той е нещо като

* не ме докосвай. *Ред.*

*Робеспьер**. В очите на този вестник, в очите на неговата партия нашата статия не навлече на г. Цвайфел омраза и презрение, а, напротив, освободи го от тежачтата върху него омраза, от тежачщото върху него презрение.

Това съображение заслужава особено голям интерес не само за дадения случай, но за всички случаи, в които прокуратурата би се опитала да приложи член 367 по отношение на политическа полемика.

Изобщо, господа съдебни заседатели, ако вие искате да приложите член 367, членът за клеветата, в смисъла, в който го тълкува прокуратурата, по отношение на печата, вие ще отмените с помощта на наказателното законодателство свободата на печата, която беше призната от вас в конституция и е извоювана в революция. Тогава вие ще санкционирате всеки чиновнически произвол, вие ще дадете простор на всяка официална низост, като наказвате само разобличаването на низостта. За какво е тогава лицемерното признаване на свободата на печата? Ако съществуващите закони влизат в явно противоречие с току-що достигнатата степен на обществено развитие, именно на вас се пада, господа съдебни заседатели, да се произнесете по борбата между отживелите предписания на закона и живите изисквания на обществото. Тогава ваш дълг е да изпреварите законодателството, докато то осъзнае необходимостта да отговори на нуждите на обществото. Това е най-благородният атрибут на съда със съдебни заседатели. В разглеждания случай, господа, самата буква на закона улеснява тази задача. Вие трябва само да го тълкувате в духа на нашето време, на нашите политически права, на нашите обществени потребности.

Член 367 завършва със следните думи:

„La présente disposition n'est point applicable aux faits dont la loi autorise la publicité, ni à ceux que l'auteur de l'imputation était, par la nature de ses fonctions ou de ses devoirs, obligé de révéler ou de réprimer.“ „Настоящото постановление е неприложимо към деяния, разгласяването на които законът разрешава, както и към такива, разкриването или пресичането на които от страна на възбуждащото обвинението лице е произтичало от служебните му функции или от неговия дълг.“**

Няма съмнение, господа, че законодателят не е имал предвид свободния печат, като говори за *дълга* да се разкрива. Но също така малко е мислил и за това, че този член някога ще се прилага по отношение на свободния печат. Както е известно, при Наполеон не е съществувала никаква свобода на печата. Затова, ако искате да прилагате закона към такова стъпало на политическо и социално развитие, за каквото той не е бил предназначен,

* Виж настоящия том, стр. 27. *Ред.*

** Курзивът е на Маркс. *Ред.*

прилагайте го *целия*, тълкувайте го в духа на нашето време — и нека тази заключителна фраза на член 367 бъде в полза на печата.

Член 367, в ограничителния смисъл, в който го тълкува прокуратурата, изключва доказателствата за истината и допуска избличаване само когато то се опира на официални документи или на издадени вече съдебни присъди. Но за какво му е на печата да избличава *post festum**, едва след произнасяне на присъда? По своето призвание той е обществен страж, неуморим избличител на властодържите, вездесъщо око и вездесъщ глас на ревниво пазещия своята свобода народен дух. Ако тълкувате член 367 така, а вие сте длъжни така да го тълкувате, ако не искате да премахнете свободата на печата в интерес на правителствената власт, Code ви дава същевременно оръжие против злоупотребленията от страна на печата. Съгласно член 372 при избличение съдебното преследване и присъдата относно наличието на клевета трябва да бъдат отложени, докато се води следствието по повод на разобличените факти. Съгласно член 373 разобличение, което се окаже клевета, се наказва.

Господа! Достатъчен е един поглед върху инкриминираната статия, за да се убедите, че „Neue Rheinische Zeitung“ е бил далече от всякакво *намерение* да нанесе обида или да извърши клевета, а само е изпълнявал своя дълг да избличава, когато е нападал местния паркет и жандармите. Разпитът на свидетелите ви доказва, че относно жандармите ние съобщихме само действителните факти.

Но най-същественото в статията на „Neue Rheinische Zeitung“ е предсказанието за извършената по-късно контрареволуция, в нападката срещу правителството Ханзема, което отбеляза идването си на власт с чудатото твърдение, че колкото по-многобройна е полицията, толкова по-свободна е държавата. Това правителство си въобразяваше, че аристокрацията е вече победена и че сега то има само една задача: да лиши народа от неговите революционни завоевания в интерес на една класа — буржоазията. Така то подготвяше пътя на феодалната контрареволуция. Това, което ние разобличавахме в инкриминираната статия, не беше нищо повече от една, взета от окръжаващата ни среда, очевидна проява на систематичната контрареволуционна дейност на правителството Ханзема и изобщо на германските правителства.

Арестите в Кьоли не могат да се разглеждат като изолирано явление. За да се убедим в противното, достатъчно е да хвърлим

* — след празника, т. е. след като събитието е станало. *Ред.*

бегъл поглед на тогавашните събития. Малко преди това започнаха преследвания на печата в Берлин, за която цел се използваха членове от старото пруско право. Няколко дни по-късно, на 8 юли, бе арестуван Ю. Вулф, председател на дюселдорфския Народен клуб, и бяха направени обиски в домовете на редица членове на комитета на този клуб. Съдебните заседатели по-късно оправдаха Вулф и изобщо нито едно от политическите преследвания от онова време не получи санкцията на съда на съдебните заседатели. На същия 8 юли на офицерите, чиновниците и свръхщатните служители в Мюнхен беше забранено да участвуват в народни събрания. На 9 юли бе арестуван Фалкенхайн, председателят на дружеството „Германия“ в Бреслау. На 15 юли оберпрокурорът Шназе произнесе в дюселдорфския Граждански съюз формена обвинителна реч против Народния клуб, председателят на който на 9-ти бе арестуван по негово искане. Ето ви пример на високо безпристрастие на прокуратурата, пример, как оберпрокурорът се явява едновременно в ролята на привърженик на определена партия, а привърженикът на партия — в ролята на оберпрокурор. Въпреки заведеното против нас дело заради нашите нападки срещу Цвайфел, ние избличихме тогава Шназе¹⁹¹. Той наистина има благоразумието да не ни отговори. В същия ден, когато оберпрокурорът Шназе произнесе своята филипика против дюселдорфския Народен клуб, с кралска заповед бе забранен Демократическият окръжен съюз в Щутгарт. На 19 юли бе разпуснат Демократическият студентски съюз в Хайделберг, на 27 юли — всички демократически съюзи в Баден, а скоро след това във Вюртемберг и Бавария. И ние трябваше да мълчим при такъв явно предателски заговор на всички германски правителства против народа? Пруското правителство тогава не се осмели да направи онова, на което се решиха баденското, вюртембергското и баварското правителства. То не се осмели, защото пруското Национално събрание започна да се досеща за контрареволуционния заговор и бе започнало да се наежда против правителството Ханземан. Но, господа съдебни заседатели, аз заявявам открито, с най-дълбоко убеждение: ако пруската контрареволуция не се разбие скоро в една пруска народна революция, и в Прусия свободата на сдружаването и на печата ще бъдат напълно премахнати. И сега те вече са частично премахнати чрез обявяване на обсадни положения. В Дюселдорф и в някои окръзи на Силезия са се осмелили дори да възстановят цензурата.

Но не само общото положение на нещата в Германия, общото положение на нещата в Прусия ни задължаваше да следим с най-голямо недоверие всяка стъпка на правителството, да изблича

ваме пред народа и най-малките симптоми на прилаганата от него система. Тукашната, кьолнската прокуратура ни даваше особени поводи да я изобличаваме пред общественото мнение като оръдие на контрареволуцията. Само през месец юли ние трябваше да изобличим три незаконни ареста. В първите два случая държавният прокурор Хекер премълча, в третия той направи опит да се оправдае, но след нашия отговор млъкна по простата причина, че нямаше какво да каже¹⁹².

И при такива обстоятелства прокуратурата се осмелява да твърди, че в дадения случай имаме работа не с изобличаване, а с дребнава злостна клевета? Този възглед почива на някакво странно недоразумение. Що се отнася лично до мен, уверявам ви, господа, че аз по-охотно се занимавам с големите световноисторически събития, че предпочитам да анализирам хода на историята, отколкото да се занимавам с местните кумири, с жандарми и прокурори. Колкото и велики да се смятат тези господа, в гигантските битки на съвременността те са *нищо*, абсолютно *нищо*. Аз смятам за истинска жертва от наша страна, че се занимаваме да трошим копия с *подобни* противници. Но, първо, такъв е дългът на печата — да се застъпва за потисканите в непосредствената околна среда. И освен това, господа, главната опора на зданието на робството са подчинените политически и обществени власти, които непосредствено се сблъскват с отделните лица, с живите индивиди и с техния частен живот. Не е достатъчно да се води борба изобщо против съществуващите отношения и против висшите власти. Печатът трябва да пише против *дадения* жандарм, против *дадения* прокурор, против *дадения* ландрат. Защо бе победена *мартенската революция*? Тя реформира само политическите върхове, като остави непокътнати всички основи на тези върхове — старата бюрокрация, старата армия, старата прокуратура, старите съдии, родили се, израснали и побелели на служба на абсолютизма. Първият дълг на печата сега е *да подрови всички основи на съществуващия политически строй*. (Одобрителни възгласи на публиката.)

РЕЧ НА ЕНГЕЛС

Господа съдебни заседатели! Предидущият оратор спря вниманието си главно върху обвинението в оскърбяване на оберпрокурора г. Цвайфел; позволете ми сега да обърна вниманието ви върху обвинението в клевета срещу жандармите. Става дума преди всичко за онези членове на закона, на които се опира обвинението.

Член 367 от Наказателния кодекс гласи:

„Виновен в клевета е онзи, който на обществени места или на обществени събрания, или в автентичен и официален документ, или в *напечатано* или *ненапечатано съчинение*, което е било окачено, *продадено* или *раздадено*, е обвинил някого в действия, които, ако са действително извършени, биха повлекли за провинения в тяхното извършване преследване от страна на криминалната или изправителната полиция или пък биха му навлекли *презрението* или *омразата* на гражданите.“*

Член 370 добавя към това:

„Ако *истинността* на факта, на който почива обвинението, бъде *установен* по законен ред, лицето, повдигнало обвинението, се освобождава от всякакво наказание. — За законно се смята *само* такова *доказателство*, което се основава на *присъда* или на *някакъв автентичен документ*.“*

Господа! Прокуратурата ви даде *своето* тълкование на тези постановления на закона и на това основание поиска да бъдем признати за виновни. Вече ви бе обърнато внимание, че тези закони са били издадени по време, когато печатът се е намирал под цензура и когато изобщо са съществували съвсем други политически отношения. Поради това моят защитник** изказа възгледа, че вне не

* Курсивът е на Енгелс. *Ред.*

** Шнайдер II. *Ред.*

трябва да се смятат обвързани от тези остарели закони. Представителят на прокуратурата се присъедини към този възглед, поне относно член 370. Той се изрази така: „за вас, господа съдебни заседатели, главното, разбира се, е да установите *доказана* ли е истинността на въпросните факти“ — и аз благодаря на прокурора за това признание.

Но и да не сте съгласни с възгледа, че най-малкото член 370 в своето ограничение на доказателствата за истинността е остарял, то сигурно ще се съгласите, че в посочените членове трябва да се търси не такъв смисъл, какъвто им дава прокуратурата. Привилегията на съда на съдебните заседатели се състои именно в това, че съдебните заседатели могат да тълкуват законите независимо от традиционната съдебна практика така, както им подсказва здравият смисъл и тяхната съвест. Ние сме подведени под член 367 за това, че сме обвинили споменатите жандарми в действия, които, ако биха били действителни, биха им навлекли презрението и омразата на гражданите. Ако вие тълкувате тези думи: „омраза и презрение“ в смисъла, който иска да им придаде прокуратурата, то, докато е в сила член 370, се премахва всякаква свобода на печата. Как ще може тогава печатът да изпълнява първия си дълг, дълга да защитава гражданите от произвола на чиновниците? Щом той разобличи пред общественото мнение такъв произвол, ще бъде изправен пред съда и — ако нещата се развият, както желае прокуратурата — ще последват присъди за затвор, глоба и лишаване от граждански права, с изключение може би на случая, когато печатът публикува една съдебна присъда, т. е. когато излезе с изобличение едва тогава, когато то изгуби всякакъв смисъл!

Колко малко отговарят въпросните постановления на закона на днешните условия, още по-малко, ако се тълкуват така, както иска прокуратурата, показва сравнението с член 369. Там се казва:

„Относно клевета, която е получила гласност чрез *чуждестранни вестници*, могат да бъдат съдебно преследвани онези, които са изпратили статиите . . . или които са съдействували за *внасянето* или *разпространението* на тези вестници в страната.“*

Съгласно този член на закона, господа, прокуратурата би била длъжна всекидневно и всекичасно да привлича под съдебна отговорност кралско-пруските пощенски чиновници. Минава ли дори и един ден от триста шестдесет и петте дни в годината, в който пруската поща да не съдействува чрез доставянето и разнасянето на един или друг чуждестранен вестник на „внасянето и разпространението“ на клевета в смисъла, в който я тълкува прокуратурата?

* Курсивът е на Енгелс. *Ред.*

И все пак на прокуратурата не идва и на ум да привлеча пощите под съдебна отговорност.

По-нататък, вземете предвид, господа, че тези членове са създадени по време, когато поради цензурата е било *невъзможно* да се оклеветят *чиновници* чрез печата. Следователно по замисъла на законодателя тези членове са имали за цел да защищават от клевета само *частни лица*, а не *чиновници* и те имат смисъл само в такива случаи. Но поради това, че с извоюването на свобода на печата действията на чиновниците също могат да бъдат правени достояние на обществото, положението съществено се изменя. И именно тук, при съществуващите противоречия между едно старо законодателство и нова политическа и социална обстановка — именно тук съдебните заседатели трябва да изиграят ролята си и да приспособят стария закон към новата обстановка чрез ново негово тълкуване.

Но както казах, самата прокуратура призна, че най-важното за вас, господа, е — въпреки член 370 — въпросът за доказването на истината. Поради това тя се опитваше да отслаби приведените от нас доказателства за истината, основаващи се на свидетели. Нека в такъв случай хвърлим поглед на инкриминираната статия на вестника, за да се убедим доказани ли са с факти отпращените в нея обвинения и покрива ли тя състава на клеветата. В началото на статията е казано:

„Между 6 и 7 часа сутринта шест или седем жандарми са се явили в жилището на Анеке, веднага са блъснали грубо прислужничката“ и пр.

Господа, вие чухте показанията на Анеке по тази точка. Вие помнете, че аз специално исках да задам на свидетеля Анеке още веднъж въпрос относно грубостта към прислужничката и че председателят намери този въпрос за излишен, тъй като този факт бил достатъчно установен. И аз ви питам: оклеветили ли сме ние жандармите по този пункт?

По-нататък: „В антрето това блъскане преминава в насилствени действия, при което един от жандармите разбива на парчета стъклената врата. Анеке бива изблъскан по стълбите.“ Господа, вие чухте показанията на свидетеля Анеке; вие си спомняте казаното от свидетеля Есер, как жандармите излезли с Анеке от къщата „под пара“ и по същия начин го *натикали* в каретата; аз ви питам още веднъж, господа, имаме ли тук клеветата?

Най-после, в статията има едно място, верността на което не е доказана *буквално*. То е следното: „От тези четири стълба на правосъдието единият мъничко се кандилкал, тъй като вече си бил взел „причастието“, светената водича-огница.“

Съгласен съм с вас, господа, че тук въз основа на точния смисъл на думите на Анеке е установено само, че: „ако се съди по тяхното държане, напълно възможно е жандармите да са били пияни“, т. е. установено е само, че жандармите са се *държали* като пияни. Но, господа, съпоставете това, което казахме два дни по-късно в отговор на възражението на държавния прокурор Хекер: „Обидата би могла да се отнася само до един от господа жандармите, за когото се твърдеше, че той между другото се *кандилкал* по причина повече или по-малко спиритуална или спиртозна. Но ако следствието потвърди — в което ние не се съмняваме нито за миг — верността на фактите, т. е. проявената от господа агентите на държавната власт бруталност, то ние смятаме, че най-грижливо, с цялото подобаващо за печата безпристрастие, сме подчертали, в интерес на самите обвинени от нас господа, *единственото смекчаващо вината обстоятелство*; а прокуратурата превръща това човеколюбиво посочване на единственото смекчаващо вината обстоятелство в оскърбление!“¹⁹³

От това можете да видите, господа, че ние сами искахме да предизвикаме разследване на въпросните факти. Не е наша вина, че разследването не беше направено. Впрочем, що се отнася до упрека в пиянство, аз ви пигам, голяма работа ли е за един кралски пруски жандарм, ако кажат, че е пийнал малко повече ракия? По въпроса, дали това може да се разглежда като клевета, аз апелирам към общественото мнение на цялата Рейнска провинция.

И как може прокуратурата да говори за клевета, когато тези мними оклеветени дори не са назовани, не са посочени точно? Говори се за „шест или седем жандарми“. Кои са те? Къде са те? Станало ли ви е известно, господа, някакъв *определен* поради тази статия жандарм да си е спечелил „омразата и презрението на гражданите“? Законът ясно изисква оклеветеният индивид да бъде точно означен; но във въпросния пасаж на инкриминираната статия никакъв определен жандарм не може да види оскърбление за себе си, най-много — може да се смята оскърбена кралската пруска жандармерия като цяло. Тя може да се почувствува оскърбена от това, че се пише във вестниците, как членове на тази корпорация вършат безнаказано беззакония и бруталности. Но, господа, не може да се смята за престъпление да се обвини кралската пруска жандармерия, че е брутална изобщо. Аз искам от прокуратурата да ми посочи онова място в закона, според което да са наказуеми оскърблението, хулата, клеветата по отношение на кралско-пруския жандармерийски корпус, ако изобщо тук може да става дума за клевета.

В инкриминираната статия прокуратурата е видяла изобщо само доказателство за неударима злоречивост. Статията, господа, ви беше прочетена. Намерихте ли в нея, че ние сме разглеждали тогавашните повече или по-малко незначителни закононарушения в Кьолн сами за себе си, че ние сме ги използвали в свой интерес, надували сме ги, за да задоволим своята мнима злоба срещу низши чиновници? Напротив, не посочвахме ли ние, че тези факти са едно от звената в дългата верига от опити на реакцията, предприети тогава едновременно в цяла Германия? Ограничихме ли се с нападки против жандармите и прокуратурата в Кьолн, или се постаряхме да разкрием корена на нещата и да издирим техния източник чак до тайното министерство в Берлин?¹⁹⁴ Но явно е, че е по-малко опасно да се напада голямото тайно министерство в Берлин, отколкото мъничката прокуратура в Кьолн — и за доказателство на този факт ние стоим днес пред вас.

Обърнете внимание на заключението на статията. Там се казва: „Такива са следователно действията на правителството на действието, правителството на левия център, правителството, което е преход към староаристократическо, старобюрократическо, старопрусско правителство. Щом г-н Ханземаан изиграе преходната си роля, ще бъде освободен.“

Господа, вие навярно помните какво стана през август миналата година, помните как Ханземаан беше „освободен“ като излишен, наистина в приличната форма на доброволна оставка, и как го замени правителството Пфул—Айхман—Кискер—Ладенберг, в буквалния смисъл „староаристократическо, старобюрократическо, старопрусско правителство“.

По-нататък се казва: „Обаче левизата в Берлин трябва да разбере, че старата власт може спокойно да ѝ позволи да печели малки парламентарни победи и да съставя големи конституционни проекти, стига да може самата тя в това време да завладее всички действително решаващи позиции. Тя спокойно може да признава революцията от 19 март в камарата, стига само *взм* от камарата тази революция да бъде разоръжена.“

Няма защо да си хаяя думите да доказвам колко правилно беше този възглед. Вие самите знаете, че в същата степен, в която растеше силата на левизата в парламента, унищожаваше се силата на народната партия *взм* от камарата. Нужно ли е да изброявам пред вас ненаказаните бруталности на пруската солдатщина в безброй градове, изникващите ту тук, ту там обсадни положения, толкова многото случаи на разоръжаване на гражданското опълчение и най-после геройския поход на Врангел срещу Берлин, как

действително беше разоръжена революцията, как старата власт фактически завладя всички решаващи позиции?

И на края забележителното пророчество: „В една прекрасна сутрин левицата може би ще открие, че нейната парламентарна победа съвпада с нейното действително поражение.“

Как буквално се сбъдна всичко това! В същия ден, когато левицата получи най-после мнозинство в камарата, беше ден на нейното действително поражение. Именно парламентарните победи на левицата доведоха до държавния преврат от 9 ноември, пренасянето на друго място и отсрочването на заседанията на Националното събрание и най-после неговото разпускане и октроирането на конституцията. Парламентарната победа на левицата съвпадна точно с нейното пълно поражение във от парламента.

Това така буквално сбъднало се политическо предсказание, господа, е резултат, извод, заключение, което ние извлякохме от насилията, вършени по цяла Германия и по-специално в Кьолн. И след това се осмеляват да говорят за сляпо злоезичие! В действителност не излиза ли така, господа, че ние се явяваме днес пред вас, за да отговаряме за престъплението, че вярно сме посочили верни факти и сме извели от тях верни изводи?

Кратко и ясно: на вас, господа съдебни заседатели, предстои да решите в този момент въпроса за свободата на печата в Рейнската провинция. Ако на печата трябва да бъде забранено да съобщава за онова, което става пред очите му, ако при всеки щекотлив случай той трябва да чака, докато бъде произнесена съдебна присъда, ако той трябва първо да пита всеки чиновник — от министъра до жандарма — дали изнасяните факти не засягат неговата чест или деликатност, независимо от това, дали фактите са верни или не; ако печатът бъде поставен пред алтернативата или да изопачава събитията, или съвсем да ги премълчава, тогава, господа, идва краят на свободата на печата; и ако вие желаете това, признайте ни за *виновни!*

Произнесена на 7 февруари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“, бр. 221, 14 февруари 1849 г., а също така публикувано в отделна брошура: „Zwei politische Prozesse“, Köln, 1849. Verlag der Expedition der Neuen Rheinischen Zeitung

ПРОЦЕСЪТ ПРОТИВ РЕЙНСКИЯ ОКРЪЖЕН КОМИТЕТ НА ДЕМОКРАТИТЕ¹⁹⁵

РЕЧ НА МАРКС

Господа съдебни заседатели! Ако този процес беше заведен *преди* 5 декември, обвинението на прокуратурата би било разбираемо за мен. Сега, *след* 5 декември, аз не разбирам как прокуратурата има смелостта да използва срещу нас закони, които самата корона потъпка.

На какво основава представителят на прокуратурата своята критика срещу Националното събрание, своята критика срещу решението да не се плащат данъците? На законите от 6 и 8 април 1848 г. Но какво направи правителството, когато на 5 декември самовластно октроира конституция и наложи на страната нов избирателен закон? То погази законите от 6 и 8 април 1848 г. Тези закони вече не съществуват за привържениците на правителството, трябва ли те още да съществуват за неговите противници? Правителството застана на 5 декември на *революционна* почва, именно на почвата на *контрареволуцията*. По отношение на него съществуват само революционери или съучастници. То самото превърна в бунтовници цялата маса граждани, които се опират на съществуващите закони, които бранят съществуващия закон против всяко нарушение. *До* 5 декември можеше да има различни мнения за пренасянето на заседанията на Националното събрание, за неговото насилствено разпусчане, за обсадното положение в Берлин. *След* 5 декември стана безспорен факт, че тези мерки служеха като преддверие на контрареволуцията, че поради това бяха допустими всички средства за борба против една фракция, която сама престана да признава условията, при които представляваше *правителство*, следователно и страната не можеше повече да я признава за правителство.

Господа! Короната можеше да запази най-малкото видимост на законност, но тя пренебрегна това. Тя можеше да разгони Националното събрание и след това да възложи на правителството да се обърне към страната и да каже: „Ние се решихме да извършим държавен преврат, условията ни принудиха да направим това. Формално ние престъпихме границите на закона, но има критически моменти, когато се поставя на карта самото съществуване на държавата. В такива моменти съществува само *един* ненарушим закон — запазването на държавата. Когато ние разпуснахме Националното събрание, не съществуваше никаква конституция. Поради това ние не можехме да нарушим конституцията. Затова пък съществуваха два органически закона — от 6 и 8 април 1848 г. А в действителност съществува само *един единствен* органически закон — *избирателният закон*. Ние призоваваме страната да пристъпи към нови избори въз основа на *този* закон. Пред събранието, излязло от тези първични избори, ще се явим ние, *отговорното правителство*. Ние очакваме, че това събрание ще признае държавния преврат като *спасителен акт*, наложен от обстоятелствата. То ще санкционира със задна дата този държавен преврат. То ще каже, че ние сме нарушили буквата на закона, за да спасим отечеството. Нека то решава съдбата ни.“

Ако правителството постъпеше така, то би имало поне *привидно основание* да ни изправи пред вашия съд. Короната би спасила привидността на законност. Но тя не можеше, тя *не искаше* да направи това.

В очите на короната мартенската революция беше акт на насилие. Един акт на насилие може да бъде изкоренен само от друг такъв. Като отхвърли изборите по априлския закон от 1848 г., правителството *се отказа от това, да бъде отговорно правителство, то отмени самия съд, пред който беше отговорно*. По този начин от самото начало правителството превърна апела си към народа по повод на Националното събрание в привидност, фикция, измама. С изобретяването на първа камара, основана на цензово избирателно право, като неотделима част от законодателното събрание, правителството унищожи органическите закони, изостави почвата на законността, фалшифицира народните избори, лиши народа от възможността да изкаже каквото и да било съждение за „спасителното действие“ на короната.

И тъй, господа, не може да се отрича фактът, нито един бъдещ историк няма да го отрече: короната извърши революция, тя събори един съществуващ правов ред, тя не може да апелира към законите, които самата тя е потъпкала така безсрамно. Когато се извършва успешно революция, могат да бъдат избесени противни-

ците, но не може да бъде произнасяна над тях присъда. Могат да бъдат махнати от пътя като победени врагове, но не могат да бъдат съдени като престъпници. След извършена революция или контрареволуция не могат да се прилагат съборените закони против *защитниците* на същите тези закони. Това е страхливо лицемерие на законност, което вие, господа, не ще санкционирате със своята присъда.

Аз ви казах, господа, че правителството фалшифицира мнението на народа за „спасителното действие на короната“. И все пак народът вече се изказа *против* короната, за Националното събрание. Изборите за втората камера са единствено законните избори, защото само те се произведоха съгласно закона от 8 април 1848 г. И почти всички, които гласуваха за отказа да се плащат данъците, бяха отново избрани за втората камера, мнозина — дву-или трикратно. Дори обвиняемият заедно с мен Шнайдер II е избран за депутат от Кьолн. По този начин въпросът за правото на Националното събрание да взема решения за неплащане на данъците фактически е решен от народа.

Но и независимо от тази върховна присъда всички вие, господа, ще се съгласите с мен, че тук няма престъпление в обикновения смисъл на думата, че тук изобщо няма нарушение на закона, което да попада под вашата юрисдикция. При обикновени обстоятелства публичната власт е изпълнителка на съществуващите закони; престъпник е онзи, който нарушава тези закони или насилствено пречи на публичната власт да ги изпълнява. В дадения случай едната публична власт наруши закона; другата публична власт, все едно каква, го бранеше. Борбата между две държавни власти не е от компетентността нито на частното право, нито на наказателното право. Въпросът, кой е бил прав, короната или Националното събрание, е един въпрос на историята. Всички съдебни заседатели, всички съдилища на Прусия вкупом не могат да го разрешат. Има само една сила, която ще го разреши — историята. Поради това аз не разбирам как можаха на основание на Code pénal да ни поставят на скамейката на подсъдимите.

Че тук се касаеше до борба между две власти — това, господа, беше в еднаква степен признато както от революционния, така и от контрареволуционния печат, а борбата между две власти може да се реши само със сила*. Органът на самото правителство провъзгласи това малко преди изхода на борбата. „Neue Preussische Zeitung“, органът на сегашното правителство, достатъчно ясно призна това. Няколко дни преди кризата той казваше приблизи-

* Игра на думи: „Gewalt“ означава сила, а също така — „власт“. *Ред.*

телно следното: сега въпросът не е в правото, а в силата и фактите ще покажат, че старата по божия милост кралска власт има още сила. „Neue Preussische Zeitung“ вярно прецени положението на нещата. Сила против сила. Между тях трябваше да реши победата. Победи контрареволуцията, но само първото действие на драмата е завършило. В Англия борбата е продължавала повече от 20 години. Карл I неведнъж е излизал победител, но в края на краищата се е изкачил на ешафота. И кой ще ви гарантира, господа, че сегашното правителство, че същите тези чиновници, които бяха и продължават да бъдат негово оръдие, няма да бъдат осъдени от сегашната камара или от нейната приемница за държавна измяна?

Господа! Представителят на прокуратурата се опитваше да обоснове своето обвинение със законите от 6 и 8 април. Аз бях принуден да ви доказвам, че именно тези закони свалят от нас обвинението. Но няма да скрия от вас, че никога не съм признавал и никога не ще признавам тези закони. Те никога не са имали сила за избраните от народа депутати; още по-малко можеха те да предписват пътя на мартенската революция.

Как се появиха законите от 6 и 8 април? В резултат на споруменето на правителството с *Обединения ландтаг*. По този път искаха да запазят връзката със стария законен ред и да потулят революцията, която отстрани именно този ред. Хора като Кампхаузен и др. смятаха за много важно да запазят привидност на законно развитие. И как спасиха те тази привидност? Чрез редица очебийни и нелепи противоречия. Застанете, господа, за миг върху гледната точка на стария закон! Не беше ли беззаконие самото съществуване на министър Кампхаузен, един *отговорен министър*, министър без чиновническа кариера? Положението на Кампхаузен като *отговорен министър-президент* беше незаконно. Този несъществуващ *от гледна точка на закона* чиновник свиква Обединения ландтаг, за да прокара чрез него закони, за приемането на които същият този ландтаг нямаше *законни* пълномощия. И наричаха тази сама себе си отричаща, биеща по собственото си лице игра на форми законно развитие, запазване почвата на законността!

Но да се абстрахираме от формалната страна, господа! Какво представляваше Обединеният ландтаг? Той беше представител на стари, отживели обществени отношения. Революцията бе извършена именно против тези отношения. И на представителите на победеното общество се предлагат за утвърждаване органически закони, които трябва да признаят, да насочат, да организират революцията против това старо общество! Що за глупаво противоречие! Ландтагът беше съборен заедно със старата кралска власт.

Тук, господа, ние се сблъскваме лице с лице с така наречената *почва на законността*. Толкова повече съм принуден да се спра на този въпрос, защото нас с право ни смятат за противници на почвата на законността и защото законите от 6 и 8 април дължат съществуването си само на формалното признаване на почвата на законността.

Ландтагът представляваше преди всичко едрата поземлена собственост. А едрата поземлена собственост беше истинската основа на средновековното, на *феодалното общество*. *Съвременното буржоазно общество, нашето общество*, напротив, почива на промишлеността и търговията. Самата поземлена собственост загуби всичките си предишни условия за съществуване, тя стана зависима от търговията и промишлеността. Ето защо в наши дни земеделието се води на промишлени начала и старите феодали изпаднаха до положението на фабриканти на добитък, вълна, зърнени храни, цвекло, ракия и пр., до положението на хора, които търгуват с тези промишлени продукти като всички други търговци! Колкото и здраво да се държаха за старите си предразсъдъци, фактически те се превръщат в буржоа, които произвеждат колкото е възможно повече с колкото е възможно по-малки разходи, купуват там, където може да се купи по-евтино, и продават там, където може да се продаде по-скъпо. Следователно присъщият на тези господа начин на живот, на производство, на извличане на доход показва фалша на тяхното традиционно високомерно самомнение. Поземлената собственост, като господстващ обществен фактор, предполага *средновековен начин на производство и размяна*. Обединеният ландтаг представляваше този средновековен начин на производство и размяна, който отдавна е престанал да съществува и представителите на който, колкото и силно да се държат за старите си привилегии, в не по-малка степен участвуват в използването на богатата на новото общество и го експлоатират в своя полза. Новото буржоазно общество, което почива на съвсем други основи, на изменен начин на производство, трябваше да завладее политическата власт; то трябваше да изтръгне от ръцете на представителите на интересите на загиващото общество тази политическа власт, цялата организация на която се е създала върху почвата на съвсем други материални обществени отношения. *Оттук и революцията*. Поради това революцията беше насочена в еднаква степен против *абсолютната кралска власт*, този най-висш политически израз на старото общество, както и против *съсловното представителство*, което представляваше отдавна вече унищожен от съвременната промишленост обществен ред или най-многого надменните отломки на *слова*, с всеки изминат ден все повече отминавани, изтласквани,

разрушавани от буржоазното общество. Как можа следователно да им хрумне да разрешат на Обединения ландтаг — на този представител на старото общество — да диктува закони на новото общество, утвърждаващо своите права по пътя на революцията?

За да се запазела, казват, *почвата на законността*. Но какво разбирате вие, господа, под запазване почвата на законността? Запазването на закони, които се отнасят до предишна обществена епоха, създадени от представители на изчезнали или изчезващи обществени интереси — това значи да се въздигнат в закон само тези интереси, намиращи се в противоречие с общите потребности. Но не обществото се основава на закона. Това е фантазия на юристите. Обратното, законът трябва да се основава на обществото, той трябва да изразява неговите общи интереси и потребности, произтичащи от дадения начин на материално производство, срещу произвола на отделния индивид. Ей този Code Napoléon*, който държи в ръката си, не е създал съвременното буржоазно общество. Напротив, буржоазното общество, възникнало през XVIII век и продължаващо да се развива през XIX век, намира в този кодекс само юридически израз. Щом той престане да съответствува на обществените отношения, ще се превърне просто в топ хартия. Вие не можете да направите старите закони основа на новото обществено развитие, тъй както и тези стари закони не са могли да създадат старите обществени отношения.

Те са възникнали от тези стари отношения, заедно с тях трябва и да си отидат. Те се изменят неизбежно заедно с изменящите се условия на живот. Запазването на старите закони в противоречие с новите потребности и изисквания на общественото развитие всъщност не е нищо друго освен прикрита с лицемерие защита на несъответстващи на времето частни интереси против назрелите общи интереси. *Това запазване на почвата на законността* има за цел да направи тези частни интереси *господстващи*, когато те вече не господствуват; то има за цел да натрапи на обществото закони, които са осъдени от самите условия на живота на това общество, от неговия начин за добиване на средства за живот, от неговата размяна, от неговото материално производство; то има за цел да задържи на власт законодатели, които защитават само частни интереси; то води до злоупотреба с държавната власт, за да се подчиняват насилствено интересите на мнозинството на интересите на малцинството. Следователно то всеки момент влиза в противоречие със съществуващите потребности, то спъва размяната,

* — Наполеонов кодекс. *Ред.*

промишлеността, то подготвя *обществени кризи*, които стигат до *политически революции*.

Това е истинският смисъл на привързаността към почвата на законността и на запазването на почвата на законността. И изхождайки от тази фраза за почвата на законността, почиваща или на съзнателна измама, или на несъзнателна самоизмама, обосноваваха свикването на Обединения ландтаг, накараха този ландтаг да фабрикува органически закони за Националното събрание, станало необходимо благодарение на революцията и породено от тази революция. И на основание на тези закони искат да съдят Националното събрание!

Националното събрание беше представител на съвременното буржоазно общество в противоположност на феодалното общество, представител на което беше Обединеният ландтаг. То беше избрано от народа, за да изработи самостоятелно конституция, която да отговаря на жизнените отношения, влезли в конфликт с дотогавашния политически строй и с дотогавашните закони. По силата на това то беше от самото начало суверенно, учредително събрание. И ако въпреки това то се принизи до съглашателската гледна точка, това беше само чисто формална вежливост по отношение на короната, обикновена церемония. Не е нужно да се впускам тук в разглеждането на въпроса, имаше ли събранието право противно на народа да застава на позицията на споразумението. Според неговото мнение, то следваше да предотврати сблъскването с короната с помощта на добрата воля на двете страни.

Но едно е несъмнено: законите от 6 и 8 април, приети по споразумение с Обединения ландтаг, бяха формално недействителни. Материално те имат значение дотолкова, доколкото формулират и установяват условията, при които Националното събрание би могло да бъде действителен израз на народния суверенитет. Законодателството на Обединения ландтаг беше само форма, която избавяше короната от унизителната за нея необходимост да провъзгласи: *аз съм победена!*

Сега, господа съдебни заседатели, преминавам към по-подробно разглеждане на речта на прокурора.

Прокурорът каза:

„Короната отстъпи част от властта, която изцяло се намираще в нейните ръце. Дори в обикновения живот отказването от нещо не отива по-далеч от прекия смисъл на думите, в които е формулирано това отказване. Но законът от 8 април 1848 г. не предоставя на Националното събрание правото за отказ да се плащат данъците, нито пък определя Берлин като задължителна резиденция на Националното събрание.“

Господа! В ръцете на короната се намираха *отломъци* от властта; короната отстъпи от властта си, за да спаси нейните отломъци. Вие си спомняте, господа, как кралят, веднага след качването си на престола, в Кьонигсберг и Берлин буквално даваше честната си дума, че никога няма да се съгласи с конституционен начин на управление. Вие си спомняте как кралят през 1847 г. при откриването на Обединения ландтаг даваше тържествена клетва, че няма да търпи дори къс хартия между себе си и своя народ. А след мартенските събития от 1848 г. кралят сам провъзгласи себе си в октроираната от него конституция за *конституционен* крал. Той постави между себе си и своя народ тази абстрактна чуждестранна играчка, парчето хартия. Ще се осмели ли представителят на прокуратурата да твърди, че кралят доброволно е опровергал по такъв очевиден начин тържествените си уверения, че той доброволно пред лицето на цяла Европа е взел върху себе си вината за крещящата непоследователност, като допусна споразумение или конституция? Кралят направи отстъпките, към които го *принуди* революцията. Ни повече, ни по-малко!

Популярното сравнение на представителя на прокуратурата, за съжаление, нище не доказва. И наистина, ако аз се отказвам, то се отказвам само от онова, от което *определено* се отказвам. Ако ви правя подарък, би било истинско бесрамие от ваша страна въз основа на моето даряване да искате от мене нови жертви. Но след мартенските събития подарък направи именно народът; короната беше, която получаваше подарък. Разбира се от само себе си, че подаръкът трябва да бъде направен по усмотрението на дарителя, а не на получателя, на народа, а не на короната.

Абсолютната власт на короната беше сломена. Народът победи. Двете страни сключиха примирие и народът беше измамен. Че народът беше измамен — това, господа, се потруди да ви докаже самият представител на прокуратурата. За да оспори правото на Националното събрание да решава да не се плашат данъците, представителят на прокуратурата ви разясняваше обстояно, че и да е имало нещо такова в закона от 6 април 1848 г., в закона от 8 април 1848 г. вече съвсем не го намираме. И тъй, този промеждутък от време е бил използван, за да се отнемат от народните представители два дни по-късно правата, дадени им два дни по-рано. Можеше ли представителят на прокуратурата с по-голям успех да компрометира *честността* на короната, можеше ли той по-неопровержимо да докаже, че са *искали да измамят* народа?

По-нататък представителят на прокуратурата казва:

„Правото за промяна на мястото и за отсрочване на заседанията на Националното събрание произтича от прерогативите на изпълнителната власт и това е признато във всички конституционни страни.“

Що се отнася до правото на изпълнителната власт да променя мястото на заседанието на законодателните камари, аз искам от представителя на прокуратурата да посочи като доказателство на това твърдение поне един закон или пример. В Англия например кралят по силата на старо историческо право би могъл да свиқа парламента във всяко място, което пожелае. Няма закон, в който Лондон да е определен като законна резиденция на парламента. Вие знаете, господа, че в Англия изобщо най-важните политически свободи са санкционирани от обичайно право, а не от писан закон; така е например със свободата на печата. Но ако на някое английско правителство хрумне мисълта да пренесе парламента от Лондон в Уйндзор или Ричмонд, достатъчно би било да се изкаже такава мисъл, за да стане ясна нейната неосъществимост.

Наистина в конституционните страни короната има право да отсрочва заседанията на камарите. Но не забравяйте, че, от друга страна, във всички конституции е определено за колко време могат да бъдат отсрочени заседанията на камарите, след какъв срок трябва да бъдат свикани отново. В Прусия не съществуваше никаква конституция, тя трябваше телърва да бъде създадена; не съществуваше законен срок за свикване на камарите, следователно не съществуваше и право на короната да отсрочва. Иначе короната би могла да отсрочи свикването на камарата за 10 дни, за 10 години, завинаги. Къде беше гаранцията, че камарите ще бъдат някога свикани или че ще заседават? Съществуването на камарите наред с короната беше предоставена на усмотрение на короната, законодателната власт беше превърната във фикция, ако изобщо тук може да става дума за законодателна власт.

Господа! Вие виждате пример до какво довежда опитът да се приложи към конфликта между пруската корона и пруското Национално събрание мярката на отношенията, съществуващи в конституционните страни. Той довежда до *признаването на абсолютната кралска власт*. От една страна, на короната се дават права на конституционна изпълнителна власт, от друга страна — не съществува никакъв закон, никакъв обичай, никаква органическа институция, които да ѝ налагат ограниченията, свойствени на конституционна изпълнителна власт. На народното представителство се поставя искането: при *абсолютен* крал ти трябва да играеш ролята на *конституционна* камара!

Нужно ли е още да разясняваме, че в дадения случай никаква изпълнителна власт не противостоеше на законодателна власт, че принципът на конституционното разделение на властите е неприложим към пруското Национално събрание и към пруската корона? Абстрахирайте се от революцията, придържайте се към официалната теория на споразумението. Но дори според тази теория две суверенни власти противостояха една на друга. Няма никакво съмнение, че едната от тези две власти трябваше да унищожи другата. Две суверенни власти не могат едновременно една до друга да функционират в една държава. Това е безсмислица като квадратурата на кръга. Материалната сила трябваше да реши борбата между двете върховни власти. Но ние — ние няма да изследваме тук въпроса, дали споразумението е било възможно или невъзможно. Достатъчно е това, че две власти влязоха във взаимоотношения, за да сключат договор. Самият Кампахузен допускаше възможността споразумението да не стане. От трибуната той сочеше на привържениците на споразумението опасността, заплашваща страната, ако споразумението не стане. Опасността се състоеше в изходната позиция на съглашателското събрание по отношение на короната, а сега искат със задна дата да държат Националното събрание отговорно за тази опасност, като отричат тази негова изходна позиция, като превръщат Събранието в конституционна камара! Искат да разрешат затруднението, като се абстрахира от него!

Мисля, че ви доказах, господа, че короната нямаше право да пренася мястото на заседанията, нито да отсрочва съглашателското събрание.

Но представителят на прокуратурата не се ограничи с разглеждането на въпроса, дали короната е имала право да пренесе мястото на заседанията на Националното събрание; той се старее да докаже целесъобразността на това пренасяне. „Нямаше ли да бъде целесъобразно“ — се провиква той, — „ако Националното събрание се подчинеше на короната и се преместеше в Бранденбург?“ Представителят на прокуратурата намира, че целесъобразността на такава постъпка се крие в положението на самата камара. Тя не била свободна в Берлин и пр.

Но не е ли ясна целта, която короната преследваше с това пренасяне на Събранието? Не разголи ли самата тя истинския смисъл на официално приведените мотиви за това пренасяне? Въпросът не беше за свободата на обсъждане, въпросът стоеше така — или да се разпусне Събранието и да се октроира конституция, или чрез свикването на послушни заместници да се създаде фиктивно представителство. И щом, противно на очакванията, в

Бранденбург се оказаха такъв брой депутати, които можеха да вземат решение, лицемерието бе изоставено и Националното събрание бе разпуснато.

Впрочем, разбира се от само себе си, че короната нямаше право да обявява Националното събрание за свободно или несвободно. Никой освен самото събрание не можеше да решава има ли необходимата свобода за обсъждане или няма. Какво по-голямо удобство за короната от това, при всяко решение на Националното събрание, което не ѝ е угодно, да го обявява за несвободно, неспособно да носи отговорност за своите решения и да го подлага на възбрана!

Представителят на прокуратурата говори също така за задължението на правителството да пази достойнството на Националното събрание от тероризма на берлинското население.

Този аргумент звучи като сатира срещу правителството. Няма да говоря за отношението към отделни лица, а тези лица бяха все пак избрани представители на народа. По всякакъв начин се стараеха да ги унижат, подлагаха ги на най-гнусни преследвания, устройваха срещу тях нещо като „див лов“¹⁹⁶. Но да оставим лицата. Как пазеха достойнството на Националното събрание от гледище на неговата *работа*? Неговите архиви бяха предадени на произвола на войниците, които с документите на отделенията, с кралските послания, законопроектите, подготвителните материали си паляха лулите, печките, тъпчеха ги с крака.

Не бяха спазени дори формалностите на съдебно секвестриране на имущество — архивът беше иззет, дори без да се направи опис.

Планът им беше да унищожат всичката така скъпо струваща на народа работа, за да имат по-добра възможност да оклеветят Събранието, да заличат от лицето на земята омразните за правителството и за аристократите планове за реформи. И след всичко това не е ли просто смешно да се твърди, че правителството пренесло Националното събрание от Берлин в Бранденбург от нежни грижи за неговото достойнство?

Преминавам към доводите на представителя на прокуратурата относно *формалната сила* на решението за отказа да се плащат данъците.

За да направи решението си за отказа да се плащат данъците формално-законно — казва представителят на прокуратурата, — Събранието трябваше да го представи за *санкция от короната*.

Но короната, господата, нямаше непосредствени отношения със Събранието, правителството Бранденбург я представляваше пред него. Следователно с това правителство Бранденбург — такава нелепост иска представителят на обвинението — трябвало.

Събранието да се споразумее, за да обяви, че това правителство е извършило държавна измяна, та да му се откаже плащането на данъците! Какво друго значи такова искане, освен че Националното събрание е трябвало да се подчини безусловно на всяко искане на правителството Бранденбург?

Решението за отказа да се плащат данъците било формално-недействително още и поради това, казва представителят на прокуратурата, че само при *второто четене* едно предложение може да стане закон.

От една страна, не спазват *съществените* форми, които са длъжни да спазват по отношение на Националното събрание, от друга страна, искат от Националното събрание да спазва най-маловажните *формалности*. Няма нищо по-просто! Едно нежелано за короната предложение минава на първо четене — второто четене ще бъде осуетено със силата на оръжието и законът е и си остава недействителен, тъй като не е имало второ четене. Представителят на прокуратурата изпуща изпредвид създалото се тогава извънредно положение народните представители да вземат това решение в заседателната си зала под заплахата на щикове. Правителството извършва едно насилие след друго. То наруши безогледно най-важните закони, Habeas Corpus Akte, закона за гражданското опълчение¹⁹⁷. То въвежда произволно неограничен военен деспотизъм под фирмата на обсадно положение. То праща по дяволите самите народни представители. И докато едната страна нарушава безсрамно *всички закони*, иска се другата страна да спазва най-грижливо дори един *регламент!*

Аз не зная, господо, дали това е умишлено фалшифициране — далеч съм от мисълта да допусна това по отношение на представителя на прокуратурата, — или е неосведоменост, когато той казва: „Националното събрание не искаше *помирение*“, то „не търсеше помирение“.

Ако народът упреква за нещо берлинското Национално събрание, то е именно за неговото страстно желание за помирение. Ако членове на това Събрание изпитват разкаяние, то е разкаянието им, че са търсили споразумение. Именно този стремеж към споразумение постепено отчужди народа от него, доведе Събранието до загубването на всичките си позиции, на края именно то постави Събрание под ударите на короната, когато вече нямаше зад себе си нацията. Когато най-после Събранието поиска да прояви воля, то се оказа самотно и безсилно, пак защото в съответното време нямаше и не съумя да прояви воля. То прояви за пръв път този силен стремеж към споразумение, когато се отказа от революцията и санкционира *теорията на споразумението*, ко-

гато то от едно революционно Национално събрание се принизи до положението на двусмислено сборище от съглашатели. То стигна в примиренческото си безсилие до крайност, когато прие за чиста монета фиктивното признаване от Пфул предложената от Шайн¹⁹⁸ заповед по армията. Самото обявяване на тази заповед по армията се превърна във фарс, защото тя можеше да бъде само комично ехо на Врангеловата заповед по армията. И въпреки това, вместо да направи по-нататъшна крачка, Събранието се хвана с две ръце за преработката на тази заповед от правителството Пфул, която ѝ отнемаше силата, лишаваше я от всякакво съдържание. За да избегне какъвто и да било сериозен конфликт с короната, Събранието прие призрачното подобие на демонстрация против старата реакционна армия за действителна демонстрация. Нещо, което не беше дори привидно разрешение на конфликта, то лицемерно обяви за действително негово разрешение. Толкова малко желание за борба, толкова много примиренчески стремеж прояви това Събрание, което прокурорът представя като сборище от някакви необуздани кавгаджии!

Нужно ли е да посочвам още един симптом за примиренческият характер на тази камара? Спомнете си, господа, за споразумението на Националното събрание с Пфул относно закона за спирането на откупите*. Ако Събранието не можа да унищожи врага в армията, струваше си преди всичко да спечели приятел в лицето на селяните. Но то се отказа и от това. За него беше по-важно от всичко, по-важно от интересите на собственото му самосъхранение, да постигне компромис, да избегне конфликта с короната, да го избегне на всяка цена. И това Събрание упрекуват, че не искало помирение, че не търсело помирение?

То правеше опити за компромис дори когато конфликтът избухна. Вие знаете, господа, брошурата на Унру¹⁹⁹, човек на центъра. Вие сте видели в нея как е било опитано всичко, за да се избегне скъсването, как са изпращали при краля делегации, които не са били допускани до него, как отделни депутати са се опитвали да склонят министрите, които с аристократическо високомерие са отказвали да ги приемат, как са правени концесии; които са били осмивани. Събранието още се стремеше да сключи мир дори в момента, когато му оставаше само да се готви за война. И представителят на прокуратурата обвинява това Събрание, че не искало помирение, че не правело опити за помирение!

Берлинското Национално събрание явно се предаваше на най-голяма илюзия, то не разбираше собственото си положение, усло-

* Виж настоящия том, стр. 131. Ред.

вията за своето съществуване, когато *преди* конфликта и *през време* на конфликта смяташе за възможно и се стараше да постигне приятелско разбирателство, помирение с короната.

Короната не искаше помирение, тя не можеше да иска помирение. Нека не се лъжем, господа съдебни заседатели, относно характера на борбата, която избухна през март и която се водеше след това между Националното събрание и короната. Тук не става дума за обикновен конфликт между едно правителство и парламентарна опозиция, не става дума за конфликт между хора, които са били министри, и хора, които искат да станат министри, не става дума за партийна борба между две политически групи в една законодателна камара. Възможно е така да са си представяли нещата членовете на Националното събрание, принадлежащи на мнозинството или малцинството. Но решаващото не е мнението на съглашателите, а действителното историческо положение на Националното събрание, произтичащо от европейската революция и от обусловената от нея мартенска революция. Онова, което ставаше тук, не беше политически конфликт между две фракции на почвата на *едно* общество — това беше *конфликт между две общества*, социален конфликт, приел политическа форма, това беше борба на старото феодално-бюрократическо общество със съвременното буржоазно общество, борба между обществото на свободната конкуренция и обществото на цеховия строй, между обществото на земевладението и обществото на промишлеността, между обществото на вярата и обществото на знанието. Съответният *политически* израз на старото общество беше короната по божия милост, опекунстващата над всичко бюрокрация, самостоятелната армия. Съответната *социална* основа на тази стара политическа власт беше привилегированото дворянско земевладение с неговите закрепостени или полузакрепостени селяни, дребната патриархална или цехово организирана индустрия, изолираните едно от друго съсловия, рязката противоположност между града и селото и преди всичко господството на селото над града. Старата политическа власт — короната по божия милост, опекунстващата бюрокрация, самостоятелната армия — чувствуваше, че собствената ѝ материална база изчезва изпод краката ѝ, колкото по-скоро се посягаше на основите на старото общество: привилегированото дворянско земевладение, самото дворянство, господството на селото над града, зависимото положение на селското население и законодателството, отговарящо на тези условия на живот, като например закона за общините, наказателния кодекс и пр. А Националното събрание правеше този агентат. От друга страна — това старо общество чувствуваше, че

политическата власт се изплъзва от ръцете му с това, че короната, бюрокрацията и армията загубваха феодаалните си привилегии. А Националното събрание искаше да премахне тези привилегии. Ето защо няма нищо чудно, че армията, бюрокрацията, дворянството с общи сили подтикваха короната да извърши държавен преврат, няма нищо чудно, че и короната, която знаеше, че собствените ѝ интереси са най-тясно свързани със старото феодаално-бюрократическо общество, позволи да бъде тласната към държавен преврат. *Короната* беше *представителка* на феодаално-аристократическото общество точно така, както *Националното събрание* беше *представител* на съвременното буржоазно общество. Условието на съществуването на последното изискват бюрокрацията и армията от властители на търговията и промишлеността да бъдат сведени до техни оръдия, да бъдат *превърнати* в прости органи на буржоазния икономически живот. Буржоазното общество не може да търпи земеделието да бъде ограничавано от феодаални привилегии, а промишлеността от бюрократическа опека. Това противоречи на жизнения принцип на свободната конкуренция. То не може да търпи външнотърговските отношения да се регулират не от интересите на националното производство, а от съображенията на международна дворцова политика. То трябва да подчинява финансовото управление на нуждите на производството, докато старата държава трябва да подчинява производството на нуждите на короната по божия милост и на кърпенето на крепителите на кралската власт, на социалната опора на тази корона. Тъй както съвременната промишленост действително нивелира всичко, така и съвременното общество трябва да премахне всякакви правни и политически прегради между града и селото. В него съществуват още *класи*, но няма вече *съсловия*. Неговото развитие се състои в борбата между тези класи, но последните са обединени против съсловията и тяхната богопомазана кралска власт.

Ето защо кралската власт по божия милост, този висш политически израз, висш политически представител на старото феодаално-бюрократическо общество, не може да прави на съвременното буржоазно общество никакви *искрени* отстъпки. Собственият ѝ инстинкт за самосъхранение, обществото, което стои зад нея, върху което тя се опира, постоянно ще я подтикват да си взема обратно направените отстъпки, да отстоява феодаалния си характер, да рискува с контрареволуционни преврати. След революцията контрареволуцията е винаги възобновяващо се жизнено условие за короната.

От друга страна, и съвременното общество не може да се успокои, докато не разруши и отстрани официалната наслед-

ствена власт, с помощта на която насилствено се запазва старото общество, докато не разруши и отстрани държавната власт на това общество. Господството на богопомазаната кралска власт е именно господството на отживелите обществени елементи.

Не може следователно да има мир между тези две общества. Техните материални интереси и потребности обуславят борба на живот или смърт между тях, едното трябва да победи, другото трябва да бъде победено. Това е единствено възможното помирение между тях. Не може следователно да има мир и между върховните политически представители на двете общества — между короната и народното представителство. Ето защо Националното събрание имаше да избира едно от двете: или да отстъпи пред старото общество, или да настъпи срещу короната като самостоятелна сила.

Господа! Представителят на прокуратурата характеризира *отказа да се плащат данъците* като мярка, „която разклаща основите на обществото“. Отказът да се плащат данъците няма никакво отношение към основите на обществото.

Изобщо с какво се обяснява, господа, че данъците, съгласието или отказът да се плащат данъците играят толкова голяма роля в историята на конституционализма? Обяснява се много просто. Тъй както крепостните са откупували с налични пари свободите си от феодалните барони, така цели народи са откупували свободите си от феодалните крале. Кралете са се нуждаели от пари при войните с други народи и особено в борбата си с феодалите. Колкото повече са се развивали търговията и промишлеността, толкова повече те са се нуждаели от пари. Но в същата степен се е развивало и третото съсловие, бюргерското съсловие, в същата степен са се увеличавали и паричните средства, с които то е разполагало. В същата степен то посредством данъците е откупувало постепенно от кралете повече свободи. За да си осигури тези свободи, то си е запазвало правото през определени срокове да определя наново паричното си облагане — правото на съгласие и на отказ да се плащат данъците. В английската история този процес може да се проследи особено детайлно.

В средновековното общество следователно данъците са били единствената връзка между създаващото се буржоазно общество и господстващата феодална държава, връзка, поради която тя е била принудена да прави отстъпки на буржоазното общество, да се съобразява с неговото развитие, да се приспособява към неговите нужди. В съвременните държави това право на съгласие и право на отказ да се плащат данъците се е превърнало в контрол на буржоазното общество върху комитета, който управлява общите му работи, т. е. върху правителството.

Ето защо *частичният отказ да се плащат данъците* е неотделима част от всеки конституционен механизъм. Този вид отказ да се плащат данъци има място всеки път, когато се отхвърля *бюджетът*. Текущият бюджет се утвърждава само за определен срок; освен това камарите, ако заседанията им бъдат отсрочени, трябва да бъдат свикани отново след много кратък промеждутък от време. Поради това короната не може да стане независима. Отхвърлянето на бюджет значи категоричен *отказ да се плащат данъците*, докато новата камара не даде на правителството мнозинство или докато короната не назначи правителство в духа на новата камара. Отхвърлянето на бюджета е следователно *парламентарна форма на отказ да се плащат данъците*. В разглеждания от нас конфликт тази форма беше неприложима, защото конституцията още не съществуваше, а тепърва трябваше да бъде създадена.

Но отказът да се плащат данъците, който имаме тук, отказ да се плащат данъци, който не само отхвърля новия бюджет, но забранява дори плащането на текущите данъци, също така не е нещо небивало. В средните векове той е бил нещо много често. Дори старият германски райхстаг и старите феодални бранденбургски съсловия са вземали решения за неплащане на данъците. И в съвременните конституционни страни не липсват такива примери. През 1832 г. отказът да се плащат данъците в Англия доведе до падането на правителството Уелингтън. И забележете, господа! В Англия не парламентът взе решение за неплащане на данъците, а самият народ провъзгласи и проведе това със собствената си власт. А Англия е историческа страна на конституционализма. Аз съм много далеч от мисълта да отричам това. Английската революция, която прати Карл I на ешафота, започна с отказ да се плащат данъците. Североамериканската революция, която завърши с провъзгласяването на независимостта на Северна Америка от Англия, започна с отказ да се плащат данъците. Отказът да се плащат данъците може и в Прусия да стане предвестник на много неприятни събития. Но не Джон Хемпден изкачи Карл I на ешафота, а собственото му упорство, зависимостта му от феодалните съсловия, надменното му желание да погази със сила непобедимите искания на възникващото ново общество. Отказът да се плащат данъците е само симптом на разногласието между короната и народа, само доказателство, че конфликтът между правителството и народа е достигнал висока, застрашителна степен. Не той предизвиква разногласието, конфликта. Той само свидетелства за наличността на този факт. В най-тежките случаи той влече след себе си свалянето на съществуващото пра-

вителиство, на съществуващата държавна форма. Това не засяга устоите на обществото. Така и в дадения случай отказът да се плащат данъците беше средство за самоотбрана на обществото срещу правителството, което заплашваше неговите устои.

Накрая представителят на прокуратурата ни обвинява, че в инкриминираното възвание сме отишли по-далеч от самото Национално събрание. „Първо, Националното събрание не публикува своето решение.“ Трябва ли да отговарям сериозно, господа, защо решението за неплащане на данъците не беше публикувано дори в *Сборника от закони*?

После, казва той, Националното събрание не призовавало към *насилие* като нас, изобщо не заставало като нас на революционна почва, а искало да остане върху законна почва.

Преди прокурорът представяше Националното събрание като незаконно, сега вече го смята за законно, и в двата случая, за да ни представи като престъпници. Но щом веднъж събирането на данъците е обявено за незаконно, не съм ли длъжен да се съпротивявам със сила срещу извършването на беззаконие? Ето защо дори от тази гледна точка ние имаме право на насилието да отговорим с насилие. Впрочем, напълно вярно е, че Националното събрание искаше да остане на чисто законна почва, на почвата на пасивната съпротива. Пред него имаше два пътя: революционния — то не тръгна по този път, тези господа не искаха да рискуват главите си; или отказа да се плащат данъците, който се ограничаваше с пасивна съпротива. То тръгна по този път. Но народът трябваше при осъществяването на отказа да се плащат данъците да застане на революционна почва. Поведението на Националното събрание съвсем не предрешаваше поведението на народа. Само по себе си Националното събрание нямаше никакви права — народът само му беше поверил защитата на собствените си права. Не изпълнява ли то мандата си, той губи силата си. Тогава самият народ със собствената си персона излиза на сцената и действа на основание на собствената си суверенна власт. Ако например някое Национално събрание би се продало на някое изменническо правителство, народът би трябвало да изгони и двете — и правителството, и Националното събрание. Когато короната прави контрареволуция, народът с пълно право ѝ отговаря с революция. Той не се нуждае за това от съгласието на каквото и да било Национално събрание. А че пруското правителство се опитва да извърши държавноизменническо посегателство — това призна самото Национално събрание.

Резюмирам накратко това, което казах, господа съдебни заседатели. Представителят на прокуратурата не може да се позове срещу нас на законите от 6 и 8 април 1848 г., след като самата ко-

рона ги разкъса. Тези закони сами по себе си нищо не решават, защото са произволно произведение на Обединения ландтаг. Решението на Националното събрание за неплащане на данъците имаше формално и материално законна сила. В своето възвание ние отидохме по-далеч от Националното събрание. Това беше наше право и наш дълг.

В заключение повтарям, че е завършило само първото действие на драмата. Борбата между двете общества, средновековното и буржоазното, ще се води отново в политически форми. Същите конфликти ще се възобновят, щом се свика Събранието. Органът на правителството, „*Neue Preussische Zeitung*“, вече пророкува: същите хора са избрани отново, ще трябва втори път да се разпуша Събранието.

Какъвто и нов път да избере новото Национално събрание, неизбежният резултат може да бъде само: *пълна победа на контрареволуцията или нова победна революция!* Може би победата на революцията ще стане възможна едва след завършена контрареволуция.

Произнесена на 8 февруари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатана в „Neue Rheinische Zeitung“,
броеве 231 и 232; 25 и 27 февруари 1849 г.*

*Публикувана и в отделна брошура:
„Zwei politische Prozesse“, Köln, 1849.
Verlag der Expedition der Neuen
Rheinische Zeitung*

ПРОЦЕСЪТ ВЪВ ВРЪЗКА С ОТКАЗА ДА СЕ ПЛАЩАТ ДАНЪЦИТЕ

Кьолн, 9 февруари. Ако присъдата на съдебните заседатели по онзиденшния процес срещу нашия вестник имаше важно значение за печата, вчерашната оправдателна присъда по отношение на Маркс, Шнайдер и Шапер е решаваща за всички съдебни дела по повод на отказа да се плащат данъци, заведени пред рейнските съдилища. Фактическата страна на делото беше съвсем проста и не предизвикваше никакво съмнение. В инкриминирания документ се казва:

„Рейнският окръжен комитет на демократите призовава всички демократически съюзи на Рейнската провинция да приемат и проведат следните мерки:

1) След като пруското Национално събрание само взе решение за отказ от плащането на данъците, на насилственото им събиране трябва *навсякъде да се окаже съпротива с всички средства*;

2) навсякъде трябва да се организира *народно опълчение за отпор срещу врага*...

3) навсякъде трябва да се поиска от властите да заявят публично признават ли решенията на Националното събрание и смятат ли да ги изпълняват. При отказ да се създават *комитети за сигурност*. Общинските съвети, които противодействуват на законодателното събрание, следва да бъдат преизбрани чрез *всенародно гласуване*.“*

Този документ е достатъчно ясен. Независимо от въпроса, дали решението за отказа да се плащат данъците има или не законна сила, тук беше налице явен случай на подстрекаване към въстание

* Виж настоящия том, стр. 36. *Ред.*

и гражданска война. Обвиняемите също така не скриваха, че пол думата „враг“ (в точка 2) трябва да се разбира *вътрешният* враг, въоръжената сила на правителството. Въпреки това държавните власти, загубили надежда за осъждане по този член на Code, избраха по-мека форма на обвинение: призив към бунт и съпротива срещу представителите на държавната власт (член 209 и сл.).

Поради това работата се свеждаше до чисто политически въпрос: давало ли е решението на Националното събрание за отказа да се плащат данъците право на обвиняемите по този начин да призовават към оказване на съпротива срещу държавните власти, да организират въоръжена сила за борба против въоръжената сила на държавата и по свое усмотрение да уволняват и назначават държавни чиновници.

Съдебните заседатели след много кратко съвещание дадоха *утвърдителен отговор* на този въпрос.

След тази присъда навярно и *Ласал* и *Кантадор* също така ще бъдат скоро освободени. Не може да се очаква, че кьолнският обвинителен сенат ще се отнесе към тях не така, както съдебните заседатели се отнесоха към Маркс, Шнайдер и Шапер.

Впрочем ние утре ще се върнем специално на въпроса за Ласал. Изглежда, че съществува благото намерение неговото дело да се отмести за следващата (през март) съдебна сесия и по този начин да му бъдат октроирани още три месеца предварителен затвор. Да се надяваме обаче, че присъдата на кьолнските съдебни заседатели ще осуети подобни човеколюбиви планове. Утре ще съобщим някои приятни подробности за отношението към Ласал в дюселдорфския затвор*.

Написано от К. Маркс на 9 февруари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“.
бр. 218, 10 февруари 1849 г.

* Виж настоящия том, стр. 283. *Ред*

ПОЛИТИЧЕСКИЯТ ПРОЦЕС

Из *Ваймарски окръг*, 3 февруари. „Frankfurter Journal“ от тази дата пише:

„Наближават най-последните дни, когато нашият пръв местен съд на съдебните заседатели ще трябва да се произнесе тук по предстоящия политически процес. След като толкова време гледането на делото се отлага от седмица на седмица, най-последно, както чуваме, то е насрочено определено за 15 т. м. Заседанията на съда ще започнат с процеса срещу арестуваните тук и в Йена през октомври миналата година ръководители на демократическата партия — д-р Лафори, кандидатата Роте, студента Амелунг, д-р Ото и литератора Йеде. От масово арестуваните през онези дни, те са почти единствените, против които прокурорът може изобщо да събере обвинителен материал. Следствието против арестуваните пак тогава литератор Дайнхарт от Ваймар даде толкова малко материали, че след като Дайнхарт седя два месеца при нездравите условия на затвора на нашия криминален съд, прокурорът не можа дори да му предаде някакви обвинения. Кандидатът Ланге от Йена, арестуван пак тогава, е имал в затвора четири пъти кръвотечение от гърлото и едва тогава е бил откаран по-мъртъв при родителите му в Йена, където скоро, на 7 януари т. г., е починал, след като отново е бил разпитван от углавния съд три дни подред. Нашите съдебни заседатели ще бъдат много учудени, когато вместо плановите за държавна измяна, слухове за които толкова усилено се разпространяваха и коментираха, на съда бъдат представени нищожни и дребни факти, върху които са построени обвиненията срещу избраните по-горе лица.“

(Да се надяваме, че при следващата си победа народът няма да бъде така простодушен или късопаметен като през март, че да остави всичките свои палачи на заеманите от тях длъжности. Можем да предположим с достатъчна увереност, че той ще побърза да сложи цялата тази банда от реакционни чиновници, и на първо място кръвожадните лицемерни пазители на закона, наречени още

„съдии“, за половин година предварителен арест в пенсилванските затвори²⁰⁰, а след това ще ги изпрати за по-нататъшно лечение да строят железници и шосета.)

Написано около 9 февруари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“.

бр. 218, 10 февруари 1849 г.

* РАЗДЕЛЕНИЕТО НА ТРУДА В „KÖLNISCHE ZEITUNG“

Кьолн, 10 февруари. При всичкото си желание миналата седмица не можахме да отделим внимание дори на нашите най-добри приятели, нашите най-близки съседи. Други работи — известно е какви²⁰¹, не ни позволяваха да си поемем дъх. Ще побързаме сега да наваксаме загубеното и да обърнем зора си на първо място към съседните нам публицисти.

Разделението на труда се осъществява в „Kölnische Zeitung“ от рядък ансамбъл. Да оставим настрана последната част на вестника, третата и четвъртата страница, където благородният Волферс възхвалява Белгия и прави всичко, което му е възможно, за да се качи Хенрих V отново на престола на своите деди и да октроира конституция „по белгийски образец“, и да се обърнем към фасадата на вестника, към неговата първа страница. Тук нашият приятел Шукинг заема сутеренчето, където предлага на любителите последната продукция на своята доктринерска фантазия и на своето фантастично доктринерство в проза и в стихове. Кой не знае интересните „политически беседи“, в които талантливият автор се мъчи, както сам признава, от свинската кожа на един немски професор да измъкне Мефистофел и който е успял досега да измъкне само Вагнер²⁰². Над сутеренчето, на първия етаж, господин Дюмонт разтваря своите просторни политически салони, в които великите мъже Брюгеман и Шванбек (да не се смесва с Вайсброт) занимават публиката. Брюгеман отговаря за *философската* част, за спасяването на принципа при всички корабокрушения, за запазването на почвата на законността въпреки всички земетресения, за елегияния жанр, за лебедовите песни и реквиемите. Шванбек отговаря за *декламационната* част, за възвишената лирика, за нрав-

ственото възмущение, за дитирамбите и за бурята. Опиянената от възторг фраза на Шванбек достига най-големите висини на Олимп и ако неговата крачка не винаги е твърда, все пак тя си остава ритмична. И действително, на него се падат почти всички произволни хекзаметри, с които е така богат „Kölnische Zeitung“.

Първият, който днес ни попада пред очите, е именно този възвишен Шванбек. В статия, *de dato** Кьолн, 7 февруари, той ни разяснява печалните последствия от абсолютизма и печалните последствия от революцията.

Великият Шванбек излива целия си гняв върху пруския народ за това, че той или никак не е участвувал в изборите, или е правил лош избор.

„Това Национално събрание трябва да завърши изграждането на една конституционно-монархическа държава, и все пак — кой се съмнява още в това, че едни в това събрание ще пречат на това изграждане, защото вече не са монархисти, а други, защото са още абсолютисти, но не са станали още конституционалисти, и едните и другите — защото не са конституционни монархисти? От двата противоположни полюса ще бушуват урагани, едно преодоляно минало ще се бори с далечно, може би непостижимо бъдеще, и кой знае дали в тази борба няма да бъде загубено настоящето!“

Забележете каква могъща сила лъха от стила на тези класически редове. Всяка фраза е яко споено цяло, всяка дума носи белега на нравствено възмущение. Представете си колкото е възможно по-живо борбата между „преодоляното минало“ и „далечното, може би негостижимо бъдеще“. На кого няма да се стори, че сякаш вижда как „може би непостижимото бъдеще“ все пак е настигнато от „преодоляното минало“, как двете, като някакви фурии, са се вцепкали за косите и как именно поради непостижимостта на едното и преодоляността на другото все повече се загубва настоящето, докато в същото време от противоположните полюси бушуват урагани!

Не бива да се смята това за дреболия. Защото ако ни е позволено да съдим за такива велики мъже, трябва да кажем: у Брюгеман обикновено мисълта взема връх над стила, у Шванбек, обратно, стилът взема връх над мисълта.

Всъщност кой в добродетелно възмущение не губи власт над стила си, когато вижда как събрание, на което не само пруският крал, но и самият „Kölnische Zeitung“ са възложили мисията да завърши изграждането на една конституционно-монархическа държава — как това събрание се състои от хора, които стоят или много наляво, или много надясно за осъществяването на такава благо-

* — датрана. *Ред.*

родна цел? Особено когато от „противоположните полюси бушуват урагани“ и „Kölnische Zeitung“ „загубва настоящето“!

Лошо е за „Kölnische Zeitung“, че народът избира депутати, които не искат това, което според „Kölnische Zeitung“ „трябва“ да искат, но още по-зле е за народа, ако той се надсмива на Касандровия²⁰³ глас на един Шванбек и вместо конституционно-монархически образец човек от „великия център на нацията“ избира хора, които или са престанали да бъдат монархисти, или още не са станали конституционалисти. Tu l'as voulu, Georges Dandin!* — ще се провикне с тъга Шванбек, когато в мощния конфликт между преодоляното минало и може би непостижимото бъдеще ще погине настоящето!

„С други думи признаците на *реакцията* и признаците на *нова* или *поско*ро *перманентна революция* не закъсняха да се появят.“

След това забележително откритие Касандра-Шванбек устремява взор към Австрия. Взорът на Шванбек е постоянно устремен към Австрия. Австрия е неговата втора родина; тук по-рано той се възмущаваше от тиранията на виенската демагогия, тук изяжда той сега маджарите, най-после тук у автора на възвишени дитирамби се появява нежно чувство, слаби угризения на съвестта по отношение на военнополовите помилвания с барут и олово. Отгук нежния взор, който изпълненият с предчувствия пророк хвърля към Австрия във всяка своя уводна статия.

„Какво се е изменило всъщност?“ (т. е. в Австрия). „Неограничеността на бюрокрацията, на демокрацията, на военната власт се сменяваха последователно и в края на краищата всичко си остава същото!“

Печален резултат на революциите, тъжни последици на факта, че народите никога не се вслушват в гласа на непризнатите Касандри! „В края на краищата всичко си остава същото!“ Наистина, традиционното правителство на Метерних много се отличава от сегашната контрареволуционна военна диктатура; и особено се е изменил добродушният австрийски народ от времената на Метерних, превърнал се е в революционен, скърцащ зъби народ; освен това в досегашната история контрареволуцията винаги е довеждала само до по-основна, по-кървава революция. Но какво от това? „В края на краищата всичко си остава същото“ и деспотизмът си остава деспотизъм.

Политиканстващите на чашка еснафи, които представляват, да си послужим с думите на Шванбек, „великия център на немската нация“, тези простодушни хора, които при всеки временен

* Ти искаше това, Жорж Данден! (Молниер, „Жорж Данден“). Ред.

неуспех на революцията крещат: „Каква полза имаме от въстанието, ние сме пак там, където бяхме“; тези дълбоки познавачи на историята, които не виждат по-далеч от носа си, ще бъдат възхитени, когато научат, че великият Шванбек стои напълно на тяхното гледище.

След този неизбежен поглед върху Австрия Касандра отново се обръща към Прусия и се готви да прозре в бъдещето. Съответно се претеглят елементите на реакция и елементите на революция. Монархията и нейните слуги, Врангел, обсадното положение (с благопожелание за неговото отменяване) и „Пруските съюзи“²⁰⁴ се подлагат последователно на грижливо разглеждане. По-нататък се казва следното:

„Впрочем след всичко това ние все пак трябва да признаем, че количествено нашите реакционери не представляват голяма сила. Много по-лошо е това, че *великият център на народа* е толкова свикнал с абсолютизма, че никак не може още да се ползува от самоуправлението, и всичко това от *леност*. Вие, които така масово отсъствахте от тези избори... вие сте истинските привърженици на абсолютизма!... В целия свят няма по-отвратително явление от народ, който е *твърде ленив за свободен политически живот*“.

„Велик център на германския народ“, ти не си достоен за своя Шванбек!

Този „център на народа“, който е „твърде ленив за свободен политически живот“, не е, както става ясно по-късно, никой друг освен *буржоазията*. Горчиво признание, което се подслажда малко от съвременното самодоволство на нравственото възмущение от позорната „апатия“ на великия център на нацията!

„Но много по-зле стои работата с печалните последици на *революцията*. В нашия народ има много повече, отколкото можехме да предположим мечтатели и фантазори, ловки демагози“ (наивно признание!) „и лекомислена маса, която няма и следа от политически познания. 1848 г. дойде да ни покаже каква *голяма маса от анархически елементи* е била скрита в този сплюснат, справедлив, здравомислещ народ, който бе обхванат от някакво смъртно влечение към революция, и как започнаха да смятат *удобното* средство да се правят революции“ (несъмнено по-„удобно“, отколкото да се лишат дълбокоумни водни дитирамби в „Kölnische Zeitung“) „за... панацея“.

Докато „центърът“ е твърде *ленив*, периферията, „тълпата“, „лекомислената маса“ е твърде енергична. „Ловките демагози“, обединени с „голямата маса анархически елементи“, при „леността“ и „апатията“ на буржоазията трябваше, разбира се, да предизвикат мрачни предчувствия в душата на един Шванбек!

„Такъв е естественият ход на нещата: ударът предизвиква контраудар.“

След това ново велико философско откритие, което в бъдеще трябва да послужи за тема на няколко вдъхновени вариации, Касандра преминава към заключението и прави следния извод:

„Пътят за истинския свободен политически живот ще се открие само тогава, когато великият център на нацията, силната и просветена буржоазия, ще стане достатъчно единна и могъща, за да не допуша тези отклонения нито надясно, нито наляво. Пред нас лежи един северогермански вестник, в който . . . е написано: „ . . . буржоазията вече спечели победата над двете крайни партии — левите и десните — и бъдещето принадлежи само на нея!“ Страхуваме се, че това ликуване засега е прибързано. Ако е нужно още доказателство за това, дават го изборите в Прусия.“

Това е силният, нравствено-възмутен жален вопъл на най-новата Касандра срещу този лош, opak свят, който не иска да марширува по желанието на „Kölnische Zeitung“. Това е резултатът от изследванията на Шванбек в областта на „преодоляното минало“, на „далечното, може би непостижимо бъдеще“ и на поставеното под въпрос „настояще“: истинската, решаващата борба се води не между феодално-бюрократическата монархия и буржоазията, не и между буржоазията и народа — борбата се води между монархията и народа, между *монархистите* и *републиканците*, а *буржоазията*, *конституционалистите* напущат бойното поле.

Няма да се впускате тук в дълги разсъждения относно това, дали е вярно, че буржоазията действително се е отстранила от борбата, дали тя е направила това от леност или от слабост и какво показват изборите в Прусия. Достатъчно е признанието на „Kölnische Zeitung“, че във водешата се сега борба буржоазията не стои вече в първите редици, че интересите, заради които се води борбата, не са вече нейни интереси, и че борбата се води за абсолютна монархия или република.

А сега прелистете „Neue Rheinische Zeitung“ от ноември миналата година насам и кажете не писахме ли ние във всеки брой и при всеки случай по повод на победата на контрареволуцията във Виена, по повод на победата на контрареволуцията в Берлин, по повод на октроираната конституция, не обяснявахме ли най-подробно в голямата статия „Буржоазията и контрареволуцията“ и в редица други статии, написани преди първичните избори, как слабостта и страхливостта на немската буржоазия обусловиха възможността за контрареволуция и как контрареволуцията от своя страна, като отблъсна буржоазията, направи неизбежна непосредствената борба между остатъците на феодалното общество и крайния полюс на съвременното общество, между монархията и републиката! Онова, което ние преди три месеца сочехме като исторически необходим резултат от цялото развитие на германската революция, „Kölnische Zeitung“ ни поднася във вид на неуверени и неясни догадки, като резултат на шарлатанско гадателство относно вътрешностите на изборната урна в предстоящите избори на 5 март. И тези неуверени и неясни предсказания се

смятат за такова откритие, че веднага ги предлагат на вниманието на благосклонната публика във вид на уводна статия под знака Δ , написана на висок и надут стил. Наивната „Kölnerin“!

Написано от К. Маркс на 10 февруари
1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано във второто издание на
„Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 219, 11 февруари 1849 г.

ЛАСАЛ

I

Кьолн, 10 февруари. Вчера* обещахме да се върнем към въпроса за Ласал. Ето вече 11 седмици Ласал се намира в дюселдорфския затвор и едва сега е завършило следствието по повод на прости факти, които никой не отрича, едва сега съдът произнася решението си. Работите благополучно са доведени дотам, че ако съдебната палата и обвинителният сенат поискат да се ръководят от максималните законни срокове, те ще могат да проточат делото до завършването на предстоящата сесия на дюселдорфския съд на съдебните заседатели и да ошастливят затворника с още три месеца предварителен затвор!

И какъв предварителен затвор!

Известно е, че неотдавна делегация от различни демократически съюзи в Кьолн връчи на генералния прокурор Николовиус, подписан от няколко хиляди граждани адрес, в който беше изложена молба: 1) да се ускори следствието по делото на люселдорфските политически затворници, 2) да се отнасят прилично с тях през време на предварителния затвор. Г-н Николовиус обеща по възможност да вземе под внимание тези справедливи искания.

Но ето пример, как в дюселдорфския затвор зачитат господин главния прокурор, законите и най-обикновените изисквания на приличнето.

Един затворнически надзирател си е позволил на 5 януари да напсува Ласал и отгоре на всичко отишъл при началника си и му се оплакал, че уж Ласал го бил нагрубил.

* Виж настоящия том, стр. 274. *Ред.*

След един час началникът, придружен от съдебния следовател, се явил в килията на Ласал и без да го поздрави, му направил мъмрене за станалото. Ласал го прекъснал със забележката, че между възпитаните хора е прието да поздравяват, когато влизат в стаята на някого, и че той смята, че има право да изиска тази учтивост от началника.

Това се видяло на господин началника прекалено. В своя бяс той пристъпил към Ласал, изтикал го до прозореца и жестикулирайки енергично, крещял, колкото му глас държи:

„Слушайте, вне тук сте *мой* арестант и нищо повече; вне сте длъжен да се подчинявате на правилата на затвора, а ако това не ви се харесва, аз ще заповедам да ви хвърлят в *карцера*, а може да ви се случи и *нещо по-лошо!*“

Тогава и Ласал кипнал и заявил на началника, че няма никакво право да го наказва по правилата на затвора, защото той е арестант под следствие; че крясъците никак не помагат и нищо не доказват; че макар това здание да е затвор, *тук* все пак е *неговата* стая и щом началникът (сочел го с пръст) влиза *тук при него*, той е длъжен да го поздрави.

При тези думи началникът съвсем побеснял. Той се нахвърлил върху Ласал, замахнал срещу него и му закрещял:

„Престанете да ме сочите със своя пръст, иначе ей сега ще ви залепя собственооръчно такъв плесник, че...“

Ласал веднага поканил съдебния следовател да бъде свидетел на това нечувано грубо отношение и се поставил под негова защита. Съдебният следовател се опитал да успокои началника, но успял да направи това едва след като последният повторил още няколко пъти заплашването си да набие Ласал с плесници.

След тази поучителна сцена Ласал се обърнал към държавния прокурор фон Амон с искане да заведе дело против началника на затвора г-н Морет. Насилническите действия на началника представляват действително не само грубо отнасяне и тежко оскърбление, но и превишаване на власт.

Г-н фон Амон отговорил, че следствие по повод на превишаване на власт от страна на затворническите чиновници не може да се започва без предварително разрешение от административните власти, и препоръчал на Ласал да се обърне към правителството. Той се позовал в случая на някакъв стар кралски указ от 1844 г.

Член 95 на октроираната така наречена конституция гласи:

„Не е нужно предварително разрешение от властите за съдебно преследване на граждански или военни чиновници за нарушение на закона, извършено от тях чрез превишаване на служебните си полномощия.“

Член 108 на същата харта изрично отменява всички закони, които противоречат на този член. Но напразно се позовавал Ласал в заявлението си до държавния прокурор на чл. 95 — господин Амон упорито държал на своето гледище в спора за подсъдността и му сложил край със следната мила забележка: „Вие изглежда забравяте, че сте арестант под следствие!“

Не бяхме ли прави, когато казахме, че така наречената конституция е насочена само против нас, а съвсем не против господата чиновниците?

И тъй, заплашване с плесници, карцер и *телесно наказание* — защото това е именно „по-лошото“, което държи в запас г-н Морет, — такова е обещаното на делегацията „прилично отнасяне“ с политическите затворници!

Ще отбележим впрочем, че съгласно закона помещенията за предварителен затвор трябва *задължително* да бъдат *отделени* от поправителните затвори и че намиращите се в предварителен затвор трябва да се подлагат на режим, съвсем различен от онзи на затворниците, които излежават наказание. Но в Дюселдорф няма специално помещение за предварителен затвор и следствените затворници, освен че ги поставят незаконно в изправителния затвор, са длъжни отгоре на това да се подчиняват на *правилата за осъдените*, могат да бъдат хвърлени в карцер и да бъдат подлагани на телесно наказание! За да постигне тази похвална цел по отношение на Ласал, г-н Морет свикал дисциплинарната комисия, която трябва да поднесе на г-н Ласал тези удоволствия. А господата следователите и прокурорите изглежда се отнасят спойно към всичко това или пък се прикриват зад спора за подсъдността!

Ласал се е обърнал към генералния прокурор. Ние от своя страна даваме гласност на целия случай, за да може гласът на обществото да подкрепи жалбата на затворника.

Впрочем, чухме, че затварянето на Ласал в единична килия най-после е прекратено и той поне е поставен в една килия с Кангалор.

II

Кьолн, 3 март. Още се помни едно нашумяло дело: една нещастна девойка беше изправена пред *съда* на съдебните заседатели по обвинение в *детеубийство*. Съдебните заседатели я оправдаха. След това я изправиха пред *съда* на изправителната полиция за *укриване на бременност*. При общия смях на публиката решението на съдебната камара за даване под *съд* беше касирано.

Дюселдорфският *съд* върви по стъпките на своя прославил се предшественик.

По решение на дюселдорфската съдебна камара от 22 февруари *Ласал*, *Кантадор* и *Вейерс* са предадени на *съда* на *съдебните заседатели* за *произнасяне на речи, призоваващи към бунт*. Няма какво да възразим. Но по решение на същата съдебна камара *Ласал* повторно е привлечен да отговаря пред *съда* на *изправителната полиция*, загдето в една своя *реч* в *Нойс*²⁰⁵ той бил призовавал към „*съпротива със сила срещу чиновници*“ (престъпление по чл. 209, 217).

Констатираме преди всичко фактите.

Между обстоятелствата, с които се мотивира привличането на *Ласал* да отговаря пред *съда* на съдебните заседатели, е *същата тази реч* в *Нойс*. Съдебната камара посочва, че в тази си *реч* той „*призовавал към въоръжаване срещу държавната власт*“ (престъпление по чл. 87, 91, 102).

Следователно въз основа на *една и съща реч* *Ласал* е привлечен да отговаря веднъж пред *съда* на съдебните заседатели, втори път — пред *съда* на изправителната полиция. Ако съдебните заседатели го оправдаят, ще го осъди *съдът* на изправителната полиция. А ако *съдът* на изправителната полиция не го осъди,

той във всеки случай ще остане в предварителен затвор, докато съдът на изправителната полиция не го оправдае. Каквато и да е присъдата на съдебните заседатели — той си остава лишен от свобода и пруската държава е спасена.

Повтаряме, за една и съща реч дюселдорфската съдебна камара привлича Ласал да отговаря веднъж пред съда на съдебните заседатели, втори път пред съда на изправителната полиция. Фактът е един и същ.

Но да оставим това.

Ако в една реч аз „призовавам към въоръжаване срещу държавната власт“, не се ли разбира от само себе си, че аз призовавам към „съпротива със сила срещу чиновници“? Съществуването на държавната власт се изразява именно в нейните чиновници, армия, администрация, съдии. Ако се абстрахираме от това нейно физическо възплъщение, тя е само сянка, въображение, само едно название. Свалянето на правителството е невъзможно без съпротива чрез сила срещу неговите чиновници. Щом в една реч аз призовавам към революция, излишно е да добавям: „съпротивявайте се със сила на чиновниците“. По примера на Дюселдорфската съдебна камара би трябвало всеки без изключение, който е привлечен да отговаря пред съда на съдебните заседатели по чл. 87, 102 за подстрекателство към сваляне на правителството, да бъде привлечан след това към отговорност пред съда на изправителната полиция по чл. 209, 217.

И нима не съществува някъде в Code d'instruction criminelle²⁰⁶ член, който гласи:

„Toute personne acquittée légalement ne pourra plus être reprise ni accusée à raison du même délit“?

Преведено:

„Лице, което е законно оправдано, не може да бъде отново дадено под съд или обвинено за същото правонарушение.“

Но положението на нещата не се променя никак от това, дали ме подвеждат под отговорност пред съда на изправителната полиция след оправдателната присъда на съдебните заседатели за същото правонарушение, или пък предварително касират присъдата на съдебните заседатели с това, че предварително 1) привличат ме да отговарям пред съда на съдебните заседатели и 2) пред съда на изправителната полиция за едно и също правонарушение.

Ние питаме дюселдорфската съдебна камара, дали нейното патриотично усърдие не е притъпило нейната юридическа проникателност? Ние питаме съдебния следовател Ебермайер, напълно свободен ли е от лична вражда към Ласал? Ние питаме, най-после, един чиновник от дюселдорфската прокуратура не е ли казал:

„Оправдаването на Кантадор и Вейерс няма голямо значение за нас, но Ласал трябва на всяка цена да задържим в ръцете си.“

Съмняваме се дали Ласал е също така разположен за дълги времена да бъде зачислен в инвентара на „поданиците“ *par excellence*.

Случаят е важен за нас не само защото се касае за свободата и правата на един наш съгражданин, на един от нашите партийни приятели. Той е важен преди всичко затова, че тук става дума дали изключителната компетенция на *съда със съдебни заседатели за политически престъпления* трябва да сподели съдбата на всички така наречени *мартенски завоевания* или не, дали се предоставя на усмотрението на платените съдийски вълхви да свеждат неплатените съдилища на съдебни заседатели до ролята просто на фиктивни съдилища, при което, ако съдебните заседатели не признаят някакъв факт за политическо престъпление или правонарушение, те веднага ще го отнасят, като обикновено правонарушение, за разглеждане от съда на изправителната полиция? Изобщо защо тези престъпления и правонарушения бяха иззети от компетенцията на обикновените съдилища и бяха предоставени на съдилищата на съдебните заседатели? Смятало се е очевидно въпреки честта и деликатността на платените съдии, че в политическите процеси те застъпват всичко друго, но само не интересите на обвиняемия.

Ще се върнем още веднъж към тази тема*.

Написано от К. Маркс на 10 февруари
и 3 март 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“,
бролове 219 и 237, 11 февруари и
4 март 1849 г.

* Виж настоящия том, стр. 481. *Ред.*

ДЕМОКРАТИЧЕСКИЯТ ПАНСЛАВИЗЪМ²⁰⁷

I

Кьолн, 14 февруари. Ние достатъчно често сме посочвали, че сладките мечти, възникнали след февруарската и мартенската революции, например мечтите за всеобщо братство между народите, за европейска федеративна република и за вечен мир в света по същество не са били нищо друго освен прикриване на безграничната обърканост и бездейност на тогавашните идейни водачи. Не се виждаше или не желаеха да видят какво трябва да се направи за защитата на революцията; не можеха или не искаха да проведат никакви действително революционни мерки; ограничеността на едните и контрареволюционните интриги на другите доведоха до това, че вместо революционни дела народът получи само сантиментални фрази. Фразьорът мошеник Ламартин беше класическият герой на тази епоха, когато под поетически цветя и фалшив риторически блясък се скриваше измяната на народа.

Народите, които извършиха революция, знаят колко скъпо трябваше да заплатят за това, че в простодушието си тогава повярваха на големите думи и надутите уверения. Вместо осигуряване на революцията — навсякъде реакционни камари, които подковаха революцията; вместо осъществяване на обещанията, дадени на барикадите — победа на контрареволюцията в Неапол, Париж, Виена, Берлин, падането на Милано, войната против Унгария; вместо братски съюз между народите — възобновяване на Свещения съюз на по-широка основа под покровителството на Англия и Русия. И същите хора, които през април и май още приветствуваха възторжено гръмките фрази на епохата, си спомнят само с червенина от срам как позволиха тогава да ги измамат глупци и мошеници.

Горчивият опит доведе до убеждението, че „братският съюз между европейските народи“ може да бъде осъществен не с голи фрази и благи пожелания, а само с радикални революции и кръвави борби; че става дума не за братски съюз на всички европейски народи под едно републиканско знаме, а за съюз на революционните народи против контрареволуционните, съюз, който може да бъде осъществен не на *книга*, а само на *бойното поле*.

В цяла Западна Европа този горчив, но необходим опит унищожи всяко доверие към Ламартиновите фрази. В Източна Европа, напротив, все още съществуват фракции, привидно демократически, революционни фракции, които продължават да служат като ехо на тези фрази и сантиментални чувства и да проповядват евангелието на братството между европейските народи.

Тези фракции — оставяме настрана някои невежи мечтатели от немски произход, като г-н А. Руге и др. — са *демократичните панслависти* на различните славянски народи.

Програмата на демократическия панславизъм лежи пред нас във вид на брошура: *„Призив към славяните. От един руски патриот, Михаил Бакунин, делегат за Славянския конгрес в Прага.“* Кьотен, 1848 г.²⁰⁸

Бакунин е наш приятел. Но това няма да ни спре да подложим на критика неговата брошура.

Да чуем как в самото начало на своя призив Бакунин се държи за илюзиите на миналогодишните март и април:

„Първият признак на живот, който даде революцията, беше вик на омраза против старото потисничество, вик на съчувствие и обич към всички потиснати националности. Народите... почувствуваха най-послед позора, който старата дипломация стоварваше върху човечеството, и разбраха, че благополучието на нациите никога няма да бъде осигурено, докато дори един народ в Европа остане да живее под гнет... Долу потисниците! — една като из едно гърло; слава на потиснатите, на поляците, италианците и всички други! Никакви завоевателни войни повече, но още една последна война трябва да се доведе докрай — славната борба на революцията за пълното освобождение на народите! Долу изкуствените граници, начертани насилствено от конгреси на деспоти въз основа на така наречени исторически, географски, комерчески и стратегически съображения! Не бива да има никакви други граници освен онези, които ще определи суверенната воля на самите народи въз основа на техните национални особености — естествени граници, прокарани в духа на справедливостта и демокрацията. Такъв вик се носи сред всички народи“ (стр. 6 и 7).

Вече в тези думи отново откриваме цялото мечтателно въодушевление на първите месеци от революцията. Тук няма нито дума за съществуващите в действителността пречки за такова всеобщо освобождение, за така рязко различните стъпала на цивилизацията и за обусловените от това различни политически потребности на

отделните народи. Думата „свобода“ заменя всичко. За действителността тук изобщо не се казва нищо, или доколкото се налага да се вземе предвид, тя ни се представя като нещо абсолютно негодно, произволно установено от „конгреси на деспоти“ и „дипломати“. На тази лоша действителност се противопоставя мнимата народна воля със своя категоричен императив — „свобода“.

Ние вече видяхме кой излезе по-силният. Мнимата народна воля беше така срамно измамена именно защото се довери на една толкова фантастична абстракция от действително съществуващите отношения.

„С пълнотата на своята власт революцията обяви за разпуснати деспотичните държави, обяви за разпуснати пруската държава . . . Австрия . . . Турската империя . . . и най-последна надежда на деспотите, Руската империя . . . и като крайна цел на всичко това тя обяви всеобщата федерация на европейските републики.“ (стр. 8).

В действителност на нас тук, на запад, трябва да ни се вижда чудно, че след като всички тези прекрасни планове се провалиха при първия опит за осъществяването им, те могат още да бъдат смятани за нещо заслужило и голямо. Та тъкмо това беше лошото, че революцията, макар „с пълнотата на собствената си власт да обяви за разпуснати деспотичните държави“, в същото време „с пълнотата на собствената си власт“ не помръдна пръст да приложи своя декрет.

Тогава беше свикан Славянският конгрес. Славянският конгрес застана изцяло на гледната точка на тези илюзии. Чуйте:

„Чувствайки живо общите исторически (?) и кръвни връзки, ние се заклехме да не позволим отново да ни разделят едни от други в нашата съдба. Проклинайки политиката, на която толкова дълго сме били жертва, ние сами признахме на себе си правото на пълна независимост и тържествено се заклехме, че тя напред трябва да бъде обща за всички славянски народи. Ние признахме независимостта на Бохемия и Моравия . . . ние протегнахме братската си ръка на немския народ, на демократична Германия. От името на онези от нас, които живеят в Унгария, ние предложихме на маджарите, върлите врагове на нашата раса, братски съюз. . . В своя освободителен съюз ние не забравихме и онези наши братя, които пъшкат под игото на турците. Ние тържествено проклехме престъпната политика, която три пъти разпокъсва Полша. . . Ние казахме всичко това и заедно с всички демократи на всички народи (?) поискахме: свободата, равенството, братството на всички нации“ (стр. 10).

Тези искания демократическият панславизъм поставя и до днес:

„Ние се чувствахме тогава уверени в нашето дело . . . справедливостта и човечността бяха изцяло на наша страна, а на страната на нашите врагове — само беззаконие и варварство. Това не бяха празни мечти, на които ние се предавахме, това бяха идеите на единствено вярната и необходима политика, политиката на революцията.“

„Справедливост“, „човечност“, „свобода“, „равенство“, „братство“, „независимост“ — досега в панслависткия манифест ние не намерихме нищо друго, освен тези повече или по-малко морални категории, които, наистина, звучат много красиво, но по историческите и политическите въпроси *не доказват абсолютно нищо*. „Справедливостта“, „човечността“, „свободата“ и т. н. могат хиляди пъти да изискват това или онова; но когато едно нещо е невъзможно, то не става в действителността и въпреки всичко си остава „празна мечта“. Ролята, която масата на славяните изигра след Пражкия конгрес, трябваше да разсее илюзията на панславистите; те трябваше да разберат, че с всичките благи пожелания и прекрасни мечти не може да се направи нищо против желязната действителност, че тяхната политика е била така малко „политика на революцията, както политиката на френската република. И въпреки това те и сега, през януари 1849 г., ни поднасят същите стари фрази, в съдържанието на които Западна Европа се разочарова в резултат на кървавата контрареволуция!

Само една дума за „всеобщия братски съюз на народите“ и за прокарването на „граници, които ще установи суверенната воля на самите народи въз основа на националните им особености“. Съединените щати и Мексико са две републики; и в двете народът е суверенен.

Как така се случува, че между тези две републики, които според *моралната теория* би трябвало да бъдат „братски“ и „федерирани“, избухна война за Тексас, че „суверенната воля“ на американския народ, опирайки се на храбростта на американските доброволци, премести, по „географски, комерчески и стратегически съображения“, на няколко стотин мили на юг установените от природата граници? И ще направи ли Бакунин на американците упрека, че са водили „завоевателна война“, която, макар и да нанася силен удар на неговата теория, почиваща на „справедливостта и човечността“, все пак се води изключително в интерес на цивилизацията? И нещастие ли е, че богатата Калифорния е отнета от ленивите мексиканци, които нищо не сумяха да направят от нея? Че енергичните янки с бързото разработване на тамошните златни мини ще увеличат средствата за обръщение, за няколко години ще концентрират в най-удобните места на тихоокеанското крайбрежие гъсто население и широка търговия, ще създадат големи градове, ще открият парадни съобщения, ще прокарат железница от Ню Йорк до Сан-Франциско, за първи път действително ще открият Тихия океан за цивилизацията и за трети път в историята ще дадат нова насока на световната търговия? „Независимостта“ на известен брой калифорнийски и тексаски испанци може да пострада от това, „справедли-

востта“ и други морални принципи може би тук-таме ще бъдат нарушени; но какво значение има това в сравнение с такива световноисторически факти?

Ще отбележим впрочем, че тази теория за всеобщ братски съюз на народите, която без оглед на историческото положение и на степента на общественото развитие на отделните народи безпочвено иска непременно да ги обедини, бе критикувана още много преди революцията от редакторите на „Neue Rheinische Zeitung“, и тогава тази критика беше насочена именно против най-добрите им приятели, английските и френските демократи. Английските, френските и белгийските демократически вестници от онова време съдържат доказателства за това²⁰⁹.

Що се отнася пък специално до панславизма, ние в бр. 194 на „Neue Rheinische Zeitung“* вече посочихме, че той, като се абстрахираме от искрената самоизмама на демократическите панслависти, в действителност няма никаква друга цел, освен да даде на раздробените австрийски славяни, които в историческо, литературно, политическо, търговско и индустриално отношение зависят от немците и маджарите, опорен пункт, от една страна, в лицето на Русия, от друга — в лицето на обединената австрийска монархия, в която господствува славянско мнозинство и която е зависима от Русия. Ние вече посочихме, че такива мънички националности, които историята от векове мъкне след себе си против собствената им воля, по необходимост трябва да са контрареволуционни и че цялата тяхна позиция в революцията от 1848 г. действително беше контрареволуционна. Тъкмо защото демократическо-панслависткият манифест иска независимост на всички славяни без разлика, ние трябва да се спрем на този пункт.

Ще отбележим преди всичко, че за демократите от Славянския конгрес политическата романтика и сантименталност са твърде оправдателни. С изключение на поляците — поляците не са панслависти, по съвсем понятни причини — всички те принадлежат към такива народности, които или са, поради цялото си историческо положение, неизбежно контрареволуционни, като южните славяни, или пък, като русите, още са далеч от революция и затова поне засега са още контрареволуционни. Тези фракции, демократични поради полученото в чужбина образование, се мъчат да поставят в хармония своите демократически възгледи с националното си чувство, което, както се знае, у славяните е много ярко изразено; а тъй като реалният свят, действителното състояние на страната им не предлагат никакъв истински или поне въображаем опорен пункт за

* Виж наст. том, стр. 181—185. *Ред.*

такова примиряване, на тях не им остава нищо друго освен неведомото „въздушно царство на мечтите“²¹⁰, царството на благите пожелания, политиката на фантазията. Колко хубаво би било, ако хървати, пандури и казаци образуваха предния отряд на европейската демокрация, ако посланикът на Сибирската република би връчвал в Париж своите акредитиви! Действително много приятни перспективи; но и най-запаленият панславист не би поискал европейската демокрация да чака тяхното осъществяване, а засега тъкмо нациите, за които специално манифестът иска независимост, са специално врагове на демокрацията.

Ние повтаряме: освен поляците, русите и най-много славяните на Турция нито един славянски народ няма бъдеще по простата причина, че у всички останали славяни липсват необходимите исторически, географски, политически и индустриални условия за самостоятелност и жизнеспособност.

Народи, които никога не са имали собствена история, които от момента, в който са достигнали първото, най-низше стъпало на цивилизация, вече са попаднали под чужда власт или едва с помощта на чуждото иго *принудително* са доведени до първото стъпало на цивилизацията, нямат жизнеспособност, никога не ще могат да достигнат до някаква самостоятелност.

Тъкмо такава е била съдбата на австрийските славяни. Чехите, към които ние причисляваме моравците и словаците, макар да се отличават по език и история, никога не са имали история. От времето на Карл Велики Бохемия е прикована към Германия. Чешката нация се освобождава за кратко време и образува великоморавската държава, за да бъде веднага поробена и петстотин години да бъде подхвърляна като топка между Германия, Унгария и Полша. След това Бохемия и Моравия окончателно преминават под властта на Германия, а словашките области остават у Унгария. И тази „нация“, исторически изобщо несъществуваща, предявява искане за независимост?

Същото е и със същинските така наречени южни славяни. Къде е историята на илирийските словенци, на далматинците, на хърватите и шокците²¹¹. От XI век те са загубили последния външен признак на политическа независимост и са се намирали отчасти под немско, отчасти под венецианско, отчасти под маджарско господство. И от тези разпокъсани парчета искат да скърпят здрава, независима, жизнена нация!

Нещо повече. Ако австрийските славяни образуваха компактна маса като поляците, маджарите и италианците, ако бяха в състояние да се обединят в държава с 12—20 милиона население, тогава техните искания биха имали все пак сериозен характер. Но в дей-

ствителност е тъкмо обратното. Немците и маджарите са се връзали като широк клин между тях до самия край на Карпатите, почти до Черно море; те са отделили чехите, моравците и словаците от южните славяни с 60—80 мили широк пояс. На север от пояса 5 $\frac{1}{2}$ мил., на юг от пояса 5 $\frac{1}{2}$ мил. славяни, разделени от компактна маса от 10—11 милиона немци и маджари, които историята и необходимостта са направили съюзници.

Но защо 5 $\frac{1}{2}$ милиона чехи, моравци и словаци да не могат да образуват една държава, а 5 $\frac{1}{2}$ милиона южни славяни заедно с турските славяни — друга държава?

Погледнете на коя да е карта на езиците разпределението на чехите и родствените им по език съседни. Те са се връзали като клин в Германия, но от двете страни са притиснати и изтикани от немски елемент. Една трета от населението на Бохемия говори немски; на 34 чехи в Бохемия се падат 17 немци. А именно чехите трябва да образуват ядрото на проектираната славянска държава, защото моравците са също така силно примесени с немци, а словаците — с немци и маджари, при това в национално отношение те са съвсем деморализирани. И каква ще бъде тази славянска държава, в която в края на краищата все пак ще господствува немската градска буржоазия!

Същото е и с южните славяни. Словенците и хърватите отрязват Германия и Унгария от Адриатическо море, а Германия и Унгария не могат да позволят да бъдат отрязани от Адриатическо море по силата на „географски и комерциални необходиминости“, които наистина не са пречка за фантазията на Бакунин, но затова пък съществуват и за Германия и Унгария са такъв жизнен въпрос, какъвто например е за Полша брегът на Балтийско море от Данциг до Рига. А където става дума за съществуването, за свободно развитие на големи нации, там такава сантименталност като зачитането на известен брой разпръснати немци или славяни не е важна! Да не говорим за това, че тези южни славяни също така са смесени навсякъде с немски, маджарски и италиански елементи, че и тук при пръв поглед върху картата за езиците проектираната южнославянска държава се превръща в разпокъсани парчета и че в най-добрия случай цялата държава ще попадне в ръцете на италианските буржоа от Триест, Фиуме и Зара и на немските буржоа от Аграм, Лайбах, Карлщад, Землин, Панчево и Вайскирхен*.

Но не могат ли австрийските южни славяни да се присъединят към сърбите, босненците, морлахите²¹² и българите? Разбира се, ако само освен посочените трудности не съществуваше старата

* Хърватски имена: Риека, Задар, Загреб; словенско име: Любляна; хърватско име: Карловац; сръбски имена: Земун, Панчево, Бела Црква. *Ред.*

омраза на пограничното население на Австрия срещу турските славяни от татък Сава и Уна; а тези хора, които от векове гледат едни на други като на мошеници и бандити, въпреки националното си родство се мразят едни други безкрайно повече, отколкото славяните и маджарите.

Действително, положението на немците и на маджарите би било извънредно приятно, ако помогнеха на австрийските славяни да получат своето така наречено „право“! Между Силезия и Австрия би се връзала една независима бохемско-моравска държава, естественият излаз на Австрия и Ширия към Адриатическо и Средиземно морета би бил отрязан от „южнославянската република“; източната част на Германия би била наядена като гризан от плъхове хляб! И всичко това като благодарност, загдето немците са си направили труд да цивилизоват упоритите чехи и словенци, да въведат у тях търговия и индустрия, сносно земеделие и култура!

Но именно този ярем, наложен на славяните под предлог на цивилизация, представлява най-голямото престъпление на немците, както и на маджарите! Чуйте само:

„С право се гневите, с право дишате мъст против тази *проклета немска политика*, която е мислила само за вашата гибел, която векове ви е държала в робство . . .“ (стр. 5).

„ . . . *Маджарите, върлите врагове* на нашата раса, които наброяват едва четири милиона, се хвалят, че са сложили ярем на осем милиона славяни . . .“ (стр. 9).

„Аз знам всичко онова, което маджарите са причинили на нашите славянски братя, какви престъпления са извършили против нашата националност, как са тъпкали с крака нашия език и нашата независимост“ (стр. 30).

Какви ли са пък големите, страшни престъпления на немците и маджарите против славянската националност? Не говорим тук за подялбата на Полша, която не се отнася до случая — говорим за „вековната несправедливост“, която била извършена по отношение на славяните.

На север немците отново отнеха от славяните немската в миналото, а по-късно славянска област от Елба до Варта — завладяване, обусловено от „географски и стратегически необходимости“, които произтичаха от разделянето на Каролингската монархия. Тези славянски области са напълно германизирани; работата е свършена и не може да бъде поправена, освен само ако панславистите издирят изчезналите сорбски, вендеки и оботритски езици и ги наложат на жителите на Лайпциг, Берлин и Щетин*. Но че това завладяване е било в интерес на цивилизацията, още никой не е оспорвал.

* Полско име: Щецин. *Ред.*

На юг немците са намерили славянските племена вече разпокъсани. За това се били погрижили неславянските авари, които окупирали заетата по-късно от маджарите територия. Немците принудили тези славяни да им плащат данъци и водили с тях много войни. Също такива войни те водили и с аварите и маджарите, от които отнели цялата територия от Енс до Лайта. Докато тук те германизирали насилствено, германизирането на славянските земи ставало много повече на мирни начала, чрез имиграция и влияние на по-развитата нация върху по-малко развитата. Немската индустрия, немската търговия, немската култура от само себе си въвели в страната немския език. Що се отнася до „потискането“, славяните са били потискани от немците не повече от самата маса на немското население.

Колкото до маджарите — нали в Унгария живеят голям брой немци, и все пак маджарите никога не са имали за какво да се оплакват против „проклетата немска политика“, макар че са броели „едва четири милиона“! И ако „осемте милиона славяни“ са били принудени *осем века* да търпят ярема, който им нахлузили четири милиона маджари, самото това достатъчно показва кой е бил по-жизнеспособен и енергичен — многобройните славяни или малобройните маджари!

Но, разбира се, най-голямото „престъпление“ на немците и маджарите е това, че са попречили на тези дванадесет милиона славяни да се *потурчат*! Какво би станало с тези раздробени малки националности, които са играли толкова жалка роля в историята, ако немците и маджарите не бяха ги държали в едно и не бяха ги повели в бой против войските на Мехмед и Сюлейман, ако така наречените техни „потисници“ не бяха решили изхода от сраженията, които се водеха за защита на тези слаби народи! Не говори ли за това достатъчно ясно съдбата на „дванадесетте милиона славяни, власи и гърци“, които „осемстотин хиляди османци тъпчат“ и до ден днешен? (стр. 8).

И най-после може ли да се вижда „престъпление“ и „проклетата политика“ в това, че в епоха, когато изобщо в Европа големите монархии станаха „историческа необходимост“, немците и маджарите съединиха всички тези малки, хилави и безсилни националности в една голяма държава и с това ги направиха способни да вземат участие в историческото развитие, на което те, оставени сами на себе си, биха били чужди! Разбира се, при такива случаи е неизбежно стъпкването на няколко нежни национални цветенца. Но нищо в историята не става без насилие и неумолима безпощадност и ако Александър, Цезар и Наполеон се отличаваха с такова мекосърдечие, към каквото сега апелират

панславистите в интерес на своите закъсали клиенти, какво би станало тогава с историята! И с какво персите, келтите и жителите на Свещената Римска империя на германската нация са по-лоши от чехите, огулинците и сержаните?

Но *сега* в резултат на мощния прогрес на промишлеността, търговията и средствата за съобщение политическата централизация представлява още по-належаща нужда, отколкото тогава, в XV и XVI векове. Всичко, което още може да бъде централизирано, се централизира. И *сега* се явяват панславистите и искат ние да „освободим“ тези полугерманизираны славяни, да премахнем централизацията, която всички материални интереси на тези славяни им налагат!

Накратко — излиза, че тези „престъпления“ на немците и маджарите против споменатите славяни са едни от най-хубавите и заслужаващи благодарност деяния, с които могат да се похвалят в своята история нашият и унгарският народи.

Впрочем, що се отнася до маджарите, тук трябва специално да отбележим, че от започването на революцията те действуваха прекалено отстъпчиво и слабо спрямо надменните хървати. Известно е, че Кошут им направи всички възможни отстъпки, с изключение на това, че не позволи на техните депутати да произнасят речите си в парламента на хърватски език. И единственото, в което може да бъдат упрекнати маджарите, е излишната отстъпчивост по отношение на една нация, която е контрареволуционна по самата си природа.

II

Кьолн, 15 февруари. Вчера ние завършихме статията си с посочване на факта, че австрийските славяни никога не са имали собствена история, че в историческо, литературно, политическо, търговско и промишлено отношение те зависят от немците и маджарите, че те частично са вече германизирани, маджаризирани и италианизирани, че ако биха създали самостоятелни държави, в тях ще господствуват не те, а немската и италианската буржоазия от техните градове, че, най-последно, нито Унгария, нито Германия могат да допуснат откъсването и самостоятелното конституиране на подобни нежизнеспособни малки междинни държави.

Обаче всичко това още не би имало решаващо значение. Ако славяните в някой период на своето робство започнат *нова революционна история*, с това те вече биха доказали своята жизнеспособност. От този момент революцията би имала интерес те да се освободят и частните интереси на немците и маджарите биха отстъпили пред по-важните интереси на европейската революция.

Но именно това не стана нито веднъж. Славяните — напомняме още веднъж, че в този случай винаги изключваме поляците — постоянно са служили като *главно оръдие на контрреволюцията*. Потискани в своите страни, навън те са били *потисници на всички революционни нации* навсякъде, където се е простирало славянското влияние.

Нека не ни възразяват, че застъпваме тук националните предразсъдъци на немците. В немските, френските, белгийските и английските вестници има доказателства, че именно редакторите на „*Neue Rheinische Zeitung*“ още много *преди* революцията се обявяваха най-решително против всякакви прояви на националната

ограниченост на немците²¹³. Макар че, за разлика от някои други, те не ругаеха без нужда и с чужди думи всички немци, затова пък исторически доказаха и безпощадно разкриха отвратителната роля, която Германия безусловно е играла в историята благодарение на своето дворянство и бюргерство, благодарение на слабото си промишлено развитие; те винаги са признавали предимството на великите исторически народи на Запада, англичаните и французите, в сравнение с изостаналите немци. Но именно поради това ние имаме право да не споделяме фантастичните илюзии на славяните и да съдим другите народи така строго, както съдихме собствената си нация.

Досега винаги се е говорило, че *немците* са били в цяла Европа наемните войници на деспотизма. Ние нямаме никакво намерение да отричаме позорната роля на немците в позорните войни от 1792—1815 година против френската революция, в потискането на Италия след 1815 г. и на Полша след 1772 г.; но кой стоеше зад гърба на немците, кой ги използваше като наемници или като авангард? Англия и *Русия*. Та русите и до ден днешен се хвалят, че с безбройните си войски са решили падането на Наполеон, и това, разбира се, е до голяма степен вярно. Във всеки случай не може да се оспорва, че три четвърти от армиите, които с превъзхождащите си сили изтласкаха Наполеон от Одер до Париж, се състояха от славяни, руски или австрийски славяни.

А немското потисничество над италианците и поляците! При подялбата на Полша конкурираха една славянска и една полуславянска държава; войските, които разбиха Костюшко, се състояха предимно от *славяни*; войските на Дибич и Паскевич бяха изключително *славянски*. В Италия само *tedeschi* * дълго време се ползуваха с позорната слава на потисници; но от кого се състояха армиите, които можаха най-добре да бъдат използвани за потискане и чиито жестокости се приписваха на немците? Пак от *славяни*. Идете в Италия и попитайте кой потуши миланската революция; вече не ще ви кажат, че това са направили *tedeschi* — от момента, когато *tedeschi* направиха във Виена революция, престанаха да ги мразят, — а ще кажат, че това са направили *croati***.

С това име италианците наричат сега цялата австрийска армия, т. е. всичко, което им е най-омразно: *i croati!*

И все пак тези упреци биха били излишни и несправедливи, ако славяните вземеха където и да било сериозно участие в дви-

* немците. *Ред.*

** хърватите. *Ред.*

жението от 1848 г., ако бяха побързали да се наредят в редовете на революционните народи. Един смел опит да се извърши демократическа революция, дори когато той претърпи неуспех, заличава от паметта на народите цели векове позор и страхливост, незабавно реабилитира дори най-презираната нация. Немците изпитаха това миналата година. Но докато французите, немците, италианците, поляците, маджарите вдигнаха знамето на революцията, *славяните* като един човек застанаха под знамето на *контрареволюцията*. Напред вървяха южните славяни, които отдавна отстояваха своите контрареволюционни сепаратични претенции против маджарите; после чехите, а след тях *русите*, въоръжени и готови да се явят в решителния момент на полесражението.

Както е известно, в Италия маджарските хусари масово преминаваха на страната на италианците; в Унгария цели италиански батальони се поставяха на разположение на унгарското революционно правителство и до този момент се сражават под унгарско знаме; известно е как се отнасяха към народа във Виена немските полкове; дори в Галиция те не бяха никак надеждни; известно е, че поляците, както австрийски, така и неавстрийски, масово се сражаваха в Италия, Виена и Унгария против австрийските армии и сега се сражават в Карпатите; но чувал ли е някой чешките и южнославянските войски да са вдигнали въстание против черно-жълтото знаме?*

Напротив, досега е известно само това, че разтърсената до основи Австрия остана да съществува и временно отново се укрепил благодарение черно-жълтия ентузиазъм на славяните; че именно хърватите, словенците, далматинците, чехите, моравците и русните дадоха на Виндишгрец и Елачич войски за смазване на революцията във Виена, Краков, Лвов и Унгария и както научаваме сега и от Бакунин, *Славянският конгрес* в Прага е бил *разгонен* не от немци, а от галицийски, чешки, словашки *славяни* и „само от славяни“! (стр. 33).

Революцията от 1848 г. накара всички европейски народи да се изкажат за или против нея. В течение на един месец всички народи, които бяха узрели за революция, направиха революция, всички народи, които не бяха узрели за революция, се обединиха против революцията. Това беше момент, който трябваше да внесе яснота в хаоса на народите на Източна Европа. Въпросът беше коя нация тук ще вземе революционната инициатива, коя нация ще развие най-голяма революционна енергия и с това ще си осигури бъдещето. Славяните останаха безгласни, немците и маджарите,

* т. е. против австрийската монархия. *Ред.*

верни на предишната си историческа роля, застанаха начело на движението. И с това славяните бяха окончателно хвърлени в прегръдките на контрареволуцията.

А Славянският конгрес в Прага?

Повтаряме: така наречените демократи измежду австрийските славяни са или негодници, или фантазори, а фантазорите, които не намират в своя народ почва за внесените от чужбина идеи, бяха постоянно водени за носа от негодниците. На Славянския конгрес в Прага фантазорите взеха връх. Когато това фантазорство започна да изглежда опасно на *аристократическите* панслависти, на граф Тун, Палацки и компания, те предадоха фантазорите на Виндишгрец и на черно-жълтата контрареволуция. Каква горчива и убийствена ирония представлява фактът, че този конгрес на мечтатели, защищаван от мечтателно настроената пражка младеж, беше разгонен от войници от същата нация, че на фантазиращия Славянски конгрес беше противопоставен нещо като военен славянски конгрес! Австрийската армия, която зае Прага, Виена, Львов, Краков, Милано и Будапеща — това е действителният, активен славянски конгрес!

Колко безпочвена и неясна беше фантастиката на Славянския конгрес, доказват резултатите от него. У всяка друга нация бомбардирането на такъв град като Прага би предизвикало неприемлима омраза към потисниците. А какво правеха чехите? Те целуваха пръчките, с които ги налагаха до кръв, те горещо се кълняха пред знамето, под което избиваха техните братя и се гавреха с техните жени. Уличната борба в Прага беше преломен момент за австрийските демократически панслависти. Заради перспективата на своята жалка „национална самостоятелност“ те предадоха демокрацията и революцията на австрийската монархия, на този „център“, „който служи на систематичното провеждане на деспотизма в сърцето на Европа“, както казва самият Бакунин на стр. 29. Когато и да е, ние жестоко ще отмъстим на славяните за това страхливо, подло предателство спрямо революцията.

В края на краищата за тези предатели стана ясно, че те са измамани от контрареволуцията, че няма защо да мислят нито за „славянска Австрия“, нито за „федеративна държава с равноправни нации“, още по-малко за демократически институции за австрийските славяни. Елачич, който не е по-голям негодник от повечето други демократи измежду австрийските славяни, се разкайва горчиво, че са го използвали по такъв начин, а Стратимирович, за да не позволи повече да бъде използван, провъзгласи открито въстание против Австрия. Сега съюзите на Славянската

липа²¹⁴ навсякъде отново са против правителството и всекиднев-но се убеждават от горчив опит в какъв капан позволиха да бъдат вкарани. Но сега е вече много късно: безсилни в собствената си родина против реорганизираната от самите тях австрийска военщина, отритвани от немците и маджарите, които те предадоха, отритвани от революционна Европа, те ще бъдат принудени да търпят същия военен деспотизъм, на който те помогнаха да се стовари върху немците и маджарите. „Бъдете покорни на императора, за да не се отнасят императорските войски към вас както към бунтовните маджари“ — тези думи на патриарх Раячич показват какво ги чака в най-близко време.

Съвсем иначе се държаха *поляците!* Осемдесет години потискани, поробени, ограбвани, те винаги са заставали на страната на революцията и са провъзгласявали неразривната връзка между революционизирането на Полша и нейната независимост. В Париж, Виена, Берлин, в Италия и Унгария поляците участваха във всички революции и революционни войни без оглед на това, дали трябваше да се сражават против немци, против славяни, против маджари или дори против *поляци*. Поляците са единствената славянска нация, която е чужда на всякакви панславистки възжеления. Но те имат достатъчно причини за това: тях ги потискат главно *собствени* така наречени *славянски братя* и омразата на поляците към русите дори е по-силна — и с пълно право, — отколкото омразата към немците. Но именно защото освобождение-то на Полша е неразривно свързано с революцията, именно защото думата „поляк“ и „революционер“ са станали синоними, на поляците са осигурени симпатиите на цяла Европа и възстановяването на тяхната националност, докато на чехите, хърватите и русите са осигурени омразата на цяла Европа и кървава революционна война на целия Запад против тях.

Австрийските панслависти трябва да разберат, че всичките им желаниа, доколкото изобщо те са осъществими, са вече осъществени във възстановената „австрийска обединена монархия“ под охраната на Русия. В случай на разпадане на Австрия тях ги чака перспективата на революционен тероризъм на немците и маджарите, а съвсем не освобождение, както те си въобразяват, на всички нации, поробени под скиптъра на Австрия. Ето защо те трябва да желаят Австрия да се запази — нещо повече, Галиция да остане в границите на Австрия, та славяните да запазят мнозинството си в държавата. Така че *панславистките* интереси *пряко противоречат* на възстановяването на *Полша*, защото Полша без Галиция, Полша, която не се простира от Балтийско море до Карпатите, не е Полша. Но именно затова „славянска Австрия“

представлява също такава празна фантазия, защото без господството на немците и маджарите, без двата центъра — Виена и Будапеща — Австрия отново ще се разпадне, както доказва цялата ѝ история чак до последните месеци. Поради това реализирането на панславизма трябва да се ограничи с руския патронаж над Австрия. Ето защо открито реакционните панслависти бяха напълно прави, когато се държаха за запазването на „обединената монархия“; това беше единственото средство да се спаси поне нещо. Но така наречените демократически панслависти стояха пред свръхтрудната дилема: или отказване от революцията и поне частично спасение на националността посредством „обединената монархия“, или отказване от националността и спасение на революцията чрез разпадане на „обединената монархия“. В онзи момент съдбата на революцията в Източна Европа зависеше от позицията на чехите и южните славяни; ние никога няма да им простим, че в решителния момент те предадоха революцията на Петербург и Олмюц заради своите дребни национални възжелания!

Какво бихме казали, ако демократическата партия в Германия би поставила на челно място в своята програма искането за връщане на Елзас, Лотарингия и Белгия, които във всяко отношение гравитират към Франция, под предлога, че по-голямата част от населението там е немско? Колко смешни биха били немските демократи, ако биха пожелали да създадат пангермански немско-датско-шведско-английско-холандски съюз за „освобождение“ на всички страни с население, което говори на немски език! За щастие немската демокрация е надраснала тези фантазии. Немските студенти през 1817 и 1830 години се хранеха с подобни реакционни мечти и днес в цяла Германия те получават заслужената оценка. Германската революция стана възможна, германският народ започна да играе някаква роля само когато се освободи напълно от подобни празни фантазии.

Но панславизмът е не по-малко детински и реакционен от пангерманизма. Като чете човек историята на панслависткото движение от миналата пролет в Прага, струва му се, че е върнат с тридесет години назад: трицветни ленти, допотопни костюми, старославянско богослужение, пълна реставрация на епохата и на нравите на първобитните лесове; Сворността — това е същински буршеншафт²¹⁵, Славянският конгрес — ново издание на вартбургското празненство²¹⁶; същите фрази, същите фантазии, а после същата печална песенчица: „Ний чудна сграда изградихме“²¹⁷ и т. н. Който иска да прочете тази прочута песенчица, преведена в славянска проза, нека прочете брошурата на Бакунин.

Тъй както участниците в германските буршещафти задълго попаднаха под властта на решителни контрареволуционни настроения, на свирепо франкофобство и на най-ограниченото национално чувство, а по-късно всички станаха предатели на делото, от което уж се увличаха, по същия начин, само че по-бързо — защото 1848 г. беше революционна година — демократичната външност у демократическите панслависти скоро се превърна във фанатично германо- и маджарофобство, в косвена опозиция против възстановяването на Полша (Любомирски) и в пряко присъединяване към контрареволуцията.

И ако отделни честни славянски демократи призовават сега австрийските славяни да се присъединят към революцията, да смятат австрийската монархия за свой главен враг и дори да се съюзят, в интерес на революцията, с маджарите, те напомнят кокошката, която отчаяно тича по брега на реката, виждайки как измътените от нея млади патета ненадейно се изплъзват изпод крилото ѝ и навлизат в чуждата за нея стихия, където тя не може да ги последва.

Прочем, да не се отдаваме на илюзии. У всички панслависти националността, т. е. фантастичната общославянска националност, стои *по-високо от революцията*. Панславистите са съгласни да се присъединят към революцията при условие, че им се разреши да обединят в самостоятелни славянски държави всички славяни без изключение, без да се съобразяват с най-насъщните материални потребности. Ако ние, немците, бяхме поставили такива фантастични условия, много далеч щяхме да отидем през март! Но революцията не търпи да ѝ се поставят такива условия. Трябва или да си революционер и да приемаш последиците от революцията, каквито и да са те, или да се хвърлиш в прегръдките на контрареволуцията и една прекрасна сутрин да се озовеш, може би против собственото си желание, в един лагер с Николай и Виндишгрец.

Ние и маджарите трябва да гарантираме на австрийските славяни самостоятелност — това иска Бакунин и хора от типа на Руге са способни действително да му дадат на четири очи подобни обещания. От нас и от другите революционни нации в Европа се иска да гарантираме на силите на контрареволуцията безпрепятствено съществуване непосредствено пред нашите врати, да им гарантираме свободното право да правят заговори и да се вържатават против революцията; ние сме длъжни в сърцето на Германия да създадем контрареволуционна чешка държава, ние сме длъжни да сломим силата на германската, полската и унгарската революция с помощта на връзалите се между тях руски аванпостове на Елба, в Карпатите и на Дунава!

Ние нямаме намерение да правим това. На сантименталните фрази за братство, отправяни към нас от името на най-контрареволуционните нации на Европа, ние отговаряме: омразата към русите е била и продължава да бъде за немците *първата им революционна страст*; от времето на революцията към това се прибави омразата към чехите и хърватите и само с най-решителен тероризъм против тези славянски народи можем ние заедно с поляците и маджарите да защитим революцията от опасност. Ние знаем сега къде са концентрирани враговете на революцията: в Русия и в славянските области на Австрия; и никакви фрази и приказки за неопределеното демократическо бъдеще на тези страни няма да ни попречат да се отнасяме към нашите врагове като към врагове.

И ако Бакунин в края възкличава:

„Истината е, че славянинът не бива да загуби нищо, а трябва да спечели! Истината е, че той трябва да живее! И ние ще живеем. Докато бъде оспорвана дори и *най-мъничка частица* от нашите права, докато *дори един член на нашия общ организъм остава отделен или откъснат от нас*, ние ще се борим *докрай*, ще се борим *безпощадно на живот или смърт*, докато най-после славянството не стане велико, свободно и независимо“ —

ако революционният панславизъм приема тези думи сериозно и ще продължава да се отрича от революцията навсякъде, където въпросът допре до фантастичната славянска националност, тогава и ние ще знаем какво да правим.

Тогава борба, „безпощадна борба на живот или смърт“ със славянството, което предава революцията, борба за унищожение и безпощаден тероризъм — не и в интерес на Германия, а в интерес на революцията!

Написано от Ф. Енгелс на 14—15
февруари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“,
броеве 222 и 223, 15 и 16 февруари 1849 г.

ПРУСКОТО ФИНАНСОВО СТОПАНСТВО ПРИ БОДЕЛШВИНГ И СИЕ

Кьолн, 16 февруари. „Уволненият“ през март министър фон Боделшвинг се мъчи отново да изпълзи на бял свят от своето уединение. Фон Боделшвинг е избран за депутат във втората камара. Достоен избор на телтовския селски съюз!

Ако досега демократическата преса малко се е занимавала с бившите министри и другите бивши хора, дошло е вече време да се хвърли светлина върху предишните дела на подобни господа. Ето защо напомняме на нашите читатели и на прокурора факти из дейността на господин фон Боделшвинг на поста министър на финансите.

Господин фон Боделшвинг зае поста финансов министър през пролетта на 1842 г. и остана на него до 3 май 1844 г.

Той много обичаше да приказва как изпълнява своите задължения. Имаше голяма склонност към „открития“. Така например той откри пред съсловните комисии²¹⁸ на 24 октомври 1842, че „финансите на Прусия подлежат на *ограничена* гласност, именно на гласността, която се осъществява във формата на публикуване държавния бюджет веднъж на три години в Сборника от закони“. След това той обясни как и по какъв начин се съставя пруският държавен бюджет. Той се изгражда „главно върху средните данни от ведомствените отчети за 3-те години, предшествуващи съставянето на бюджета“.

На 26 октомври същият този господин фон Боделшвинг откри по-нататък, че приходите през последните седем години са пораснали с повече от 5 $\frac{1}{2}$ милиона талера и че може да се очаква по-нататъшно увеличение („Staats-Zeitung“, броеве 306 и 307). Тогава *бяхме принудени* да вярваме на господин министъра, тъй

като „ограничената гласност“ заобикаляше пруските финанси с непроницаем мрак. Но сега следва най-малкото да се усънним в истинността на уверенията, давани тогава от господин министъра на финансите, защото в последно време станаха ясни много неща относно предишното управление на финансите.

Публикуваните в Сборника от закони финансови бюджети следва да се основават на средните данни от специалните бюджети на отделните ведомства, които се съставят въз основа на *действителните* приходи от предшестващите три години. Ако това е така, всеки бюджет, публикуван в Сборника от закони, трябва да съдържа приблизително средния размер на действителните приходи и разходи от предшестващите години. В противен случай бюджетът, според думите на самия господин Боделшвинг, е *неправилен* и представлява *фалшифициран официален документ*.

През 1844 г. в Сборника от закони (стр. 96)²¹⁹ бе публикуван бюджетът, контраасигниран от господин фон Боделшвинг. Както в приходната, така и в разходната част този бюджет се свежда до сумата 57,677,194 талера. В такава сума следователно трябваше да се изразяват средните приходи и разходи от предшестващите години. В действителност обаче и приходите, и разходите за предшестващите години са били много по-големи. Правителството по-късно съобщи на членовете на първия Обединен ландтаг данните на финансовото ведомство за годините 1840—1843²²⁰.

Въз основа на това съобщение се изчисляваше:

	Приходи		Разходи	
1843 г.	73,822,589	тал.	79,102,787	тал.
1842 г.	73,876,338	.	75,269,431	.
1841 г.	71,987,880	.	74,185,443	.
	<hr/>		<hr/>	
	219,686,807	.	228,557,661	.

Така че действителната средна сума на приходите е възлизала на 73,228,935 талера, средната сума на разходите — на 76,185,887 талера. Господин фон Боделшвинг е показвал следователно много малка сума на приходите и разходите, а именно — скривал е 15,551,741 талера приходи и 18,508,693 талера разходи *ежегодно*. При точно изчисление тези цифри, разбира се, биха претърпели известни изменения, тъй като тригодишните средни данни на специалните бюджети на отделните ведомства не са били задължително изчислявани отново за всеки проектобюджет и могат да се отнасят до 1841 и до 1838 година. Но от това няма да се получи

значително намаляване на прикритите суми, тъй като за 1840 г. годишните приходи пак са възлизили на 71,059,475 талера, а разходите дори на 77,165,022 талера. За 1839 и 1838 година нямаме официални данни. Но тъй като при едно и също финансово законодателство в мирновременни условия приходите на държавата не се изменят скокообразно, а само постепенно, можем с увереност да приемем, че държавните приходи за 1838 и 1839 години са достигали най-малко 70 милиона талера.

Това значи, че бюджетът на господин фон Боделшвинг е *фалшифициран*, както вероятно и бюджетите на много негови предшественици и на двамата му приемници до 1848 г. Господин фон Боделшвинг трябва да е знаел, че публикува нещо невярно. На него не може да не му е било известно истинското състояние на държавните финанси. Отклоненията от истината са били толкова значителни, че регирунгсратът Бергиус в Бреслау, а след него и Бюлов-Кумеров, дори без да видят отчетите, публично заявиха, че тези цифри са неверни. Не ще и дума, че ако господин фон Боделшвинг беше разкрил истинското положение на нещата, неговите съобщения и речи пред комисиите на провинциалните ландтази биха били посрещнати иначе. При „ограничената гласност“ на пруските финанси той можеше да се хвали, докато при пълна гласност той би могъл да очаква само позор и обвинения. Той самодоволно говореше за повишаване на приходите с 5¹/₂ милиона талера, но премълчаваше, че от 1840 до 1843 г. *разходите* са превишили приходите с 14,976,401 талера. Макар че страната бе принудена през тези четири години да даде 290,746,282 талера, тези големи суми все пак не са могли да покрият прекалено големите разходи от 305,722,683 талера. И такива разходи са направени, без да има война, без достатъчно отстояване в чужбина интересите на индустрията и търговията ни, без флота, без значително подпомагане на земеделието и занаятите вътре в страната! Разкошните кралски постройки, фаворитите между чиновниците, подаръците, раздавани на юнкерите и бюрократите, а така също и армията с нейните паради и прегледи са стрували невероятно скъпо на страната. Но, разбира се, господин фон Боделшвинг не е от онези, които биха признали всичко това. Ето защо той е съставил фалшифициран бюджет, за да убеди народа, че и приходите, и разходите са били по-малки от действителните.

Но съставянето на фалшиви бюджети винаги е било и ще бъде рисковано предприятие. Пруските закони предвиждат сурови наказания за такива престъпления при изпълнение на длъжност. Публикуваните в Сборника от закони бюджети представляват официални документи. Това не подлежи на никакво съмнение. Наисти-

на, пруското право не е определило специални наказания за съставяне на фалшиви официални документи от държавни чиновници. Но рескриптът от 3 юни 1831 г. (виж Кампц, „Jahrbücher“, т. 37, стр. 407²²¹) предписва подобни действия да се квалифицират като измама или престъпления по служба и да се прилагат към тях съответните наказания. Оттогава насам и пруските съдебни учреждения са се произнасяли по този въпрос. Пруското право предписва (ч. II, разд. 20, § 333²²²) за престъпленията по служба следното:

„Виновният за умишлено нарушаване на предписанията, които се отнасят до заеманата от него длъжност, *подлежи на незабавно уволнение*; освен това, в зависимост от състава на извършеното престъпление и причинените щети, той се наказва със съответна глоба, тъмничен или крепостен затвор и се лишава от право да заема държавна длъжност.“

Уволнение, забрана да заема каквато и да било държавна длъжност и плюс това парична глоба и лишаване от свобода — ето какво очаква *по закона* съставителя на фалшиви бюджети. Следователно, ако господин фон Боделшвинг не успее да се оправдае от тежкото подозрение, че е публикувал фалшив бюджет, съдията е *длъжен* да приложи спрямо него изброените наказания. Ние искаме от него и от прокурора да изяснят този случай.

Паричната глоба, тъмничният или крепостният затвор трябва да бъдат определяни в зависимост от състава на престъплението и от причинената щета. Щетата, която причиниха на страната господин фон Боделшвинг и компания със своите предшественици и приемници по длъжност, е така голяма, достига такива размери, че такава щета може да бъде причинена на цял народ само от министри и други високопоставени лица. Ние ще посочим тук тази сума и веднага ще отбележим, че веднага се натъкваме на друго престъпление по служба на министрите.

Кралският указ от 17 януари 1820 г. определя необходимите *разходи* по пруския държавен бюджет на 50,863,150 талера. И понататък е казано буквално:

„Горепосочената сума на текущите разходи по управлението, призната от мен за необходима, не може да бъде надвишена *при никакви обстоятелства*. Началниците на отделните ведомства носят за това лична отговорност пред мен и цялото правителство носи толкова по-голяма отговорност, че разрешената от мен сума общо е напълно достатъчна за посочените в бюджета цели.“

Какво се подразбира под „сума, необходима за текущите разходи по управлението“, се установява ясно и определено от понататъшното противопоставяне на „текущите разходи по управлението“ на разходите по управлението на държавния дълг. Те-

кущи разходи по управлението са всички плащания от държавното съкровище, които не отиват за изплащане на лихви или за погасяване на държавния дълг. Както видяхме, по силата на кралския указ от 17 януари 1820 г., който и досега не е отменен, те не трябва да надхвърлят сумата 50,863,150 талера. Кралският указ е публикуван в Сборника от закони за 1820 г. и никога не е подлежало на съмнение, че до провъзгласяването на конституционната монархия подобен род укази са имали в Прусия силата на закон. Следователно всяко превишаване на установената от закона сума е нарушаване на закон, престъпление по служба за министрите.

Представените пред първия Обединен ландтаг отчети за упражнението на държавните бюджети за периода от 1840 до 1846 година и предложените на разпуснатото сега Национално събрание отчети за финансовото управление през 1847 г. показват, че от 1840 до 1847 г. всички министри година след година са нарушавали своя дълг. Всяка година те са харчили повече — и значително повече — за разходи по текущото управление, отколкото им се е полагало по закон. За по-голяма последователност на изложението ние ще говорим тук не само за господин фон Боделшвинг, а за всички финансови министри от 1840 до 1847 г. Те са: граф Алвенслебен — от 1835 до 1842 г., фон Боделшвинг — от 1842 до 1844 г., Флотвел — от 3 май 1844 до 16 август 1846 г. и фон Дуесберг — от последната дата до свалянето на правителството от мартенската революция. Всички тези министри са в еднаква степен съучастници в престъплението. Простото излагане на фактите ще покаже ясно как благосъстоянието на страната се разрушава в самия му зародиш от цяла редица високопоставени чиновници, които нарушават своите задължения.

Както видяхме, според закона текущият разход, т. е. годишният разход, след приспадане на частта, която се изразходва за държавния дълг, не трябва да превишава... 50,863,150 талера.

Но през 1840 г. са изразходвани	77,165,022 тал.
От тях трябва да се приспадат:	
а) за погашение на дълга . . .	8,579,345 тал.
б) уж внесени в държавното съкровище	613,457 „
Всичко . . .	9,192,208 тал.

Следователно остават разходи по текущото управление 67,972,220 тал.

И тъй, през казаната година са изразходвани незаконно 17,109,070 тал.

През 1841 г. са изразходвани	74,185,443 тал.	
От тях за погашение на държавния дълг и внесени в държавното съкровище	<u>14,419,563 тал.</u>	
Следователно за текущото управление са изразходвани	59,765,880 тал.	
В повече над законната сума	<u>50,863,150 тал.</u>	
перезход		8,902,730 тал.
През 1842 г. са изразходвани	75,269,431 тал.	
В държавното съкровище суми не са внасяни.		
За погашение на държавния дълг са изразходвани	<u>8,684,865 тал.</u>	
Следователно за текущи разходи са отишли	66,584,566 тал.	
Превъзпение на законната сума		15,721,416 тал.
През 1843 г. разходите възлизат на	79,102,787 тал.	
Внесени в държавното съкровище и за погашение на държавния дълг	<u>8,261,981 „</u>	
Следователно за текущото управление	70,840,806 „	
Над законната сума	<u>50,863,150 „</u>	
изразходвани		19,977,656 тал.
През 1844 г. разходите възлизат на	78,243,308 тал.	
От тях внесени в държавното съкровище и за лихви и погашение на държавния дълг	<u>9,252,605 „</u>	
Следователно текущите разходи възлизат на	68,990,703 тал.	
т. е. свръх сумата	<u>50,863,150 „</u>	
изразходвано		18,127,553 тал.
През 1845 г. разходите възлизат на	77,903,361 тал.	
В държавното съкровище суми не са внасяни.		
За погашение на държавния дълг изразходвано	<u>7,267,082 „</u>	
Следователно текущите разходи възлизат на	70,636,279 „	
т. е. свръх сумата	<u>50,863,150 „</u>	
изразходвано		19,773,129 тал.
През 1846 г. разходите възлизат на	78,562,335 тал.	

В държавното съкровище суми не са внасяни.		
За погашение на държавния дълг изразходвано	7,423,831 тал.	
Разходите за текущото управление възлизат на	71,138,504 тал.	
Следователно свръх законната сума изразходвано	50,863,150 „	20,275,354 тал.
През 1847 г. разходите възлизат на	80,392,730 тал.	
От тях изразходвани за подпомагане на нуждаещи се	6,207,650 тал.	
За погашение на държавния дълг	7,209,192 „	
Всичко	13,416,842 тал.	
Следователно разходите за текущото управление възлизат на	66,975,888 тал.	
т. е. свръх законната сума	50,863,150 „	
изразходвано		16,112,738 тал.
Всичко преразход за тези години		135,999,646 тал.

Почти сто тридесет и шест милиона талера от държавните пари, т. е. от народните средства, от средствата на бедняците, са били *незаконно* изхарчени през последните осем години при министрите Алвенслебен, Боделшвинг, Флотвел и Дуесберг! И тези господа си ходят на свобода, накичени със звезди и ордени, и отгоре на това заемат високи държавни постове, като Флотвел! Тия дни вестниците съобщиха, че един съдебен чиновник — той минавал за демократ — бил арестуван по обвинение, че връчил не по принадлежност 50 талера. 50 талера и 136 милиона!

Възможно е определената в 1820 г. сума да не отговаря вече на държавните нужди в последно време. В такъв случай правителството би трябвало да действа открито и да определи *законно* новия бюджет. Но то не искаше, то не посмя да направи това. То не искаше това поради абсолютичните си стремежи; не посмя, защото се страхуваше да разгласява тайните на финансовото ведомство. Прегледи в присъствието на кралица Виктория, кръщавания, сватби, църкви, ерусалимско епископство, стари, полузабравени грамоти на Фридрих II, рицарски замъци, каски, гвардейски лейтенанти, юнкери, попове и бюрократи и пр. и пр. — на народа не се полага да знае каква роля играят и са играели в пруските финанси тези народни бедствия. Така *тайно* е било водено пруското стопанство и министрите са ставали престъпници дори пред лицето на съществуващия закон. Наистина, още не са се намерили съдии за тях.

До каква степен пруското финансово стопанство при Фридрих-Вилхелм IV е изтощило държавното съкровище, се вижда от следните данни:

1840 г.	Касова наличност от предшестващите години	16,949,157 тал.
	Годишен приход	71,059,475 "
		<u>Всичко 88,008,632 "</u>
	Годишен разход	77,165,022 тал.
	Остава наличност	10,843,610 "
1841 г.	Касова наличност от предшестващи години	10,843,610 тал.
	Годишен приход	71,987,880 тал.
		<u>Всичко . . 82,831,490 тал.</u>
	Като се приспадне годишният разход . . .	74,185,443 тал.
	Остава наличност	8,646,047 тал.
	(Съставеният от Алвенслебен баланс, поместен в Сборника от закони, приключва със сумата 55,867,000 талера както в приходната, така и в разходната част !)	
1842 г.	Касова наличност от предшестващи години	8,646,047 тал.
	Годишен приход	73,876,338 "
		<u>Всичко . . 82,522,385 тал.</u>
	Годишен разход	75,269,431 "
	Остава наличност	7,252,954 тал.
1843 г.	Касова наличност от предшестващи години	7,252,954 тал.
	Годишен приход	73,822,589 "
		<u>Всичко . . 81,075,543 тал.</u>
	Годишен разход	79,102,787 "
	Остава наличност	1,972,756 "
1844 г.	Касова наличност от предшестващи години	1,972,756 тал.
	Годишен приход	75,976,613 "
		<u>Всичко . . 77,949,369 тал.</u>
	Годишен разход	78,243,308 "
	Дефицит	293,939 "
1845 г.	Годишен приход	77,025,034 тал.
	След приспадане на дефицита от 1844 г. .	293,939 "
	Остава	76,731,095 "
	Годишен разход	77,903,361 "
	Следователно дефицит	1,172,266 "

1846 г.	Годишен приход	75,721,698 тал.
	След приспадане на дефицита от 1845 г.	<u>1,172,266 „</u>
	Остават	74,549,432 „
	Годишен разход	<u>78,562,335 „</u>
	Следователно дефицит	4,012,903 „
	(С рескрипт от 3 февруари се свиква първият Обединен ландтаг, но той не разрешава кредит.)	
1847 г.	Годишен приход	79,518,543 тал.
	След приспадане на дефицита от 1846 г.	<u>4,012,903 „</u>
	Остават	75,505,640 „
	Годишен разход	<u>80,392,730 „</u>
	Следователно дефицит	4,887, 90 тал.

За покриване на необходимите разходи вземат от държавното съкровище 4,000,000 талера и по този начин приходът се по-качва на 83,518,543 талера. По този начин старото правителство започна 1848 г. с дефицит в главната държавна каса и с опустошено държавно съкровище. Касовата наличност за тези 6 години — от 1840 до 1847 г. — е била сведена от излишък 16,949,157 на дефицит от 4,887,090, т. е. намалила се е с 21,836,247 талера.

Приходите за 8 години са възлезли на	598,988,170 тал.
Разходите	<u>620,824,417 „</u>
Следователно дефицитът е равен на	
изчислената сума	21,836,247 тал.

Това намаление на наличността е невъзможно повече да се отрича, макар правителството да се мъчи да го скрие, като пренася остатъците от приходите и разходите от една година в друга и това се прави в такава форма, че вместо съществуващия вече дефицит, в отчетите се показва още фалшив актив. По този начин, в „мирно време“, при пълно „спокойствие“ и „ред“, пруските финанси бяха разорени от пруското правителство. Когато започнаха движенията на 1848 г. и паричният пазар дойде в състояние на депресия, държавата не само не можеше да оказва подкрепа на частни лица, но искаше дори нови жертви за по-нататъшното си съществуване. Това господа буржоата дължат на пруските експ-министри и на техните съучастници. Ако те не бяха извършили посочените престъпления по служба, вместо дефицит би имало 136 милиона талера налични пари, с които би могъл да бъде поддържан кредитът. Ето я причинената щета, за която се говори в § 333 на пруското углавно законодателство.

В главната държавна каса дефицит — а приходите какви са! Година след година ние отбелязвахме приход от 71 до 80 милиона. Но това е само *чистият* приход, това са постъпленията от разните ведомства *след приспадане на разходите по управлението*. В данъчното, митническото, пощенското, горското и пр. ведомства всички отнасящи се до тези отрасли на управлението заплати, канцеларски разходи и пр. са предварително приспаднати и само чистият остатък е постъпил в приход. Но страната е трябвало да даде средства за заплатите на служителите и за канцеларски разходи в данъчното, горското, пощенското и пр. ведомства, а така също за наградите и подаръците на оберпрезидентите и генералите на действителна служба. Тези предварително приспаднати разходи на управлението възлизат в бюджета за 1847 г. на сумата 20,887,541 талера. Ако ги прибавим, годишният приход е бил от 90 до 100 милиона талера, а годишният разход — дори повече от 100 милиона талера. Такива грамадни суми е давал народът — и в резултат празна държавна каса!

Както видяхме, кралският указ от 20 януари 1820 г. съдържа предписание за служебните задължения на министрите. Господин фон Боделивинг — иначе не можем да се отнесем към това — съзнателно и умишлено е нарушавал това предписание. Следователно той повторно попада под действието на гореспоменатия § 333, разд. 20, ч. II на пруското право. Според закона той подлежи на *отстраняване от длъжност, парична глоба или крепостен затвор и лишаване от право да заема каквито и да било държавни длъжности*. Тъй като е причинил на страната голяма щета, към него трябва да бъде приложена най-високата допусти-ма от закона степен на лишаване от свобода.

Екс-министрите фон Алвенслебен, Флотвел и фон Дуесберг се намират точно в същото положение.

От гражданското законодателство вече произтича, че тези господа екс-министри са длъжни да възстановят на страната нанесените щети, т. е. незаконно изразходваните 136 милиона талера. По този повод углавното законодателство, § 341, разд. 20, ч. II на пруското право гласи:

„Ако чиновник не може да възстанови на държавата или на трето лице щети, умишлено причинени от него във връзка с нарушение на служебните си задължения, *след изтърпяването на наказанието си той се оставя на принудителна работа в държавно учреждение, докато по един или друг начин възстанови причинените от него щети.*“

Още една дреболия! От бюджетните излишъци са били внесени в държавното съкровище:

По бюджета на 1840 г.	613,457 тал.
„ „ „ 1841 г.	2,837,000 „
„ „ „ 1843 г.	1,000,000 „
„ „ „ 1844 г.	2,000,002 „
<hr/>	
Всичко	6,450,459 „

А по отчетите на държавното съкровище в държавната каса са прехвърлени от бюджетни излишъци от 1 юли 1840 г. само 6,423,332 талера. Следователно в главната държавна каса се водят *прехвърлени в държавното съкровище* с 27,127 талера* повече, отколкото са *постъпили в него*. Господин фон Алвенслебен, господин фон Боделшвинг, господин Флотвел и господин фон Дуесберг, къде са тези 27,127 талера? Надяваме се, че не са злоупотребени?

Ще се намерят ли за господа экс-министрите прокурор и съдебна колегия? А засега господин фон Боделшвинг е член на втората камара!

Написано от К. Маркс на 16 февруари
1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 224, 17 февруари 1849 г.

* В „Neue Rheinische Zeitung“ е било погрешно отпечатано „17,127 талера“. Грешката е поправена от редакцията в статията „Още веднъж за пруското финансово стопанство“ (виж настоящия том, стр. 331). *Ред.*

ЩАЙН

Кьолн, 16 февруари. „Съюзът на привържениците на законния ред“ в Бреслау (съюз „с бога за краля и отечеството“) се обръща към д-р Юлиус Щайн с публично послание, в което между другото се казва, че „*Neue Rheinische Zeitung*“, както и храбрите филистери на Бреслау, е бил заблуден от консервативните изказвания на господин Щайн и го е „сметнал за загубен за делото на демокрацията“.

Ние сме привърженици на решителната позиция. Ние никога не сме кокетирали с каквато и да било парламентска партия. Партията, която *ние* представляваме, партията на народа, засега съществува в Германия само в зародишен вид. Но там, където става дума за борба против *съществуващото правителство*, ние сключваме съюз дори с наши врагове. Ние се съобразяваме като с факт с официалната пруска опозиция в този неин вид, в който тя се е оформила при съществуващите досега в Германия жалки условия за духовно развитие, ето защо през време на предизборната борба ние дори оставихме на заден план *своите* собствени възгледи.²²³ Сега, *след* изобрите, ние отново стоим на своята предишна непримирима гледна точка не само по отношение на правителството, но и по отношение на официалната опозиция.

„Съюзът на привържениците на законния ред“ се заблуждава. Ние не смятаме господата Щайн, Валдек и Сие за „загубени за делото на демокрацията“. Ние винаги сме поздравявали демокрацията за това, че господата Щайн, Валдек и Сие не са нейни представители.

В един от първите броеве на нашия вестник ние заявихме, че крайната левица на берлинското съглашателско събрание би

представлявала, с изключение на трима-четирима души, крайна десница в Конвента²²⁴. Към тези трима-четирима души никога не сме отнасяли Щайн и Валдек.

Що се отнася до самия господин Щайн, ние помним времето, когато той се обявяваше против републиканците като фанатичен конституционалист, когато той в „Schlesische Zeitung“²²⁵ се занимаваше със същински доноси срещу представителите на работническата класа и използваше за тази цел един учител, свой съмишленик и сегашен член на „Съюза на привържениците на законния ред“.

Също така жалка, като самото съглашателско събрание, беше и така наричаната демократическа фракция на това събрание. Предварително можеше да се предвиди, че тези господа ще признаят октроираната конституция, за да бъдат отново избрани. За възгледите на тези господа е характерно, че те след изборите отричат в демократическите клубове онова, което защитаваха преди изборите в събранията на гласните. Тази дребна, мошеническа либерална извъртливост никога не е била свойствена на дипломацията на революционерите.

Написано на 16 февруари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 225, 18 февруари 1849 г.

ВИЕНСКИЯТ КОРЕСПОНДЕНТ НА „KÖLNISCHE ZEITUNG“

Кьолн, 17 февруари. Една загадка по-малко в световната история! Господин Шванбек, който пише редакционните статии в „Kölnische Zeitung“ под знака Δ и същевременно помества в същия „Kölnische Zeitung“ кореспонденции от Виена под знака $\frac{\Delta}{\neq}$ както е известно, в едните и другите статии с пяна на уста клеветеше маджарите, обвиняваше ги в страхливост и подлост и не само ги разбиваше, но неведнъж ги унищожаваше, приветствувайки възторжено влизането на обединената армия, придружена от военнополови съдилища, в различни градове и комитати на Унгария.

Сега господин Шванбек сам разреши загадката; подобно на Ахил, нашият Шванбек единствен може да лекува нанесените от него рани.

Какво е решението на загадката? — *Страх пред Велден*. С това се обясняват оплюването на виенчаните и маджарите, жалките лъжи за военните успехи на австрийците, пълзенето и правенето на мили очи на хърватите и пандурите.

Защото — казва знаменитият Шванбек, — защото, казва той:

„Досега комендантът барон Велден буквално наричаше лъжци и удостоверяваше с почетното звание *злодей* онези, които се осмеляваха да се усъмнят в победоносното придвижване на императорската армия във всички пунктове на монархията“ („Kölnische Zeitung“, бр. 40).

От уважение към Велден читателите на „Kölnische Zeitung“ е трябвало цели два месеца да четат лъжливите виенски кореспонденции, подписани със знака $\frac{\Delta}{\neq}$ относно войната с Унгария.

Гьоте казва за Пусткухен:

„Дори и кита има въшки, та камо ли у мен да липсват.“²²⁸

Същото може да каже Кошут за Шванбек.

Написано от Ф. Енгелс на 17 февруари
1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 225, 18 февруари 1849 г.

ЗЕД

Кьолн, 17 февруари. Всяко забутано градче си има свой *esprit fort**; има си такъв и кьолнската прокуратура. *Esprit fort* на кьолнската прокуратура е някой си *Зед*, *homo novus atque ignotus*** (иначе казано: дълбок мислител).

Има два вида смелост: смелостта на превъзходството и смелостта на умствената бедност, която черпи сили от своето официално положение, от съзнанието, че в борбата разполага с привилегировано оръжие, и пр. Кой от тези два вида смелост прояви *esprit fort* на кьолнската прокуратура във вчерашната си обвинителна реч против Кинкел²²⁷, публиката ще реши сама, когато бъдат публикувани протоколите на съдебните заседания. Тя ще има предвид при това, че господин *Зед* е още млад.

Но ние ще пренебрегнем журналистическия си дълг, ако не запознаем още сега европейската публика с едно изречение на нашия *esprit fort*. Ние знаем, че Демостен на кьолнската прокуратура в по-нататъшната си интерпретация се опита да заглади това място от речта си. Но ние ценим много високо непосредствените откровения на вдъхновения гений, за да допуснем тяхното изопачаване или отслабяне чрез коментарии — резултат на покъсни разсъждения.

Господин *Зед*, държавният заместник-прокурор, заяви:

На немски: „Sie dürfen Alles, was ich sage, widerlegen, aber sie dürfen meinen Vortarg nicht kritisieren.“***

На френски: M. Saedt substitut du procureur du roi s'adressant à l'accusé:

* — светъл ум. *Ред.*

** — човек нов и неизвестен. *Ред.*

*** — „Вие можете да опровергавате всичко, което говоря, но не можете да критикувате моята реч.“ *Ред.*

„Libre à vous de réfuter tout ce que je viens de dire, mais il ne vous appartient pas de critiquer le réquisitoir d'un substitut du procureur du roi.“ (Avis à la „Réforme“, à la „République“ et à la „Révolution.“²⁸⁸)*

На английски: The queen's counsel, Mr. Saedt, to the defendant:

„You may refute all I say, but you have no right to criticize my speech.“ (NB. Our English contemporaries, principally the „Northern Star“²²⁹, are requested to publish the above.)*

На италиански: Sig. Saedt, accusatore publico, replicò:

„Dite quanto volete in rifutazione di questo che ho detto, ma vi è difeso di criticare il mio requistorio.“ (Avviso all' „Alba“, al „Contemporaneo“ ed alla „Concordia“²³⁰.)***

На испански: El fiscal, Sennor Saedt, dijo, hablando al acusado:

„Sennor, Vmd puede refutar todo que ho dicho; pero el que vengo de decir, por requisitorio, es defendido de tocarlo.“ (Pregamos los jornales radicales de Madrid de publicar esas lineas.)****

На датски: „De kunne gjensige alt hvad jeg siger, men De have intet Ret at kritisere mit Requisitoire (Angreb).“ (De danske demokratiske Tidender ville vaere meget glaedt at meddele det danske Publikum den foregaaende Bewiis af de preussiske Magistraters Saudhet.)*****

Нека господин Зед реши сам на какъв език неговото изречение звучи най-забавно.

Написано на 17 февруари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 225, 18 февруари 1849 г.

* Господин Зед, кралският заместник-прокурор, към обвинения:

„Вие можете да опровергавате всичко, което казах, но нямате право да критикувате обвинителната реч на кралския заместник-прокурор.“ (За сведение на „Réforme“, „République“ и „Révolution“.) Ред.

** Кралският съветник господин Зед заявява на обвинения:

„Вие можете да опровергавате всичко, което говоря, но нямате право да критикувате моята реч.“ (NB. Молим нашите съвременници англичани и по-специално „Northern Star“ да препечатат тези думи.) Ред.

*** Господин Зед, държавният обвинител, възрази:

„Вие можете да говорите, каквото желаете, за опровержение на казаното от мен, но нямате право да критикувате моята обвинителна реч.“ (За сведение на „Alba“, „Contemporaneo“ и „Concordia“.) Ред.

**** Прокурорът господин Зед каза, обръщайки се към обвинения:

„Сеньор, ваша милост може да опровергае всичко, което говоря, но вие нямате право да се докосвате до онова, което казах в обвинителната реч.“ (Молим радикалните вестници в Мадрид да препечатат тези редове.) Ред.

***** „Вие можете да опровергавате всичко, което говоря, но нямате право да критикувате моята обвинителна реч.“ (Датските демократически вестници с готовност ще запознаят датската публика с това заявление, което говори за правдивостта на пруските чиновници.) Ред.

„KÖLNISCHE ZEITUNG“ ЗА БОРБАТА НА УНГАРЦИТЕ

Кьолн, 17 февруари

„Най-после дъното напипах,
заби се котвата ми здраво“ —

пее храбрият Шванбек по книгата на протестантските песнопения. Възмутеният защитник на добродетелта, въпреки „австрийската нота“ и „чувството на най-дълбоко възмущение“, в края на краищата излиза на *първа страница* на „Kölnische Zeitung“ в зашитата на Виндишгрец.

Чуйте:

„Така нареченият демократически печат в Германия застана в австроунгарския конфликт на страната на маджарите... Колко странно! Германските демократи на страната на онази аристократическа каста, за която, макар че живеем в XIX век, собственият ѝ народ винаги е бил *misera contribuens plebs*; германските демократи на страната на най-безсрамни потисници на народа!“

Не помним точно дали сме обръщали вече вниманието на читателите върху една характерна особеност на храбрия Шванбек, именно — че той има навика да говори само със заключения, без предпоставки. Цитираната по-горе фраза е тъкмо такова заключение, а предпоставката, от която то е изведено, си остава тайна.

Но дори и да са маджарите „аристократическа каста“ от „най-безсрамни потисници на народа“ — какво следва от това? Нима Виндишгрец, убиецът на Роберт Блум, става от това дори на йота по-добър? Нима рицарите от „обединената монархия“, заклетите врагове на Германия и приятели на Шванбек — Виндишгрец, Елачич, Шлик и тем подобни — искат да *смажат* „аристократическата каста“ и да въведат свободното селско земевла-

дение? Нима чехите и хърватите се борят за рейнското парцелно земевладение и за Code Napoleon?

През 1830 г., когато поляците въстанаха против Русия, ставаше ли дума, че начело на въстанието стоеше „аристократическа каста“? Тогава ставаше дума преди всичко да се изгонят чуждоземците. Цяла Европа беше на страната на „аристократическата каста“, която несъмнено възглавяваше движението, тъй като една полска дворянска република беше все пак колосална крачка напред в сравнение с руското самодържавие. И нима френският избирателен ценз от 1830 г., който направи избирателното право монопол на 250 хиляди души, не беше по същество също такова средство за политическо поробване на *misera contribuens plebs*, каквото беше господството на дворянството?

Да допуснем, че мартенската революция в Унгария беше чисто дворянска революция. Нима това дава на австрийската „обединена“ монархия правото да потиска унгарското дворянство, а чрез това и унгарските селяни така, както потискаше галицийските дворяни, а с тяхна помощ и галицийските селяни (виж протоколите на заседанията на лвовския ландтаг от 1818 г.)? Но, разбира се, великият Шванбек не е длъжен да знае, че повечето от унгарските дворяни, както и повечето от полските дворяни, са същински пролетарии, всичките дворянски привилегии на които се свеждат до това, че не могат да бъдат подлагани на телесно наказание.

Великият Шванбек, разбира се, още по-малко е длъжен да знае, че Унгария е единствената страна, в която от времето на мартенската революция и по закон, и фактически феодалните повинности на селяните са напълно премахнати. Великият Шванбек обявява маджарите за „аристократическа каста“, за „най-безсрамни потисници на народа“, за „аристократи“, и същият този велик Шванбек не знае или не желае да знае, че маджарските *магнати*, Естерхази и др. подобни, дезертираха още в самото начало на войната и отидоха да се поклонят в Олмюц и че именно „аристократическите“ офицери в маджарската армия от началото на борбата до днес всекичасно предаваха националното дело! Иначе защо мнозинството от камарата на депутатите и досега се намират при Кошут в Дебрецен и между тях има само единадесет магнати?

Такъв е Шванбек на *първата* страница, Шванбек, който пее дитирамби в уводната статия. Но Шванбек от третата страница, човекът, който шест пъти шурмува Леополдщад*, четири пъти

* Район на Виена. Ред.

завладява Есег* и неведнъж форсира Тиса, Шванбек-стратегът също е пожелал да каже думата си.

„Но след това във войната настъпи плачевен, наистина жалък обрат. Почти без борба маджарите предадоха една след друга всичките си позиции; без да окажат никаква съпротива, те дори изоставиха укрепената си столица и хърватите на Елачич ги принудиха да отстъпят отатък Тиса.“

„Почти без борба“ — т. е. след като маджарите *цели два месеца задържаха* австрийците в района между Лайта и Тиса, те били отстъпили „почти без борба“. Храбрият Шванбек оценява значението на пълководеца не по *материалните* резултати на неговата борба, а по това, колко големи са загубите му в хора!

„Без да окажат никаква съпротива, те изоставиха укрепената си столица!“ Но трябва да се знае, че *Офен***, действително укрепен откъм запад, няма никакви укрепления от източната страна. Дунав беше покрит с лед и австрийците с кавалерията и обозите си се прехвърлиха на другата страна, заеха Пеща и оттук вече обстрелваха с артилерия незащитения Офен.

Ако Дойц не беше укрепен, а Рейн беше покрит с лед и ако френската армия се възползуваше от това и се прехвърлеше през Рейн в района на Веселинг и Воринген и поставеше при Дойц 100 оръдия срещу Кьолн, храбрият Шванбек навярно също би посъветвал полковник Енгелс да защитава Кьолн до последния войник. Храбрий Шванбек!

„Хърватите на Елачич принудиха“ маджарите „да отстъпят отатък Тиса“. И великият Шванбек ще отрича, че тези „хървати“ брояха 250—300 хиляди войници, в състава на които влизат корпусите на Виндишгрец, Елачич, Гьоц, Чорич, Симунич, Нугент, Теодорович, Пухнер и пр. и пр., а също така нередовните части, разположени при река Драва и в Банат? И всичко това са „хърватите на Елачич“?! Впрочем не е трудно да се разбере, че Шванбек, съплеменник на хърватите и лош познавач на историята и географията, е поклонник на хърватите.

Обаче: „ние също никак не смятаме официалните съобщения на австрийското командуване за *някакво евангелие*“. Напротив, Шванбек от време на време намира в съобщенията на Шлик например:

„*празноти*, които читателите трябва да запълнят с *разни догадки и в края на краищата няма нищо чудно (II)*, че тези догадки *рисуват положението на нещата много по-лошо, отколкото е в действителност!!!*“ „Ние подозираме и Пухнер, че неговите съобщения представят работите *в много розова свет-*

* Хърватско название: Осиек. *Ред.*

** Унгарско название: Буда. *Ред.*

лина. Ако се вярва на тези съобщения, неговият поход против „бунтовния генерал“ е близък до победоносния си край. А всъщност за *най-голямо наше учудване* (!) ние неочаквано четем възвание на Пухнер, в което той заклينا саксите и власите в името на всичко свято да не губят смелост и научаваме за наша изненада, че разбитият Бьом внезапно се озовава при Германшад*, в центъра на областта, населена със сакси, а бедните немци (!!) в края на краищата не могат да измислят нищо по-добро, освен да потърсят защита от русите. *Получава се малко противоречие между официалните съобщения и събитията*, противоречие, за което е виновна само *неточността* (!!) на официалните съобщения.“

Гражданинът Шванбек признава, че австрийските съобщения, а след тях и „Kölnische Zeitung“ „най-безсрамно са лъгали“ за мними успехи на австрийците; а когато лъжата става вече толкова явна, че е абсолютно невъзможно да се отрича, правдолюбивият Шванбек нарича това „малко противоречие между официалните съобщения и събитията!“

„Но ако ние съвсем не се отнасяме към съобщенията на австрийската армия като към оракулски изречения, от това победните унгарски съобщения абсолютно нищо не печелят в нашите очи“ (които съзърцават горепосоченото „малко противоречие“). „Тези съобщения са плод на *фантазията* и може би щяха да се четат с удоволствие, ако не бяха така *невероятно смешни*.“

Тези „съобщения“ са така „невероятно смешни“, че до този момент не са съобщили нищо, което по същество да не е принуден да признае самият велик Шванбек. Или, може би, Токай се намира в ръцете на Шлик? Форсирал ли е поне един австриец Тиса при Солнок? Напреднали ли са императорските войски за 14 дни поне една крачка?

Австрийското съобщение № 22 (виж по-долу)²³¹, което току-що получихме, прави излишен всякакъв отговор от страна на гражданина Шванбек. От него научаваме, че австрийците още не са достигнали дори до онези пунктове, за които се казваше в съобщения №№ 20 и 21.

„Няма какво да се прави: Войната в Унгария с гигантски крачки се приближава към края си.“ Това е ясно. Още преди 14 дни Шванбек писа: „Войната в Унгария върви към края си Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus**.“ Тези думи бяха написани в същия ден, когато Шванбек за пръв път възвести, че австрийците влезли победоносно в Дебрецен. Оттогава изминаха 14 дни и въпреки „страшното самохвалство“ на маджарите, австрийците и досега не са форсирали Тиса, да не говорим, че не са превзели Дебрецен.

* Румънско название: Сибну. *Ред.*

** Планините раждат, ще се роди жалка мишка. (Отговоря на поговорката „планината роди мишка“.) *Ред.*

„Никого не трябва да учудва фактът, че отрядът на Бом, към който се присъединяват бягащите от всички страни тълпи на отстъпващите унгарци, се е превърнал в армия, пред която не могат да устоят малобройните императорски войски в Трансилвания.“

Съвсем не! Но чудно ни е, как може да се говори за „бягащи от всички страни тълпи на отстъпващите унгарци“ тогава, когато унгарците заемат линията Тиса и Марош и гражданинът Шванбек, въпреки горещите му молитви, не е успял да промъкне през тази линия нито един австриец; учудва ни по-нататък, че „отстъпващите тълпи“ неочаквано образуват армия, а преследващите ги войски не се оказват веднага на мястото, за да ги изтласкат от новите им позиции. Или може би великият Шванбек смята, че веднъж завинаги разбити в неговата мъглява фантазия, унгарците ще бягат презглава от Дунав до Алута*, без да се интересуват дали ги преследват или не?

Гражданинът Шванбек се превърна в Карно на XIX в. с откриването на нов маневрен ход, с помощта на който бягащите от всички страни тълпи от отстъпващи могат внезапно да се превръщат в победоносна армия.

Тази нова победоносна армия може, разбира се, да предизвика сериозни усложнения. Но — пише Шванбек —

„ще видим по какъв начин Русия ще каже своето вето“.

Храбрият Шванбек, който сега призовава на помощ против маджарите Русия, е същият Шванбек, който на 22 март миналата година нашумя с една статия против руския цар, пълна с нравствено възмущение, той е същият Шванбек, който тогава заяви, че ако Русия се намеси в нашите работи (а унгарските работи са несъмнено наши работи), то той, Шванбек, ще нададе такъв вик, от който ще потрепери царският трон. Това е същият Шванбек, на когото в „Kölnische Zeitung“ от край време е възложено задължението с помощта на своевременен проявена омраза към русите и съответно предпазливо свободомислие да спасява либералната репутация на „Kölnische Zeitung“ в безопасните страни на Източна Европа. Но източноевропейските усложнения явно му действуват потискащо и за да се отдаде изцяло на „чувството на дълбоко възмущение“ по повод на австрийската нота, той призовава русите в Трансилвания за завършване на борбата.

Най-добрият отговор на цялата тази нравоучително-креслива статия в духа на Виндишгрец е 22-то съобщение на австрийската

* Румънско название: Олт. Ред.

армия, което нашите читатели ще намерят по-долу. За да разясним на Шванбек, който в цялата си статия проявява ту безгранично невежество по география и стратегия, ту зависимост от „Neue Rheinische Zeitung“, смисъла на това съобщение, печатаме същевременно и нашите коментари към него.

*Написано от Ф. Енгелс на 17 февруари
1849 г.*

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 225, 18 февруари 1849 г.*

ПРОВЪЗГЛАСЯВАНЕТО НА РЕПУБЛИКАТА В РИМ²³²

Италианското Учредително събрание не е франкфуртското Национално събрание. Италианците знаят, че страна, раздробена на редица феодални държави, може да бъде обединена само чрез унищожаване властта на монарсите. Италианците първи започнаха движението през 1848 г., пак първи го започват и през 1849 г. Но какъв прогрес! Няма го вече в Италия Пий IX, както го няма във Франция Ламартин. Богатият с илюзии период на европейската революция, периодът на мечти, добри намерения и цветисто красноречие достойно завърши с артилерийско обстрелване, с масови убийства и изнасилвания. Австрийските ноти, пруските ноти, руските ноти бяха най-подходящите отговори на апелите на Ламартин.

Немците със своята методичност и упоритост са свикнали да гледат на повърхностните италианци изотгоре с високомерното презрение на питии. Сравнението на италианската 1848 г. с немската 1848 г. би било най-добрият отговор, който може да се даде на немците. При такова сравнение ще се види преди всичко, че революционна Италия бе заплашвана от Германия и Франция, докато революционна Германия никак не бе стеснявана в действията си.

Република в Рим! — ето началото на революционната драма на 1849 г.

Написано около 21 февруари 1849 г.
Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 228, 22 февруари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

ОЩЕ ЗА СТАРОПРУСКОТО ФИНАНСОВО СТОПАНСТВО

Кьолн, 21 февруари. Трябва да допълним нашата статия за Боделшвинг и сие и за пруското финансово ведомство, поместена в бр. 224 на нашия вестник*. В края на статията си ние обърнахме внимание на това, че в книгата на държавното съкровище е записано с 27,127 талера (17,127 беше печатна грешка) по-малко, отколкото е било отнесено към него според отчетите на главната държавна каса. След това ние намерихме в публикуваните от правителството отчети забележка, която разрешава загадката — къде са се дянали тези пари.

Оказва се, че така наречените икономии в разходите по управлението за 1844 г. на сума 2,000,002 талера не са били внесени в държавното съкровище в налични пари, а с тази сума са били купени пруски държавни облигации [Staatsschuldscheine]. Тъй като техният курс е бил тогава неблагоприятен, при купуването им е била реализирана загуба от 27,127 талера. Пруските министри са — или са били по-рано — блестящи финансисти! Даденият случай показва това. Следователно вече няма защо да питаме господата экс-министрите къде са се дянали тези 27,127 талера. Можем само да им кажем, че тяхната съобразителност ни е струвала само в тези операции дори не 27,000, а повече от 400,000 талера. Този упрек се отнася преди всичко до господин Флотвел, защото той е бил тогава министър на финансите. Той може би е честен човек. Но за страната е безразлично дали нейните министри ѝ причиняват загуби със своята неспособност или умишлено. Разследването на този въпрос представлява интерес може би само за роднините на този министър.

* Виж настоящия том, стр. 307—317. *Ред.*

В докладната си записка за държавното съкровище от 6 април 1847 г. тогавашният министър на държавното съкровище фон Тиле заявява съвсем определено, че по отношение на държавното съкровище съществуват следните две основни правила:

- 1) че наличността му трябва винаги да бъде в *монети*;
- 2) че от държавното съкровище не могат да се правят никакви плащания, освен за въръжаване.

Що се отнася до първото правило, ако изобщо трябва да съществува държавно съкровище, то има смисъл, разбира се, само ако в него се пазят *налични пари или благородни метали*. Правителство, което няма възможност да се опира на народа, трябва за всеки случай да разполага в така наричани трудни времена с някакъв резерв. Когато неговият кредит започне да се разклаща и на борсата, то трябва да има в резерв средство да излезе от затрудненото положение, а това може да стане само с помощта на налични пари или благородни метали. Златото и среброто във всички времена са ключ към сърцето на буржоазията. А обезценените държавни книжа са най-сигурното средство да се загуби „уважението“ на борсата. Когато държавният кредит така силно пада, че става нужда да бъде поддържан от държавното съкровище, няма нищо по-унизително от това, да се предлагат на борсата държавни ценни книжа и да се търсят купувачи за тях. Който някога е наблюдавал живота на голямата борса, той знае какво презрение изразяват лицата и жестовите на паричните спекуланти, когато им предлагат държавни ценни книжа при падащ държавен кредит. Впрочем, такъв спекулант може да е таен комерсиален съветник и дори твърде „добронамерен“.

Следователно купуването на държавни ценни книжа е било най-несполучливата операция, която е могло да предприеме пруското правителство.

Господин фон Тиле заявява в горепосочената докладна записка, че той е бил *принуден* да приеме държавни ценни книжа за 1,972,875 талера вместо 2,000,002 талера налични пари. Ние не отдаваме никакво значение на обяснението, че той бил „принуден“ да направи това. Но ако отчетите са верни, закупуването на държавните ценни книжа е направено от главната държавна каса. В противен случай цялата сума щеше да бъде внесена в държавното съкровище в налични пари. Следователно господин Флотвел явно е имал близко отношение към тази сполучлива финансова операция.

От следващите цифри се вижда как дребнобуржоазната стиснатост, която се стреми да икономиса някоя и друга сумица от проценти, но не е дорасла до големи финансови операции от дър-

жавен машаб, води до такъв позорен край, при който се получава два пъти по-голяма загуба.

Към загубата при покупката в сравнение с номиналната цена 27,127 тал:
 следва да се прибави много по-голямата загуба при продажбата. От март до началото на юли 1848 г. курсът на държавните ценни книжа се е колебаел между 66% („купувачи“) (4 април) и 83¹/₂% („продавачи“) (21 март). А тъй като курсът пада веднага, щом се появят в продажба голямо количество ценни книжа, трябва да се предполага, че правителството е продало своите ценни книжа не по-скъпо от 70% от тяхната цена. Така че при продажбата е била понесена загуба, която възлиза навярно на не по-малко от 30% от номиналната стойност от 1,972,875 талера, т. е. на 591,840 тал.
 Всичко. 618,967 тал.

загуба. От тях трябва да се приспадат процентите за 3 години по 69,048 талера, което възлиза на 207,144 тал.
 И тъй, чистата загуба трябва да възлиза на . . . 411,823 тал.
 Почти ¹/₄ от цялата сума е загубена, като при това държавният кредит е още повече подкопан поради спадането на курса на държавните ценни книжа.

Спряхме се на този мъничък пример за мъдростта на пруските министри на финансите и на държавното съкровище à la Флотвел—Тиле само защото той представлява прекрасно допълнение към гореспоменатата наша статия. Иначе не бихме се занимавали с подобни дреболии, когато големите събития ни дават толкова богат материал.

Написано от К. Маркс на 21 февруари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“, бр. 229, 23 февруари 1849 г.

ДОНОС

Кьолн, 22 февруари. В „Oberpostamts-Zeitung“²³³, предишният редактор на който беше платен агент на Гизо („Revue rétrospective“ на Ташеро²³⁴) и безплатен агент на Метерних, както и цялата поща на Турн-унд-Таксис — тази система от национални каруцари, която действа потискащо върху немската промишленост, води борба с железниците и ни дърпа назад, тази система, съществуването на която след мартенската революция е съвсем безсмислено и незабавното унищожаване на която трябва да бъде едно от първите мероприятия на бъдещото германско Учредително събрание (Събранието в катедралата св. Павел*, както е известно, никога не е било учредително), тази система още от времето на Йосиф II не е била нищо друго освен гнездо на австрийски шпиони, — в този имперски орган на доносници, собственост на бившия княз Турн-унд-Таксис, отговорният редактор Г. Малтен (който бе достатъчно ясно характеризирани още от стария „Rheinische Zeitung“²³⁵) заявява следното, като твърди при това, че препечатва парижка кореспонденция от един вестник, който ние не четем²³⁶:

„За срам на немците трябва да признаем, че съществуват такива немци, които се занимават с агитация между нас в най-широка, да не кажем най-безсрамна форма. Тук съществува специален комитет от червени, който бързо разпраща по провинциите разни възмутителни статии, насочени към рушене на реда в човешкото общество. Не само че немци участвуват в това недостойно дело в полза на Франция, на тях ние дължим и това, че разпасаната пропаганда продължава да разпростира мрежите си върху цяла Германия. От дяволския казан на същата революционна кухня цялата немска част на Рейнската долнина се наводнява от революционни позиви, за които много може да каже „Neue Rheinische Zeitung“, но който предпочита обаче да пази

* франкфуртското Национално събрание. *Ред.*

пълно мълчание по този въпрос. В южен Баден долните слоеве на населението вече няколко месеца наред са подложени на агитация, източникът на която е Париж. Връзките на тукашните демократи с емигрантите в Швейцария също са неоспорим факт.“

В отговор на този гнусен донос ние заявяваме: 1) че *никога не сме скривали връзките си* с френските, английските, италианските, швейцарските, белгийските, полските, американските и другите демократи и 2) че „революционните позиви“, с които *ние* наистина „наводняваме немската част на Рейнската долина“ (и не само тази област!), ние изготвяме тук, в Кьолн. За това не ни е нужна помощ от Париж; от редица години вече сме свикнали нашите парижки приятели да получават от нас повече, отколкото ние от тях.

Написано на 22 февруари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 229, 23 февруари 1849 г.*

ТРОННОТО СЛОВО

I

Кьолн, 28 февруари. Тронното слово, което вчера за голям ужас и яд на „Kölnische Zeitung“ с *излишна прибързаност* съобщихме на читателите на „Neue Rheinische Zeitung“, се оказа *автентично*. Само едно място е било изменено едва снощи — мястото, което се отнася до *обсадното положение* в Берлин. По този начин правителството Бранденбург е изхвърлило най-същественото, притъпило е острието на своето тронно слово.

Първоначалната формулировка на това място, която вчера вечер съобщихме, гласи:

„За възстановяване на законния ред се оказва необходимо да се обяви в столицата и близките ѝ околности обсадно положение. То не може да бъде вдигнато дотогава, докогато намиращата се още под заплахата обществена сигурност, за опазването на която стана необходима тази мярка, не бъде трайно защитена от твърди закони. Проектн на такива закони ще ви бъдат представени незабавно.“²³⁷

Това място, макар да са го замазали, издава цялата тайна на тронното слово. На прост език това значи: *извънредните* обсадни положения ще бъдат отменени, щом *общото* обсадно положение бъде октроирано на цялото кралство във вид на закони и влезе в нашите конституционни обичаи. Серията от „твърди“ закони ще започне с едно септемврийско законодателство²³⁸ за сдружаването и печата*.

* По-нататък във вестника е препечатан текстът на тронното слово. *Ред.*

II

Кьолн, 1 март. Преди всичко ще отбележим, че тронното слово бе посрещнато с пълно одобрение от „Kölnische Zeitung“. Той прави някои критични бележки по повод на споменавани в тронното слово действия на правителството, но по повод на самото тронно слово — абсолютно никакви.

„Тронното слово на краля е истинско конституционно тронно слово“ — така започва този мъдър вестник уводната си статия, в която всъщност само перефразира тронното слово.

„Конституционно тронно слово“! Впрочем за онези, които са очаквали „сърдечно кралско слово“, скучно нравоучително сърдечно излияние, като някога в Обединения ландтаг, или за онези, които са очаквали бранденбург-врангеловско самохвалство със звънтене на шпори и самодоволно сучене на мустаци, този документ ще се стори крайно „конституционен“.

Едно е несъмнено: Мантойфел се справи със задачата си много по-добре от Кампхаузен, като изобщо се отказа от „талантливата декламация“ от 1847 г. Буржоазният министър представи буржоазно-плосък, солиден, скучен и по форма, и по съдържание документ. Дворянският министър с най-голямо добродушие се подчинява на скучната конституционна форма, ползвайки се от която, изразявайки се леко и плавно, се подиграва с камарите и с целия конституционализъм.

Що се отнася до самата същина на тронното слово, както вече споменахме вчера, пасажът за запазването на обсадното положение бе замазан, поради което от същината на тронното слово нищо не остана. Това бе единственото място в словото, в което правителството говореше открито и честно пред камарите.

Към останалата част от тронното слово може да се отнася сериозно само „Kölnische Zeitung“ или берлинският „National-Zeitung“. Който е неспособен за друго, освен да наблюдава с благоговение и тържествен вид такава конституционна комедия, каквато бе разиграна завчера в Берлин, той, разбира се, в наивността си никога няма да разбере как може това свещенодействие да се превръща в предмет на лекомислени шеги. Но който се интересува от тази конституционна комедия толкова малко, колкото и господин Мантойфел, няма да бъде тъй непридирчив, че да приема au sérieux* документа, който министърът от името на благословения от бога монарх поднесе завчера на благоговейно слушащата публика в Бялата зала²³⁹.

Смятаме, че ще направим удоволствие на господин Мантойфел, като разясняваме истинския смисъл на тронното му слово на немската публика, за съжаление непривикнала към тънка игра на ума.

Вие очаквате Мантойфел да се хвали с благополучно извършената от него контрареволуция, да заплашва камарите със заредени пушки, с остро наточени саби и пр. като недодалян вахмистър à la Врангел. Напротив! Мантойфел споменава за всичко това мимоходом, с няколко думи, като за нещо естествено.

„Събитията, които още са пресни във вашата памет, господа депутати от първата и втората камари, ме принудиха през декември миналата година да разпусна събрането, свикано за постигане на споразумение по конституцията. В същото време аз, убеден в безусловната необходимост от пълно възстановяване на трайния публично-правен ред, дарих на страната конституция, съдържанието на която точно отговаря на обещанията, които дадох през март миналата година.“

Господин Мантойфел говори така, като че ли става дума за най-незначителна дреболия — за заменяване на стар сюртук с нов, за назначаване на свръхщатен чиновник или за арестуване на някакъв „смутител“. Насилственото преместване, отсрочването, разпускането на суверенното събрание, обсадното положение, сабленият режим — с една дума, целият държавен преврат се свежда до „събития, които още са пресни във вашата памет“. Също като че ли благородният бан Елачич разказва с най-грациозна непринуденост, как неговите воители с червени пелерини са изгаряли живи жителите на едно или друго село.

И веднага след това „точното изпълнение на обещанията, които дадох през март миналата година“ — във вид на октроираната така наречена конституция! И вие смятате хитрия Мантойфел

* сериозно. *Ред.*

за толкова ограничен, че действително да каже това сериозно? Allons donc!*

Такова начало смайва. Но трябва да умееш да се възползуваш от това първо смайване, за да поднесеш след това още по-поразителни неща. О, господин Мантойфел умее да прави това!

„Оттогава напрегнатото състояние, в което до преди няколко месеца се намираше по-голямата част от страната, се замени с по-спокойно настроение. Така силно подкопаното доверие постепенно отново се възстановява. Търговията и промишлеността започват да се съвземат от заплашващия ги застои.“

Как ли са се спогледали почтените депутати, като са чули тези думи! Търговията и промишлеността се съвземат! А защо пък не? Защо пък същият този Мантойфел, който може да октроира конституция, да не октроира и съвземане на „търговията и промишлеността“? Апломбът, с който Мантойфел изрича това невероятно твърдение, е наистина поразителен. Mais nous marchons de surprise en surprise**:

„Вие знаете, господа, че аз ви дадох правото да ревизирате конституцията. Ваша работа е сега да се споразумеете помежду си и с моето правителство.“

Разбира се, господа, „споразумявайте се“! Но в това именно се състои иронията, че две такива камари, каквито Мантойфел октроира „на Моя народ“, никога не могат „да се споразумеят помежду си“! За какво бе измислена първата камара, ако това станеше? Но дори да се споразумеете *помежду си*, господа, което никак не може да се очаква, предстои ви още да се разберете с „Моето правителство“. А че с него няма да достигнете до никакво споразумение — гаранция за това е Мантойфел!

И тъй, господа депутати от първата и втората камара, вие вече сте достатъчно заети с изменението на конституцията. След като „Аз“ се убедих от опит, че *споразумение* между двата контрагента е невъзможно, „Аз“ сметнах за уместно да се опитам да постигна споразумение между *трите недопускащи споразумение фактора*. Гарантирам ви, че вие ще дебатирайте така по споразумението до второ пришествие и няма да напреднете нито крачка; в противен случай Мантойфел обещава да стане сътрудник на „National-Zeitung“.

И тъй, споразумявайте се, господа!

Но ако, противно на всички пресмятания, които са по силите на човека, вие все пак разрешите онова, което от приличие не

* Хайде де! *Ред.*

** Но на нас ни се поднася сюрприз след сюрприз. *Ред.*

може да се нарече иначе, освен ваша задача, с това вие още няма да помръднете нито крачка напред. За такъв случай „Моето правителство“ е издало около една дузина закони „за прилагане на конституцията“, които лишават тази конституция и от последната сянка на либерализъм. Тук влизат, между другото, два цехови устава²⁴⁰, които са достойни за 1500 година и могат да създадат на такова сполучливо комбинирано представително учреждение като вашето главотрошителна работа за десет години. „Всички тези закони ще ви бъдат незабавно представени за утвърждаване“.

И тъй, „утвърждавайте“ ги, господа!

Но след това „Моето правителство“ незабавно ще ви представи проекти за обсадното положение — септемврийски закони, gagging laws²⁴¹, закони за забрана на клубовете и т. н. И докато вие не ги „утвърдите“ — до което, надяваме се, работата никога няма да стигне, — обсадното положение, разбира се, ще продължава.

И мислите ли, че с това се изчерпва цялата работа, която ви предстои? — Нищо подобно, най-важното е още напред:

„Освен това предстои ви да се занимаете с обсъждането на различни закони — отчасти необходими за прилагане на конституцията, — проектите на които ще ви се представят постепенно. Особено препоръчвам на вашето най-сериозно внимание проектите за нов закон за общините, нов закон за окръжното, областно и провинциално устройство, закон за народното просвещение, закон за църковното управление, закон за подоходния данък, закон за данъка върху земята, закон за откупването на поземлените повинности и за безвъзмездно отменяване на някои от тях, а също така за учредяването на рентни банки.“

Всички тези различни работи, които заедно представляват около три дузини органически закони с много хиляди членове, ще ви създадат, господа, толкова работа, че, добър е бог, и изменението на конституцията, и утвърждаването на предварителните закони, и обсъждането на предложените проекти ще бъдат изпълнени най-много наполовина. Но и в такъв случай вие ще проявите наистина свръхчовешка работоспособност. А дотогава ще продължава навсякъде обсадното положение, което ще бъде обявено дори там, където още не съществува (кой ще ни попречи да обявим обсадно положение в цяла Прусия „по окръзи“?); дотогава остава в сила октроираната така наречена конституция с октроираните допълнителни закони, остава в сила действащият досега съвсем негоден закон за общините, същото окръжно, областно, провинциално представителство, ще липсва както досега свобода на обучението, остават в сила освобождаването на висшето дворянство от данък върху земята и феодалните повинности на селяните.

Но за да не можете да се оплаквате, освен цялата тази неизпълнима работа ще ви бъдат предложени и *два бюджета* —

за 1849 и 1850 години. Вие скачате от местата си, възмутени от такова количество работа? Толкова по-добре, господа депутати от първата и втората камара. В такъв случай „Моето правителство“ ще продължава, на основание октронраната така наречена конституция, да събира съществуващите сега данъци во веки веков. При това останали са още малко пари от 25-те милиона, утвърдени от Обединения ландтаг, а ако на „Моето правителство“ потърбват още пари, то вече само ще реши как да постъпи.

Но ако намислите да тръгнете по стъпките на разпуснатото Национално събрание, напомням ви, господа, че „организацията, боеспособността и предаността“ на пруската армия „издържаха сериозното изпитание“ — особено при голямата хайка против съглателите през ноември миналата година.

И тъй, господа депутати от първата и втората камара, сега, когато са взети всички мерки, за да не можете поради самия състав на двете камари да се споразумеете *помежду си*, а поради състава на „Моето правителство“ да не можете да се споразумеете и с *него* — когато ви е предложена такава безпорядъчна камара от материали, че вие независимо от всичко друго не ще бъдете в състояние да се оправите и с малка част от тях, когато по този начин е осигурено запазването на бюрократично-феодално-военния деспотизъм, — сега запомнете какво чака от вас отечеството:

„Господа депутати от първата и втората камари! Отецеството сега чака с доверие от общата работа на своите представители и Моето правителство за здравяване на новоустановения законен ред, за да има възможност да се наслаждава на конституционните свободи и на тяхното спокойно развиване. Пазенето на тези свободи и на законния ред — тези две основни условия за обществено благополучие — ще бъде постоянно предмет на Моето грижливо внимание. В това аз разчитам на вашата помощ. Пожелавам вашата дейност, с божия помощ, да послужи за издигане честта и славата на Прусия, народът на която, в тясно единство със своите монарси, вече неведнъж е преодолявал трудни времена, и да осигури на отечеството в тесен и широк смисъл мирно и благословено бъдеще!“

Такова е тронното слово на гражданина Мантойфел. И нямат се хора, дотолкова лишени от вкус, че наричат тази ловко разиграна комедия „конституционно тронно слово“!

Наистина, ако нещо може да накара господин Мантойфел да се откаже от своя портфейл, то може да бъде само такова превратно разбиране на неговите най-добри намерения!

Написано на 28 февруари — 1 март 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
броеве 234 и 235, 1 и 2 март 1849 г.

РУГЕ

Кьолн, 9 март. В „Deutsche Allgemeine Zeitung“²⁴² е напечатано следното заявление на стария му сътрудник Арнолд Руге, този померанец по характер и саксонец по ум:

„Берлин, 5 март. Тукашните членове на Централния комитет на демократите в Германия Д'Естер, Райхенбах и Хекзамер обявяват, че ще започне да излиза нов демократически вестник под названието „Allgemeine demokratische Zeitung“, който „действително“ ще бъде орган на партията в Берлин. Това обявление би могло да събуди подозрението, че вестниците „Reform“ и „Zeitungs-Halle“ не са действително органи на партията, а в началото на обявлението дори доста определено е казано, че двата вестника са *забранени*. В онази част от заявлението, в която Централният комитет обявява и приема *временното спиране* на вестниците от Врангел като тяхно *окончателно забраняване*, се казва дословно: „Тежките изпитания, които демократическата партия трябваше да понесе през последните месеци във всички части на Германия, не само я убедиха в необходимостта от здрава организация, но и предизвикаха нуждата да бъде *представена в печата от определени, принадлежащи на партията органи*. С помощта на сабления режим властите успяха *на много места*“ (нали „сабленият режим“ господства само в Берлин!) „да сложат край на демократическите органи, защото отделни лица не бяха в състояние да понесат толкова големи жертви, че да направят безрезултатни тези *насилствени мероприятия*“. Що се отнася до сабления режим, под „много места“ всеки ще разбере само Берлин. Дори цялата демокрация би могла да направи „безрезултатни“ тези мероприятия само като премахне сабления режим, защото Врангел направи недостъпни за демократическите органи и Берлин, и берлинската поща. Нека Централният комитет посочи средствата, а при нужда — „жертвите“, с които той на наше място би могъл да направи безрезултатно това насилие. Впрочем, дори по мнението на Врангел „Reform“ и „Zeitungs-Halle“ не са „окончателно спрени“. Но аз се убедих, че демократите, които са получили споменатото окръжно, го тълкуват в смисъл, че „Reform“ и „Zeitungs-Halle“ са прекратили съществуването си и вместо тях ще излиза „Allgemeine demokratische Zeitung“. Смятам за необходимо да разсея това недоразумение. „Reform“ е *спрян не окончателно и щом обсадното положение*

в Берлин бъде вдигнато, той отново ще започне да излиза в Берлин, и именно като действителен орган на демократическата партия, който по силата на определени решения на левицата на разпуснатото Национално събрание и на предишния Централен комитет на демократите в Германия „принадлежи“ на партията в не по-малка степен от височайше октроирания от двама члена на сегашния Централен комитет (Д'Естер и Хекзамер) нов вестник.

Редакцията на „Reform“
Арнолд Руге“

Бележка на автора: „Моля всички уважаеми редакции на немските вестници да препечатат това наше заявление.“

За наше голямо задоволство от това забележително заявление научаваме, че *ci-devant* франкфуртският „редактор на разума на събитията“²⁴³, сега издател — без съмнение „като такъв“, — никак не е доволен от *октроирането* на нов демократически вестник „в Берлин“²⁴⁴ — вестник, който трябва „действително“ да бъде орган на „партията в Берлин“.

Господин Арнолд Руге, франкфуртският „редактор на разума на събитията“ и берлински редактор на „Reform“²⁴⁵, твърди, че той „като такъв“ също е бил орган на „партията в Берлин“; „Reform“, по решение на „предишния“ „Централен комитет на демократите, принадлежал“ (*elle avait été**, както казват французите) „на партията“. Наистина, „предишният“ Централен комитет „в действителност“ вече не съществува, но именно затова новопоявилият се „Reform“ може все още да остане „действителен“ орган на умрелия Централен комитет и на разпуснатата левица на „разпуснатото“ Национално събрание.

Впрочем нека господин Арнолд Руге да води борба против издателската конкуренция на новооктроирания берлински „Allgemeine demokratische Zeitung“; вън от Берлин безспорно ще се намерят по-малко претенденти за почетното звание орган на „партията в Берлин“. Във всеки случай ние никога не сме преставали да смятаме „Reform“ за „действителен“ орган на „партията в Берлин“; ние сме способни също така напълно да оценим насилието над самия себе си, което е извършил патриотът Руге във връзка със споменатите „жертви“. Но получава се много странно противоречие. Благородният собственик на печатница Руге застава на почвата на законността, за да запази своя вестник „Reform“ като „действителен“ (патентован *sans garantie du gouvernement***) орган на партията. От друга страна, философът Руге застава на почвата на бунта против „действителния“ демократически Центра-

* бил (отдавна минало време). *Ред.*

** без гаранция на правителството. *Ред.*

лен комитет, за да има „действително“ възможност и занаяпред да понася „жертви“ в свой дух (в духа на книготърговец).

Като ключ за разгадаването на това противоречие може да послужи следният факт:

Демократическият Централен комитет заявил на Руге, че би желал да направи „Reform“ свой „Moniteur“*, но при условие, че въпросният Руге ще се въздържа от всякакво резоньорство и ще престане да пише.

Написано на 9 март 1849 г.

Печлта се по текста на вестника

*Напсчато в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 242, 10 март 1849 г.*

* официален орган. *Ред.*

ИКОНОМИЧЕСКОТО ПОЛОЖЕНИЕ

Кьолн, 6 март. Англичанинът е най-нещастен, когато не знае какво да прави с парите си. В това е тайната на всички грандиозни спекулации, на всички доходни предприятия, но същевременно и тайната на всички банкрути, на всички парични кризи и търговски застои.

През 1840, 1841 и следващите години нови азиатски пазари, освен обичайната търговия с европейския континент, предявиха особено търсене по отношение на английския экспорт. Фабрикантите и експортърите имаха пълно основание да приветствуват на манчестерската борса с гръмко „ура“ сър Хенри Потингер. Но добрите времена скоро минаха. Кантон, Бомбай и Калкута скоро се оказаха препълнени със стоки, които не намираха пазар, и капиталът, който нямаше вече изход в тази насока, започна отново да търси приложение вътре в страната, за да измени положението; той се насочи към железопътното строителство и с това откри спекулациите в една област, в която те скоро можаха да се развият до нечувани размери.

Според умерени изчисления общата сума на новите капиталовложения може да се приеме за 600 милиона и работите може би биха отишли още по-далече, ако не беше лошата реколта на картофите в Англия, Ирландия и някои други места на континента, след това поскъпването на памука и предизвиканото от едното и другото спадане на продажбите на промишлени стоки, а на края също така трескавите спекулации, което подтикна Английската банка да увеличи от 16 октомври 1845 г. сконтовия процент с половина на сто.

При суеверния страх, който британецът изпитва пред всемогъществото на своята банка, това незначително увеличение на

сконтовия процент или, с други думи, това недоверие на директорите на банката веднага предизвика съответна реакция, така че настъпи общ упадък на духа, кредитът беше ограничен и след привидното процъфтяване последваха многобройни банкрути. Като резултат от това незабавно би избухнала доста голяма търговска криза, подобно на кризите от 1825 и 1836 години, ако станалото скоро след това отменяване на хлебните закони²⁴⁶ внезапно не заздрави разклатеното доверие и не подтикна отново предприемаческия дух.

Особено търговският свят хранеше много големи надежди във връзка с кратковременните последици от тази мярка от грамодно значение и затова много лесно забрави едва не настъпилото бедствие. Ликвидирането на орегонския конфликт²⁴⁷, което обещаваше продължаване на процъфтяващата до това време търговия с Америка, и британските победи в Пенджаб²⁴⁸, които осигуряваха спокойствие в Индустан, разбира се, също допринесоха настроението да се повдигне отново. И макар че след неплодородната 1845 г. трябваше да се преживее и неплодородната 1846 г., макар че навсякъде трябваше да се работи със запасите от минало време и да се плащат от 12 до 15% за кредитите, необходими за водене на предприятието, все пак всички предачни фабрики на Ланкашир и Йоркшир бяха поставени в такова неудържимо движение, като че ли неплодородието, спекулациите с железниците и препълнените пазари се бяха превърнали изведнъж в незначителни дреболии, с които можеха да се справят за един миг.

Но скоро трябваше да дойде краят на цялото това благополучие. И наистина, още през септември 1847 г., когато на брюкселския конгрес на фритредерите д-р Боуринг превъзнасяше с такъв комичен патос чудотворните резултати от отменяването на хлебните закони²⁴⁹, в Лондон забелязаха, че дори „всеомогщото мероприятие на сър Роберт Пил“ вече не е в състояние да спаси страната от катастрофата, настъпването на която отдавна се очакваше със страх. Трябваше да се покорят на съдбата, и лондонските фирми, които подобно на Рид Ирвинг и Сие притежаваха на остров Маврикий земя почти за половин милион лири стерлинги, обявиха, в резултат на плачевното състояние на работите в тази част от английските колонии, серия от банкрути и фалираха, увличайки при падането си множество по-малки остиндийски и вестиндийски фирми.

По същото време асовете на фабричните райони се убедиха, че са се заблуждавали при оценката на възможните последици от отменянето на хлебните закони. Търговската дейност замря във

всички части на света и ужас обхвана в един и същ момент лондонското Сити и борсите на Ливерпул, Манчестер, Лидс и т. н.

По този начин кризата, задържана от различни събития през октомври 1845 г., избухна най-после през септември 1847 г. Доверието бе разклатено. Енергията пресекна. Английската банка не оказва помощ на банките в страната; тези банки преустановиха кредита на търговците и фабрикантите. Банкерите и износители-те започнаха да ограничават сделките си с континента, а континенталните търговци от своя страна също започнаха да упражняват натиск върху задължените към тях фабриканти; фабрикантите, естествено, се стараеха да поправят положението си за сметка на търговците на едро, а търговците на едро натискаха върху дребните търговци. Всеки се стремеше да спечели играта за чужда сметка и бедствията на търговската криза постепенно разтърсиха целия свят, от великаните на лондонското Сити до последния немски бакалин.

Така беше до 24 февруари 1848 г.! Англия преживя най-лоши дни през последните четири месеца на 1847 г. Железничните спекуланти изгърмяха; в търговията с колониални стоки от 10 август до 15 октомври банкрутираха 20 първокласни лондонски фирми със сума на активите 5 милиона, които даваха около 50% от дивидентите, а във фабричните райони бедствието достигна своя максимум, когато в Манчестер на 15 ноември от 175 предачни фабрики с пълно време работеха около 78, а 11,000 работници бяха изхвърлени на улицата.

Така завърши 1847 г. На континента се падна да изпита последиците от тази английска криза през 1848 г. — последици, които този път естествено бяха още по-чувствителни поради факта, че политическите сътресения не можеха да помогнат за ликвидиране на резултатите от това необикновено английско събитие.

Минаваме сега към най-интересния момент в най-новата икономическа история, именно — към влиянието, което революциите оказаха върху търговската дейност.

Таблиците за износа на английската търговия ни дават най-добрата илюстрация за това, защото съдържанieto на тези таблици при господстващото положение на Англия в световната търговия не е нищо друго освен изразеното в цифри политическо или търговско положение или по-точно — изразената в цифри платежоспособност на различните нации.

Ето защо, когато виждаме, че през април 1848 г. износът е намалял с 1,467,117 лири стерлинги и през май — с 1,122,009 лири стерлинги, докато общата сума на износа през 1847 г. достига

51,005,798 лири стерлинги, а през 1848 г. само 46,407,939 лири стерлинги, от това могат да се направят доста неблагоприятни за революцията изводи и до такива изводи може да се дойде толкова по-лесно, че износът през януари и февруари 1848 г., т. е. непосредствено пред избухването на революцията, е бил действително с 294,763 лири стерлинги по-благоприятен, отколкото през 1847 г.

И все пак такава заключение ще бъде напълно погрешно. Защото, първо, нарастването на износа през януари и февруари, т. е. тъкмо през двата месеца, които делят най-високата точка на кризата и революцията, лесно се обяснява с това, че американците срещу грамадните си доставки на зърнени храни в Англия са купували тогава повече британски промишлени стоки от когато и да било по-рано и по този начин поне за кратко време са предотвратили възможен дефицит. Второ, в историята на английската търговия намираме най-поразителни доказателства за това, че износът намалява не непосредствено след криза, а едва след като кризата успее да обхване и континента.

Ето защо увеличеният износ през първите два месеца на 1848 г. никак не бива да ни заблуждава и ние можем спокойно да насочим вниманието си към общото намаляване на износа за цялата година.

Както вече отбелязахме, спадането на износа през 1848 г. в сравнение с износа през 1847 г. възлиза на 4,597,859 лири стерлинги — не ще и дума, значително намаление, което се превърна в ръцете на реакционерите, които в политиката се държат като джавкаши кучета, а в търговията като баби, в довод против революцията, който, за съжаление, се използва с успех в спор с всички, които не са запознати с икономическите въпроси.

Но няма нищо по-лесно от това, да се опровергаят неверните твърдения на тази партия, защото достатъчно е да прегледаме таблиците за износа през последните 30 години, за да видим, че намалението на износа през 1848 г., което се дължи на едновременното влияние на търговската криза и на революцията, никак не е свързано със спадането на износа през по-раншните години.

След търговската криза през 1825 г., когато целият износ е възлизал на 38,870,851 лири стерлинги, износът през 1826 г. спада на 31,536,724 лири стерлинги. Той намалява следователно със 7,334,127 лири стерлинги. След кризата през 1836 г., когато износът е бил 53,368,572 лири стерлинги, износът през 1837 г. спада на 42,070,744 лири стерлинги. Намалява се следователно с 11,297,828 лири стерлинги. Нищо не може да бъде по-показателно от това!

Така че след двете търговски кризи, които наистина бяха предизвикани изключително от свръхпроизводство на фабрични стоки, но по размери никак не могат да се сравняват с току-що завършилата криза, износът се е намалил с два пъти по-голяма сума в сравнение със спадането на износа през 1848 г. — в годината, предшествувана от препълване на азиатските пазари, от две неплодородни години, от спекулации в такива размери, каквито светът още не е виждал, в годината, когато всички кътчета на старата Европа бяха обхванати от революции!

Наистина, 1848 г. беше още много милостива към търговията! Революцията беше една от причините в разни места търговията да спре, продажбата на стоки да стане трудна и опасна и доста хора да фалират под тежестта на задълженията си. Но и през миналата година, при Луи-Филип, в Париж бе така трудно да се сконтират някакви си нишожни 20 или 30 хиляди франка, както и през тази година, при републиката. В Южна Германия, в Рейнска област, в Хамбург и Берлин у нас така или иначе би имало същите банкрути както при революцията, така и без нея, а италианската търговия би се намирала все в такъв застой при Пий, както и при героите на Милано, Рим и Палермо.

Ето защо не по-малко смешно е новото оживление в търговията да се приписва на временната победа на контрареволуцията. Французите плащат за вълната на лондонските тържища 25% повече не защото са отново на власт някои от министрите на Луи-Филип — не, те са принудени да плащат по-скъпо, защото се нуждаят от вълна, а се нуждаят от повече вълна, тяхното търсене расте именно защото през последните години при Луи-Филип то бе много намалало. Такова колебание на търсенето може да се наблюдава в цялата история на търговията.

И англичаните отново работят цял ден във всички мини, във всички железарски и предачни фабрики, във всичките си пристанища не защото някакъв си княз Виндишгрец разстрелва виенчани, осъдени от военнополовия съд — не, те работят така, защото пазарите на Кантон, Ню Йорк и Санкт-Петербург трябва да бъдат снабдени с промишлени изделия, защото Калифорния открива нов пазар, който изглежда неизчерпаем за спекулации, защото след неплодородните 1845 и 1846 години дойдоха двете плодородни години — 1847 и 1848, защото англичаните привършиха спекулациите с железниците, защото парите отново се върнаха в обикновените си канали и англичаните ще работят... до нова търговска криза.

Но преди всичко не бива да забравяме, че през последните години главното търсене на изделия на английската индустрия

съвсем не идваше от монархическите страни. Страната, която почти без прекъсване предявяваше най-колосалното търсене на английски изделия, която и в този момент поглъща всички стоки на пазарите на Манчестер, Лидс, Халифакс, Нотингем, Рочдейл и във всички големи търговски пристанища на съвременната промишленост и оживява с корабите си моретата, е републиканска страна — Североамериканските съединени щати. И тази държава процъфтява най-много именно сега, когато се рушат всички монархически държави в света.

И ако през последно време се подобри донякъде положението в някои отрасли на *германската* промишленост, те дължат това само на *английския* период на процъфтяване. От цялата икономическа история немците биха могли да научат, че те нямат собствена икономическа история, че те трябва да се разплащат за английските кризи, докато в периоди на свръхпроизводство в Англия на тях се падат само трохи. А на своите християнско-германски правителства те дължат само ускоряването на банкрутирането.

Написано на 6 март 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“,
бр. 239, 7 март 1849 г.

КЛЕТВАТА НА АНГЛИЙСКИТЕ ВОЙНИЦИ

Кьолн, 7 март. „Neue Preussische Zeitung“ най-тържествено помества английската военна клетва и се радва до немай-къде на откритието си, че английският войник полага клетва за вяност само пред кралицата, а съвсем не пред конституцията. А ние в Прусия, в най-младата конституционна държава, *противно* на примера на най-старата конституционна страна, караме войниците да полагат клетва пред конституцията.

Обаче „Neue Preussische Zeitung“ забравя да съобщи на своите читатели в какво положение е поставен английският войник по отношение на гражданските закони.

Нещо, което се разбира от само себе си, е това, че британският войник при *всички* провинения, които не са *чисто дисциплинарни провинения*, е подсъден на обикновените съдилища, на мировите съдилища petty sessions, quarter sessions²⁵⁰ или на съда със съдебни заседатели, че при всички стълкновения с другите граждани на него се гледа като на *обикновен гражданин*.

Но не само това. В Англия всеки гражданин, бил той чиновник, войник или някакъв друг, отговаря пред закона за всяко свое действие и не може да се оправдава с това, че въпросното действие му е било заповядано от началството. Например избухва бунт. Повикват войската. Към гражданите се отправя или не се отправя предвиденото в закона искане да се разотидат. Народът не се разотива. Граждански чиновник (обикновено мировият съдия или градски *изборен* чиновник) дава или не дава разрешение да се намеси военна сила. Войниците стрелят, има убити. На труповете на убитите се прави оглед от специална комисия, която

установява фактическите обстоятелства на събитието. Ако комисията намери, че намесата на военна сила не се е оправдавала от обстоятелствата, тя издава вердикт за *предумишлено убийство* против всички участници в събитието — против *гражданския чиновник*, който е разрешил намесата на военна сила, против *офицера*, който е заповядал да се стреля, и против *всички войници, които действително са стреляли*.

Ако гражданският чиновник не е разрешил намесата на военна сила, последицата от това е само, че той не фигурира във вердикта. Положението на офицерите и войниците не се променя от това.

Този вердикт за предумишлено убийство е формален обвинителен акт, въз основа на който извършеното углавно престъпление се предава за разглеждане от обикновения съд със съдебни заседатели.

Така че английският войник съвсем не представлява за закона безволна машина, която е длъжна да изпълнява получената заповед, без да разсъждава. Напротив, законът го смята за *free agent***, за човек със свободна воля, който във всеки даден момент трябва да знае какво прави и да носи отговорност за всяко свое действие. Английските съдии биха дали добър урок на обвиняем войник, който би заявил за свое оправдание, че му е било заповядано да стреля и че той е трябвало „да се подчини на заповедта“!

В Прусия всичко е иначе. В Прусия войникът заявява, че заповедта да стреля му е била дадена от прякото му началство, и това го освобождава от всякакво наказание. В Прусия, както и във Франция за чиновника изобщо е осигурена пълна безнаказаност за всяко нарушение на закона, ако той докаже, че то му е било заповядано от съответното началство по съответния йерархичен ред.

Ние не смятаме, че кратката формула на клетвата може да измени човека и да превърне черно-белия гвардейски лейтенант в борец за „конституционни свободи“ — предполагаме, че „*Neue Preussische Zeitung*“ ще ни повярва в това.

Господата, които ратуват „с бога за краля и отечеството“, са могли за свое удоволствие да се убедят през последните дванадесет месеца от опита на собствените си почтени роднини, какво за вярност пред краля, пред далай-лама или пред когото шете,

* „свободно действащ“. *Ред.*

стига само „Моята доблестна армия“, съгласно с гореказаното, да бъде поставена по отношение на законите точно в такива условия, в каквито са английските войници.

Написано на 7 март 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 241, 9 март 1849 г.*

МАРТЕНСКИЯТ СЪЮЗ

Кьолн, 10 март. Франкфуртският така наречен „Мартенски съюз“²⁵¹ на франкфуртското така наречено „имперско събрание“ е имал нахалството да изпрати *на нас* следното литографирано писмо:

„Мартенският съюз реши да направи списък на всички вестници, които са предоставили страниците си на наше разположение, и да го изпрати до всички съюзи, с които сме свързани, за да се оказва при съдействието на споменатите съюзи предпочитание при даването на съответни *обявления*.

Като ви съобщаваме този списък, приложен към настоящото, смятаме за излишно да обръщаме вниманието ви върху значението на платените „*обявления*“ за вестника като източник на доходи за цялото предприятие.

По-нататък Централният мартенски съюз реши да препоръча на съюзите да оказват благосклонна подкрепа на демократично-конституционния вестник „*Teutsches Volksblatt*“, издаван във *Вюрцбург* от господин д-р Айзенман, като има предвид, че има опасност този вестник да бъде победен от конкуренцията на антидемократическите вестници, а г-н редакторът заяви, че не е в състояние да понася повече от онези жертви, които вече е направил.

Франкфурт, края на февруари 1849 г.

Ръководство на Централния мартенски съюз“

В приложения списък на вестници, които „са предоставили страниците си на разположение на Мартенския съюз“ и на които привържениците на „Мартенския съюз“ трябва да оказват предпочитание при снабдяването със „съответни *обявления*“, се намира и „*Neue Rheinische Zeitung*“, при това отбелязан с почетна звездичка.

С настоящото заявяваме на всички недодялани и крайно недо- дялани* членове на този така наречен „Мартенски съюз“ *ci-devant*** „имперско събрание“, че „*Neue Rheinische Zeitung*“ нико- га не е претендирал за ролята на орган на каквато и да било пар- ламентарна партия, а още повече на партията на смешния франк- фуртски имперски клуб, че страниците на нашия вестник никога не са били предоставяни на разположение на така наречения „Мар- тенски съюз“ на този клуб и че „*Neue Rheinische Zeitung*“ изобщо не се интересува от съществуването на този „Мартенски съюз“. Ето защо, ако „Мартенският съюз“ в литографираня си списък на вестниците, които действително са предоставили страниците си на негово разположение, споменава и нашия вестник като един от своите органи, това е просто клевета по отношение на „*Neue Rheinische Zeitung*“ и просташко рекламиране на „Мартенския съюз“. Добродетелните патриоти от „Мартенския съюз“, разбира се, ще съумеят да примирят това със своята „съвест“.

Споменаването на нашия вестник от „Мартенския съюз“ ста- ва още по-нелепо в светлината на взетото от този съюз „реше- ние“ да препоръча „демократично-конституционния“ вестник (нем- ския [teutsche] вестник: „*Teutsches Volksblatt*“) на „д-р Айзенман“. Кого няма да трогне печалната съдба на великия „немски“ [teutschen] свръхмъченик Айзенман? Кой достоен мъж няма да бъде потресен от това, че „д-р“ Айзенман, който продаде за два- надесет хиляди гулдена на „демократично-конституционния“ крал на Бавария спомените си от затвора, не е в състояние да понася „нови жертви“ и да се подлага на опасността да бъде победен от издателската „конкуренция“ на обикновените, неоктроирани вестници, които пишат против „Мартенския съюз“? Оставяме на патриотите да съдят докъде са докарани работите им в „*Teutsches Volksblatt*“, щом мъченикът Айзенман, притежателят на дванадесет хиляди гулдена и депутат, който получава издръжка от пет та- лера, е принуден да зове за обществена „помощ“. Във всеки слу- чай работите на „демократично-конституционните“ айзенмановци вървят съвсем зле, щом съчиняват писма, с които просят от име- то на „*Neue Rheinische Zeitung*“, единствения вестник в Германия, който е бичувал „безсрамните, отвратителни просяци“ от средите на патриотите и на имперско-просителските събрания.

Ние, разбира се, нямаме намерение да отговаряме на долна- та забележка на жадните за пари, подтиквани от конкуренцията патриоти относно „значението на *платените* обявления за вестни-

* в оригинала „linkische und äusserst linkische“ по аналогия на „linke und äusserst linke“ („леви и крайно леви“). *Ред.*

** на бившето. *Ред.*

ка като *източник на доходи за цялото предприятие*“. „Neue Rheinische Zeitung“ винаги се е отличавал от патриотите по всичко и по-специално по това, че никога не е гледал на политическото движение като на афера или като на източник на доходи.

Написано от К. Маркс на 10 март 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 243, 11 март 1849 г.*

ВИЕНА И ФРАНКФУРТ

Кьолн, 12 март. На 15 март райхстагът имаше намерение да обсъди в Кремзир изработения от комисията проект за конституция. Императорско-кралските герои на военнополовите съдилища намериха, че този момент е подходящ, за да подхвърлят на райхстага отдавна изработената конституция „по божия милост“ и да сложат край на цялата кремзировска комедия с народно представителство, която те досега търпяха²⁵².

Целият трик с октроираната конституция беше подготвен още през лятото на миналата година от помазани и непомазани контрареволуционери в Шьонбрун—Виена, в Потсдам—Берлин, в Лондон (където Метерних като паяк-кръстоносец на Свещения съюз стоеше в центъра на паяжината, която бавно се изплиташе около въстаналите за извоюване на свободата си народи) и в Париж. Фактът, че този трик бе направен първо от потсдамския крал, се обяснява изключително с положението в Прусия, където такава крачка стана възможна по-рано, отколкото в Австрия.

През ноември официална Австрия хвърли в краката на хората, които заседаваха в катедралата „Св. Павел“, кървавата глава на Роберт Блум. Милата двойка имперски комисари-близнаци, Велкер—Мосле, се върна няколко дни преди това от чакалната на Виндишгрец и от парадния обед в Олмюц, покрита с такъв позор, че всеки друг на мястото на достопочтените Велкер—Мосле по-скоро би си теглил куршума, отколкото да посмее да погледне някого в очите. Вместо това тази дипломатическа двойчица близнаци дори се хвалеше със странствуванията си по обиколни пътища*.

* Виж наст. том, стр. 74—79. *Ред.*

Мнозинството в Националното събрание беше „satisfait“, беше удовлетворено, точно тъй, както френската камара при Луи-Филип заявяваше, че е „satisfait“, удовлетворена, дори когато се вършеха най-гнъсни низости, когато се представяха най-ярки доказателства за корупция.

Нищо дори, че кръвта на убития Роберт Блум пръсна в лицето на хората, които заседаваха в катедралата „Св. Павел“. Наистина, те почервеняха, но това не беше изчервяване от срам или гняв и дълбоко възмущение, а изчервяване от удоволствие и удовлетвореност. Разбира се, в Австрия бяха изпратени нови имперски комисари. Но те постигнаха само това, че там започнаха с още по-голямо презрение да се отнасят към така наречените депутати на Националното събрание и към предадената от тях Германия.

„Mocht nix, 's is olles Aans!“ — такъв е бил и си остава девизът на тези господа.

Нека си припомним, че малко преди държавния преврат на пруското правителство Басерман, Симсон и, разбира се, „благодарният“ г-н Гагерн и други посетиха като имперски комисари Берлин.

И ето че пак виждаме имперски комисари в Австрия, в Олмюц, по същото време, когато тук, както и в Берлин, райхстагът е разгонен, а на народа е октроирана конституция „по божия милост“ с помощта на хървати, серезани, гуцули и пр.

И навсякъде, където предстои умъртвяване на народната свобода, веднага се появяват комисарите на така наречената централна власт, подобно на лешояди, подушили плячка. Нюхът им никогата не ги е излъгвал.

Сега франкфуртското жабешко блато би трябвало да се убежда най-после, че скоро ще дойде и неговият ред. Самото то ще понесе наказанието за своите грехове. Върху паметника, който ще бъде издигнат на мястото на безславната му дейност, пътникът ще чете: „Загинало по собствена вина, поради страхливост, професорско тъпоумие и нищожество, станало хроническо, в атмосфера на студено-злорадни насмешки или пълно равнодушие от страна на народа.“

Но една част от тези жалки търгаши още смеят да се перчат с „основните права“ франкфуртска марка и да си въобразяват, че са извършили велико дело. Над „основните права“ те мъдруваха като средновековни схоластици, като бърбиви перачки, докато в същото време „основните сили“ на Свещения съюз и на

* — „Нищо, все едно!“ (виенски диалект). Ред.

неговите помагачи все повече се сплотяваха и все по-гръмко се подиграваха на професорско-филистерския брътвеж за основните права. Едните затвърдяваха своите „основни права“ на парче хартия, а другите, господа контрареволуционерите, записваха своите „основни сили“ на добре наточените си саби, на топовете и славянските червени пелерини.

Щом само немският народ в някоя част на германските отечества се опиташе да се възползува от вековечното си право — правото да въстава против феодалната или филистерско-конституционната тирания, — Франкфурт бързо изпращаше „имперски войски“, за да накажат и усмирят народа чрез разквартируване на войски, грабежи, побои и всевъзможни военни ексцеси, а също така да поддържат оръдията на контрареволуцията в надлежно състояние, т. е. да ги охраняват както трябва за сметка на народа и неговите „основни права“ и да ги подкрепят за по-нататъшни геройски подвизи.

В подобни случаи франкфуртските господа винаги разполагаха с нужната сила, тъй като я заимствуваха от арсенала на гореспонатите „основни сили“ на нашите милостиви отци на народа.

Следователно няма нищо чудно, че франкфуртското жабешко благо трябваше безсилно да мълчи и безмълвно да гледа как помазаните господа възвестяват *своите* „основни права“ дори когато основните права на господата „по божия милост“ са насочени пряко против него.

Затова именно то и сега трябва все така спокойно да гледа как австрийският Тамерлан* октроира по божия и на София милост на своите възлюблени „поданици“, между които има доста голям брой немци, 13 основни права и едновременно с този преврат октроира още една здрава плесница на франкфуртските герои. И пада им се!

Написано на 12 март 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 244, 13 март 1849 г.

* Има се предвид император Франц-Йосиф I. Ред.

*ТРИТЕ НОВИ ЗАКОНОПРОЕКТА

Кьолн, 12 март. Пруската кралска власт смята, че е дошло най-после времето да се изправи в цялото си величие. „Неотслабената“ корона²⁵³ по божия милост ни дари днес три нови законопроекта — за *клубовете* и *събранията*, за *плакатите*²⁵⁴ и за *печата*, в които се предлага на камарите да стоварят върху нас цяла серия извънредно приятни септемврийски закони.

Утре ще публикуваме текста на тези проекти, а също така и техните мотиви в такъв вид, в какъвто ги получихме. Ние пак ще се върнем — и неведнъж — на тези великолепно продукти на прусацината. Сега поместваме само краткото им изложение.

I. *Законът за клубовете*. „За всички събрания трябва да бъде съобщено 24 часа преди свикването им.“ Това значи, че се забраняват екстрените събрания по повод на неочаквани важни събития, а именно такива събрания са най-важните. Присъствието на събранията трябва да бъде разрешено за всички, следователно забранява се събирането на входна такса за покриване на разходите по организирането на събранията. На събрания на съюзи една четвърт от помещението трябва да се дава на разположение на лица, които не са членове на съюза. Това значи, че съюзите ще бъдат принудени да наемат по-големи и по-скъпи помещения и да дават възможност на платените агенти на полицията с шум, викове и скандали да пречат на обсъждането на въпросите и да провалят всички събрания. А ако всичко това не даде желаните резултати, на „представителя на полицейското ведомство“ се дава правото „да разпуска незабавно“ под всякакъв предлог всяко събрание, тъй както върховният глава на

„полицейското ведомство“, негово величество нашият всемилостив крал, „разпусна незабавно“ съглашателското събрание. Щом полицията обяви събранието за разпуснато, всички присъстващи трябва незабавно да си отидат, ако не искат да споделят участва на берлинските рицари на съглашателството, т. е. ако не искат да бъдат отстранени от залата с помощта на щиковеите.

Наистина, клубовете не са длъжни да искат „предварително разрешение“, но затова пък трябва да подават до местните власти толкова предварителни декларации и да изпълняват толкова много формалности, че само това вече прави дейността им почти невъзможна. Що се отнася до свикването на събрания под открито небе, на демонстрации и пр., за тях *се изисква* предварително разрешение на полицията. А за да се сложи край на носенето на червени ленти, кокарди и фуражки, в заключение се октроира ново издание на старите постановления относно устройването на хайки срещу лицата, които носят черно-червено-златни²⁵⁵ значки.

Ето така изглежда „правото на сдружаване и на събрания“, което правдолюбивият и верен на думата си Хохенцолерн с треперещ глас ни гарантира преди една година!

II. *Законът за плакатите.* Всички плакати с политическо съдържание, с изключение на обявите за законни, *разрешени* събрания (по този начин всички събрания пак са само милостиво „разрешени“), *се забраняват*. Следователно ръководството на клуба в бурни времена няма право дори чрез плакати да *призовава* народа *към спокойствие*; и целта на всичко това е да не може нито една жертва да се изплъзне от ръцете на геройстващата солдатина! По-нататък, *продаването или раздаването* на печатни издания по улицата също така се забранява без специално *разрешение*, което може да бъде *анулирано във всеки момент!* С други думи: пруската кралска власт иска да ни ошастливи с *подобро издание* на закона за *crieurs publics*²⁵⁶, който изплашената френска камара на депутатите се принуди да гласува в най-лошите времена на буржоазния деспотизъм на Луи-Филип.

С какво се мотивира този закон? С това, че плакатите и вестникопродавачите щели да пречат на уличното движение, а плакатите освен това разваляли вида на обществените здания!

III. *Законът за печата.* Но всичко това още не е нищо в сравнение с прелестните проекти, с помощта на които искат да запустат устата на печата. Известно е, че грижата за народа, проявявана от Хохенцолерните от 1830 година насам, се е състояла главно в стремежа да се облагороди пруският бащински-

патриархален режим чрез съчетаването му със съвременната рафинирана система на поробване а ла Луи-Филип. Запазиха त्याгите и прибавиха към тях галерите, оставиха цензурата и ни ошастливиха същевременно с бисерите на едно септемврийско законодателство. С една дума, дадоха ни възможност да се наслаждаваме едновременно на предимствата на феодалното робство, на бюрократическия полицейски строй и на съвременната буржоазна *законна жестокост*. И всичко това нарекоха „общоизвестният либерализъм на Фридрих-Вилхелм IV“.

Новият хохенцолерновски законопроект за печата с всичките му усложняващи го формулировки ни ошастливи с ненадминатия синтез от: 1) Code Napoléon, 2) френските септемврийски закони и главно 3) почтеното *пруско право*.

Член 9 е заимствуван от Code. В онези области, където е в сила пруското право, опитът да се извърши престъпление или подбудителството към такова, дори ако то е извършено, досега се наказваше по-малко от самото престъпление. В тези области сега се въвежда членът на Code, според който подбудителството към престъпление, което е успяло, се приравнява към извършването на престъпление.

Член 10. Френското септемврийско законодателство гласи: който посяга върху основите на *собствеността* и *семейството* в гражданското общество или възбужда *омраза* или *презрение* на гражданите *един към друг*, се наказва с тъмничен затвор до две години. Сравнете loi du 9 sépt. 1835, член 8:

Toute attaque contre la propriété... toute provocation à la haine entre les diverses classes de la société sera punie etc.*

Разликата е само в това, че пруският превод: възбужда омраза на *гражданите* изобщо един към друг и т. н., е десет пъти по-лош.

Всички следващи членове на законопроекта са изработени само за да бъде Рейнската провинция отново ошастливена с онова великолепно пруско право, на което ние се наслаждавахме до насита цели 33 години и което ни бе отнето наскоро след 18 март²⁵⁷. Между другото имат намерение да ни октроират следните нови престъпления, съвсем неизвестни на собственото ни рейнско законодателство:

1. Възбуждане на *омраза* и *презрение* към *държавни учреждения* или към *правителството* чрез явно неверни съобщения или факти, които не могат да бъдат юридически доказани.

2. „Изказване“ по повод на *законно съществуващи* религиозни общества (според октроираната конституция дори турците и

* — Всяко посегателство върху собствеността... всяко възбуждане на омраза между класите се наказва и т. н. *Ред.*

езичниците са законно съществуващи религиозни общества!), които по формата си следва (!) да посаят омраза и презрение към тях.

И двата тези нови вида престъпление въвеждат у нас а) старопруското „възбуждане на недоволство“ и б) старопруското понятие за *оскърбление на религията*; те се наказват с *тъмничен затвор* до две години.

3. *Оскърбление на величеството* и по-специално *непочтително отношение* (!!) към:

- а) краля (!)
- б) кралицата (!!)
- с) престолонаследника (!!!)
- д) другите членове на кралския дом (!!!!)
- е) държавния глава на една от германските държави (!!!!)

се наказва с *тъмничен затвор* от един месец до *пет години!*

4. Поучително е постановлението, според което твърдението дори за факти, достоверността на които може да бъде доказана, се наказва като *обида*, ако посочваните факти свидетелствуват за *умишлена обида!*

5. *Обида* на:

- 1) *една от камарите*
- 2) член на тези камари
- 3) *държавно учреждение* (Code не предвижда обида на корпорации като цяло)
- 4) чиновник или представител на армията (всичко това „по отношение на техните служебни задължения“)

се наказва с *тъмничен затвор* до 9 месеца.

6. *Обида или клевета в частния живот*. Code Napoléon предвижда само *публично нанесена* или разпространявана обида или клевета. Новият законопроект иска да постави под контрола на полицията и прокуратурата и да обяви за *наказуемо* всяко мнение, изказано в *частен разговор, в собствения дом, в кръга на собственото семейство, в частни писма* — т. е. той има намерение да създаде *най-подъл, всеобщ шпионаж*. Военният деспотизъм на всесилната френска императорска власт уважаваше поне свободата на частния разговор; тази власт — поне в законодателството си — забранява да се прекрачва прага на частното жилище. Пруският бащинско-конституционен надзор и наказание се разпростират върху частния живот, върху най-интимното в този живот — областта на семейните отношения, която дори варварите смятали за неприкосновена. А три члена преди това същият този законопроект предвижда две години *тъмничен затвор* за всяко *оскърбление на семейните отношения!*

Ето така изглеждат най-новите „постижения“, с които искат да ни облагодетелствуват. Три най-жестоки закони, които, допълняйки се един друг, достигат апогея на жестокостта и вероломството — такава е компенсацията, която „неотслабената“ корона иска да изтръгне мошенически от камарите срещу вдигането на обсадното положение в Берлин!

Целта на всичко това е съвсем ясна. Що се отнася до законопроекта за печата, той не октроира на старите провинции нищо ново. Пруското право само беше достатъчно отвратително. Цялата сила на гнева на божия помазаник е насочена против нас, жителите на Рейнската провинция. Искат отново да ни наложат същото онова позорно пруско право, от което едва се отървахме и премахването на което ни позволи най-после да си отдъхнем малко по-спокойно, за пръв път откакто сме приковани към Прусия.

За намеренията си кралят по божия милост говори много ясно чрез устата на своя слуга Мантойфел в мотивите на този прелестен документ: кралят иска „да се създаде по възможност еднообразен правен ред“, т. е. той иска премахването на омразните му френски закони и въвеждането навсякъде на позорното пруско право. По-нататък кралят иска „да се запълни празнината“, създала се „в по-голямата част на Рейнската провинция“ (слушайте!) вследствие на отменяването „с указа от 15 април 1848 г. на наказателните закони, отнасящи се до обида на величеството“!

Това значи, че новият наказателен закон трябва да лиши нас, жителите на Рейнската провинция, от единственото, което ни е останало още от резултатите на така наречената революция от 1848 г.: от неограниченото действие на собственото ни законодателство.

Искат на всяка цена да ни превърнат в прусаци, прусаци в духа на всемилостивия монарх, прусаци с пруско право, с надменна аристокрация, с чиновническа тирания, със саблен режим, с бой с тояги, с цензура и безпрекословно подчинение. Тези законопроекта са само началото. На нас ни е известен планът на контрареволуцията и читателите ни ще бъдат поразени, когато научат какво е замислено да се прокара по този план. Не се съмняваме, че господата от Берлин още веднъж ще се разочароват силно от жителите на Рейнската провинция.

Ние ще се върнем още неведнъж на тези позорни законопроекта, само за изработването на които министрите трябва да бъдат изправени пред съда. Но едно трябва да кажем още днес: ако камарата се съгласи с нещо, което е дори далечно подобие на

тези законопроекти, дълг на депутатите от Рейнската провинция е незабавно да напуснат камарата, която с гласуването на подобни решения иска да върне своите избиратели към патриархалното варварство на старопруското законодателство.

Написано от К. Маркс на 12 март 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в извънредната притурка на
„Neue Rheinische Zeitung”,
бр. 244, 13 март 1849 г.

1848
1849
1850

ПРАВИТЕЛСТВЕНАТА ПРОВОКАЦИЯ

Кьолн, 12 март. Коронованите и некороновани господа искат да се възнаградят за страданията, които преживяха през март 1848 година, с двойна радост през март 1849 г. За тази цел са пуснати в ход всички средства, за да има на годишнината от мартенските събития вълнения в колкото е възможно по-голям брой от германските „отечества“, та господа контрареволуционерите да получат по този начин нов повод за извършване на насилия. Ето защо от няколко седмици в конституционните и аристократически вестници всеки ден се разказват басни за грандиозна подготовка на мартенски въстания, за това, че републикански доброволчески отряди неведнъж са нахлували през френската и швейцарската граници (в Швейцария живеят някакви си 15¹/₂ немски републиканци); и всеки път тези басни се подкрепят с позоваване на „достоверни източници“, на „безспорни признаци“ и „неопровержими съобщения“, за да се всее ужасна паника у лековерната еснафска публика. А „богопомазаните“ шегаджии в това време седят спокойно зад кулисите и се радват на впечатлението, което правят системно разпространяваните от лакейския печат фантастични съобщения, и презрително се усмихват, когато страхливият филистер прие au sérieux* тази изкуствена тревога.

Започването на тази кампания бе възложено на Баден, т. е. на Бек. Баденските продажни журналисти незабавно започнаха да повтарят послушно цялата тази дотеглива връва за някакви нахлувания, заговори и прочие глупости. Вюртемберг и Бавария

* сериозно. *Ред.*

побързаха да им дойдат на помощ. Не искаше и не можеше да остане назад и „ежедневният печат“ на търгашеския, продажен и продал се нищожен Франкфурт, който се перчи с общоимперската си роля. И хесенци, слепи и окати*, и ханOVERци от типа на Щюве, и дългите колбасари-брауншвайгци, и другите народи — мъченици и страдалци, които населяват Германия, — всички те трябваше да пеят същата песен. Най-добре вършеха тази работа достопочтените Врангел—Мантойфел. Изготвени бяха четиристотин фалшиви паспорти за немски емигранти в Безансон и освен това по всички краища на черно-бялата държава** бяха разпратени инструкции, както и емисари, на които бе възложена задачата да вдигнат чрез печата и с помощта на устна пропаганда колкото може по-голям шум за приближаващи се мартенски въстаници-республиканци.

Обаче много християнско-германски вестници не спазиха тези твърде хитроумни инструкции и вдигнаха от самото начало прекалено голям шум. Направен бе опит да се поправи тази грешка с още по-оглушителен барабанен бой и с още по-безсрамни лъжи.

Естествено, и господин Ханземап се присъедини незабавно към тази креслива компания, като угоднически я подкрепяше в своя нов вестник²⁵⁸. Ханземап, който в първата камара си слага маската на опозиционно настроен депутат, заглажда това впечатление за мнимата му опозиционност с това, че като верен оръжиеносец на правителството на Мантойфел-Бранденбург помества във вестника си най-нелепи съобщения и кореспонденции за въстания, които застрашават да избухнат през март. Ще приведем само *един* пример. В кореспонденцията от Кьолн, поместена в неговия вестник, под формата на последни новини се поднася следната измислица:

„Вече няколко дни живеем, така да се каже, в положение на пълна анархия. Ако минете по улиците, ще видите, че дори *сред бял ден* скитат *тълци* от работници, които или просят, или се занимават с грабеж; те нападат особено често кръчмите и будките за тютюн. Положението е стигнало вече дотам, че нашето кметство няколко дни трябваше да бъде охранявано от значителни военни сили. *Вечер никой не може да се смята в безопасност на улицата*. Най-лошото е това, че настроението на работниците изкуствено се раздухва, за да се предизвика на 18 март истинско въстание.“

Достатъчно е тази статия да бъде препечатана тук, в Кьолн, за да бъде изобличен целият ѝ провокационен и в същото време смешен характер.

* Игра на думи: Hesse — жител на Хесен, „blinder Hesse“ слепец. — *Ред.*

** Прусия.

Зрелището, което можеше да се види в Кьолн посред бял ден и особено вечер, са непрестанните кръвопролитни сбивания между войници от различните родове войска. Явно е, че имаме работа с опит да се заглушат недоволствата срещу „Моята доблестна армия“ чрез клевета срещу работниците.

Правителствата открито подготвят държавни преврати, които ще имат за цел да довършат контрареволуцията. Следователно народът би имал пълно право да се готви за въстание. Но народът прекрасно разбира, че критическото положение във Франция и особено в Унгария и Италия в близко бъдеще неизбежно ще подготви почвата за въстание. Ето защо той не се поддава на грубата провокация.

Написано на 12 март 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“.
бр. 245, 14 март 1849 г.*

ХОХЕНЦОЛЕРНОВИЯТ ОБЩ ПЛАН ЗА РЕФОРМИ

Кьолн, 14 март. *„Извънредните* обсадни положения ще бъдат отменени, шом *общото* обсадно положение бъде октроирано на цялото кралство във вид на закони и влезе в нашите конституционни обичаи. Серията от „твърди“ закони ще започне с едно *септемврийско* законодателство за *сдружаването и печата.*“

С тези думи придружихме публикуването на тронното слово (бр. 234 на „*Neue Rheinische Zeitung*“*). Какъв е прочее първият парламентарен акт на правителството? То излиза пред камарите с декларацията:

„Ние ще ви освободим от обсадното положение, а в замяна на това вие ще установите постоянно действащи военнополови съдилища, насочени против събранията, сдружаването, печата.“

Не можем нито за момент да скриваме, че парламентарната левица със страхливостта си от самото начало даде възможност на правителството по-лесно да мине в настъпление.

Ще сравним *en détail*** прословутите три законопроекта със септемврийските закони, с домартенския проект за наказателно законодателство, с пруското право. Но първо ще съобщим на читателите ни *общия план на старопруските реформатори*, върху който вече обърнахме вниманието в нашето извънредно издание от онзи ден***.

В същия ден, когато неофициалните берлински вестници публикуваха прословутите три законопроекта, „*Neue Preussische*

* Виж наст. том, стр. 336. *Ред.*

** подробно. *Ред.*

*** Виж наст. том, стр. 360—365. *Ред.*

Zeitung“, този „Moniteur“* на бранденбургското провидение, помести „Мнение за най-важните задачи на свиканото сега така наречено народно представителство“. Хохенцолерновската династия и нейното бранденбургско правителство са от достатъчно „благороден“ произход, за да лицемерят в моменти, когато слънцето на „властта“ блести над „неотслабената“ корона. В такива моменти кралското сърце не насилва себе си и оскърбява плебейските маси с най-грубо-безцеремонен израз на най-интимните си възжелания и мисли. Неведнъж в моменти на победоносна увереност на Фридрих-Вилхелм IV в силите си, в моменти на „божествено опиянение“, както казва Гьоте, съдбата — защо да крием, — бездушната, безжалостна съдба, е пожелавала чрез извънредни събития да заличи пророчествата, заплахите, волеизявленията на „нашия добър крал“, на нашия „високомъдър“ Фридрих-Вилхелм IV, който положи на главата си короната със същите думи, с които Наполеон си сложи желязната корона на Ломбардия**. Но, както е известно, желязната съдба стои дори над боговете. Но било що било, все пак за кралското сърце, както и за женското сърце, както и за всяко друго сърце остава опияняващо голяма наслада да отхвърли всички пречки и да даде волен полет на интимните си мисли, да накара света, макар и само на думи, на хартия, да се преклони пред желанията на това сърце.

Дори само по тази причина сърдечните излияния на „Neue Preussische Zeitung“, които в една или друга степен изразяват настроението на краля, представляват много голям интерес от психологична гледна точка; от друга страна, те дават на народа да разбере какво го очаква и какво, ако стане нужда, ще изтръгнат от него — разбира се, в собствения му правилно разбран интерес.

„Neue Preussische Zeitung“ (бр. 59, приложението), в желанието си да улесни запознаването с хохенцолернския общ план за реформи, го е разделил на рубрики, което във всеки случай е похвална снизходителност към читателите. Нима не можеше той да съобщи кралските решения в апокалиптична форма, по маниера на Откровенията на Йоан? И тъй, да се придържахме към тези рубрики!

„Най-важните задачи на свиканото сега така наречено народно представителство“ се свеждат до следните точки:

1) *Очистяване на камарите от политически престъпници.* A. Jove principium***. Първата заповед за камара, която иска да

* т. е. официален орган. *Ред.*

** Виж наст. том, стр. 426. *Ред.*

*** Началото бе Юпитер (Виргилий, „Буколики“). *Ред.*

действува по волята на кралското сърце, е да преобрази себе си по волята на кралското сърце. Зашто нейният състав е още печален резултат на непочтителното всеобщо изборно право, макар и косвено.

А какво е желанието на кралското сърце?

Върху сегашното народно представителство — изплюва камъчето „*Neue Preussische Zeitung*“ — лежи „петно“, което го прави недостойно и неспособно „да бъде в своята съвкупност носител на пруската чест, на пруската вярност и любов към отечеството“. Върху него тегне порок, от който то трябва да се освободи, за да се „оправдае“ в очите на негово величество.

„Това петно, този порок се състои в това, че между неговите членове се намират такива хора, които участваха в престъпните злодеяния на фракцията: *Укру*, по-специално в нейното решение да се откаже плащането на данъците.“

„Правителството“ — се казва по-нататък — „поради собствена достойна за съжаление слабост или поради недоверие към юстицията, която действително е във висока степен заразна от революционен начин на мислене, не изправи тези хора пред съда. Задача на камарите е да поправи този пропуск, тази грешка; по-специално дълг на всички съдии и учени юристи, които влизат в състава на камарите, е да настояват за това, най-малкото за спасяване на загубената чест на своето съсловие. Необходимо е да се ходатайствува пред правителството — и нека това бъде една от първите крачки след формирането на камарата — министърът на юстицията веднага да разпорежи да се извърши съдебно следствие и да се накажат тези престъпници. Такова прочистване е първото и най-необходимо условие за успешното продължаване на работата на камарите.“

Кралят има съкровено желание да бъдат наказани до трето коляно всички престъпници, които кощунствено отказаха да плащат данъци. Кралското правителство се оказа много слабо, за да изпълни това желание. Кралско-пруският народ се оказа толкова нахален, толкова упорит, че в открит бунт против бащинското кралско сърце отново избра престъпници и грешници за свои представители. Сега задача на камарите е да принудят кралското правителство да изпълни собствените намерения на негово величество. Камарата трябва на колене да моли правителството да ѝ позволи да отстрани от своята среда всички разложителни и във висша степен неприемливи за двореца елементи. И преди всичко на книжниците и фарисеите, на „съдиите и учениците юристи“ се полага да спасяват своето „съсловие“, което започна да губи „честта“ си от момента, когато у Мантойфел се породил неоснователното впрочем подозрение, че пруската Темида може да остане сляпа въпреки ясните намеци на короната. Но как може съдийското съсловие да спаси честта си в очите на народа, за който всяка прищявка на божия помазаник съвсем

не е закон, който няма намерение да се подчинява безропотно на заповедите на самия крал?

Както е известно, във всички религии разкаянието, жертвата, а по възможност и самопожертвуването представляват самата същност на богослужението, на култа. Ето защо така нареченото народно представителство, за да докаже, че е представител на кралското сърце — а кралското сърце е живо, индивидуализирано, очовечено, истински народно сърце, — „така нареченото“ народно представителство трябва да принесе жертва в подножието на трона преди всичко *самото себе си, като изразител на народния суверенитет.*

То трябва да изгони всички нежелани за негово величество депутати, да ги прати в затвора и да ги предаде на палача като изкупителна жертва в името на култа на абсолютната кралска власт. Така то ще изкупи, първо, престъплението си, *първородния си грях* — своя произход от народния суверенитет. Заедно с това то ще изкупи миналото си, пълно с престъпни оскърбления на величеството, а значи и със светотатство. То ще се очисти, за да се удостои да бъде истински изразител на пълната кралска власт. То ще се превърне от „*така наречено*“ народно представителство в *истинско* народно представителство — в по-висш, кралско-пруски смисъл. Кралят — това е именно *истинският* пруски народ. Истинският пруски народ — той в никакъв случай не трябва да се смесва, по лош чуждестранен обичай, с повърхностния *сбор* от жителите на държавата — избира следователно представителите само с цел кралските пожелания да се възвръщат към краля във вид на народни пожелания и по този начин най-съкровените искания на собственото му височайше сърце да получават колкото прозаична, толкова и общозадължителна реалност във формата на законопроекти и решения на камарата.

Ние очакваме следователно от берлинските камари, че те ще сложат началото на своя култ към краля със *самопожертвуването си*, с изгонването на грешниците, които *отказаха да плащат данъци.*

„*Neue Preussische Zeitung*“ не скрива, че дори и тогава камарите няма да бъдат още оправдани пред всевишния. Но другата част от жертвите те трябва да принесат вече не като корпорация. Тази част зависи от действителното съзнание за своята греховност и от самобичуването на съответните отделни депутати.

„Наистина — въздиша „*Neue Preussische Zeitung*“ — „с такова прочистване не ще бъдат отстранени всички *онези* депутати, отстраняването на които ще бъде желателно предвид на предишната им политическа и държавна дейност, докато те не *признаят* своя *дял от вина* в бедствията на отечество-

то и не се *разкаят*, докато не дадат *обет и публично обещание* да се борят според силите си с престъплението, предизвикано отчасти по тяхна вина. Но разбира се от само себе си, че не може да става и дума всички такива хора, които служиха на революцията, които по-специално *бяха използвани между 18 март и 8 ноември* като високопоставени чиновници *на тази служба*“ (чисто пруска граматика!) — „всички такива хора, без изключение, да бъдат отстранени от камарите на *юридическо* основание. Би било желателно обаче *отстраненото им съзнание* да ги държи вън от камарите, ако у тях не е настъпил споменатия по-горе *желателен обрат*. При изпълнението на това“ (височайше) „желание трябва, разбира се, да се прави разлика например *между рейнските търговци*, които изведнъж, ни в клин, ни в ръкав, се наложи да се превърнат в опора на държавата, и хората от *старопруските*“ (феодалните) „родове, чиито славни имена отдавна са най-тясно свързани с историята на нашата кралска династия и с *първоначалното ядро от земи*“ (не принадлежи ли и Силезия към първоначалното ядро от земи?) „на монархията“.

Ние отдавна вече говорим на тези „*рейнски търговци*“. Само преодолявайки *dégoût**, феодалната династия на Хохенцолерните избра тези буржоазни негодници за свое недостойно оръдие и очаква само момента, когато ще може с ритници да се отърве веднъж завинаги от тях. *Ханзема! Кампхаузен! Кюлветер!* на колене! Пред кралския дворец, пред народа, посипали виновните си глави с пепел, облечени като каещи се грешници, дайте свещен обет, публично обещание, че с най-дълбока покруса се разкайвате, че в един момент се осмелихте да подготвяте чрез буржоазно-конституционна игра контрареволуцията, извършването на която се полага само на „Моята доблестна армия“; а вие, дребни душици, крепостни печалбари, педантични търговци на масло, ловки спекуланти с железниците — вие не само спасихте трона, но се и осмелихте да се хвалите за това спасяване с тържествен тон, подходящ само за погребение. На колене! Обличайте дрехите на каещи се грешници! Или вървете в манастир!

А що се отнася до „*хората от старопруски родове*“, тези *високородовити, белязани от провидението* потомци на избрания народ, в най-близко бъдеще ние се надяваме да прочетем в „*Staats-Anzeiger*“ съобщения за смъртта на някои от тях — *Арним, Ауерсвалд, Бонин, Пфул*. Само ако те се решат на доброволна смърт, ние ще повярваме на тяхното разкаяние. От *рейнски търговец* като *Ханзема* не може да се очаква такава душевно величие. Ханзема е волтерианец от най-долен сорт, човек ограничен, а главно безчувствен по паричните въпроси.

И тъй, махайте се от камарите, слизайте от сцената — вие, живи паметници на 18 март, свидетели на изпитанията, униженията, непоследователността и слабостта на краля! Махайте се

* отвращението си. *Ред.*

от камарите — или доброволно се съгласете да бъдете изкупителна жертва за 18 март!

Що се отнася до онези, които гласуваха за отказа да се плащат данъците, самите камари ще ги поднесат на кралския трон като хекатомба в знак на своето очистване и разкаяние и с това ще докажат, че са достойни да изпълняват по-нататъшните „задачи“, октроирани от краля на „така нареченото народно представителство“.

(Следва продължение*)

Написано от К. Маркс на 14 март 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“.

бр. 246, 15 март 1849 г.

* Продължение на тази статия е статията „Хохенцолерновият законопроект на печата“ (виж настоящия том, стр. 390—398. *Ред.*)

ЦЕНЗУРАТА

Кьолн, 14 март. Немският всекидневен печат все пак е наистина най-слабият, най-беззъбият и страхлив печат на земното кълбо! Пред очите му могат да се вършат най-гнусни подлости, насочени против самия него, и той ще мълчи и ще скрива всичко; ако *случайно* не научавахме какви великолеппи мартенски теменужки са цъфнали по божия милост на редица места — от *вестниците*, разбира се, нищо не бихме научили за това.

В Дюселдорф гражданинът и комунистът Дригалски се опита миналата есен да възстанови цензурата под предлог на обсадното положение*. Цензурата просъществува само два дни; надигналата се след това буря на общественото негодувание принуди господа калъчкаджините да се откажат от опитите си да възстановят цензурата.

А как стоят работите в старите провинции?

Цели три месеца вече цензурата цари с всичкия си блясък в два различни окръга, а целият старопруски печат търпи това нечувано посегателство върху неговите права!

Слушайте.

*Розенберг***, Силезия, 7 март. В бр. 19 на „Rosenberg-Kreuzburger Telegraph“ на първа страница е поместено следното съобщение:

„Молим уважаемите читатели на нашия вестник да не ни вникат за късното излизане на този брой и за неговата непълнота, като имат предвид, че засега все още се намираме в условията на обсадно положение и че „Telegraph“, *цензор* на който в последно време беше тукашният кралски ландрат г-н Зак,

* Виж настоящия том, стр. 61—66. *Ред.*

** Полско название: Олесно. *Ред.*

избран за депутат във втората камера, сега, след заминаването на г-н Зак за Берлин, минава през непосредствена военна цензура.

От редакцията“

По-нататък:

В Ерфурт също така от 25 ноември насам безпрепятствено съществува цензура. Отначало цензор на ерфуртския печат беше г-н Ф. В. Хутицайнер, сегашният полицейски инспектор, бивш редактор на либералния някога при условията на цензурата „*Vagner Zeitung*“, мним либерал или дори демократ, по-късно подчинен на Дункер и постоянен агент на пруската полиция. Макар че този почтен мъж е изхвърлял дори препечатките от злощастния берлински „*National Zeitung*“ (I), неговата служебна дейност все пак е сметната за недостатъчно прусаческа и са назначили на негово място офицер. Така че и в Ерфурт съществува военна цензура.

Но не само това: въведена е цензура и върху вестници и списания, издавани навън, т. е. в райони, върху които обсадното положение не се разпростира. В „*Erfurter Adressblatt*“ от 7 февруари е поместено следното съобщение:

„По заповед на високоуважаемото кралско комендантство предупреждават се жителите на град Ерфурт, че разпространяването или разлепването на печатани навън материали, които изразяват недоверие към мероприятията на правителството или враждебна опозиционност по отношение на тези мероприятия и по този начин предизвикват отчужденост в отношенията между населението и съществуващото конституционно правителство или допринасят за проява на озлобление против определени класи от населението, а следователно и за възникване на възбуждение и безредици в нашия град, влече след себе си съответно наказание от страна на полицията“ и „незабавно арестуване“.

Ерфурт, 5 февруари 1849 г.

Магистрат. Полицейско управление“

Възстановяването на цензурата, заменяването на обикновената цензура с военна — та това са мерки, които много отблизо засягат печата. А печатът на съседните градове — Бреслау, Берлин, Лайпциг — приема всичко това като нещо естествено! Наистина, немският печат си остава „добрият стар печат“.

Но ние питаме нашите сънливи депутати в Берлин — докога ще бавят предложението за даване на министрите под съд?

Написано на 14 март 1849 г.

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“, бр. 246, 15 март 1849 г.

Печата се по текста на вестника

МИЛИАРДЪТ

Кьолн, 15 март. Скоро след февруарската революция в Париж започна да се чувства вече недостиг на пари. Провъзгласено бе respect de la propriété*, и горките дребни буржоа приеха това като защита на техните интереси. Временното правителство се съгласи охотно на това respect de la propriété, още повече, че банката му даде безлихвен заем от 50 милиона. Временното правителство се състоеше главно от дребни буржоа от „National“²⁵⁹ и великодушнето на банката го заблуди. Петдесетте милиона скоро се свършиха. В това време акционерите и държателите на банковни билети, които най-добре се възползуваха от respect de la propriété, изтеглиха всичкото си злато от банката. Дребните буржоа, които също искаха да се възползват от respect de la propriété в свой интерес, отидоха в своите банки, за да сконтират полиците, издадени срещу тяхната propriété**, т. е. срещу техните индустриални предприятия, магазини и фабрики; bankerите отказаха да сконтират полиците, под предлог, че няма пари. Тогава дребните буржоа отидоха при други банкери, за да получат от тях гаранция на полиците и да ги сконтират в банката; bankerите отказаха да направят това. Respect de la propriété! По този начин именно bankerите първи нарушиха това respect de la propriété, макар самите те да съумяха добре да се възползват от това уважение. Тогава от всички страни се надигна врява, че кредитът и доверието са подкопани. Но дребните буржоа никак не искаха да се откажат от своето respect de la propriété; те

* — уважение към собствеността, *Ред*

** — собственост. *Ред*.

смятаха, че когато бъдат възстановени „спокойствието и редът“, ще се възстанови и доверието и тогава именно те ще успеят да сконтират полиците срещу своята *progrité*. Добре известно е как след юнското сражение, когато спокойствието и редът бяха възстановени, цялата *progrité*, след споразуменията по съдебен ред с несъстоятелните длъжници, премина в джобовете на bankerите и как дребните буржоа разбраха значението на *respect**, едва когато тяхната *progrité* се изпари. Но от паричната криза, предизвикана от едрата буржоазия, най-много пострадаха несъмнено работниците. В същото време, когато временното правителство, за да задоволи собствените си нужди, измисли прословутия данък от 45 сантима²⁶⁰, по стените се появи подписан от работници плакат, който започваше с думите: *avez-vous besion de l'argent?* (Нужни ли ви са пари?). В този плакат направо се предлагаше да се поиска обратно милиардът, подарен на емигрантите във вид на обезщетение през 1825 г. Кои бяха тогавашните емигранти? Същите хора, които предизвикаха и поддържаха в чужбина войната против Франция и които след това се върнаха във Франция, придружени от чужденците. Кои бяха емигрантите, които се възползуваха от обезщетението? Херцог Орлеански, т. е. току-що сваленият крал, и легитимистите, т. е. привържениците на отдавна сваления крал. Учредителното събрание и Конвентът проведоха конфискацията на имуществата на изменниците-емигранти; кралете и емигрантите, като се върнаха след двете реставрации²⁶¹, подариха на себе си и на своите приятели обезщетение. Кралете бяха отново изгонени, решенията на Учредителното събрание и на Конвента отново влязоха в сила и съвсем естествено бе от това обезщетение да се възползува народът. Работниците четяха с възторг плаката, в който искането за връщането на милиарда се разясняваше по такъв начин; те се събираха с хиляди пред плаката и обсъждаха по свой начин неговото съдържание. Това продължи цял ден; на следващия ден плакатът изчезна от стените. Легитимистите и орлеанистите, почувствуваха цялата опасност, която ги заплашваше, наеха срещу много пари хора, на които бе възложено през нощта да унищожат всякакви следи от този плакат. По онова време всички бяха обхванати от треската на нови организационни планове. Всички мислеха само за това, как да изобретят някаква нова система, която незабавно, без оглед на реалната действителност, да се въведе веднага в „държавата“. На временното правителство хрумна злополучната мисъл да обложи селяните с 45-сантимовия данък. Работниците мислеха,

* — „управлението“. *Ред*

че тези 45 сантимата ще имат същия резултат, както и връщането на милиарда — облагането с данък на собствеността върху земята, — и изоставиха мисълта за милиарда, „Journal des Débats“²⁶² и безмозъчният „National“ поддържаха в тях това убеждение и разясняваха в уводните си статии, че истинският капитал е „земята“, вековното земевладение и че временното правителство постъпва съвсем правилно, като взема този данък в полза на работниците. Когато се пристъпи към събирането на данъка, селяните навсякъде се опълчиха против градските работници. „Как? — казаваха селяните, — та нашето положение е по-лошо и от положението на работниците: ние трябва да вземаме пари в заем с голяма лихва, за да обработваме земята и да изхранваме семействата си, и отгоре на това освен данъците и лихвите в полза на капиталистите трябва да плащаме и за издръжката на работниците!“

Селяните се отдръпнаха от революцията, защото тя, вместо да защити интересите им, им нанесе само вреда. Работниците разбраха предателската цел на данъка, измислен от реакционната партия, и сега им стана ясен целият смисъл на *respect de la propriété*: пролича разликата между формалната и фактическата собственост; оказа се, че буржоазният капитал е изтръгнал, така да се каже, почвата изпод самата земя, че формалният собственик на тази земя се е превърнал във васал на капиталиста и че данъкът падаше само върху задлъжнелия васал. А когато отгоре на това фактическият притежател на земята с отказ на кредит, налагане заповор върху имуществото и други подобни мерки накара селянина да почувствува неговата сила, селянинът намрази окончателно революцията. Легитимистите, които като едри земевладелци имаха голямо влияние върху селото, използваха това и тогава започнаха заговорите на роялистите в полза на Хенрих V. При такива печални за революцията обстоятелства дойде 15 май²⁶³. Искането на Барбес за милиарда, макар и облечено в друга форма, подобно на искра отново подействува върху народа и предизвика цял пожар. Дори юнската битка не можа да заличи мисълта за милиарда и сега, когато в Бурже започна процесът против Барбес²⁶⁴, тази мисъл все повече обхваща селяните. Да поискат обратно от легитимистите, от своите земевладелци и кръвопийци, милиарда, който те, селяните, бяха дали — това беше нещо много по-примамливо от Наполеон. Агитацията за връщането на милиарда вече обхвана цяла Франция и ако този въпрос се решаваше с всеобщо гласуване, в негова полза биха били подадени повече гласове, отколкото за Наполеон. Искането да се върне милиардът е първата революционна мярка, която съзвлича селяните в

революцията. Петициите, които идват отвсякъде, и тонът на тези петиции доказват, че революцията вече е пуснала дълбоки корени. В Кљюни искат не само връщането на милиарда, но и 3 процента годишна лихва върху него за цялото време от 1825 година насам. Откак започна процесът в Бурже, тези петиции така се увеличават, че тревога започва да обхваща съдиите в Бурже, а заедно с тях и цялата реакционна партия. Аже, Ансе, Мален, Сен-Вибалд, Витер и много други общини изпращат сега петиции в камарата чрез своите депутати. Под заглавието *appel du milliard** вестниците поместват всекидневно имената на все нови общини, които се присъединяват към това грандиозно движение. Скоро по всички стени, във всички общини ще може да се чете: *appel du milliard*, и ако предстоящите избори минат под този лозунг, ще погледаме какво могат да противопоставят на този милиард капиталистите, както и да се наричат те — легитимисти, орлеанисти или просто буржоа, — ще могат ли те да спечелят победа над демократическите кандидати, които смятат да влязат в новата камара с помощта на този милиард, за да използват тези пари в полза на работниците и селяните. Но това още не е всичко. Луи-Наполеон навсякъде обещавахе на селяните не само да върне парите, платени по 45-сантимовия данък, но и да намали всичките данъци изобщо. Във всички петиции се издига искането милиардът да се употреби главно за тази цел. Колкото за юридическото основание за връщането на милиарда, то има прецедент, който произлезе непосредствено след юлската революция през 1830 година, когато внезапно бе спряно изплащането на парите, останали от милиарда. Ако тогава платеното вече не бе поискано обратно, това се обяснява само с обстоятелството, че самият Луи-Филип и неговото семейство бяха получили много голяма част от тези пари.

Тъй като контрареволуционната партия не може да оспорва справедливостта на това искане, тя се задоволява засега само да сочи трудностите, свързани с неговото изпълнение. Трудността според нея се състояла в издирването на лицата, които са получили по-големи суми от това дарено обезщетение. Но няма нищо по-лесно от това. Да започнем с големите суми. В началото на списъка намираме херцог Орлеански (впоследствие Луи-Филип) и неговата сестра, г-жа Аделаида, които са получили 50 милиона, и тези 50 милиона лесно биха могли да се вземат от техните безбройни имена, които Националното събрание неотдавна върна на кралското семейство.

* — връщане на милиарда. *Ред.*

Принц Конде е получил 30 милиона, а кой ги е наследил? Херцог Омалски и г-жа дьо Фьошер. Ето че се получава вече доста голяма сума — като начало! Кралското семейство владее грамадни имения и гори във Франция и селяните вече пресмятат колко са загубили от това, че тези милиони не им бяха върнати още през 1830 година.

Написано на 15 март 1849 г.

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 247, 16 март 1849 г.*

Печата се по текста на вестника

ФРАНКФУРТСКИЯТ МАРТЕНСКИ СЪЮЗ И „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Кьолн, 15 март. Връщаме се пак към злополучния Мартенски съюз*, тази достойна рожба на така наречената „мартенска революция“. Упрекват ни, че като нападаме Мартенския съюз, „вредим на делото на свободата“. Но не разобличихме ли ние, за ужас на „Kölnische Zeitung“, още през декември 1848 г. Мартенския съюз като *несъзнателно оръдие на контрареволуцията?*²⁶⁵ Не казахме ли отдавна на „Мартенския съюз“ мнението си за „Мартенския съюз“? Ако Мартенският съюз беше организация на революционната партия, ако беше поне пълноценна, здрава рожба на *мартенското въстание*, ние бихме си затворили очите за безтактноста, която той безспорно допусна със *спекулацията с обявленията*. Първо, Мартенският съюз не развива никаква дейност, ако не се смятат позивите за дейност; после — Мартенският съюз се колебае като наивен глупак между конституционалистите (които ние смятаме за по-лоши реакционери от клуба на рицаря фон Радовиц²⁶⁶) и някои действително порядъчни демократи, съзнанието на които е замъглено от фантастични планове за общоимперско помирение. В подобен централен комерчески съюз** поради самата му същност нерешителността винаги ще взема връх; такъв съюз може би е способен да подбуди недоволство у народа, но в решителния момент ще измени на народа, за да пролива след това сълзи за извършената от него грешка. И така, пожелаваме на „комерческият съюз“ пълно благополучие! А изобщо сръдливостта на този съюз слабо ни за-

* Вж настоящия том, стр. 354—356. *Ред.*

** Игра на думи: „Central-Märzverein“ — „Централен мартенски съюз“, „Central-Commerzverein“ — „Централен комерчески съюз“. *Ред.*

взгя; тези либерали изглежда все още продължават да гледат на свободата на печата като на право, извоювано само за тях лично. Така например господин Айзенман открито се обяви за конституционалист за вечни времена, противник на републиканизма, и то на същото заседание на Мартенския съюз, на което за „Neue Rheinische Zeitung“ се е говорило като за образец на „чисто немски ежби“. От нас значи искат заради глупаво разбрано единство да поддържаеме вестника на човек, който, какъв ще да е — дявол го взел, — ще си остане във всеки случай човек, който глупаво разбира немското единство. От приличие ние „бихме взели със себе си“ тези господа толкова далече, колкото искат, ако тяхната мисия във Франкфурт не ги задължаваше да „стоят на място“. Между тези господа има „мислещи приятели на историята“²⁶⁷. Те не могат да не знаят, че не само в Германия, но и навсякъде и винаги, въпреки всякакви Мартенски съюзи, феляните²⁶⁸ са били отстранявани още преди започването на истинската революция. Каква полза имат привържениците на социалната република от това, че същият този Фогт, който „в първите редици“ крещеше против Бонапарт в кръчмите на провинциалния университетски град, ще стане несполучлив имперски Баро при един германски имперски Бонапарт²⁶⁹?

Написано от К. Маркс на 15 март 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 248, 17 март 1849 г.*

*ПРОЕКТЪТ ЗА АДРЕС НА ВТОРАТА КАМАРА

Кьолн, 16 март. По-долу запознаваме читателите с *проекта за адрес на втората камара*, с това бледно, раболепно копие на тронното слово. Негов автор е прословутият рицар на червената земя*, храбрият (!) *фон Финке*.

Комисията, която е изработила адреса, „благодарно признава“ (старозаветен стил) „установяването на правов ред с конституцията от 5 декември миналата година“. Комисията *изявява* тази благодарност дори от името на „*пруския народ*“. А защо народът, тъй както е представен от комисията, благодарни за октроираната със себя декемврийска конституция? Защото той е „преизпълнен от желание“ да се „*възстанови общественият правов ред*“. Не щастният рицар Финке! На него се е паднала задачата да се покаже като защитник на „*законната почва*“, която представлява негова специалност. Но как може да се заявява за признаване на „законната почва“ пред лицето на правителството Бранденбург, правителство, което хвърли във въздуха същата тази законна почва, като погази законите от 6 и 8 април 1848 г.? Няма нищо по-просто от това! Правителството октроира *нова* законна почва, *военнополеви съд*, и същевременно *харта*, кодекс и философия на *военното положение* — конституцията от 5 декември. Правителството първо премахва „обществения правов ред“. След това правителството провъзгласява някакъв друг „обществен правов ред“, който се опира на хърватските щикове, провъзгласява законна почва *quelconque***.

* — Вестфалия. *Ред.*

** — каквато и да било. *Ред.*

името на пруския народ и Финке от името на пруската комисия за изработване на адреса бързат презглава да приветствуват възстановяването на *някакъв* (всякакъв, безразлично какъв) „обществен правов ред“! Законната почва е мъртва! Да живее законната почва! Ако пруското правителство утре бъде свалено, ако в Берлин бъде създаден *Comité du salut public*, между първите, които ще се явят да поднасят поздравления, между сватбарските гости непременно ще се намери някакъв „борец за законната почва“, някакъв Финке, който с развълнуван тон ще признае „възстановяването“ на *какъвто и да било* „обществен правов ред“.

Гладък е пътят на мъртъвците²⁷⁰, а също така и на комисията по изработването на адреса. Първо „благодарност“ (според предписанието на „*Neue Preussische Zeitung*“) за държавния преврат от 5 декември! После провъзгласяване на военнополовата конституция за „действуващ отсега нататък основен закон на пруската държава“! И най-после — тържествено обещание „да се направи *изменение* в дух на най-дълбока почитателност и вярност към ваше кралско величество“, т. е. *изменение в духа на дарителя*. Трябва да се надяваме следователно, че ще ни накарат да отстъпим назад към времената *преди* „Обединения ландтаг“!

Що се отнася до „*обсадното положение*“ в Берлин, комисията по изработването на адреса се ограничава само с баналните фрази, че „сегашната свобода е немислима без *законен ред*“. А какво значи лозунгът „*законен ред!*“, е известно по събитията във Варшава²⁷¹. Ех, да можеше Прусия да съществува без пари или да намира пари, без да се обръща към тези дотегливи парламентски дърдорковци! Що се отнася до *обсадното положение*, обявявано тук-там „извън град Берлин“, комисията смята за уместно „да се изчакат по-нататъшни сведения от правителството на ваше кралско величество“. А дотогава Ерфурт и районите на Силезия, където е обявено *обсадно положение*, трябва да се въоръжат с търпение. Финке е *satisfait*** вече от това, че военните цензори на Ерфурт и Розенберг*** няма да „*изхвърлят*“ изработения от него проект за адрес. Такава опасност няма!

По-нататък Финке дава обещание от името на комисията по изработването на адреса, а комисията дава обещание от името на втората камара, а втората камара дава обещание от името на народа — „да напрегнат всички усилия“, за да се изпълнят колкото може по-добре задачите, възложени от кралско-пруското пра-

* — Комитет за обществено спасение. *Ред.*

** — удовлетворен. *Ред.*

*** Виж настоящия том, стр. 375—376. *Ред.*

вителиство на „така нареченото народно представителство“. На добър час!

„С радост признаваме също така, че пруската армия показва своята воинска доблест в дните на борбата, своята вярност в дните на тежки изпитания.“ :

Датският поход по маниера на имперския съд!²⁷² Битките при Милослав и Врешен! Победите в Анхалт, в Майнц, във Франкфурт на Майн!²⁷³ Нещо повече! Финке с радост признава верността на „Моята доблестна армия“, която преследваше неговите, на Финке, предшественици и палеше печките с документите на старото Национално събрание. Финке има всички основания да се радва. Без „вярност“ на „пруската армия в дните на тежки изпитания“ нашият Финке никога не би имал случай да обезсмърти името си с този проект за адрес, излязъл изпод неговото перо. Ще отбележим между другото, че в този пункт комисията по изработването на адреса следва ученически инструкциите, които се съдържат в хохенцолерновския общ план за реформи, изработен от „Neue Preussische Zeitung“.

А германският въпрос?

„Прусия“ няма да се спре „пред никакви жертви“, за да присъедини към себе си малогерманските земи* със средства, различни от онези, с които Фридрих Велики присъедини към себе си Силезия. По отношение на „завоеванията“ съвременна Прусия е привърженица на „мирния“ прогрес. Освен това комисията по изработването на адреса „се надява“ на „споразумение между всички немски правителства и германското Национално събрание“. Ние пък се надяваме, че всички немски правителства няма да се церемонят много с тази имперска учителска семинария.

По-нататък комисията по изработването на адреса изказва пожелание „заявлението на датския крал за прекратяването на примирието да не доведе до нарушаване на мира“. Финке прекрасно знае, че това датско заявление за прекратяване на примирието е акт не по-сериозен от самата пруско-датска война. Пруските войски действуват като имперски войски в Шлезвиг-Холщайн, а шлезвиг-холщайнските войски действуват като имперски войски в Южна Германия; едните тук, другите там провъзгласяват въвеждането на военнополовите съдилища!

Съболезнаванията по случай смъртта на принц Валдемар, уверенията в готовност за саможертва, чрез които всички тези фон боделшвинговци, риделовци, фон зекендорфовци, арнимовци, харкортковци, графове ренарди, кампхаузеновци, финкевци, грю-

* — т. е. цяла Германия с изключение на Австрия. *Ред.*

новци и подобната на тях паплъч се принизяват до ролята на пруски ликурговци и солоновци, благочестието, законопочитанието, обществения дух, справедливостта, провидението, сърцето на кралете и бъдещето на Прусия, „а заедно с него и бъдещето на Германия“ — всичко това комисията по изработването на адреса поднася като десерт, сервиран от любезния фон Финке!

Идиотизмът трябва да има право на гражданственост в такава народно представителство и в такъв народ, щом някакъв фон Финке с помощта на подобен жалък буламач се осмелява от името на комисията, от името на камарата, от името на самия народ да прави това народно представителство и този народ за смях пред европейската публика от галерията.

Написано от Ф. Енгелс на 16 март 1849 г.

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 247, 16 март 1849 г.*

Печата се по текста на вестника

* 18 МАРТ

Кьолн, 18 март. Признаваме пред нашите читатели, че днес не намираме тема за уводна статия. Мартенската революция в Берлин, това слабо ехо на революцията във Виена, никога не е предизвиквала у нас възторг. На 19 март 1848 г. Берлин пееше: „Исус е моето прибежище!“ Съветваме храбрите берлинци на този 18 март да кажат: „Врангел е моето прибежище.“

„Neue Rheinische Zeitung“ ще отбелязва само годишнината на 25 юни²⁷⁴.

А какво ще прави „Kölnische Zeitung“, т. е. „кьолнската буржоазия“?

На 22 март 1848 г. главният упрек на „Kölnische Zeitung“ към господин фон „Арним“ беше това, че той *забранил* „Rheinische Zeitung“. Кампхаузен тогава още не беше министър. Отбелязваме това за яснота.

Ние още помним блажените времена, когато *Кампхаузен* сътрудничеса с нас в Кьолн²⁷⁵. Отношението на тогавашния Кампхаузен към нас и нашето сегашно отношение към него — ето къде е секретът на мартенската революция от 1848 г.

Написано от К. Маркс на 18 март 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 249, 18 март 1849 г.

* „NEUE PREUSSISCHE ZEITUNG“ ЗА 18 МАРТ

Кьолн, 18 март. Органът на *Фридрих-Вилхелм IV*, „*Neue Preussische Zeitung*“, пише по повод на 18 март 1849 г. следното:

Но двойно по-нещастен е народ, който празнува годишнина на своя революция; на хората е прнсъщо да грешат, но да се гордеят със своя грях и да тържествуват по повод на своето престъпление — това е дяволско внушение.

Същият вестник във фейлетон, поместен в същия брой, нарича борбата от 18 и 19 март „**кървав фарс**“! „Моят народ“ получава достойна награда за това, че извърши *половинчатата* революция.

По-нататък вестникът съобщава, че Врангел преди няколко дни е „оглеждал“ *Фридрихсхайн*²⁷⁶.

Интересно е да се знае какво ще „оглежда“ г-н Врангел на 18 март 1850 г.

Написано от К. Маркс на 18 март 1849 г.

Напечатано във второто извънредно издание на „Neue Rheinische Zeitung“, бр. 249, 18 март 1849 г.

Печата се по текста на вестника

ХОХЕНЦОЛЕРНОВСКИЯТ ЗАКОНОПРОЕКТ ЗА ПЕЧАТА

1

Кьолн, 21 март. Както обещахме*, връщаме се на въпроса за хохенцолерновските проекти за реформи по отношение на свободата на печата и правото на сдружаване, към законопроектите, проникнати от духа на обсадното положение. Днес ще се ограничим да ги сравним с предишните планове за наказателни закони, *отхвърлени* от рейнските съсловни събрания²⁷⁷ още под егидата на кампхаузеновската опозиция, и да покажем какви славни „завоевания“ дължат жителите на *Рейнската провинция* на мартенското въстание в Берлин, с какви новости в духа на проникнатото от любов към насието пруско право ощастливи *рейнското* законодателство „неотслабената“ корона на великия херцог в Берлин.

На Обединения ландтаг, патентова²⁷⁸ му памет, юнкерът Таден-Триглаф от померанската Ламанча преди две години се хвърли в бой за защита на свободата на печата. Съратникът на новопокръстения „храбър“ рицар Финке вдигна копието си: „Да, публичен, но истински публичен съд за господата литераторите“:

„Свобода на печата — но наред с това бесилка!“

Проектите за октроираните закони на ноемврийското правителство са рецидив на същите онези стари домартенски упражнения в духа на кралския патент. „Силната корона на Прусия“ отговаря на омразните членове на *Code pénal**, на оправдателните присъди на рейнския съд от съдебни заседатели по отношение на привържениците на отказа да се плащат данъците и на въстаниците: „Да, публичен, но истински публичен съд“:

* Виж настоящия том, стр. 374. *Ред.*

** — Наказателен кодекс. *Ред.*

„Свобода на печата — и наред с това бесилка, бесилката на пруското право!“

За членовете на Code pénal е неизвестна недостойната уязвимост на чувствата на негово хохенцолернско величество. Въпреки ценза и полицейската филтрация в Рейнската провинция не могат да се намерят съдебни заседатели, които биха се съгласили да определят за чудовищното престъпление — оскърбление на величеството — по-голямо наказание, отколкото за обида на „частно лице“, т. е. 5 франка парична глоба. Императорският деспотизъм смяташе под достойнството си да заявява, че може да бъде „оскърбен“ в своето „величество“; но християнско-германското съзнание на бащата на своите поданици — съзнание, което, естествено, не издържа никакво сравнение с величието на Наполеоновата гордост — отново „почувствува дълбока потребност“ да възстанови охраната на своето старопруско достойнство в своето рейнско велико херцогство. „Силната“ корона не *сmee* да отмени рейнското съдопроизводство, но тя въвежда в него многообещаващата тояга на пруското право и заявява:

„Публичен, истински публичен съд — и наред с това бесилката на пруското право!“

Относно „публичния съд“, който смятат на първо време да октроират като допълнение към рейнския Code, в § 22 на законопроекта четем следното:

„Полицейските чиновници имат право да конфискуват всяко предназначено за разпространение печатно издание, където и да бъде то намерено, дори ако излизането му вече е започнало, ако . . . в неговото съдържание има престъпление или нарушение, които могат да подлежат на преследване по административен ред.“ :

Полицията има право да конфискува вестниците, които не й се харесат, в пощата или в редакцията дори ако *„излизането вече е започнало“*, т. е. когато именно „предпазните мерки“ на полицията „като такива“ трябва да се прекратят и „според закона“ деянието попада вече в компетенцията на съдебните власти. Полицията използва това право на конфискация във всички случаи, когато в „съдържанието“ на печатни издания, вестници и пр. „има престъпление или нарушение“, които могат да подлежат на *„преследване по административен ред“*, т. е. по полицейски ред, т. е. във всяко време, когато полицията пожелае да задоволи укермаркските²⁷⁹ си претенции за ролята на прокуратура и сметне за нужно да оправдае тези си възжеления с обикновеното позоваване на някакво „престъпление или нарушение“ или изобщо на деяния, които „могат да подлежат на преследване“. Полицията може, най-после,

да конфискува всички такива печатни произведения, с'est-à-dire* всичко, което намерят за добре кралят и неговата света хермандада²⁸⁰, *където и да ги намери*, т. е. тя може да нахълтва в домовете, в тайните на семейния живот и там, където няма никакво основание за опазване на собствеността с помощта на обсадното положение или на хърватските отряди, да предприема под сянката на конституционния законен ред полицейски грабежи по отношение на частната собственост на мирни граждани. Законопроектът говори при това за всички „предназначени“ за разпространение печатни издания „дори ако“ излизането им вече е започнало. Поради това той, „естествено“, предвижда право за конфискуване на такива издания, разпространението на които *още не е* започнало, които *още не могат да послужат като основание* за обвинение в „престъпления и нарушения“, и по този начин разпростира полицейския грабеж и върху частната собственост на предмети, които юридически съвсем не „подлежат на преследване“. Френските септемврийски закони, саблената цензура на Кавеняковата военна диктатура и дори проектите за наказателни закони, предлагани „при височайше неодобрение“ на старите провинциални съсловни събрания и на техните комисии, уважаваха поне частната собственост, „която още не може да послужи като основание за обвиняване в престъпление или нарушение“. Законопроектът за печата въз основа на берлинските мартенски завоевания, напротив, организира официални полицейски нападения върху собствеността и частното имущество на гражданите и в името на християнско-германския полицейски морал насилствено придава публичност на личните отношения, които нямат нищо общо с наказателното право.

„Публичен, истински публичен съд — и наред с това бесилката на пруското право!“

Едновременно с усъвършенствуването на този публичен съд става и усъвършенствуване на параграфите на пруското право.

Дългоочакваните закони за оскърблението на величеството са „конституирани“ по следния начин в § 12:

„Който прояви непочтителност към особата на краля словесно, писмено, печатно или във формата на знаци, рисунки или някакви други изображения, се наказва с тъмничен затвор от два месеца до пет години.“

Ако рейнските поданици не знаят каква степен на „почтителност“ изисква октроираният им на виенския търг за разпродажба на народи²⁸¹ велик херцог Хохенцолерн, нека направят справка в мотивите на берлинските наказателни закони.

* — т. е. Ред.

Досега според пруското право най-голямото наказание за оскърбление на величеството беше *две години* затвор, а за *проява на непочтителност* — *една година* тъмничен или крепостен затвор (Общо пруско право, ч. II, дял 20, членове 199, 200).

Тези членове обаче са се сторили недостатъчна защита за монаршеските чувства на „силната корона на Прусия“. Още в „проекта за наказателно законодателство за пруските държави“, предложен през 1847 г. на обединените комисии²⁸², „всякакви изказвания, словесни, писмени или във форма на рисунки и пр., които *умишлено* оскърбят *честта* на краля (§ 101), се наказваха с принудителна работа от *шест месеца до пет години*“; затова пък „изказвания или деяния, които, макар сами по себе си да *не могат* да се смятат за *оскърбление на краля*, но не спазват *нужната почтителност към неговата особа*“ (§ 102), се наказваха с тъмничен затвор от *шест седмици до една година*. В официалните мотиви на този проект се казва, че макар саксонското съсловно събрание (по повод на аналогичен проект от 1843 г.) да е предложило да се уточни терминът „*проява на непочтителност*“ чрез добавянето на думата „*умишлена*“, за да не се подвеждат под този закон изказвания и деяния, „в които няма дори и най-далечно *намерение* да се прояви непочтителност към краля“, добавянето на думата „*умишлена*“ трябвало да бъде отхвърлено от правителството, защото това „*би заличило* разликата между оскърбление на величеството и проява на непочтителност“ и тъй като „*умишлената*“ проява на „непочтителност“ трябва да се квалифицира като „оскърбление“.

От тази мотивировка, която продължава още да служи като ръководство за закона по печата, който имат намерение да ни октроират, произтича следователно, че „*проявата на непочтителност*“, която сега се наказва със затвор от *два месеца до пет години*, както оскърблението на величеството, се състои именно в „*неумишлено*“ оскърбление.

В същото време „мотивите“ показват, че най-голямата степен наказание за „*проява на непочтителност*“ тогава е била определена на една година само по предложение на съсловното събрание на Рейнската провинция.

Предимството на „мартенските завоевания“ за жителите на Рейнската провинция е очевидно. Първото въвеждане на пруското право в Code rénal октроираше на жителите на Рейнската провинция нови престъпни състави във вид на оскърбление на величеството, наказуемо с *две години*, и „*проява на непочтителност*“, наказуема с *една година* тъмничен затвор²⁸³. В законопроектите от 1843 и 1847 г. оскърблението на величеството покачи цената

си на пет години, докато проявената непочтителност трябваше по предложение на *съсловното събрание на Рейнската провинция* да запази мярка на наказанието една година. А при завоеванията на обсадното положение, които последваха мартенското въстание, „*проявата на непочтителност*“ (дори и неумишлена) се покачва на пет години тъмничен затвор и рейнското законодателство пак се попълва с нови престъпления, които го приближават в нравствено отношение към старопруското право.

„Свобода на печата, публичен съд при условията на обсадно положение — и наред с това бесилка!“

II

Кьолн, 22 март.

„Предписанията относно оскърблението на величеството“ — се казва в Мантойфеловите мотиви на член 12 от проекта — „трябваше да се възприемат, защото в по-голямата част от *Рейнската провинция* наказателните закони, отнасящи се до оскърблението на величеството, бяха *отменени* въз основа на указа от 15 април 1848 г. и оттогава насам тази *празнина* не беше попълнена.“

Мантойфеловата мотивировка твърди, че тази част от хохенцолерновското законодателство за печата, която надмина дори старопруското право и височайшето откровение на негово величество във вид на проекти за наказателни закони от 1843 и 1847 г., се е оказала особено необходима по отношение на *Рейнската провинция*. Указите от 15 април 1848 г., т. е. обещанията, които бе принудена да даде „повалената в праха корона“ (виж „*Neue Preussische Zeitung*“ от 20 т. м.) под натиска на мартенското въстание, „отмениха“ в Рейнската провинция октроираните с такъв труд добавки, взети от пруското право, и отново възстановиха *Code pénal* в първоначалната му несъвършена чистота. Но за да се запълни добре тази извоювана през март „празнина“ и същевременно документално да се засвидетелствува прогресиращата способност на негово хохенцолернско величество да покачва все повече своята цена, „силното“ ноемврийско правителство предлага на жителите на Рейнската провинция на старите, домартенски членове на пруското право — не: нова мярка на полагащата се на кралската особа почитателност, която е два пъти по-голяма от всички наказания, изобретени от предишните проекти за наказател-

но законодателство. *Le roi est mort, vive le roi!** До март 1848 г. „неотслабеното“ достойнство на бащата на своите поданици се оценяваше, според пруското право, на една година затвор; през март 1849 г. оскърблението на „повалената в праха“ корона покачи цената си вече на пет години тъмничен затвор. До март 1848 г. рейнското законодателство беше допълнено само с добавки от патриархалното пруско право; през март 1849 г. му октроират мантойфеловските ноемврийски завоевания:

„Свобода на печата, саблена цензура — и наред с това белгика!“

Но „празнината“ на рейнското законодателство има и други страни. Член 12 от берлинския проект за реформи по печата внася по-нататък следните допълнения:

„Същото наказание“ (от два месеца до пет години затвор) „се налага на всекиго, който по гореспоменатия начин“ (словесно, писмено, във форма на знаци, рисунки или други изображения) „оскърби кралицата. Онези, който по същия начин нанесе оскърбление на престолонаследника (?) или на друг член на кралския дом... се наказва с тъмничен затвор от един месец до три години.“

Както вече отбелязахме, старопруското право наказваше оскърблението на „самия държавен глава“ само с две години. Прогресът на законопроекта за печата е очевиден, тъй като той наказва за оскърбление на второстепенни персони: на кралицата — с пет години затвор, на престолонаследника (?) и „другите“ членове на „кралския дом“ — с три години затвор.

На рейнското законодателство е толкова малко известно оскърблението на „кралицата“ и т. н., колкото и оскърблението на „самия държавен глава“. Рейнските вестници можеха досега безнаказано да фантазират относно „надеждите на двореца за неочаквано събитие“, което понякога — по причини от медицински характер — също може да бъде проявление на непочтителност.

Най-последно, экс-патентованият проект за наказателно законодателство на Обединените комисии постави оскърблението на „кралицата“ по-долу от оскърблението на „държавния глава“, като го наказваше (§ 103) вместо с пет — с три години тъмничен затвор. А по повод на еднаквото наказание за оскърбление на „кралицата“ и за оскърбление на другите членове на кралския дом мотивите на проекта от 1847 г. казват, че още рейнските, силезийските, саксонските и померанските съсловни събрания са искали да прокарат разлика между тези персони, но за правителството такава печална „казуистика“ е била неприемлива.

* — Кралят е мъртъв, да живее кралят! *Ред.*

Но силното правителство на Мантойфел не счете, че „казуистиката“ на старите рейнски, силезийски, саксонски съсловни събрания е под неговото достойнство. Не принадлежи ли елейният фон дер Хайд към патентованите казуисти от онова време? Законопроектът за печата на Мантойфел—фон дер Хайд „конституира“ казуистичната разлика между кралицата и другите членове на кралския дом; той я конституира съобразно с прогресиращото развитие на следмартенските чувства на кралското достойнство изобщо. Старите рейнски, силезийски, померански съсловни събрания искаха да се прави разлика между кралицата и другите членове на кралското семейство с оглед при оскърбление на последните еднаквото наказание — три години затвор — да бъде смекчено. Силното правителство на Мантойфел—фон дер Хайд приема тази разлика, но само за да увеличи наказанието за оскърбление на кралицата до новоувеличеното наказание за оскърбление на „държавния глава“.

За това, че понятието за монаршеско достойнство е способно да се развива в тази насока, свидетелствува и добавката към същия член, според която оскърбление на всеки „немски държавен глава“ се наказва наравно с оскърблението на „престолонаследника“, с три години тъмничен затвор.

Според рейнското законодателство оскърблението на третостепенни „държавни глави“ се приравнява с оскърблението на частни лица (парична глоба от 5 франка) и се наказва само по *искане на оскърбения*, а не поради публично-правен характер на това престъпление. Според проекта за наказателно законодателство, отхвърлен, за „височайше неудоволствие“, от съсловното събрание на Рейнската провинция още през 1843 г., и според предложението наново през 1847 г. законопроект оскърбление на чуждестранни монарси и „техните съпруги“ се наказваше от два месеца тъмничен затвор до две години принудителна работа, като пруското съсловно събрание предложи изобщо да се махне този член, а епозицията на вестфалските провинциални юнкери сметна първоначалната мярка на наказание за много голяма. Правителството на Мантойфел—фон дер Хайд запълва най-послед тези сериозни следмартенски празноти на рейнското законодателство, като увеличи оспорваната от рейнско-вестфалското цензово представителство мярка за наказание от две на три години и застана твърдо в защита на померанския Дон Кихот от Обединения ландтаг:

„Свобода на печата, истински публичен съд — и наред с това бесилка!“

Член 19 от височайше инспирирания проект за реформи по печата представлява поразителен куриоз:

„Който оскърби словесно, писмено, печатно, във формата на знаци, рисунки или каквито и да било изображения . . . 1) една от двете камари („като такава“), 2) член на една от камарите *през време* на техните сесии, 3) *друга* политическа *корпорация*, обществена институция или длъжностно лице, се наказва с тъмничен затвор до 9 месеца.“

В същото време, когато Мантойфел—фон дер Хайд разгонват с дикове „политически корпорации“, споразумителни събрания и камари, на жителите на Рейнската провинция натрапват чрез попълване на „празнотите“ в техния Code pénal нови видове престъпни състави в „защита на събрания“. Правителството Мантойфел—фон дер Хайд октроира на страната отечествена конституция, плод на божествено-кралската милост, за да октроира на рейнското законодателство *нов, неизвестен досега вид престъпление* — „оскърбление на камарите“.

„Свобода на печата, публичен съд — и наред с това бесило!“

Жителите на Рейнската провинция трябва да бъдат нащрек! Историята на предишните опити да се въведе пруското право в рейнското законодателство, както и хохенцолернското *доразвиване* на мартенските обещания ще ни покажат какво трябва да очакваме от завоеванията, направени от татък Рейн.

Досега посегателствата върху Code от страна на военнополовата юстиция нямаха друга цел освен пълното включване на Рейнската провинция в състава на старопруските провинции, включване, което няма да бъде пълно, докато Рейнската провинция не бъде изцяло подчинена на сопаджийския режим на пруското право. Но новият законопроект, под предлог да попълни „празнотите“ на законодателството на Рейнската провинция с предимствата на пруското право, усъвършенствува самото пруско право за старите провинции, като отстранява от него една „празнота“ — излишна мекост.

Колкото и да е жалка сегашната камара, все пак не вярваме тя да приеме тези законопроекти. Но смятаме, че в такъв случай ще ни *октроират* и хохенцолерновското бесило за печата, а ние именно това желаем.

Написано от К. Маркс на 21—22 март

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“.
броеве 252 и 253; 22 и 23 март 1849 г.

Печата се по текста на вестника

ДЕБАТИТЕ В БЕРЛИН ПО ВЪПРОСА ЗА АДРЕСА

Кьолн, 25 март. Признаваме пред нашите читатели, че без особено желание се заемаме с по-подробен анализ на дебатите на берлинската така наречена втора камара. Дебатите на разпуснатото споразумително събрание при цялата си незначителност и вялост все пак представляваха актуален интерес; макар да се отнасяха до въпроси, които нямат никакво влияние върху съдбата на Европа, макар да се отнасяха до закони, които предварително можеха да се смятат за кратковременни, все пак те засягаха най-непосредствени наши интереси, в тях като във вярно огледало се отразяваше нарастването на реакцията в Прусия. А дебатите в сегашната камара нямат никаква друга цел, освен да легализират завършената вече контрареволуция. Става дума не за въпросите на днешния ден — обсъждането на такива въпроси е изключено със забраната на интерпелациите, — става дума за миналото, за периода на временното междуцарствие от 5 декември до 26 февруари²⁸⁴, и ако камарата не признае безусловно това междуцарствие, ще бъде разгонена и нейната работа пак ще се окаже безполезна.

Иди, че се интересувай от подобни заседания по време, когато в Унгария и Италия революцията и контрареволуцията влизат във въоръжен двубой, когато русите са на източната граница, а Франция се готви за нова революция, която трябва да разтърси целия свят!

Дебатите за адреса са най-дотегливите от всички, които някога сме чели. Всички дебати, разбира се, се въртят около въпроса за признаването или непризнаването на октроираната така наречена конституция. И какво значение може да има признава

ли тази камара, избрана при обсадно положение под потискащото впечатление на успешно извършената контрареволуция, заседаваща някъде в задния двор на Берлин при обсадно положение камара, която не смее да гъкне, за да не бъде разгонена — какво значение може да има дали подобно събрание признава или не признава този документ? Като че ли това признаване или непризнаване може с нещо да измени развитието на европейската революция, която ще превърне на прах всички съществуващи сега октроирани и неоктроирани конституции!

Единственото, което привлича интереса в цялата дискусия, е хлапашкото перчене на десницата и страхливата слабост на левицата.

Господа роялистите са непоправими. Едва настъпи в тяхното положение краткотрайно подобрене благодарение на помощта на послушната военщина, и те вече си въобразяват, че пак се намират на старата обетована земя, и започват да говорят с тон, който по нахалство надминава всичко, което някога си е позволявало полицейската държава.

Господа левите, напротив, отстъпват в своите искания в същата степен, в която десните настъпват. Във всички речи на левите се чувствава отпаднал дух, който се дължи на жестокото разочарование, чувствава се потиснатост на бившите депутати на същото онова събрание, което първо закара революцията в блатото, а после, като закъса в това блато, започна да потъва с горчивото възклицание: народът още не е узрял!

Дори депутатите от крайната левица, вместо да застанат открито против цялото събрание, продължават да се надяват, че все още ще успеят в самата камара и чрез камарата да постигнат нещо и да скърпят мнозинство в полза на левицата. Вместо да заемат в парламента извънпарламентска позиция, единствено достойната позиция в такава камара, те, от парламентарно приспособленчество, правят една отстъпка след друга; вместо да пренебрегнат, доколкото е възможно, конституционното гледище, те постоянно кокетират с него в името на скъпоценния мир.

Общите дебати се въртят около въпроса за признаването или непризнаването на така наречената конституция. Левицата, която се смята за приемница на мнозинството в бившето споразумително събрание, което реши да не се плащат данъците, би трябвало да започне с най-решителен протест против държавния преврат от 5 декември. А какво прави тя? Изразява готовност да признае разпускането на Националното събрание като факт, който не може да бъде изменен, да се откаже от принципиална дискусия за законността на октроираната хибридна конституция, да прости в

името на любовта всички ритници и обиди, които получи, и да премине незабавно към ревизия на конституцията!

Десницата, естествено, отхвърля това страхливо предложение със съответно презрение и принуждава левизата да участва в принципиална дискусия.

Левите получават заслуженото. Защо тези господа си въобразяват, че трябва да постигнат нещо там, където абсолютно нищо не може да се постигне? Защо си внушават, че могат да постигнат с парламентарни средства онова, което може да се постигне само с революционни средства, с оръжие? Наистина, тези господа „благодарение на парламентарната си дейност се издигнаха на висота“, за която ни разказва така красноречиво депутатът Валдек, висота, при която се появява *esprit de corps**, а революционната енергия — *s'il y en avait*** — се изпарява.

Пръв оратор на пъстрата партия, която се нарича левиза, е г-н фон Берг. Но не мислете, че пред вас е пак бодрият малък абат, който миналата година така сполучливо ядосваше десните с разни пикантни остроумия. Г-н Берг не говори вече в ролята на абата — той е в ролята на пастор.

Той смята, че е желателно проектът за адреса да бъде такъв, че „да е приемлив за максимално мнозинство“. Камарата трябва да покаже на страната, „че нейните представители нямат намерение да жертвуват благополучието на страната в полза на празни спорове за принципи“. В края на речта си г-н Берг отбелязва, че в проекта липсват „примирителният дух, от който ние (?) сме проникнати“, и стремежът към „споразумение“. Той проרוкува, че със своите дебати по адреса камарата „не ще установи в отечеството мир и надежда за по-добро бъдеще“.

И наистина! За това ли са пратили избирателите на Юлих и Дюрен г-н Берг в Берлин — да обявява за празен „спор за принципи“ борбата за правото на народа сам да изработва своята конституция, да проповядва с набожен тон „примирение“ и „споразумение“, да дрънка за „мир“, когато може да става дума само за война?

Вас, господин капелан Берг, ви избраха не защото сте проповедник, а защото гласувахте за отказа да се плащат данъците. Избиранието ви стана не в интерес на мира, то от самото начало бе обявяване на война против държавния преврат. Вас ви изпратиха в Берлин не за да предлагате помирение и споразумение, а да протестирате там. И сега, когато станяхте депутат, вие обявявате

* — кастов дух. *Ред.*

** — ако я е имало по-рано. *Ред.*

борбата между народния суверенитет и „неограничената власт на короната“ за празен и безплоден спор за принципи!

Повечето от депутатите, които гласуваха за отказа да се плащат данъците, бяха избрани втори път не защото тяхната дейност от май до ноември 1848 г. задоволяваше избирателите, а защото с решението си да не се плащат данъците те застанаха на революционна почва, защото можеше да се предполага, че ритниците, с които ги награди правителството, ще им отворят най-после очите как трябва да се действа по отношение на короната и на правителството, за да се постигне нещо. Предполагаше се, че всеки от тях в резултат на всичко това ще направи поне една крачка наляво.

Вместо това излиза, че наложеното през ноември наказание е дало плодове. Вместо да станат по-леви, тези господа станаха по-десни. Те проповядват примирение и споразумение с най-добронамерен патос на хленчовци²⁸⁵. Те заявяват, че са готови да забравят и да простят извършеното над тях насилие, те предлагат мир. Те заслужиха напълно обидния присмех, с който се отхвърля тяхното предложение.

Следващият оратор е граф *Ренард*, земевладелец от Силезия.

Г-н Ренард смята, че през март не е имало никакъв преврат, а само се е прибавил един нов фактор. Кралската власт си остава кралска власт, но като „определящ фактор“ се прибавя *съслов-ло* (!) представителство, в което народът ще има *съвещателен* глас. Всичко друго си остава старото. (И наистина, това е, което ни бе октроирано във вид на конституция с бога и краля за отечеството и което трябва да бъде ревизирано.) Депутатът трябва „да представлява конституцията на народа в неговата съвкупност, т. е. народа *заедно* с монарха, а не народа *против* монарха“. (Пита се, за какво е нужен тогава монарх, щом депутатите и без това го „представляват“?) Изхождайки от тази нова теория за държавата, г-н Ренард заявява на камарата следното: камарата в никакъв случай не съществува, „за да води *дребни пазарлъци* с короната“ — т. е. за споразумение с нея, — „да спори с нея за думи или *ако щете, дори за права*“; правителството и камарата в никой случай не са „адвокати на две страни, които се съдят помежду си“. Депутат, който иначе разбира своите пълномощия, „води гражданска война на теорията“.

Господин Ренард се изразява достатъчно ясно. В нечестивите конституционни държави парламентът управлява чрез своя комитет, правителството, а кралят има само правото да дава своето съгласие и да се подписва. Така беше и у нас в дните на изпитанията, по времето на Кампахузен, Ханземан и Пфул. Но в бого-

помазаната кралско-пруска конституционна монархия положение-то е тъкмо обратното: кралят управлява чрез своите министри и тежко и горко на камарата, ако се осмели да направи нещо друго, освен да дава съгласието си и да поднася на краля по божия милост излияния!

„Най-ярко доказателство, че не съществува никакъв разрыв между короната и народа“ — продължава г-н Ренард, — „е сегашният момент, когато германският въпрос се обсъжда с еднороден ентузиазъм във всички провинции... Причината на този ентузиазъм... в повечето случаи е достойнството и величието на нашия вековен кралски дом по божия милост, *рицарската и победоносна*“ (особено в Шампан, при Йена²⁸⁶ и на 18 март 1848 г.) „династия на Хохенцолерните. (Оживление и викове: браво!)“

За този ентузиазъм свидетелствува фактът, че на 19 март, в същия ден, когато г-н Ренард произнесе тези думи, пет хиляди души в Гюрцених* провъзгласиха: „Долу германският император“; за този ентузиазъм свидетелствува фактът, че няколко дни по-късно във Франкфурт бе отхвърлена кандидатурата на пруския крал като наследствен император, а също така жалкото мнозинство от 4 гласа, което се изказа завчера във Франкфурт в полза на наследствена императорска власт изобщо.

Не, възкликва на края Ренард, който, впрочем, никак не прилича на лисица*: „никой няма да може да унищожи с гибелна отрова *новия живот*, който се зароди в заздравящата рана, и да превърне образувалата се пукнатина“ (значи все пак тя съществува!) „в непроходима пропаст!“

Достойний Ренард! Нека се надяваме, че злонамерените хора никога няма да успеят „да унищожат с гибелна отрова *новия живот*, който се зароди в раната“, нанесена миналата пролет на твоя джоб, натъпкан със злато в резултат на феодалните привилегии, и която „сега заздравява“ благодарение на божията милост, отново сложила ръката си над тебе, и да „превърнат в непроходима пропаст пукнатината, образувала се“ поради това между твоите доходи и разходи!

На трибуната е г-н Якоби. Макар че този депутат говори по-смело от Берг и макар че неговите изводи са формулирани ясно и по-точно, и той не може да не дипломатничи. Според оратора признаването на конституцията в адреса е *неуместно*, защото това не може да се прави *между другото*, и несвоевременно, тъй като конституцията още не е ревизирана, не е окончателно санкционирана и не е потвърдена с клетва. Като че ли призна-

* Виж настоящия том, стр. 636—637. *Ред.*

** Игра на думи: Renard — име, „renard“ — лисица. *Ред.*

ването на подобна конституция може изобщо да бъде някога уместно и своевременно!

Г-н Якоби също „не иска да възобновява стария спор“ за разгонването на споразумителното събрание. Решението на въпроса, дали това разгонване е спасителен акт или крайна цел на някакъв дипломатически заговор, той иска „да предостави на безпристрастната история“. „Безпристрастната история“ ще отбележи, че хората, които говореха така смело, когато бяха в мнозинство, сега, оказали се малцинство, говорят с покорността на провинени ученици.

„Колкото до признаването на конституцията от народа, на това трябва да възразя, че нашето събрание е единствено законният, единствено упълномощеният орган за такова признаване.“

Не, г-н Якоби, вашето събрание съвсем не е такъв орган. Вашето събрание не е нищо друго освен орган, създаден главно в резултат на правителствените машинации, избрано въз основа на октроирания така наречен избиращелен закон и при условията на прословутата „самостоятелност“ на избирателите²⁸⁷. Вашето събрание, разбира се, може да признае конституцията, но това ще бъде само признаване на октроираната конституция от същата тази октроирана конституция. Народът няма да обърне никакво внимание на това, а „безпристрастната история“ ще отбележи само, че тази така наречена конституция, независимо от нейното признаване — дори ако работата стигне до такова признаване, — е била пометена от развитието на европейската революция и кой знае как е изчезнала.

Г-н Якоби навярно знае това не по-зле от нас. Десните депутати също знаят, че Якоби знае това; за какво е тогава това празно дърдорене за законната почва, още повече, че се поставя под съмнение законната почва на разгоненото събрание!

Г-н Шерер, адвокат и депутат от Дюселдорф и Елберфелд, е страшно възмутен от проекта за адрес, предложен от Д'Естер. Той смята, че след депутацията, която ще поднесе на краля този адрес, „трябва да следва въоръжено въстание“. Хората, г-н Шерер, след чиито действия следва въоръжено въстание, разговарят с краля на съвсем друг език!

Този проект „хвърля в страната главня“. Но г-н Шерер е уверен, че „главнята няма да предизвика пожар, а само ще причини вреда на онези, които я носят“.

Да се каже по-ясно от това е невъзможно. Г-н Шерер дава на левите доброжелателен съвет да си изтеглят проекта, в противен случай те една прекрасна сутрин ще се окажат под арест

въпреки депутатската неприкосновеност. Много човеколюбив съвет, г-н Шерер!

Сега на трибуната застава г-н Валдек. Той никак не се е изменил; той е ляв, но нито грам по-ляв, отколкото е допустимо при желанието му да остане *приемлив*. Г-н Валдек започва речта си с израз на недоволство от постоянния стремеж на десните да смятат него отговорен за злополучния спор относно ноемврийския държавен преврат. Та г-н Валдек и „неговата партия“ „достатъчно ясно се изказаха в смисъл, че този спор за принципи изобщо не трябваше да се започва“. Според него „събранието е единодушно“ (това е много лошо!) „по въпроса, как трябва да се постъпи с конституцията“ — тя трябва да бъде ревизирана. Г-н Валдек пак обяснява защо смята спора за принципи излишен и още веднъж апелира към добрите чувства на десните: „нима вие не можете временно да оставите този въпрос открит... Вашите възгледи никак няма да пострадат от това; но пощадете възгледите на другите!“

Достоен апел на бивш депутат от разгоненото „народно представителство“ към същото онова мнозинство, което радостно потрива ръце при спомена за успешното разгонване на Националното събрание!

„Но пощадете възгледите и на другите!“ Великият мъж моли за *пощада!*

Но когато изработването на конституцията бъде завършено, тогава — „надява“ се министърът на бъдещето, „тогава това събрание, *благодарение на парламентарната дейност, действително ще се издигне на такава висота, която е необходима, за да създаде напълно последниците от подобна декларация*“ (за законността на конституцията)!

И наистина! Нашите новоизпечени рицари на парламентската трибуна, които имат само седеммесечна парламентарна практика, разиграват толкова многоопитни и мъдри парламентарни дейци, като че ли са седели по 50 години на скамейките на църквата „Св. Стефан“ или са участвували в заседанията на всички парижки камари, като се почне от „безподобната камара“ от 1815 г. и се свърши с „безподобната камара“ от 24 февруари!²⁸⁸

Но истината си е истина. Нашите рицари на парламентската трибуна през време на кратката си кариера така са се изпълнили от парламентарно самодоволство и така са загубили революционната си енергия — *si jamais il y en avait**, — като че ли са останали в парламентарни дебати.

* — ако някога са я имали. *Ред.*

След Валдек демонстрира ораторското си изкуство някогашният негово превъзходителство, всесилният някога г-н фон Боделшвинг.

Подобно на г-н Мантойфел, бившият му началник също е станал привърженик на конституционната монархия „по заповед на негово величество“. Много забавно е да слуша човек как последният премиер на абсолютната монархия защитава конституционната монархия.

До Февруарската революция г-н Боделшвинг се смяташе за най-добрия оратор на тогавашното правителство. На заседанията на Обединения ландтаг той произнасяше най-добрите речи. Но като четеш сегашната му реч, дори от негова гледна точка можеш да се ужасиш от безсмисления и глупав характер на тази странна реч. Г-н Боделшвинг стана конституционалист по заповед; но освен в това си название той — неизвестно дали по заповед или без заповед — не се е изменил абсолютно в нищо. Той се оправдава с това, че живеел в „селско уединение“; но в действителност човек може да помисли, че той е позволил да го *погребат* за цяла година.

Той признава, че съвсем невинният проект за адрес, предложен от левите, „му е изяснил напълно техните възгледи в целия им обхват, за които той до идването си в камарата *не е имал никакво понятие*“.

Que! bonhomme!* Явно е, че когато г-н Боделшвинг управляваше Прусия, неговите многобройни шпиони, плащани с нашите пари, са го информирали така лошо, че той е готов сега да допусне, че подобни явления след това са израснали внезапно изпод земята!

Левите заявиха, че се намират в камарата не въз основа на октроираната военнополова харта, а въз основа на общото избирателно право. А какво отговаря на това г-н Боделшвинг?

„Ако смятаме, че нашите мандати произтичат от общото избирателно право, тогава всички формалности“ (проверката на пълномощията) „са съвсем излишни. *Достатъчно е да излезем на пазарния площад и да кажем: избирайте ме!* Не зная колко частици от общото избирателно право са необходими според вас, за да се получи право на влизане в тази камара. Вземете, колкото искате; по този начин вие лесно ще съберете достатъчно гласове; при признаването на такова право помещението на тази камара скоро би било толкова препълнено, че за нас няма да остане място; аз поне бих се отказал в такъв случай от мандата си и колкото по-скоро, толкова по-добре.“

Не бихме се учудили, ако някакъв вестфалски селянин или г-н Боделшвинг в ролята си на министър би се изказал така

* — Какъв простодушен човек! *Ред.*

дълбокомислено за всеобщото изборително право. Цитираното място от неговата реч представлява интерес с това, че показва как може един човек да бъде пруски министър-председател и да управлява цялата школувана бюрокрация, „без да има никакво понятие“ от най-важни въпроси от европейско значение. Но след като във Франция всеобщото изборително право беше осъществено *два пъти*, след като онова, което *левицата* нарича всеобщо изборително право, беше осъществено в Прусия два пъти и в резултат на него на самия г-н Боделшвинг бе дори октроирано място в камарата, след всичко това само един допотопен пруски министър може да се впуска в такива несмислени разсъждения за всеобщото изборително право! Впрочем, да не забравяме, че г-н фон Боделшвинг е бил погребан и че е възкръснал едва неотдавна, за да влезе „по заповед на негово величество“ в камарата!

По нататък г-н Боделшвинг казва:

„Макар в никой случай да не споделяме възгледа, че тази конституция ще влезе в сила едва след нейното ревизиране, ние все пак сме абсолютно уверени, че короната няма да откаже да задоволи *пожеланията* (!)... на камарата... *съзнаваме*, че няма защо да спорим с правителството и да започнем да се обвиняваме, като че ли сме врагове; напротив, убедени сме, че имаме нащреща си кралска власт, която като нас *се грижи само за благо на отечеството*... в добри и тежки времена ние трябва да бъдем тясно свързани с нашите владетели... принципите на благочестието, уважението към закона, общността дух и т. н.“

Г-н Боделшвинг си въобразява, че държи реч още в Обединения ландтаг. Както преди, така и сега той стои на *почвата на доверието*. Но този човек е прав! Благодарение на това, което левите наричат всеобщо изборително право, както и с помощта на членовете за самостоятелността, на косвените избори и машиниците на Мантойфел е създадена такава камара, която никак не е позорно да се нарече: високият Обединен ландтаг.

След незначителното изказване на депутата Шулце-Делич думата се дава на някогашното негово превъзходителство г-н граф Арним. За разлика от г-н Боделшвинг г-н Арним *не е* проспал последната година. Той знае какво иска.

Ясно е, казва той, защо ние трябва незабавно да признаем конституцията в нейната цялост.

„Можем ли да бъдем абсолютно уверени, че *работата по ревизирането на конституцията ще доведе до някакъв резултат*? Ами ако не доведе? Кое ще се смята тогава за основен закон? Значи *именно защото* се намираме в положение, при което постигането на съгласие между трите страни относно подлежащите на ревизия пунктове на конституцията е съмнително, за нас е важно и в *такъв случай народът да получи конституция*.“

Нима това не е ясно? Това е вече втори тънък намек в течение на едно заседание.

Депутатът Д'Естер също се обявява против проекта на комисията. Речта на Д'Естер е безспорно най-добрата от всички речи на левите, които участваха в тези общи дебати. Смелостта и живостта, с която депутатът от Майен напада десните, прави радостно впечатление след всички дебати, които навяват униние и скука. Но и Д'Естер не може да се освободи от дипломатически отстъпки и парламентарни хитрости. Така например той заявява, че също е напълно съгласен, че революцията трябва да бъде завършена. Ако, да кажем, може да се прости на един депутат такава фраза, казана от парламентарни съображения, един член на Централния комитет на демократите не трябваше да говори подобни неща и влизайки веднага след това в дискусия с Финке относно „степената на културата“, той не трябваше да допусне и сянка от подозрение, че е способен сериозно да защитава такава глупост. Още повече, че нито един човек няма да му повярва.

На края депутатът *Ридел* говори с тържествен тон, че „*короната отново пое върху себе си правото да издава закони*“. Ироничните възгласи „браво“ показаха на Ридел, че е отишъл много далеч. Изплашен, той прибавя: „временно, разбира се!“

Това е трети тънък намек към господата депутатите!

Камарата минава към разисквания по частни въпроси, информацията за които оставяме за утре.

Написано от Ф. Енгелс на 25 март 1849 г.

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 259, 30 март 1849 г.*

Печата се по текста на вестника

ВОЙНАТА В ИТАЛИЯ И УНГАРИЯ

Кьолн, 27 март. Войната в Италия започна²⁸⁹. С тази война хабсбургската монархия се натовари с бреме, под което тя навярно ще бъде смазана.

Докато Унгария не се намираше в открита война с обединената монархия, а водеше само епизодични военни действия против южните славяни, за Австрия не беше толкова трудно да се справя с италианците, само наполовина обхванати от революцията, разпокъсани и парализирани от тройната измяна на своите монарси. И все пак какво напрежение струваше тази победа! Нужно беше първо папата и великият тоскански херцог да изтеглят — пряко или косвено — своите войски от Венецианската област, нужно беше първо Карл-Алберт и неговите отчасти бездарни, отчасти продажни пълководци да извършат пряка измяна на делото на Италия, а главно нужно беше чрез двулична политика или мними отстъпки да се карат ту маджарите, ту южните славяни да изпращат войските си в Италия, преди Радецки да спечели победата при Минчо. Известно е, че дезорганизираната австрийска армия стана отново боеспособна едва след масовото прехвърляне в Италия на южнославянски погранични полкове.

По-нататък, докато действуваше споразумението за примирие с Пиемонт, докато Австрия трябваше само да запази предишната численост на своята армия в Италия, без да е принудена много да я засилва — дотогава Австрия можеше да използва главната маса на своите 600 хиляди войници против Унгария, можеше да изтласква маджарите от една позиция на друга и чрез всекидневно пристигащи подкрепления можа в края на краищата дори да разбие въоръжените сили на Унгария. Кошут, както и Наполеон, не би могъл дълго да издържи против такова надмощие на силите.

Но войната в Италия силно изменя положението. От момента, когато стана ясно, че примирието ще бъде прекъснато, Австрия беше принудена да удвои числеността на отпращаните в Италия войски, тя бе принудена да дели току-що мобилизираните новобранци между Виндишгрец и Радецки. Може да се предполага следователно, че нито единият, нито другият ще получи достатъчно подкрепления.

Ето защо, докато за маджарите и италианците е важно само да спечелят време — време, което им е нужно за купуване и произвеждане на оръжие, време за превръщане на опълченците и националната гвардия в боеспособни войници, време за революционизиране на страната, — Австрия в сравнение със своите противници отслабва с всеки изминат ден.

В това време, когато ходът на самата война все по-силно въвлича Рим, Тоскана и дори Пиемонт в революцията, като ги кара с всеки изминат ден да засилват революционната си енергия, в това време, когато те могат да изчакат бързо приближаващата се криза във Франция — в същото време в Австрия третият дезорганизиращ елемент, *славянската опозиция*, ден след ден разширява своята база и се организира все по-добре и по-добре. Октроираната конституция, която като благодарност за това, че славяните спасиха Австрия, ги връща назад, към положението, в което се намираха преди мартенската революция, многото оскъблени, нанесени на славяните от произвола на бюрокрацията и военните — всичко това са свършени факти, които никак не могат да бъдат изменени.

Естествено е, че при създаденото положение „Kölnische Zeitung“ проявява нетърпение относно това, кога австрийските войски ще завършат неприятната война с Унгария. Така, вчера той съобщава за форсирането на Тиса от три австрийски колони — съобщение, което е толкова вярно, че досега не е потвърдено от бюлетина на военното командване. От друга страна, обратното, получават се сведения, че маджарската армия бързо се придвижва към Пеща явно с намерение да освободи обсадения Коморн*. Коморн, въпреки силния артилерийски обстрел, се държи храбро. През време на обстрелването защитниците на Коморн не дадоха нито един изстрел, но когато австрийците се опитаха да преминат в настъпление, те бяха подложени на смъртоносен обстрел с картеч и бяха отблъснати с големи загуби. Носят се слухове, че полският улански полк на херцог Кобургски е преминал на страната на маджарите в момента, когато Дембински спокойно е очаквал неговото

* Унгарско название: Комаром. *Ред.*

настъпление и заповядал на музиката да свири „Полша още не е загинала“²⁹⁰.

Това е всичко, което можем да съобщим днес за положението на унгарския театър на военните действия. Сведенията за 23 март от Виена още не са дошли.

А сега да се обърнем към италианския театър на военни действия. Тук пиемонтската армия е разположена в дълга дъга покрай реките Тичино и По. Предната ѝ линия минава от Арона през Новара, Виджевано, Вогера до Кастел Сан-Джовани в района на Пиаченца. Резервите на тази армия са разположени на няколко мили по-назад от тази линия, по реките Сезия и Бормида в района на Верчели, Трино и Александрия. В крайния десен фланг при Сарцана на тосканско-моденската граница е разположен специален корпус под командването на Ла Мармора, готов да нахлуе през планинските проходи на Луниджана в Парма и Модена, за да се съедини отляво с десния фланг на главната армия и отдясно с тосканската и римската армии, да форсира в зависимост от обстановката По и Еч* и да води военни действия на територията на Венецианската област.

На противоположната страна, на левия бряг на Тичино и По, стои Радецки. Неговата армия, както е известно, е разделена на два корпуса, единият от които заема Ломбардия, другият — Венецианската област. Докато от Венецианската област не са постъпили никакви сведения за разположението на войските, чуваме от всички страни, че в Ломбардия Радецки е концентрирал цялата си армия при Тичино. Той е изтеглил всичките си войски от Парма, като е оставил в крепостта Модена само няколко души. Във Варесе, Комо, Вал д'Интелви и Валтелина не са останали никакви войскове части; не се вижда дори погранична митническа охрана.

Всички войски, които са на разположение на Радецки, възлизали на 50,000 души, заемат позиции от Маджента до Павия покрай Тичино и от Павия до Пиаченца покрай По.

Казват, че самият Радецки имал безразсъдно смел план да се прехвърли незабавно с тази армия през Тичино и като използва неизбежното объркване на италианците, да настъпи право към Турино. Не можем да не припомним, че у Радецки още миналата година — и неведнъж — се раждаха такива наполеоновски планове и че той още тогава плати за тях. Този път обаче целият военен съвет се изказал против такъв план и било решено, без да се дава решителен бой, да се отстъпи по посока на Ада, Ольо

* Италианско название: Адидже. *Ред.*

и в краен случай дори по посока на Киезе, за да се концентрират там подкрепленията от Венецианската област и от Илирия.

От маневреността на piemontците и от ентузиазма на ломбардците ще зависи дали австрийците ще успеят да извършат това отстъпление без загуби и ще могат ли дълго да задържат piemontците. Защото по-голямата част от южните склонове на Алпите, т. е. Комо, Бриенца, Бергамските Алпи, Велтин (Валтелина) и Брешианската област, вече са изоставени от австрийците и са много удобни за национална партизанска война. Концентрираните в равнината австрийци трябва да напуснат планините. С бързо настъпление на леко въоръжени войски piemontците могат тук, на десния фланг на австрийците, в кратко време да създадат партизански отряди, които ще застрашават фланговите части на австрийците и в случай на поражение на един от корпусите ще поставят под заплахата отстъплението на австрийските войски, ще прережат техните комуникации и ще разпространят въстанието чак до Тридентинските Алпи. Гарибалди би бил тук на мястото си. Но той няма и да помисли още веднъж да постъпи на служба при изменника Карл-Алберт²⁹¹.

Тосканско-римската армия, поддържана от Ла Мармора, трябва да заеме линията По от Пиаченца до Ферара, по възможност бързо да форсира По, а след това и Еч, да отреже Радецки от австрийско-венецианския корпус и да оперира на левия му фланг, а може би и в тила му. Обаче едва ли тази армия ще успее да се придвижи толкова бързо, че да окаже влияние върху началото на военните действия.

Но най-решаващ от всички тези фактори е поведението на piemontците. Те имат добра и войнствена армия; но ако пак бъде предадена като миналата година, тя непременно ще бъде разбита. Ломбардците искат оръжие, за да се борят против своите потисници; но ако и сега, както миналата година, нерешителното буржоазно правителство парализира въстанието на масите, Радецки ще може още веднъж да влезе в Милано.

Против измяната и страхливостта на правителството има само едно средство: революцията. И може би ще бъде нужна именно нова измяна на Карл-Алберт, ново вероломство на ломбардската аристокрация и буржоазия, за да се доведе докрай италианската революция и едновременно с нея — войната на Италия за своята независимост. Но тогава да му мислят изменниците!

Написано от Ф. Енгелс на 27 март 1849 г.

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“,
бр. 257, 28 март 1849 г.

Печата се по текста на вестника

ПОРАЖЕНИЕТО НА ПИЕМОНТЦИТЕ

I

Кьолн, 30 март. Предателството на Раморино даде своите плодове. Пиемонтската армия е *напълно разбита* при Новара и отблъсната към Боргоманеро, към подножието на Алпите. Австрийците са заели Новара, Верчели и Трино и пътят им към Турино е открит.

Досега още няма по-подробни сведения. Но едно е несъмнено: без Раморино, който даде на австрийците възможност да се врежат между различните пиемонтски дивизии и да изолират част от тях, победата на австрийците би била невъзможна.

Че Карл-Алберт също е извършил предателство — в това не може да има съмнение. Но по-късно ще узнаем дали той го е извършил само чрез Раморино или и по друг начин.

Раморино е същият онзи авантюрист, който след повече от съмнителна кариера по време на полската война от 1830—1831 г. в 1834 г., през време на Савойския поход²⁹², офейкал с цялата войскава каса тъкмо в деня, когато положението станало сериозно, а по-късно, в Лондон, изработил срещу 1,200 лири стерлинги за екс-херцог Брауншвайгски план за завладяването на Германия.

Сам по себе си фактът, че такъв аферист е могъл да получи такъв пост, доказва, че Карл-Алберт, който повече се бои от републиканците на Генуа и Турино, отколкото от австрийците, от самото начало е замислил предателство.

Че след това поражение се очаква революция и провъзгласяване на република в Турино, личи от факта, че искат да предотвратят такова развитие на събитията с отричането на Карл-Алберт от престола в полза на големия му син.

Поражението на пиемонтците има по-голямо значение от всички немски императорски фарсове вкупом. Това е поражение

на цялата италианска революция. След победата над Пиемонт идва ред на Рим и Флоренция.

Но ако всички признаци не лъжат, именно това поражение на италианската революция ще стане сигнал за избухване на европейска революция. Френският народ вижда, че колкото повече го поробва вътрешната контрареволуция, толкова повече се приближава до неговите граници чуждестранната въоръжена контрареволуция. На юнската победа и диктатурата на Кавеняк в Париж отговаряше победоносното настъпление на Радецки чак до Минчо; на избирането на Бонапарт за президент, на правителството Баро и на закона за клубовете²⁹³ отговарят победата при Новара и напредването на австрийците до Алпите. Париж е узрял за нова революция. Савоя, която вече цяла година подготвя откъсването си от Пиемонт и присъединяването си към Франция и която не искаше да участва във войната — Савоя ще пожелае да се хвърли в обятията на Франция; Баро и Бонапарт ще трябва да я отхвърлят. Генуа, а може би и Турино, ако не стане много късно, ще обявят република и ще се обърнат за помощ към Франция, а Одилон Баро ще отговори важно, че той ще съумее да запази целостта на сардинската територия.

Но ако правителството не желае да знае, народът на Париж знае отлично, че Франция не трябва да търпи австрийците в Турино и Генуа. И народът на Париж няма да ги търпи там. Той ще отговори на италианците с победоносно въстание и френската армия, единствената армия в Европа, която от 24 февруари²⁹⁴ не е била на бойното поле, ще се присъедини към него.

Френската армия гори от нетърпение да прехвърли Алпите и да си премери силите с австрийците. Тя няма обичай да се бие против революцията, която ѝ обещава нова слава и нови лаври, която се развива под знамето на борбата против коалицията. Френската армия не е „Моята доблестна армия“.

Поражението на италианците предизвиква скръбно чувство. Нито един народ освен поляците не е бил така унижаван и потискан от по-силните си съседи, нито един народ не е направил толкова героични усилия да отхвърли душещото го иго. И всеки път този нещастен народ е принуден да се покорява на своите потисници. Единственият резултат от всичките усилия, от цялата борба са нови поражения! Но ако сегашното поражение бъде последвано от революция в Париж и предизвика европейска война, предвестниците на която се виждат навсякъде; ако това поражение даде тласък на ново движение по целия континент — движение, което ще има съвсем различен характер от миналогодишното, — тогава дори италианците ще имат основание да се поздравят с такъв резултат.

II

Кьолн, 1 април. Според последните сведения, получени от Италия, поражението на пиемонтците при Новара съвсем няма такова решаващо значение, за каквото се съобщаваше в телефонграмата от Париж.

Пиемонтците са претърпели поражение, отрязани са от Турино и са отблъснати към планините. Това е всичко.

Ако Пиемонт беше република, ако туринското правителство беше революционно и имаше смелостта да прибегне до революционни мерки, нищо не щеше да е загубено. Но италианската независимост загива не от непобедимостта на австрийското оръжие, а от страхливостта на пиемонтската кралска власт.

На какво дължат австрийците победата си? На факта, че поради предателството на Раморино в пиемонтската армия две дивизии бяха отрязани от останалите три и тези три изолирани дивизии бяха разбити от числено превъзхождащите сили на австрийците. Тези три дивизии са изтласкани сега към полите на Валиските Алпи*.

Пиемонтците направиха още от самото начало грамадна грешка, като противопоставиха на австрийците само редовна армия в желанието си да водят най-обикновена, буржоазна, благоприлична война. Народ, който иска да извоюва независимост, не бива да се ограничава с *обикновените* начини за водене на война. Масово въстание, революционна война, партизански отряди навсякъде — това е единственият начин, по който един малък народ може да победи един голям, по който по-

* Италианско название: Пеннински Алпи. *Ред.*

слаба армия може да издържи срещу по-силна и по-добре организирана.

Испанците доказаха това през 1807—1812 години²⁹⁵, унгарците доказват това и сега.

Хшановски бе разбит при Новара и отрязан от Турино; Радецки се намираше на 9 мили от Турино. В такава *монархическа*, макар и конституционна държава като Пиемонт изходът от кампанията с това бе решен; към Радецки бе отправена молба за мир. Но в една република с това *нищо не би било решено*. Ако не беше неизбежната страхливост на монархията, която никога няма смелост да прибегне до крайни революционни средства — ако не беше тази страхливост, поражението на Хшановски би могло да се превърне в щастие за Италия.

Ако Пиемонт беше република, която не е длъжна да се съобразява с монархическите традиции, той би имал възможност съвсем иначе да завърши кампанията.

Хшановски бе изтласкан към Биела и Боргоманеро. Там, където швейцарските Алпи пречат за по-нататъшно отстъпление, където е почти невъзможно да се разсредоточи армията по двете или трите тесни речни долини, би било лесно армията да се съсредоточи на едно място и със смело настъпление да се унищожи резултатът от победата на Радецки.

Ако пълководците на пиемонтската армия имаха революционна смелост, ако знаеха, че в Турино има революционно правителство, готово на най-решителни действия, би им било ясно какво трябва да предприемат.

След битката при Новара при Лаго-Маджоре се намираха 30,000—40,000 войници на пиемонтската армия. Този корпус можеше да се изтегли за ден-два и да се прехвърли в Ломбардия, където има по-малко от 12,000 австрийци. Той би могъл да заеме Милано, Брешия, Кремона, да организира общо въстание, да разбие поотделно идващите от Венецианската област отделни австрийски корпуси и по този начин да унищожи напълно операционната база на Радецки.

Вместо да настъпва към Турино, Радецки щеше да бъде принуден веднага да се върне обратно в Ломбардия, изложен на преследването на пиемонтското опълчение, което, естествено, би трябвало да подкрепи въстанието в Ломбардия.

Такава *истински* национална война, война, подобна на тази, която ломбардците водиха през март 1848 г., в резултат на което изгониха Радецки от Ольо и Минчо — такава война би въвлякла в борбата цяла Италия и би изпълнила с нова енергия римляните и тосканците.

Докато Радецки стоеше още между По и Тичино и обмисляше дали да се придвижи напред или назад, пиемонтците и ломбардците можеха да стигнат до Венеция, да я освободят от обкръжението, да се съединят с Ла Мармора и с римските войски, безпокоейки непрестанно австрийския фелдмаршал с безбройни нападения на партизанските отряди и изтощавайки по този начин силите му, да разделят войските му и да го доведат на края до поражение. Ломбардия чакаше само идването на пиемонтците; тя въстана дори без да ги дочака. Само австрийските крепости държаха в подчинение ломбардските градове. Десет хиляди пиемонтци вече се намираха в Ломбардия; ако пристигнеха още двадесет-тридесет хиляди, пътят на Радецки за отстъпление щеше да бъде отрязан.

Но масовото въстание, общонародното въстание е средство, пред прилагането на което кралската власт ужасена се стъпсва. Това са средства, към които прибегва само републиката — нещо, което доказва 1793 година. Това са средства, прилагането на които предполага *революционен терор*, а кой монарх ще се реши на това?

Така че не поражението при Новара и Виджевано погуби италианците, а страхливостта и предпазливостта, към която ги принуждава монархията. Поражението при Новара нанесе само *стратегическа* вреда: италианците бяха отрязани от Турино, а за австрийците пътят към него беше свободен. Тази вреда не би имала значение, ако след загубеното сражение започнеше *истинска революционна война*, ако оцелялата част от италианската армия веднага се обявеше за ядро на едно общо национално въстание, ако обикновената стратегическа война между *армии* се превърнеше в *народна* война, подобна на войната, която водиха французите през 1793 г.

Но, разбира се, монархията никога няма да се реши на революционна война, на всенародно въстание и на революционен терор. Тя по-скоро ще склучи мир с най-злия си, но равен на нея по произход враг, отколкото съюз с народа.

Независимо от това, дали Карл-Алберт е изменник или не, самата негова *корона*, самата *монархия* е достатъчна, за да доведе Италия до гибел.

Но Карл-Алберт е изменник. Във всички френски вестници се съобщава за грандиозен контрареволюционен заговор на всички европейски велики държави, за план на поход на контрареволюцията за окончателно смазване на всички европейски народи. Русия и Англия, Прусия и Австрия, Франция и Сардиния — всички са подписали този нов Свещен съюз.

Карл-Алберт е получил заповед да започне война с Австрия, да позволи да бъде разбит и с това да даде на австрийците възможност да възстановят „спокойствието“ на Пиемонт, Флоренция, Рим и да октроират навсякъде военнополови конституции. Срещу това Карл-Алберт трябва да получи Парма и Пиаченца, русите са се задължили да умиротворят Унгария, а Франция трябва да стане империя — и в Европа би било установено спокойствие. Такъв е според сведенията на френските вестници широкият план на контрареволуцията; и този план ни обяснява предателството на Раморино и поражението на италианците.

Но победата на Радецки нанесе нов удар на монархията. Битката при Новара и последвалото я бездействие на пиемонтците показват, че в решителни моменти, когато народът трябва да напегне всичките си сили за своето спасение, нищо не го сковава така, както монархията. За да не загине Италия поради монархията, трябва първо монархията в Италия да загине.

III

Сега най-после пред нас се разкрива ясната, пълна картина на събитията на пиемонтския поход — до победата на австрийците при Новара.

Разпространявайки нарочно лъжливия слух, че ще се ограничи с отбрана и ще отстъпи към Ада, Радецки тайно е съсредоточил всичките си войски към Сант-Анджело и Павия. Вследствие на предателството на австрофилската реакционна партия в Турино Радецки е бил *напълно* осведомен за всички планове и диспозиции на Хшановски, за цялото разположение на неговата армия. По отношение на своите планове, напротив, Радецки е успял напълно да заблуди пиемонтците. С това се обяснява разполагането на пиемонтската армия по двата бряга на река По, което е било свързано само с плана да се съсредоточат всички сили и да се насочат едновременно от всички страни срещу Милано и Лоди.

Но все пак при сериозна съпротива в центъра на пиемонтската армия в никакъв случай не би могло да се очаква бърз успех, какъвто Радецки постигна. Ако корпусът на Раморино му беше преградил пътя при Павия, щеше да остане достатъчно време, за да се попречи на преминаването на Радецки през Тичино, докато бъдат докарани подкрепления. За това време биха могли да пристигнат и дивизиите, които се намираха на десния бряг на По и при Арона. Разположената паралелно на Тичино пиемонтска армия прикриваше Турино и нейните сили бяха повече от достатъчни, за да обърнат армията на Радецки в бягство. Всичко това, разбира се, при условие, че Раморино беше изпълнил своя дълг.

Но той не направи това. Той позволи на Радецки да се превърли през Тичино, в резултат на което бе извършен пробив

в центъра на пиемонтската армия и дивизиите, разположени на другия бряг на По, се оказаха изолирани. С това всъщност бе вече решен изходът на кампанията.

Тогавя Радецки разположи своята армия от 60,000—70,000 души със 120 оръдия между Тичино и Агоня и атакува от фланг разположените по течението на Тичино пет пиемонтски дивизии, Благодарение на грамадното превъзходство на силите си той разби на 21-и при Мортара, Гарласко и Виджевано четирите дивизии, които бяха разположени най-близко, превзе Мортара, на-кара с това пиемонтците да отстъпят към Новара и застраши единствения открит още за тях път към Турино — от Новара през Верчели и Кивасо.

Но и този път беше вече загубен за пиемонтците. За да могат да съсредоточат войските си и по-специално да докарат разположената на крайния ляв фланг, при Арона, дивизия на Солароли, те трябваше да превърнат Новара във възлов пункт на своите операции, при което още им оставаше възможност да се прегрупират оттатък Сезия.

Ето защо за пиемонтците, вече почти отрязани от Турино, не оставаше нищо друго, освен да приемат някак боя при Новара или да прехвърлят силите си в Ломбардия, да организират народна война и да предоставят Турино на съдбата му, като му оставят на разположение резерви и национална гвардия. В такъв случай Радецки би се въздържал да се придвижи по-нататък.

Но за такъв изход бе нужно в самия Пиемонт да се подготви *масово въстание*, а тъкмо това не стана. Буржоазната национална гвардия беше въоръжена, докато народните маси бяха без оръжие, макар че те гръмко искаха оръжието, което лежеше в арсеналите.

Монархията не посмя да апелира към непобедимата сила, която през 1793 г. спаси Франция.

Поради това пиемонтците трябваше да приемат боя при Новара въпреки неблагоприятните си позиции и голямото превъзходство на неприятелските сили.

40,000 пиемонтци (10 бригади) със сравнително слаба артилерия противостояха на цялата австрийска армия, която броеше не по-малко от 60,000 души със 120 оръдия.

Пиемонтската армия беше разположена пред Новара по двете страни на пътя за Мортара.

Левият фланг, две бригади под началството на Дурандо, се опираше на доста силната позиция Ла Бикока.

Центърът, три бригади под началството на Бес, се опираше на фермата Ла Читадела.

Десният фланг, две бригади под началството на Пероне, се опираше на платото Корте Нуово (по пътя за Верчели).

Двата резервни корпуса бяха разположени: единият корпус от две бригади под началството на херцог Генуезки на левия фланг; вторият корпус от една бригада и гвардия под началството на херцог Савойски, сегашния крал, на десния фланг.

Разположението на австрийците е по-неясно по техните бюлетени.

Отначало втори австрийски корпус под началството на Д'Аспре атакува левия фланг на пиемонтците, докато зад него заемаха позиции третият корпус под началството на Апел, а също така резервите и четвъртият корпус. Австрийците успяха да разгърнат напълно бойните си линии и да започнат концентрирана атака едновременно срещу всички пунктове на пиемонтската бойна линия с такова надмощие на силите, че пиемонтците бяха разбити.

Ключ към пиемонтската позиция беше Бикока. Ако австрийците я превзеха, центърът и левият фланг на пиемонтците биха били натикани между града (неукрепен) и канала и те биха могли да бъдат или разпръснати, или принудени да сложат оръжие.

Затова именно главният удар беше насочен против левия фланг на пиемонтците, главен опорен пункт на който беше Бикока. Тук сражението се водеше с голямо ожесточение, макар и дълго време безрезултатно.

Много енергично бе атакуван и центърът. Пиемонтците няколко пъти загубваха фермата Ла Читадела и Бес няколко пъти я превзема отново.

Когато австрийците видяха, че тук срещат много упорита съпротива, те отново насочиха главните си сили против левия фланг на пиемонтците. Двете пиемонтски дивизии бяха отхвърлени към Бикока и най-после самата Бикока беше превзета с шум. Херцог Савойски се хвърли срещу австрийците със своите резерви, но напразно. Надмощието на императорската армия беше много голямо, позицията бе загубена и с това изходът от сражението бе решен. Единственият път за отстъпление, който оставаше на пиемонтците, беше пътят към Алпите, към Биела и Боргоманеро.

И за това именно сражение, подготвено с помощта на предаване и спечелено поради превъзходството на силите, „Kölnische Zeitung“, който толкова дълго е чакал с мъчително нетърпение победата на австрийците, казва:

„Това сражение ще остане *завинаги блестящ пример* (!) в историята на войните, защото победата, одържана тук от стареца Радецки, бе резултат на толкова *изкусно комбинирани* маневри и на такава *истинна великолепна храб-*

рост, че нищо подобно не е имало от времената на великия демон на сраженията, Наполеон (!!!).“

Радецки, или по-точно Хес, началникът на неговия генерален щаб, много ловко устрои заговора с Раморино — това трябва да се признае. Вярно е също така, че от времето на измяната на Груши при Ватерло нанстина не е имало по-чудовишна низост от онази, която извърши Раморино. Но Радецки съвсем не е от онзи тип хора, какъвто бе „демонът на сраженията“ (!) Наполеон; не, това е човек от типа на *Уелингтън!* Победите на Уелингтън и Радецки струваха на двамата много повече *пари в брой*, отколкото храброст и изкуство.

Ние дори не смятаме за нужно да се спираме на купищата други лъжи, които ни поднесе вчера „Kölnische Zeitung“, а именно, че демократическите депутати избягали от Турино, че ломбардците „се държали като страхлива сган“ и т. н. Последните събития вече опровергаха това. Тези лъжи говорят само колко се радва „Kölnische Zeitung“, че голямата Австрия задуши — и то с помощта на предателство — мъничкия Пиемонт.

Написано от Ф. Енгелс на 30 март—3 април
1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 260, в извънредното издание на бр.
261 и в бр. 263; 31 март, 1 и 4 април 1849 г.

ВЪНШНАТА ПОЛИТИКА НА ФРЕНСКАТА РЕПУБЛИКА

Кьолн, 3 април. Заседанието на френското Национално събрание от 31 март се ознаменува с речта на „малкия ловък човек“, г-н *Тиер*, който с цинична откровеност и недвусмислена яснота възхваляваше виенските договори от 1815 г. и ги защитаваше като основа на сегашното политическо положение в Европа. Не беше ли напълно прав този малък човек да осмива противоречието, което се получава, когато в действителност тези договори се запазват, а в правната фразеология се отричат? А именно такава беше предпазливото поведение както на временното правителство, така и на Кавеняк. Външната политика на Баро беше необходимо следствие от политиката на Кавеняк, тъй както външната политика на Кавеняк беше необходимо следствие от политиката на Ламартин. Ламартин, както и цялото временно правителство, външната политика на което той водеше, предаде Италия и Полша под предлог да не се пречи на вътрешното развитие на Френската република. Звънът на оръжието дисхармонираше на Ламартиновата пропаганда чрез красноречие. Тъй както временното правителство твърдеше, че е възможно с фрази за „братство“ да се премахне противоположността между буржоазната и работническата класа и с помощта на фантазията да се премахне класовата борба, точно така се отнасяше то и към националните противоречия и външната война. Под егидата на временното правителство отново затвърдиха положението си потисниците на Полша, Италия и Унгария едновременно с френската буржоазия, която в края на юни приложи на практика Ламартиновото братство. Кавеняк поддържаше мир навън, за да води спокойно гражданската война вътре и да не пречи на „порядъчната“ умерена ре-

публика, буржоазната република, да унищожава победената червена република, работническата република. При Кавеняк в Европа бе възстановен старият Свещен съюз, както във Франция — новият Свещен съюз на легитимистите, привърженици на Луи-Филип, бонапартистите и „порядъчните“ републиканци. Правителство на този двоен Свещен съюз е правителството на Одилон Баро. Неговата външна политика е политика на този Свещен съюз. На него му е нужна победа на контрареволуцията в чужбина, за да завърши контрареволуцията в самата Франция.

На заседанието на Националното събрание от 31 март временното правителство се отрича от Кавеняк. Кавеняк с пълно право твърди, че той е законният наследник на временното правителство, и от своя страна се отрича от Одилон Баро, който остава непоклатим в убеждението си, че смисълът на февруарската революция се изразява във виенските договори от 1815 г. Флокон заявява — и Одилон Баро не опровергава това, — че правителството преди два дни е наложило истинска възбрана върху Италия и на всички французи, поляци и италианци, които искат да отидат там, се *отказват паспорти*. Не заслужава ли Баро да стане министър-председател на Хенрих V?

Колкото до Ледрю-Ролен, във възражението си на Тьер той призна:

„Да, аз трябва да призная, че действах неправилно; временното правителство трябваше да изпратн войниците си към границите не за завоевание, а за защита на потиснатите братя, и тогава в Европа нямаше да има повече деспоти. Но ако ние не се решавахме тогава на война, виновна за това е монархията, която изтощи нашите финанси и опустоши арсеналите ни.“

Написано на 3 април 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“,
бр. 263, 4 април 1849 г.

*КОМЕДИЯТА С ИМПЕРАТОРСКАТА КОРОНА

Кьолч, 3 април. Г-н Бранденбург съобщи вчера на втората камара какви крачки ще предприеме кралят по „немския въпрос“. Изкушението беше много голямо; „верните Екартовци“²⁹⁶ от „Neue Preussische Zeitung“ с всичките им предупреждения за предпазливост бяха оставени без внимание. *Пруският крал ще приеме предложената му корона*, така че в близко време ние може би ще станем свидетели на тържественото влизане на негово християнско-германско кралско-императорско величество в резиденцията на „имперското правителство“.

Но като се съгласява да приеме императорската корона от ръцете на плебейския Франкфуртски парламент, Фридрих-Вилхелм същевременно дава лек ритник и на същия този парламент, и на илюзията за неговия суверенитет.

Министър-президентът „признава, че това решение на Франкфуртското събрание е *голяма крачка напред* към постигането на немското единство. Но той не може да не се съобразява и с правата на правителствата. Той смята, че *решението ще влезе в сила само при наличиостта на доброволно съгласие на монарсите и че това решение е задължително само за онези германски държави, владетелите на които са изявили това доброволно съгласие*. Прусското правителство от своя страна ще вземе всички мерки за постигането на това доброволно обединение.“

Хитро скроено! Императорска корона винаги е приемлива, особено когато тя е предмет на дълги и напразни възжеления, цел на целия живот — виж известната брошура на фон Радовиц: „Как Фридрих-Вилхелм IV не стана германски император“²⁹⁷. Но по предлаганата от Франкфуртския парламент корона е полепнала

много плебейска кал, много неприятни спомени за злощастните дни на господството на суверенния народ, за да може кралят по божия милост, при това възстановен в правата си, да я нахлузи на главата си без повече забикалки.

Само когато другите монарси, короновани също така по божия милост, дадат съгласието си за това, новата корона ще бъде очистена по божия милост от всички греховни мартенски завоевания, които я опетниха, и ще бъде осветена; само тогава ще я вземе в ръцете си избраникът на 290 професори и хофрати и ще каже, както някога беше казано в Берлин: „Тази корона ми е дадена по божия милост и тежко и горко на онзи, който посегне върху нея!“

На премъдростта на „Kölnische Zeitung“ оставяме да даде отговор на въпроса, в какъв нов стадий ще навлезе германският имперски хаос в резултат на комедията с императорската корона и особено в резултат на признаването или непризнаването на всичко това от отделните правителства.

Написано от Ф. Енгелс на 3 април 1849 г.

*Напечатано в извънредното приложение на
„Neue Rheinische Zeitung“,
4 април 1849 г.*

Печата се по текста на вестника

НАЕМЕН ТРУД И КАПИТАЛ²⁹⁸

I

Кьолн. 4 април*. От разни страни ни упрекуват, че не сме изложили *икономическите отношения*, които образуват материалната основа на съвременните класови и национални борби. Ние систематически засягахме тези отношения само тогава, когато те непосредствено проличаваха в политически стълкновения.

Необходимо беше преди всичко да се проследи класовата борба във всекидневния ход на историята и по съществуващия и всеки ден новопоявяващ се исторически материал емпирически да се докаже, че с поражението на работническата класа, която извърши Февруари и Март, бяха същевременно победени и нейните противници — във Франция буржоазните републиканци, а в целия европейски континент борещите се против феодалния абсолютизъм класи на буржоазията и на селяните; че победата на „почтената република“ във Франция беше същевременно и поражение на народите, които отговориха на февруарската революция с героични войни за независимост, и, най-после, че с поражението на революционните работници Европа отново попадна в старото двойно робство — в *англо-руско* робство. Юнската борба в Париж, падането на Виена, трагикомедията на берлинския ноември,** отчаяните усилия на Полша, Италия и Унгария, задушаването на Ирландия с глад — това бяха главните моменти, в които намери концентриран израз европейската класова борба между буржоазията и работническата класа и въз основа на които показахме,

* В отделните издания на „Наемен труд и капитал“, включително и в изданието от 1891 г., датите в началото на всяка статия са махнати. *Ред.*

** В изданието от 1891 г. след думите „берлинския ноември“ е добавено: „1848 година“. *Ред.*

че всяко революционно въстание, колкото и далечни да изглеждат целите му от класовата борба, е осъдено на поражение, докато не победи революционната работническа класа; че всяко социално преустройство остава утопия, докато пролетарската революция и феодалната контрареволуция не преремат силите си с оръжие в една *световна война*. В нашето изложение, както е и в самата действителност, *Белгия* и *Швейцария* бяха трагикомични, карикатурни жанрови картини във великата историческа панорама: едната — образцова държава на буржоазна монархия, другата — образцова държава на буржоазна република, а двете — държави, които си въобразяват, че са независими както от класовата борба, така и от европейската революция.

Сега, след като нашите читатели видяха развитата се в грандиозни политически форми класова борба през 1848 г., време е да разгледаме по-отблизо самите икономически отношения, върху които се основава както съществуването на буржоазията и нейното класово господство, така и робството на работниците.

В три големи отдела ще изложим: 1. отношението на *наемния труд към капитала*, робството на работника, господството на капиталиста; 2. *неизбежната при съвременната система гибел на средните буржоазни класи и на селското съсловие**; 3. *търговското поробване и експлоатация на буржоазните класи на различните европейски нации от деспота на световния пазар — Англия*.

Ще се стараем да говорим по възможност просто и популярно, без да изискваме предварително познаване дори и на най-елементарните понятия на политическата икономия. Искаме да бъдем разбрани от работниците. Още повече че в Германия — от патентованите защитници на съществуващия строй до *социалистическите знахари и непризнати политически гени*, с които разпокъсана Германия е по-богата, отколкото с „бащи на своите поданици“ — владее поразително невежество и объркване на понятията за най-простите икономически отношения.

И тъй, преди всичко първия въпрос: *Какво е работна заплата? Как се определя тя?*

Ако запитате работниците: „Колко е работната ви заплата?“, един ще отговори: „Аз получавам от моя буржоа един франк** за един работен ден“, а друг: „Аз получавам два франка“ и т. н. Според различните отрасли на труда, в които работят, те ще посочат различни парични суми, които получават от съответния бур-

* В изданието от 1891 г. след думите „селското съсловие“ е напечатано: „така нареченото бюргерско съсловие“. *Ред.*

** 1 франк е равен на 8 пруски зилбергроша. [В изданието от 1891 г. думата „франк“ навсякъде е заменена с думата „марка“. *Ред.*]

жоа за определено работно време или* за изпълнението на определена работа, напр. за изтъкването на един аршин платно или за набора на една печатна кола. Въпреки различието на техните отговори, всички се схождат в една точка: работната заплата е паричната сума, която капиталистът плаща за определено работно време или за изпълнението на определена работа.

И така, буржоата** купува с пари труда на работниците, а те за пари му продават своя труд*** За същото количество пари, с което буржоата е купил техния труд****, напр. за 2 франка, той би могъл да купи 2 фунта захар или известно количество друга стока. Двата франка, с които той е купил 2 фунта захар, са цената на 2 фунта захар. Двата франка, с които той е купил 12 часов труд*****, са цената на дванадесетчасовия труд. Трудът***** следователно е стока — ни по-малко и ни повече стока, отколкото захарта. Първият се измерва с часовник, а втората — с везни.

Своята стока, труда*****, работниците разменят срещу стоката на капиталиста, срещу пари, като тази размяна става в определено съотношение. Толкова пари за толкова време труд***** За дванадесет часа тъкане — 2 франка. А нима тези два франка не представляват всички други стоки, които могат да се купят за два франка? Значи работникът е разменил всъщност своята стока, труда, срещу разновидни други стоки*****, и то в определено съотношение. Като дава на работ-

* В изданието от 1891 г. думите „за определено работно време или“ са махнати. *Ред.*

** В изданието от 1891 г. тук са прибавени думите „като чедри“. *Ред.*

*** В изданието от 1891 г. тук е прибавено: „Обаче това е само привидно. В действителност те продават на капиталиста за пари своята работна сила. Капиталистът купува тази работна сила за един ден, за една седмица, за един месец и т. н. А след като я купи, той я използва, като кара работниците да работят в условеното време.“ *Ред.*

**** В изданието от 1891 г. вместо „буржоата е купил техния труд“ е напечатано: „капиталистът е купил тяхната работна сила“. *Ред.*

***** В изданието от 1891 г. вместо думата „труд“ тук е напечатано: „употреба на работната сила“. *Ред.*

***** В изданието от 1891 г. вместо думата „труд“ е напечатано: „работната сила“. *Ред.*

***** В изданието от 1891 г. вместо думата „труд“ е напечатано: „работната сила“. *Ред.*

***** В изданието от 1891 г. вместо думата „труд“ тук е напечатано: „употреба на работна сила“. *Ред.*

***** В изданието от 1891 г. вместо думите „труда, срещу разновидни други стоки“ тук е напечатано: „работната сила, срещу разновидни стоки“. *Ред.*

ника 2 франка, капиталистът му дава в замяна на неговия работен ден толкова и толкова месо, облекло, дърва, осветление и т. н. Следователно тези 2 франка изразяват отношението, в което се разменя трудът* срещу други стоки — *разменната стойност* на неговия труд.** Разменната стойност на една стока, изразена в *пари*, се нарича именно нейна *цена*. Следователно *работната заплата* е само особено название на *цената на труда**** — на цената на тази своеобразна стока, която съществува само в човешка плът и кръв.

Да вземем кой да е работник, напр. един тъкач. Буржоата**** му предоставя тъкачен стан и прежда. Тъкачът започва да работи и от преждата става платно. Буржоата***** взема платното и го продава напр. за 20 франка. Работната заплата на тъкача *част* ли е от платното, от 20-те франка, от продукта на неговия труд? Съвсем не. Тъкачът е получил работната си заплата дълго преди да се продаде платното, може би дълго преди то да се изтъче. Следователно капиталистът плаща тази работна заплата не от парите, които ще получи за платното, а с налични пари. Както тъкачният стан и преждата не са продукт на тъкача, комуто се предоставят от капиталиста, също така не са негов продукт и стоките, които той получава в замяна на своята стока, труда.***** Възможно е капиталистът да не намери купувач за своето платно. Възможно е той да не получи от продажбата му дори и работната заплата. Възможно е да го продаде много изгодно в сравнение с платената на тъкача работна заплата. Всичко това никак не засяга тъкача. С една част от своето налично състояние, от своя капитал, капиталистът купува труда**** на тъкача също тъй, както с друга част от състоянието си е закупил суровия материал (преждата) и оръдието на труда (тъкачния стан). След като е направил тези покупки — а към тях принадлежи необходимият за

* В изданието от 1891 г. тук вместо „трудът“ е напечатано: „работната сила“. *Ред.*

** В изданието от 1891 г. тук вместо „труд“ е напечатано: „работна сила“. *Ред.*

*** В изданието от 1891 г. вместо „цената на труда“ тук е напечатано: „цената на работната сила, която обикновено наричат *цена на труда*“. *Ред.*

**** В изданието от 1891 г. вместо думата „буржоата“ е напечатано: „капиталистът“. *Ред.*

***** В изданието от 1891 г. вместо думата „буржоата“ е напечатано: „капиталистът“. *Ред.*

**** В изданието от 1891 г. вместо думата „Труда“ е напечатано: „работната сила“. *Ред.*

***** В изданието от 1891 г. вместо думата „труда“ е напечатано: „работната сила“. *Ред.*

производство на платното труд*, — капиталистът започва да произвежда само с *принадлежащи нему сурови материали и оръдия на труда*. Към последните принадлежи вече, разбира се, и нашият добър тъкач, който, както и тъкачният стан, няма никакъв дял в продукта или в цената на продукта.

*Следователно работната заплата не е дял на работника в произведената от него стока. Работната заплата е част от намиращи се вече в наличие стоки, с която капиталистът си купува определено количество производителен труд**.*

И така, трудът*** е стока, която нейният притежател — наемният работник — продава на капитала. Защо я продава? За да живее.

Но**** трудът е собствената жизнена дейност на работника, неговата собствена жизнена проява. И тази *жизнена дейност* той продава другиму, за да си осигури необходимите *средства за живот*. Значи жизнената дейност на работника е за него само *средство*, което му дава възможност да съществува. Той работи, за да живее. Той дори не смята труда като част от своя живот; напротив, да се труди — това значи за него да жертвува своя живот. Трудът е стока, която той е продал другиму. Затова и продуктът на дейността му не е целта на неговата дейност. За себе си работникът произвежда не коприната, която тъче, не златото, което добива в рудника, не двореца, който строи. За себе си той произвежда *работната заплата*, а коприната, златото и двореца се превръщат за него в известно количество средства за живот, напр. в памучна дреха, в медна монета, в избено жилище. И може ли работникът, който цели 12 часа тъче, преде, работи на бормашина или струг, строи, копае, чука камъни, пренася тежести и т. н. — може ли той да счита това дванадесетчасово тъкане, предене, работене на бормашина или струг, строене, копаене, чукане камъни за проява на своя живот, за свой живот? Напротив. Животът за него започва тогава, когато се прекрати тази дейност — на трапезата, в кръчмата, в леглото. Смисълът на дванадесетчасовия труд за него се състои не в това, че той тъче, преде, копае и т. н., а в това, че *получава заплата*, която му дава въз-

* В изданието от 1891 г. вместо думите „необходимият за производството на платното труд“ е напечатано: „необходимата за производството на платното работна сила“. *Ред.*

** В изданието от 1891 г. вместо думите „производителен труд“, е напечатано: „производителна работна сила“. *Ред.*

*** В изданието от 1891 г. вместо думата „трудът“ е напечатано: „работната сила“. *Ред.*

**** В изданието от 1891 г. след думата „Но“ е прибавено: „проявата на работната сила в действие“. *Ред.*

можност да яде, да пие и да използва леглото. Ако копринената буба предеше, за да може да съществува като гъсеница, тя би била свършен наемен работник.

Трудът не всякога е бил* стока. Трудът не всякога е бил наемен труд, т. е. свободен труд. Робът не продава своя труд** на робовладелеца, тъй както и волът не продава своята работа на селянина. Робът заедно със своя труд*** е продаден веднъж завинаги на своя господар. Той е стока, която може да преминава от един собственик в друг. Той самият е стока, но трудът**** не е негова стока. Крепостният продава само част от своя труд*****. Не той получава заплатата от собственика на земята: по-скоро собственикът на земята получава данък от него. Крепостният е принадлежност на земята и принася плодове на собственика на земята. Свободният работник, напротив, продава сам себе си, и то на части. Всеки ден той продава на публичен търг 8, 10, 12, 15 часа от живота си на онзи, който му предлага най-много — на притежателя на сурови материали, на оръдия на труда, на средства за живот, т. е. на капиталиста. Работникът не принадлежи нито на собственика, нито на земята, но 8, 10, 12, 15 часа от всекидневния му живот принадлежат на онзи, който ги купува. Работникът, когато пожелае, напуска капиталиста, при когото се е наел, а капиталистът, когато намери за добре, уволнява работника, шом не извлича от него никаква полза или шом работникът не принася ползата, на която капиталистът е разчитал. Но работникът, чийто единствен източник за препитание е продажбата на труд*****, не може да напусне цялата класа на купувачите, т. е. класата на капиталистите, без да се обрече на гладна смърт. Той принадлежи не на този или онзи буржоа, а на буржоазията, на буржоазната класа въобще*****; и негова работа е да се настани, т. е. да си намери купувач сред тази класа.

* В изданието от 1891 г. вместо думите „Трудът не всякога е бил“ е напечатано: „Работната сила не всякога е била.“ *Ред.*

** В изданието от 1891 г. вместо думите „своя труд“ е напечатано: „своята работна сила“. *Ред.*

*** В изданието от 1891 г. вместо думите „със своя труд“ е напечатано: „със своята работна сила“. *Ред.*

**** В изданието от 1891 г. вместо думата „трудът“ е напечатано: „работната сила“. *Ред.*

***** В изданието от 1891 г. вместо думите „своя труд“ е напечатано: „своята работна сила“. *Ред.*

***** В изданието от 1891 г. вместо думите „продажбата на труд“ е напечатано: „продажбата на работна сила“. *Ред.*

***** В изданието от 1891 г. вместо думите „не на този или онзи буржоа, а на буржоазията, на буржоазната класа въобще“ е напечатано: „не на този или онзи капиталист, а на капиталистическата-класа въобще“. *Ред.*

Преди да разгледаме сега по-отблизо отношенията между капитал и наемен труд, ще изложим накратко общите условия, които влияят при определяне на работната заплата.

Както видяхме, *работната заплата е цената* на определена стока — на труда*. Следователно работната заплата се определя от същите закони, които определят цената на всяка друга стока. Пита се следователно: *как се определя цената на една стока?*

* В изданието от 1891 г. вместо думата „труда“ е напечатано: „работната сила“. *Ред.*

II

Кьолн, 5 април. От какво се определя *цената* на една стока?

От конкуренцията между купувачи и продавачи, от съотношението между търсенето и предлагането, между нуждите и покритието им. Конкуренцията, чрез която се определя цената на една стока, е *тристранна*.

Една и съща стока се предлага от различни продавачи. Който продава стоки от еднакво качество най-евтино, той ще измести от пазара другите продавачи и ще си осигури най-голям пласмент. Така продавачите взаимно си оспорват пласмента, пазара. Всеки от тях иска да продава, да продава по възможност най-много, да продава по възможност сам, като отстрани другите продавачи. Затова единият продава по-евтино от другия. Следователно *между продавачите* се появява *конкуренция*, която *намалява* цената на предлаганата стока.

Но и между *купувачите* съществува *конкуренция*, която от своя страна *покачва* цената на предлаганите стоки.

И, най-после, съществува *конкуренция между купувачи и продавачи*; едните искат да купуват колкото може по-евтино, другите искат да продават колкото може по-скъпо. Резултатът от тази конкуренция между купувачи и продавачи ще зависи от съотношението между посочените по-горе две страни на конкуренцията, т. е. дали е по-силна конкуренцията в лагера на купувачите или конкуренцията в лагера на продавачите. Индустрията изкарва на бойното поле две армии една срещу друга, като в самите редове на всяка от тях също се води борба. Армията, в редовете на която има най-малко търкания, ще победи противната.

Да приемем, че на пазара има 100 бали памук, а купувачи за 1,000 бали. Значи търсенето в случая е десет пъти по-голямо от предлагането. Следователно конкуренцията между купувачите ще бъде много силна; всеки ще се старее да грабне поне една, ако е възможно дори всичките 100 бали. Този пример не е произволно предположение. В историята на търговията познаваме периоди на слаба реколта на памук, когато неколцина съюзили се капиталисти са се опитвали да закупят не 100 бали, а целия запас от памук на земното кълбо. В дадения случай значи всеки купувач ще се старее да изтласка другия, като предлага сравнително по-висока цена за една бала памук. Продавачите на памука, виждайки ожесточената вътрешна борба в неприятелската армия и напълно уверени в продажбата на всичките си 100 бали, ще се пазят от конкуренция помежду си, за да не понижат цената на памука в един момент, когато противниците им се надпреварват да я повишат. Така в лагера на продавачите изведнъж настъпва мир. Те застават сплотени като *един* човек срещу купувачите, скръстват философски ръце и за претенциите им не би имало граници, ако предложенията дори и на най-настойчивите купувачи нямаха своите твърде определени граници.

И тъй, когато предлагането на една стока е по-слабо от търсенето на тая стока, конкуренцията сред продавачите е много слаба или съвсем не съществува. Колкото повече намалява тази конкуренция, толкова повече нараства конкуренцията между купувачите. Резултатът е: повече или по-малко значително покачване на стоките цени.

Известно е, че по-често се среща обратният случай с обратния резултат: значителен превес на предлагането над търсенето — отчаяна конкуренция между продавачите, липса на купувачи, разпродажба на стоките на безценица.

Но какво значи покачване и спадане на цените, какво значи висока и ниска цена? Песъчинката е голяма, гледана под микроскоп, а кулата е ниска, сравнена с планината. И ако цената се определя от съотношението между търсенето и предлагането, то от какво се определя съотношението между търсенето и предлагането?

Да се обърнем към първия случаен буржоа. Той не ще се замисли нито за миг и като някой втори Александър Македонски ще разсече тоя метафизичен възел с помощта на таблицата на умножението. Ако производството на стоката, която продавам, ми струва 100 франка — ще ни каже той — и ако от продажбата на тази стока получа 110 франка, разбира се, след изтичането на годината — то това е порядъчна, честна, законна печалба. Но ако получа при размяната 120 или 130 франка, това е голяма

печалба; а получа ли 200 франка, това би било необикновена, огромна печалба. Какво служи следователно на буржоата като мярка за печалбата? *Производствените разходи* на неговата стока. Ако при размяната на тази стока той получи такова количество други стоки, производството на което е струвало по-малко, той е загубил. Ако размени своята стока срещу такова количество други стоки, производството на които е струвало повече, тогава той е спечелил. Намалението или увеличението на печалбата той пресмята според градусите, с които размениата стойност на неговата стока стои под или над нулата — *производствените разходи*.

И тъй, видяхме как изменящото се съотношение между търсене и предлагане предизвиква ту увеличение, ту намаление на цените, ту високи, ту ниски цени.

Покачи ли се значително цената на една стока поради недостатъчно предлагане или несъразмерно увеличаващо се търсене, неизбежно спада съответно цената на някоя друга стока; защото цената на една стока изразява само в пари отношението, в което други стоки се дават в замяна на нея. Ако напр. цената на 1 аршин копринена материя се покачи от 5 на 6 франка, то цената на среброто пада по отношение на копринената материя, а също и цената на всички други стоки, които са запазили старите си цени, пада по отношение на копринената материя. За същото количество копринена материя сега трябва да се даде в замяна по-голямо количество от тия стоки.

Каква ще бъде последицата от покачването на цената на една стока? Маса капитали ще се прехвърлят в процъфтяващия индустриален отрасъл и този прилив на капитал в по-изгодната индустрия ще продължава дотогава, докато печалбата в нея не стигне до нормалната или по-скоро, докато вследствие на свърхпроизводство цената на нейните продукти падне под производствените разходи.

Обратно: падне ли цената на една стока под нейните производствени разходи, капиталите ще се изтеглят от производството на тази стока. С изключение на случая, когато известен индустриален отрасъл е вече отживял и поради това осъден на изчезване, производството на такава стока, т. е. нейното предлагане, ще намалява вследствие това бягство на капиталите дотогава, докато дойде в съответствие на търсенето, значи докато цената на стока-та отново се покачи до равнището на нейните производствени разходи или по-скоро, докато предлагането падне под търсенето, т. е. докато цената на стоката се покачи отново над нейните производствени разходи, защото *текущата цена на една стока всякога е по-висока или по-ниска от нейните производствени разходи*.

Виждаме как капиталите постоянно са в отлив и прилив от една област на индустрията в друга. Високата цена предизвиква много силен прилив, а ниската цена — много силен отлив.

Бихме могли от друга гледна точка да покажем, че не само предлагането, но и търсенето се определя от производствените разходи. Обаче това ще ни отдалечи твърде много от нашия предмет.

Току-що видяхме как колебанията в предлагането и търсенето всякога свеждат цената на стоката до равнището на производствените разходи. *Наистина, действителната цена на една стока всякога е по-висока или по-ниска от производствените разходи; но покачването и падането взаимно се допълват*, така че в течение на определен период време — прилив и отлив в индустрията, взети заедно — стоките се разменят едни срещу други съответно на производствените им разходи, следователно тяхната цена се определя от производствените разходи.

Това определяне на цената от производствените разходи не трябва да се разбира в смисъла, в който го разбират икономистите. Икономистите казват, че *средната цена* на стоките е равна на производствените разходи; това било закон. Анархичното движение, в което покачването се изравнява от спадането, а спадането — от покачването, те считат за случайност. Със същото право, както и правят други икономисти, колебанията на цените биха могли да се считат за закон, а определянето им от производствените разходи — за случайност. Обаче само в хода на тези колебания — които, както става ясно, ако се разгледат по-отблизо, носят най-ужасните опустошения и като земетресение раздрусват издъно буржоазното общество, — само в хода на тези колебания цената се определя от производствените разходи. Съвкупното движение на това безредие е неговият ред. В хода на тази индустриална анархия, в този кръговъртеж конкуренцията, тъй да се каже, изравнява едната крайност с другата.

И тъй, виждаме: цената на една стока се определя от нейните производствени разходи по такъв начин, че периодите, когато цената на тази стока се покачва над производствените разходи, се компенсират от периодите, когато тя пада под производствените разходи, и обратно. Това важи, разбира се, не за отделен даден индустриален продукт, а само за целия индустриален отрасъл. Това важи следователно не за отделния индустриалец, а само за цялата класа от индустриалци.

Определянето на цената от производствените разходи е равносилно на определяне цената от работното време, необходимо за производството на една стока, защото производствените разходи се

състоят от: 1) сурови материали и оръдия на труда*, т. е. от индустриални продукти, производството на които е струвало известно количество работни дни, следователно представят известно количество работно време, и 2) от непосредствен труд, мярката на който е също времето.

Същите общи закони, които регулират изобщо цената на стоките, регулират естествено и *работната заплата, цената на труда*.

Заплащането на труда ту ще се повишава, ту ще пада — в зависимост от съотношението между търсене и предлагане, в зависимост от това, как протича конкуренцията между купувачите на труд**, капиталистите, и продавачите на труд***, работниците. Колебанията на работната заплата изобщо съответствуват на колебанията на стоковите цени. *Но в кръга на тези колебания цената на труда се определя от производствените разходи, от работното време, необходимо за създаването на тази стока, труда***.*

*Какви са значи производствените разходи на самия труд****?*

Това са разходите, които са нужни, за да се запази работникът като работник и да се обучи той за работник.

Затова колкото по-малко време се изисква за изучаването на известна работа, толкова по-малко са производствените разходи на работника, толкова по-ниска е цената на неговия труд, работната му заплата. В ония отрасли на индустрията, в които не е нужно почти никакво предварително обучение и е достатъчно само простото физическо съществуване на работника, необходимите за неговото създаване производствени разходи се ограничават почти само със стоките, които са нужни за запазването на неговия живот****. Затова *цената на неговия труд* се определя от *цената на необходимите средства за живот*.

Тук трябва да се вземе под внимание и още едно обстоятелство.

Фабрикантът, като изчислява производствените разходи, а според тях цената на продуктите, включва в сметката изхажбяването на оръдията на труда. Ако например една машина му струва 1,000 франка и ако тази машина се изхажбява за 10 години, той

* В изданието от 1891 г. вместо думите „оръдия на труда“ е напечатано: „изхажбяването на оръдията на труда“. *Ред.*

** В изданието от 1891 г. вместо думата „труд“ е напечатано: „работна сила“. *Ред.*

*** В изданието от 1891 г. вместо думата „труда“ е напечатано: „работната сила“. *Ред.*

**** В изданието от 1891 г. вместо думите „самия труд“ е напечатано: „самата работна сила“. *Ред.*

***** В изданието от 1891 г. след думата „живот“ е добавено: „и работоспособност“. *Ред.*

включва всяка година по 100 франка в цената на стоката, за да може след 10 години да замени изхабената машина с нова. Също тъй в производствените разходи на простия труд* трябва да се включат и разходите за продължение на рода, благодарение на които работническата класа има възможност да се размножава и да замества изхабените работници с нови. Следователно изхабяването на работника се включва в сметката по същия начин, както и изхабяването на машината.

И тъй, производствените разходи на простия труд* се равняват на *разходите за съществуване на работника и за продължение на рода му*. Цената на тези разходи за съществуване и за продължение на рода съставя работната заплата. Така определената работна заплата се нарича *минимум на работната заплата*. Този минимум на работна заплата, както въобще определянето цената на стоките от производствените разходи, се отнася не до *отделния индивид*, а до *целия вид*. Отделни работници, милиони работници не получават достатъчно, за да могат да съществуват и да продължават рода си; но в кръга на своите колебания *работната заплата на цялата работническа класа* се изравнява до този минимум.

Сега, след като се разбрахме по най-общите закони, които регулират работната заплата, както и цената на всяка друга стока, можем да се занимаем по-специално с нашия предмет.

т. е.

* В изданието от 1891 г. вместо думите „простия труд“ е напечатано: „простата работна сила“. Ред.

III

Кьолн, 6 април. Капиталът се състои от сурови материали, оръдия на труда и всякакъв вид средства за живот, които се употребяват за производство на нови сурови материали, нови оръдия на труда, нови средства за живот. Всички тия негови съставни части са произведения на труда, продукти на труда, *натрупан труд*. Натрупан труд, който служи като средство за ново производство, е капитал.

Така казват икономистите.

Какво е негърът роб? Човек от черната раса. Такова обяснение струва колкото горното.

Негърът си е негър. Едва при определени отношения той става *роб*. Памукопредачната машина е машина за предене на памук. Само при определени отношения тя става *капитал*. Откъсната от тези отношения, тя е толкова капитал, колкото *златото* само по себе си е *пари* или захарта — *цена* на захарта.

В производството хората влизат в отношение не само с природата.* Те произвеждат само като действуват съвместно по определен начин и взаимно разменят своята дейност. За да произвеждат, те влизат в определени връзки и отношения помежду си и само в кръга на тези обществени връзки и отношения съществува тяхното отношение към природата**, извършва се производството.

В зависимост от характера на средствата за производство ще бъдат естествено различни и тия обществени отношения, в които

* В изданието от 1891 г. вместо думите „влизат в отношение не само с природата“ е напечатано: „въздействуват не само върху природата, но и един върху друг“. *Ред.*

** В изданието от 1891 г. вместо думите „отношение към природата“ е напечатано: „въздействие върху природата“. *Ред.*

производителите влизат помежду си, условията, при които те разменят своята дейност и участвуват в целокупното производство. С изнамирането на новото оръжие за война, огнестрелното оръжие, измени се по необходимост цялата вътрешна организация на армията, преобразиха се условията, при които отделни личности могат да образуват армия и да действуват като армия, измени се също и отношението на различни армии една към друга.

И тъй, обществените отношения, при които отделните личности произвеждат, обществените производствени отношения се изменят, преобразуват се с изменението и развитието на материалните производствени средства, на производителните сили. Производствените отношения в своята съвкупност образуват това, което се нарича обществени отношения, общество, а именно общество от определена степен на историческо развитие, общество със свой отличителен характер. Античното общество, феодалното общество, буржоазното общество са такива съвкупности от производствени отношения, всяка от които същевременно означава особена степен на развитие в историята на човечеството.

Капиталът също е обществено производствено отношение. Той е буржоазно производствено отношение, производствено отношение на буржоазното общество. Нима средствата за живот, оръдията на труда, суровите материали, от които се състои капиталът, не са произведени и натрупани при дадени обществени условия, при определени обществени отношения? Нима те не се използват за ново производство при дадени обществени условия, при определени обществени отношения? И нима именно този определен обществен характер не превръща служещите за ново производство продукти в капитал?

Капиталът не се състои само от средства за живот, от оръдия на труда и от сурови материали, не само от материални продукти; той се състои също и от *разменни стойности*. Всички продукти, от които той се състои, са *стоки*. Следователно капиталът не е само сума от материални продукти, но и сума от стоки, от разменни стойности, от *обществени величини*.

Капиталът си остава същият, ако вместо вълна вземем памук, вместо жито — ориз, вместо железници — параходи, стига само памукът, оризът, параходите — плътта на капитала — да имат същата разменна стойност, същата цена като вълната, житото, железниците, в които той се е вълпял по-рано. Плътта на капитала може постоянно да се променя, без капиталът да претърпи и най-малкото изменение.

Но ако всеки капитал е сума от стоки, т. е. от разменни стойности, то не всяка сума от стоки, от разменни стойности, е капитал.

Всяка сума от разменни стойности е една разменна стойност. Всяка отделна разменна стойност е сума от разменни стойности. Напр. една къща, която струва 1,000 франка, е разменна стойност от 1,000 франка. Къс хартия, която струва 1 сантиметр*, е сума от разменни стойности от $\frac{100}{100}$ сантиметра. Продукти, които могат да бъдат разменявани с други продукти, са *стоки*. Определеното отношение, в което те се разменят, е тяхната *разменна стойност*, или, изразено в пари — тяхната *цена*. Количеството на тези продукти не може да измени предназначението им да бъдат *стока* или да представляват *разменна стойност*, или да имат определена *цена*. Дървото си остава дърво, все едно дали е голямо или малко. Нима желязото ще промени характера си като стока, като разменна стойност, ако вместо в лоти го разменяме срещу други продукти в центнери? Според количеството желязото е стока с по-голяма или по-малка стойност, с по-висока или по-ниска цена.

А как дадено количество от стоки, от разменни стойности става капитал?

То става капитал вследствие на това, че като самостоятелна обществена сила, т. е. като сила на *част от обществото*, се запазва и нараства чрез *размяната с непосредствения, жив труд***.

Съществуването на една класа, която не притежава нищо друго освен работоспособност, е необходима предпоставка на капитала. Само господството на натрупания, миналия, опредметения труд над непосредствения, живия труд превръща натрупания труд в капитал.

Същността на капитала не се състои в това, че натрупаният труд служи на живия труд като средство за ново производство. Неговата същност се състои в това, че живият труд служи на натрупания труд като средство за запазване и нарастване на разменната му стойност.

Какво става при размяната между капитал и наемен труд***?

В замяна на своя труд**** работникът получава средства за живот, но капиталистът в замяна на принадлежащите нему средства за живот получава труд, производителната дейност на работника, творческата сила, с която работникът не само възстановява

* В изданието от 1891 г. думата „сантим“ е заменена с „пфениг“. *Ред.*

** В изданието от 1891 г. вместо думите „с непосредствения жив труд“ е напечатано: *с непосредствената, живата работна сила*“. *Ред.*

*** В изданието от 1891 г. вместо думите „между капитал и наемен труд“ е напечатано: „между капиталист и наемен работник“. *Ред.*

**** В изданието от 1891 г. вместо думите „на своя труд“ е напечатано: „на своята работна сила“. *Ред.*

това, което консумира, но и придава на натрупания труд по-голяма стойност, отколкото този труд е притежавал по-рано. Работникът получава от капиталиста част от наличните вече средства за живот. За какво му служат тези средства за живот? За непосредствена консумация. Но щом изконсумирам дадени средства за живот, те са вече безвъзвратно загубени за мен, освен ако не използвам времето, през което тези средства са поддържали моя живот, за производство на нови средства за живот, за да създам с труда си нови стойности на мястото на стойностите, които изчезват при консумацията. Но тъкмо тази благородна възпроизводителна сила работникът отстъпва на капиталиста в замяна на получените средства за живот. Следователно за него самия тя е загубена.

Да вземем следния пример: арендаторът плаща на своя надничар 5 гроша на ден. За тия 5 гроша надничарят работи цял ден по нивите на арендатора и му осигурява така доход от 10 гроша. Арендаторът не само си възстановява стойностите, които дава на надничаря, но ги и удвоява. Следователно тия 5 гроша, които е дал на надничаря, той е използвал, консумирал плодотворно, производително. За 5-те гроша той е купил именно труда и силата на надничаря, които произвеждат земеделски продукти с двойна стойност и превръщат 5-те гроша в 10 гроша. А надничарят, в замяна на своята производителна сила, действието на която именно е отстъпил на арендатора, получава 5 гроша и ги разменя срещу средства за живот, които той по-бързо или по-бавно изконсумира. Следователно тия 5 гроша са консумирани двойко: *производително* за капитала, тъй като са разменени срещу работна сила, която е произвела 10 гроша, и *непроизводително* за работника, тъй като те са разменени срещу средства за живот, които са изчезнали завинаги и стойността на които той може отново да получи само като повтори същата размяна с арендатора. И тъй, *капиталът предполага наемния труд, а наемният труд предполага капитала. Те се обуславят взаимно, те се пораждат взаимно.*

Работникът в памучна фабрика само памучни платове ли произвежда? Не, той произвежда капитал. Той произвежда стойности, които отново служат да господствуват над труда му и посредством него да създават нови стойности.

Капиталът може да се увеличава само като се разменя срещу труд*, само като поражда наемен труд. Наемният труд** може да

* В изданието от 1891 г. вместо думата „труд“ е напечатано: „работна сила“. *Ред.*

** В изданието от 1891 г. вместо думите „Наемният труд“ е напечатано: „Работната сила на наемния работник.“ *Ред.*

се разменя срещу капитал само като увеличава капитала, само като засилва властта, чийто роб е той. *Загова увеличение на капитала е увеличение на пролетариата, т. е. на работническата класа.*

Значи интересите на капиталиста и на работника *са еднакви* — твърдят буржоата и техните икономисти. И действително! Работникът загива, ако капиталът не му даде работа. Капиталът загива, ако не експлоатира труда*, а за да го експлоатира, трябва да го купи. Колкото по-бързо се увеличава предназначеният за производство капитал, производителният капитал, следователно, колкото повече процъфтява индустрията, колкото повече се обогатява буржоазията, колкото по-добре се развиват сделките — толкова повече работници са необходими на капиталиста, толкова по-скъпо се продава работникът.

Необходимото условие за едно сносно положение на работника е следователно *възможно най-бързо нарастване на производителния капитал.*

Но какво е нарастване на производителния капитал? Това е нарастване на властта на натрупания труд над живия труд, нарастване на господството на буржоазията над работническата класа. Ако наемният труд произвежда господстващото над него чуждо богатство, враждебната нему сила, капитала, то от него той получава обратно средства за работа [Beschäftigungsmittel], т. е. средства за живот, при условие, че той отново върне в част на капитала, в лост, който отново хвърля капитала в ускорено движение на нарастване.

*Твърдението, че интересите на капитала и интересите на труда** са едни и същи, в действителност значи само следното: капитал и наемен труд са две страни на едно и също отношение. Едната обуславя другата, тъй както лихварят и прахосникът се обуславят взаимно.*

Докато наемният работник е наемен работник, съдбата му зависи от капитала. Това е прехвалената общност на интересите на работника и капиталиста.

* В изданието от 1891 г. вместо думата „труда“ е напечатано: „работна сила“. *Ред.*

** В изданието от 1891 г. вместо думите „интересите на труда“ е напечатано: „интересите на работниците“. *Ред.*

IV

Кьолн, 7 април. Когато капиталът расте, расте и количеството на наемния труд, расте броят на наемните работници, с една дума — господството на капитала се разширява върху повече хора. Да предположим най-благоприятния случай: когато расте производителният капитал, расте и търсенето на труд. Следователно повишава се цената на труда, работната заплата.

Една къща може да бъде голяма или малка, но докато околните къщи са също тъй малки, тя задоволява всички обществени изисквания за едно жилище. Но ако до малката къща се издигне дворец, тя се смалва до колиба. Сега къщичката ще показва, че нейният притежател не може да предявява никакви изисквания или че може да предявява само най-скромни изисквания; колкото и къщичката да увеличава размера си с прогреса на цивилизацията, ако съседният дворец се увеличава в същия или дори в по-голям размер, обитателят на сравнително малката къща ще се чувства между своите четири стени все по-неуютно, все по-незадоволен и по-потиснат.

Едно забележимо увеличение на работната заплата предполага бързо нарастване на производителния капитал. Бързото нарастване на производителния капитал предизвиква също и бързо нарастване на богатството и разкоша, на обществените нужди и обществените наслади. Макар че така се увеличават достъпните за работника наслади, доставяното от тях обществено удовлетворение намалява в сравнение с увеличените наслади на капиталиста, недостъпни за работника, и въобще в сравнение с равнището на общественото развитие. Нашите нужди и наслади се пораждаат от обществото; затова ги мерим с обществена мярка, а не с пред-

метите на тяхното задоволяване. Тъй като те имат обществен характер, те са относителни.

Работната заплата въобще се определя не само от количеството стоки, които мога да получи срещу нея. В нея се съдържат различни отношения.

За своя труд* работниците получават преди всичко определена сума пари. Но само тази парична цена ли определя работната заплата?

През XVI век, вследствие откриването на Америка**, в Европа се увеличило намиращото се в обръщение злато и сребро. Затова стойността на златото и среброто паднала по отношение на другите стоки. Но работниците получавали за своя труд*** същото количество сребро в монети, както и преди. Паричната цена на техния труд останала същата, но въпреки това работната им заплата паднала, защото срещу същото количество сребро те получавали по-малко количество други стоки. Това е едно от обстоятелствата, които спомогнали за нарастването на капитала, за възхода на буржоазията в XVI век.

Да вземем друг случай. През зимата на 1847 год., вследствие на лошата реколта, значително се повишиха цените на най-необходимите средства за живот — зърнени храни, месо, масло, сирене и др. Да приемем, че работниците получаваха същата сума пари за своя труд*, както и преди. Не беше ли паднала тяхната работна заплата? Разбира се, че беше паднала. За същите пари те получаваха по-малко хляб, месо и т. н. Тяхната работна заплата падна не защото стойността на среброто се беше намалила, а защото стойността на средствата за живот се беше увеличила.

Да приемем, най-после, че паричната цена на труда остава същата, докато цената на всички земеделски и индустриални стоки пада вследствие употребата на нови машини или вследствие благоприятен сезон и т. н. Сега работниците ще могат да купят за същите пари повече стоки от всякакъв вид. Следователно тяхната работна заплата се е повишила именно защото не се е изменила нейната парична стойност.

И така, паричната цена на труда, номиналната работна заплата, не съвпада с реалната работна заплата, т. е. с количеството

* В изданието от 1891 г. вместо думите „за своя труд“ е напечатано: „за своята работна сила“. *Ред.*

** В изданието от 1891 г. вместо думите „откриването на Америка“ е напечатано: „откриването в Америка на по-богати и лесно разработваеми източници“. *Ред.*

*** В изданието от 1891 г. вместо думите „за своя труд“ е напечатано: „за своята работна сила“. *Ред.*

стоки, което действително се получава в замяна на работната заплата. Затова, когато говорим за увеличаване и намаляване на работната заплата, трябва да имаме предвид не само паричната цена на труда, не само номиналната работна заплата.

Но нито номиналната работна заплата, т. е. паричната сума, за която работникът се продава на капиталиста, нито реалната работна заплата, т. е. количеството стоки, което той може да купи за тия пари, не изчерпват съдържащите се в работната заплата отношения.

Работната заплата освен това се определя преди всичко от нейното отношение към печалбата на капиталиста — това е сравнителна, относителна работна заплата.

Реалната работна заплата изразява цената на труда по отношение цената на другите стоки, а относителната работна заплата изразява цената на непосредствения труд по отношение на цената на натрупания труд, относителната стойност на наемния труд и капитала, взаимната стойност на капиталиста и работника*.

Реалната работна заплата може да остане същата, може дори да се увеличи и все пак относителната работна заплата може да падне. Да предположим например, че цената на всички средства за живот са паднали с $\frac{2}{3}$, докато надницата е паднала само

* В изданието от 1891 г. Енгелс е изменил част от абзаца от думите: „а относителната работна заплата“ така: „а относителната работна заплата изразява оня дял, който непосредственият труд получава от новопроизведената от него стойност, в сравнение с дела, който натрупаният труд, капиталът, получава от тази стойност.“

По-горе, стр. 14 [виж настоящия том, стр. 431. *Ред.*] казахме: „Работната заплата не е дял на работника в произведената от него стока. Работната заплата е част от намиращи се вече в наличие стоки, с която капиталистът си купува определено количество производителна работна сила.“ Но капиталистът трябва да си възстанови тази работна заплата от полученото от продажбата на продукта, произведен от работника; трябва да я възстанови така, че по правило да му остане излишък над направените от него производствени разходи, т. е. печалба. За капиталиста продажната цена на произведената от работника стока се състои от три части: *първо*, от част, която възстановява цената на авансираните от него сурови материали и на изхбяването на сечивата, машините и другите средства на труда, които също е авансирал; *второ* — от част, която възстановява авансираната от капиталиста работна заплата, и, *трето*, излишък над всичко това, т. е. печалбата на капиталиста. Докато първата част възстановява само *съществуващи по-рано стойности*, ясно е, че и възстановяването на работната заплата, и излишъкът, т. е. печалбата на капиталиста, се вземат изцяло от *новата стойност, създадена от труда на работника* и прибавена към стойността на суровите материали. И в този смисъл, за сравняването им, ние можем да разгледаме и работната заплата, и печалбата като дялове в продукта, произведен от работника.“ *Ред.*

с $\frac{1}{3}$, например от 3 на 2 франка. Макар че с тия два франка работникът може да има на разположение по-голямо количество стоки, отколкото по-рано с 3 франка, все пак неговата работна заплата е намалела по отношение печалбата на капиталиста. Печалбата на капиталиста (например на фабриканта) се е увеличила с един франк, т. е. за по-малка сума разменни стойности, които капиталистът плаща на работника, работникът трябва сега да произведе по-голяма сума разменни стойности, отколкото преди. Стойността на капитала се е увеличила в сравнение със стойността на труда*. Разпределението на общественото богатство между капитал и труд е станало още по-неравномерно. Със същия капитал сега капиталистът командува по-голямо количество труд. Властта на класата на капиталистите над работническата класа е нараснала, общественото положение на работника се е влошило, снижило се е с една степен в сравнение с положението на капиталиста.

И тъй, какъв е общият закон, който определя намаляването и увеличаването на работната заплата и на печалбата по отношение една към друга?

Работната заплата и печалбата се намират в обратно съотношение една към друга. Делът на капитала, печалбата, се увеличава в същата пропорция, в каквата се намалява делът на труда, надницата, и обратно. Печалбата се увеличава в същия размер, в какъвто се намалява работната заплата, и се намалява в същия размер, в какъвто се увеличава работната заплата.

Може би някой ще възрази, че капиталистът може да спечели, като размени изгодно своите продукти с други капиталисти, като се увеличи търсенето на неговата стока било вследствие откриването на нови пазари, било вследствие кратковременно увеличаване нуждите на старите пазари и т. д.; че печалбата на капиталиста следователно може да се увеличи за сметка на други капиталисти, независимо от увеличаването и намаляването на работната заплата, разменната стойност на труда**; или че печалбата на капиталиста може да се увеличи и вследствие подобрене на оръдията на труда, вследствие нови начини за изпълване на природните сили и т. н.

Преди всичко трябва да се признае, че резултатът остава същият, макар че е постигнат по обратен път. Наистина печал-

* В изданието от 1891 г. вместо думите „Стойността на капитала се е увеличила в сравнение със стойността на труда“ е напечатано: „Делът на капиталиста се е увеличил в сравнение с дела на труда.“ *Ред.*

** В изданието от 1891 г. вместо думата „труда“ е напечатано: „работната сила“. *Ред.*

бата се е увеличила не защото работната заплата е паднала, обаче работната заплата е паднала от това, че печалбата се е увеличила. Със същото количество труд* капиталистът е закупил по-голямо количество разменни стойности, без да е платил при това по-скъпо за труда; това значи следователно, че трудът се заплаща по-евтино в сравнение с чистия доход, който носи на капиталиста.

Да напомним тук, че въпреки колебанията на стоковите цени средната цена на всяка стока — пропорцията, в която тя се разменя с други стоки — се определя от нейните *производствени разходи*. Затова увеличенията на печалбата на едни капиталисти за сметка на други капиталисти се изравняват взаимно в рамките на капиталистическата класа. Усъвършенствуването на машините или новите начини за прилагане на природните сили в производството способствуват да се създаде в дадено работно време със същото количество труд и капитал по-голямо количество продукти, но съвсем не и по-голямо количество разменни стойности. Ако прилагайки предачната машина, мога да произведа за един час двойно повече прежда, отколкото се е произвеждало до изнамирането на машината, напр. 100 фунта вместо 50, то в замяна на тези 100 фунта не ще получа** повече стоки, отколкото преди за 50 фунта, защото производствените разходи са паднали наполовина или защото със същите разходи мога да произведа двойно повече продукти.

И, най-после, в каквото и съотношение класата на капиталистите, буржоазията — в една страна или на целия световен пазар — да разпределя помежду си чистия доход от производството, общата сума на този чист доход е винаги само сумата, с която натрупаният труд е увеличен изцяло от живия*** труд. Следователно общата сума расте в същата пропорция, в каквато трудът увеличава капитала, т. е. в същата пропорция, в каквато печалбата се увеличава в сравнение с работната заплата.

И така, виждаме, че ако останем в *предела на отношенията между капитал и наемен труд, интересите на капитала и интересите на наемния труд са напълно противоположни*.

Бързо нарастване на капитала е равносилно на бързо нарастване на печалбата. Печалбата може да нараства бързо само

* В изданието от 1891 г. вместо думата „труд“ е напечатано: „чужд труд“. *Ред.*

** В изданието от 1891 г. след думата „получа“ е прибавено: „средно за повече или по-малко време“. *Ред.*

*** В изданието от 1891 г. вместо думите „живия труд“ е напечатано: „непосредствения труд“. *Ред.*

ако разменната стойност* на труда, ако относителната работна заплата намалява също тъй бързо. Относителната работна заплата може да пада дори и когато едновременно с номиналната работна заплата, с паричната стойност на труда се покачва и реалната работна заплата, стига да не се покачва в същата степен както печалбата. Ако напр. в благоприятни времена работната заплата се увеличи с 5%, а печалбата — с 30%, то сравнителната, относителната работна заплата *не се е увеличила, а се е намалила*.

Следователно, когато с бързото нарастване на капитала се увеличава и доходът на работника, то същевременно се увеличава и обществената пропаст която разделя работника от капиталиста, а с това се увеличава и властта на капитала над труда, зависимостта на труда от капитала.

Твърдението, че работникът има интерес от бързо нарастване на капитала, значи само следното: колкото по-бързо работникът увеличава чуждото богатство, толкова по-тъсти трохи отпадат за него, толкова повече работници ще получават работа и ще бъдат създавани, толкова повече ще се умножава броят на зависимите от капитала роби.

И тъй, видяхме следното:

Дори и *най-благоприятното положение* за работническата класа, *възможно най-бързото нарастване на капитала*, колкото и да подобрява материалното съществуване на работника не премахва противоположността между неговите интереси и интересите на буржоата, на капиталиста. *Печалба и работна заплата остават в обратен съотношение една към друга*.

Ако капиталът нараства бързо, работната заплата може да се увеличи; но несравнено по-бързо се увеличава печалбата на капитала. Материалното положение на работника се е подобрило, но за сметка на неговото обществено положение. Обществената пропаст, която го отделя от капиталиста, се е разширила.

На края:

Твърдението, че най-благоприятно условие за наемния труд е възможно най-бързото нарастване на производителния капитал, значи само следното: колкото по-бързо работническата класа умножава и увеличава враждебната на нея власт, господстващото над нея чуждо богатство, толкова по-благоприятни условия тя получава да работи отново за умножаване на буржоазното богатство, за увеличаване властта на капитала, при което работникът получава удовлетворението, че сам си кове златните вериги, с които буржоазията го влече след себе си.

* В изданието от 1891 г. вместо „разменната стойност на труда“ е напечатано: „цената на труда“. *Ред.*

V

Кьолн, 10 април. Но действително ли нарастването на производителния капитал и покачването на работната заплата са взаимно така неразривно свързани, както твърдят буржоазните икономисти? Не бива да им вярваме всичко. Не бива да им вярваме дори и това, че колкото по-тлъст е капиталът, толкова по-добре се угоява робът му. Буржоазията е достатъчно просветена, тя е твърде пресметлива, за да споделя предразсъдъците на феодала, който се перчи с блясъка на слугите си. Условията на съществуване на буржоазията я заставят да бъде пресметлива.

Затова трябва по-отблизо да изследваме въпроса:

Как влияе нарастването на производителния капитал върху работната заплата?

Когато производителният капитал на буржоазното общество общо взето нараства, извършва се едно по-многогранно натрупване на труд. Капиталите се увеличават по брой и по размер.* Увеличението на капиталите засилва конкуренцията между капиталистите. Нарастващият размер на капиталите дава възможност да се изведат на индустриалното полесражение по-огромни армии от работници с по-гигантски оръжия за борба.

Един капиталист може да измести друг и да завладее капитала му само ако продава по-евтино. А за да може да продава по-евтино, без да се разори, той трябва да произвежда по-евтино, т. е. да увеличи производителната сила на труда колкото е възможно повече. Производителната сила се увеличава обаче преди всичко чрез по-голямо разделение на труда, чрез по-всестранно

* В изданието от 1891 г. вместо думите „Капиталите се увеличават по брой и размер“ е отпечатано: „Увеличава се броят на капиталистите и размерът на техния капитал.“ *Ред.*

приложение и постоянно усъвършенствуване на машините. Колкото по-голяма е армията от работници, в която трудът е разделен, в колкото по-огромен размер се прилагат машините, толкова повече намаляват относително производствените разходи, толкова по-производителен става трудът. Затова между капиталистите се поражда всестранно съперничество да увеличават разделението на труда и употребата на машините и да ги използват във възможно най-голям размер.

Но след като един капиталист вследствие по-широкото разделение на труда, вследствие употребата на нови машини и тяхното усъвършенствуване, вследствие по-изгодно и по-широко използване на природните сили има възможност със същото количество труд или натрупан труд да произвежда по-голямо количество продукти, стоки, отколкото неговите конкуренти, като напр. в същото време, в което неговите конкуренти изтъкават половин аршин платно, той произвежда цял аршин платно — как ще постъпи този капиталист по-нататък?

Той би могъл да продава половин аршин платно все още на старата пазарна цена, но така той не ще може да изтласка противниците си от пазара и да увеличи своя пласмент. А неговата потребност за пласмент се е увеличила в същия размер, в какъвто се е увеличило и неговото производство. Наистина създадените от него по-мощни и по-скъпи производствени средства му дават възможност да продава стоките си по-евтино, обаче същевременно те го *заставят* да продава повече стоки, да завоюва за своите стоки несравнено *по-голям* пазар; затова нашият капиталист ще продава половин аршин платно по-евтино, отколкото неговите конкуренти.

Но капиталистът не ще продава цял аршин на същата цена, на каквато неговите конкуренти продават половин аршин, макар че производството на цял аршин не му струва повече, отколкото на другите производството на половин аршин. Иначе той не би получил никаква добавъчна печалба, а само би си върнал при размяната производствените разходи. Неговият евентуално по-голям доход ще произлиза от това, че той е пуснал в движение по-голям капитал, а не от това, че неговият капитал е увеличил стойността си повече от другите капитали. Освен това той би постигнал желаната цел, ако определи цената на своята стока само няколко процента по-ниско от конкурентите си. Като *подбива цените* на своите конкуренти, той ги измества от пазара или им отнема поне част от техния пласмент. И, най-после, нека си припомним, че текущата цена е винаги *по-висока* или *по-ниска* от *производствените разходи* в зависимост от това, дали продажбата

на стоката става в благоприятен или неблагоприятен за индустрията сезон. Според това, дали пазарната цена на един аршин платно е по-ниска или по-висока от обичайните му производствени разходи, ще се менят и процентите, с които капиталистът, който е приложил нови, по-плодотворни производствени средства, ще продава над действителните си производствени разходи.

Но *привилегията* на нашия капиталист не е дълготрайна; други, съпернически с него капиталисти въвеждат същите машини, същото разделение на труда в същия или в още по-широк размер и тези нововъведения намират такова всеобщо разпространение, че цената на платното пада не само *под старите*, но и *под новите му производствени разходи*.

Така капиталистите се оказват един към друг в същото положение, в което се намираха *преди* въвеждането на новите производствени средства, и ако те с тези средства можеха да доставят двойно количество продукти на същата цена, то *сега* са принудени да продават двойно количество продукти *под* старата цена. Върху базата на тези нови производствени разходи отново започва старата игра: още по-голямо разделение на труда, още повече машини, още по-широко експлоатране на това разделение на труда и на тези машини. И конкуренцията отново ще предизвика същото противодействие на този резултат.

Виждаме как начинът на производство, средствата за производство постоянно се преобразуват, революционизират, как *разделението на труда неизбежно води към още по-голямо разделение на труда, прилагането на машини — към още по-широко прилагане на машини, производството в крупен мащаб — към производство в още по-крупен мащаб*.

Това е законът, който постоянно изтласква буржоазното производство от старите му релси и принуждава капитала да напъга производителните сили на труда, *защото* ги е напрегнал вече — закон, който не дава спокойствие на капитала и постоянно му нашепва: Напред! Напред!

Това е същият закон, който в рамките на периодичните колебания в търговията неизбежно изравнява цената на дадена стока към нейните *производствени разходи*.

Каквито и мощни средства за производство да прилага капиталистът, конкуренцията ще направи прилагането на тия производствени средства всеобщо — и от момента, когато тяхната употреба стане всеобща, единственият резултат от по-голямата плодовитост на неговия капитал ще бъде това, че за *същата цена* сега той трябва да доставя 10, 20, 100 пъти повече продукти, отколкото

преди. Но тъй като той ще трябва да пласира може би 1,000 пъти повече, за да уравни по-ниската продажна цена с по-голямо количество пласирани продукти; тъй като сега му е необходима по-масова продажба не само за да спечели*, но и за да възстанови производствените разходи (самите оръдия на труда, както видяхме, все повече поскъпват), и тъй като тази масова продажба е станала жизнен въпрос не само за него, но и за съперниците му — то старата борба започва отново, и то толкова по-ожесточено, колкото по-плодовити са изобретените вече производствени средства. Следователно разделението на труда и прилагането на машини ще продължи да се развива в несравнено по-голям размер.

Каквато и да е мощта на прилаганите средства за производство, конкуренцията се стреми да отнеме от капитала златните плодове на тази мощ, като снижава цената на стоката до производствените разходи, следователно — в същата степен, в която може да се произвежда по-евтино, т. е. със същото количество труд да се произвежда повече — тя прави по-евтиното производство, доставянето на все по-големи количества продукти за същата ценова сума неотменим закон. Така капиталистът не би спечелил нищо от своите усилия освен задължението да произвежда повече стока в същото работно време, с една дума, *по-трудни условия за нарастване стойността на неговия капитал*. Затова, докато конкуренцията постоянно го преследва със своя закон за производствените разходи и всяко оръжие, което той кове против съперниците си, се обръща против самия него, капиталистът постоянно се стреми да надхитри конкуренцията, като на мястото на старите машини и старото деление на труда безспирно въвежда нови, по-скъпи, но по-евтино произвеждащи машини и ново деление на труда, без да чака, докато вследствие на конкуренцията тези нововъведения остаряват.

Да си представим сега, че тази трескава дейност обхваща *едновременно целия световен пазар* — и ще разберем как нарастването, акумулацията и концентрацията на капитала водят към непрекъснато, само себе си изместващо и във все по-огромни размери осъществявано деление на труда, прилагане на нови машини и усъвършенствуване на старите.

Но как тези обстоятелства, които са неотделими от нарастването на производителния капитал, влияят върху определянето на работната заплата?

* В изданието от 1891 г. вместо думата „спечели“ е напечатано: „спечели повече“. *Ред.*

По-голямото *разделение на труда* дава възможност на *един* работник да извършва работата на 5, 10, 20 души; значи то увеличава конкуренцията между работниците 5, 10, 20 пъти. Конкуренцията между работниците се изразява не само в това, че някой от тях се продава по-евтино от другия; тя се изразява и в това, че *един* работник извършва работата на 5, 10, 20 души; и въвежданото от капитала и все по-разширявано *разделение на труда* принуждава работниците към този вид конкуренция.

По-нататък: колкото повече се увеличава *разделението на труда*, толкова повече се *опростява* трудът. *Особената сръчност* на работника става ненужна. Той се превръща в проста, еднообразна производителна сила, от която не се изискват особени физически или умствени способности и навици. Неговият труд става достъпен за всички. Затова от всички страни го натискат конкуренти — и нека тук напомним, че колкото една работа е по-проста и по-лесно се научава, колкото по-малко производствени разходи изисква нейното усвояване, толкова по-ниско пада работната заплата, защото тя, както цената на всяка друга стока, се определя от производствените разходи.

Следователно, колкото трудът става по-неудовлетворителен и по-досаден, толкова повече се увеличава конкуренцията и се намалява работната заплата. Работникът се стареа да запази размера на работната си заплата, като работи повече: било като се труди повече часове, било като произвежда повече в един час. Заставен от нуждата, той засилва така още повече гибелните последици от разделението на труда. Резултатът е: *колкото повече той работи, толкова по-малка заплата получава* — по простата причина, че колкото повече работи, толкова по-силна конкуренция той създава на другарите си по работа и така ги превръща в свои конкуренти, които се предлагат на същите лоши условия, както и той самият; следователно по простата причина, че в края на краищата той създава конкуренция *на самия себе си като член на работническата класа.*

Машините предизвикват същите последици в много по-широк размер, като изместват сръчни работници с несръчни, мъже — с жени, възрастни — с деца; когато се въвеждат машини за пръв път, работниците на ръчния труд масово се изхвърлят на улицата, а когато се усъвършенствуват, подобряват и заменят машините с по-производителни машини, тогава се уволняват съответни отделни групи работници. По-горе обрисовахме в бегли черти индустриалната война на капиталистите помежду им; *особеност на тази война е, че сраженията в нея се печелят не толкова с увеличение, колкото с намаление на работническата армия. Пълковод-*

ците, капиталистите, се състезават помежду си кой може да уволни повече индустриални войници.

Наистина буржоазните икономисти казват, че работниците, станали излишни поради машините, намирали работа в нови отрасли на производството.

Те не се осмеляват да твърдят направо, че в новите отрасли на труда намират подслон същите работници, които са уволнени. Фактите говорят твърде силно против тая лъжа. Собствено те твърдят само, че за *други съставни части на работническата класа*, напр. за оная част от младото работническо поколение, която вече е била готова да навлезе в загиналия отрасъл на индустрията, ще се открият нови възможности за работа. Това е, разбира се, голямо утешение за отпадналите работници. На господата капиталистите не ще липсва свежа, годна за експлоатация кръв и плът — и те предоставят на мъртвите да погребват своите мъртъвци. Това е една утеха, която буржоата намират по-скоро за себе си, отколкото за работниците. Защото ако машините биха унищожили цялата класа наемни работници — какви ужасни времена да биха настъпили за капитала, който без наемен труд престава да бъде капитал!

Но да допуснем, че както изместените непосредствено от машините работници, така и цялата част от младото поколение, която е разчитала вече на работа в дадения отрасъл, *намерят нова работа*. Може ли да се вярва, че новата работа ще се заплаща тъй високо, както изгубената? *Това би противоречило на всички икономически закони*. Видяхме, че съвременната индустрия води към постоянно заменяване на по-сложна, по-висша работа с по-опростена, по-низша.

Следователно как би могла една работническа маса, изхвърлена от машините от даден индустриален отрасъл, да намери убежище в друг отрасъл, освен ако не е *заплащана по-ниско, по-лошо?*

Като изключение се сочат работниците, заети с производство на самите машини. Казва се, че щом в индустрията се употребяват повече машини, то броят на машините неизбежно ще се увеличава, следователно ще расте и производството на машини, а заедно с това и броят на заетите в това производство работници; при това работниците, заети в тоя отрасъл на индустрията, били квалифицирани, дори образовани работници.

След 1840 г. това твърдение, и дотогава вярно само наполовина, изгуби всякаква сянка на правдивост, защото за производството на машини все по-всестранно се употребяват машини, не повече и не по-малко, отколкото за производството на памучна прежда; а работниците в машинните фабрики в сравнение с тъй

съвършените машини могат да играят ролята само на съвсем прости машини.

Но вместо измествения от машините мъж фабриката може би дава работа на три деца и на една жена! А нима заплатата на мъжа не би трябвало да стигне за препитанието на трите деца и жената? Нима минимумът на работната заплата не би трябвало да бъде достатъчен за издържане и размножаване на рода? Какво доказват следователно тези любими буржоазни фрази? Само едно: че за да се осигури съществуването на едно работническо семейство, сега се употребяват четири пъти повече работнически живота, отколкото преди.

Да резюмираме: *Колкото повече нараства производителният капитал, толкова повече се разширява разделението на труда и употребата на машини. Колкото повече се разширява разделението на труда и употребата на машини, толкова повече се засилва конкуренцията между работниците, толкова повече намалява тяхната работна заплата.*

А при това работническата класа се попълва и от по-горните слоеве на обществото; в редовете на пролетариата попадат редица дребни индустриалци и дребни рентиери, на които не остава нищо друго, освен по-скоро да дигнат ръцете си редом с ръцете на работниците. Така гората от ръце, прострени нагоре и търсещи работа, става все по-гъста, а самите ръце — все по-мършави.

От само себе си се разбира, че дребният индустриалец не може да издържи войната*; едно от първите условия на която е да произвежда в постоянно разширяващ се размер, т. е. да бъде именно едър, а не дребен индустриалец.

Също тъй не се нуждае от по-нататъшни пояснения и обстоятелството, че лихвата от капитала намалява в същата степен, в каквато се увеличава масата и броят на капитала, т. е. в каквато нараства капиталът, че затова дребният рентиер не може да живее повече от своята рента и е принуден да се насочи към индустрията, т. е. да увеличи редовете на дребните индустриалци, а с това и броя на кандидатите за пролетарии.

И, най-после, колкото повече гореописаното развитие застава капиталистите все по-широко да експлоатират съществуващите вече огромни производствени средства и за тая цел да приведат в движение всички пружини на кредита, толкова повече зачестяват земетръсите**, при които търговският свят се запаз-

* В изданието от 1891 г. вместо думата „войната“ е напечатано: „индустриалните земетръси“. *Ред.*

** В изданието от 1891 г. вместо думата „войната“ е напечатано „борбата“. *Ред.*

ва само като жертвува на подземните богове част от богатствата, продуктите, дори и от производителните сили — с една дума, увеличават се *кризите*. Те зачестяват и стават все по-остри, защото колкото повече расте количеството на продуктите, следователно и нуждата от разширени пазари, толкова повече се стеснява световният пазар, толкова по-малко пазари* остават за експлоатация, тъй като всяка преходна криза е въвлякла в световната търговия някой нов или дотогава само повърхностно експлоатиран пазар. Но капиталът не само *живее* от труда. Като знатен варвар робовладелец той отнася със себе си в гроба трупове на своите роби — цели катакомби от работници, загинали през кризите. И така виждаме: *ако капиталът расте бързо, то несравнено по-бързо расте конкуренцията между работниците, т. е. колкото по-бързо расте капиталът, толкова повече намаляват относително източниците за работа, средствата за живот на работническата класа; и все пак бързото нарастване на капиталта е най-благоприятното условие за наемния труд.*

(Продължението следва)²⁹⁹

Написано от К. Маркс въз основа на лекция, четена от него през втората половина на декември 1847 г.

Печата се по текста на вестника

Публикувано в „Neue Rheinische Zeitung“, бр. 264—267 и 269; 5—8 и 11 април 1849 г.

* В изданието от 1891 г. вместо думата „пазари“ е напечатано „нови пазари“. Ред.

* ПРЕДАВАНЕТО НА ПОЛИТИЧЕСКИТЕ ЕМИГРАНТИ

Кьолн, 12 април. С издаването на заповеди за арестуването на австрийски, немски и не немски така наречени политически престъпници, особено на Кошут, Бем, Перцел и други унгарски герои, пруското правителство вече показва в каква тясна връзка се намира пруската конституционна свобода с кървавата кралско-императорска военнополова юстиция. Съществуването на entente cordiale* между Потсдам и Олмюц, независимо от въпроса за императорската корона, независимо от немския въпрос, шлезвиг-холщайнския въпрос и другите въпроси, беше факт, който само дипломатстващите литературни критици от „Kölnische Zeitung“ и другите изпечени в измамата печатни органи можеха да не забелязват. Но че entente cordiale ще достигне до последната степен на подлост, до позорното предаване на австрийците политическите емигранти — това е сюрприз, който ни бе поднесен от нашето славно правителство.

Ако Роберт Блум избягаше от Виена в Прусия, пруското правителство щеше да го предаде на неговите палачи.

Пруското правителство предаде на 4 април т. г. на кървавите австрийски кучета от военнополовите съдилища един от съратниците на Роберт Блум, виенския кадет Хьоке. В „Oberschlesische Lokomotive“ е напечатана следната кореспонденция от *Рацнбор*** от 4 април:

„Вчера през деня тук бе докаран от Бреслау със специална кола под полицейски конвой избягалият неотдавна в този град виенски кадет Хьоке, обвинен в държавна измяна заради участието му в октомврийската революция

* — сърдечно съгласие. *Ред.*

** Полско название: Рацнбуж. *Ред.*

във Виена. В писмо до близките си във Виена Хьоке съобщил адреса си в Бреслау. Това писмо изглежда е имало съдбата на много други писма, т. е. било е отворено в една от австрийските пощенски станции, тъй като скоро след това полицейските власти в Бреслау са получили заповед по искане на австрийското правителство да арестуват споменатия Хьоке там, където живее, и да го предадат на австрийците.

Съгласно тази заповед арестуването вчера през деня бе докаран тук под конвой. Много сериозната болест, от която арестуваният страда отдавна, му попречи да продължи пътя, който води до военнополовия съд. Хьоке бе пратен в градския затвор под силна военна охрана, но още днес в 5 часа сутринта той е бил препратен през границата, придружен от двама градски стражари и един жандарм. Прехвалената пруска хуманност при това последното пътуване, което е продължило два и половина часа, не му е разрешила нито веднъж да слезе от колата, което се е налагало от болестното му състояние. Отказали са да му дадат каквото и да било разхладително питие, за купуване на каквото липсвали пари, макар че, според заявлението на арестанта, при арестуването му в Бреслау са му били иззети 80 талера, а пътните разноски, както ни е точно известно, възлизат само (!) на тридесет талера.

Пряк дълг на немските вестници е сериозно да предупредят австрийските емигранти за опасността, на която се излагат, като остават на пруска, а особено на силезийска територия. Старата конвенция за предаване на престъпниците продължава да действа ефикасно. Великият немски основен закон, наричан военнополова юстиция, еднакво се признава и се прилага с възторг както в Прусия, така и в Австрия."

Уроците, които ни дадоха героите на военнополовата юстиция в разните обявени в обсадно положение страни, не бива да отидат напразно. Когато дойде денят на разплатата, демократите от всички нации ще проявят също такава солидарност, каквато проявяват сега тези господа.

Отпадъци от половината Европа — крале и министри — намериха миналата пролет сигурно убежище в Англия.

Ние уверяваме господа Мантойфел, Бранденбург и компания, че при следващата революция, която самите те така енергично се стараят да ускорят, няма да има никакви пречки Англия да предаде тях на победоносния немски народ, горящ от жажда за отмъщение. Гаранции в това отношение има вече и сега.

Написано от Ф. Енгелс на 12 април 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 271. 13 април 1849 г.

ДЕКЛАРАЦИЯ

Кьолн, 14 април. Гражданите *К. Маркс*, *К. Шапер*, *Фр. Анеке*, *Г. Бекер* и *В. Волф* (като заместник) образуваха днес Окръжен комитет на рейнските демократически съюзи.

Гражданите *Маркс*, *Шапер*, *Анеке* и *Волф* направиха следната обща декларация:

„Ние смятаме, че съществуващата организация на демократическите съюзи включва много разнородни елементи, което не може да не пречи на плодотворната дейност в полза на делото.

Ние обаче смятаме, че е за предпочитане по-тясно обединение на работническите съюзи, състоящи се от еднородни елементи; ето защо с настоящото заявяваме, че от днес излизаме от Рейнския окръжен комитет на демократическите съюзи.

Фр. Анеке, К. Шапер, К. Маркс, Г. Бекер, В. Волф (заместник)“

Написано на 14 април 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано във второто издание на
„*Neue Rheinische Zeitung*“.
бр. 273, 15 април 1849 г.

ЗАСЕДАНИЕТО НА ВТОРАТА КАМАРА В БЕРЛИН ОТ 13 АПРИЛ

Кьолн, 19 април. За разнообразие ще се върнем пак към нашата окъпа берлинска втора камера. Тя провери мандатите, прие адресите, съчини регламент и с особен, небивал интерес обсъди един въпрос, който, както се знае, представлява тема на фейлетоните на „Neue Rheinische Zeitung“ — въпроса за германския император³⁰⁰. Всичко това стана съвсем незабелязано поради канонадата при Новара и Пеща и дори „морското сражение“ при Екернфьорд и превземането с атака на укрепленията на Дюпел³⁰¹ направиха по-силно впечатление от всичките речи на десните и левите вкупом в пруското народно представителство.

Но сега, когато почтената камера се занимава с обсъждането на трите закона за запушване на устата³⁰² — закона за плакатите, закона за клубовете и закона за печата, — когато разглеждането на единия от тях, закона за плакатите, вече завърши, въпросът представлява за нас малко по-голям интерес, сега е по-интересно да се проследи как нашите господа депутати правят всичко, което зависи от тях, за да допълнят октроираната конституция.

Да прегледаме стенографския дневник на 26-то заседание от 13 април³⁰³.

Първо депутатът Лисецки прави запитване до правителството по повод на използването на полския ландвер във войната против Дания.

Според член 61 от закона за ландвера ландверът може да бъде мобилизиран само при неочаквано неприятелско нападение върху страната. Цялата организационна структура на ландвера свидетелства, че той изобщо може да бъде използван само

когато редовната армия и запасът се окажат недостатъчни. А сега мобилизират ландвера за война против мъничката Дания, с която може да се справи един армейски корпус от линейните войски!

Но това още не е всичко. Макар че мнимо-немският Познан бе включен в Германския съюз само чрез вероломство и грубо насилие, макар че онази част от Познан, която лежи оттатък знаменитата демаркационна линия³⁰⁴, съгласно всички договори няма абсолютно нищо общо с Германския съюз — все пак властите мобилизират част от изпращания в Шлезвиг ландвер в районите на Познан, които лежат от двете страни на демаркационната линия.

Тези войници на ландвера, *истински поляци* по националност, половината от които дори не влизат в Германския съюз, се изпращат в Шлезвиг, за да бъдат убивани там като *германски* имперски войници с *германска* черно-червено-златна имперска кокарда на каските, за славата на *Германия!*

Изохода от „германската война“ в Ломбардия решиха хърватите; изохода от „германската“ борба против Виена решиха чехите, русините и пак хърватите; изохода от „германската“ война в Шлезвиг ще решат *поляците*. С такива войници се печелят в наши дни „победите на германското оръжие“!

Така изпълнява кралят думата си, дадена на 11 април на поляците чрез своя пълномощен комисар:

„Съобразно с това новобранците, произхождащи от великото Познанско херцогство, да не се зачисляват в силезийските или в други някакви немски полкове и, обратно, немските новобранци да не се зачисляват в полски полкове. Обучаването на войските и командването им да става на техните езици... полската армия от всички родове войски трябва да стане *напълно самостоятелна единица*“ и т. н.

За всичко това Лисецки говори със спокоен, но решителен тон. В края на речта си той обръща вниманието на събранието върху особената злонамереност, изразила се в това, че три батальона на ландвера са били набрани тъкмо в онази единствена провинция, която миналата година пострада тежко от гражданската война, наложена ѝ от Прусия.

Думата се дава на военния министър г-н Щрота.

Г-н министърът прави пред събранието обширен доклад относно това, че „цялата пруска военна организация се базира на принципа на съединяването на линейните войски с ландвера, който принцип се прокарва при формирането на корпусите и дивизиите, а във военно време важи и за бригадите“, че изпращането „само на линейни войски без ландвер в отделните театри на военните

действия много пречи на органическото съединение на няколко войскове части и създава различни сериозни пречки при мобилизирането на останалите части“ и т. н. Всичко това много допринася еснафите и чиновниците, които заседават в камарата, да получат отлична представа за организацията на „Моята доблестна армия“.

Така да е. Да допуснем, че „линейните войски на Моята доблестна армия“ не могат без „ландвера на Моята доблестна армия“. Да допуснем, че опасната картофена война³⁰⁵ с Дания принуждава правителството да пусне в ход всички хитрости на славната пруска военна система. Но защо именно *поляците* трябваше да станат жертва на тази неизбежност, която се крие в славната пруска военна система?

Как защо — „защото това се оправдава от сегашната обстановка!“

И това е всичко, което научаваме. Така отговаря пруският военен министър на запитванията.

Остава да се отговори още на следния юридически въпрос: не следва ли в германските имперски войни да се използват немски войски? По този въпрос г-н Щрота отговаря:

1) „Великото Познанско херцогство, с изключение на една малка част... влиза в състава на Германия.“

Такъв е пруският превод на миналогодишните фрази, че Познан трябва да стане полски, „с изключение на една малка част“, на пограничната ивица, която трябва да стане германска. Сега положението толкова се е изменило, че могат да се изоставят фразите и в груби изрази да се признае пълната измама.

2) „Делението на военните окръзи в цялото Познанско велико херцогство досега не е било изменяно. Ето защо (!), съобразно с това (!) трите мобилизирани батальона се състоят приблизително наполовина от жители на едната и наполовина от жители на другата страна на демаркационната линия“.

С други думи това значи: цялата комедия с демаркационната линия беше нужна, само за да се включат две трети от Познан в състава на Германия на право, а останалата трета — косвено. А за да се простят най-после поляците с илюзията, че демаркационната линия има някакъв практически смисъл, ние именно сега набрахме нашите имперски войски в онези окръзи, през които минава демаркационната линия.

3) „При използването на мобилизираните в Познанското велико херцогство линейни войски досега не са се вземали под внимание никакви други съображения освен предизвиканите от *държавна целесъобразност*.“

И ако бяха погазени тържествените обещания, дадени през март и април 1848 г. по отношение на линейните войски, защо да не се направи същото по отношение на ландвера? Нима полският войник от ландвера не може да стане също такъв добър „войник на имперските войски“, като полския войник от линейните войски?

Ние сме се ръководили само от „държавна целесъобразност“!

А каква е тази „държавна целесъобразност“?

Тази „целесъобразност“ е много ясна. Искат да отстранят от онези райони, които още не са се сраснали достатъчно с „пруското отечество“ населението, опособно да носи оръжие и преминало военно обучение. Искат да накажат изпадналите в немилост избиратели, които са гласували не в пруски дух. Искат да внушат на тези избиратели по-правилна представа за граждански задължения и за тази цел да ги накарат да минат допълнителен курс на науки в школата на „Моята доблестна армия“. С прუსашко си отношение ще предизвикат някой от омразните избиратели да окаже съпротива, за да ги осъдят след това с най-голямо равнодушие на 15 години каторга или дори може би да ги наградят с олово и барут с помощта на военнополовия съд.

Затова бе мобилизиран ландверът в Познан, както и в част от Рейнската провинция и от Вестфалия. Наистина, господин Щрота не говори за Рейнската провинция, но все пак батальонът на Клевер вече е изпратен в Шлезвиг. Или може би г-н Щрота смята да прокара демаркационна линия и в Рейнската провинция, за да заяви след това: Рейнската провинция, „с изключение на една малка част“, влиза в състава на Вестфалия?

Но онова, което още не е станало, може да стане. Макар досега мобилизацията да не е засегнала по-голямата част от Рейнската провинция, ние знаем все пак, че въпреки всички опровержения *съществува твърдо намерение* да се мобилизира ландверът и на осми корпус, т. е. на Рейнската провинция. Тази мобилизация вече се подготвя и съответната заповед няма да ни накара дълго да я чакаме.

Естествено, и това се предизвиква от „държавна целесъобразност“ и се оправдава от „сегашната обстановка“.

А ако рейнските депутати направят запитване, г-н Щрота ще им отговори така, както отговаря сега на г-н Лисецки: въпросът е „вече фактически изчерпан“, тъй като „рейнската дивизия е вече съсредоточена при Фленсбург“!

След като г-н Щрота свършил речта си, г-н Лисецки поиска думата за фактическа поправка. Но правилникът забранява фак-

тически поправки към отговорите на министрите. И правилникът е прав. Каква е тая несвойствена на прусаки дързост — да се предполага, че отговор на министър може да се нуждае от фактически поправки!

Написано от Ф. Енгелс на 19 април 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung”,
бр. 277, 20 април 1849 г.*

РУСИТЕ

Кьолн, 21 април. Когато преди около 11 месеца започна да излиза „*Neue Rheinische Zeitung*“, той беше първият вестник, който заговори за концентрация на руски войски на източната ни граница. Тогава много добродетелни граждани наричаха това преувеличение, напразна тревога и т. н.

Сега стана ясно дали преувеличавахме или не. Русите, които отначало само пазеха границата си, със засилването на контрареволуцията започнаха да преминават в настъпление. Юнската победа в Париж ги докара в Яш и Букурещ; падането на Виена и на Пеща — в Германщад и Кронщад*.

Преди една година Русия не беше готова за война; тогава в първия момент на панически страх пред всемогъществото на неочакваната революция лесно беше да се изгонят от Полша 30,000—40,000 руска войска и да се създаде свободна Полша. Имаше призови за това, но тези призови не бяха последвани. Дадено бе време на русите да се въоръжат, а сега тяхната армия от 500,000—600,000 души ни обкръжава от Неман до Дунав и Алюта**. Според съобщението на „*Ostsee-Zeitung*“ само покрай пруската граница стоят около 150,000 души; останалите се намират вътре в страната, при границата на Галиция, в Молдавия и Влахия, в Литва, в Подолието и Волиния, в крепостите на Новогеоргиевск (Модлин), Брест-Литовск, Демблин и Замосте, в които според съобщението на „*Ostsee-Zeitung*“ са съсредоточени оръжейни и резервни складове за 250,000 души.

* Румънски названия: Сибю и Брашов. *Ред.*

** Румънско название: Олт. *Ред.*

Същият вестник пише:

„Създаването на продоволствени складове става чрез издаването на принудителни бонове, срещу които всеки собственик на земя е длъжен да достави определено количество продукти, необходими за снабдяването на армията. Идущата година тези бонове ще се приемат срещу данъците. С това следователно се обяснява разпространилият се неотдавна слух, че руското правителство наредило данъците в Полша да се събират една година предварително.“

Как стои въпросът с приемането на тези бонове, научаваме от други източници.

В края на миналата и в началото на тази година полски-ге панове е трябвало да изпълнят огромни доставки, които обаче били отнесени за сметка на данъците. Всички били уверени, че работата ще свърши с това, но сега се оказало, че данъците трябва да бъдат платени предварително до края на текущата година.

Тези насилствени мерки във връзка със онабдяването на армията вече показват какви огромни маси руски войски са съсредоточени в Полша.

Друг вестник — познанският „*Zeitung des Osten*“³⁰⁶ — съобщава на 13 април от Познан:

„Числеността на руските войски на запад е: в Полското царство се намира корпусът на Ридигер; половината от четвъртия корпус на Ридигер заедно с резервите брой общо около 120,000 души. В Литва е разположен така нареченият гренадерски корпус (бившият корпус на Шаховски) и част от първи корпус. Гвардията трябваше да пристигне по-късно — няколко месеца вече се говори за нейното пристигане. Във Волиния, където в Дубно се намира щабът, е разположена останалата част от четвърти Чегодаевски полк. При Киев е разположен втори спомогателен корпус, в Кременц — подвижният корпус (на Павлов) от 6,000—8,000 души. Най-последно, в Молдавия и Влахия е разположен корпусът, на Лидерс, който брой 65,000 души.“

С каква цел са съсредоточени тези войски тук, обясняват доста наивно самите те:

„Руските редници, както и офицери са по-откровени в разговорите. Интересно е, че на въпроса, защо стоят на границата, всички те дават един и същ отговор, а именно: нашият император е шурей на пруския крал. След като русите разбиха французите във великата война, цялата земя до Париж принадлежеше на императора; той възложи управлението на различни малки немски князе (Fürsten), а за главен военен губернатор назначи своя шурей, пруския княз. Сега французите и немците са се разбунтували и немските князе, както и главният губернатор, са помолили императора за помощ — ето защо ние сме тук на границата. Ако спокойствието не се възстанови скоро, ние ще преминем границата и ще възстановим реда.“

Но и това не е още всичко. Император Николай е заповядал да се проведе нов рекрутски набор по 8 души на хиляда в

западната част на империята. Към заповедта е приложен списък на 21 губернии, в които трябва да бъдат набрани новобранците.

Такова е положението оттатък границата. Половин милион въоръжени и организирани варвари само чакат подходящ момент, за да нападнат Германия и да ни превърнат в крепостни на православния цар.

Тъй както Трансилвания веднъж вече беше заета от русите, тъй както днес се иска 30,000 руси да навлязат в същата област и още 30,000 да бъдат изпратени през Галиция, тъй както банатските сърби също молят православния цар за помощ — точно така ще бъде и у нас. Ние ще доживеем правителството и буржоазията да *повикат в нашата страна русите*, както неодавна стана в Трансилвания. Нататък вървят работите. Победата на контрареволуцията във Виена и Берлин още не ни е подействувала достатъчно силно. Но когато Германия опита руския камшик, тогава поведението ѝ ще стане малко по-друго.

Русите са истински освободители на Германия — казвахме ние през юни миналата година³⁰⁷. Повтаряме това и сега, но сега вече не само ние го казваме!

Написано от Ф. Енгелс на 21 април 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 279, 22 април 1849 г.*

ДЕБАТИТЕ ПО ЗАКОНА ЗА ПЛАКАТИТЕ

1

Кьолн, 21 април. Връщаме се към заседанието от 13 април. След отговора на министъра на запитването на депутата Ли-сецки камарата минава към дебати по *закона за плакатите*.

Г-н Роршайд прочита доклада на централната комисия, след което г-н Везендонк внася предложение за отхвърляне на правителствения проект en bloc*.

Г-н Арним (граф) взема думата. Внесеното предложение — казва той — е недопустимо. То е равносилно на предложение за минаване към другите въпроси от дневния ред. Но по отношение на правителствени законопроекти не можело да се вземат решения за минаване към дневен ред. Това е твърдо установено от правилника.

Едва сега господа левите разбрали с каква цел десните внесоха в правилника член 53. По отношение на правителствените законопроекти камарата няма право да взема решение за минаване към дневен ред. Този на глед невинен пункт значи обаче ни повече, ни по-малко: вие нямате право да отхвърляте който и да било правителствен законопроект en bloc, а сте длъжни да обсъждате всеки отделен член на този законопроект, па били те и хиляда.

Това възмутило дори депутатите от центъра. След продължителна дискусия, през време на която всяка от страните проявява своята изобретателност в тълкуването на правилника, председателят най-после минава към по-нататъшното обсъждане, като обявява предложението на Везендонк за допустимо.

* — изцяло. *Ред.*

Думата се дава на г-н Руп, великия Руп, същия онзи Руп, който някога бе уволнен от длъжност, бе преследван и хулен от страна на всички вестници и бе изключен от блаженопочившия съюз на Густав-Адолф³⁰⁸. Г-н Руп произнася реч, след която според не по-малко великия и не по-малко просветен* берлински „National-Zeitung“ левите едва ли ще могат нещо да добавят не само в общите дебати, но и в дебатите по отделните въпроси. Но да разгледаме тази изчерпателна реч на „приятеля на светлината“ Руп, която е продукт на чистия разум.

Тази изчерпателна реч е всъщност истинска рожба на духа на „приятелите на светлината“, на духа на „свободните общини“³⁰⁹, т. е. тя не изчерпва нищо освен баналностите, които могат да бъдат казани по повод на плакатите.

Г-н Руп започва речта си с обяснение, че правителството и централната комисия мотивират по различен начин закона за плакатите. Докато правителството смята този закон само за полицейска мярка с цел да се поддържа ред в уличното движение и по естетически съображения, централната комисия, като отхвърля този глупав пруски трик, изтъква на първо място политически мотиви. Това разяснение е прелюдия към патетичната проповед на „приятеля на светлината“.

„Следователно този законопроект безспорно спада към важните въпроси, които трябва да бъдат обсъдени в настоящото събрание. Защото ние естествено няма да пожелаем да кажем“ (ние няма да пожелаем да кажем!), „че за нас е чак толкова (!) безразлично дали на света съществуват няколко плаката повече или по-малко, защото (!) в това именно се състои възвишеният характер на правото и свободата, че дори онова, което изглежда маловажно, когато е свързано с възвишеното, веднага придобива по-високо значение (!!)“.

След като г-н Руп в пастирския си увод установява „възвишения характер“ и „по-високото значение“ на плакатите и настройва слушателите си благочестиво, той спокойно може да даде воля на „неизменно ясно, кристално чисто и плавно“ течешие на своя чист разум.

Отначало г-н Руп прави твърде дълбокомислената забележка, че „много често се случва мерките, които се вземат против въображаеми опасности, да създават реални опасности“.

Тази изтъркана фраза предизвиква ликуване и възторжени викове „браво“ от страна на левицата.

След това г-н Руп със същото дълбокомислие доказва, че законопроектът е в противоречие с ... октроираната конституция, която г-н Руп категорично отказва да признае!

* В оригинала непреводима игра на думи: „lichtfreundlich“ от „Lichtfreund-ede“ — „Приятели на светлината“: *Ред.*

Чудновата е политиката на левите — да се позовават на октроираната конституция и като аргументи против нови ритници да споменават ритниците, получени през ноември!

Ако правителството смята — продължава г-н Руп, — че този законопроект не засяга свободата на печата, а се отнася само до използването на улиците и площадите за разпространение на печатни произведения, със същия успех може да се каже това, че и при цензурата съществуваше свобода на печата, тъй като е било поставено под контрол не използването на печата, а само разпространението на печатните произведения.

Всеки, който е живял в Берлин в периода на цензурата, ще може да оцени достойно цялата новост на тази фраза, която още преди няколко години се повтаряше сред мнимите либерали и която все пак е предизвикала оживление и възгласи „браво“ по банките на левите.

Г-н Руп цитира члена на октроираната конституция за свободата на печата и надълго и широко доказва, че законопроектът на Мантойфел е в крещящо противоречие с Мантойфеловата конституция.

Но, миличък г-н Руп, *tout bonhomme que vous êtes**, вие не можете да не знаете, че Мантойфел октроира конституцията само за да анулира след това съдържащите се в нея няколко либерални фрази чрез запазване на старите или възвеждане на нови закони за запушване на устата.

Г-н Руп стига дотам, че най-обстойно разяснява на десните, че по-късно, именно при ревизията на конституцията, те биха могли да включат в нея закон за плакатите, но сега трябва да отхвърлят този закон, защото в противен случай ще изпреварят ревизията на конституцията!

Като че ли десните се интересуват от това, дали са последователни, а не от това, как по-скоро да сложат край на непочтителния печат, на клубовете, възбуждението, недоверието в търговията и на другите постижения, произхождащи повече или по-малко от революцията!

Към тези тежки доводи г-н Руп прибавя и следните баналности:

1) Плакатите се обсъждат, защото те разпространяват *възбуждение*. Но предотвратяването на възбуждение е работа не на една правова, а на полицейска държава.

2) Аз желая силно правителство. А правителството, което не може да понесе възбуждение и плакати, не е силно правителство.

* — колкото и простодушен да сте. *Ред.*

3) Немците охотно се подчиняват на вожд.

4) Липсата на плакати не предотврати 18 март. („Ни кон-ни конник“³¹⁰ и т. н.)

5) Революциите са резултат на деспотизма.

От всичко това г-н Руп прави извода, че законът за плакатите трябва да бъде отхвърлен в интерес на Мантойфел.

„Господа“ — апелира той с умолителен глас, — „предпазете правителството от самозаблуждението, към което води този закон, както и всеки закон на полицейската държава!“

Отхвърлянето на Мантойфеловия законопроект би било според г-н Руп не израз на недоверие към Мантойфел, а, напротив, *израз на доверие* към него. Г-н Руп желае Мантойфел да стане „силно правителство“, за каквото той мечтае, и поради това той не иска Мантойфел да бъде отслабен чрез приемането на закона за плакатите. Вие мислите, че г-н Руп се шегува? Не му и минава такава мисъл. Г-н Руп е „приятел на светлината“, а „приятелите на светлината“ никога не се шегуват. „Приятелите на светлината“ не могат да понасят смеха, както и достойният им роднина Ата Трол³¹¹.

Но последният коз на г-н Руп увенчава неговата реч.

„Отхвърлянето на този закон ще допринесе значително за *успокояване* на онази част от населението, която не може да се съгласи с признаването на конституцията, *докато* тя не бъде ревизирана.“

Г-н Руп е заинтересован от „*успокояването* на онази част от населението“, която още не е застанала на една дъска с Мантойфел!

Ето какви са господа левите! Бурното движение им е омръзнало, а щом са депутати и разбират, че нямат сили да се борят против шашкаджийската диктатура, те искат само да се сложи край най-после на дотегналите въпроси за принципи, искат конституцията да бъде подложена проформа на ревизиране и да бъде обявена за действаща, да бъде положена клетва пред тази конституция и „революцията да бъде завършена“. Тогава ще настане за тях спокоен живот на конституционна традиция, на празно дърдорене, интриги, протежиране, сваляне и качване на кабинети и т. н., ще настъпи онзи олимпийски празен живот, който 18 години водиха в Париж френските одилоновци*, тиеровци и молевци и който Гизо така обичаше да нарича *игра* на конституционни институции. Защото достатъчно е само нарушаващото спокойствието им революционно движение да почне да затихва,

* — Баро. Ред.

и едно правителство на Валдек ще престане да бъде невъзможно! А за република народът още не е узрял!

След речта на г-н Руп е останало да се казва още *всичко*. Първо, става дума не за ограничаване свободата на печата *изобщо*, а преди всичко за ограничаване свободата на печата по отношение на *плакатите*. Нужно е било да се говори за влиянието на плакатите, да се защити „уличната литература“ и особено правото на *работниците на безплатна литература*, разнородност на която са плакатите. Трябвало не отървяване с мъгляви фрази за правото да се предизвиква възбуждение чрез плакати, а *открита защита* на това право. Но г-н Руп не е казал нито дума за това. Старите фрази за свободата на печата, които имахме достатъчно възможност да обсъдим всестранно за 33 години съществуване на цензурата — тези стари фрази г-н Руп повтори още веднъж многословно в тържествено-дотеглив тон и тъй като той каза всичко, което знаят по този въпрос господата от „National-Zeitung“, този вестник смята, че г-н Руп е изчерпал въпроса!

След „приятеля на светлината“ думата се дава на „обскуранта“ Ридел. Но речта на г-н Ридел е много хубава, за да се пише за нея набързо. A demain donc, citoyen Riedel!*

* — И тъй, до утре, гражданино Ридел! Ред.

II

Кьолн, 23 април. Речта на депутата *Ридел* е безусловно най-класическата реч в състоялите се дебати. Докато на министерските места още се проявява известна сдържаност, докато дори *Мантойфел* още употребява някои мнимоконституционни фрази и само непохватният парвеню фон дер Хайд понякога забравя конституционната си роля, г-н *Ридел* от Барним-Ангермюнде говори без всякакво стеснение като истински представител на Укермарк. Никога още нито един избирателен окръг не е бил така достойно представян като окръга на г-н *Ридел*.

Г-н *Ридел* започва речта си с въпроса: какво е плакат? и отговаря:

„Плакатът в точния смисъл на думата е публично заявление, което трябва да действува *успокоително* върху настроението на населението.“

Такова е „предназначението“ на плакатите според етимологията на г-н *Ридел*.

Нямаме тук намерение да спорим с г-н *Ридел* за произхода на думата „плакат“. Обръщаме само вниманието му върху това, че ако беше прочел по-внимателно законопроекта, нямаше да има нужда да се впуска в такива етимологически упражнения. В законопроекта става дума не само за „плакатите“, но и за „*обявите*“, които „в точния смисъл на думата“ нямат никакво друго „предназначение“, освен да бъдат поставени на публично място.

Вместо това г-н *Ридел* изразява справедливото си възмущение, че така срамно се злоупотребява с думата „плакат“:

„Като правило плакатите служат само за разпалване на *страсти*, за разпалване *пламъка на греховна омраза* или *мъст*, насочена особено против вла-

стите... Ето защо плакатите като правило представляват пълна противоположност на своето название. Ето защо употребата на плакати обикновено се превръща в злоупотреба“ (т. е. злоупотреба с тяхното *название*) „и поради това поражда се въпросът: трябва ли местните полицейски власти да съдействуват на това безчинство с плакатите?“ (т. е. на тази злоупотреба с названието „плакат“). „Трябва ли полицията да стане до известна степен съучастник на това безчинство, което поражда злоупотребата с“ (названието) „плакати?“ (с обаяни, които съвсем не са плакати, т. е. с успокоителни обаяни).

Накратко, трябва ли в бъдеще плакатите да се използват „по предназначението им“ (т. е. според значението на думата плакат) или не?

Колко дълбоко се заблуждаваше Мантойфел, като изтъкваше за обосноваване на законопроекта за плакатите мотиви от полицейски характер, от една страна, и нуждата от украсяване на улиците — от друга! Какъв голям пропуск извърши централната комисия, като се изказа за приемането на закона по политически съображения! Този закон е необходим по етимологически причини и всъщност трябва да бъде наречен: закон за връщане „истинското значение“ на думата плакат.

Но тук солидният г-н Ридел е направил солидна грешка. Ако с риск да причиним на нашите читатели смъртна скука се впуснем в етимологическа дискусия с г-н Ридел, бихме му доказали с граматиката на Диц в ръце, че думата „плакат“ съвсем не произхожда от латинското *placare**, а е само видоизмененото френско *placard*** , което идва от думата *plaque**** също от немски произход. И тогава цялата успокоителна теория на г-н Ридел би рухнала.

Това, разбира се, е безразлично за г-н Ридел и той е прав. Защото тази успокоителна теория е само ученически похват, *captatio benevolentiae*****, зад който се крие явен опит да се използва страхът на богатите класи.

Плакатите „разпалват страстите“, те „разпалват пламъка на греховна омраза и мъст, особено против властите“, те „призовават *неразумните маси* към демонстрации, които застрашително(!) нарушават реда и излизат извън рамките на законната свобода“. И затова плакатите трябва да бъдат забранени.

С други думи: обединените феодали, бюрократи и буржоа със силата на оръжието извършиха успешно миналата есен държавен преврат, а сега искат с помощта на камарите да ни октроират допълнителни закони, които са нужни още, за да могат тези господа

* — успокоявам, примирявам, смекчавам. *Ред.*

** — обява, афиш, плакат. *Ред.*

*** — дъсчица с надпис. *Ред.*

**** — опит да се спечели благосклонност (риторичен похват). *Ред.*

да се наслаждават спокойно на овоята победа. „Страстите“ им са омръзнали до смърт, те използват всички средства, за да угасят „пламъка на греховната омраза и мъст против властите“, които за тях именно са най-добрите власти на света, да възстановят „реда“ и отново да ограничат „законната о свобода“ в удобни за тях рамки. А какви ще бъдат тези рамки, може да се съди по това, че г-н Ридел нарича грамадното мнозинство от народа „неразумна маса“.

Г-н Ридел не намира думи, за да охули тази „неразумна маса“. Той продължава:

„Тези“ (съдържащи се в плакатите) „съобщения се четат най-вече от онази класа на народа, която най-малко е свикнала с писмени съобщения, която не може да прецени с нужната предпазливост и недоверчивост и да провери достоверността на писмените съобщения, както прави това свикналата с четене публика, запозната с измамите на печата...“

Но коя е тази неразумна маса, тази класа, която най-малко е свикнала с писмени съобщения? Може би това са укермаркските селяни? Нищо подобно: първо, защото те са „ядрото на нацията“, второ, защото те не четат плакатите, а трето — те са избрали г-н Ридел за свой депутат. Г-н Ридел има предвид само *градските работници*, пролетариата. Плакатите са основно средство за въздействие върху пролетариата; поради самото си положение пролетариатът е революционен, пролетариатът е класа, експлоатирана при конституционния режим така, както и при абсолютизма; тя винаги е готова отново да вземе оръжието; именно от пролетариата идва главната опасност, затова да се премахне всичко, което може да допринесе за запазването на революционната енергия сред работниците!

А какво допринася да се запази революционната енергия повече от плакатите, които превръщат ъгъла на всяка улица в голям вестник, от който минаващите работници научават за събитията на деня и за тяхното значение, в който те се запознават с различните възгледи и с възраженията против тези възгледи, около който те срещат едновременно хора от разни класи и с разни мнения, хора, с които могат да обсъждат съдържанието на плакатите; накратко — плакатът е за работниците едновременно и вестник, и клуб, и всичко това съвсем безплатно!

Но тъкмо това е нежелателно за господата десните. И те са прави. От пролетариата идва за тях най-голямата, ако не единствената опасност; защо тогава те, в чиито ръце се намира властта, да не се стремят с всички средства да премахнат тази опасност?

Нито един човек не може да възрази против това. С божия помощ ето вече около шест месеца ние живеем при диктатура-

та на шашката. Ние не храним ни най-малка илюзия относно това, че сме в открита война с нашите врагове, както и относно средствата, с които само нашата партия може да дойде на власт. Ние няма да се принизим до морални упреци по адрес на господстващия в дадения момент троен съюз на юнкерите, бюрократите и буржоата за това, че те искат с всички средства да ни превърнат в роби. Дори да не ни бяха така противни сами по себе си високоморалният проповеднически тон и патосът на нравствено възмущение на хленчещите господа, ние бихме се отказали от подобни празни полемични фрази дори само по тази причина, че все пак твърдо се надяваме да спечелим реванш над нашите врагове.

Но вижда ни се чудно, че господата, които са сега на власт и имат официално мнозинство, не говорят така открито, както говорим ние. Трудно е да си представим по-отявлен представител на Укермарк от г-н Ридел и все пак дори той не е могъл да се въздържи да не заяви в края на речта си:

„Естествено, аз никога не съм искал в каквато и да било степен да преца на свободното изказване на мнения. Духовната борба за правда е за мен свегия на свободните народи, върху която никой не бива да посмее да посегне.“

А на друго място г-н Ридел говори за своето желание

„да се допусне разпространението на плакати на същите основания, на които се разпространяват литературните произведения изобщо“.

Какво трябва да означават тези фрази след всички предидущи обяснения? Съществуващото правителство и конституционната монархия изобщо не могат днес да се задържат на власт в цивилизовани страни, ако печатът бъде свободен. Свобода на печата, свободна борба на мнения означават допускане на класова борба в областта на печата. А редът, за който така страстно жадуват, е именно задушаване на класовата борба, залушване на устата на потиснатите класи. Ето защо партията на спокойствието и реда трябва да унищожи свободната борба на мнения в печата, тя трябва чрез закони за печата, забрани и пр. да си осигури максимален монопол на пазара, тя трябва по-специално да забрани безплатната литература във формата на плакати и безплатни позиви. Всичко това е известно на тези господа; защо не говорят за него открито?

И наистина, г-н Ридел, защо да не предложите незабавно да се възстанови цензурата? Няма по-добро средство да се успокоят „страстите“, да се угаси „пламъкът на греховната омраза и мъст против властите“ и да се осигурят „рамките на законната сво-

бода“! *Voyons, citoyen Riedel, soyons francs!** Защото в края на краищата работите вървят нататък!

Г-н Ридел слиза от трибуната. Думата се дава на министъра на юстицията, юстицрата *Симонс* от Елберфелд, потомък на също такова буржоазно семейство от Вупертал, каквото е семейството на фон дер Хайд.

Г-н Симонс пристъпва към обсъждането на въпроса с потребна обстоятелствена обстойност. Явно е, че е още новак в министерството на юстицията.

Плакатите се поставят на улиците и площадите — говори г-н министърът на юстицията. Следователно „трябва първо да установим какво е предназначението на улиците и площадите“!!

Вярно е, че г-н Ридел установи по начин, който заслужава признателност, „предназначението“ и „същинския смисъл на думата“ плакат. Но въпросът не е за това, а, напротив, за „предназначението на улиците и площадите“. Тук именно министърът на юстицията жъне неувяхващи лаври.

Можете ли да си представите по-добро първоначално училище от тази камара, в която хората със сериозен вид спорят за предназначението на улиците и площадите, за училищни премъдрости в областта на граматиката и пр.?

И тъй, какво е „предназначението на улиците и площадите“?

То се състои в това, че улиците и т. н. *не* „могат да бъдат предоставени за всякакви лични или обществени цели“. *Защото „подобно предназначение на улиците и т. н. не може да бъде доказано“!!*

Ето за какво значи тъществува у нас така наричаният министър на юстицията — да ни дава подобни дълбокомислени разяснения. И наистина, сега става ясно защо г-н Симонс не се реши да се представи на камарата.

Естествено, след тези блестящи мисли останалото съдържание на речта на министъра не заслужава никакво внимание. Под формата на голяма начетеност в областта на френската юриспруденция г-н Симонс поднася някои отдавна забравени спомени от предишната си прокурорска практика. След това се изричат фрази, подобни на следната:

„По този въпрос за неотложността трябва да бъде непременно (!) даден утвърдителен отговор, такова е във всеки случай (!!) моето мнение (!!!), като имам предвид съмненията (!!!!), които бяха изказани тук (!!!!!).“

И на края г-н Симонс смята „да се санкционира законният фундамент за ограничаване на плакатите“.

* — Хайде, гражданно Ридел, да бъдем откровени! *Ред.*

Да се санкционира фундамент! Къде сте се научили на такъв език, г-н Симонс?

След тези ораторски шедьоври на господата Ридел и Симонс ние, естествено, не можем да се спираме на речите на говорилия след тях г-н Берендс. Г-н Берендс правилно е почувствувал, че забраната на плакатите е насочена пряко против пролетариата, но много слабо развива тази мисъл.

Общите дебати са завършени. За отхвърлянето на законопроекта en bloc гласуват 152 души, против — също 152. От левите, впрочем, отсъства *без уважителни причини* г-н Кил от Кьолн. Ако г-н Кил присъствуваше, законопроектът щеше да бъде просто отхвърлен. Следователно на г-н Кил дължим, че законопроектът е частично приет.

Няма да се спираме върху обсъждането на отделните части на проекта. Резултатът е известен: установен е полицейски надзор върху пласьорите на книги.

За това те могат да благодарят на г-н Кил!

Написано от Ф. Енгелс на 21 и 23 април
1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано във второто издание на
„Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 279 и 283; 22 и 27 април 1849 г.

ЛАСАЛ³¹²

Кьолн, 26 април. Трябва да съобщим факт, който говори, че *en fait de justice** няма вече нищо невъзможно. Г-н генералният прокурор Николовиус явно има намерение да се окичи с такива лаври, каквито на времето си не е пожънвал дори г-н Хекер.

От нашите предишни съобщения е известно, че заместникът на обер прокурора в Дюселдорф фон Амон I през време на углавния процес против Ласал три седмици е криел от съдебния следовател в своя кабинет писмото на Ласал, в което последният призовавал един шонщайнски земеделец** в случай, че пламне борба, да докара в Дюселдорф подкрепление от около 100 души, и че г-н фон Амон предал писмото на следователя едва когато последният му съобщил, че следствието е завършено. Ще припомним, че заради това писмо — което впрочем не съдържа никакъв пряк призив към въстание, така че нито съдебната камара, нито обвинителният сенат го отнесоха към доказателствата за виновност — трябваше отново да се започне следствие, поради което процесът против Ласал не бе приключен и през миналата сесия на съда със съдебни заседатели.

Във връзка с това Ласал подаде тогава до генералния прокурор протест против умишленото проточване на делото от г-н фон Амон I.

Генералният прокурор, вместо да даде някакъв отговор на Ласал, изпраща неговия протест в дюселдорфската прокуратура с разпореждане да се започне по това заявление следствие против

* — в работите на правосъдието. *Ред.*

** — Шангир. *Ред.*

Ласал на основание на член 222, тъй като на г-н фон Амон било *нанесено оскърбление!*

Pends toi, Figaro, tu n'aurais pas inventé cela!*

И тъй, пиомото до г-н Николовиус трябва да се разглежда като оскърбление на г-н фон Амон в духа на член 222! Ние вече разяснихме веднъж по време на процеса по печата, който имахме удоволствието да водим против господата Цвайфел и Хекер, че самият член 222 е неприложим при публично оскърбление в печата и че той е приложим само при такива оскърбления, които са нанесени на господата чиновниците в тяхно лично присъствие**.

Но дори ако член 222 беше приложим при оскърбления, нанесени с *публични* изказвания в печата, и тогава, естествено, никому не би дошло на ум да твърди, че писмо до трето лице може да представлява оскърбление на чиновник. Съгласно съществуващата до днес процедура на съдилищата на изправителната полиция, винаги се е изисквало съдържаният оскърбление документ да бъде насочен към самото оскърбявано лице или да бъде разпространен публично. Г-н Николовиус прави сега откритието, че ако се пише с оскърбителни изрази за чиновник до *трето лице*, това представлява оскърбление на чиновника! Излиза, че в частната си кореспонденция трябва да внимаваме да не говорим за чиновници с непочтителен тон!

Случаят става още по-невероятен във връзка с това, че писмото на Ласал е изпратено до *висшестояща* по отношение на г-н фон Амон *инстанция* и следователно представлява *жалба, протест*.

Та законът дори задължава да се заявява пред по-горната инстанция за незаконни действия. Щом е тъй, ако заявлението е било вярно, то е напълно правомерно; ако пък е било невярно, генералният прокурор трябва да възбуди съдебно преследване въз основа на член 273 — за *клеветническо заявление*. Но в такъв случай Ласал би доказал верността на своето заявление по най-лесния начин на света въз основа на документи, докато, изправен пред съда на изправителната полиция по обвинение в оскърбление на чиновник, той е лишен от възможност да докаже това.

Делото се разглежда от съдебната камара в Дюселдорф. Но и камарата се произнесе, че оскърблението трябва да бъде нанесено или публично, или в присъствието на оскърбяваното лице, и прекрати делото. Прокуратурата протестира и тогава нашият ту-

* — Обеси се, Фигаро, ти не би могъл да измислиш това! (Бомарше, „Безумният ден, или сватбата на Фигаро“). *Ред.*

** Виж настоящия том, стр. 234—242. *Ред.*

кашен неведнъж изпитан и винаги благонадежден кьолнски обвинителен сенат действително на основание на член 222 взе решение за съдебно преследване на Ласал, който сега има щастието да носи и бремето на съда на поправителната полиция!

Ако върви така още малко, какво ли не могат да направят от член 222!

Впрочем делото против Ласал ще се гледа на 3 май в съда на съдебните заседатели.

Написано от Ф. Енгелс на 26 април 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 283, 27 април 1849 г.*

*РАЗПУСКАНЕТО НА ВТОРАТА КАМАРА

Кьолн, 28 април. Слухът, който се пръсна днес из града, се потвърди вечерта: кралят и неговото военнополово правителство **разпуснаха втората камара**³¹³.

Подробности по-долу, de dato Berlin*.

С този акт кралят и неговите военнополови министри още веднъж *нарушиха дадената дума*. Съгласно октроираната на 5 декември военнополова харта, камарите се свикваха с определената цел да „ревизират конституцията“. Едва след като *първите* свикани по тази конституция камари направеха ревизия на това жалко творение, то трябваше да получи пълна, окончателна сила. Такъв беше смисълът на онова, което бе октроирано през декември миналата година.

Следователно камарите имаха поне *частично учредителни пълномощия*. Ето защо, докато те не бяха упражнили тези пълномощия, докато не бяха извършили ревизия на конституцията заедно с короната, *те не можеха да бъдат разпуснати*, както не можеше да бъде разпуснано и блаженопочившото събрание, свикано за съгласуване на пруската конституция.

И все пак я разгониха, тази жалка втора камара, съставена при диктатурата на шашката, под заплахата на щика, чрез подкупи, заплахи и измами!

Това се казва „пруска чест“, „пруска вярност“!

Ако министрите бяха почакали още няколко седмици, може би унгарско-австрийската революция би ги избавила от излишния труд и би разгонила и двете камари.

* — в кореспонденция, датирана в Берлин. *Ред.*

Що се отнася до целта на този нов държавен преврат, тя е съвсем ясна. Над нас ще се възцари господството на шашката на квадрат. Ще ни бъдат октроирани всемилостиво такива закони за печата, за клубовете, за бунтовете, за плакатите и т. н., че немският филистер ще има още да си поплаче. Ще започнат преследвания, наказателни мерки, арести; обсадното положение ще бъде въведено навсякъде и като завършек на всичко ще бъде установена на края нова конституция с цензово избирателно право и камара на лордовете, конституция, в която сегашната първа камара ще фигурира като втора.

С една дума, ще се отиде толкова далеч, колкото позволи пруската бруталност.

Ние, от своя страна, бихме желали само г-н Мантойфел да свика отново блаженопочившия Обединен ландтаг.

Написано от Ф. Енгелс на 28 април 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано във второто издание на
„Neue Rheinische Zeitung”,
бр. 285, 29 април 1849 г.*

* ПОЗНАН

Кьолн, 28 април. Нашите читатели ще ни бъдат благодарни, ако от време на време се връщаме на въпроса за „блясъка и мощта“ на нашата хохенцолерновска кралска династия и за съвременното поразително процъфтяване на главната опора на нейния благороден трон — бранденбургското дървеничаво рицарство, насадено във всички провинции.

Продължавайки това поучително изследване, днес ще се спрем на полската част от нашето отечество в тесен смисъл на думата*. Още миналото лято, във връзка с прословутото „пацифициране“ и „реорганизация“ на Полша с помощта на шрапнели и адски камък³¹⁴, ние избличихме немско-еврейската лъжа за „преобладаването на немското население“ в градовете, за „големите немски земевладения“ в селата и за кралско-пруските заслуги за повдигането на общото благосъстояние. Читателите на „*Neue Rheinische Zeitung*“ помнят как установихме по официални цифрови данни и по съобщенията на гнезненския и познански архиепископ до буржоазния „преходен“ министър Кампхаузен, че в онези части от този край, които бяха включени в пруската демаркационна линия, немците са били не около половината, а едва-едва една шеста от населението³¹⁵. А неверните статистики на пруското правителство, колкото повече настъплением на контрареволуцията откриваше възможности за ново прекрояване и за ново намаляване на полската част на Познан, толкова повече увеличаваха числото на това мнимонемско население. Ние установихме тогава, че германските националглюпци и спекуланти от франкфуртското парламент-

* т. е. Прусия, за разлика от Германия. *Ред.*

ско благо при тези изчисления все още причисляваха към немците и полските евреи, макар че тази отвратителна порода нито по жаргона си, нито по произхода си, а може би само по жаждата си за печалби може да се намира в родствени отношения с Франкфурт. Ние установихме, че във всеки случай сравнително много малък брой дребни немски земевладелци са се заселили в отделни райони на Познан, и то само в резултат на вероломната пруска спекула с полската бедност, защото, съгласно един кралски указ от 1833 г., всички имена, *продавани на търг*, можеха да бъдат купувани само от пруски провинциални юнкери, на които правителството отпущаше пари за тази цел. Най-после, както установихме, бащинските благодеяния и заслуги на Хохенцолерните се състояха в това, че след мартенската революция те от страхливост дадоха най-благихме обещания за „национална реорганизация“, а след това, с настъпването на контрареволуцията, те чрез пет последователни прекроявания, обхващащи все по-големи части, стягаха все повече примката около врата на страната, след това поставиха „реорганизацията“ под условието на „пацифицирането“, предаването на оръжията и в края на краищата, когато това условие беше изпълнено, пуснаха в безоръжния доверчив край „Моята доблестна армия“, за да граби в съюз с евреите църквите, да пали селата, да бие до смърт поляците по мегданите с шомполи или да ги гори с адски камък и след като отмъсти за вярата в „мартенските обещания“, да възхвалява в това покрито с трупове поле господата бога и негово християнско-германско величество.

Такива бяха благодеянията на пруската „реорганизация“ в Познан. Да минем сега към въпроса за произхода на едрото пруско земевладение, домени и имения. Тяхната история в доста голяма степен ще допълни картината на „блясъка и мощта“ на хохенцолерновската династия и на доблестта на нейното възлюбено странствуващо рицарство.

През 1793 г. трима короновани разбойници си поделят плячката — Полша, по силата на същото право, по което трима разбойници по пътищата си поделят кесията на беззащитния пътник. Познан и Южна Прусия получават тогава като *наследствени* владетели Хохенцолерните по същия начин, по който ги получи като *наследствени* владетели и Рейнската провинция през 1815 г. — чрез търговия с хора и с човешки души. Щом това право на търговия с хора и с човешки души бъде премахнато, поляците, както и жителите на Рейнската провинция, ще зачертаят с *червена* черта правото на *наследствения* велик херцог Хохенцолерн да ги владее.

Първото нещо, в което се проявява бащинската пруско-хохенцолернска благосклонност към получената чрез грабеж Полша,

с конфискуването на полските кралски и църковни имения. Ние нямаме нищо против такава конфискация изобщо; нещо повече, навяваме се, че скоро ще дойде редът и на *други* кралски имения. Ние само питаме, в чий интерес са били използвани тези конфискувани имения? В интерес на „общото благосъстояние“ на страната, за което така милостиво се грижеше бранденбургското бащинско правителство по време на „пацифицирането“ и „реорганизацията“ през 1848 г.? В интерес на народа, с потта и кръвта на който са създадени тези имения? Да видим.

На тогавашния министър Хойм, който двадесет години управлява съвсем независимо, без никакъв контрол провинцията Силезия и използва тази власт за най-явно юнкерско мошеничество и изнудвачество, като награда за заслугите му пред бога, краля и отечеството, бива възложено управлението и на Южна Прусия. Хойм предлага на своя господар и повелител, в интерес на „блясъка и мощта“ на династията и за създаване на предано ней блестящо и могъщо провинциално юнкерство, да се раздадат даром на така наречени „*заслужили хора*“ колкото е възможно повече църковни и държавни земи и конфискувани имения. Така и става. На цяло множество скитници рицари, фаворити на кралските любовници, креатури на министри, съучастници, на които са искали да запушат устата, биват раздадени най-големите и най-богати имения на ограбения край и по този начин сред поляците биват насадени „немските интереси“ и „преобладаващото немско земевладение“.

От предпазливост, за да не възбуди кралската алчност, в докладите си пред краля Хойм оценява тези имения четири до шест, а често и повече пъти под действителната им цена; Хойм се е боял — и навярно не без основание, — че ако кралят знае истинската цена на тези имения, той ще помисли преди всичко за собствения си „бащински“ джоб, вместо за нещо друго. По този начин, за четиригодишното управление на Хойм след „пацифицирането“, от 1794 до 1798 г., биват раздадени в Познанския административен окръг — 22, в Калишкия, бивш Петроковски, окръг — 19, във Варшавския окръг — 11, всичко 52 големи и малки групи имения, които общо представляват не по-малко от *двеста четиридесет и едно* имения. На краля бива докладвано, че тези имения възлизат на 3 $\frac{1}{2}$ милиона, докато действителната им цена е била повече от **двадесет милиона талера**.

Поляците ще си спомнят това, когато през време на предстоящата революция ще трябва да изтръгват тези откраднати им по правото на търговията с роби двадесет милиона талера, този полски милиард!

Само в Калишки окръг подарените имения по площ възлизат на повече от една трета от всички кралски и църковни владения, а доходите от тези имения дори по жалките дарствени оценки от 1799 г. възлизат на 247,000 талера годишно.

В Познанския административен окръг владението Овинск с неговите обширни гори бива подарено на търговеца на галантерия Тресков. В същото време близката община Шрим, непритежаваша нито едно дръвце, бива обявена за държавен домен и бива принудена да купува дървен материал на държавна сметка от владенията на Тресков.

Най-после, в другите окръзи дарителните грамоти изрично освобождават тези владения от обикновените данъци, и при това „за вечни времена“, та нито един пруски крал не е имал право да ги облага с нови данъци.

Да видим сега в каква форма и на какви „заслужили хора“ са подарени тези крадени имения. Големината на заслугите на тези гладни юнкери ни кара обаче, в интерес на последователността на изложението, да посветим на този въпрос специална статия*.

Написано от Ф. Енгелс на 28 април 1849 г.

Напечатано във второто издание на
„Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 285, 29 април 1849 г.

Печата се по текста на вестника

* Продължение на статията в „Neue Rheinische Zeitung“ няма. Ред.

КОНТРАРЕВОЛЮЦИОННИТЕ ПЛАНОВЕ В БЕРЛИН

Кьолн, 30 април. Плановете на нашето контрареволуционно правителство малко по малко стават все по-явни.

Съществуваше намерение на 27 април да се сложи начало на нов стадий на пруската контрареволуция. Искаха да предизвикат берлинския народ на улична борба, може би по примера на Кавеняк да позволят въстанието „да вземе широки размери“, след това да го смажат с Кавеняковите средства и със същите превъзхождащи сили като Кавеняк; да се въведат военнополови съдилища, да се ошастливят няколко депутати и приличен брой смутители³¹⁶ с олово и барут; най-после, чрез нови октроирания да освободят себе си от обременителните вериги, с които дори военнополовата харта от 5 декември все още обвързва нашата контрареволуция.

Предизвиканото въстание би било достатъчен предлог, за да се твърди, че народът „още не е узрял“ за милостиво дарените свободи, че не може да се управлява при такъв избиращелен закон и при такава конституция. „За да се избегне кръвопролитие-то“, значи в интерес на самия народ, трябва да се унищожат дори последните остатъци от свобода. „За да се избегне кръвопролитие-то“, трябва да се обяви в обсадно положение цялата страна с изключение на Източна Померания! Всичко това можеше да се твърди след порядъчния бунт в Берлин, с неизбежните безредици в Бреслау, Магдебург, Кьолн и т. н. и след успешното им потушаване с помощта на картечници.

С това се обясняват и жестокостите на констеблите по отношение на събралата се в Конверсационсхале левица³¹⁷, и обграждането на Дьонхофския площад от войски, и стрелбата по невъ-

ръжената тълпа, която *не можела* да се разпръсне, защото всички изходи от площада към улиците били затворени за нея.

Спокойното поведение на народа, въпреки всички провокации би объркало всички сметки на контрареволуционерите. Те нямат повод за октроиране, а *трябва* да се октроира. Може би още тази вечер ние ще узнаем на какви нови маневри са се решили тези господа.

По всичко се вижда какви широки планове са имали те. Първо, за това говори едновременното разпускане на камарата в Хановър, второ и по-специално — пътуването на г-н Радовиц за Берлин.

Г-н Радовиц е душата на пруската контрареволуция. Г-н Радовиц състави плана на ноемврийския контрареволуционен преврат, но сам още стоеше зад кулисите и интригуваше във Франкфурт в полза на пруския кандидат за наследствен император. *Този път* г-н Радовиц сам замина за Берлин — казват, за да заговори най-последно открито и да стане *министър-председател*. **Правителство на Радовиц** — ето каква била работата!

По-нататък ние знаем със сигурност следните факти:

1) В течение на *миналата седмица всички шеф-президенти* получили окръжно от оберпрезидентите, в което се съобщавало за *предстоящото разпускане на камарата* и се давало нареждане да се вземат всички необходими предпазни мерки.

2) До всички окръжни управления (Regierungen) бил разпратен министерски рескрипт, в който се казвало:

1. *На всички кметове* трябва да бъде наредено *всекидневно* да съобщават на съответните окръжни управления за впечатлението, произведено от разпускането на камарата. Окръжните управления от своя страна трябва да правят за това *обобщителни доклади* до министерството.

2. *Засега нови избори не ще има*. В същото време против *много членове на „така наречената“ левица* ще се вземат мерки.

3. Трябва да се вземат *всички предпазни мерки*, за да се пресече всеки опит за бунт.

Рескриптът е подписан: *Мантойфел*.

Г-н Мантойфел, или по-вярно неговият шеф г-н Радовиц, не можеха да окажат на развиващата се *унгарско-полско-германска революция* по-добра услуга от откритото излизане именно сега със своите планове за възстановяване на абсолютизма.

ЛАСАЛ

Кьолн, 1 май. Вдругиден в Дюселдорфския съд ще се разглежда делото на *Ласал*, обвиняван в пряк призив към въоръжаване против кралската власт.

Ще напомним, че *Ласал*, *Кантадор* (командуващ дюселдорфското гражданско опълчение) и разносвачът *Вайерс* бяха арестувани през ноември миналата година по време на обсадното положение в Дюселдорф и против тях беше започнато следствие по обвинение в гореспомнатото „престъпление съгласно членове 87 и 102 на Code pénal*“.

Следствието се протакеше, доколкото беше възможно. Докато едновременно започнатият процес против Рейнския окръжен комитет на демократите по повод на отказа да се плащат данъците се състоя още на 8 февруари в *Кьолн*, *кьолнският обвинителен сенат* едва след изтичането на няколко сесии в Дюселдорфския съд предаде делото за разглеждане от този съд. Но *Маркс*, *Шнайдер* и *Шапер* бяха на свобода, а *Ласал* се намираше в дюселдорфския затвор, а Code d'instruction criminelle** предписва, че делата на арестуваните трябва да бъдат разглеждани *на първо място!*

На *Ласал* оказваха в затвора съвсем особено внимание. „*Neue Rheinische Zeitung*“ доста често имаше възможност да съобщава примери на нежно отнасяне на слугите на кралско-пруското правораздаване с *Ласал*. Докато *Кантадор* се ползуваше от всевъзможни привилегии — защото *Кантадор* въпреки политиче-

* — Наказателен кодекс. *Ред.*

** — Наказателно-процесуален кодекс. *Ред.*

ските му изказвания имаше много приятели сред дюселдорфската буржоазия, — Ласал трябваше още веднъж³¹⁸ да изпита на какъв тираничен произвол е подложен кралско-пруският затворник под следствие. Да не говорим за по-малките притеснения — ще напомним само за грубото обръщение, което си позволил по отношение на Ласал директорът на затвора г-н Морет в присъствието на съдебния следовател г-н Ебермайер* (който сега ни ошастливи с пребиванието си тук, в Кьолн). Ласал изпрати жалба в прокуратурата; генералният прокурор г-н Николовиус реши: дадената постъпка не е нито престъпление, нито нарушение и поради това не подлежи на съдебно преследване!

Ще напомним по-нататък за предписаните от лекаря крайно необходими за здравето на Ласал разходки, за които прокуратурата даде съгласието си, *изпълн. органи ги забраниха*, макар според закона задържаният под следствие да се намира не под ведомството на изпълн. власт, а изцяло и напълно под ведомството на прокуратурата.

Трудностите, с които трябваше да се сблъсква човек, за да получи достъп в затвора при Ласал, предлозите, увъртанията и т. н. са познати на всекиго, който поне веднъж се е опитал да проникне в дюселдорфското „заведение“.

Най-послед следствието приключи и делото трябваше да премине в съдебната камера. Тогава още имаше достатъчно време, за да се прегледа то за последната сесия на съда, която се състоя през февруари и март. Но решено бе това да се избегне на всяка цена. Когато материалите бяха предадени на заместника на оберпрокурора, на „уважаемия“ г-н фон Амон I, за неговото окончателно заключение, г-н Амон внезапно измъкна едно писмо на Ласал до някой си Шангир, земеделец в окръга Алтенкирхен, за да повдигне на това основание ново обвинение. Но това писмо вече няколко седмици е лежало преспокойно в шкафа на г-н Амон, на когото тогава не идваше и на ум да го приложи към материалите като нов обвинителен пункт. А когато всичко беше готово, малко преди сесията на съда, г-н Амон се явява с писмото. Сега, разбира се, трябваше да се разпитат нови свидетели и разглеждането на делото бе отложено за няколко седмици. А тъкмо това време беше достатъчно, за да се попречи на разглеждането на делото на Ласал в *предстоящата тогава сесия на съда*.

Писмото, което г-н Амон, *както сам призна*, дълго време е държал в шкафа си, беше впрочем така незначително, че нито съдебната камера, нито обвинителният сенат не бяха му обърнали

* Виж настоящия том, стр. 283—285. *Ред.*

внимание и не бяха го причислили към доказателствата за виновност!

И тъй съдът на съд. заседатели е заобиколен, а следващата сесия започваше едва през май. Делегации една след друга посещаваха генералния прокурор г-н Николовиус и го молеха да ускори делото или да насрочи извънредна сесия на съда. Г-н Николовиус обеща да направи всичко възможно и заяви, че Ласал в никакъв случай не ще престои в затвора шест месеца. И какво излезе! До шестте месеца остават само около две седмици.

Най-после съдебната камара реши: делото и за тримата обвиняеми да се предаде на обвинителния сенат. Но тук изникна затруднение: уверени бяха, че в целия дюселдорфски съдебен окръг не ще намерят съдебни заседатели, които биха осъдили г-н Кантадор. Но за да освободят Кантадор, биха се принудили да оправдаят същевременно и Ласал, и при това да го оправдаят същите онези хора, които при други обстоятелства биха го осъдили. А именно от осъждането на Ласал бяха заинтересовани властите в Дюселдорф, правителството и дори високата и височайша камарила. Враждата към Ласал „не заглъхва и пред трона“.

И ето какво става: „Обвинителният сенат прекратява делото против Кантадор и го освобождава, а Ласал и Вайерс остават под арест и трябва да се явят пред съда.“

А против Кантадор беше предявено същото обвинение, както и против Ласал, с изключение на една единствена реч, произнесена от Ласал в Нойс.

Тогава измъкват именно тази реч в Нойс и съдят Ласал заради нея.

Ще напомним накратко за целия ход на събитията.

По времето, когато всеки ден можеше да пламне откритата борба между блаженпочившото Национално събрание и короната, град Дюселдорф беше, както е известно, един от най-големите центрове на агитацията в Рейнската провинция. Гражданското опълчение беше тук изцяло на страната на Националното събрание и освен това се възглавяваше от демократ. То беше готово да превърне пасивната съпротива в активана, стига да бъде даден сигнал от Берлин. Оръжие и бойни припаси имаше. Ласал и Кантадор стояха начело на цялото движение. Те не само призоваваха гражданите да се въоръжат за борба против правителството Мантойфел, те провеждаха въоръжаване на дело. *Тук, в Дюселдорф*, беше центърът на тяхната дейност. *Значи тук именно е извършено това престъпление*, ако е имало престъпление. А къде е извършено то според твърдението на обвинението? Не в Дюселдорф, а — в Нойс!!

Ласал е бил в Нойс на събрание и е апелирал да се изпрати въоръжено подкрепление в Дюселдорф. Този призив не е имал никакви последици, защото не се стигна до борба. Значи престъплението на Ласал се състои в това!

Следователно Ласал трябваше да се яви пред съда на съдебните заседатели да отговаря не за своята главна дейност, не за *действително* въоръжаване и не за *действително* въстание, което всеки момент можело да избухне в Дюселдорф. В това не са намерили никакво „престъпление“. Дори обвинителният сенат, въпреки цялата си старческа закостенялост, е бил принуден да признае това. Мнимото престъпление се състои в абсолютно случайна постъпка, съвсем странична, изцяло зависеща от главното действие в Дюселдорф и нямаща без него *никакъв смисъл* — тя се състои не в *организиране* на въоръжени сили за борба против правителството в Дюселдорф, а в призова към жителите на Нойс да подкрепят това организиране!

Но, разбира се, Кантадор не е бил в Нойс, когато Ласал е произнасял тази ужасна реч; Кантадор не е призовавал жителите на Нойс към въоръжена съпротива, Кантадор само е организирал жителите на Дюселдорф за въоръжена съпротива и е призовавал тамошното гражданско опълчение, което само е част от въоръжените сили на правителството, да се съпротивява на правителството. В това се състои разликата и поради това Кантадор бе освободен, а Ласал бе оставен под арест до сегашната сесия на съда.

Но това още не е всичко. Ласал освен това пряко е призовавал земеделеца Шангир да изпрати въоръжено подкрепление в Дюселдорф. Това писмо е приложено към материалите на следствието и се цитира дословно в обвинителното заключение. (Виж „*Neue Rheinische Zeitung*“, бр. 277, второто издание.) Нима в обвинителното заключение *това писмо* се разглежда като основание за съдене на Ласал? Нищо подобно. Дори съдебната камара, която все пак предяви срещу Ласал обвинение от десет пункта, осем от които обвинителният сенат отмени, не се е сетила да отнесе към тях и това писмо. И ето — оказва се, че това писмо съдържа *точно такава* мнимо „престъпление“, каквото Ласал е извършил в Нойс.

Рядко е било фабрикувано нещо по-непоследователно, противоречиво, неразбираемо от решението на обвинителния сенат за внасяне на делото в съда.

При това особено заслужава внимание следното: според решението на самия кьолнски сенат в цялата агитация, водена в Дюселдорф през ноември миналата година, в прекия призив да се окаже съпротива на правителството, във въоръжаването, в

набавянето на бойни припаси, в пряката и открита опозиция на гражданското опълчение срещу правителството, в клетвата на гражданското опълчение да се бори с оръжие в ръка против правителството в защита на Националното събрание — във всичко това не се съдържа никакво престъпление. Кьолнският обвинителен сенат заяви това.

По този начин мнението на сената съвпада в това отношение с мнението на кьолнската съдебна камара и дори на кьолнската прокуратура. През време на следствието по делото на Рейнския окръжен комитет и двете учреждения преспокойно премълчаха за призива към въоръжаване против „врага“, оставиха настрана наказателния казус и изхождаха само от подсъдния на съда на изправителната полиция факт на призив към бунт, факт, който бе разглеждан от съда със съдебни заседатели само защото този призив е бил направен чрез печата.

С Ласал обаче постъпиха много по-хитро. Първо, възбудиха наказателно преследване, а съда на изправителната полиция оставиха в запас. И за случай, че Ласал бъде оправдан за произнесената в Нойс реч, предадоха го на съда на изправителната полиция за призив към съпротива срещу чиновници (към бунт), който се съдържа в двете дюселдорфски речи.

Тук трябва да се напомним само за процеса срещу Рейнския окръжен комитет. Случаят е съвсем аналогичен. На този процес се разглеждаше въпросът, имал ли е *престъпление* (същото, в което е обвинен Ласал) или изобщо не е имало, и беше признато, че не може да се призовава към оказване на въоръжена съпротива против правителството, без да се призовава в същото време към оказване на съпротива против всички онези отделни чиновници, които съставляват правителството. Съдебните заседатели произнесоха оправдателна присъда.

Ласал ще се окаже в същото положение, когато след несъмненото му оправдаване от съда на съдебните заседатели бъде изправен пред съда на изправителната полиция. А през това време ще измислят предлог за продължаване на ареста и тогава съдът на изправителната полиция няма да попадне в такова затруднено положение като съда на съдебните заседатели!

Утре ще се заемем със самото обвинително заключение и въз основа на него ще приведем ново доказателство за комичността на цялата тази съдебна процедура.

ПРУСКИЯТ РИТНИК ЗА ФРАНКФУРТЦИТЕ

Кьолн, 1 май. Още един нов епизод в историята на пруската контрареволуция. Кралят дава решителен ритник на Франкфуртското събрание и с презрение му хвърля в лицето предложената бутафорна корона на въображаемата империя.

Ако на времето Франкфуртското събрание действуваше енергично, то би могло сега да *заповяда да бъде арестуван* този опиянен от високомерие Хохенцолерн и да го изправи пред съда на съдебните заседатели за „оскърбление на Националното събрание“ (септемврийския закон от 1848 година, публикуван и в Прусия). Засега още не съществува „имперски“ закон, който да освобождава отделните владетели от отговорност към „империята“. А Хохенцолернът отхвърли сам свободната от всякаква отговорност императорска власт.

Новата пруска „имперска“ нота от 28 април смекчава този ритник на „империята“ с няколко благосклонни забележки по повод на така наречената германска имперска конституция. В пруската нота това невинно жалко творение се представя като корен на всички злини и като „прехвърлящ всякакви граници“ краен продукт на революцията и на тайния републиканизъм.

Съборът свети Павел е свърталище на карбонари! Велкер и Тагерн са тайни републиканци, „Мьорос с кинжал под дрехата“³¹⁹! Басерман — човекът, на когото се явяват привидения — сам е станал „басермановска личност“³²⁰! Това, разбира се, ласкае достопочтените франкфуртци след презрението, с което ги награди народът, след всички проклетия, които им изпращаха жертвите на разплатата — барикадните борци от Франкфурт и

Виена. И хора от всички оттенъци, включително до г-н Фогт, са способни действително да повярват на подобна глупост.

Пруската нота е последната заплаха към Франкфуртското събрание преди неговото действително разгонване. Несговорчивият Хохенцолерн още веднъж протяга ръка за „споразумение“. И наистина — след като Събранието отиде *толкова далеч*, то, право казано, би могло да направи още една мъничка крачка по-нататък и да стане *напълно* оръдие на Прусия.

А между това една част от народа — и особено селяните и дребните буржоа от южногерманските малки държавици — се държат за Събранието и за така наричаната имперска конституция. Армията е *благоприятно* настроена към имперската конституция. Във всяка, дори жалка крачка към обединяване на Германия народът вижда крачка към отстраняване на малките владетели и към освобождаване от непосилното бреме на данъците. Доста голяма роля играе тук и омразата към Прусия. Швабите дори извършиха революция в защита на така наричаната имперска конституция. Разбира се — това е буря в чаша вода, но все пак е нещо.

По този начин разгонването на Франкфуртското събрание не би могло да стане без насилие, ако достопочтените франкфуртци имаха поне мъничко храброст. Те биха имали сега последната възможност да изкупят поне мъничко от извършените от тях тежки грехове. Франкфурт и Южна Германия, вдигнали се открито в защита на имперската конституция, в условията на победи на унгарците, на разпадане на Австрия, на възмущение на пруския народ от измените на Хохенцолерна — Радовиц — Мантойфел, биха могли да станат временен център на ново, опиращо се на Улгария революционно въстание.

Но тогава тези господа би трябвало да не се спират дори пред *обявяване на гражданска война* и в краен случай, когато дойде решаващият момент, би трябвало да *предпочитат единна и неделима германска република пред реставрация на съюзния сейм*.

Обаче онзи, който смята франкфуртците способни на *такава крачка*, жестоко се лъже. Тези господа ще пошумят малко, ще се поопрат малко, само доколкото изисква поне малко от малко приличието, а след това ще решат всичко така, както им продиктува несговорчивият Хохенцолерн. Народът може би тук-таме ще започне да издига барикади и — ще бъде предаден както на 18 септември³²¹.

Така би завършило прочутото имперско театрално представление, ако това зависеше от *господа франкфуртците*. Но може

би унгарските хусари, полските улани и виенските пролетарии ще кажат своята дума — и тогава може би работата все пак ще вземе друг обрат.

Написано от Ф. Енгелс на 1 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 287, 2 май 1849 г.*

*РАЗТУРВАНЕТО

Кьолн, 1 май. Пристигналите вчера от Берлин депутати разказват, че и в *Дрезден* камарите са били разпуснати.

Хановер, Берлин, Дрезден — в Мюнхен заседанията на камарата засега са само отсрочени, — добър немски гражданино, няма не виждаш сега каква шега смятат да ти изиграят? Миналата година, когато бе свикано Франкфуртското събрание, Прусия заповяда на всички малки държавици да *свикат* и те свои камари. Сега, точно след една година, Прусия заповядва да се *разпуснат* всички камари. Тогава Кампхаузен, сега Мантойфел. И в двата случая една и съща цел, едно и също намерение. Въпреки всички фрази Кампхаузен и Мантойфел вървят ръка за ръка.

И още се намират хора в Германия, които защитават монарсите!

Написано от Ф. Енгелс на 1 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“,
бр. 287, 2 май 1849 г.

ЛАСАЛ

Кьолн, 2 май. Вчера обещахме да се върнем към обвинителното заключение против Ласал.

Ласал е обвинен в „престъпление, предвидено в членове 87 и 102 на наказателния кодекс“.

Член 87 е насочен против „посегателство или заговор, целта на които е да призовават (exciter) гражданите или жителите към въоръжаване против имперската власт“.

Според член 102 подлежат на наказания (главно смъртно наказание), установени в предидущи членове на раздела (към който се отнася и член 87), всички лица, които в речи, на публични места и на събрания или в разлепени плакати призовават (excitent) към извършване на посочените престъпления. Само когато призивът е останал без последствия, смъртното наказание се заменя с изгнание.

В какво е обвинен Ласал?

Тъй като той бил съгрешил наведнъж, *в едно и също време*, както против член 87, така и против член 102, може да бъде обвинен само в това:

че нарушавайки член 102, е призовавал към престъплението, предвидено от член 87, т. е.:

призовавал е гражданите към посегателство или заговор, целта на които е призив към въоръжаване против кралската власт, т. е.: *призовавал* е гражданите към *призив* към въоръжено въстание!

За обикновения човешки разум това е доста очевидна безсмислица. Но какво да се прави — така са благоволили да решат прокуратурата и обвинителният сенат!

Работата е там, че член 102, който приравнява призовава към престъпленията, предвидени в членове 86—101, с извършване на самото престъпление, ако призивът е имал последици, може да бъде приложен, разбира се, към всички тези членове. Той е приложим дори към останалите точки на същия член 87. Защото всички тези членове са насочени против *определени действия*, към извършването на които *може* да се подстрекава. Така например член 87, насочен против посегателство и заговор, говори също така за посегателство и заговор против живота и личността на императора, за посегателство и заговор, целта на който е да събори или измени начина на управление или да измени реда на престолонаследиято. Всичко това са неща, към които може да се „подбужда“. Подбуждането към убийство на краля, към революцията е възможен факт; също така възможно е подбуждане към заговор, целта на който се състои в убийство на краля или в революция. Но „*подбуждането* към организиране на посегателство, гесп. заговор, с цел да се *подбужда* към въоръжено въстание против кралската власт“, с една дума, *подбуждането към подбуждане* — това е такова невъзможно, такова нелепо престъпление, както „*опит към далечен опит* да се извърши държавна измяна“, който е струвал не на един нещастен буршещафтец в благословеното старо време, когато е действувало пруското право, десетина години крепостен затвор, или както знаменитият израз suspect de suspicion d'incivisme (подозрян по подозрение в липса на граждански чувства), който хора с легитимистки очила били уж намерили, както те твърдят, в затворническите списъци от времето на терора през 93-та година.

И ако „призоваването към призоваване към въоръжаване“ наистина е логически и юридически възможно престъпление, би трябвало Ласал, за да подпадне едновременно под споменатата част на член 87 и под член 102, да бъде обвиняван не за произнесената в Нойс реч, а за адреса му до Националното събрание, в който се казва: „Ние заклинаме Националното събрание: призовете на оръжие!“

Тук се съдържа „призоваване към призоваване към въоръжаване“. Но дори в това поп plus ultra* обвинително заключение ним е дошло на ум да видят престъпление в тези думи.

Как тогава се е получило, че прокуратурата от цял ред членове на дадения раздел е избрала тъкмо такова място и го е свързала с член 102, когато член 102 е *съвсем неприложим* към него?

* — ненадминат. Ред.

Много просто. Престъплението, предвидено в член 87, се наказва със *смърт*. Но в цялата Рейнска провинция не се е намерил такъв съд със съдебни заседатели, който да осъди Ласал на смърт. Ето защо са предпочели да вземат член 102, който предписва заменяването на смъртното наказание с *изгнание*, ако призивът към „престъплението“ не е имал последици. А колкото за това, смятали са, че лесно ще намерят съдебни заседатели.

Следователно, за да се отърве от Ласал, прокуратурата е избретила *невъзможно престъпление* и е съединила две такива места от закона, които, съединени, нямат никакъв друг смисъл освен *чиста безсмислица*.

И така: или Ласал е *виновен* в нарушение на член 87, и тогава нека съберат смелост да го осъдят направо на *смърт*; или той не е виновен в нарушаване на член 87, но тогава той не е нарушил и член 102 и трябва да бъде безусловно *оправдан*. Но да наруши едновременно член 87, посоченото място, и член 102 е *невъзможно*.

Трябва да се обърне внимание на извъртливостта на прокуратурата. Обвинението против Ласал попада всъщност под член 87 (смъртно наказание). Но такова обвинение не се решават да предявят срещу него; обвиняват го по член 87 във връзка с член 102 (*изгнание*); но в случай, че това не помогне, в случай, че съдебните заседатели оправдаят Ласал, предават го на съда на изправителната полиция, като прибавят до членове 209 и 217 (*от шест дни до една година затвор*). И всичко това за един и същ факт, за дейността му като агитатор през време на движението за неплащане на данъците!

Но нека разгледаме сега истинския *corpus delicti** — речта, произнесена в Нойс на 21 ноември.

Ласал е обвинен в това, че пряко е подбуждал към въоръжаване против кралската власт.

Според показанията на тримата свидетели, на които се позовава обвинителното заключение, Ласал наистина пряко е призовавал жителите на Нойс *да се въоръжават* и да си набавят бойни припаси, да защитават с оръжие извоюваните свободи, да поддържат с активни действия Националното събрание и т. н. Обаче *призивът към въоръжаване изобщо* не е нито нарушение, а още повече престъпление, особено от времето на революцията и от приemanето на закона от 6 април 1848 година, който гарантира на всеки жител на Прусия правото да носи оръжие. Призивът към въоръжаване съгласно Code** се наказва само в случай, когато

* — Престъпен състав. *Ред.*

** — Кодексът. *Ред.*

въоръжаването е насочено против отделни чиновници (метеж) или против кралската власт, resp. против друга част от гражданите (въстание). В дадения случай специално се има предвид призив, именно *пряк* призив към въоръжаване против кралската власт.

Обаче в показанията и на тримата свидетели не е казана *ни-то дума* за въоръжаване против кралската власт; говори се само за въоръжаване *за защита на Националното събрание*. А Националното събрание беше законно свикан и законно съществуващ орган, най-важна част на законодателната, а тук дори и на *учредителната* власт. В същата степен, в която учредителната власт стои над изпълнителната, Националното събрание стоеше над „кралското правителство“. И именно призова към всеобщо народно въоръжаване за защита на това върховно, наред с краля, законодателно учреждение на страната нашата прокуратура смята за тежко престъпление.

Единственото място, в което тънкият нюх на прокуратурата все още би могъл да открие далечно отношение към „кралското правителство“, е споменаването за батареите в Нойс. Но нима Ласал е призовавал жителите на Нойс да се въоръжават, за да завладеят батареите на левия бряг на Рейн, още повече пък „пряко“, както се твърди в резюмето на обвинителното заключение и както се изисква, за да бъде Ласал осъден?

Напротив! Той не е призовавал към това нито „пряко“, нито „косвено“. Той е казал само: дюселдорфци *се надяват*, че жителите на Нойс ще завладеят тези батареи. И ето само тази изразена с думи „надежда“ според достапочтената прокуратура е *excitation d'égecte*, *пряк призив*, към въоръжаване против кралската власт!

И Така, в истинското, *действителното* въоръжаване на *Дюселдорф*; открито организирано за защита на Националното събрание и, разбира се, насочено неизбежно против пруските войски, т. е. против кралското правителство (*le gouvernement de l'empereur*), не се съдържа никакво престъпление, а само нарушение, изразено в съпротива срещу отделни чиновници; а излиза, че и в това просто заявление, в тези четири думи се съдържа тежко главно престъпление!

Не смеят да обвиняват Ласал за онова, което е *вършил*; но онова, което е *казал*, се оказва тежко престъпление. А какво е казал? — Очаквали, че жителите на Нойс ще завладеят батареите. И кой, според думите му, очаква това — той самият ли, Ласал? Нищо подобно — дюселдорфци!

Ласал казва: трети лица очакват, че вие ще направите това и това, а според логиката на прокуратурата това е „пряк призив“ към вас действително да извършите очакваното.

Сега в Берлин министрите разпуснаха камарата и се готвят за нови октроирания. Да предположим, че днес ликвидират насилствено общото избиращо право, отнемат правото на сдружаване, унищожат свободата на печата. Ние бихме казали: надяваме се, че на това позорно вероломство народът ще отговори с барикади. Прокуратурата би заявила, че с това ние „пряко призоваваме“ берлинските граждани да се въоръжат против кралската власт. И ако всичко вървеше по волята на прокуратурата, нас биха ни осъдили, според обстоятелствата, на смърт или изгонване от страната!

Зад целия този процес против Ласал се крие тенденциозен процес против омразния агитатор. Това е скрит процес по повод на „възбуждане на недоволство“, подобно на процесите, на каквито имахме удоволствието да се наслаждаваме пак тук, на Рейн, чак до мартенските дни. Точно така и процесът против Вайерс е скрит процес за оскърбление на величеството. Вайерс каза: „смърт на краля“ и „не бива нито четвърт час повече да оставяме короната на краля“; и ето че тези няколко думи, доста невинни от гледна точка на Code pénal*, се оказват, че също съдържали „пряк призив към въоръжаване“!

Но дори ако Ласал действително е призовавал към въоръжаване против кралската власт — какво от това? Нека застанем на конституционна гледна точка и да разсъждаваме според конституционните понятия. Нима тогава, през ноември, не беше дълг на всеки гражданин не само да „призовава към въоръжаване“, но и самият той да се *въоръжава*, за да защитава конституционните народни представители против вероломното „кралско правителство“, което гонеше с помощта на войници събранието на народните представители от хотел в хотел, насилствено прекратяваше техните заседания, даваше книгата им на войниците да си свиват тютюн и да палят печките и в края на краищата разгони самите тях по домовете им? Не беше ли събранието съгласно с решенията на Обединения ландтаг, съгласно знаменитата „законна почва“ на г-н Кампхаузен, да не говорим за завоеванията от 19 март, „равноправен контрагент“ на короната? И нима не трябваше да се защитава такова събрание от нападенията на така нареченото „кралско правителство“?

Впрочем ние видяхме, че е станало втора природа на „кралското правителство“ да се разправя с народните представители чрез ритници. Едва минаха два месеца от свикването на октроираните камари, когато същото това кралско правителство ги разгонва при първото им неугодно нему решение — разгонва същите тези камари, които уж трябваше да изменят кон-

* — Наказателният кодекс. *Ред.*

ституцията! Сега камарите признаха октроираната конституция и ние вече никак не знаем имаме ли конституция или не. Кой знае какво още ще ни октроират утре!

И ето че хората, които предвидяха всичко това и действаха съответно с него, които се стремяха към енергична съпротива срещу тези насилствени действия на надменната камарила, които, съобразно понятията на *всички конституционни страни* и по-специално *Англия*, стояха *изцяло на почвата на закона*, тези хора по заповед на Мантойфел, Симонс и компания биват арестувани, задържани **шест месеца в затвора** и на края предавани на съда със съдебни заседатели по обвинение в *подстрекателство към въстание!*

Написано от Ф. Енгелс на 2 май 1849 г.

Печата се по текста на вестник

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung”,
бр. 288, 3 май 1849 година*

ЗАБРАНАТА НА СЪБРАНИЕТО НА РЕЙНСКИТЕ ОБЩИНСКИ СЪВЕТИ

Кьолн, 2 май. С особено задоволство съобщаваме на нашите читатели, че свиканото от високоуважаемия кьолнски общински съвет събрание на депутатите в общинските съвети на Рейнската провинция е забранено с обикновена заповед на властите. „Добрите бюргери“, които се чувствуваха така „добре“ през септември, когато бяха забранени събранията на демократите³²², могат сега да изкажат благодарност на своите господари и повелители. През септември 1848 година свободата на събранията бе премахната за демократите поне с акт на открито насилие във вид на обсадно положение, докато свободата на събранията на кьолнския общински съвет издъхна от *ритника*, получен в условията на процъфтяване на законната почва.

Написано от Ф. Енгелс на 2 май 1849.
Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung”,
бр. 288, 3 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

КОНГРЕСЪТ НА РЕЙНСКИТЕ ГРАДОВЕ

Кьолн, 3 май. Конгресът на рейнските общински съвети все пак ще се състои, макар и в по-малко официална форма, следващия *вторник*.

Естествено ние не очакваме *нищо* от това събрание на буржоа, избрани по трикласна цензова система, при която народните маси бяха отстранени от изборите. Ще бъде изпратена делегация в Берлин, която *дори няма да бъде допусната* до г-н фон Хохенцолерн.

Но възможно е конгресът изобщо да не се състои. В неделя тук, в Кьолн, ще се състоят конгресите на различните партии³²³. Правителството се стараяе на *всяка цена* да предизвика конфликт между народа и военните, за да има възможност да се разправи с нас, жителите на Рейнската провинция, така както се разправи с берлинчани.

Задача на *кьолнските работници* е да провалят този хитроумен пруски план. Със спокойното си поведение, с непоколебимото си хладнокръвие към всякакви провокации от страна на военните кьолнските работници могат да лишат правителството от всякакъв повод за насилствени действия.

Предстоят решителни събития. Виена, Бохемия, Южна Германия, Берлин са обхванати от брожение и очакват подходящ момент. Кьолн може да помогне, много да помогне, но не може пръв да *започне* решителните действия.

Нека работниците на Кьолн помнят, особено в предстоящата неделя, че всички провокации на правителството имат само за цел да предизвикат *такъв* взрив, който да *настъпи в неблагоприятен за нас и благоприятен за правителството момент*.

Само при големи събития може да се извърши революция; а когато се поддаваме на предизвикателството на правителството, най-многого, което може да се получи, е бунт.

Кьолнски работници, помнете 25 септември^{32А}!

Написано от Ф. Енгелс на 3 май 1849 г.

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 289, 4 май 1849 г.*

Печата се по текста на вестника

*ТРЕТИ В СЪЮЗА

Кьолн, 3 май. Стотици пъти сме изтъквали факта, че в коалицията на Русия с Австрия г-н фон Хохенцолерн с правителството си играе ролята на „трети в съюза“. Стотици пъти навивният немски бюргер е отхвърлял с възмущение подобно твърдение.

И какво излезе? Както е твърдо установено сега, една от тайните причини за разтурването на камарата е, че според тайния договор с олмюцкия княз и с височайшия петербургски православен цар руският васален княз (*Unterknās*) от Сан-Суси се е задължил да прати в Бохемия 40,000 прусаци — от една страна, за да държат народа в подчинение, а от друга — като резерв против унгарците. Дори в катедралата Св. Павел се е говорило открито за това. Не можеха да бъдат накарани да мълчат за това дори центърът и част от десните в Берлин. Тъкмо за това ги разгониха.

Но това не е всичко. Берлинският „National-Zeitung“ съобщава на 1 май от Берлин:

Току-що научихме от достоверен източник: „Вчера сутринта дирекцията на Горносилезийската ж.-п. линия е получила от Министерството на вътрешните работи телеграма, че 30,000 руски войници трябва да бъдат прехвърлени от Краков в Австрия по Горносилезийската ж.-п. линия“ (следователно от Краков през Мисловиц, Козел, Ратибор*, Одерберг**). „Съобщава се на дирекцията на Горносилезийската ж.-п. линия, че кралското правителство няма нищо против това и че то се надява дирекцията на линията да не прави никакви пречки на това прехвърляне.“

Телеграмата е била подписана: фон Мантойфел

* Полски имена: Мисловице, Козле, Рацибуж. *Ред.*

** Чешко име: Богумин. *Ред.*

Ето значи докъде стигнахме: потсдамското правителство на васалния на руския император княз не само разпраща *заповеди за арестуване* на Кошут, Бем и Гьоргей*. Не, отгоре на това то прехвърля 30,000 руски жандарми по железницата *през пруска територия* за Унгария — нещо повече, то изпраща 40,000 пруски войници в Бохемия, за да усмирят народа, чиято свобода бе потъпкана, но който жадува за разплата!

Чуйте, жители на Рейнската провинция! Затова значи ни подчиниха на *руско-пруския деспотизъм*, за да изпращат нашите синове и братя, също такива жители на Рейнската провинция като нас, в Бохемия, а може би и в Унгария, където **в служба на руския цар** да помагат за потъпкването на последния народ, който защитава с оръжие революцията от 1848 година!

Затова ни предадоха през 1815 г. на Прусия, за да падне и върху нас позорът, загдето уж приемаме през *наша* територия, през страна, свързана с нас в една държава, руските войници да отиват с барабанен бой, с развети знамена на поход против унгарската революционна армия.

Нас само със *сила* ни накараха да станем пруски *поданици* и да останем *поданици*. *Ние никога не сме били прусаци*. Но, сега, когато ни изпращат против Унгария, когато руски разбойнически отряди тъпчат пруска земя, ние чувствуваме, че сме прусаци, да, чувствуваме какъв позор е да носиш името прусак!

Написано от Ф. Енгелс на 3 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в притурката на „Neue Rheinische Zeitung, бр. 289, 4 май 1849 г.“

* Виж настоящия том, стр. 209—210, 460—461. Ред.

ТЕ ИСКАТ ОБСАДНО ПОЛОЖЕНИЕ

Кьолн, 5 май. Продължава да се носи слухът, че в неделя, по случай окръжните сбирки на различните партии, на добрия град Кьолн отново ще бъде октроирано *обсадно положение*.

По разни дребни приготвления на военните власти личи, че те наистина се готвят за всеки случай. Нещо повече. Вземат се мерки, които явно целят да се предизвикат безредици.

Защо например изведнъж разрешиха на „Моята доблестна армия“, за най-голямо учудване на самите войници, да остава извън казармите до *десет часа вечерта* вместо до девет?

Отново се заговори за *арести*. Ние охотно вярваме на това. Отдавна вече съществуват такива намерения. Знае се при това, че с такива арести веднъж вече успяха напълно да изпълнят такъв план — да предизвикат безредици.

Повтаряме: много важно е демократите и особено *работниците* на Кьолн да вземат всички мерки, та утре да не се даде на жадуващите за обсадно положение власти и *най-малък повод*, с който да могат да оправдаят насилствените си действия.

Контрареволуционните преврати от последно време застрашават преди всичко *буржоазията*. Буржоазията свика конгрес на градовете. Нека да предоставим тогава на *буржоазията честта да каже първата дума*. Ще почакаме да видим какво решение ще вземат тези господа във вторник. Убедени сме, че някои демократически наивници ще бъдат жестоко разочаровани от резултатите на този помпозен „конгрес на градовете“.

Едно е несъмнено: ако обсадното положение бъде обявено до вторник, конгресът на градовете няма да се състои и от това ни-

кой не ще бъде по-доволен, отколкото онези именно господа. кои-то го свикаха.

Ако работниците позволят утре да бъдат предизвикани към безредици, те само ще вадят *кестените от огъня заради буржоазията*, а същевременно и заради *правителството*. Пита се, ще позволят ли те да бъдат използвани за тази цел в такова време, когато цяла Германия е пред прага на *гражданска война* и когато може би скоро ще имат възможност да *излязат със собствени искания?*

Написано от Ф. Енгелс на 5 май 1849 г.

Печати се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 291, 6 май 1849 г.*

* ПРУСКАТА АРМИЯ И РЕВОЛЮЦИОННОТО ВЪСТАНИЕ НА НАРОДА

Кьолн, 7 май. С всеки изминат ден в Германия все повече се диференцират намиращите се в брожение елементи; положението става все по-ясно.

Докато един от центрoвете на германската контрареволуция, Австрия, е изцяло зает в борбата с Унгария, другият център, Прусия, изпраща въоръжени орди във всички посоки против революционното въстание на народа.

В *Дрезден*, в този мирен град на изкуството и разкоша, народът взема оръжието и отговаря с барикади и пушечна стрелба на изменническите прокламации на кралското правителство. По-голямата част от войските преминава на страната на народа; борбата може да се смята за решена; но изведнъж се появяват *пруските батальони* и застават на страната на изменника крал, против народа.

В Пфалц народът също се вдига с оръжие в ръка против барварската контрареволуция, която от ден на ден става все по-дръзка; и тук *пруските батальони* са в готовност, за да се намесят в подходящия момент и едновременно с разгонването на Франкфуртското събрание да потушат въстанието в Пфалц.

Където и да погледнеш — навсякъде в Северна и Югозападна Германия се намират в готовност *пруски батальони*, за да извършат с оръжие контрареволуция.

А за да няма недостиг на пруски батальони нито в нашата страна, нито в съседните държави, навсякъде се свиква набор за *ландвера* по нашата великолепна военна система.

Така че на едно място австрийската, на друго пруската армия представляват център на контрареволуцията. Против контраре-

волюцията с всеки изминат ден все по-рязко и повсеместно се вдига нова революция.

В Дрезден още съществува временно правителство, което мобилизира народните сили от всички краища на страната.

В Пфалц още съществува местен комитет на отбраната, който с всеки изминат ден събира все повече и повече жители на Пфалц около знамето на революцията.

В Рейнска Прусия ландверът отказва да тръгне на поход. Дори в Елберфелд, в черно-белия Вупертал, ландверът отказва да отиде по-далеч от своите сборни пунктове.

И най-после — в Австрия решаващо събитие е това, че *унгарската революция неudържимо се развива*. Почтата от Виена не е пристигнала — може би защото маджарите са вдигнали във въздуха Моравската ж.-п. линия. Няма никакво съмнение, че те са навлезли в Моравия. От Ратибор* ни пишат, че преди осем дни в Голковиц на австрийската граница и на трети май в Лослау**, а също така в пруска Горна Силезия се е чувала канонада на цели батареи. Трябва да се предполага във всеки случай, че боевете се водят по отсамната страна на Яблунка.

Изобщо *никога още победата на унгарците не е била така близка, както сега*. Няма съмнение, че *русите не ще дойдат*. И така, още няколко дни — и унгарците ще бъдат във Виена; унгарската революция ще бъде завършена и ще се открие величествената страница на втората германска революция.

Написано от Ф. Енгелс на 7 май 1849 г.

Напечатано в извънредна притурка на
„Neue Rheinische Zeitung“, бр. 292,
8 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

* Полско име: Рацибуж. *Ред.*

** Полско име: Водзислав. *Ред.*

* ВЪПРОС КЪМ РАБОТНИЦИТЕ

Кьолн, 7 май. Явно е, че господа прусаците се стараят с всички сили да предизвикат метеж.

По завчера изплатиха на артилеристите (по отношение на които впрочем правителството много се заблуждава) „добавка“ от 15 сребърни гроша на човек за миналия месец. Наистина пехотниците също така получиха тази добавка.

Офицерите от един разквартируван тук полк *направо* поискана от своите войници утре да предизвикат метеж.

Тази вечер вече стана сблъскване между военни и цивилни на Новия пазар.

Ние още веднъж питаме работниците, *смятат ли да допуснат* господа прусаците да им покажат милостиво датата за започването на въстанието?

Написано от Ф. Енгелс на 7 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в извънредната притурка на „Neue Rheinische Zeitung“, бр. 292, 8 май 1849 г.

ЦАРЯТ И НЕГОВИТЕ ВАСАЛНИ КНЯЗЕ

Кьолн, 8 май. Казват, че френският посланик в Берлин протестира против навлизането на прусаците в Саксония.

И така, френското правителство вижда най-после, че източно-европейската контрареволуция заплашва и него, че новият Свещен съюз има за своя крайна, върховна цел завладяването, а този път може би и *подялбата на Франция.*

Знаем с положителност, че според договора, сключен между православния цар и двамата му васални князе от Олмюц и Потсдам, завоюването на Франция, унищожаването на републиката и поставянето *на престола на Франция и Навара „легитимния крал“, „син на свети Людовиг“, идиота Хенрих от Бордо,* са обявени за крайна цел на съюза.

Едва ли подлежи на съмнение, че Одилон Баро участва в този заговор.

Ето какво искат от вас, пруски войници от ландвера! Откъсват ви от домашното огнище, от жените и децата, за да ви накарат отначало да се борите против своите братя в Германия и Прусия, да помагате за погазването на жалкия остатък от свобода, който извоювахте миналата година, а след това да ви хвърлят против унгарците, които идат на помощ на вашата застрашена свобода; а когато вие за удоволствие на вашите князе и на вашия върховен господар и повелител цар Николай извършите това дело, тогава ще ви поведат през Рейн против народа, чиито героични въстания от 1789—1794, 1830 и 1848 година ви дадоха всички свободи, от които се ползвате.

Затова ли вие, барикадни бойци, гневни народни маси, извоювахте миналата година малко свобода, за да помагате сега сами

като ландвер за нейното потъпкване, а после на служба на вашия височайши повелител, руския цар, да сломят двете крепости на свободата — Унгария и Франция!

Написано от Ф. Енгелс на 8 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 293, 9 май 1849 г.*

ПОДВИЗИТЕ НА ХОХЕНЦОЛЕРНИТЕ

Кьолн, 9 май. Правителството на г-н фон Хохенцолерн желае, очевидно, през последните дни на своето съществуване и на съществуването на пруската държава още веднъж да заслужи напълно старинната репутация на пруското и Хохенцолерновото име.

Кой не знае Хайневата характеристика:

Дете с глава кат тиква цяла,
с мустачини, коса бяла,
ръчици дълги и грабливи,
стомах жаден, черва лениви,
изрод същи ³²⁵ . . .

Кой не познава вероломствата, коварствата, мошенничествата с наследствата, чрез които се е издигнало капралското семейство, което носи името Хохенцолерни?

Всеки знае как така нареченият „велик курфюрст“* (като че ли един „курфюрст“ може да бъде „велик“!) е извършил първото предателство към Полша: съюзник на Полша против Швеция, той внезапно преминал на страната на шведите, за да ограби след това здравата Полша съгласно Оливския мир³²⁶.

Всеки познава пошлата фигура на Фридрих I, животинската грубост на Фридрих-Вилхелм II.

Всеки знае как Фридрих II, създателят на патриархалния деспотизъм, приятел на просвещаването с помощта на тоягата, е продавал чрез търг страната си на френските спекуланти; всеки знае как той е влязъл в съюз с Русия и Австрия за разграбването

* — Фридрих-Вилхелм, Бранденбургски курфюрст. *Ред.*

на Полша³²⁷, което и досега, след революцията от 1848 година, си остава позорно петно, неизмито от германската история.

Всеки знае как Фридрих-Вилхелм II помогна да бъде завършено ограбването на Полша и как раздаде ограбените полски национални и църковни имуществва на своите царедворци.

Всеки знае как през 1792 година той влезе в коалицията с Австрия и Англия за задушаването на славната френска революция и нахлу във Франция; всеки знае също така как неговата „доблестна армия“ беше изгонена най-позорно от Франция.

Всеки знае как той измени тогава на съюзниците си и побърза да сключи мир с Френската република³²⁸.

Всеки знае как той, който се представяше за възторжен привърженик на легитимния крал на Франция и Навара, закупи от Френската република на безценица коронните скъпоценности на същия този крал и по този начин се обогати за сметка на нещастieto на своя „възлюблен приятел и брат“.

Всеки знае как той, чийто живот беше чисто хохенцолернска смесица от разврат и мистицизъм, от старческа похотливост и детинско суеверие, задуши свободата на мненията с бишофсвердерските едикти³²⁹.

Всеки знае как неговият приемник, *Фридрих-Вилхелм III* „Справедливият“, предаде на Наполеон старите си съюзници заради подхвърлената му примамка — ХанOVER.

Всеки знае как след това той предаде Наполеон на същите тези бивши свои съюзници, като нападна в ролята си на наемник на Англия и Русия въплътената в лицето на Наполеон френска революция.

Всеки знае какъв успех имаше това нападение: нечуваното поражение на „доблестната армия“ при Йена, което внезапно разкри моралното разложение на целия държавен организъм на Прусия, дългата верига от предателства, низости и сервилност на пруските чиновници, които предизвикаха отвращение у Наполеон и неговите генерали.

Всеки знае как през 1813 година Фридрих-Вилхелм III с красиви думи и щедри обещания накара пруския народ да повярва, че походът против французите е „освободителна война“, докато всъщност ставаше дума за задушаване на френската революция и за възстановяване на старата „богопомазана“ монархия.

Всеки знае как бяха забравени прекрасните обещания, щом участниците в Свещения съюз влязоха в Париж на 30 март 1814 година.

Всеки знае как по времето, когато Наполеон се завърна от Елба, ентузиазмът на немския народ толкова охладня, че Хохенцолернът трябваше да обещае конституция (едиктът от 22 май 1815 година, 4 седмици преди битката при Ватерлоо), за да съживи отново това угаснало усърдие.

Всеки помни обещанията, дадени в германския Съюзен акт и във виенския Заключителен акт: свобода на печата, конституция и т. н.³³⁰.

Всеки знае как „справедливият“ Хохенцолерн удържа думата си. Свещен съюз и конгреси за потискане на народите, карлсбадски постановления³³¹, цензура, полицейски деспотизъм, господство на дворянството, бюрократичен произвол, намеса на кралската власт в съдопроизводството, преследване на демагозите, масови присъди, финансова разточителност и — никаква конституция.

Всеки знае как през 1820 година бе дадена гаранция на народа, че данъците и държавните дългове няма да бъдат увеличавани, и как Хохенцолернът удържа думата си, като превърна *Seehandlung*³³² в тайна заемна каса на държавата.

Всеки знае как Хохенцолернът отговори на призива на френския народ през време на юлската революция: съсредоточаване на войски по границата, потискане на собствения си народ, задушаване движението на малките немски държавици, пълно поборване на тези държави под камшика на Свещения съюз.

Всеки знае как същият този Хохенцолерн наруши неутралитета през време на руско-полската война, като позволи на русите да минат през негова територия и по този начин да нападнат поляците откъм тила и даде на разположение на русите своите арсенали и складове, като предостави на всеки разбит руски корпус сигурно убежище в Прусия.

Всеки знае, че всички усилия на този васален княз [Unter-knäs] от династията на Хохенцолерните, в съответствие с целите на Свещения съюз бяха насочени към това, да затвърди господството на аристокрацията, бюрокрацията и военщината, за да унищожи с грубо насилие — и не само в Прусия, но и в цяла Германия — всякаква свобода на словото, всякакво влияние на „ограничения разум на верноподаниците“³³³ върху правителството.

Всеки знае колко е трудно да се намери в историята друг такъв период на управление, в който подобни похвални намерения да са били провеждани с по-груби и насилствени мерки, отколкото при Фридрих Вилхелм III, особено през годините 1815—1840. Никога и никъде не е имало толкова много арести и присъди, никога крепостите не са били така претърпкани с полити-

чески затворници, както при този „справедлив“ монарх, особено ако си припомним какви невинни глупци бяха тези демагози.

Трябва ли да се говори още и за онзи Хохенцолерн*, който, по думите на монаха от Лейнин³³⁴, „ще бъде последен в рода си“? Трябва ли да се говори за възраждането на християнско-германското величие и за новопоявилата се остра финансова нужда, за ордена на Лебеда³³⁵ и за върховния съд по цензурните дела, за Обединения ландтаг и за генералния синод, за „парчето хартия“³³⁶, за напразните опити да се намерят пари в заем и за всички други постижения на славната епоха 1840—1848 година? Трябва ли да се доказва въз основа на Хегел защо именно комична фигура трябваше да завърши галерията на Хохенцолерните?

Това не е нужно. Изброените данни са достатъчни, за да бъде характеризирано напълно хохенцолерновско-пруското име. Имаше наистина един момент, когато блясъкът на това име потъмня, но откакто седмозвездието Мантойфел и Сие окръжава короната, цялото минало величие се възроди отново. Прусия пак се управлява както преди от вицецрал под върховенството на Русия; отново Хохенцолернът е васален княз на руския самодържец, велик княз, който властвува над всички малки боляри от Саксония, Бавария, Хесен-Хомбург, Валдек и т. н.; отново „ограниченият разум на верноподаниците“ получи старото си право да се подчинява на заповедите. „Моята доблестна армия“ — докато не я използва самият православен цар — може да насажда в Саксония, Баден, Хесен и Пфалц онзи ред, който вече 18 години цари във Варшава, и може в собствената си страна и в Австрия да споява с кръвта на поданиците корони, получили сериозна пукнатина. Думата, която дадохме преди в момент на страх и голяма опасност, ни безпокои толкова, колкото и нашите блаженпочивши деди; и щом се оправим в собствения си дом, ние ще потеглим с барабани и развети знамена срещу Франция, ще завладеем страната, където расте лозата на Шампан, и ще разрушим великия Вавилон, прамайката на всеки грях!

Такива са плановете на нашите високопоставени управници; такова е надеждното пристанище, към което нашият благороден Хохенцолерн насочва своя кораб. Оттук произлизат и все по-честите октроирания и държавни преврати; оттук идват повторните ритници, нанасяни на страхливото Франкфуртско събрание; оттук — обсадните положения, арестите и преследванията; оттук — нахлуването на пруската войнишка сган в Дрезден и Южна Германия.

Но има още една сила, с която наистина господарите от Сан-Суси³³⁷ малко се съобразяват, но която все пак ще каже ду-

* — за Фридрих-Вилхелм IV. *Ред.*

мата си и тя ще бъде като гръмотевичен удар. Това е народът, народът, който в Париж и на Рейн, в Силезия и Австрия, едва сдържайки гнева си, чака момента за въстанието, и кой знае, може би скоро той ще даде заслуженото на всички Хохенцолерни, на всички велики и малки князе.

Написано от К. Маркс на 9 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 294, 10 май 1849 г.*

*НАСТЪПЛЕНИЕТО НА КОНТРАРЕВОЛЮЦИЯТА И РАЗВИТИЕТО НА РЕВОЛЮЦИЯТА

Кьолн, 9 май. Контрареволуцията настъпва с бързи крачки, но революцията се развива още по-бързо.

Ако контрареволуцията постигна в *Дрезден* успехи³³⁸, които дават основание да се предвиди нейната победа, ако в *Бреслау* тя успя чрез сполучливо предизвикан бунт да въведе *обсадно положение, цензура и военни съдилища*, революцията може да се гордее със съвсем други победи.

Не ще говорим за бързо растящия *открит бунт на ландвера* в Рейнска Прусия, който обхвана тъкмо най-черно-белите окръзи; не ще говорим и за южногерманското движение, предавано навсякъде от правителствата, буржоазията и от самото Франкфуртско събрание³³⁹. Ще говорим само за онези големи събития, които се намесват отвън и могат да внесат единство, да създадат здрава опора за малките разпокъсани, предадени и продадени движения в Германия: за унгарската и френската революции.

Докато *унгарската революция* печели победа след победа и след близкия решителен бой (който трябваше да стане на 5-и и 6-и при Пресбург*) ще се насочи непосредствено срещу Виена и ще я освободи — *Франция* изведнъж отново влиза в период на открито движение, което се развива пред очите на всички. Идва край на скритото от очите развитие през последните месеци. Поражението на френската армия при Рим³⁴⁰ разобличава и компрометира всички правителства, които досега бяха на власт. На сцената отново се появява народът, този последен, върховен съдия. И независимо от това, дали то ще стане в избори или в

* Словашко име: Братислава. *Ред.*

открита революция, френският народ скоро ще даде на движението тласък, който ще бъде почувствуван от цяла Европа.

Европейските монарси скоро ще видят, че избраният народ на революцията е останал същият, какъвто беше — френската революция от 1849 година ще разговаря с тях не с ламартиновски фрази, а с езика на оръдията.

Написано от Ф. Енгелс на 9 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в извънредна притурка на
„Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 294, 10 май 1849 г.*

НОВАТА ПРУСКА КОНСТИТУЦИЯ

Кьолн, 12 май. Потсдамският член на троицата³⁴¹, царуваш по милостта на бога и на обсадното положение, октроира през ноември м. г., след разгонването на народните представители, конституция; тази конституция трябваше да бъде разгледана от камарите, които трябваше в близко време да се свикат. Както е известно, новите народни представители бяха постигнати от същата участ, както и старите; първите бяха разгонени от шикове на Врангел, а за вторите една обикновена записчица на Мантойфел за разпускане³⁴² послужи като заповед да си отидат по домовете. С това беше сложен край и на преглеждането на конституцията.

Така християнско-германският баща на своите поданици и неговата клика, цялата тази глутница от благороден и неблагороден произход, накичени или ненакичени с ордени готовановци, тунейдци и вампири, които смучат народната кръв, всички те получаха свобода на действие и могат да се разпореждат, както си щат.

През ноември м. г. кралската власт, бюрокрацията и юнкерите още бяха принудени да правят различни лицемерни декларации и да внасят в конституцията доста либерални на глед членове. Ноемврийската конституция трябваше да придобие такъв вид, че във всички случаи с нея да може да бъде измамена многобройната *гъпоумна* част на така наречения „пруски народ“.

Сега всички тези тънки дипломатически маневри станаха излишни. Нали шурейт Николай вече стои с двадесет хиляди войници на немска територия? Нали Дрезден е разрушен от артилерията? Нали съществува най-тесен съюз на Прусия със

страхливия беглец от Кьонигщайн, с имперския Макс в Мюнхен³⁴³, с булдога Ернст-Август Хановерски, с цялата контрареволуционна банда вътре и вън от Германия?

Трябва да се признае, че Хохенцолернът много добре използва момента. Той заповяда да бъде изработена за неговите „любими“ поданици нова конституция и на 10 май я санкционира и октроира в Шарлотенбург.

Последната кралско-пруска конституция, *единствената конституция, която изразява истинските намерения* и има още това предимство пред ноемврийската конституция, че се състои само от седемнадесет члена, гласи...*

Написано на 12 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 297, 13 май 1849 г.*

* По-нататък в „Neue Rheinische Zeitung“ се дава под заглавието „Най-новата пруска конституция“ кралският указ от 10 май 1849 г. за въвеждане на общо-обсадно положение и военнополови съдилища в цяла Прусия. *Ред.*

КЪРВАВИЯТ ЗАКОН В ДЮСЕЛДОРФ

Кьолн, 12 май. „Новата конституция“ — отменяването на обикновените закони и на обикновените съдилища и привилегиата да се вършат убийства, която бащата на своите поданици даде на „Моята доблестна армия“ — вчера вече влезе в сила в *Дюселдорф*.

След победата и след кървавата разправа с народа комендантът веднага поиска инструкции от Берлин. От слугите на г-н фон Хохенцолерн Бранденбург—Мантойфел, се получи телеграфна заповед да се обяви **кървавият закон** и да се въведат военните палачески съдилища.

Въз основа на чл. 1 и 6 от заповедта на военните власти отменено е правото на сдружаване и е спряно действието на членове 5, 6, 7, 24, 25, 26, 27 и 28 от октроирната бакалска харта.

Миналата година при властта на „гражданина и комуниста“ *Дригалски** при обявяването на обсадно положение дюселдорфският печат беше подложен на *цензура* и тази мярка предизвика възмутени викове дори у по-голямата част от безгръбначната съглашателска папльч. Сега, след новите постижения на Хохенцолерна, когато на страната на потсдамския васален княз са не камарите, а само роднинските чипоноси казаци — сега вече те не се задоволяват с *цензура*, а пристъпват просто към *удушаване* на печата.

Съгласно чл. 7 в района на Дюселдорф са *забранени* дюселдорфските вестници, а също така „*Neue Rheinische Zeitung*“. Според чл. 8 могат да се печатат само официални „съобщения“.

* Виж настоящия том, стр. 61—66. *Ред.*

При диктатурата на сабята на „гражданина и комуниста“ Дригалски жертвите на произволните арести все пак се съдеха по обикновения закон и от обикновен съд. А сега законът и съдът са временно отменени и са въведени извънредните палачески военни съдилища.

Член 9. Всеки, който словесно, писмено, печатно или във форма на изображения призовава към съпротива срещу законните (!) нареждания на властите, се съди от военен съд.

Член 10. Всеки, който бъде уличен в открита или въоръжена съпротива срещу мерките на законните власти или който с изменническото си поведение създава опасност или причинява вреда на войските, *съгласно военновременните закони се разстрелва незабавно.*

Лаврите на кървавото куче Виндишгрец не дават мира на закрепилия се отново Хохенцолерн!

Написано на 12 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 297, 13 май 1849 г.*

ВЪСТАНИЕТО В БЕРГСКИ ОКРЪГ

Кьолн, 12 май. Вниманието на цялата Рейнска провинция в този момент е приковано към Елберфелд, мястото, където „знамето на въстанието“ сега е вдигнато по-високо, отколкото във всеки друг рейнски град. Разтурването на камарата послужи като сигнал за раздвижване в тъй мирния обикновено Вупертал. Най-глупавите и най-жалките „тартюфи“ разбраха, че реакцията отиде твърде далеч в престъпленията си, и увлечени от ентузиазма на онези храбри работници, в чиято енергия ние никога не сме се съмнявали, грабнаха оръжието и влязоха в редовете на героите от барикадите, решени да водят смъртна борба против монархията.

Сведенията, които получаваме от мястото на боевете, са толкова неточни, че е невъзможно да се отдели истината от лъжата. Но все пак изглежда несъмнено, че цялото население е взело оръжието, че улиците и къщите са барикадирани, че от съседните места — Солинген, Ремшайт, Грефрат, от районите по Енепската долина, с една дума, от целия Бергски окръг бързо идват въоръжени подкрепления. Въстаниците вече не се ограничават със завладяването на градовете Елберфелд и Бармен, а разширяват отбранителните действия и върху най-важните пунктове в околността.

Както твърдят, борещите се имат намерение да изпратят бърза помощ на Дюселдорф, за да освободят този град от пруските войски. Ландверът, който сега за пръв път се сражава решително на страната на народа, играе главната роля в тези действия. Борещите се имат достатъчно оръжие и пари, тъй като мнозина от най-богатите търговци са отворили с готовност каси-

те си. Така, съобщават ни, че само една търговска къща е предала на елберфелдския Комитет на сигурността 500 фридрихсдора.

При такива условия естествено няма нищо чудно, че наемните кралски войски се готвят за настъпление, за да извършат в Бергския окръг по възможност същите жестокости, както в Бреслау, Дрезден, Ерфурт и т. н. Нека се надяваме, че този път нещата ще се развият иначе.

Артилерийският парк от Везел ще бъде изпратен в Елберфелд. Изглежда, че настъплението е определено да започне в най-близкия понеделник.

Не можем да гарантираме за верността на тези сведения. Но каквито и да са плановете на контрареволуцията, на Елберфелд предстои борба, в която той наистина може да направи важна услуга на отечеството.

Написано на 12 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 297, 13 май 1849 г.*

*ПРОДАЖНАТА НИЗОСТ НА „KÖLNISCHE ZEITUNG“

Кьолн, 13 май. Обръщаме вниманието на нашите читатели върху последните броеве на „*Kölnische Zeitung*“, по-специално върху днешния му брой (неделя, 13 май).

Наистина никога още „най-вулгарната разюзданост“ не е вървяла така тясно ръка за ръка с *продажната низоост*, както в последните уводни статии и кореспонденции на нашия великолепен съвременник.

Само преди няколко дни ние видяхме как на конгреса на рейнските общински съвети собственикът на „*Kölnische Zeitung*“ г-н *Йозеф Дюмон* енергично се изказа за взетите там решения. Днес виждаме как същият този субект в лицето на своя слуга *Брюгеман* във всеки ред изразява най-нахално радостта си от неуспеха на въстанието, което бе резултат на същите тези решения на рейнските общински съвети.

Но тъкмо заради това „*Kölnische Zeitung*“ има щастието да бъде *октроиран* на рейнските градове като единствен вестник — едновременно с обсадното положение.

Наистина на тези градове се октроират едновременно *кръв* и — *кал!*

Написано на 13 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано във второто издание на
„*Neue Rheinische Zeitung*“,

„KREUZ-ZEITUNG“

Кьолн, 15 май. Пруското вестниче на бесилкаджиите* ни прави особено удоволствие, като подбира непатриотичните изрази на „Neue Rheinische Zeitung“ по адрес на „императорско-руския васал в Олмюц“ и „пруското дървеничаво рицарство“**. При подбора на тези изрази вестничето се е ограничило с кореспонденцията от Бреслау, като я е придружило на края със следния взрив от възмущение на лицемерно-разпасан „рицар на кръста“.

„В сравнение с този *Чимборасо на дързостта* бледнее съобщението за бракосъчетанието на пруския крал, поместено във френския „Moniteur“ през 1793 година: „Le jeune tyran de Prusse vient d'épouser une demoiselle de Mecklenbourg!“***“

За да се характеризира колкото е възможно по-пълно „Чимборасо на дързостта“ на „Neue Rheinische Zeitung“, молим любезно вестничето на бесилкаджиите да препечата и Premier-Cologne**** от брой 294 на нашия вестник — „Подвизите на Хохенцолерните“. Казват, че г-жа фон Хохенцолерн е усърдна читателка на вестничето на бесилкаджиите, и ние съвсем не сме така „едностранчиви“, за да лишим достойната дама от възможността да се за-

* „Neue Preussische Zeitung“ („Kreuz-Zeitung“). *Ред.*

** Виж настоящия том, стр. 487 и 517. *Ред.*

*** „Младият тиранин на Прусия току-що е встъпил в брак с девойка от дома Мекленбург!“ *Ред.*

**** Уводната статия, отбелязана о *Кьолн*. *Ред.*

познае за развлечение с някои исторически екскурзии, които се отнасят до династията на нейния съпруг.

Написано на 15 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung”,
бр. 299, 16 май 1849 г.*

*НОВИЯТ ПРУСКИ РИТНИК ЗА ФРАНКФУРТЦИТЕ

Кьолн, 15 май. Свещеният съюз на камшика не успя да октроира на Прусия най-новата конституция на обсадното положение* и ето че днес ни зарадваха с втори, не по-малко интересен документ. Безволните депутати от франкфуртското Национално събрание, които поради радикалното си благодушие, страхливост и глупост цяла година така добросъвестно помагаша на наемните предатели на немския народ да подготвят победата на контрареволуцията, сега жънат онова, което посяха. Ако изобщо е възможно някакво просветляване на мозъците на нашите депутати, ако в душите им можеше да се зароди не само възмущението, поразпалено от мартенското пиво, но поне мъничка част *от революционно възмущение и енергия*, това би трябвало да стане от следващия по-долу „кралски указ“ на шарлотенбургския васален княз.

„Кралски указ

Ние, Фридрих-Вилхелм, по божия милост крал на Прусия и пр. и пр., с настоящето заповядваме по предложение на нашето правителство следното:

§ 1

Пълномощията на депутатите, избрани за германското Национално събрание от пруската държава въз основа на решенията на Съюзния сейм от 30 март и 7 април 1848 година, а също така въз основа на нашия указ от 11-и изтеклия месец, са за г у б и л и с и л а.

§ 2

На нашия пълномощник във Франкфурт на Майн се възлага да с ъ о б щ и на депутатите настоящия ни указ за р ъ к о в о д с т в о с п р е д

* Виж настоящия том, стр. 526—527. *Ред.*

п и с а н и е д а с е в ъ з д ъ р ж а т о т к а к в о т о и д а б и л о
у ч а с т и е в п о - н а т а т њ ш н и з а с е д а н и я н а С ъ б р а -
н и е т о .

Издадено в Шарлотенбург на 14 май 1849 г.

Фридрих-Вилхелм

Граф фон Бранденбург. Фои Ладенберг. Фои Мантойфел. Фои дер Хайд. Фои
Рабе. Симонс.

Написано на 15 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в извънредна притурка на
„Neue Rheinische Zeitung“.
бр. 299, 16 май 1849 г.

НОВАТА ВОЕННОПОЛЕВА ХАРТА

I

Кьолн, 15 май. Трябва още веднъж да отбележим последните прояви на башинската грижа на потсдамския васален княз по отношение на неговите „наследствени“ поданици, придобити чрез грабеж и търговия с хора. Думата ни е за неотдавна *октроираната военнополова харта**, това единствено правдиво измежду всички хохенцолернски обещания, в което пруското величие се представи най-после дори за най-тъпите и доверчиви глупци в пълната си природна голота, захвърлило и последното лицемерно комедиантско одяние.

Разгонването на безобидните берлински камари, които трябваше да „*преразгледат*“ октроираната на 5 декември конституция, беше, както е известно, само необходима подготовка за влизане на русите в немска територия. Но съединяването на потсдамските башкирци със сродните им шарещи навсякъде казаци на православния цар имаше и друга цел освен прословутото тройно нашествие в Унгария, през време на което Прусия поради страховтостта си и вероломната си натура стоеше като полицейски агент пред вратата със заповеди за арести, докато австрийските и руските палачи трябваше да се заемат с кървавата хайка в самата страна. Истинската цел на този хохенцолернски съюз се състоеше в това, че идването на русите трябваше да вдъхне на потсдамския герой нужното *мъжество* и да му помогне да *отмъсти* на революцията за *признанието му в страховитост*, което *беше принуден да направи през март миналата година*.

Няма нужда да правим екскурзии в историята, за да покажем вродената *страховитост* на Хохенцолерните, с която са се от-

* Виж настоящия том, стр. 526—527. *Ред.*

личавали през всички времена, нито дори да се обръщаме към прадедите на това благородно семейство, които са причаквали беззащитните пътници в храсталациите и горските усои и са поставяли по този начин като пладнешки разбойници основите на „величието и блясъка на династията“. Няма защо да напомним за шумния поход на Фридрих-Вилхелм II против Френската република, в който великият Хохенцолерн пръв удари на бяг и предаде немските „имперски войски“, та заедно с Русия да извърши ново разграбване на Полша; също така няма защо да се говори за жалката роля, която неговият приемник Фридрих-Вилхелм III игра в Наполеоновите войни, преди да подкара чрез лъжливи обещания „своя народ“ на война. Историята с „мартенските завоевания“ беше само продължение на старата „наследствена“ страхливост и вероломство. Съглашателското събрание беше първата отстъпка, направена на револуцията от *страх* — от страх, който бе последван от прословутите самохвални речи за „парчето пергамент“; то бе разгонено, когато падането на Виена вдъхна у новозакрепилия се Хохенцолерн нужната храброст. Октроираната конституция с камарите, които „извършват прегледа“, беше втори акт на страховито лицемерие, тъй като „неотслабналата корона“ по онова време още смяташе за нужно да прави някои либерални отстъпки. Камарата беше разпусната, когато заговорът с руския цар и повелител достигна до желания завършък. Но само *действителното* влизане на русите в немска територия, *надеждната* близост на поддръжката на казаците дадоха на Хохенцолерна храброст да излезе с последния си план: премахването на последните лицемерни „конституционни гаранции“ чрез въвеждане на най-неограничена, най-произволна диктатура на сабята, чрез спиране действието на старите, дори предмартенски закони и съдилища, чрез отмъщаване на револуцията „с куршум и барут“ заради проявената при мартенските отстъпки страхливост на Хохенцолерните.

Такъв е историческият произход на неотдавна октроираната военнополова конституция. Да разгледаме сега нейното съдържание.

Според членове 1 и 2 не само всеки комендант на крепост може „за случай на вълнения“ да обяви крепостта си в обсадно положение, но и всеки „командир на корпус“ може да обяви в обсадно положение *целия заема от армейския корпус район*.

„За случай на вълнения“, *c'est-à-dire** ако комендантът или генералът благоволи да предположи „случай на вълнения“. Или

* — т. е. *Ред*.

може би хохенцолернските министри, в чиито стилистични упражнения обикновено цари блестяща липса на граматически познания, са искали да кажат: „В случай на вълнения?“ Тълкуванието се предоставя на изпитаната способност на генералите и комендантите да проумяват.

И така, „за случай на вълнения“ комендантът може да обяви в обсадно положение своята крепост, а командирът на корпус — цяла провинция. Границите на този „случай“ не са определени. Дали „случаят на вълнения“ трябва да се прояви непременно в самата крепост или провинция, или пък крепостите или провинциите трябва да бъдат застрашени от по-голямо или по-малко разстояние — това също се предоставя на чувството за „такт“ на генерала и коменданта. А „тактът“, според крилатата думичка на генерал-лейтенант Титцен, е първото нещо, което се изисква от пруския офицер.

Властта на генерала „за случай на вълнения“ все пак се ограничава в интерес на всички поклонници на законната почва, но и това се прави пак по много чуден начин. Само „за случай на война“ генералите и комендантите могат *самостоятелно* да обявяват своите провинции и крепости в обсадно положение. Но „за случай на вълнения“ — пояснява член 2 на новата харта — обявяването на обсадно положение става от правителството; комендантът има право да обявява в обсадно положение своята крепост, а генералът — своята провинция „в такъв случай“ само *временно*, предварително, до неговото утвърждаване или (!) отменяване от правителството. Приятна гаранция за поданиците, които се намират под заплаха от вълнения! Но нали ние имаме „отговорни“ министри? Нали „временната“ само диктатура на комендантите или генералите, съществуването на последна инстанция в лицето на „отговорните“ министри — нали всичко това спасява „законната почва“? Наистина, „временното“ обсадно положение дава на коменданта или генерала, съгласно членове 7 и 13, право *временно* да спира действието на обикновените съдилища, *временно* да въвежда военни съдилища, които също така *временно* да произнасят *смъртни присъди* (чл. 8) и *временно* да изпълняват *смъртните присъди* в срок от 24 часа (чл. 13, § 7). Но „законната почва“ все пак е спасена от наличността на последна инстанция — „отговорните“ министри — и да живее законната почва! Нашето единствено скромно пожелание тук се заключава в това, поклонниците на законната почва първи да изпитат върху себе си *временните* екзекуции в името на бога и на негово величество християнско-германския васален княз.

II

Кьолн, 16 май. На едно място Сервантес разказва за един храбър алгуасил³⁴⁴ и за неговия писар, които за опазване на обществената нравственост издържали две жени с твърде недвусмислена репутация. Тези услужливи нимфи се появявали на големите панаири и при други тържествени случаи в такива одеяния, че отдалеч можело да се познае що за птици са. Ако успявали да уловят някой панаирджия, веднага се изхитрили да съобщят на своите любовници в кой хан са отишли. Алгуасилът и неговият писар нахлували там за голям ужас на жените, разигравали сцена на ревност и пускали нещастния пътник само след дълги молби и след получаване на подходяща парична компенсация. По този начин те съединявали собствената изгода с интересите на обществената нравственост, тъй като обраните дълго време след това се предпазвали да се предават наново на своите порочни наклонности.

Подобно на тези пазители на нравствеността пруските герои на порядъка осигуряват по много прост начин нормалното военнополово спокойствие. Изпращат с провокационна цел няколко пияни стълба на законността, които нанасят на народната тълпа няколко провокационни саблени удара — и предизвиканото от това възбуждение в някое затънтено градче или селце дава повод да се обяви обсадно положение, за да се опази *цялата провинция* от по-нататъшни престъпни вълнения и да бъде тя лишена чрез измама от последния остатък от конституционните завоевания.

Според чл. 5 на новата военнополова харта, при обявяването на обсадно положение „военачалникът“ може да спре в *района*

действието на членове 5—7 и 24—28 от последните „завоевания“, октроирани през декември.

Да видим какво остава още от мартенските обещания, ако махнем от тях членовете, отменяването на които е октроирано с новата военнополова харта. По този начин „за случай на вълнения“ до произвола на някакъв „военачалник“ се спира действието на:

Член 5 на декемврийската конституция: „Личната свобода се гарантира.“

Член 6. „Жилището е неприкосновено.“

Член 7. „Никой не може да бъде лишен от законния за него съд.“

Член 24. „Всеки прусак има право и т. н. свободно да изказва мнението си.“

Член 25. „Престъпленията, извършени словесно или печатно и т. н., се наказват съгласно общите наказателни закони.“

Член 26. „Ако авторът на едно произведение е известен и се намира в пределите на досегаемост за съдебната власт, печатарят, издателят и разпространителят не подлежат на наказание.“

Член 27. „Всички прусаци имат право мирно и без оръжне да се събират в закрити помещения.“

Член 28. „Всички прусаци имат право да се обединяват в дружества с такива цели, които не противоречат на наказателните закони.“

Щом военачалникът обяви „за случай на вълнения“ обсадно положение, „личната свобода“ вече не се гарантира, жилището вече не се смята за неприкосновено, спира действието на „закониците“ съдилища, на свободата на печата, на защитата на печатарите и правото на сдружаване и дори „обществата“ на филистерите — казиното и баловете, „целта на които не противоречи на наказателните закони“ — могат да съществуват само *par grâces de M. le commandant**, но не и по „право“.

Същевременно чл. 4 от новата военнополова харта гласи, че

„с обявяването на обсадно положение“ (*pur et simple***) „изпълнителната власт преминава у военачалника и органите на гражданското, административното и общинското управление трябва да изпълняват нарежданията и поръченията на военачалниците“.

Този член благополучно отменя всички обикновени форми на общинско и административно управление и на воловете на тяпоглавата и безочлива бюрокрация, превърнати в „слуги за поръчки“, се нахлузва яремът на суверенната военна диктатура.

Членове 8 и 9 определят наказанията, чрез които енергичните Хохенцолерни смятат дори под охраната на щиковете и топовете да защищават своята безопасност и ред. Във всеки случай този нов углавен закон превъзхожда всички дотегливи съглашателски правни теории със своята краткост.

* — по благоволенieto на г-н коменданта. *Ред.*

** — безусловно. *Ред.*

Чл. 8: „Всеки, който в района или окръга, обявен в обсадно положение, се провини в умишлен палеж, в умишлено причиняване на *наводнения*“ (каква предвидливост!) или в нападение, или в открита *съпротива* със сила с опасно оръжие в ръце *срещу въоръжената сила* или *представителите на гражданските и военни власти*, се наказва със смърт.“

„Съпротива срещу въоръжената сила или представителите на властите!“ На всички са известни действията на „Моята доблестна армия“, известно е как храбрите померанци, прусаци и горносилезийски поляци, с които усилено се наводняват западните провинции в интерес на единството, по височайши пример стават храбри само в зависимост от обстоятелствата и след разоръжаването на гражданите, както стана в Дюселдорф, Бреслау, Познан, Берлин, Дрезден, и завършват обсадното положение с избиване на обезоръжени хора, на жени и деца. По този начин на „наследствените“ поданици на потсдамския башкирски княз е дадена заслужаваща голяма признателност свобода — след обявяването на обсадно положение или да позволят да бъдат убити „по установения ред“ от храбрите изпълнители на добрата воля на бащата на своите поданици, или да окажат „съпротива“ и да бъдат разстреляни по военновременните закони.

Нужно ли е да се говори за формулировките на член 9, на основание на които разпространяването на сведения, „заблуждаващи“ властите, *нарушаването* на „издадена в интерес на обществената сигурност *забрача*“ и т. н. се наказват със затвор до 1 година и дори най-обикновените полицейски и жандармерийски функции се усъвършенствуват отсега нататък в духа на военнополовите съдилища?

Трябва ли да се споменава още за страхливото вероломство, с което хохенцолернският баща на своите поданици и неговите креатури Симонс — фон дер Хайд — Мантойфел предписват военнополовите съдилища да се образуват от *трима* „висши офицери“ и двама граждански съдии, *назначавани* от военачалника, за да се запази в очите на безмозъчните буржоа привидност на „съдебна“ процедура и все пак благодарение на численото преобладаване на военните палачи, да бъдат предварително уверени в осъждането?

Трябва ли да се споменава за различните формулировки на член 13 относно „процедурата на военните съдилища“, в които никъде не се говори за свидетелски показания, но въз основа на които явно може да се съди в духа на кръвожадното куче Виндишгрец, „по *съвкупност* на обстоятелствата“?

Трябва ли да се припомня за онези членове, съгласно които присъдите на военнополовите съдилища не подлежат на обжал-

ване, а смъртните присъди се утвърждават изключително от „военначалника“ и се изпълняват в срок от 24 часа; и, най-последно, дори след отменяването на обсадното положение „обикновените съдилища“ могат, ако присъдите на военнополовите съдилища не са изпълнени, само да заменят наказанието, наложено от военнополовия съд, с наказание по законна, но самата „виновност трябва да смятат за доказана“ и не могат да разглеждат правилността или неправилността на обвинението?

Най-последно, трябва ли да се спираме на последния, най-характерен член от тази нова конституция, опираща се на поддръжката на казаците, според който „и независимо от обсадното положение“, следователно „не за случай на вълнения“, членове 5, 6, 24—28 от декемврийското завоевание — „личната свобода“, „неприкосновеността на жилището“, „свободата на печата“ и „правото на сдружаване“ — могат да се отменят в отделни окръзи?

След всички тези прелести няма защо да поднасяме сърдечни поздравления на всички добронамерени прусаки по случай новите, единствено истинни обещания, по случай искреното, най-последно — поради близостта на казаците — изливане на бащинско благоволение. Да си признаем, ние се радваме на това кърваво наказание за жадуващите за порядък буржоа и жалки глупци, които мечтаят за законна почва.

Но народът скоро ще почувствува, че това ново „завоевание“ препълни чашата на неговото търпение, той ще отмъсти на това лъжливо, страховито племе от мъчителни на страната и във всеки случай Рейнската провинция не ще пропусне дългоочаквания час, когато ще викнем: *Ça ira!*³⁴⁵

Пусталата рицарска сан
за път се застыга отново,
от железните дълги бутилки
ще я черпим с горещо олово.³⁴⁶

Написано на 15—16 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 299 и 300; 16 и 17 май 1849 г.

*ЕЛБЕРФЕЛД

Кьолн, 16 май. „Neue Rheinische Zeitung“ също бе представен на елберфелдските барикади.

За да опровергаем разните лъжливи слухове, длъжни сме да поднесем на вниманието на нашите читатели кратко съобщение по този въпрос.

На 10 май *Фридрих Енгелс*, редактор на „Neue Rheinische Zeitung“, замина за Кьолн и Елберфелд. В Золинген той взема със себе си два сандъка с патрони, намерени от золингенските работници при шурмуването на цайххауза в Грефрат. След пристигането си в Елберфелд Енгелс прави пред Комитета за сигурност доклад за положението в Кьолн и се поставя на разположение на комитета. Военната комисия веднага му възлага да ръководи строежа на укрепления, като го снабдява със следните пълномощия:

„Военната комисия при Комитета за сигурност с настоящото упълномощава г-н Фридрих Енгелс да направи преглед на всички барикади в града и да доизгради укрепленията. Умоляват се с настоящото всички постове на барикадите да оказват съдействие на посоченото лице във всички случаи, когато стане нужда.

Елберфелд, 11 май 1849 г.

(подписи) Хюнербайн. Грост“

На следния ден под заповедта на Енгелс бива поставена и артилерията:

„С настоящото се упълномощава гражданинът Ф. Енгелс да разположи оръдията по свое разбиране, както и да изисква нуждите за то-

ва работници. Разходите, свързани с това, се заплащат от Комитета за сигурност.

Комитет за сигурност

Елберфелд, 12 май 1849 г.

За комитета
(подписи) Потман. Хюнербайн. Грост"

Още в първия ден от пребиваването си в Елберфелд Енгелс организира сапърна рота и достроява барикадите при някои изходи от града. Енгелс присъства на всички заседания на военната комисия и предлага да бъде поканен като главен комендант г-н *Мирбах*, което бива прието единодушно. През следващите дни Енгелс продължава дейността си: преустройва много барикади, направя план за разположението на новите барикади и засилва сапърните роты. От момента на пристигането на Мирбах Енгелс се поставя на негово разпореждане и взема участие в свикването от главния комендант военни съвети.

През всичкото време на пребиванието си в Елберфелд Енгелс се ползува с безусловното доверие както на въоръжените бергски и маркски работници, така и на доброволския отряд.

Още в първия ден след пристигането на Енгелс г-н Риоте, член на Комитета за сигурност, се осведомява за неговите намерения. Енгелс заявява, че е пристигнал, първо, защото е изпратен тук от Кьолн, второ, защото е смятал, че може би ще бъде полезен във военно отношение; трето, защото, като човек, роден в Бергски окръг, е счел за въпрос на чест да бъде на поста си при първото въоръжено въстание на народа в този окръг. Той би желал да се заеме изключително с военни работи и няма никакво отношение към политическата страна на движението, защото е напълно ясно, че в дадения момент тук е възможно само движение под черно-червено-златното знаме и поради това трябва да се избягва всякакво действие против имперската конституция.

Г-н Риоте се съгласява напълно с това обяснение.

Сутринта на 14-и до Енгелс, който придружава главния комендант Мирбах на общия сбор в Енгелиберг, се приближава г-н Хьохстер, също член на Комитета за сигурност, и му заявява следното: макар че против поведението на Енгелс не може да се възрази абсолютно нищо, все пак елберфелдските буржоа са много разтревожени от неговото пребиваване; те през всичкото време се страхуват да не би той да обяви червена република и единодушно желаят да си отиде.

Енгелс заявява, че няма намерение да натрапва своите услуги, но и не иска малодушно да напусне поста си, поради което, без да се задължава с нищо, иска това пожелание да му бъде

предявено в писмена форма, черно на бяло, с подписите на всички членове на Комитета за сигурност.

Г-н Хьохстер поставя въпроса в Комитета за сигурност и още същия ден се взема следното решение:

„Отдавайки пълно признание на досегашната дейност в нашия град на гражданина Фридрих Енгелс от Бармен, живущ в последно време в Кьолн, молим го все пак още днес да напусне пределите на тукашната градска община, тъй като неговото пребиваване може да даде повод за недоразумения относно характера на движението.“

Още преди вземането на това решение Енгелс заявява, че ще изпълни искането на Комитета за сигурност само ако това му бъде заповядано от Мирбах. Мирбах е пристигнал тук по негово предложение и поради това той не може да си отиде, преди Мирбах да го освободи.

След многобройни настоявания от страна на Комитета за сигурност Мирбах подписва най-после на 15-и сутринта съответна заповед, която бива доведена до знанието на гражданите с публична обява.

Въоръжените работници и доброволческият отряд биват крайно възмутени от решението на Комитета за сигурност. Те поискват Енгелс да остане, като заявяват, че „ще го защитават с цената на живота си“. Енгелс лично отива при тях и ги успокоява, като се позовава на Мирбах и заявява, че той не иска пръв да прояви неподчинение на коменданта, поканен по негово, на Енгелс, предложение и ползуващ се при това с пълно доверие.

След това Енгелс прави още една рекогносцировка из околностите и след като предава поста си на своя адютант, напуска Елберфелд.

Нека бергските и маркските работници, които са проявили такова поразително разположение и такава привързаност към члена на нашата редакция, да разберат, че сегашното движение е само пролог към друго, хиляди пъти по-сериозно движение, в което ще става въпрос за техните, на работниците, кръвни интереси. Това ново революционно движение ще бъде резултат на сегашното движение и щом то залочне, Енгелс — работниците могат да бъдат уверени в това! — както и всички друпи редактори на „Neue Rheinische Zeitung“, ще бъде на своя пост и никакви сили в света няма да могат тогава да го принудят да напусне този пост.

Написано от Ф. Енгелс на 16 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано във второто издание на
„Neue Rheinische Zeitung“,
17 май 1849 г.

* ПОЛИЦЕЙСКОТО УНИЩОЖЕНИЕ
НА „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Кьолн, 18 май. Преди известно време от Берлин са поискали местните власти пак да обявят в Кьолн обсадно положение. Намерението им е било по законите на военното време да премахнат „Neue Rheinische Zeitung“, но са срещнали неочаквана съпротива. След това кьолнското окръжно управление се е обърнало към тукашната прокуратура, за да постигне същата цел чрез произволни арести. Този опит е пропаднал поради юридическите съмнения на прокуратурата, тъй както вече два пъти се проваля благодарение на здравомислието на рейнските съдебни заседатели³⁴⁷. Не им е оставало нищо друго освен да прибегнат до *полицейски трикове*; в дадения момент те постигнаха целта си. „*Neue Rheinische Zeitung*“ временно *престава да излиза*. На 16 май на главния редактор *Карл Маркс* бе съобщено следното нелепо правителствено разпореждане:

„В последните си броеве (!) „*Neue Rheinische Zeitung*“ пише все по-решително, като възбужда презрение към съществуващото правителство и призовава към насилствен преврат и установяване на социална република. По тази причина неговият главен редактор доктор *Карл Маркс* следва да бъде лишен от правото на гостоприемство(!), което той така оскърбително наруши, а тъй като не е получил разрешение за почнататъшно пребиване в земите на пруската държава, трябва да му бъде заповядано да напусне последната в срок от 24 часа. Ако той не се подчини доброволно на предявеното му искане, подлежи на принудително екстерниране в чужбина.“

Кьолн, 11 май 1849 г.

Кралско окръжно управление
Мьолер

До кралския полицайдиректор г-н *Гайгер*, тук.

За какво са нужни тези *глупави фрази*; тази официална лъжа!

Последните броеве на „Neue Rheinische Zeitung“ по тенденция и тон не се отличават ни най-малко от първия му „пробен брой“. В този „първи брой“ между другото се казваше:

„Замисълът на г-н Хюзер“ (в Майнц) „е само част от обширния план на берлинската реакция, която се стреми... да ни предаде обезоръжени в ръцете на... армията.“³⁴⁸

Eh bien, Messieurs, qu'en dites-vous maintenant?*

Колкото до нашата тенденция — нима тя не беше известна на правителството? Не заявихме ли ние пред съда на съдебните заседатели, че в настоящия момент „задачата на печата е да подкопава всичките основи на съществуващия строй“**? Що се отнася по-специално до хохенцолернския васален княз, прочетете броя от 19 октомври 1848 г., където се казва:

„Кралят е последователен. Той щеше да бъде винаги последователен, ако за съжаление мартенските дни не поставиха между негово величество и народа този съдбоносен къс хартия. В дадения момент негово величество изглежда отново вярва, както и преди мартенските дни, в „желязната пета“ на славянството и народът на Виена може би ще се окаже вълшебникът, който ще превърне желязото в глина.“³⁴⁹

Est-ce clair, Messieurs?***

А „социалната република“? Нима я провъзгласихме едва в „последните броеве“ на „Neue Rheinische Zeitung“?

А за онези тъпоглавци, които не са забелязали, че през всичките ни мисли и съобщения за европейското движение минава „червена“ нишка — не говорихме ли за тях с откровен и ясен език?

„Да допуснем“ — четем в броя на „Neue Rheinische Zeitung“ от 7 ноември, — „че контрареволуцията ще оживее в цяла Европа с помощта на оръжието — все пак тя ще умре в цяла Европа с помощта на парите. Фаталността, която би могла да унищожи нейната победа, е европейският банкрут, държавният банкрут. При сблъскване с остриите „икономически“ въпроси върховете на щиковете се огъват като мека прахан. Но развитието няма да чака падежа на полицата, която европейските държави издадоха на името на европейското общество.“

В Париж юнската революция ще нанесе съкрушителен контраудар. С победата на „червената“ република в Париж армиите от вътрешността на страните ще бъдат пратени към границите и през границите и ясно ще проличи действителната сила на боре-

* — Какво ще кажете сега на това, господа? Ред.

** Виж настоящия том, стр. 247. Ред.

*** — Ясно ли е, господа? Ред.

щите се партии. Тогава ние ще си спомним юни и октомври и също ще възкликнем:

Vae victis!*

Безрезултатното клане след юнските и октомврийските дни, безкрайните жертвоприношения след февруари и март — само този канибализъм на контрареволуцията е достатъчен, за да убеди народа в това, че съществува само едно средство да се *съкратят*, опростят и концентрират кръвожадната агония на старото общество и кървавите родилни мъки на новото общество, само *едно средство — революционният тероризъм.*³⁵⁰

Est-ce clair, Messieurs?

От самото начало ние смятахме за излишно да крием възгледите си. Полемизирайки веднъж с местната прокуратура, ние заявихме на всеуслышание:

*„Истинската опозиция на „Neue Rheinische Zeitung“ ще започне едва при трицветната република.“*³⁵¹

А тогава разговаряхме с прокуратурата! Ние направихме равнометка на старата, 1848 г. в следните думи (виж броя от 31 декември 1848 г.):

*„Историята на пруската, както изобщо на немската буржоазия от март до декември доказва, че в Германия е невъзможна чисто буржоазна революция и установяване на буржоазна власт във формата на конституционна монархия, че е възможна или феодално-абсолютична контрареволуция, или социално-републиканска революция.“*³⁵²

И тъй, само в „последните броеве“ на „Neue Rheinische Zeitung“ ли сме сметнали за необходимо да пишем в открито социално-републикански дух? Не сте ли чели нашите статии за юнската революция и не беше ли душата на юнската революция душа на нашия вестник?

Защо са нужни тогава лицемерните ви фрази, които се залавят за несъстоятелни предлози?

Ние сме безпощадни и не ви молим за никаква пощада. Когато дойде нашият ред, ние няма да прикриваме тероризма си с лицемерни фрази. Но монархическите терористи, терористите по милостта на бога и закона, са в практиката си жестоки, низки и подли, в теорията страхливи, прикрити и двулични, в двете отношения — безчестни.

Разпореждането на пруското правителство е толкова нелепо, че говори за *„право на гостоприемство, оскърбително нарушено“* от главния редактор на „Neue Rheinische Zeitung“ *Карл Маркс.*

* — Горко на победените! *Ред.*

** Виж настоящия том, стр. 134. *Ред.*

Правото на гостоприемство, което бруталните окупатори Vorder-Russen (буриси)* октроираха на нас, жителите на Рейнската провинция, на наша собствена земя — това право на гостоприемство е наистина „оскърбително“ нарушено от „Neue Rheinische Zeitung“. Ние мислим, че с това сме заслужили благодарността на Рейнската провинция. Ние спасихме революционната чест на нашата родина. Отсега нататък само „Neue Preussische Zeitung“ ще се ползува от пълно право на гражданство в Рейнската провинция.

На прощаване напомняме на нашите читатели писаното в новогодишния ни брой:

„Революционно въстание на френската работническа класа, световна война —

такива са перспективите на 1849 г.“**

И на изток революционната армия, образувана от борците на всички националности, вече стои против обединената стара Европа, представена от руската армия, а от Париж вече застрашава „червената република“!

Написано от К. Маркс на 18 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 301, 19 май 1849 г.

* Непреводима игра на думи: Маркс иронично нарича прусаците Vorder-Russen (буквално: пред-руси) (по латински „Vorussi“). *Ред.*

** Виж настоящия том, стр. 161. *Ред.*

* УНГАРИЯ

Кьолч, 18 май. Тъкмо в момента, когато с действителното нахлуване на русите унгарската война става *европейска* война, ние сме принудени да прекратим нашите съобщения за по-нататъшния ѝ ход. Остава ни само в един кратък преглед още веднъж да представим пред нашите читатели хода на тази величествена източноевропейска революционна война.

Ще припомним, че още преди февруарската революция, през есента на 1847 г., ръководеното от *Кошут* Пресбургско събрание взе редица революционни решения: за правото да се продава земята, за правото на селяните свободно да се преместват, за откупуването на феодалните повинности, за еманципацията на евреите, за равномерно данъчно облагане на всички класи. Той разреши на жителите на Хърватско и Славония официално да си служат с родния си език във вътрешните си работи. Най-последно, с искането си за отделно отговорно правителство за Унгария събранието направи първата крачка към *отделянето на Унгария* — в същия ден, когато в Париж започна февруарската революция (22 февруари).

Февруарската революция избухна. И в резултат на нея съпротивата на виенското правителство срещу исканията на унгарците бе сломена. На другия ден след виенската революция, на 16 март, бе дадено съгласие за образуването на самостоятелно унгарско правителство и с това връзката между Унгария и Австрия бе сведена до лична уния.

Станала самостоятелна, унгарската революция започна бързо да се развива. Премахнати бяха всички политически привилегии, въведено беше общо избирателно право, отменени бяха без-

възмездно, при компенсация от страна на държавата, всички феодални повинности, ангарията и десетъкът, сключен бе съюз с Трансилвания. Извоювано бе назначаването на Кошут за министър на финансите и уволняването на непокорния бан Елачич.

Междувременно австрийското правителство пак започна да се окопитва. Докато мнимо-отговорното правителство във Виена оставаше безсилно, камарилата на инсбрукския двор все повече се засилваше, опряна на императорската армия в Италия, на националните претенции на чехите, хърватите и сърбите, на закостенялата ограниченост на русинските селяни.

На 17 юни започна сръбското въстание в Банат и Бачка. вдигнато с помощта на парите и емисарите на двореца. На 20 юни Елачич имà аудиенция при императора в Инсбрук и беше отново назначен за бан. Като се върна в Хърватско, той отказа да се подчинява на унгарското правителство и на 25 август му обяви война.

Предателството на хабсбургската камарила беше съвсем очевидно. Унгарците се опитаха още веднъж да върнат императора на конституционния път. Те изпратиха във Виена депутация от 200 члена на събранието; императорът отговори уклончиво. Възбуждението растеше. Народът искаше гаранции и настояваше за промени в правителството. Предателите, които се намираха и в пешенското правителство, бяха отстранени и на 20 септември Кошут бе назначен за министър-председател. Но само след четири дни наместникът на императора, палатинът ерцхерцог Стефан избяга във Виена, а на 26-и императорът обяви известния манифест до унгарците, в който отстраняваше правителството като бунтовно и назначаваше маджарофоба Елачич за управник на Унгария и посягаше на най-важните революционни завоевания на Унгария.

Манифестът, който не беше подписан от нито един унгарски министър, бе обявен от Кошут за недействителен.

Междувременно Елачич, на когото помагаша дезорганизацията и предателството, господстващи в офицерския корпус и в генералния щаб — формално унгарски, а всъщност староимператорски, — се придвижи до Щулвайсенбург*. Тук унгарската армия, въпреки предателството на своя команден състав, разби Елачич и го подгони към австрийската територия, до самата Виена. Императорът и старият предател Латур решиха да изпратят на Елачич подкрепление и с помощта на немски и славянски войски отново да завладеят Унгария. На 6 октомври избухна виен-

* — Унгарско название: Секешфехервар. *Ред.*

ската революция, която временно сложи край на императорско-кралските планове.

Кошут веднага се притече на помощ на виенчани с унгарския корпус. Но при Лайта незабавното му придвижване по-нататък бе спряно както от нерешителността на виенския райхстаг и от предателството на собствените му офицери, така и от лошата организация на войската му, която се състоеше главно от опълчене. В края на краищата той се принуди да арестува някоя и друга стотица офицери, да ги изпрати в Пеща и няколко от тях да разстреля. Едва след това той се реши да започне настъпление. Но беше вече късно: Виена бе паднала и унгарските недисциплинирани опълченци бяха отблъснати при Швехат от редовната австрийска войска.

Шест седмици между императорските и унгарските войски нямаше военни действия. Докато двете армии набираха сили с всички средства, олмюцката камарила извърши отдавна подготвяния преврат. Тя накара идиота Фердинанд, който се компрометира с отстъпки пред революцията и бе станал вече негоден, да се откаже от престола и качи на трона своето оръдие — юношата Франц-Йосиф, син на София. Парламентът в Пеща, позовавайки се на унгарската конституция, не призна тази промяна на трона.

Най-после, в средата на декември, военните действия започнаха. По това време императорската армия почти бе обкръжила Унгария. Настъплението ставаше от всички страни.

От Австрия бяха изпратени южно от Дунав три корпуса под личното върховно командване на фелдмаршал Виндишгрец, броящи най-малко 90,000 души. От Щирия по левия бряг на Драва се придвижваше Нугент с около 20,000 души, от Хърватско по десния бряг на Драва по посока на Банат настъпваше Дален с 10,000 души. В самия Банат се сражаваха няколко гранични полка, гарнизонът на Темешвар*, сръбското опълчение и сръбският спомагателен корпус на Кничанин, общо 30,000—40,000 души под командването на Теодорович и Рукавин. В Трансилвания се намираше Пухнер с 20,000—25,000 души и нахлуият от Буковина Малковски с 10,000—15,000 души. Най-после, от Галиция по посока на горното течение на Тиса настъпваше Шлик с армия от 20,000—25,000 души.

Така че императорската армия общо броеше най-малко 200,000 души редовна войска, по-голямата част от която вече бе участвувала в сражения, без да се смятат славянските, румън-

* Румънско название: Тимшоара. Ред.

ските и саксонските опълченци и национални гвардейци, които участваха в боевете на юг и в Трансилвания.

На тези колосални бойни сили Унгария можеше да противопостави армия, която се състоеше може би само от 80,000—90,000 души обучени войски, в това число 24,000 души служили по-рано в императорската армия и освен тях 50,000—60,000 души доста неорганизирани хонведи и опълченци — армия, по-голямата част от командния състав на която се състоеше от такива предатели като офицерите, арестувани от Кошут при Лайта.

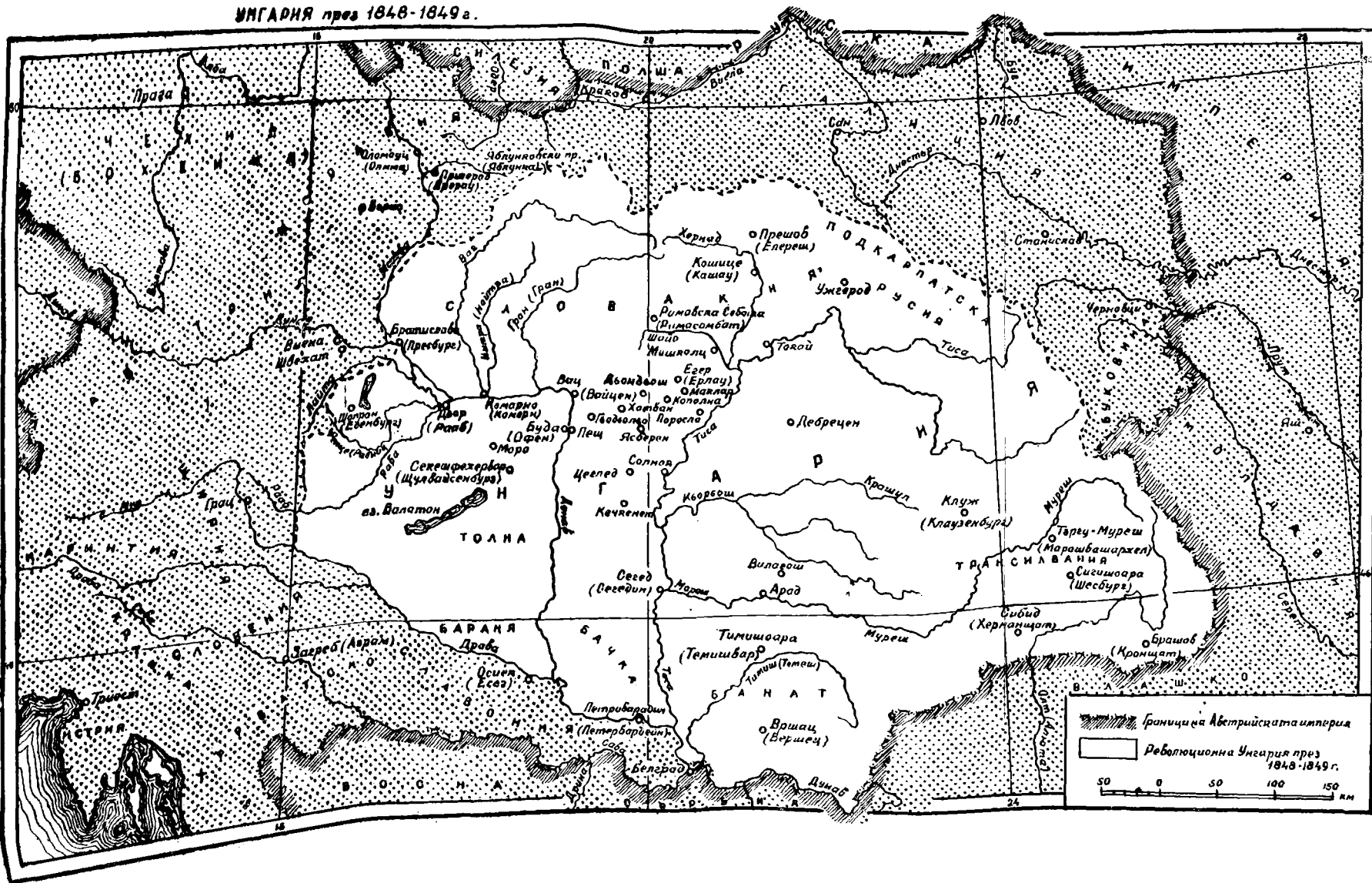
Но докато от Австрия, държана в подчинение с насилие, в ладения момент не можеше да се вземе нито един новобранец повече, докато във финансово отношение Австрия беше разорена и почти нямаше пари, унгарците имаха още на разположение богати ресурси. Ентусиазмът на унгарците в борбата за свобода, засилван още повече от националната гордост, растеше с всеки изминат ден и даваше на разположение на Кошут нечуван за един малък петмилионен народ брой доброволци. Унгарската машина за печатане на банкноти даде на разположение на Кошут неизчерпаем паричен източник и всеки унгарец приемаше тези национални асигнации като сребърни монети. Заводите за оръдия и пушки работеха с пълна пара. На армията не достигаха само оръжие, опит и добри командири и всичко това трябваше да се създаде за няколко месеца. Въпросът беше следователно само да се спечели време, да се подмами императорската армия във вътрешността на страната, където тя щеше да бъде изтощена от непрестанна партизанска война и отслабена поради необходимостта да оставя в тила си силни гарнизони и други войсковы части.

С това се обяснява планът на унгарците: бавно да отстъпват във вътрешността на страната, в постоянни боеве да обучават новобранците и в краен случай да поставят между себе си и неприятеля линията на Тиса с нейните непроходими блата, тези естествени прегради, които опасват ядрото на унгарската земя.

По всички предвиждания унгарците трябваше да се държат два-три месеца в района между Пресбург* и Пеща дори против превъзхождащи сили на австрийците. Но настъпиха силни студове, които за много месеци покриха всички реки и блата с ледена покривка, годна да издържи придвижването на тежки оръдия. С това изчезнаха всички благоприятни за отбрана условия на местността; всички построени от унгарците укрепления станаха безполезни и бяха изложени на опасност от обход. Така се случи, че не минаха и двадесет дни и унгарската армия беше

* Словашко название: Братислава. *Ред.*

УНГАРИЯ през 1848-1849 г.

отблъсната от Единбург* и Пресбург към Рааб**, от Рааб към Мор, от Мор към Пеща, принудена бе да изостави дори Пеща и фактически още в самото начало на кампанията да отстъпи оттагък Тиса.

Останалите корпуси имаха съдбата на главната армия. На юг Нугент и Дален развиваха все повече своето настъпление срещу заетия от унгарците Есег***, а сърбите все повече се приближаваха до линията на река Марош. В Трансилвания Пухнер се съедини при Марошвашархел**** с Малковски. На север Шлик се придвижи от Карпатите до Тиса и през Мишколц се свърза с Виндишгрец.

На глед австрийците като че ли бяха вече смазали унгарската революция. Две трети от Унгария и три четвърти от Трансилвания бяха в тила им и унгарците бяха ударени едновременно откъм фронта, фланговете и тила. Още няколко мили настъпление и всички императорски корпуси щяха да се съединят във все по-стесняващ се обръч, в който Унгария щеше да бъде задушена като в пръстена на смок.

Задачата беше сега — докато откъм фронта Тиса представляваше за известно време непреодолима за врага преграда, от някоя страна да се облекчи положението.

Това бе направено от две страни: в Трансилвания от Бем, в Словакия — от Гьоргей. И двамата извършиха маневри, в които се проявиха като необикновено талантиливи полководци на съвременността.

Бем пристигна на 29 декември в Клаузенбург*****, единствения пункт на Трансилвания, който се намираще още в ръцете на унгарците. Той съсредоточи бързо тук докараните от него подкрепления, остатъците от разбитите унгарски и секлерски³⁵² войски и започна настъпление по посока на Марошвашархел, разби австрийците и подгони Малковски първо през Карпатите в Буковина, а оттук в Галиция, където достигна до Станислав. След това Бем бързо се върна в Трансилвания и започна да преследва Пухнер, който спря в отстъплението си едва на няколко мили от Херманщад. Няколко сражения, няколко бързи преходи в разни посоки — и в ръцете на Бем се оказа цяла Трансилвания без два града — Херманщад и Кронщад*****. Те също щяха да

* Унгарско название: Шопрон. *Ред.*

** Унгарско название: Дьор. *Ред.*

*** Сръбско название: Осиек. *Ред.*

**** Румънско название: Търгу-Муреш. *Ред.*

***** Румънско название: Клуж. *Ред.*

***** Румънски названия: Сибиу и Брашов. *Ред.*

бъдат превзети, ако не бяха повикани в страната русите. Надмощието, което се получи поради пристигането на 10,000 души руски спомагателни войски, накара Бем да отстъпи на територията на секлерите. Там той започна да организира въстание на секлерите и когато успя да направи това, остави напредналия до Шеобург* Пухнер да се оправя със секлерското опълчение, а той заобиколи позициите на Пухнер, насочи се право към Херманщад, изтласка оттук русите, разби движещия се след него Пухнер, настъпи към Кронщад и го завладя без нито един изстрел.

По този начин Трансилвания беше завладяна и тилът на унгарската армия бе освободен. Естествената укрепена линия, образувана от Тиса, намери сега продължение и допълнение в Карпатската планинска верига и Трансилванските Алпи от Ципс до границата на Банат.

В същото време и Гьоргей извърши такъв триумфален поход в Северозападна Унгария. Той проникна с един корпус от Пеща в Словакия и цели два месеца държа в страх действащите против него от три страни корпуси на генералите Гьоц, Чорич и Симунич. А когато стана невъзможно да удържи позициите си против превъзхождащите сили на противника, той си проби път през Карпатите до Епериеш и Кашау**. Тук той проникна в тила на Шлик, принуди последния бързо да напусне позициите си и цялата си операционна база и да отстъпи към главната армия на Виндишгрец; а Гьоргей се спусна покрай Хернад към Тиса и се съедини с главната унгарска армия.

Тази главна армия, командувана сега от Дембински, също премина Тиса и отблъсна неприятеля по цялата линия. Тя стигна до Хатван, на 6 мили от Пеща, но тук засилената концентрация на неприятелските войски отново принуди унгарската армия да отстъпи. След ожесточени отбранителни боеве при Каполна, Маклар и Поросло тя отново отстъпи оттатък Тиса, тъкмо в момента, когато Гьоргей се приближаваше към Тиса при Токай. Съединяването на двата корпуса послужи като сигнал за ново блестящо настъпление на унгарците. От тила пристигнаха нови обучени рекрути — подкрепление за унгарската действаща армия. Сформирани бяха полски и немски легиони, израснаха или бяха привлечени способни командири и вместо предишната, лишена от ръководство, неорганизирана маса, която действуваше през декември, на императорската армия изведнъж бе противопоставена концен-

* Румънско название: Сигишоара. *Ред.*

** Словашки имена: Прешов и Кошице. *Ред.*

трирана, храбра, многобройна, добре организирана армия с отлично командване.

С три корпуса унгарците преминаха Тиса. Дясното крило (Гьоргей) настъпи от северната страна, заобиколи при Епериеш дивизията на Рамберг, която по-рано го бе преследвала, и бързо я прогони отгatk Римасомбат* към главната императорска армия. Последната бе разбита от Дембински при Ерлау**, Дьондьош, Гьодьолю и Хатван и бързо отстъпи към Пеща. Най-послед лявото крило (Фетер), след като изтласка Елачич от Кечкетмет, Солнок и Цеглед, разби го при Ясберен и го принуди също така да отстъпи към Пеща. Тук императорската армия се разположи покрай Дунава от Пеща до Вайцен***, докато маджарите я обхващаха с широк полукръг.

За да не подлагат Пеща на артилерийски обстрел откъм Буда, унгарците приложиха изпитаното си средство — да изтласкват австрийците от позициите им повече с маневриране, отколкото с открити фронтални атаки. Гьоргей превзе Вайцен и отхвърли австрийците отгatk Гран и Дунав, разби Волгемут между Гран и Нейтра**** и освободи по този начин обсадените от императорските войски Коморн*****. Императорските войски трябваше бързо да отстъпят, защото линиите им за отстъпление бяха застрашени. Новият главнокомандуващ Велден отстъпи към Рааб и Пресбург и Елачич, за да успокои своите непослушни хървати, трябваше бързо да се отправи с тях надолу по Дунав в Славония.

При отстъплението си, което приличаше по-скоро на безредно бягство, Велден (особено ариергардът му, командуван от Шлик) и Елачич понесоха още редица значителни поражения. Докато корпусът на Елачич бавно и трудно си пробиваше път през комитатите Толна и Бараня, Велден получи възможност да концентрира в Пресбург отломъците от своята армия, които изобщо нямат никаква сериозна съпротивителна способност.

Едновременно с тези поразителни победи на унгарците над главната австрийска армия Мориц Перцел настъпи от Сегедин***** и Толна към Петервардайн*****, освободи го от обсадата, завладя Бачка и нахлу в Банат, за да се съедини тук с движещия се из Трансилвания Бем. Последният беше превзел вече Арад и обсадил Темешвар. Перцел се разполага във Вер-

* Словашко название: Римска-Собота. *Ред.*

** Унгарско название: Егер. *Ред.*

*** Унгарско название: Вац. *Ред.*

**** Словашки названия: Грон и Нитра. *Ред.*

***** Унгарско название: Комаром. *Ред.*

***** Унгарско название: Сегед. *Ред.*

***** Сръбско название: Петроварадин. *Ред.*

шец*, близо до самата турска граница, така че за няколко дни Банат бе завладян. В същото време секлерите прикриват укрепените планински проходи на Трансилвания, а опълчението — горноунгарските планински проходи, Гьоргей пък се намира със значителни сили в планинския проход Яблунка на моравско-галицийската граница.

С една дума, още няколко дни и победоносната маджарска армия, гонейки пред себе си отломките от мощната австрийска армия, би влязла триумфално във Виена и би унищожила завинаги австрийската монархия.

Отделянето на Унгария от Австрия беше вече решено на 14 април в Дебрецен. Съюзът с поляците беше открито провъзгласен от средата на януари и стана реалност благодарение на влизането на 20,000—30,000 поляци в унгарската армия. Съюзът с австрийските немци, който съществуваше още от времето на виенската революция от 6 октомври и битката при Швехат, се запазваше и се поддържаше също така с включването на немски легиони в унгарската армия, както и от стратегическото и политическото положение, което диктуваше на маджарите по необходимост превземането на Виена и революционизирането на Австрия, за да се осигури по този начин признаването на провъзгласената от тях независимост.

По този начин унгарската война много скоро загуби националния характер, който имаше отначало, и именно благодарение на своята, би казал човек, чисто национална крачка, благодарение на провъзгласяването на независимостта тази война доби определено европейски характер. Съюзът с поляците в името на освобождението на двете страни, съюзът с немците в името на революционизирането на Източна Германия получиха определен характер, солиден фундамент едва когато Унгария се отдели от Австрия и с това възвести разпадането на австрийската монархия. Независима Унгария, възстановена Полша, немска Австрия като революционен център на Германия, извоювали независимостта си Ломбардия и Италия — с реализирането на тези планове би била разрушена цялата източноевропейска държавна система: Австрия би изчезнала, Прусия би се разтворила, а Русия би била изтласкана към границите на Азия.

Ето защо Свещеният съюз трябваше да напегне всичките си сили, за да прегради пътя на застрашаващата източноевропейска революция. Руската армия се придвижи към границите на Трансилвания и Галиция. Прусия зае бохемско-силезийската гра-

* Чешко название: Пршеров. *Ред.*

ница, пусна русите през своята територия в Прерау* и след няколко дни първият руски армейски корпус се намираше на територията на Моравия.

Унгарците, които знаеха добре, че след няколко седмици ще трябва да имат работа с многобройни пресни бойни сили, не настъпиха към Виена с такава бързина, каквато се очакваше отначало. Те не можеха да превземат Виена, както и Пеща, с фронтална атака, без да прибегват до обстрелване на града, а не можеха да предприемат обстрелване. Както при Пеща, те пак бяха принудени да започнат обходни движения, а за това беше нужно време, нужна беше увереност, че те самите няма да бъдат застрашени откъм фланговете и тила. Но тъкмо тук русите ги застрашаваха откъм тила. От друга страна, при пряко настъпление срещу Виена можеше да се очакват силни и бързи натиски от частите на армията на Радецки.

Ето защо унгарците постъпиха много умно, като вместо да се движат бързо към Виена, се ограничиха с това, че все повече очистваха Унгария от императорските войски, обхващаха ги в голяма дъга от Малките Карпати до склоновете на Щирийските Алпи, разположиха голям корпус при Яблонка, укрепиха и прикриха галицийските планински проходи, развиха настъпление срещу Буда и бързо мобилизираха нови 250,000 души, особено в новозавладените западни комитати. По този начин те осигуряват фланговете и тила си и формират армия, която няма защо да се бои от руското подкрепление, както преди не се боеше от толкова многобройната императорска армия. Тази прославена черно-жълта армия влезе в Унгария с 200,000 души, а се върна едва с 50,000 души; останалите бяха убити, ранени, болни, пленени или преминаха на страната на унгарците.

Наистина, русите заплашват с още по-колосални армии: очаква се пристигането на 120,000, а според други сведения — на 170,000 души. Според съобщение на „Triester Freihafen“ подвижната действаща армия е много повече от 500,000 души. Но известна е склонността на русите към преувеличения: от посочваните цифри обикновено само половината се числят във военните списъци, а от числящите се във военните списъци също така помалко от половината са налице. Австрия може да бъде доволна, ако руската помощ, като не се смятат войските, нужни за окупацията на Полша, даде 60,000—70,000 действителен състав. А с такъв брой унгарците ще се справят.

Унгарската война от 1849 г. много прилича на полската война от 1830—1831 година. Но първата се отличава от втората по

* Чешко название: Пршеров. *Ред.*

това, че всички обстоятелства, които бяха тогава против поляците, действуват сега в полза на унгарците. Известно е, че Лелевел тогава безуспешно настояваше, първо, с освобождаване на селяните и евреите да се привържат масите на населението към революцията и, второ, с вдигане на въстание в цялата стара Полша да се въвлекат във войната и трите участвуващи в подялбата държави и да се направи войната *европейска*. *Унгарците започнаха с това*, което в Полша бе направено едва след като беше вече *много късно*. Революция в обществените отношения вътре, унищожаване на феодализма беше първата мярка в Унгария. Въвличането на Полша и Германия във войната беше второто мероприятие и с това европейската война стана факт. Тя започна със стъпването на първия *руски* корпус на германска територия, а със стъпването на територията на Германия на първия *френски* батальон в тази война ще настъпи решителен поврат.

Именно поради това, че унгарската война стана европейска, тя влиза във взаимодействие с всички останали фактори на европейското движение. Нейното развитие оказва влияние не само върху Германия, но и върху Франция и Англия. Не може да се очаква, че английската буржоазия ще претърпи превръщането на Австрия в руска провинция. Несъмнено е също така, че френският народ няма да гледа спокойно как контрареволюцията настъпва все по-близо и по-близо до границите на Франция. Какъвто и да бъде резултатът от изборите във Франция, армията във всеки случай се изказа за революцията. А в дадения момент въпросът се решава от армията. Ако армията иска война — а тя я иска, — война ще има.

И войната ще дойде. Париж е на прага на революция, било като резултат от изборите, било като резултат на станало вече при избирателната урна побратимяване на армията с революционната партия. И в това време, когато в Южна Германия се образува ядрото на бъдещата немска революционна армия, което пречи на Прусия да вземе активно участие в унгарската кампания — Франция се готви да се намеси активно в борбата. Въпросът ще се реши в течение на няколко седмици, може би на няколко дни. И скоро френската, унгарско-полската и немската революционни армии ще празнуват на бойното поле пред Берлин празника на своето братство.

Написано от Ф. Енгелс на 18 май 1849 г.

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“
бр. 301, 19 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника.

* „ДО МОЯ НАРОД“

Кьолн, 18 май. „До Моя народ!“ Не — „До Моята доблестна армия!“ Да не би русите да са разбити? Да не би вятърът да се е обърнал на друга страна и да е свалил пак, както през март миналата година, военната фуражка от главата на „неотслабения“ слуга на Русия? Да не е избухнало пак ново общо въстание на намиращите се в обсадно положение „верноподаници“?

През 1813 г. „о бозе почившето“ старче* също черпеше в *придвижването на казаците* храбростта, която му беше нужна, за да сложи край на жалката си роля на страхливец и на кървавите наказания на революционната империя; и тогава — независимо от наличността на казаци, башкирци и на „доблестната армия“, прославил се в сраженията при Йена и Магдебург и с предаването на Кюстрин на 150 французи³⁵³ — само лъжливите обещания, дадени във „*Възванието до моя народ*“, направиха възможен кръстоносния поход на Свещения съюз против наследниците на френската революция. А сега! Нима нахлуването на казаците в немска територия не е дало на новоукрепилите се Хохенцолерн храбростта, необходима, за да се откаже от ролята на страхливец, която той игра след мартенските дни, и да отстрани „парчето хартия“, което революцията постави „между него и неговия народ“? Нима „Моята доблестна армия“ не отмъсти достойно на революцията, като храбро се разправи в Дрезден, Бреслау, Познан, Берлин и на Рейн с невъоръжените, с жените и децата чрез шрапнели и адски камък?

Не заличава ли отново октроираната неотдавна военнополова харта, „*дори без обсадно положение*“, последните страхливи от-

* Фридрих-Вилхелм III. Ред.

стъпки, направени през март — отменяването на цензурата, свободата на съюзите, въоръжението на народа?

Не, синът на героя от Йена и Магдебург все още не се чувства в достатъчна безопасност, въпреки съюза с казаците, въпреки привилегията за убийства и военнополови съдилища, дадена на разбеснялата се „доблестна“ солдатска глутница. *Неотслабената корона изпитва страх*, тя апелира „Към Моя народ“, тя се „чувства принудена“ да се обръща още към потъпкания, притиснат от обсадното положение и стрелян с картеч „народ“ с призив да я подкрепи против „вътрешните и външните врагове“.

„В това така тежко време Прусия е призвана да защити Германия от вътрешните и външните врагове. Ето защо аз призовавам още сега Моя народ на оръжие. Става дума да се възстанови редът и законът в нашата държава и в останалите немски държави, където е нужна нашата помощ. Става дума да се създаде единството на Германия, да се защити нейната свобода от терористичното господство на партията, която иска да принесе нравствеността, честта и верността в жертва на своите страсти, партията, която успя да уплете част от народа в мрежите на измамата и заблуденията.“

„Това е същината на кралското обръщение“ — крещи полицейската гадина Дюмон. И наистина, продажните полицейски класъри на Дюмон намериха истинската „същина“.

„Външните врагове!“ „Партията на терора“, партията на ужаса* за храбрия Хохенцолерн е, която създава необходимостта от нашето нахлуване в „останалите немски държави“. Народът на Рейнската провинция, на Силезия и Саксония се призовава „в името на немското единство“ да сложи край на революционните движения в другите немски държави — в Баден, Бавария и Саксония! И с тази цел отново се подхвърля примамката, с която Хохенцолернът ошастливи народа през 1813 г., отново се дава като залог изпитаната вече „кралска дума“ и на „народа“ се обещава кастрирано признаване на франкфуртската конституция, както и „защита на правото и свободата“ от „безбожниците“. „Аз и Моята династия искаме да служим на бога.“ Нима изпитаната вече като залог „хохенцолерновска кралска дума“ не заслужава кръстоносен поход против „партията на ужаса за многообещаващата корона“?

Могъщият васален княз на руския император отзова пруски депутати от Франкфурт само за да застане сега, съгласно мартенското си обещание, „начело на Германия“. Споразумителното събрание и октроираната камара бяха разгонени, „парчето хартия“ беше заменено с военнополова конституция и с палачески

* В оригинала игра на думи: „Schreckenspartei“ и „Partei der Schreckens“. *Ред.*

военни съдилища само за да бъде гарантирана на народа „защита на правото и свободата“!

И свободата на печата се задушава, в Ерфурт печатът се подлага на *цензура*, в целия Познан, в Бреслау, в силезийските провинциални градове вестниците просто са спрени, тъй както в самия Берлин е спрян „National-Zeitung“. В Дюселдорф *de jure** отново е въведена цензура, *de facto*** печатът е съвсем забранен (дюселдорфските вестници, „Neue Rheinische Zeitung“ и т. н.). В края на краищата на „свободните“ поданици са октроирани само мръсни полицейски гадини в лицето на „Kölnische Zeitung“ и на берлинското вестниче на бесилкаджиите***. И всичко това се прави, за да няма ни най-малко съмнение в ценността на „кралската дума“!

И наистина, думата на Хохенцолерна си заслужава заради засилване на кралската храброст народът да облече военния мундир и съгласно закона за ландвера оставените в къщи жени, „за избягване на мизерията“, да получават месечно кралска милостиня от един талер.

Написано на 18 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 301, 19 май 1849 г.

* юридически. *Ред.*

** фактически. *Ред.*

*** „Neue Preussische Zeitung“ („Kreuz-Zeitung“). *Ред.*

ДО КЪОЛНСКИТЕ РАБОТНИЦИ

На прощаване съветваме ви да се въздържате от каквото и да било бунт в Кьолн. При военното положение в Кьолн вие ще претърпите жестоко поражение. От примера на Елберфелд видяхте как буржоазията изпраща работниците в огъня, а после най-подло ги предава. Едно обсадно положение в Кьолн би деморализирало цялата Рейнска провинция, а обсадното положение ще бъде неизбежна последица на всяко въстание от ваша страна в дадения момент. Вашето спокойствие ще доведе прусаците до отчаяние.

Редакторите на „Neue Rheinische Zeitung“, прощавайки се с вас, ви благодарят за изразеното съчувствие. Тяхната последна дума винаги и навсякъде ще бъде: **освобождение на работническата класа!**

Редакция на „Neue Rheinische Zeitung“

Написано на 18 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 301, 19 май 1849 г.*

К. МАРКС
Ф. ЕНГЕЛС

СТАТИИ И ДОКУМЕНТИ

31 МАЙ—ЮЛИ 1849

ДО РЕДАКЦИЯТА НА „FRANKFURTER JOURNAL“

Моля уважаемата редакция на „*Frankfurter Journal*“ да помести във Вашия вестник на видно място и с едър шрифт следващото по-долу заявление; ако това може да стане само срещу заплащане, моля съответната сума да се отнесе за сметка на *И. Вайдемайер*, редактор на „*Neue Deutsche Zeitung*“³⁵⁴.

Бинген, 31 май.

Д-р Карл Маркс

ЗАЯВЛЕНИЕ

Редакцията на „*Neue Rheinische Zeitung*“ се смята задължена да съобщи на своите кореспонденти и на публиката, че няма нищо общо с вестничето, което излиза в *Кьолн* под името „*Westdeutsche Zeitung*“³⁵⁵. Долуподписаната редакция си запазва правото да съобщи специално кога и къде ще излиза отново „*Neue Rheinische Zeitung*“.

Редакция на „*Neue Rheinische Zeitung*“
Карл Маркс, Ернст Дронке, Фридрих Енгелс,
Ф. Фрайлиграт, Георг Веерт, Ф. Волф, В. Волф.

Написано от К. Маркс на 31 май 1849 г.

Печата се по ръкописа

Заявлението е напечатано в
 „*Neue Deutsche Zeitung*“,
 броеве 129 и 133; 2 и 7 юни 1849 г.; във
 второто издание на „*Neue Kölnische*
Zeitung“,
 бр. 126. 3 юни 1849 г.

Ф. ЕНГЕЛС

* РЕВОЛЮЦИОННОТО ВЪСТАНИЕ В ПФАЛЦ И БАДЕН³⁵⁶

Кайзерслаутен, 2 юни. Контрареволуционните немски вестници правят всичко, за да очернят революцията в Пфалц и Баден. Те не се свенят да твърдят, че целта на цялото въстание се свеждала до това — „да се предаде на французите“ Пфалц, Баден и косвено цяла Германия. По този начин те се стремят да възкресят старата контрареволуционна омраза към французите, която води началото си от така нареченото добро старо време, надявайки се, че това ще позволи да отблъснем от себе си нашите немски братя в Северна и Източна Германия. Но кой знае защо тъкмо тези мръсни, лъжливи вестничета, които упрекуват Пфалц и Баден, че се били продали на Франция, поздравяват *руското нахлуване* в Унгария, преминаването на руските войски през Прусия и дори новия Свещен съюз между Русия, Австрия и Прусия. За доказателство ще посочим само един от тези вестници — „*Kölnische Zeitung*“.

И тъй, ако за потъпкването на унгарската свобода русите влизат в немска, пруска земя — това не е държавна измяна! Ако пруският крал сключва съюз с хърватите и русите, за да бъдат стъпкани от копитата на казашките коне последните остатъци от немската свобода — това не е държавна измяна! Ако ние, ако цяла Германия от Неман до Алпите е предадена и продадена на руския цар от страхливите деспоти — това не е държавна измяна! Но ако Пфалц се ползува от симпатиите на френския и поспециално на елзаския народ, ако той не се отвръща с глупаво самодоволство от израза на това съчувствие, ако изпраща в Париж хора, за да се запознаят с настроението във Франция, с предстоящия нов поврат в политиката на Френската република³⁵⁷ — това е, разбира се, измяна на отечеството, това е държавна измяна, то-

ва значи да се продаде Германия на Франция, на „наследствения враг“, на „врага на империята“! Така разсъждават контрареволуционните вестници.

Да, уважаеми господа „по божия милост“, Пфалц и Баден действуваха именно така и те никак не се срамуват от своите действия. Да, ако това е държавна измяна, тогава цялото население на Пфалц и Баден се състои от два и половина милиона държавни изменници. Вярвайте, народът на Пфалц и Баден извърши революция не да застане в предстоящата велика борба между свободния Запад и деспотичния Изток на страната на деспотите. Народът на Пфалц, както и народът на Баден, извърши своята революция, защото не иска да бъде съучастник на гнъсното удушаване на свободата, с което така позорно опетниха себе си през последните месеци Австрия, Прусия и Бавария, защото не позволи и той да бъде превърнат в оръдие за поробване на своите братя. Армията на Пфалц и Баден се присъедини безусловно към движението; тя се отказа от своята клетва пред вероломните монарси и премина като един човек на страната на народа. Нито гражданите, нито войниците желаят да се сражават против свободата заедно с хърватите и казаците. Ако деспотите от Олмюц, Берлин и Мюнхен успеят още да намерят войници, паднали толкова низко, че да са готови да се поставят наравно с башкирците, пандурите, хърватите и тем подобна разбойническа папъч и да се сражават под едно знаме с тези орди от варвари — толкова по-зле. Колкото и да ни боли за това, ние ще гледаме на тези наемници не като на наши немски братя, а като на казаци и башкирци и не ни интересува, че ги командува предател — бивш имперски военен министър³⁵⁸.

И изобщо смешно е да се говори за „държавна измяна“ и други обвинения, които напомнят хайка на демагози, в сегашния момент, когато европейската война, *народната война*, тропя на вратите. След няколко седмици, може би още след няколко дни, армиите на републиканския Запад и на поробения Изток ще се сблъскат на немска земя в решителен бой. Германия — ето докъде я доведоха монарсите и буржоазията! — Германия дори няма да бъде питана съгласна ли е с това. Германия не ще *участвува активно* във войната, войната ще се стовари върху нея независимо от волята ѝ, без да има тя възможност да се съпротивява. Такова е почетното положение на Германия в предстоящата европейска война, благодарение на мартенските управници, на мартенските камари и не по-малко благодарение на мартенското Национално събрание. Не може да става дума за *немските* интереси, за *немската* свобода, за *немското* единство, за *немското* благосъстояние,

когато е въпрос за свободата или робството, за щастието или нещастieto на цяла *Европа*. Тук свършват всички национални въпроси, тук съществува само един въпрос! Искате ли да бъдете *свободни* или искате да бъдете *под петата на Русия*? А контрареволуционните вестници още брътвят за някаква „държавна измяна“, като че ли Германия, която скоро ще бъде превърната в пасивна арена на борбата на двете армии, още *може да бъде предадена!* Безспорно, миналата година положението беше друго. Миналата година немците можеха да започнат борба против руския гнет, те можеха да освободят поляците и по този начин да пренесат войната на *руска* територия, да воюват за сметка на *Русия*. Но сега, благодарение на нашия монарх, войната ще се води на *наша* земя и на *наша* сметка, сега положението е такова, че европейската освободителна война ще бъде в същото време за Германия гражданска война, в която немци ще се бият против немци.

Ето какво дължим на предателството на нашите монарси и на мекотелостта на нашите народни представители, и ако нещо може да бъде наречено държавна измяна, то е именно това! Накратко — във великата освободителна война, която обхваща цяла Европа, Пфалц и Баден ще бъдат на страната на свободата против робството, на страната на революцията против контрареволуцията, на страната на народа против монарсите, на страната на революционна Франция, Унгария и Германия против абсолютичната Русия, Австрия, Прусия и Бавария. И ако господа „хленчовците“ желаят да наричат това държавна измяна, то в целия Пфалц и в целия Баден никой не се интересува от техните кръсъци.

Написано от Ф. Енгелс на 2 юни 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано във вестник
„Bote für Stadt und Land“,
бр. 110, 3 юни 1849 г.

К. МАРКС

13 ЮНИ

Париж, 21 юни

Вие достатъчно добре познавате населението на Париж, за да смятате а ргіогі* за смешно прословутото обвинение в страхливост. Въпреки това аз разбирам, че събитията от 13 юни изглеждат съвсем необясними, особено в Германия, и могат да дават повод на всевъзможни недоброжелателни тълкувания.

Главното действащо лице на 13 юни беше не *народът*, а „Планината“³⁵⁹. Впрочем, зад гърба на „Планината“ пък стоеше тайният комитет³⁶⁰, който я тласкаше напред и в една или друга степен караше Ледрю-Ролен да играе тази главна роля.

Главната грешка на „Планината“ беше нейната *увереност в победата*. Тя беше толкова проникната от тази увереност, че се надяваше да постигне всичко с мирна демонстрация. С това тя даде възможност на правителството да я победи, без да влиза в бой с нея. Процесията, която минаваше от Шато д'О през булевардите, беше съвсем невъоръжена. Правителството от своя страна, напълно осведомено чрез шпионите си за всички подробности, даде тайна заповед до националната гвардия, венсенските стрелци и други войскови части незабелязано да заемат всички важни пунктове. Процесията бе обкръжена в пълния смисъл на думата, и дори да беше въоръжена, тя нямаше да може да окаже никаква съпротива. А тя беше невъоръжена! *Шангарние*, който предварително взе всички необходими мерки, излезе толкова умен, че не заповяда да се даде сигнал за тревога. Като по махване с жезъл всички решаващи пунктове изведнъж се оказаха заети от войски. От това ще ви стане ясно, че невъоръжената тълпа се пръсна на

* предварително, извънпитно. *Ред.*

всички страни, за да търси оръжие; но и складовете на оръжие. приготвени за случай на въстание, бяха вече в ръцете на правителството и се намираха под охраната на войската. По този начин въстанието беше предотвратено с хитрост. — Ето я и цялата тайна на този нечуван в историята на френската революция ден. Може би сте чели в немските вестници за *барикади*, които са били лесно превзети. Тези барикади се състояха всичко на всичко от по няколко стола, хвърлени на улицата, за да преградят за миг пътя на кавалерията, която сечеше със саби невъоръжени хора.

Имаше и някои други обстоятелства, които направиха неизбежен позорния край на 13 юни.

В същия момент, когато в Консерваторията на изкуствата³⁶¹ Ледрю-Ролен и неговите съмишленици бяха заети с конституирането си като временно правителство, тайният социалистически комитет се занимаваше със същото. Той искаше да се провъзгласи за Комуна. По този начин още преди свалянето на съществуващата власт въстанието вече се раздели на два лагера и което е особено важно: *народната партия* не беше партия на „Планината“. Само този факт вече обяснява много неща. Тайният комитет искаше въстанието да се започне още преди няколко дни и да се действа през нощта. Така правителството щеше да бъде изненадано. Обаче „Планината“ и намиращите се в съюз с нея „приятели на конституцията“ (партията „National“)³⁶² се възпротивиха на това. Те самите искаха да вземат инициативата в свои ръце. Речта на Ледрю-Ролен в камарата³⁶³ трябваше да служи като доказателство, че „Планината“ е решена да действа сериозно. Така, от една страна, бе сломена активната сила, която подтикваше към незабавни действия, и бе подготвена мирната демонстрация. От друга страна, народът, като видя, че Ледрю-Ролен се компрометира толкова явно в Националното събрание, сметна, че той има много големи връзки в армията, както и дълбоко обмислен и смел план и пр. Как трябва да е бил учуден народът, когато е разбрал, че мощта на Ледрю-Ролен е била само илюзия, а предпазни мерки и настъпателни действия бяха предприети само от правителството. Вие виждате как двете революционни партии взаимно се обезсилваха и мамеха една друга. Споменът на народа за повече от двусмисленото поведение на „Планината“ и по-специално на Ледрю-Ролен през май и юни, най-после — холерата, която особено свирепствуваше в работническите квартали, довършиха останалото. Общо взето, 13 юни 1849 г. е само възмездие за юни 1848 г. Тогава пролетариатът бе изоставен от „Планината“, сега „Планината“ бе изоставена от пролетариата.

Колкото и да е тежък денят 13 юни за нашата партия в цяла Европа, този ден има тази положителна страна, че контрареволуционната партия на Националното събрание без голямо кръвопролитие, ако не се смята Лион³⁶⁴, постигна *единсвластие*. Тази партия не само ще се разпадне на съставните си части — крайната ѝ фракция скоро ще доведе нещата до такова положение, при което самата тя ще се стреми да се отърве от обременителната форма на република и тогава ще видите как тя ще бъде пометена от едно подухване и ще се повтори февруари, но с още по-голяма сила.

Написано от К. Маркс на 21 юни 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано във вестник

„Der Volksfreund“,
бр. 26, 29 юни 1849 г

Подпис: К. М-кс

К. МАРКС

ДО РЕДАКТОРА НА ВЕСТНИК „PRESSE“

Бележката относно моето пребиваване в Париж, която поместихте в „Presse“ на 26 юни и която бе дословно препечатана в други вестници, съдържа толкова изопачени факти, че съм принуден да ѝ отговоря с няколко думи.

Преди всичко излизането на „Neue Rheinische Zeitung“, собственик³⁶⁵ и главен редактор на който бях аз, нито веднъж не е било прекратявано. Неговото излизане бе спряно за пет дни вследствие на обсадното положение. Щом бе вдигнато обсадното положение, вестникът отново се появи и продължи да излиза през последните седем месеца. Пруското правителство, като видя невъзможността да забрани вестника на законно основание, прибегна към своеобразно средство — отстрани неговия собственик, т. е. забрани ми да живея в Прусия. Въпросът за законността на тази мярка ще бъде решен от пруската камара на депутатите, която скоро ще се събере.

След като ми беше забранено да живея в Прусия, аз отидох отначало във великото херцогство Хесен, пребиваването в което, както и в останалата Германия, съвсем не ми беше забранено. А ако дойдох в Париж, направих това съвсем не като емигрант, както твърди Вашият вестник, а съвсем доброволно, с редовен паспорт и с единствената цел да попълня материалите, които събрах за труда си по история на политическата икономия, започнат още преди пет години.

Не съм получавал също така заповед да напусна Париж *незабавно*; дадено ми бе време да подам протест до министъра на вътрешните работи. Аз подадох този протест и чакам резултата³⁶⁸.

Приемете и пр.

Д-р К. Маркс

Написано около 27 юли 1849 г.

Печата се по текста на вестника

Напечатано във вестник „La Presse“,
30 юли 1849 г.

К.МАРКС
Ф.ЕНГЕЛС

ИЗ РЪКОПИСНОТО НАСЛЕДСТВО

К. МАРКС

РАБОТНАТА ЗАПЛАТА³⁶⁷

[A]

Вече е изложено:

1) Работната заплата = цена на стока.

Следователно определеното на работна заплата изобщо съвпада с общото определение на цена.

Човешката дейност = стока.

Проявата на живота — жизнената дейност — е само средство; съществуването — във от тази дейност — цел.

2) Като стока, работната заплата зависи от конкуренцията — от търсенето и предлагането.

3) Самото предлагане зависи от производствените разходи, т. е. от работното време, необходимо за произвеждането на стоката.

4) Обратното отношение между печалба и работна заплата. Противоположността на двете класи, икономическото съществуване на които се изразява в печалбата и работната заплата.

5) Борбата за увеличаване или намаляване на работната заплата. Асоциирането на работниците.

6) Средната или нормалната цена на труда, минимумът, важи само за класата на работниците, а не за отделния работник. Коалиции на работниците за запазване на работната заплата.

7) Влиянието върху работната заплата на отменяването на данъците, покровителствените мита, намаляването на армиите и пр. Минимумът, определен средно = цената на необходимите средства за живот.

[В]

ДОБАВКИ

I. Аткинсън

1. *Handloomweavers**. (Работят по 15 часа на денонощие.) (Такива има половин милион.)³⁶⁸

„Мизерията, в която се намират ръчните тъкачи, е неизбежна за всички, които се занимават с такъв вид труд, обучението за който е лесно и който винаги е застрашен да бъде изместен от по-евтини средства за производство. Краткотрайното спиране на търсенето при толкова голямо предлагане предизвиква криза. Когато един клон на труда става безполезен, а друг се създава, това предизвиква *временни страдания*. Пример са ръчно работещите тъкачи на памучни платове в окръга Дакка в Индия: поради конкуренцията на английските машини умират от глад или са принудени да се върнат към селското стопанство.“ (Извадка от речта на д-р Боуринг в камарата на общините през юли 1835 г.)³⁶⁹

(Да се използва този пример на преминаване от едно занятие в друго за полемиката по свободата на търговията.³⁷⁰)

2. Да се каже нещо за *теорията на народонаселението*.

3. Влиянието на изменението се и по-развито разделение на труда върху определянето на работната заплата.

II. Карлейл

1. Трябва да се взема под внимание не само количеството на *wages*** . Тя се изменя и по качество, определя се от играта на случая.

2. Предимството на работната заплата е, че работникът е свързан с работодателя само от необходимост, полза, търговия. Няма вече нищо патриархално, както в средните векове.

Законите за бедните, изстребването на плъховете, *chargeable labourers*³⁷¹.

3. Най-голямата част от труда не е *skilled labour****.

4. Цялата теория на малтусианците и икономистите се свежда до това, че работниците могат да намалят предлагането, като се въздържат от раждане на деца.

* Тъкачи на ръчни станове. *Ред.*

** работна заплата. *Ред.*

*** квалифициран труд. *Ред.*

III. Мак-Кулох

„Надницата, която изкарва работникът, е обикновената по големинна печалба на собственика на машината, която се нарича *човек*, включително и сумата, необходима за to replace the wear and tear of the machines*, или, което е едно и също, за заменяването на старите и неработоспособни вече работници с нови“³⁷².

IV. Джон Уейд

1. „Ако целта е да се превърне работникът в машина, от която може да се извлече най-голямо количество труд в дадено занятие, няма по-резултатен начин за това от разделението на труда“³⁷³.

2. Намалването на работната заплата кара работниците или да намаляват разходите си, или да повишават производителността на труда си, например в машинните фабрики (и изобщо), ако те работят повече часове, или у занаятчиите, ръчните тъкачи и пр. — ако произвеждат повече за един и същ час. Но именно защото тяхната работна заплата се е намалила, тъй като се е намалило търсенето, те увеличават предлагането в неблагоприятен момент. Вследствие на това работната заплата пада още по-ниско, а след това идват буржоата и казват: „Ако само тези хора искаха да работят!“

3. Изобщо, всеобщ закон е, че не могат да съществуват *две пазарни цени*, а именно господствува *по-ниската* пазарна цена (при еднакво качество).

Да предположим, че има 1,000 еднакво изкусни работници; 50 са без работа; в такъв случай цената се определя не от 950-те заети, а от 50-те незаети.

Обаче този закон на *пазарната цена* тегне с още по-голяма сила над стоката труд, отколкото над другите стоки, тъй като работникът не може да сложи своята стока в склад, а трябва да продава своята жизнена дейност или, ако няма средства за живот, да умре.

Продаващата се стока труд се отличава от другите стоки по-специално със своя *преходен характер*, с това, че тя не може да бъде *натрупвана*, и с това, че нейното *предлагане* не може така лесно да се увеличава или намалява, както може да бъде направено по отношение на другите продукти.

4. Хуманността на капиталистите се изразява в това, да купуват колкото може повече труд на колкото може по-ниска цена. Селскостопанският работник получава повече през лятото, от-

* възстановяване на изхабяването на машините. *Ред.*

колкото през зимата, макар че през зимата той се нуждае от по-голямо количество храна, от гориво, от по-топли дрехи.

5. Например отменяването на *неделните дни* би било чиста загуба за работниците. Господарите се стремят да намалят работната заплата, при запазване на нейния номинален размер, като карат работниците да работят например четвърт час повече, намаляват времето за обед и пр.

6. Работната заплата се определя от модата, от смяната на годишните времена и от колебанията в търговията³⁷⁴.

7. Когато работникът, изместен от машината, преминава в друг клон на труда, това обикновено е *по-лош* клон. Той никога не се връща към предишното си положение.

Машината и разделението на труда заменят скъпия труд с по-евтин.

На работниците са предлагали:

1) спестовни каси; 2) да се обучат на всички възможни видове труд (по този начин, ако има излишък от предлагане на работници в един клон на труда, той веднага би се явил във всички).

8. В периоди на застой:

a) прекратяване на работата; b) намаляване на работната заплата; c) същата работна заплата³⁷⁵ при по-малко работни дни в седмицата.

9. Относно combinations of trade* трябва да се отбележи:

1) Разходите на работници. (Издръжка) Изобретяване на машини вследствие на сдружаването. Друго разделение на труда. Намаляване на работната заплата. Déplacement** на фабриките в други места.

2) Ако всички те успеят да задържат работната заплата на такова равнище, че печалбата да спадне значително под средната печалба в другите страни или капиталът да расте по-бавно, промишлените страни ще се разорят, а работниците заедно с господарите си — още повече.

Макар намаляването на някой данък да не носи никаква полза за работниците, неговото увеличаване, напротив, им вреди. Положителната страна на увеличаването на данъците в буржоазно развитите страни се състои в това, че в резултат на него дребните селяни и дребните собственици (занаятчий и пр.) се разоряват и се изхвърлят в редовете на работническата класа.

* трудови обединения. *Ред.*

** Преместване. *Ред.*

Влиянието на ирландците в Англия, на немците в Елзас върху работната заплата.

V. Бабедрж

*Trucksystem*³⁷⁶.

VI. Ендрю Юр³⁷⁷

Всеобщ принцип на съвременната промишленост: да заменя възрастните с деца, обучените работници с необучени, мъжете — с жени.

Изравняване на работната заплата. Главна отличителна черта на съвременната промишленост.

VII. Роси³⁷⁸

Г-н Роси смята:

Фабрикантът дисконтира на работника само неговия дял от продукта, защото работникът не може да чака неговото продаване. Това е спекула, която няма никакво отношение към производствения процес. Ако работникът може да се издържа сам от продажбата на продукта, след това той като *associé** ще получи своя дял.

Следователно работната заплата не е съставен елемент на продукта като капитала и земята. Тя е само случаен признак, форма на нашето социално състояние. Работната заплата не влиза в състава на капитала.

Работната заплата не е фактор, безусловно необходим за производството. Тя може да изчезне при друга организация на труда.

[VIII.] Шербюлие

1. „Увеличаването на производствения капитал не води непременно до увеличаване на частта, която отива за *approvisionnement*** на работниците. Количеството на суровините и машините

* съдружник. *Ред.*

** издръжка. *Ред.*

може да се увеличава, а частта, която отива за *approvisionnement* на работниците, да намалява.

Цената на труда зависи: а) от абсолютното количество на производителния капитал; б) от съотношението между различните елементи на капитала — два социални факта, върху които волята на работниците не може да оказва никакво влияние.

2) Не толкова *абсолютното* потребление на работника, колкото неговото *относително* потребление прави неговото положение щастливо или нещастно. Извън границите на необходимото потребление *ценността* на нашите наслаждения е *по същество относителна*³⁷⁹.

Когато се говори за намаляване или увеличаване на работната заплата, винаги трябва да се има предвид целият световен пазар и положението на работниците в различните страни.

Изравнителните и други опити да се установи справедлива работна заплата.

Минимумът на работната заплата сам се изменя и все повече намалява. Примерът с ракията.

[IX.] Брей

СПЕСТОВНИТЕ КАСИ ***

Трояко оръдие в ръцете на деспотизма и капитала.

1. Парите се стичат обратно в националната банка, тя извлича печалби, като кредитира с тях капиталистите.

2. Златна верига, на която правителството държи значителна част от работническата класа.

3. Освен това по този начин в ръцете на капиталистите като такива се дава ново оръжие.

Ако работната заплата веднъж се е намалила, тя вече никога няма да се покачи до първоначалното равнище. Абсолютна и относителна работна заплата.

[С]

1. Как влияе растежът на производителните сили
върху работната заплата?
(Виж VI, 3)*

Машините: разделението на труда.

Трудът се опростява. Разходите за неговото производство се намаляват. Той става по-евтин. Конкуренцията между работниците нараства.

Преминаването от един клон в друг. По това говори самият д-р Боуринг в парламента през 1835 г. за ръчно работещите памукотъкачи от окръга Дакка в Индия.

Новият вид труд, към който бива изтикан работникът, е по-лош от предишния; по-подчинен. Трудът на възрастните се заменя с труда на децата, трудът на мъжете — с труда на жените, трудът на по-изкусните работници — с труда на по-малко изкусни работници.

Или се увеличава количеството на часовете на труда, или се намалява работната заплата.

Конкуренцията между работниците се изразява не само в това, че един продава себе си по-евтино от друг, но и в това, че един работи за двама.

Нарастването на производителните сили изобщо има за последица:

а) че положението на работника в сравнение с положението на капиталиста се влошава и ценността на наслажденията е относителна. Самите наслаждения не са нищо друго освен социални наслаждения, отношения, съотношения;

б) работникът става все по-едностранчива производителна сила, която произвежда в колкото е възможно по-малко време колкото може повече. Изкусният труд все повече се превръща в прост труд;

с) работната заплата става все повече зависима от световния пазар, а положението на работниците — все по-несигурно;

д) в производителния капитал частта, която се пада на машините и суровините, нараства много по-бързо от частта, която отива за *арprovisionnement* на работниците. Увеличаването на производителния капитал следователно не се придружава от съответно увеличение на търсенето на труд.

Работната заплата зависи:

α) от масата на производителния капитал изобщо;

* Виж настоящия том, стр. 592—597. *Ред.*

β) от съотношението между неговите съставни части.

Работникът няма никакво влияние нито върху едното, нито върху другото.

(Ако не бяха колебанията в работната заплата, работникът никога нямаше да спечели от развитието на цивилизацията, неговото положение щеше да остане неизменно.)

По въпроса за конкуренцията между работниците и машините трябва да се отбележи, че работниците, които се занимават с ръчен труд (например ръчните памукотъкачи), страдат повече от машинните работници, заети непосредствено във фабриките.

Всяко развитие на нова производителна сила се оказва съвременен оръжие против работниците. Например всички подобрения в съобщителните средства улесняват конкуренцията на работниците в различните райони и превръщат местната конкуренция в национална и т. н.

Поевтиняването на всички стоки, което впрочем не засяга най-непосредствените средства за живот, довежда до това, че работникът носи сборни дрипи и неговата мизерия придобива окраската на цивилизацията.

II. Конкуренцията между работници и предприемачи

α) За да се определи относителната работна заплата, трябва да се отбележи, че талерът за работника и талерът за предприемача имат различна стойност. Работникът е принуден да купува всичко по-лошо и по-скъпо. С неговия талер не може да се купи толкова много и толкова хубава стока както с талера на предприемача. Работникът е принуден да бъде *прахосник* и да купува и продава в противоречие с всички икономически принципи. Тук ние изобщо трябва да отбележим, че имаме предвид само една страна, именно *работната заплата*. Но експлоатацията на работника започва отново, щом той започне да обменя цената на своя труд срещу други стоки.

Epiciers*, залогоприемателите, домопритежателите — tout le monde l'exploite encore une fois**.

β) Разпореждайки се със средствата на заетостта [Beschäftigungsmittel], предприемачът се разпорежда със средствата за живот на работника, т. е. животът на работника зависи от него; как работникът свежда дори жизнената си дейност до просто средство за съществуване.

* бакалите. *Ред.*

** решително всички го експлоатират още веднъж. *Ред.*

(γ) Стоката труд има големи недостатъци в сравнение с другите стоки. За капиталиста при конкуренцията с работниците въпросът е само за печалбата, за работника въпросът е за съществуването.

Стоката труд има *по-нетраен* характер от другите стоки. Тя не може да се натрупва. Нейното предлагане не може така лесно да се увеличава и намалява, както предлагането на другите стоки.

δ) Фабричният режим. Жилищното законодателство. Trucksystem, при която предприемачът мами работника, като повишава цената на стоките, без да изменя номиналната работна заплата.

III. Конкуренцията на работниците помежду им

а) Съгласно общия икономически закон не може да има *две пазарни цени*. От 1,000 еднакво изкусни работници работната заплата определят не 950-те заети, а 50-те незаети. Влиянието на *ирландците* върху положението на *английските работници* и на немците върху положението на *елзаските работници*.

б) Работниците се конкурират един друг не само когато един предлага труда си за по-малко възнаграждение от другите, но и когато един работи за двама.

Предимството на неженените работници пред женените и пр. конкуренцията между селските и градските работници.

IV. Колебанията на работната заплата

Те се предизвикват:

1. От измененията в модата.
2. От сменяването на годишните времена.
3. От колебанията в търговията.

При криза

α) работниците са принудени да ограничават разходите си или да увеличават производителността на труда, като работят повече часове или изработват повече в един и същ час. Но тъй като тяхната работна заплата се е намалила, защото е намаляло търсенето на изработвания от тях продукт, те правят отношението на предлагането към търсенето още по-неблагоприятно и тогава буржоата казва: ако само тези хора искаха да работят! Тогава възнаграждението на работниците спада още повече поради прекаленото им напругане.

β) През време на криза:

Пълна липса на заетост. Намаляване на работната заплата. Запазване на работната заплата³⁸¹ и намаление броя на работните дни.

γ) При всички кризи следното кръгово движение по отношение на работниците:

Капиталистът не може да даде работа на работниците, защото не може да продаде своя продукт. Той не може да продаде продукта си, защото няма купувачи. Той няма купувачи, защото работниците не могат да обменят нищо освен труда си, и именно поради това те не могат да обменят труда си.

δ) Когато става дума за повишаване на работната заплата, трябва да се отбележи, че винаги трябва да имаме предвид световния пазар и че увеличението на работната заплата се унищожава от това, че в другите страни работниците остават без работа.

V. Минимум на работната заплата

1. Надницата, която получава работникът, е печалбата, която носи на собственика неговата машина, тялото му. В нея се включва сумата, която е необходима за възстановяване wear and tear* на тази машина или което е същото, за заменяване на старите, изгубили работоспособността си работници с нови.

2. От минимума на работната заплата произтича, че например отменяването на неделните дни би било чиста загуба за работника. Той би бил принуден да изработва работната си заплата при по-тежки условия. Ето каква е целта на честните филантропи, които ратуват за отменяването на неделните празници.

3. Макар че минимумът на работната заплата се определя средно от цената на най-необходимите средства за живот, все пак трябва да се отбележи:

Първо, че минимумът в различните страни е различен, например картофите в Ирландия³⁸².

Второ, не само това. Самият минимум има свое историческо движение и все повече се понижава до абсолютно най-малкия минимум. Примерът с ракията. Първоначално се е произвеждала от джибри, после от зърнени храни, след това от картофен спирт.

* износването. Ред.

За достигането на най-ниското равнище на минимума допринасят не само

1. Общото развитие на машинното производство, разделението на труда, нарастващата и освободена от местни ограничения конкуренция на работниците помежду им, но и

2. нарастването на данъците и на разходите по държавния бюджет, защото както видяхме, ако отменяването на някакъв данък не принася никаква полза на работника, въвеждането на всеки нов данък му вреди, докато минимумът на работната заплата още не е достигнал до последните възможни размери. А това става при всички разстройства и усложнения в гражданските отношения. Трябва да се отбележи между другото, че нарастването на данъците ускорява разоряването на дребните селяни, на дребните буржоа и занаятчиите.

Пример — освободителната война³⁸³. Развитие на промишлеността, която произвежда по-евтини продукти и сурогати.

3. Този минимум се стреми към изравняване в различните страни.

4. Ако работната заплата веднъж се е намалила, а след това пак се увеличава, тя все пак никога не се покачва до предишното равнище.

И тъй, в хода на развитието работната заплата намалява в две отношения:

Първо, относително, по отношение на развитието на общото богатство.

Второ, абсолютно, тъй като количеството на стоките, които работникът получава в замяна, все повече се намалява.

5. В процеса на развитието на едрата промишленост времето все повече става мярка за стойността на стоките, следователно мярка и на работната заплата. В същото време производството на стоката труд все повече поевтинява и струва все по-малко работно време с развитието на цивилизацията.

Селянинът още разполага със свободно време и може да има странични доходи. Но едрата промишленост (не манифактурната промишленост) унищожава тази патриархалност. По този начин всеки момент от живота, от битието на работника все повече става обект на търговия.

(Тук още следните раздели:

1. Предложения за относително подобряване на положението на работниците. Малтус, Роси и пр. Прудон, Вайтлинг.

2. Работническите асоциации.

3. Положителното значение на наемния труд.)

VI. Предложения за облекчаване на положението

1. Едно от най-честите предложения е системата на *спестовните каси*.

Ние не виждаме никаква нужда да говорим по това, че по-голямата част от работническата класа няма възможност да спестява.

Целта — поне точният икономически смисъл на спестовните каси — трябва да бъде, както казват, в това — работниците, благодарение на своята предвидливост и благоразумие, да изравняват благоприятното за труд време с неблагоприятното, т. е. така да разпределят работната си заплата в цикъла, извършван от промишленото движение, че в действителност техните разходи никога да не превишават минимума на работната заплата, разходите за най-необходимото за живеенето им.

Но ние видяхме, че именно колебанията на работната заплата не само революционизират работника, но че без нейното временно увеличаване в сравнение с минимума работникът би останал съвсем настрана от цялото развитие на производството, от нарастването на общественото богатство, от успехите на цивилизацията, следователно за него би била изключена самата възможност за освобождение.

В такъв случай работникът сам трябва да превърне себе си в буржоазна сметачна машина, да издигне скъперничеството в система и да придаде на мизерията постоянен, консервативен характер.

Освен това системата на спестовните каси е тройно оръдие на деспотизма:

а) Спестовната каса е златна верига, на която правителството държи значителна част от работническата класа. По този начин работниците не само стават заинтересовани от запазването на съществуващия строй. Не само настъпва разцепление между онази част от работническата класа, която участва в спестовните каси, и частта, която не участва в тях. По този начин работниците сами дават в ръцете на своите врагове оръжие за запазване на съществуващата организация на обществото, която ги държи в робство.

б) Парите се стичат обратно в националната банка, последната пак ги дава в кредит на капиталистите, банката и капиталистите участват в печалбите и по този начин благодарение на парите, които народът им е дал в заем срещу мизерна лихва — което става мощен лост за развитието на промишлеността само вследствие на тази централизация, — увеличават своя капитал, непосредствената си власт над народа.

2. Друго много често срещано предложение на буржоазията е *образованието*, по-специално *всестранното производствено образование*.

а) Няма да посочваме нелепото противоречие, което се състои в това, че съвременната промишленост все повече заменя сложния труд с прост, за който не е нужно никакво образование; няма да посочваме, че тя все повече принуждава към машинен труд децата от седемгодишна възраст и ги превръща в източник на доход не само за буржоазната класа, но и за собствените им родители, пролетариите; фабричната система направи безползени законите за училищното образование: пример — Прусия; няма да посочваме и това, че умственото образование, дори ако работникът го получи, няма никакво пряко влияние върху неговата работна заплата; че образованието изобщо зависи от условията на живот, че под нравствено възпитание буржоата разбира втълпяване на буржоазни принципи и че, най-после, буржоазната класа няма средства — а и да имаше, не би харчила, — за да даде на народа истинско образование.

Ще се ограничим с подчертаването само на една чисто икономическа гледна точка.

б) Истинският смисъл, който има образованието у филантропичните икономисти, е такъв: да запознае всеки работник с колкото е възможно по-голям брой отрасли на труда, та ако поради въвеждането на нови машини или поради изменения в разделението на труда той бъде изхвърлен от един отрасъл, да може по-лесно да намери работа в друг.

Да допуснем, че това е възможно.

Последната би била, че ако в един отрасъл на труда се стигне до излишък от работници, такъв излишък веднага ще се появи във всички други отрасли на труда и още по-бързо от преди намалението на работната заплата в едно производство непосредствено ще доведе до общо намаление на работната заплата.

Вече и без това — тъй като съвременната промишленост навсякъде твърде много опростява труда и го прави лесен за изучаване — увеличението на работната заплата в един отрасъл на промишлеността веднага предизвиква прилив на работници в този промишлен отрасъл и намалението на работната заплата повече или по-малко непосредствено взема общ характер.

Ние, естествено, не можем да разгледаме тук многото дребни палиативи, предлагани от буржоазията*.

* Тук в ръкописа е написано: „Паулеризъм“. *Ред.*

3. Но трябва да преминем към третото предложение, което би довело практически до много важни последици и постоянно ги предизвиква — към *Малтусовата теория*.

Цялата тази теория, доколкото следва да я разгледаме тук, се свежда до следното:

а) Големината на работната заплата зависи от отношението на работните ръце, които се предлагат, към работните ръце, които се търсят.

Работната заплата може да се увеличава при две условия.

Или когато капиталът, който поставя в движение труда, расте толкова бързо, че търсенето на работници се увеличава по-бързо — в по-бързо растяща прогресия — от тяхното предлагане.

Или, второ, когато населението расте толкова бавно, че конкуренцията между работниците остава слаба, макар производителният капитал да не расте бързо.

Върху едната страна на отношението, върху нарастването на производителния капитал вие, работниците, не можете да оказвате никакво влияние.

Върху другата страна, напротив, можете напълно,

вие можете да намалите предлагането от страна на работниците, т. е. конкуренцията между работниците, като произвеждате колкото е възможно по-малко деца.

За разобличаване на цялата глупост, низост и лицемерие на тази доктрина са достатъчни следните забележки:

β) (Това трябва да се добави към раздел I: Как растежът на производителните сили влияе върху работната заплата?)

Работната заплата расте, ако расте търсенето на труд. Това търсене расте, ако расте капиталът, който поставя в действие труда, т. е. ако се увеличава производителният капитал.

Към това трябва да се направят две основни забележки:

Първо: главното условие за увеличаване на работната заплата е нарастването на производителния капитал и колкото може по-бързото му нарастване. Следователно главното условие, за да се намира работникът в сносно положение, е той все повече да снижава своето положение в сравнение с буржоазната класа, колкото може повече да увеличава силата на своя враг — капитала. Това значи: неговото положение може да бъде сносно само ако той произвежда и засилва враждебната нему сила, собствената си противоположност. При това условие, когато той създава тази враждебна сила, от нея текат към него средства за заетост, които отново го правят част от производителния капитал и лост, който засилва последния и го кара да расте по-бързо.

Ще отбележим мимоходом: ако разбираме това отношение между капитала и труда, става съвсем ясно колко смешни са фуриеристките и другите опити за помирието им.

Второ: след като по такъв начин изяснихме това изопачено отношение, прибавя се втори, още по-важен елемент.

А именно какво значи изразът: растеж на производителния капитал, и при какви условия се извършва той?

Растеж на капитала значи натрупване и концентрация на капитала. В степента, в която капиталът се натрупва и концентрира, той предизвиква:

труд във все по-големи мащаби и следователно друго разделение на труда, което още повече опростява труда;

след това — въвеждане на машини във все по-голям мащаб и въвеждане на нови машини.

И тъй, това значи, че в степента, в която расте производителният капитал, расте:

конкуренцията между работниците, защото разделението на труда се опростява и всеки отрасъл на труда става по-достъпен за всекиго.

По-нататък — конкуренцията между тях расте, защото те в същата степен трябва да конкурират с машините и поради машините те остават без работа. Следователно концентрацията и натрупването на производителния капитал, увеличавайки все повече мащабите на производството — при което, по-нататък, вследствие на конкуренцията на предлаганите капитали, лихвеният процент за капитала все повече спада, —

влече след себе си следното:

Малките промишлени предприятия загиват и не могат да издържат конкуренцията с големите. Цели слоеве от буржоазията попадат в редовете на работническата класа. Следователно конкуренцията между работниците се увеличава поради разоряването на дребните капиталисти, което е неизбежно свързано с растежа на производителния капитал.

И в същото време, тъй като лихвеният процент намалява, дребни капиталисти, които преди не са вземали пряко участие в промишлеността, са принудени да се заемат с промишлена дейност, т. е. да увеличават броя на новите жертви на едрата промишленост. Следователно и от тази страна числеността на работническата класа се увеличава и конкуренцията между работниците се засилва.

Тъй като нарастването на производителните сили предизвиква увеличение на мащаба на труда, временното свръхпроизводство става все по-неизбежно, световният пазар става все по-обширен,

при все по-всеобща конкуренция. Следователно кризите стават все по-остри. При толкова внезапно средство, което подтиква работниците към брак и размножение, те се струпват на грамадни маси, концентрират се и тяхната работна заплата все повече се колебае. Следователно всяка нова криза предизвиква непосредствено значително засилване на конкуренцията между работниците.

Изобщо: нарастването на производителните сили, с по-бързи средства за съобщение, с ускорено обръщение, с трескав оборот на капитала, се състои в това, че за същото време може да бъде произведено повече и следователно по закона за конкуренцията трябва да бъде произведено повече. Това значи, че се произвежда при все по-тежки условия и за да може при тези условия да се издържи конкуренцията, трябва да се работи във все по-голям мащаб, капиталът все повече трябва да се концентрира в ръцете на малък брой лица. И за да бъде износно това производство в по-голям мащаб, разделението на труда и машинното производство трябва да се развият непрекъснато и несъразмерно.

Това производство при все по-тежки условия се разпростира и върху работника като част от капитала. Той трябва да произвежда повече при все по-тежки условия, т. е. срещу все по-малко възнаграждение да работи все повече, при все по-малки производствени разходи. По този начин самият минимум все повече се свежда до по-голямо напрягане на силите при минимум наслаждение от живота.

Несъответствието расте геометрично, а не аритметично*.

Следователно нарастването на производителните сили се придружава от засилване господството на едрия капитал, от все по-голямо простеене и несложност на машината, наричана работник, от все по-голяма пряка конкуренция между работниците поради засиленото разделение на труда и въвеждането на машини, поради премията, открито определяна за произвеждането на хора, поради конкуренцията на разорените слоеве на буржоазията и пр.

Това може да се формулира още по-просто.

Производителният капитал се състои от три съставни части:

- 1) суровини, които се обработват;
- 2) машини и такива материали като въглища и пр., които са нужни за поставяне на машините в действие, сгради и пр.;
- 3) онази част от капитала, която е предназначена за издръжка на работниците.

* Маркс е написал тази фраза на полето на ръкописа. *Ред.*

Как се отнасят една към друга тези три съставни части на производителния капитал при неговото нарастване?

С нарастването на производителния капитал е свързана неговата концентрация, а с нея обстоятелството, че той може да дава печалба само при експлоатация във все по-голям мащаб.

И тъй, значителна част от капитала ще бъде непосредствено превърната в оръдие на труда и ще функционира като такова и колкото повече нарастват производителните сили, толкова по-голяма ще бъде тази непосредствено превръщана в машини част от капитала.

Нарастването на машинното производство, както и нарастването на разделението на труда води до това, че в по-кратко време може да бъде произведено несравнено повече. Следователно в същото отношение трябва да расте и запасът от суровини. При нарастване на производителния капитал трябва да расте частта от капитала, превръщана в суровини.

Остава третата част от производителния капитал, предназначена за издържане на работниците, т. е. частта, превръщана в работна заплата.

Как се отнася нарастването на тази част от производителния капитал към другите две части?

Резултат на по-развитото разделение на труда е това, че един работник произвежда толкова, колкото преди това са произвеждали трима, четирима, петима. Последица от въвеждането на машини е същото това отношение в несравнено по-голям мащаб.

Следователно преди всичко съвсем ясно е, че нарастването на частите от производителния капитал, които се превръщат в машини и суровини, не се придружава от също такова нарастване на частта от капитала, предназначена за работна заплата. Защото ако беше така, въвеждането на машини и по-развитото разделение на труда нямаше да постигне целта си. И тъй, от това непосредствено произтича, че частта от производителния капитал, предназначена за работна заплата, не расте в същата степен, в която расте частта, употребена за машини и суровини. Нещо повече. В същата степен, в която расте производителният капитал, т. е. силата на капитала като такъв, расте и несъответствието между капитала, вложен в суровини и машини, и капитала, изразходван за работна заплата. Това значи следователно, че частта от производителния капитал, предназначена за работна заплата, става все по-малка в сравнение с частта от капитала, която функционира като машини и суровини.

След като капиталистът е вложил в машини по-голям капитал, той трябва да изразходва повече капитал за купуване на су-

ровини изобщо и на суровини, необходими за поставяне на машините в движение. Но ако той преди това е давал работа на 100 работници, сега ще му са нужни може би само 50. Иначе той би трябвало може би още веднъж да удвои другите части на капитала, т. е. още повече да увеличи несъответствието. Следователно той освобождава 50 или пък 100 трябва да работят срещу същата цена, както преди 50. По този начин на пазара се оказват излишни работници.

При подобро разделение на труда трябва да се увеличава само капиталът, изразходван за суровини. Може би един работник ще замени трима.

Но да предположим най-благоприятния случай. Капиталистът разширява предприятието си по такъв начин, че не само може да задържи предишния брой работници — а той, разбира се, не е луд да чака, докато бъде в състояние да направи това, — но дори да го увеличи; ще трябва следователно да разшири производството извънредно много, за да запази същия брой работници или дори да може да го увеличи, и отношението на броя на работниците към производителните сили би станало относително безкрайно по-несъразмерно*. Поради това свръхпроизводството се ускорява и при най-близката криза остават без работа по-голям брой работници от когато и да било.

Следователно всеобщият закон, който необходимо произтича от характера на отношението между капитала и труда, е такъв, че при нарастване на производителните сили онази част от производителния капитал, която се превръща в машини и суровини, т. е. капиталът като такъв, нараства несъразмерно в сравнение с онази част, която е предназначена за работна заплата; или с други думи: работниците трябва да си поделят все по-малка в сравнение с цялата маса на производителния капитал част от този капитал. Следователно тяхната конкуренция постоянно се засилва. С други думи: колкото повече нараства производителният капитал, толкова повече намаляват относително средствата за наемане или средствата за живот на работниците, с други думи, толкова по-бързо нараства работническото население по отношение на средствата за наемане. И това несъответствие расте в същата степен, в каквата расте производителният капитал изобщо.

За да се премахне горелосоченото несъответствие, той трябва да расте в геометрическа прогресия, а за да бъде това несъответ-

* Непреводима игра на думи: „...und das Verhältnis der Arbeiterzahl im Verhältnis zu den Produktivkräften ist relativ unendlich mehr Missverhältnis geworden“. *Ред.*

ствие след това отново премахнато в период на криза, той ще расте още повече*.

Този закон, който произтича просто от отношението на работника към капитала и следователно превръща дори най-благоприятното за работника положение — бързото нарастване на производителния капитал — в неблагоприятно, буржоата са превърнали от обществен закон в природен закон, като твърдят, че по природен закон населението расте по-бързо от средствата за заетост или средствата за живот.

Те не са разбрали, че нарастването на производителния капитал съдържа нарастване на това противоречие.

По-късно ще се върнем на това.

Производителната сила, по-специално обществената сила на самите работници, която не им е заплатена, се насочва дори против тях.

γ) Първа нелепост:

Видяхме, че ако производителният капитал расте — най-благоприятният случай, който имат предвид икономистите, — ако следователно търсенето на труд нараства съответно, от характера на съвременната промишленост и от природата на капитала произтича, че средствата за наемане на работници не нарастват в същата степен, че същите условия, които предизвикват нарастване на производителния капитал, още по-бързо карат да расте несъответствието между предлагането на труд и търсенето на труд, — с една дума, нарастването на производителните сили предизвиква същевременно увеличаване на несъответствието между броя на работниците и количеството на средствата за тяхното наемане. Това не зависи нито от увеличението на количеството на средствата за живот, нито от увеличението на населението, ако се разглежда то само за себе си. Това произтича по необходимост от характера на едрата промишленост и от отношението между труда и капитала.

Но ако производителният капитал расте само бавно, ако остава неизменен или дори намалява, броят на работниците винаги се оказва много голям по отношение на търсенето на труд.

И в двата случая, в най-благоприятния и в най-неблагоприятния, от отношението между труда и капитала, от природата на самия капитал произтича, че предлагането на работници винаги ще надхвърля търсенето на труд.

* Това място не е съвсем ясно казано в ръкописа: „Um das oben angedeutete Missverhältnis auszugleichen, muss es in geometrischer Proportion vergrößert werden und um es nachher in Zeiten der Krise zu readjustieren, wird es noch mehr vergrößert.“ *Ред.*

δ) Да не говорим за безсмислицата, че цялата работническа класа не може да реши да не произвежда деца, че, напротив, нейното положение прави половото влечение главно удоволствие и го развива едностранно.

След като буржоазията сведе до минимум съществуването на работника, тя иска да ограничи до минимум и неговото възпроизводство.

ε) Впрочем, от следното се вижда колко несериозно се отнася буржоазията към тези фрази и съвети:

Първо, съвременната промишленост дава истинска премия за раждане на деца, като заменя възрастните с деца.

Второ, едрата промишленост постоянно се нуждае от резервна армия незаети работници за периодите на извънредно голямо увеличаване на производството. Та нали главната цел на буржоата по отношение на работника изобщо е тази да получи колкото е възможно по-евтино стоката труд, което е възможно само когато предлагането на тази стока надхвърля колкото може повече търсенето ѝ, т. е. при най-голяма свръхнаселеност.

Следователно свръхнаселеността отговаря на интересите на буржоазията и тя дава на работниците добри съвети със съзнанието, че са неизпълними.

ι) Тъй като капиталът расте само когато дава работа на работници, растежът на капитала включва увеличаване числеността на пролетариата и както видяхме, такъв е характерът на отношението между капитала и труда, че увеличаването на пролетариата трябва да става относително по-бързо.

κ) Между другото гореспоменатата теория, която се стреми да ни представи като природен закон това, че населението расте по-бързо от средствата за живот, е толкова по-желана за буржоата, защото тя успокоява съвестта му, обявява коравосърдечието му за негов морален дълг, представя обществени явления за природни и най-после — дава му възможност да съзерцава измиранията на пролетариата от глад така спокойно и бездейно, както всяко природно явление и, от друга страна, да гледа на мизерията на пролетариата като на собствена негова вина и да го наказва за това. Пролетариатът, казва той, може с разума си да обуздае естествения инстинкт и по този начин, чрез нравствен контрол, да се ограничи вредното проявление на природния закон.

γ) Приложение на тази теория може да се смята законодателството за бедните. Изтребването на пльховете. Мишеморка. Workhouses*.

* Трудови домове. *Ред.*

Пауперизмът изобщо. Стъпалното колело отново в рамките на цивилизацията. Варварството се проявява отново, но то се ражда в доното на самата цивилизация и принадлежи на нея; затова получава се варварство, заразено с проказа, варварство, като проказа на цивилизацията. Workhouses са бастии за работниците. Отделянето на жените от мъжете.

4) Сега трябва да споменем накратко за онези, които искат да подобрят положението на работниците, като дават друго определение на работната заплата.

Прудон.

5) Най-послѣ, от забележките на филантропичните икономисти за работната заплата трябва да се отбележи още един възглед.

α) От другите икономисти особено *Роси* развиваше следните възгледи:

Фабрикантът сконтира на работника само неговата част от продукта, защото работникът не може да изчака продажбата на продукта. Ако работникът можеше да се издържа до продажбата на продукта, след нея той, като *associe*, би се ползувал от правото върху падащата му се част, както става между същинския капиталист и промишления капиталист. Следователно случайност е, че частта на работника има форма на работна заплата: това е резултат на спекулация, на отделен акт, който се извършва наред с производствения процес и никак не е негов необходим съставен елемент. Работната заплата е само случайна форма на съвременния социален строй. Тя не е необходима част от капитала. Тя не е факт, необходим за производството. Тя може да излезне при друга организация на обществото.

β) Цялата тази премъдрост се свежда до следното: ако работниците имаха достатъчно количество натрупан труд, т. е. достатъчно количество капитал, за да не са принудени да живеят непосредствено от продажбата на своя труд, формата на работна заплата би изчезнала. Това значи: ако всички работници бяха същевременно капиталисти; т. е. това значи следователно да се предполага и да се запази капитал без противоположността на наемния труд, без която той не може да съществува.

γ) Впрочем това признание трябва да се има предвид. Работната заплата не е случайна форма за буржоазното производство, а буржоазното производство в неговата цялост е временна историческа форма на производството. Всички негови отношения — капиталът, както и работната заплата, както и поземлената рента и т. н., са преходни и отстраними на известен стадий на развитието.

VII. Работнически съюзи

Един от моментите в теория за народонаселението бе нейният стремеж да се намали конкуренцията между работниците. Работническите съюзи имат за цел пък да *премахнат* конкуренцията и да я заменят с *обединението* на работниците.

Забележките на икономистите против работническите съюзи са правилни:

1) Разноските, които те изискват от работниците, обикновено са повече от повишаването на дохода, което те искат да постигнат. Те не могат дълго да се съпротивяват на законите на конкуренцията. Тези коалиции предизвикват появяването на нови машини, на ново разделение на труда, преместване на производството от един район в друг. Резултат от всичко това е понижаване на работната заплата.

2) Ако коалициите биха успели в една страна да поддържат цената на труда на такова равнище, че печалбата да се намали значително в сравнение със средната печалба в другите страни или да бъде забавено нарастването на капитала, това би довело до застоен и регрес в промишлеността и работниците биха били разорени заедно със своите работодатели. Защото, както видяхме, такова е положението на работника. Неговото положение се влошава скокообразно, ако производителният капитал расте, и разорването му е сигурно, ако капиталът намалява или не расте.

3) Всички тези възражения на буржоазните икономисти, както казахме, са правилни, но само от тяхна гледна точка. Ако работническите съюзи са свързани само с това, с което на глед са свързани — с определянето на работната заплата, ако отношение-то между труда и капитала беше вечно, тези коалиции биха се провалили в борбата срещу неизбежния ход на нещата. Но те са средство за обединяване на работническата класа, средство за подготовка за събарянето на цялото старо общество с неговите класови противоречия. И от тази гледна точка прави са работниците, които се смеят на мъдрите буржоазни наставници, изчисляващи предварително какви ще бъдат техните загуби в убити и ранени и паричните им загуби в тази гражданска война. Който иска да победи врага си, не се залавя да изчислява с него колко ще струва войната. А икономистите могат да се убедят, че работниците съвсем не гледат така тясно на нещата, от факта, че повечето от коалициите се създават от най-добре платените работници и че работниците употребяват всичко, което могат да отделият от заплатата си, за да създават политически професионални асоциации и да поддържат това движение. И ако господа буржоата и техните ико-

номисти в прилив на филантропични чувства са толкова милостиви, че допускат в минимум на работната заплата, т. е. на живота, да влиза известно количество чай или ром, захар или месо, за тях е и възмутително, и необяснимо, че работниците включват в този минимум разходи за война против буржоазията, че дори изпитват от революционната си дейност най-голямата наслада в живота.

VIII. Положителната страна на наемния труд

В заключение трябва да обърнем внимание на положителната страна на наемния труд.

а) Ако се говори за положителна страна на наемния труд, говори се за положителната страна на капитала, на едрата промишленост, на свободната конкуренция, на световния пазар и не е нужно да ви разяснявам, че без тези производствени отношения нямаше да бъдат създадени нито средствата за производство — материалните средства за освобождаването на пролетариата и за поставяне основите на новото общество, — нито самият пролетариат щеше да стигне до такова обединяване и до такава степен на развитие, при които действително става способен да извърши революция в старото общество и да революционизира самия себе си. *Изравняването* на работната заплата.

б) Да вземем дори най-осъдителната страна на работната заплата — това, че моята дейност става стока, че аз изцяло и напълно се превръщам в обект на продажба.

Първо, благодарение на това е изчезнало всичко патриархално, защото само търговията, покупката и продажбата, остава единствената връзка, паричното отношение остава единственото отношение между капиталистите и работниците.

Второ, всички отношения на старото общество са загубили изобщо свещения си ореол, тъй като са се превърнали в чисто парични отношения.

Също така всички така наречени висши видове труд — умственият, художественият и пр. — са се превърнали в предмети на търговия и по този начин са загубили предишния си ореол. Какъв огромен прогрес е това, че цялото пълчище от свещеници, лекари, юристи и пр. следователно религията, юриспруденцията и т. н. започнаха да се оценяват само по търговската им стойност*.

* На това място в ръкописа са написани думите: „Национални отношения, класова борба, отношения на собственост.“ *Ред.*

(Трето: след като трудът бе превърнат в стока и като такава бе подчинен на свободната конкуренция, стремежът беше той да се произвежда колкото е възможно по-евтино, т. е. при колкото е възможно по-малки производствени разходи. Благодарение на това всеки физически труд е безкрайно облекчен и опростен за бъдещата организация на обществото. — Да се направят общи изводи.)

Трето, поради това, че всичко стана обект на продажба, работниците констатираха, че всичко може да се отделя, да се отчуждава от тях и те за пръв път станаха свободни от подчинение на определено отношение. Предимство е това, че работникът може да прави с парите си, каквото иска, в противоположност както на плащането с продукти, така и на начина на живот, определят от самата принадлежност към дадено съсловие (феодално).

Написано от К. Маркс в края на декември
1847 г.

Печата се по ръкописа

Публикувано за пръв път на руски език
в списанието „Социалистическое хозяйство“
през 1924 г. и на езика на оригинала в
списанието „Unter dem Banner des
Marxismus“ през 1925 г.

Ф. ЕНГЕЛС

*ФРЕНСКАТА РАБОТНИЧЕСКА КЛАСА
И ПРЕЗИДЕНТСКИТЕ ИЗБОРИ³⁸⁴

Париж. Распайл или Ледрю-Ролен? Социалист или монтаняр? Това е въпросът, по който партията на червената република се разцепва на два враждебни лагера³⁸⁵.

Всъщност за какво става дума в този спор?

Обърнете се към вестниците на монтанярите „Réforme“, „Révolution“, и те ще ви кажат, че сами не могат да разберат това; според тях социалистите излизат с буквално същата програма за непрекъсната революция, прогресивен данък, данък върху наследствата и организация на труда, с каквато излиза Планината; те ще кажат, че не съществуват никакви принципни разногласия и че целият този неуместен шум е вдигнат от завистници и честолюбци, които злоупотребяват с „чистосърдечното доверие“ на народа и от егоистични съображения всяват подозрение против дейците на народната партия.

Обърнете се към вестника на социалистите „Peuple“³⁸⁶, и той ще ви отговори с горчиви излияния срещу невежеството на празноглавите монтаняри, с безкрайни юридически-морално-политически трактати и най-последно — с тайнствени намеци, че всъщност става дума за новата панацея на гражданина Прудон, която скоро щяла да покаже превъзходството си над старите социалистически фрази на школата на Луи Блан.

Обърнете се, най-последно, към работниците социалисти, и те ще ви отговорят кратко: „Ce sont des bourgeois, les montagnards.“*

Единствените хора, които веднага разбраха каква е работата, са пак работниците. Те не искат и да чуят за Планината, тъй като Планината се състои изцяло от буржоа.

* „Те са буржоа, монтанярите.“ Ред.

Още преди февруари социалистическо-демократическата партия се състоеше от две различни фракции: първо, от оратори, депутати, писатели, адвокати и т. н. и следващата ги доста голяма маса от дребна буржоазия, която всъщност и образуваше партията „Réforme“; второ, от маса парижки работници, които в никакъв случай не бяха безрезервни последователи на първите, а, напротив, бяха доста недоверчиви техни съюзници, които ту ги следваха по-отблизо, ту се отделяха от тях в зависимост от това, дали дейците на „Réforme“ бяха по-решителни или заемаха по-колеблива позиция. През последните месеци от съществуването на монархията „Réforme“, който по това време полемизираше с вестник „National“, пишеше във връзка с това по-решително и между неговата партия и работниците се създаде тясна връзка.

Ето защо дейците на партията „Réforme“ влязоха във временното правителство и като представители на пролетариата.

Тук няма нужда да се впускаме в подробности, как те, представлявайки малцинство във временното правителство и поради това неспособни да бранят интересите на работниците, само помагаша на „чистите“ републиканци³⁸⁷ да възпират работниците, докато „чистите“ републиканци организираха отново държавната власт, която стана сега *тяхна* власт, насочена против работниците; как вождът на партията „Réforme“ Ледрю-Ролен, под влиянието на фразите на Ламартин за самопожертвуването и съблазнен от властта, се съгласи да влезе в Изпълнителната комисия³⁸⁸; как с това той разцепи и отслаби революционната партия, като постави част от нея на разположение на правителството и по този начин помогна за поражението на въстанията през май и юни; нещо повече, как самият той се бореше против тях. За всичко това тук не е нужно да се разпростираме. Тези факти са още много пресни в паметта.

Накратко, след юнското въстание, след падането на Изпълнителната комисия и установяването на неограниченото господство на „чистите“ републиканци в лицето на Кавеняк се изпариха всички илюзии на партията „Réforme“, на демократическо-социалистическата дребна буржоазия, за по-нататъшното развитие на републиката. Тя бе тласната в редовете на опозицията, стана отново свободна, отново влезе в ролята на опозиция и възобнови старите си връзки с работниците.

Докато не се пораждаха никакви сериозни въпроси, докато ставаше дума за разобличаване на страхливата, предателска и реакционна политика на Кавеняк, работниците можеха да допускат, че техните интереси в печата се представляват от „Réforme“ и „Révolution sociale et démocratique“. Освен това „Vraie Républi-

тие³⁸⁹ и истинските работнически вестници бяха вече унищожени от обсадното положение, от тенденциозните процеси и от залозите, изисквани за вестниците. Работниците можеха да допускат също така, че Планината ги представлява в Националното събрание. Распайл, Барбес, Албер бяха арестувани, Луи Блан и Косидиер бяха принудени да избягат. Част от клубовете бяха закрити, други се намираха под строг надзор, а старите закони против свободата на словото съществуваха и продължават да съществуват до днес. Вестниците ежедневно посочваха достатъчно примери, как тези закони се използват против работниците. Работниците, лишени от възможност да говорят чрез устата на собствените си представители, бяха принудени пак да се задоволяват с онези, които ги представляваха до февруари — с радикалната дребна буржоазия и с нейните оратори.

Но ето че се постави въпросът за избора на президент. Кандидатите са трима: Кавеняк, Луи-Наполеон, Ледрю-Ролен. За Кавеняк между работниците не можеше да става и дума. Човекът, който през юни ги избиваше с картеч и ги обсипваше със запалителни бомби, можеше да очаква от тях само омраза. Луи-Бонапарт? За него те можеха да гласуват само на омах, за да го издигнат днес с гласуването си, а утре отново да го свалят с оръжие, а заедно с него и почтената, „чиста“ буржоазна република. И най-после — Ледрю-Ролен, който се препоръча на работниците като единствения червен, социалистическо-демократически кандидат.

И тъй, след опита с временното правителство, след 15 май и 24 юни, от работниците искаха пак да гласуват доверие на радикалната дребна буржоазия и на Ледрю-Ролен? На същите хора, които на 25 февруари, когато въоръженият пролетарнат господствуваше в Париж, когато можеше да се постигне всичко, се занимаваха само с гръмки успокоителни фрази вместо с революционни дела, с обещания и увещания вместо с бързи и решителни мерки, на хората, които вместо енергията на 93-та година имаха само знаме, фрази и наименованията на 93-та година? На същите хора, които заедно с Ламартин и Мараст апелираха: преди всичко трябва да се *успокои буржоазията*, и които поради това забравиха, че е нужно да движат революцията по-нататък? На същите хора, които на 15 май оставаха в нерешителност и по нареждането на които на 23 юни бяха докарани артилерията от Венсен и батальоните от Орлеан и Бурж?

И все пак народът може би щеше да гласува за Ледрю-Ролен, за да не се разцепват гласовете. Но в този момент Ледрю-Ролен произнесе на 25 ноември реч против Кавеняк, в която отново застана на страната на победителите и упрекваше Кавеняк, че той

не е действувал достатъчно енергично против революцията, че не е имал в готовност още повече батальони против работниците.

Тази реч унищожи напълно всякакво доверие на работниците към Ледрю-Ролен. Дори сега, пет месеца след като той, може да се каже, изпита на собствения си гръб всички последици от юнските боеве — дори сега той все още се обявява против победените, на страната на победителите и се гордее с това, че е искал повече батальони против инсургентите, отколкото е успял да изкара срещу тях Кавеняк!

И този човек, който съжالياва, че юнското въстание било потушено недостатъчно бързо, иска да бъде вожд на партията, която стана наследница на загиналите юнски борци?

След тази реч кандидатурата на Ледрю-Ролен беше обречена на провал сред парижките работници. В Париж победи кандидатурата на неговия съперник Распайл, поставена още преди това и ползуваща се от симпатиите на работниците. Ако гласуването в Париж беше решаващо, Распайл щеше да бъде сега президент на републиката.

Работниците знаят много добре, че Ледрю-Ролен още не е слязъл от сцената, че той още може да донесе и ще донесе голяма полза на радикалната партия. Той загуби доверието на работниците. За неговата слабост, за дребното му самолюбие, за увлечението му по гръмките фрази, поради което дори Ламартин го подчиняваше на себе си, трябваше да плащат те, работниците. Никаква полза, която той може да принесе в бъдеще, не може да заличи това от паметта на работниците. Работниците винаги ще знаят, че ако Ледрю-Ролен пак започне да действа енергично, енергията му ще бъде само енергия на въоръжените работници, които, застанали зад него, ще го подтикват.

Вотът на недоверие, гласуван на Ледрю-Ролен от работниците, е в същото време вот на недоверие към цялата радикална дребна буржоазия. Нерешителност, склонност към изтърканите фрази за *dévoûment** и т. н., забравяне на революционните действия заради революционни реминисценции — това са качествата, които характеризират Ледрю-Ролен и класата, която той представлява.

Радикалните дребни буржоа са настроени в социалистически дух само защото виждат ясно предстоящата си гибел, превръщането си в пролетарии. Не като дребни буржоа, притежатели на малък капитал, а като бъдещи пролетарии мечтаят те за организация на труда и за преврат в отношенията между капитала и

* самопожертвуване. *Ред.*

труда. Дайте им политическата власт, и те скоро ще забравят за организацията на труда. Защото политическата власт, поне в опиянението на първите дни, им дава изгледи да се сдобият с капитал, да се спасят от застрашаващата ги гибел. Само когато вѳоръжените пролетарии ще стоят зад тях с готови за бой шикове, те ще си спомнят за вчерашните си съюзници. Така постъпиха те през февруари и март и Ледрю-Ролен, техният водач, беше първият, който действуваше по такъв начин. Ако сега илюзиите им са се изпарили, може ли това да измени отношението на работниците към тях? Ако те се връщат, готови да се разкаят, имат ли право да искат работниците сега, при съвсем други условия, пак да попаднат в капана?

Като гласуваха не за Ледрю-Ролен, а за Распайл, работниците дадоха на радикалната дребна буржоазия да разбере, че няма да направят това, че знаят как да се отнасят към нея.

Но Распайл — какви са всъщност неговите заслуги пред работниците? Как може да се противопостави *той* на Ледрю-Ролен като социалист *par excellence**?

Народът знае много добре, че Распайл не е официален социалист и изобретател на системи. Народът изобщо не иска официални социалисти и изобретатели на системи, те са му достатъчно омръзнали. Иначе негов кандидат щеше да бъде гражданинът Прудон, а не пламенният Распайл.

Но народът има добра памет и той съвсем не е така неблагоприятен, както обичат да твърдят поради скромността си непризнатите вождове на реакционерите. Народът отлично помни, че Распайл беше първият, който обвини временното правителство в бездействие и в това, че се занимава само с приказки за република. Народът не е забравил още „Ami du Peuple“³⁹⁰ par le citoyen Raspail**. Распайл прѳъв прояви смелостта — а за това действително беше нужна смелост — да направи революционна стъпка против временното правителство; освен това Распайл съвсем не е представител на някакъв определен социалистически *couleur****, а се бори само за социална *революция*. Ето защо народните маси на Париж гласуват за Распайл.

Въпросът съвсем не е до няколкото дребни мероприятия на Планината, които, както тя провъзгласи най-тържествено в манифеста си, носят спасение на света. Въпросът е за социалната революция, която ще даде на французите резултати, съвсем различни от несвързаните, вече изтъркани фрази. Въпросът е за енер-

* предимно, в истинския смисъл. *Ред.*

** „Приятели на народа“ на гражданина Распайл. *Ред.*

*** оттенък, течение. *Ред.*

гнята, необходима за извършването на тази революция. Въпросът е ще се намери ли в дребната буржоазия тази енергия, след като тя показва вече веднъж своето безсилие. И пролетариатът на Париж с гласуването си за Распайл отговаря: *не!*

С това се обяснява недоумението на „Réforme“ и „Révolution“, че се съгласяват с фразите им, но все пак не гласуват за Ледрю-Ролен, който провъзгласява тези фрази. Тези почтени вестници, които се смятат за вестници на работниците и все пак сега повече от когато и да било са вестници на дребната буржоазия, не могат, естествено, да разберат, че същото искане, което в устата на работниците е революционно, в *техните* уста е празна фраза. Иначе те би трябвало да се откажат от илюзиите си!

А гражданинът Прудон и неговият „Peuple“? За това утре.

Написано от Ф. Енгелс в началото на декември 1848 г.

Печата се по ръкописа

Публикувано за пръв път на езика на оригинала в *Marx—Engels Gesamtausgabe*, Abt. I, Bd. 7, 1935

Ф. ЕНГЕЛС

*ПРУДОН

Париж. Вчера писахме за монтажните и за социалистите, за кандидатурата на Ледрю-Ролен и за кандидатурата на Распайл, за „Réforme“ и за „Peuple“ на гражданина Прудон. Обещахме да се върнем на Прудон.

Кой е гражданинът Прудон?

Гражданинът Прудон е бургундски селянин, който е сменил много професии и се е занимавал с изучаването на различни науки. Той привлече за пръв път вниманието на публиката с излезлия през 1840 г. памфлет: „Какво е собствеността?“³⁹¹. Отговорът гласеше: „Собствеността е кражба.“

Този неочакван извод поразил французите. Правителството на Луи-Филип, суровият Гизо, който бе лишен от чувство за хумор, излязоха толкова ограничени, че поставиха Прудон на скамейката на подсъдимите. Но напразно. Можеше да се предвиди, че за такъв пикантен парадокс той ще бъде оправдан от всеки френски съдебен заседател. Правителството се посрами, а Прудон стана знаменит човек.

Що се отнася до самата книга, цялата тя беше в духа на цитирания по-горе извод. Всяка глава представляваше чудат парадокс в такава форма, каквато французите още не бяха виждали.

Иначе книгата се състои отчасти от морално-юридически, отчасти от морално-икономически разсъждения. Всяко от тях цели да докаже, че собствеността почива на противоречие. Колкото до юридическите доводи, с тях можем да се съгласим, тъй като няма нищо по-лесно от това, да се докаже, че цялата юриспруденция изобщо почива на противоречия. Що се отнася до икономическите разсъждения, в тях има малко нови неща, а новото, което съдър-

жат, се основава на погрешни изчисления. Тройното правило навсякъде се нарушава грубо.

Обаче французите не вникнаха в тази книга. Юристите я намираха за много икономическа, икономистите — за много юридическа, и едните, и другите — за много морализираща. *Argès tout — заявиха те на края, — c'est un ouvrage remarquable.**

Но Прудон се стремеше към още по-голям триумф. След редица малки статии, които останаха незабелязани, през 1846 г. излезе най-после неговата „Философия на нищетата“³⁹² в два грамадни тома. В това произведение, което трябваше да увековечи името му, Прудон приложи грубо изопачения философски метод на Хегел за обосноваване на някаква чудновата и съвсем неправилна система на политическата икономия и се опита чрез разни трансцендентални фокуси да обоснове нова социалистическа система на свободната работническа асоциация. Тази система беше толкова нова, че под името „Equitable Labour Exchange Bazaars of Offices“³⁹³ тя беше успяла десетина години по-рано десетина пъти да фалира в десетки различни градове на Англия.

Това тежко, дебело псевдонаучно произведение, в което бяха хвърлени най-груби упреци не само към всички предшествуващи икономисти, но и към всички предшествуващи социалисти, не направи абсолютно никакво впечатление на лекомислените французи. Те не бяха срещали такъв маниер на изложение и на разсъждение и той много по-малко отговаряше на техните вкусове, отколкото курioзните парадокси на предишното произведение на Прудон. И тук се намериха доста много такива парадокси (например Прудон съвсем сериозно се обяви за „личен враг на Иехова“³⁹⁴), но те са погребани под камарата мнимодилектически разсъждения. Французите пак казаха: „c'est un ouvrage remarquable“, и го оставиха настрана. В Германия, разбира се, това произведение бе посрещнато с по-голяма почит.

Маркс издаде тогава своя колкото остроумен, толкова сериозен труд против Прудон (Карл Маркс. „Нищета на философията. Отговор на „Философия на нищетата“ на г-н Прудон“. Брюксел и Париж, 1847³⁹⁵) — труд, който е хиляда пъти по-френски по начин на мислене и по език от претенциозната глупост на Прудон.

Що се отнася до критиката на съществуващите обществени отношения в двете произведения на Прудон, след като ги прочете човек, може да каже с чиста съвест, че тя е равна на нула.

Проектите на Прудон за преобразуване на обществото, както казахме вече, имат само това предимство, че още преди много го-

* Все пак това е забележително произведение. *Ред.*

дини бяха демонстрирани блестящо в Англия във вид на многобройни фалити.

Такъв беше Прудон до революцията. Докато той се опитваше да издава всекидневен вестник „Représentant du Peuple“ без капитал, но с помощта на изчисления, които не отстъпват на изчисленията, пренебрегващи тройното правило, парижките работници въстанаха, изгониха Луи-Филип и учредиха република.

Благодарение на републиката Прудон стана първо „гражданин“; благодарение на гласовете на парижките работници, които вярваха в неговото честно име на социалист, той стана след това народен представител.

По този начин революцията изтика гражданина Прудон от областта на теорията в областта на практиката, от бърлогата му на форума. Какво беше поведението на този упорит, надменен самоук, който се отнасяше с еднакво презрение към всички съществуващи до него авторитети — юристи, академици, икономисти и социалисти, който обяви цялата предшествуваща история за глупост, а самия себе си, така да се каже, за нов месия — как се прояви той, когато самият трябваше да помага да се прави историята?

За негова чест трябва да се каже, че той започна с това, че застана в крайната левица между същите социалисти и гласува заедно със същите социалисти, които така дълбоко презираше и които така рязко нападаше, като ги наричаше невежи и високомерни глупци.

Наистина, казват, че в събранията на партията на Планината той възобновил с нов жар старите си остри нападки срещу предишните си противници, че обявил всички тях и всекиго поотделно за невежи и фразьори, които не знаят дори азбучните основи на онова, за което говорят.

Ние сме готови да повярваме това. Готови сме да повярваме дори, че изложените със суха страстност и самоувереност на доктринер парадокси на Прудон предизвикват доста голям смут сред господа монтанярите. Много малко от тях са икономисти теоретици и те повече или по-малко се опират на дребничкия Луи Блан; а дребничкият Луи Блан, макар да е много по-сериозен автор от непогрешимия Прудон, все пак има твърде интуитивно мислене, за да се справи с претенциозните псевдонаучни икономически положения на Прудон, с неговата чудата трансценденталност и мнимоматематическа логика. При това Луи Блан скоро бе принуден да избяга от Франция, а неговото паство, безпомощно в областта на политическата икономия, остана беззащитно и попадна в свирепите нокти на вълка Прудон.

Може би не е нужно да повтаряме, че въпреки всички тези триумфи Прудон си остава крайно слаб икономист. Обаче неговите слаби страни се отнасят тъкмо до онази област, в която по-вечето от френските социалисти са неосведомени.

Най-големия си триумф, преживяван някога, Прудон постигна на трибуната на Националното събрание. Не помня по какъв повод той взе думата и озлоби буржоазията в Събранието с това, че час и половина излива непрестанен поток от чисто прудоновски парадокси, един от друг по-налудничави, като всеки от тях целеше да оскърби най-грубо най-светите и заветни чувства на слушателите. И всичко това се поднасяше със свойственото му сухо педантично равнодушие, на неизразителен, педантичен бургундски диалект, с най-студения и невъзмутим тон на света. Ефектът — припадъкът от бяс на буржоата — наистина не беше лош³⁹⁶.

Но това беше апогеят на обществената дейност на Прудон. В същото време той продължаваше чрез своя вестник „Représentant du Peuple“, който след горчиви опити с тройното правило беше създаден с труд и скоро се превърна просто в „Peuple“, а също така в работническите клубове да пропагандира своята теория, призвана да ошастливи света. И всичко това не без успех. „On ne le comprend pas“ — казваха работниците, — „mais c'est un homme remarquable“*.

Написано от Ф. Енгелс в началото на декември 1848 г.

Печата се по ръкописа

Публикувано за пръв път на езика на оригинала в *Marx—Engels Gesamtausgabe*, Abt. I, Bd. 7, 1935.

* Не можеш разбра какво казва, но той е забележителен човек. *Ред.*

ДОПЪЛНЕНИЕ

К. МАРКС И Ф. ЕНГЕЛС

ПИСМО ДО ЕТИЕН КАБЕ. — ДЕКЛАРАЦИЯ ПРОТИВ
 НЕМСКОТО ДЕМОКРАТИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО В ПАРИЖ³⁹⁷

Господин Кабе!

Обръщаме се към вас с молба да поместите приложената декларация в следващия брой на „Populaire“. Става въпрос за това, да не се смята комунистическата партия отговорна за почина и начина на действие, които вече успяха да събудят сред част от немската нация старите национални и реакционни предразсъдъци против френския народ. Съюзът на немските работници, обединението на различните работнически дружества във всички страни на Европа, в което влизат и господата Гарни и Джонс, водачите на английските чартисти, се състои изцяло от комунисти и открито се обявява за комунистически; така наричаното Немско демократическо дружество в Париж по самата си същност е антикомунистическо, тъй като заявява, че не признава антагонизма и борбата между класата на пролетариите и класата на буржоазията. Така че става дума за изказване, за декларация в интерес на комунистическата партия и това ни позволява да се надяваме на Вашата любезност. (Тази записка е конфиденциална.) Поздрав и братство

Фридрих Енгелс
 Карл Маркс

Долуподписаният комитет смята за свой дълг да заяви на различните клонове на *Съюза на немските работници* в разните европейски страни, че няма нищо общо с действията, обявите и апелите, които имат за цел да измолят от френските граждани екипировка, пари и оръжие. В Париж *Клубът на немските работници* е единствената организация, която поддържа връзка със *Съюза*, и той

няма нищо общо с дружеството, което нарича себе си *Дружество на немските демократи* в Париж и се ръководи от господата Хервег и фон Борнщед.

Централен комитет на Съюза на немските работници
(Подписи) К. Маркс. К. Шапер. Г. Бауер. Ф. Енгелс.
И. Мол. В. Волф

Написано в края на март 1848 г.

Печата се по ръкописа

ПРИЛОЖЕНИЯ

КАРЛ МАРКС

Кьолн, 14 ноември. Когато стана известно, че главният редактор на „*Neue Rheinische Zeitung*“ **Карл Маркс** е получил нареждане да се яви днес сутринта пред съдебния следовател, в двора на апелационния съд се събра внушителна маса народ, за да изрази съчувствието си и да изчака резултатите. При излизането му от следователя Карл Маркс бе приветствуван от силни одобрителни викове и бе придружен до залата Айзер, където Маркс изрази с няколко думи благодарност на народа за съчувствието и обясни, че е бил повикан само във връзка с *приключването на разпита* по делото на *Хекер*. Работата е там, че бившият държавен прокурор, а сега оберпрокурор г-н Хекер смята, че като е поместил в „*Neue Rheinische Zeitung*“ документ, подписан „*Хекер*“³⁹⁸, Карл Маркс клеветнически го е обявил за републиканец.

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“,
бр. 143, 15 юни 1848 г.

Печата се по текста на вестника

МОЛБА НА Ф. ЕНГЕЛС
ДА МУ СЕ РАЗРЕШИ ДА ПРЕБИВАВА В гр. БЕРН
(ЧЕРНОВА)

ДО СЪДЕБНО-ПОЛИЦЕЙСКОТО УПРАВЛЕНИЕ НА КАНТОНА БЕРН

Позволявам си, съгласно искането на паспортното бюро, да помоля да ми се разреши да пребивавам в Берн³⁹⁹.

Живял съм в Кьолн (Рейнска Прусия), занимавал съм се с литературна дейност, докато в резултат на безредиците, станали в този град на 25 и 26 септември т. г., бях привлечен към започнатото следствие*, поради което имаше опасност да бъда арестуван. Избягнах това арестуване само чрез бягство. Няколко дни по-късно бе издадена заповед за моето арестуване („Kölnische Zeitung“ от 1, 2 или 3 октомври)⁴⁰⁰, с което се установява моята принадлежност към политическите емигранти. Ако стане нужда, мога да представя в Управлението копие от тази заповед.

След пристигането си в Швейцария предпочетох гостоприемството на кантона и града Берн пред гостоприемството на който и да било друг град по следните причини:

1) Берн се намира доста далеч от немската граница, което лишава немските власти от всякакъв повод да затрудняват швейцарското правителство с претенции и твърдения, че злоупотребявам с правото на убежище и подготвям безредици**.

2) Берн именно сега ми дава възможност въз основа на примера на Федералното събрание да изучавам практическото приложение на конституцията, от което Германия би могла във всеки случай да почерпи много за себе си, особено в момент, когато немският народ може да се окаже в такова положение, че да въз-

* По-нататък в ръкописа е зачертано: „против мен по обвинение в призив към бунт и пр. и пр.“. *Ред.*

** По-нататък в ръкописа е зачертано: „призовавам към въстание против немското правителство и пр.“. *Ред.*

веде в страната си в една или друга степен подобна конституция.

Надявам се, че изгнанието ми няма да бъде много продължително, защото независимо от това, че сегашното положение в Прусия едва ли може да се смята за трайно, аз имам всички основания да очаквам оправдателна присъда от кьолнските съдебни заседатели. Главната цел на бягството ми беше да избягна продължителен предварителен затвор. Ето защо надявам се още идущата пролет да се върна в отечеството си.

Що се отнася до средствата за съществуване, осигурен съм напълно с такива и при нужда мога да докажа това.

Прилагам също така, по искане на паспортното бюро, паспорт, издаден по моя молба от френското временно правителство, когато през април т. г. се връщах от Париж в родината си, и изгратен ми тук от Кьолн.

Ползувам се от случая да уверя Управлението в пълното си уважение.

Бери, Постгасе № 43, В. у г-и Геберли,
15 ноември 1848 г.

Фридрих Енгелс

*Публикувано за пръв път на руски език в
Сочинения К. Маркса и Ф. Енгелса, 1 изд.,
т. XXV, 1934 г., и на езика на оригинала в
Marx-Engels Gesamtausgabe, Abt. I, Bd. 7,
1935*

Печата се по текста на вестника

ДЕПУТАЦИЯ ДО ОБЕРПРОКУРОРА ЦВАЙФЕЛ

Кьолн, 22 ноември. Вчера господата Карл Маркс, Карл Шапер и Шнайдер II трябваше да се явят пред съдебния следовател по делото относно призива на Рейнския окръжен комитет на демократите (виж „Neue Rheinische Zeitung“, бр. 147)*. Носеше се слух, че властите имат намерение веднага да арестуват призованите в съда. Колкото и невероятни да изглеждаха тези слухове за много юристи, Народният комитет⁴⁰¹ все пак реши да изпрати депутация при г-н оберпрокурора Цвайфел, за да изясни положението. Последният, както и трябваше да се очаква, заяви на делегацията, че не е давана никаква заповед за арестуване на призованите в съда и че такава заповед може да се издаде само ако призивът предизвика бунт; защото тогава предвиденото в членове 209 и 217⁴⁰² *нарушение* на призованите в съда лица (нарушение, което сега е подсъдно на съда на изправителната полиция) може да стане *престъпление*.

Впрочем депутацията, противно на мнението на г-н оберпрокурора, че на основание на споменатите членове от закона призоваването от съда е било *необходимо*, заяви, че сега, когато берлинското Национално събрание е единствената законна власт в Прусия, преди всичко трябва да се вземат незабавни мерки против чиновниците и учрежденията, които противодействуват със сила на решенията на Националното събрание или призовават към такова противодействие, както неотдавна постъпи оберпрезидентът Айхман в Кобленц**.

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 150, 23 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

* Виж настоящия том, стр. 36. *Ред.*

** Виж настоящия том, стр. 34—35. *Ред.*

СЪОБЩЕНИЕ ЗА РАЗПИТА
НА МАРКС, ШАПЕР И ШНАЙДЕР II ОТ СЪДЕБНИЯ
СЛЕДОВАТЕЛ

Кьолн, 25 ноември. При разпита на Маркс, Шапер и Шнайдер II от съдебния следовател по делото за призива на Рейнския окръжен комитет на демократите* заявлението на обвиняемите, че този призив е бил написан и подписан от тях, беше вписано в протокола, с което следствието беше приключено. Никой от обвиняемите не беше арестуван. Това съобщение е отговор на различните писма, получени от Окръжния комитет.

Напечатано във второто издание на „Neue Rheinische Zeitung“, бр. 153, 26 ноември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

* Вжж настоящия том, стр. 36. Ред.

СЪДЕБНИТЕ ПРОЦЕСИ ПРОТИВ „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Кьолн, 5 декември. Преди няколко дни главният редактор на „Neue Rheinische Zeitung“ *Карл Маркс* отново беше призован от съдебния следовател. Четири статии на „Neue Rheinische Zeitung“ подтикнаха централната власт да повдигне обвинение в клевета: 1) „Шнапгански“, 2) статията от Бреслау за *Лихновски*, 3) статията, в която се говори за „*фалшифицирания*“ отчет на някой си „*комичен Шедман*, и 4) публикуването на приетата в залата *Айзер* „декларация за измяната опрямо народа“, насочена против франкфуртското мнозинство във връзка с шлезвиг-холщайнския въпрос⁴⁰³.

„Neue Rheinische Zeitung“ очаква с нетърпение по-нататъшни обвинения в клевета, изхождащи от Берлин, Петербург, Виена, Брюксел и Неапол.

На 20 декември ще се гледа първото дело на „Neue Rheinische Zeitung“ contra* прокуратурата и жандармите⁴⁰⁴.

Досега не сме чували някой рейнски прокурор да приложи някакъв член от Code pénal** към всички рейнски власти, които извършват явни груби беззакония.

„Distinguendum est!“ Il faut distinguer*** — такъв е девизът на храбрата рейнска прокуратура.

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 161, 6 декември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

* против. *Ред.*

** Наказателния кодекс. *Ред.*

*** „Трябва да се прави разлика.“ *Ред.*

МАНДАТ, ДАДЕН НА Ф. ЕНГЕЛС ОТ ЛОЗАНСКИЯ РАБОТНИЧЕСКИ СЪЮЗ

Брате!

Поради невъзможност да изпратим делегат възлагаме на тебе да бъдеш наш представител на работническия конгрес в Берн⁴⁰⁵. Като стар борец за интересите на пролетариата ти, разбира се, и тук ще изпълниш задачата си, макар че този път няма да имаш работа с буржоа и други търгаши; защото това са истински пролетарии, заедно с които и за които ти трябва да действуваш. И тъй, съобщаваме ти накратко нашите пожелания по отношение на централния съюз.

1) Целта на обединените съюзи трябва да бъде:

a) Основаването на централен съюз и централна каса.

b) Социално и политическо възпитание на работниците.

c) Установяване връзка с немския Работнически комитет в Лайпциг⁴⁰⁶, за да се заякчи съюзът главно между работниците.

2) Задължение на избрания централен комитет трябва да бъде:

a) Да установи връзка с Работническия комитет в Лайпциг.

b) За да се улесни преписката, да се разпространява главно вестникът („Verbrüderung“⁴⁰⁷), издаван от Централния комитет.

c) Да завежда централната каса и да дава отчет за това всяко полугодие.

d) Незабавно да съобщава на братските съюзи за всички важни събития.

3) Взаимни задължения на братските съюзи и задължения към централния съюз:

a) Всеки член да плаща месечна вноска не повече от един бац*, в същото време двете страни постоянно си разменят новлатени писма.

* швейцарска монета. *Ред.*

б) Всеки клон на съюза трябва да снабдява членовете си с членски карти.

с) Всеки член на съюза, който има членска карта, има право да влезе във всеки съюз, но членската карта трябва да бъде подписана от председателя на последния съюз, в който този човек е членувал.

Що се отнася до нашия избор, ние както и преди смятаме бернския съюз за най-подходящ. Ако се обсъжда нашето последно окръжно, то беше резултат само на това, че ние още това лято признахме бернския съюз за централен съюз, но тъй като нямаше никакви сведения за положението на нещата, свикахме тук събрание, което пусна гореспоменатото окръжно. Седмичната вноска от $1/2$ бац отхвърлихме, защото това би намалило броя на членовете и приходите не биха могли да бъдат много по-големи.

От името на 41 члена на Съюза поздрав и ръкостискане

Лозана, 8 декември 1848 г.

Г. Шнебергер
Бангерт
Хр. Хааф

Публикувано за пръв път на езика на оригинала в *Marx—Engels Gesamtausgabe*,
Abt. I, Bd. 7, 1935.

Печата се по текста на вестника

ОБЯВА ЗА ПОДПИСКА
ЗА „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“
ЗА ПЪРВОТО ТРИМЕСЕЧИЕ НА 1849 г.

Поръчките за „Neue Rheinische Zeitung“ за следващото тримесечие, януари—март 1849 г., препоръчваме да се пратят в най-близко време, **къолнските** — до експедицията на вестника (улица Унтер-Хутмахер № 17); **от други места** — до всички пощенски станции на Германия.

За Франция абонаменти приемат: г-н *Ж. А. Александър*, Брандгасе № 28 в *Страсбург* и улица Нотр Дам дьо Назарет № 23 в *Париж*, както и кралската главна пощенска станция в *Аахен*; за Англия — г-да *И. И. Юер* и Сие, Нюгейт-стрийт № 72 в *Лондон*; за Белгия и Холандия — съответните кралски пощенски станции и пощенското бюро в *Лиеж**.

Поради премахването на щемпелните такси абонаментът е намален и занапред за *Кьолн* е **само 1 талер 7 зилбергроша и 6 пфенига**, а във всички пруски пощенски станции (включително и пощенските разноски) — **само 1 талер 17 зилбергроша** за тримесечие; за абонатите в останалата Германия към тази сума се прибавя съответната пощенска такса.

В състава на редакцията не са стамали никакви изменения.

Излезлите досега броеве от „Neue Rheinische Zeitung“ за изтеклите месеци са неговата програма. Благодарение на личните си връзки с ръководителите на демократическата партия в Англия, Франция, Италия, Белгия и Северна Америка редакцията има възможност да дава на читателите си по-вярна и ясна представа за социално-политическото движение в чужбина от всеки друг вест-

* В броеве 176—195 на „Neue Rheinische Zeitung“ този пасаж е даден в малко изменен вид. *Ред.*

ник. В това отношение „Neue Rheinische Zeitung“ е орган не само на немската, но и на европейската демокрация.

Обяви във вестника: четириколонен ред петит или съответно на него място — 1 зилбергрош и 6 пфенига.

Всички обяви получават много широка гласност поради широките връзки на нашия вестник.

Отговорните издатели на „Neue Rheinische Zeitung“

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
броеве 172—195, 19 декември 1848 г. —
14 януари 1849 г.*

Печата се по текста на вестника

СЪДЕБНИЯТ ПРОЦЕС ПРОТИВ „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“ ОТЛОЖЕН

Кьолн, 20 декември. Започнатият против „Neue Rheinische Zeitung“ процес трябваше да започне днес в съдебно-заседателския съд. Обвиняеми са г-н д-р *Маркс*, главен редактор, г-н *Корф*, отговорен издател на „Neue Rheinische Zeitung“, и г-н *Енгелс*. Последният отсъствуваше. Те бяха обвинени в оскърбление на оберпрокурора Цвайфел и в клевета срещу жандармите. Процесът беше отложен поради неспазване на едно правило на съдопроизводството⁴⁰⁸.

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 174, 21 декември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

СЪДЕБНИЯТ ПРОЦЕС НА ДРИГАЛСКИ ПРОТИВ „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Кьолн, 21 декември. Днес д-р *Маркс* беше отново повикан при съдебния следовател по обвинение в мнима клевета срещу „гражданина и комуниста“ г-н *Дригалски**. Поради изобилието от процеси трудно е да се установи кой по ред е новият процес против „*Neue Rheinische Zeitung*“.

Все пак ние съжеляваме, че г-н *Дригалски* излезе толкова неблагодарен към нас. Защото той дължи само на нашите статии това, че му се падна поне зрънце европейска известност. Каква черна неблагодарност, г-н „гражданино и комунист“ *Дригалски!!* Ето признак за покварата на нравите в наше време — чувството на признателност за оказаните услуги е чуждо дори на едно кралско-пруско-комунистическо сърце.

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“,
бр. 175, 22 декември 1848 г.

Печата се по текста на вестника

* * Виж настоящия том, стр. 61—66. *Ред.*

ИЗ ПРОТОКОЛА НА ЗАСЕДАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА КЪОЛНСКИЯ РАБОТНИЧЕСКИ СЪЮЗ ОТ 15 ЯНУАРИ 1849 г.

След прочитането и приемането на протокола на предишното заседание председателстващият Рьозер попита присъства ли гражданинът Принц — редактор, и след като му се отговори, че той си е отишъл, каза, че трябва да му се потърси отговорност като деец на съюза за неговото поведение през последно време и извършените от него промени във вестника, без да уведоми съюза...

Гражданин Маркс и Шапер направиха подкрепено от мнозина предложение наред с гражданина Принц като редактор на официалния орган на съюза⁴⁰⁹ да бъде избрана редакционна комисия, която да следи този орган действително да представлява интересите на съюза и да се редактира в духа на нашата партия.

Предложението се прие и за членове на тази редакционна комисия бяха определени гражданите Шапер, Рьозер и Райф.

Гражданинът Вестерман прочете изпратената от Брюксел „декларация“ на д-р Готшалк⁴¹⁰ и каза, че не може да се съгласи с действията на последния.

Гражданинът Маркс направи подкрепено от Шапер предложение този въпрос да не се разглежда сега, тъй като направената декларация е доста съмнителна и неясна, за да се направи от нея определен извод; за да се изясни този въпрос, трябва да се назначи комисия, която да отбележи местата, които ѝ се струват неясни, и да се обърне към д-р Готшалк с писмо, в което да иска обяснение и изясняване по този въпрос.

Това предложение бе прието с общо одобрение; за комисията бяха предложени и избрани гражданите: д-р Маркс, Анеке, Шапер, Рьозер и Есер...

Гражданинът Анеке предложи в бъдещи заседания да се обсъди въпросът за изборите, които ще се произведат в близко време⁴¹¹.

Гражданинът Шапер смята, че ако това беше станало преди месец, ние може би щяхме да постигнем нещо съществено като отделна партия, но сега е вече много късно, тъй като не сме още никак организирани, и Работническият съюз няма да може да прокара поставени от него свои кандидатури.

Гражданинът Маркс също е на мнение, че Работническият съюз като такъв сега не може да прокара свои кандидати и в дадения момент въпросът не е да се постигне нещо принципиално съществено, а да се излезе против правителството, против абсолютизма, против господството на феодалите; но на това са способни и обикновените демократи, така наричаните либерали, които също така никак не са доволни от съществуващото правителство. Трябва да се приеме положението такова, каквото е. Тъй като в настоящия момент е важно да се създаде колкото е възможно по-силна опозиция срещу съществуващия абсолютичен строй, здравият смисъл вече подсказва: ако е ясно, че не можем да отстоим в изборите собствените си принципни възгледи, трябва да се обединим с другата партия, която също е в опозиция, за да не допуснем да победи нашият общ враг, абсолютната кралска власт.

След това се реши да се вземе участие в общите изборни комитети, които трябва да бъдат създадени в този град след разделянето на изборни райони, и там да се защитават общите демократически принципи.

За установяване на по-тясна връзка между работниците и демократите се назначават гражданите Шапер и Рьозер, които трябва да вземат участие в заседанията на комисията на Демократическото дружество и да правят за това съобщения на заседанията на настоящия комитет...

ОПРАВДАТЕЛНАТА ПРИСЪДА ЗА „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Кьолн, 8 февруари. Както вече съобщихме в някои екземпляри на вчерашния брой на нашия вестник, съдът на съдебните заседатели разгледа на вчерашното си заседание обвинението против главния редактор *Маркс*, редактора *Енгелс* и отговорния издател на „*Neue Rheinische Zeitung*“ по повод на статията, датирана: „*Кьолн*, 4 юли“ (в броя от 5 юли 1848 г.)⁴¹². Тази статия, в която ставаше дума за арестуването на г-н Анеке, послужи като повод за обвинение в клевета срещу жандармите, които са извършили арестуването (член 367 от Code pénal), и в оскърбление на оберпрокурора Цвайфел (член 222 от Code pénal). След кратко съвещание съдът *оправда* всички обвиняеми.

Този процес, първият от многото процеси срещу „*Neue Rheinische Zeitung*“, е важен с това, че споменатите членове 222 и 367 (във връзка с член 370) този път бяха изгълкувани и приложени в присъда на съдебно-заседателския съд съвсем различно от начина, който се практикуваше досега в рейнските съдилища на изправителната полиция. Обаче ако не се смятат членовете, които наказват за пряк призив към гражданска война или бунт, членове 222 и 367 са единствените, които изобретателната рейнска прокуратура е успяла досега да приложи по отношение на печата. Така че оправдателната присъда на съдебно-заседателския съд е нова гаранция за свободата на печата в Рейнска Прусия.

При първа възможност ще дадем на нашите читатели кратка информация за заседанията на съда⁴¹³.

Днес *Маркс* отново се яви пред съдебно-заседателския съд заедно с *Шнайдер*, депутат от *Кьолн*, и *Шанер* по делото за при-

зива да не се плащат данъците, които те публикуваха като членове на Окръжния комитет на демократите*.

Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 217, 9 февруари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

* Виж настоящия том, стр. 36. Ред.

ДВАТА ПРОЦЕСА СРЕЩУ „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Кьолн, 8 февруари. Вчера и днес в нашия съд на съдебните заседатели пак се гледаха два процеса по печата — против Маркс, главен редактор на „Neue Rheinische Zeitung“, Енгелс и Шапер, сътрудници на вестника, а днес против Маркс, Шапер и адвоката Шнайдер II, които са обвинени, че са подбуждали народа против правителството във връзка с отказа да се платят данъците. Имаше необикновено струпване на народ. И на двата процеса обвиняемите се защитаваха сами и се стремяха да докажат неоснователността на обвиненияето; те успяха да направят това до такава степен, че съдебните заседатели се произнесоха и в двата случая, че те са „невиновни“.

На правителството явно не му върви със съдебните заседатели при политически процеси. Много по-лоша може да бъде съдбата на няколкото офицери от тукашния гарнизон, които взеха участие в народното движение през септември миналата година, а когато то завърши с неуспех, избягаха в Белгия; сега те отново са се явили и чакат решението по тяхното дело, което вече се разглежда⁴¹⁴.

ДЕМОКРАТИЧЕСКИЯТ БАНКЕТ

Мюлхайм на Рейн, 11 февруари (получаването му забавено). Днес тук се състоя организираният от Работническия съюз демократически банкет. Поканени бяха членовете на кьолнския Работнически съюз и на Демократическото дружество. Музиката и песните се редуваха с тостове, придружени от дълги речи.

В обширния си доклад председателят на местния Работнически съюз *Бенгел* се спря на връзката между настоящето и миналото. *Лукас* вдигна тост в чест на гостите, особено в чест на хората, които, подобно на присъстващия на банката главен редактор на „*Neue Rheinische Zeitung*“ *Карл Маркс*, много преди февруарската революция с думи и дела са защищавали правата на работническата класа. *Шапер* предложи наздравица за „демократическата република“. *Карл Маркс* говори за участието на немските работници в борбата във Франция, Англия, Белгия и Швейцария. Той вдигна тост за *Гладбах*, един от малцината депутати в споразумителното събрание, които действително представляват интересите на народа. *Фридрих Енгелс* посвети тоста си на унгарците и Кошут. *От* из Воринген говори за конституционния либерализъм, за аристокрацията и демокрацията, а *Фишбах* — за мизерията на народните маси и за мерките за нейното премахване. *Гладбах* характеризира в речта си разпуснатото Национално събрание и с енергични изрази разкритикува неговата слабост, нерешителност и липса на революционен дух. Най-после *Крае* говори за лозунгите на февруарската революция: „свобода, равенство, братство“.

Този *пръв* банкет в Рейнската провинция направи такова благоприятно впечатление, че безспорно ще стане пример за подражание.

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“,
бр. 225, 18 февруари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

БАНКЕТЪТ НА 24 ФЕВРУАРИ

Кьолн, 27 февруари. Преди три дни в залата Айзер се състоя банкет по повод празнуването на годишнината от февруарската революция във Франция⁴¹⁵. Голямата зала, която събира две-три хиляди души, беше препълнена.

Карл Маркс, избран единодушно за председател, трябваше да се откаже поради заетостта си. По общо желание *Карл Шапер* зае председателското място и откри събранието с тост в памет на жертвите, паднали през време на февруарската революция и на юнското въстание в Париж и в другите революционни битки през 1848 г.

След това депутатът от Кьолн адвокатът *Шнайдер* се сбогува със своите избиратели. След него говори депутатът *Гладбах*, който се спря с няколко думи на причините за последната победа на контрареволуцията и призова народните маси на Кьолн при нови актове на насилие против камарата да се вдигнат в защита на своите представители. (Това е в отговор на доноса в днешния брой на „Kölnische Zeitung“⁴¹⁶.)

Вдигнати бяха и следните тостове: д-р *Ритингхаузен*: за демократически-социална република. — *Ф. Енгелс*, редактор на „Neue Rheinische Zeitung“: за борещите се италианци, на първо място за Римската република. — *К. Крамер*: в памет на Роберт Блум. — Депутатът от Франкфуртското Национално събрание *Вьолер*: за немската демокрация. — Търговецът *Гуфанти*: за Ледрю-Ролен и френските демократи. — Бившият бомбардир *Функ*: долу тираниите. — Д-р *Вайл*: за присъстващите жени. — Д-р *Бекер*: за демократите от всички нации. — Дърводелецът *Курт*: за Кошут и унгарците. — *Шапер*: за политическите затворници и емигранти.

особено за немците в Безансон⁴¹⁷. — *Карстенс**, работник: за бъдещата социална революция. — Фердинанд *Волф*, редактор на „*Neue Rheinische Zeitung*“: за правото на труд. Работникът *Хаусман*: за единството. — *К. Крамер*: за Мерославски и за полските борци от 1848 г. — Гостилничарят *Камп* от Бон: за братството между всички народи. — Студентът *Блум*: за вуперталските демократи. — Работникът *Мюлер*: за Мелин, Тедеско и за останалите 15 осъдени в Антверпен по делото Рискон-Ту⁴¹⁸. Работникът *Рьозер*: в памет на Робеспьер, Сен-Жуст, Марат и другите герои от 1793 година.

Празненството, придружено от музика, пеене на „Марсилезата“, песента на жирондистите⁴¹⁹ и др., както и от изпълнение на работническото певческо дружество под диригентството на г-н Херкс, завърши с вдигане на наздравица за „всеобщата демократическо-социална република“.

През време на събранието бе пусната подписка в полза на немските емигранти в Безансон. Събрана беше доста голяма сума.

През цялата вечер войската беше в готовност, а по улиците се движеха усилен патрули, което впрочем бе предизвикано повече от сбиванията между войниците, отколкото от банкета.

Напечатано в „*Neue Rheinische Zeitung*“,
бр. 233, 28 февруари 1849 г.

Печата се по текста на вестника

БАНКЕТЪТ В ГЮРЦЕНИХ

Кьолн, 20 март. Вчера вечер в Гюрцених се състоя банкет в чест на годишнината от барикадните боеве в Берлин през миналата година. Ако дори през време на буржоазния концерт, уреден на 18-и т. м. за „ознаменуване на обещанието“ за конституция и пр., най-голямата зала на нашия град беше доста пълна, вчера същата зала не можа да побере дори и половината от стеклата се публика. В препълнената зала се намираха от пет до шест хиляди души, а на улицата хиляди желаещи напразно очакваха възможност да влязат в помещението. Залата се изпълни толкова бързо, че дори някои оратори едва след 9 часа можаха да влязат в помещението.

Председателстващият *Карл Шанер* откри събранието с тост за суверенния народ, единствения източник на всяка законна власт. По-нататък бяха вдигнати следните тостове: *Г. Бекер*: в памет на жертвите от 18 и 19 март; гражданинът *Вахтер*: немският Михел да поумнее; гражданинът *Вайл*: за пълна, а не половинчата революция; гражданинът *Ритингхаузен*: долу германският император; *К. Крамер*: за демократическите жени, присъстващи на нашия банкет; *В. Волф*, редактор на „*Neue Rheinische Zeitung*“: за република Италия; *Е. Дронке*, редактор на „*Neue Rheinische Zeitung*“: за пролетарска революция; *П. Нотъюнг*: за победа на унгарците и Кошут; *Г. Бюргерс*, редактор на „*Neue Rheinische Zeitung*“: за събаряне на Австрия; *Ф. Волф*, редактор на „*Neue Rheinische Zeitung*“: за обвиняемите в Бурж⁴²⁰; *Ф. Енгелс*, редактор на „*Neue Rheinische Zeitung*“: за юнските инсургенти в Париж; *К. Шанер*: за английските чартисти и за техните най-революционни водачи. Ернст Джонс и Дж. Дж. Гарни; *Карл*

Крамер: за поляците: *Хр. Есер*, редактор на „*Arbeiter-Zeitung*“⁴²¹ за червена република.

Банкетът премина много организирано и спокойно и завърши в 11 часа вечерта с обща наздравица в чест на червената република. Като сравняваме нашия банкет с концерта на „хленчешите“ в Гюрцених на 18 т. м., радваме се, че нито едно празненство в Кьолн не е събирало още толкова многобройна и същевременно толкова тактична публика като банкета, който се състоя вчера вечер под знака на червеното знаме.

*Напечатано в „Neue Rheinische Zeitung“,
бр. 251 от 21 март 1849 г.*

Печата се по текста на вестника

РЕШЕНИЕ НА ОБЩОТО СЪБРАНИЕ
НА КЪОЛНСКИЯ РАБОТНИЧЕСКИ СЪЮЗ
ОТ 16 АПРИЛ 1849 г.

Събранието решава единодушно:

1) Съюзът да излезе от обединението на демократическите дружества на Германия и да се присъедини към обединението на немските работнически съюзи, Централният комитет на което се намира в Лайпциг⁴²².

2) За по-тясно обединяване на чисто социалната партия възлага се на комитета до свикването на общия работнически конгрес в Лайпциг да се свика в Кьолн провинциален конгрес на всички работнически съюзи на Рейнската област и Вестфалия.

3) Да се изпратят делегати на конгреса на работническите съюзи на Германия, който трябва да се състои скоро в Лайпциг.

Напечатано във вестник „Freiheit,
Brüderlichkeit, Arbeit”,
бр. 22, 22 април 1849 г.

Печата се по текста на вестника

ИЗ ПРОТОКОЛА НА ЗАСЕДАНИЕТО
НА КОМИТЕТА НА КЪОЛНСКИЯ РАБОТНИЧЕСКИ СЪЮЗ
ОТ 17 АПРИЛ 1849 г..

... 5) В изпълнение на решението на вчерашното общо събрание:

Да се свика тук в първия неделен ден на май конгрес на представителите на всички работнически съюзи на Рейнската провинция и Вестфалия.

За изпълнението на това решение комитетът назначава временна комисия за Рейнската провинция и Вестфалия от шест члена — гражданите К. Маркс, В. Волф, К. Шапер, Анеке, Есер и Ото — и им възлага да отправят до съответните съюзи покана с нужната мотивировка...

Напечатано във вестник „*Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit*“,
бр. 22, 22 април 1849 г.

Печата се по текста на вестника

РЕШЕНИЕ НА ПЪРВИЯ КЛОН НА КЪОЛНСКИЯ РАБОТНИЧЕСКИ СЪЮЗ⁴²³

1) Като взема предвид, че д-р Готшалк във вестник „Freiheit, Arbeit“ представи гражданина Карл Маркс за приятел и съмишленик на депутата във Франкфуртското събрание Франц Раво, когато гражданинът Маркс на заседанието на комитета от 8 февруари се изказа в смисъл, че ако и да подкрепя в дадения момент кандидатурата на Раво и Шнайдер II, той е далеч от мисълта да се солидаризира с тези хора в принципно отношение; напротив, първият тъкмо в периода на най-големия разцвет на неговата дейност бе нападан безпощадно от „Neue Rheinische Zeitung“; но в този момент не може да се говори за червени демократи и безцветни демократи [blassen Demokraten], защото главната задача е борбата против абсолютната монархия, и за тази цел червените демократи и безцветните демократи трябва да се обединят против „хленчешите“;

2) по-нататък — че д-р Готшалк се изрази на демократическия конгрес във Франкфурт в смисъл, че той може да убеди къолнските работници да приемат червена монархия както и червена република, следователно представи самите работници като машина, която сяпао му се подчинява;

3) че нападките на споменатия вестник срещу Раво са крайно долни, зловни, като му се натяква за неговия физически недъг, който бил преструвка;

4) че и другите нападки на този вестник в по-голямата си част са съвсем неоснователни и толкова нелепи, че не заслужават да бъдат опровергавани; и все пак те показват дребнавата омраза, злоба и низък, вероломен характер на техния автор;

5) че д-р Готшалк след оправдаването му е говорил на много членове на Работническия съюз за плана си за преустройство на Работническия съюз и за намерението си с тази цел да постави самия себе си начело на съюза (като председател) и още петима души по свой избор като членове на комитета, което говори за деспотични наклонности и противоречи на най-елементарните демократически принципи;

6) че в намерението си да изпълни този нов проект за организация той напусна партията на истинските пролетарии и се хвърли в прегръдките на дребните буржоа, защото се канеше да увеличи годишния членски внос с 5 зилбергроша;

7) че д-р Готшалк направи промени във вестника на съюза — поради което той не излиза две седмици⁴²⁴, — без да е упълномощен за това от съюза, дори без да уведоми за това съюза или неговото ръководство; това е нарушение на правата на съюза, което не може да бъде оправдано с нищо и не може да се извини нито с това, че д-р Готшалк скоро след това замина, нито с някаква необходимост или сериозни причини;

8) че след като беше произнесена оправдателната присъда по отношение на него, д-р Готшалк, вместо да оправдае очакванията на кьолнските работници и отново да започне както порано прогресивна дейност сред тях, за общо учудване замина, без да им каже нито една дума и да им благодари за проявената от тях вяръност и твърдост;

9) че д-р Готшалк поради прекалена чувствителност замина в доброволна емиграция и изпрати от Брюксел декларация, която съвсем не можеше да послужи нито като обяснение, нито като оправдание на поведението му, тъй като в тази декларация той, републиканецът, говори, че неговото връщане може да зависи само от „*върховния съдия в страната в даденото време*“ или пък от „*гласа на народа*“, следователно смята за върховен съдия и друго някого, а не гласа на целия народ; че в дадения случай той е могъл да подразбира под свой върховен съдия само краля, преминавайки по този начин направо на страната на легитимистите и монархистите; че, от друга страна, в тази декларация той отново се подиграва с народа, като го смята за способен да призове обратно един човек, който признава и се обръща към някакъв друг върховен съдия, а не към самия народен глас, че той играе тук най-жалка роля на лицемер и се стреми да си остави отворена вратичка и към краля, и към народа;

10) че д-р Готшалк не удостои с отговор молбата на Работническия съюз да обясни тази своя така наречена декларация,

която изглежда неразбираема, и по-специално да посочи кого подразбира той под „върховен съдия в даденото време“;

11) че д-р Готшалк, макар никога да не го е призовавал, все пак се върна в Германия, поради което цялата тази история с доброволното изгнание губи всякакъв смисъл и прилича на лошо скроена предизборна маневра, като се има предвид, че през това време неговите братя и приятели много енергично действаха в полза на неговото избиране за депутат в берлинската камара — като взема предвид всичко това, клон № 1 на кьолнския Работнически съюз заявява: че той в никакъв случай не одобрява поведението на д-р Готшалк от момента, когато беше произнесена оправдателната присъда на тукашния съд на съдебните заседатели и решително, с негодувание отхвърля предположението, че Работническият съюз може да позволи да бъде използван в интерес на някаква червена монархия или да бъде заблуден със зловни нападки срещу отделни лица, или да му се натрапи председател и комитет, който се състои от подлизурки, или да призове обратно доброволен изгнаник, който, за да изкупи вината си, се обръща за милост едновременно и към краля, и към народа, или изобщо да позволи на когото и да било да се отнася с Работническият съюз като със стадо глупави телци.

Напечатано във вестник „Freiheit,
Brüderlichkeit, Arbeit“,
бр. 24, 29 април 1849 г.

Печата се по текста на вестника

РЕШЕНИЕ НА ОБЩОТО СЪБРАНИЕ
НА КЪОЛНСКИЯ РАБОТНИЧЕСКИ СЪЮЗ
ОТ 23 АПРИЛ 1849 г.

- 1) Общите събрания занаяпред да стават всяка сряда.
- 2) Утвърждава се избраната от комитета временна комисия по свикването в Кьолн на конгрес на работническите съюзи от Рейнската провинция и Вестфалия в състав Карл Маркс, Карл Шапер, Вилхелм Волф, Фридрих Анеке, Есер и Ото.

*Напечатано във вестник „Freiheit,
Brüderlichkeit, Arbeit“,
бр. 24, 29 април 1849 г.*

Печата се по текста на вестника

СЪОБЩЕНИЕ ЗА СВИКВАНЕТО НА КОНГРЕС НА РАБОТНИЧЕСКИТЕ СЪЮЗИ

Неотдавна от състава на Окръжния комитет на демократическите съюзи в Рейнската провинция излязоха част от членовете и същевременно тукашният Работнически съюз заяви, че излиза от обединението на демократическите съюзи в Рейнската провинция*. Тази крачка е предизвикана от убеждението, че поради разнородния състав на тези съюзи малко полза може да се очаква от тях за интересите на работническата класа или за грамадната маса от народа.

Толкова по-належаща става необходимостта от тясно сплотяване на еднородните елементи, от енергична обща дейност на всички работнически съюзи.

За тази цел тукашният Работнически съюз сметна за необходимо да учреди като първа мярка временна комисия на всички работнически съюзи в Рейнската провинция и Вестфалия и избра долуподписаните за членове на тази комисия, като им възложи да направят всички необходими крачки за постигането на споменатата цел.

С настоящето временната комисия поканва всички работнически, а също така всички други съюзи, които, макар и да не се наричат сега така, все пак са *решителни привърженици на принципите на социалната демокрация*, да изпратят свои делегати на провинциалния конгрес в първата неделя на следващия месец (6 май)⁴²⁵.

Дневният ред ще съдържа следните въпроси:

- 1) Организация на рейнско-вестфалските работнически съюзи;

* Виж настоящия том, стр. 461 и 640. *Ред.*

2) избори на делегати за общия конгрес на всички немски работнически съюзи, който ще се състои в Лайпциг през месец юни;

3) обсъждане и утвърждаване на предложенията, които трябва да бъдат връчени на делегатите за конгреса в Лайпциг.

Умоляват се делегатите, избрани за тукашния предварителен конгрес, да се явят с мандатите си не по-късно от 10 часа сутринта на 6 май в хотела на Симон „Им Кранц“ на Стария пазар.

Кьолн, 24 април 1849 г.

К. Маркс (отсъствава). *В. Волф. К. Шапер.*
Ф. Анеке. Х. Й. Есер. Ото

NB. Писмени съобщения молим да се изпращат на адрес: *Карл Шапер*, председател на Работническия съюз, улица Унтер-Хутмахер № 17.

Напечатано в притурката на „Neue Rheinische Zeitung“ към бр. 282 и във второто издание на бр. 285; 26 и 29 април 1849 г.

Печата се по текста на вестника

ПОЛОЖЕНИЕТО НА РЕДАКТОРИТЕ НА „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

... Положението на отделните редактори на „Neue Rheinische Zeitung“ е следното: Фридрих Енгелс е преследван по углавен ред за речта си в Елберфелд; Маркс, Дронке и Веерт, като лица, които не са пруски поданици, трябва да напуснат Прусия; Фердинанд Волф и Вилхелм Волф са застрашени от съдебно преследване: първият, защото не е изпълнил военните си задължения, вторият — за политически престъпления, които бил извършил на времето в старите провинции; днес съдът отхвърли молбата да бъде освободен Корф под гаранция.

(„Düsseldorfer Zeitung“)

Препечатано в „Deutsche Zeitung“,
бр. 140, 22 май 1849 г., и в
„Trier'sche Zeitung“,
бр. 122, 23 май 1849 г.

Печата се по текста на вестника

ЗАМИНАВАНЕТО НА КАРЛ МАРКС

Кьолн. Вчера сутринта бившият главен редактор на „Neue Rheinische Zeitung“ г-н Карл Маркс, придружен от някои други редактори, напусна Кьолн и се отправи за горния Рейн; там неговата дейност ще бъде така плодотворна, както тук.

*Напечатано в „Neue Kölnische Zeitung“,
бр. 116, 22 май 1849 г.*

Печата се по текста на вестника

СЪДЕБНИЯТ ПРОЦЕС СРЕЩУ „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Кьолн, 29 май. Днес съдът на изправителната полиция произнесе присъдата си по делото, започнато през септември миналата година за клевета срещу депутати от Франкфуртското събрание⁴²⁶. Пред съда бяха призовани К. Маркс, Е. Дронке, Г. Веерт, Г. Бекер, Г. Корф, печатарите Диц и Бехтолд. Първите трима не се явиха. С изключение на Корф всички бяха оправдани; Корф (като бивш отговорен издател на „Neue Rheinische Zeitung“) е осъден на един месец тъмничен затвор и да заплати $\frac{1}{7}$ от съдебните разноски за оскърбление на „комичния Щедман“. Съдът отхвърли в много рязка форма обвинението против Веерт за Шнапгански-Лихновски.

Напечатано в „Neue Deutsche Zeitung“,
бр. 128, 1 юни 1849 г.

Печата се по текста на вестника

ЗАПОВЕД ЗА ИЗДИРВАНЕ НА ФРИДРИХ ЕНГЕЛС

На основание на разпореждането на кралския съдебен следовател за докарване на следните лица настоятелно моля всички граждански и военни власти, до които се отнася това, да вземат мерки за издирването на лицата, белезите на които са описани по-долу и които са избягали, за да се укрият от следствието, започнато против тях във връзка с престъпление, предвидено от член 96 на Наказателния кодекс, и при залавянето им да ги арестуват и да ги докарат при мен, а именно: 1) *Фридрих Енгелс*, редактор на „*Neue Rheinische Zeitung*“, роден в Бармен, живял последно време в Кьолн...

Елберфелд, 6 юни 1849 г.

За оберпрокурор
държавен прокурор *Айххорн*

Отличителни белези: 1) *Енгелс*. Възраст — от 26 до 28 години; ръст 5 фута и 6 дюйма; коси светли; чело високо; вежди светли; очи сини; нос и уста правилни; косми на брадата светло-бакърени; брада овална; лице овално; цвят на лицето здрав; фигура стройна. Особени белези: говори много бързо, късоглед...

Напечатано в „*Kölnische Zeitung*“,
бр. 137, 9 юни 1849 г.

Печата се по текста на вестника

БЕЛЕЖКИ
ДАТИ ИЗ ЖИВОТА И ДЕЙНОСТТА
НА К. МАРКС и Ф. ЕНГЕЛС
ПОКАЗАЛЦИ

Б Е Л Е Ж К И

¹ Статията на Карл Маркс „Берлинската криза“ и серията статии „Контрареволуцията в Берлин“ са пряк отзвук на събитията, свързани с подготовката и започването на контрареволуционния държавен преврат в Пруссия. На 1 ноември 1848 година кралят приема оставката на правителството Пфул; идва на власт открито контрареволуционното правителство Бранденбург—Мантойфел. На 9 ноември излиза кралски указ за преместване на заседанията на Пруското национално събрание от Берлин в затънтения град Бранденбург. Така започва държавният преврат, който завършва с разпускането на събрание на 5 декември 1848 година. Редактираният от Маркс „*Neue Rheinische Zeitung*“ предприема кампания за мобилизиране на масите за отпор срещу подготвения контрареволуционен преврат.

„*Neue Rheinische Zeitung. Organ der Demokratie*“ („Нов рейнски вестник. Орган на демокрацията“) излиза всекидневно в Кьолн под редакцията на Маркс от 1 юни 1848 година до 19 май 1849 година.

Веднага след връщането си от емиграция в Германия Маркс и Енгелс пристъпват към изпълнението на своя проект да издават революционен печатен орган, в който те виждат мощно средство за въздействие върху народните маси. С оглед на конкретните условия в Германия Маркс, Енгелс и техните привърженици излизат на политическата арена като ляво, фактически пролетарско крило на демокрацията. С това се определя и насоката на „*Neue Rheinische Zeitung*“, който започва да излиза с подзаглавието „Орган на демокрацията“.

Боев орган на пролетарското крило на демокрацията, „*Neue Rheinische Zeitung*“ играе ролята на възпитател на народните маси, мобилизира ги на борба с контрареволуцията. В стремежа си незабавно да осведомява читателите си за всички най-важни събития на германската и европейската революция редакцията често пуца второ издание на вестника; когато материалът не се помества на четирите колони, пуска се приложение към главния брой, а при получаването на нови важни съобщения — извънредни притурки и извънредни издания, които се печатат във вид на листове. По правило уводните статии, определящи позицията на вестника по най-важните въпроси на революцията, се пишат от Маркс или Енгелс. Тези статии са отбелязани: „*Köln“ и „**Köln“. Понякога редакционните статии, отбелязани с една звездичка, се поместват в други отдели на вестника (в

съобщенията от Италия, Франция, Англия, Унгария и други страни). Всеки от редакторите на вестника, освен обработването на кореспонденцията и помагането на главния редактор в организационните работи, се занимава със строго определен кръг от въпроси. Енгелс пише критически прегледи на разискванията в Берлинското и Франкфуртското национално събрание, а също така във втората камера на пруския Ландтаг, статии за революционната война в Унгария, за националноосвободителното движение в Италия, за войната в Шлезвиг-Холщайн, а през ноември 1848 година — януари 1849 година редица статии за Швейцария. Вилхелм Волф пише статии по аграрния въпрос в германската революция, за положението на селяните и селското движение, особено в Силезия, а също така води отдела текуща хроника „Из страната“. Георг Веерт води отдела Фейлетони в стихове и проза. Ернст Дронке известно време е кореспондент на „Neue Rheinische Zeitung“ във Франкфурт на Майн, пише някои статии за Полша, а през март-май 1849 година — прегледи на съобщенията от Италия. Фердинанд Волф дълго време е един от кореспондентите на вестника в Париж. Участието на Хенрих Бюргерс във вестника, както съобщават Маркс и Енгелс, се ограничава с една статия, която при това била коренно преработена от Маркс. Фердинанд Фрайлиграт, който влиза в редакцията през октомври 1848 година, печата във вестника революционните си стихотворения.

Решителната и непримирима позиция на вестника, борческият му интернационализъм, печатането на неговите страници на политически изобличения против пруското правителство и против местните кьолнски власти — всичко това още от първите месеци на съществуването на „Neue Rheinische Zeitung“ предизвиква врява против вестника от страна на феодално-монархическия и либерално-буржоазния печат, а също така преследване от страна на правителството. Властите отказват на Маркс пруско гражданство, за да затруднят пребиваването му в Рейнската провинция, и завеждат против редакторите на вестника, на първо място против Маркс и Енгелс, цял ред съдебни дела. След септемврийските събития в Кьолн военните власти обявяват на 26 септември 1848 година обсадно положение в града и спират редица демократически вестници, между които и „Neue Rheinische Zeitung“. Енгелс, Дронке и Фердинанд Волф, застрашени от арестуване, са принудени временно да напуснат Кьолн; Вилхелм Волф трябва за известно време да замине в Пфалц, а след това няколко месеца да се крие в самия Кьолн от полицейските преследвания. До януари 1849 година във връзка с наложеното от обстоятелствата заминаване на Енгелс от Германия главната тежест на редакционната работа, включително и написването на уводните статии, ляга върху Маркс.

Въпреки всички преследвания и полицейски пречки „Neue Rheinische Zeitung“ смело защитава интересите на революционната демокрация, интересите на пролетариата. През май 1849 в условията на общо настъпление на контрареволуцията пруското правителство се възползува от това, че Маркс няма пруско поданство, и дава заповед да бъде изгонен от Пруссия. Изгонването на Маркс и репресиите против другите редактори на „Neue Rheinische Zeitung“ става причина вестникът да спре да излиза. Последният, 301 брой на „Neue Rheinische Zeitung“, отпечатан с червено мастило, излиза на 19 май 1849 година. В прощалното си обръщение към кьолнските работници редакторите на вестника заявяват, че „тяжната последна дума винаги и навсякъде ще бъде: освобождение на работническата класа!“ — 5.

² Има се предвид статията „Правителството Бранденбург“, напечатана в „Neue Preussische Zeitung“ от 5 ноември 1848 година.

„Neue Preussische Zeitung“ („Нов пруски вестник“) — немски ежедневен вестник, започва да излиза в Берлин от юни 1848 година; орган на

контрареволуционната придворна камарила и на пруското юнкерство. Вестникът е известен също така под названieto „Kreuz-Zeitung“ („Кръстов вестник“), тъй като в заглавието му бил изобразен кръст. — 5.

³ „Теорията на споразумението“ („Vereinbarungstheorie“), с която пруската буржоазия в лицето на Кампхаузен и Ханзенман оправдава своето предаване, се състояла в това, че пруското Национално събрание, оставайки на „законна почва“, трябвало да се ограничи с установяване на конституционен строй чрез споразумение с короната. — 5.

⁴ Тази статия и редица следващи статии на Енгелс са написани през време на неговото принудително пребиваване в Швейцария. На 26 септември 1848 година в Кьолн бива въведено обсадно положение и издадена заповед за арестуване на някои редактори на „Neue Rheinische Zeitung“, между които и Енгелс. Енгелс емигрира от Прусия в Белгия, откъдето веднага бива изгонен във Франция. След кратко пребиваване в Париж Енгелс тръгва през октомври пеша за Швейцария (виж ръкописа му „От Париж до Берн“, настоящето издание, том 5, страница 487—505). Към 9 ноември Енгелс пристига в Берн, където остава до януари 1849 година. В емиграция Енгелс редовно изпраща на „Neue Rheinische Zeitung“ статии, както и информационни бележки. В статиите си „Бившето княжество“, „Новите представителни учреждения. — Успехите на движението в Швейцария“, „Изборите за федерален съд“, „Портрети на членовете на федералния съвет“, „Националният съвет“, „Швейцарската преса“ Енгелс рисува с ярки краски ограничеността, провинциализма на политическия живот в тогавашната федеративна Швейцарска република, която представлявала идеал за южногерманската дребнобуржоазна демокрация. — 7.

⁵ *Княжеството Нойенбург и Валандис* (немско название Невшател с владение Валанджен) през 1707—1806 години представлява миниатюрна държавица, подвластна на Прусия. В 1806 година, през време на Наполеоновите войни, Невшател е присъединен към Франция. В 1815 година по решение на Виенския конгрес бива включен в състава на Швейцарския съюз като 21-и кантон, запазвайки същевременно васална зависимост от Прусия. На 29 февруари 1848 година в Невшател става буржоазна революция, която слага край на пруското господство, и бива провъзгласена република. През 1857 година Прусия се принуждава официално да се откаже от претенции спрямо Невшател. — 7.

⁶ *Светата хермандада* — съюз на испанските градове, създаден в края на XV век от кралската власт, която се стремела да използва буржоазията за борба против едрите феодали, в интерес на абсолютизма. От средата на XVI век въоръжените сили на светата хермандада изпълнявали полицейски функции. В преносен смисъл с това име била наричана полицията. — 7.

⁷ „*Constitutionnel neuchâtelois*“ („Невшателски конституционалист“) — швейцарски конституционно-монархически вестник, издаван в Невшател от 1831 до февруари 1848 година.

„*Le Republicain neuchâtelais*“ („Невшателски републиканец“) — швейцарски буржоазно-републикански вестник, издаван от март, 1848 година до октомври 1849 година в Ла-Шо-де-Фои, а от ноември 1849 до 1856 година в Невшател. — 8.

⁸ *Зондербунд* — сепаративен съюз на седем икономически изостанали католически швейцарски кантони, сключен през 1843 година с цел да се съп-

- отивява срещу прогресивните буржоазни преобразования в Швейцария и да брани привилегиите на църквата и йезуитите. Решението на Швейцарския сейм от юли 1847 година за разтурване на Зондербунда става повод за започване в началото на ноември военни действия от страна на Зондербунда против останалите кантони. На 23 ноември 1847 година армията на Зондербунда бива разбита от войските на федералното правителство. — 9.
- ⁹ Депутатите в Съюзния сейм, законодателния орган на Швейцария до 1848 година, били обвързани с такива инструкции от правителствата на своите кантони, които много затруднявали прокарването в сейма на каквито и да било прогресивни мероприятия. — 9.
- ¹⁰ *Moderados* (модерадос — умерени) — име на партията на умерените либерали в Испания, образувана през периода на буржоазната революция от 1820—1823 година в резултат на разцепването на либералната партия на дясно крило — модерадос, и ляво крило — ексалтадос. — 10.
- ¹¹ „*Revue de Genève et Journal Suisse*“ („Женевски преглед и Швейцарски вестник“) — орган на радикалната партия, издаван в Женева от 1842 година; под това име вестникът излиза до 1861 година. — 11.
- ¹² През 1847 година Съюзният сейм приема нова конституция, която превръща Швейцария от съюз на държави в съюзна държава, премахва привилегиите на манастирите и забранява дейността на йезуитския орден. Тази победа на феодално-клерикалната реакция буржоазията спечелва с подкрепата на народните маси. — 12.
- ¹³ На 24 октомври 1848 година във Фрайбург (френско название: Фрибург) избухва метеж, организиран от католическото духовенство, който има за цел свалянето на демократическото правителство на този кантон, дошло на власт след разгрома на Зондербунда. Метежът бива бързо потушен. — 12.
- ¹⁴ *Вилхелм Тел* — герой на народните легенди за освободителната война на швейцарците против Хабсбургите в края на XIII век — началото на XIV век; легендите го изобразяват като точен стрелец с лък, който убил австрийския наместник. — 13.
- ¹⁵ Намек за думите на Фридрих-Вилхелм IV за правителството Бранденбург: „Или Бранденбург в Събранието, или Събранieto в Бранденбург“. Като цитира тези думи, „*Neue Preussische Zeitung*“ в броя си от 9 ноември 1848 година ги тълкува в смисъл, че „Бранденбург ще бъде в Събранието и Събранието в Бранденбург“. — 14.
- ¹⁶ Има се предвид династията на Хохенцолерните, която владеела маркграфството Бранденбург от 1417 година. — 14.
- ¹⁷ Според преданието император Карл V малко преди смъртта си устроил церемония на собственото си погребение и сам взел участие в погребалния обред. — 14.
- ¹⁸ Наказателният кодекс на Карл V (*Constitutio criminalis Carolina*), приет от Райхстага в Регенсбург през 1532 година, се отличавал с крайна жестокост на наказанията. — 14.
- ¹⁹ Френският крал Людовик XVI (Людовик Капет) през време на народното въстание на 10 август 1792 година се опитал да потърси защита в Националното събрание. На 10 август монархията била свалена; след един ден кралят

- бил арестуван. Конвентът, който съди Людовик XVI, го признава за виновен в заговор против свободата на нацията и сигурността на държавата и го осъжда на смърт. На 21 януари 1793 година Людовик XVI бил гилотиниран. В „*Neue Rheinische Zeitung*“, броеве 19, 21, 22, 26 и 98 от 19, 21, 22, 26 юни и 9 септември 1848 година се поместват серия статии за процеса срещу Людовик XVI — „Дебатите на Националния конвент за Луи Капет, бивш крал на Франция“. — 14.
- 20 Мнозинството славянски депутати в австрийския райхстаг през 1848 година принадлежали към буржоазно-земевладелските кръгове, които се стремели към създаване съюзна славянска държава под върховенството на монархическа Австрия. — 15.
- 21 На 9 ноември 1848 година, след като в Пруското Национално събрание бива обявен кралският указ за пренасяне на събранието от Берлин в Бранденбург, мнозинството депутати от дясното крило послушно напускат заседателната зала. — 15.
- 22 Маркс използва образа от предговора на Хайне към издадената от него през 1831 година книга „Калдорф за дворянството в писмата му до граф М. фон Молтке“: „Галският петел изкукурига сега втори път и в Германия също така съмна“; кукуригането на галския петел символизира тук френската революция. — 17.
- 23 Шилер. „Орлеанската девойка“, трето действие, шеста картина. — 18.
- 24 Шекспир. „Троил и Кресида“, трето действие, трета сцена. — 18.
- 25 „*Le Moniteur universel*“ — всекидневен френски вестник, официален правителствен орган; излизал в Париж от 1789 година. През време на френската буржоазна революция в края на XVIII век орган на революционното правителство. — 18.
- 26 На 3 ноември 1848 година в „*Kölnische Zeitung*“ бива отпечатано съобщение за въображаемо африканско племе „хиглани“ (Hyghlans), полухора-полумаймунни; „много от тях — се казвало в съобщението — учат арабски език“. В броя си от 5 ноември „*Neue Rheinische Zeitung*“ осмива това съобщение, като между другото забелязва, че „това откритие... има във всеки случай грамадно значение за хленчещите, които в лицето на хигланите получават достойно подкрепление“. За хленчещите виж бележка 172. — 18.
- 27 През декември 1848 година във Франция трябвало да се произведе президентски избори съгласно конституцията, приета на 4 ноември 1848 година. Тази конституция, която давала големи права на президента като глава на изпълнителната власт, свидетелствувала за растящата контрареволуционност на господстващата класа — буржоазията, напалшена от юнското въстание на парижките работници. В резултат на изборите, произведени на 10 декември, президент става Луи Бонапарт. — 19.
- 28 Маркс прави аналогия между събитията в Париж на 20 юни 1789 година и събитията в Берлин на 11 ноември 1848 година. На 8 ноември 1848 година бива подписан кралски указ за преместване на заседанията на пруското Национално събрание от Берлин в Бранденбург. В отговор на това мнозинството на Националното събрание взема решение заседанията да продължат в Берлин. На 10 ноември събранието бива изгонено от обичайното му място — помещението на драматичния театър — и на 11—13 ноември заседава в помещението на Стрелковия клуб. — 20.

- ²⁹ „Kölnische Zeitung“ („Кьолнски вестник“) — немски всекидневен вестник, излизал под това име от 1802 година; през 1848—1849 година изразява страхливата и контрареволуционна позиция на пруската либерална буржоазия; води постоянна ожесточена борба против „Neue Rheinische Zeitung“. — 20.
- ³⁰ В „Neue Rheinische Zeitung“, брой 142 (второто издание) и брой 143, 14 и 15 ноември 1848 година, бива отпечатана статията на Г. Всерт „Отказът да се плащат данъците в Англия във връзка с реформата от 1832 година“. — 20.
- ³¹ Маркс написва този редакционен увод за серията статии, публикувани под заглавието „Г-н Кавеняк“ в „Neue Rheinische Zeitung“, броеве 142 (второто издание), 145 (извънредната притурка), 146 и 147 (второто издание) от 14, 17, 18 и 19 ноември 1848 година. Статията представляват прелепатка (с някои изменения) от вестник „La Presse“, където те били публикувани на 7—11 ноември 1848 година под общото заглавие „Господин Кавеняк пред комисията за разследване обстоятелствата на въстанието от 23 юни“. — 22.
- ³² Перефрази на името „Малкия Капрал“, което френските войници дали на Наполеон I; намек, че Луи Бонапарт, като емигрант в Англия, участвувал в огрядите на специалните констебли, които изиграли значителна роля в провалянето на чартистката демонстрация от 10 април 1848 година. — 22.
- ³³ Намек за участието на генерал Кавеняк в завоюването на Алжир и за службата му там като губернатор през 1848 година, която се ознаменува с кървавото потушаване на арабското националноосвободително движение. Именно тези „подвизи“ на Кавеняк му създали в очите на френската буржоазия репутацията на надежден „пазител на реда“. — 22.
- ³⁴ „La Presse“ („Преса“) — всекидневен вестник, излизал в Париж от 1836 година; през 1848—1849 година — орган на буржоазните републиканци, по-късно бонапартистки орган. През 40-те години на XIX век редактор на вестника е Е. Жирарден. — 22.
- ³⁵ Рейнският окръжен комитет на демократите, в който Маркс играе ръководна роля, насочвал дейността на демократическите организации в Рейнската провинция и Вестфалия.
- В края на юни 1848 година, във връзка с решението на първия демократически конгрес във Франкфурт на Майн, се създава Централна комисия от представители на трите демократически организации в Кьолн — Демократическо дружество, Работническият съюз и Съюзът на работниците и работодателите. Тази комисия изпълнява временно, до свикването на рейнския конгрес на демократите, функциите на окръжен комитет. Първият рейнски конгрес на демократите, състоял се в Кьолн на 13—14 август 1848 година с участието на Маркс и Енгелс, утвърждава състава на Централната комисия на трите демократически съюза в Кьолн за Рейнски окръжен комитет на демократите; дейността на този комитет обхваща не само Рейнската провинция, но и Вестфалия. Конгресът взема решение за необходимостта да се работи сред фабричните работници, както и сред селяните.
- Във връзка със започването на контрареволуционния преврат в Прусия Рейнският окръжен комитет на демократите на 14 ноември 1848 година, още преди съответното решение на Националното събрание, призовава населението на Рейнската провинция да не плаща данъци.
- Обръщението на Окръжния комитет на демократите предизвиква широк отзвук в Рейнската провинция. Във второто издание на брой 147 на

- „Neue Rheinische Zeitung“ от 19 ноември 1848 година съобщава за съпротивата против събирането на данъците в градовете и селата — Витлих, Берикастел, Бон, Кьоли и Нехайм — и заключава: „Берлин може да бъде защитен само от революционната енергия на провинцията, големите провинциални градове и по-специално главните градове на провинциите могат да бъдат защитени само от революционната енергия на селата. *Отказът да се плащат данъците* (както *преките*, така и *косвените*) създава за селото прерасна възможност да окаже важна услуга на революцията.“ — 23.
- ³⁶ Има се предвид приетият от прuskото Национално събрание на 28 август 1848 година закон за защита на личната свобода (по аналогия с английския закон от 1679 година той бива наричан Habeas Corpus Act); прuskото правителство още от самото начало нарушава грубо този закон. — 24.
- ³⁷ Маркс взема заглавието на статията из шеста кинга на Гьотевия роман „Ученическите години на Вилхелм Майстер“. — 27.
- ³⁸ „Neue Preussische Zeitung“ имал за девиз кръста на ландвера, заобиколен от надпис: „Напред с бога за краля и отчеството“. По-нататък в текста на статията се цитира „Neue Preussische Zeitung“, брой 115 от 11 ноември 1848 година. — 27.
- ³⁹ Ироничен намек на Маркс за известна прилика между мерките, предлагани от прuskия министър на финансите Ханземан (принудителен заем като средство, стимулиращо паричното обръщение), и възгледите на холандския борсов спекулант от XVIII век Пинто (борсовата игра като фактор, съдействащ на обръщението). Виж статията „Законопроектът за принудителния заем и неговата мотивировка“ (Съчинения, том 5, страница 272). — 27.
- ⁴⁰ Правителството Ауерсвалд—Ханземан (така наричаното „правителство на делото“) е на власт от 25 юни до 21 септември 1848 година.
През лятото на 1848 година в Берлин бива създаден, освен обикновената полиция, отряд от въоръжени хора, облечен цивилно, за борба с уличните сборища и с акциите на народните маси, а също така и за шпиониране. Този отряд полиция се наричали констебли по аналогия със специалните констебли в Англия, участвували в провалянето на чартистката демонстрация на 10 април 1848 година. — 27.
- ⁴¹ „Santa casa“ (свещен дом) — така се наричало зданието на инквизицията в Мадрид. — 27.
- ⁴² Хайне. „Германия. Зимна приказка“, глава VIII. — 30.
- ⁴³ „Preussische Staats-Anzeiger“ („Пруски държавен вестник“) — вестник, основан в Берлин през 1819; от 1819 до април 1848 година е полуофициален орган на прuskото правителство; от май 1848 до юли 1851 се издава под това име като официален орган на прuskото правителство.
„Vossische Zeitung“ („Фосов вестник“) — така се наричал на името на собственика му всекидневният вестник „Königlich privilegierte Berlinische Zeitung von Staats- und gelehrten Sachen“ („Берлински кралски привилегирован вестник по държавни и научни въпроси“), излизал под това заглавие от 1785 година в Берлин. В 40-те години на XIX век вестникът се придържа към умерено либерално направление. — 33.
- ⁴⁴ Така нареченият „квартал на тайните съветници“ — квартал в югозападен Берлин, населен главно от пруски чиновници. — 33.

- ⁴⁶ На 31 октомври 1848 година в Берлин се състояла масова народна демонстрация във връзка със съобщенията за зверствата на австрийската контрареволуцията при потушаването на виенското въстание; демонстрацията завършва с провокационно нападение на 8-и батальон на тражданското опълчение срещу невъоръжените работници машиностроители. Пруската реакция се възползува от тази провокация, за да смени правителството Пфул с открито контрареволуционното правителство на Бранденбург. — 33.
- ⁴⁶ Градският съвет бил разположен в централния район на Берлин, който в средата на XIX век запазвал старинното си име Кьолин (Köln) или Алткьолин (Altköln). На 14 ноември 1848 година там заседавало пруското Национално събрание. — 33.
- ⁴⁷ Във връзка с това въззвание бива започнат съдебен процес против членовете на Рейнския окръжен комитет на демократите — Маркс, Шапер и Шнайдер II (виж настоящия том, страница 254—274). — 36.
- ⁴⁸ Според швейцарската конституция, приета на 12 септември 1848 година, членовете на федералния съд се избират на общо заседание на двете камари на федералното събрание — Националния съвет и кантоналния съвет. — 37.
- ⁴⁹ „*Schweizerische National-Zeitung*“ („Швейцарски национален вестник“) — всекидневен буржоазен вестник, издаван в Базел от 1842 година. — 37.
- ⁵⁰ Става дума за антидемократичния бунт във Фрайбург (Фрибур) на 24 октомври 1848 година (виж бележка 13). Епископ Марийе бил вдъхновител на този бунт. — 38.
- ⁵¹ „*Nouvelliste Vaudois*“ („Вестник на кантона Во“) — швейцарски буржоазен вестник, основан през 1798 година, издаван в Лозана до 1914 година; в 40-те години с радикално направление. — 38.
- ⁵² „*Courrier Suisse*“ („Швейцарски куриер“) — реакционен вестник, издаван в Лозана от 1840 до 1853. — 38.
- ⁵³ На 25 октомври 1848 година епископ Марийе бива арестуван. На 30 октомври във Фрайбург (Фрибур) се свиква конференция на представители на правителствата на кантоните, влизащи в състава на епархията (Фрибур, Берн, Во, Невшател и Женева). На конференцията се решава епископ Марийе да бъде пуснат на свобода, но да му се забрани да живее и да развива дейност на територията на петте кантона. На 13 декември Марийе бива изгонен от страната и прекарва в изгнание до 1856 година. — 39.
- ⁵⁴ Става дума за втория рейнски конгрес на демократите, състоял се в Кьолин на 23 ноември 1848 година. Конгресът обсъжда въпросите, свързани с кампанията за пеплащане на данъците, както и въпроса за привличането на селяните в борбата с контрареволуцията. В работата на конгреса участва Маркс. — 42.
- ⁵⁵ Във връзка с писмото на държавния прокурор Хекер до редакцията на „*Neue Rheinische Zeitung*“, в което Хекер се опитва да опровергае отправените против него и против оберпрокурора Цвайфел обвинения, Маркс иронично нарича Кьолинската прокуратура „нов, многообещаващ сътрудник“ на „*Neue Rheinische Zeitung*“ (виж статията „Съдебното следствие против „*Neue Rheinische Zeitung*““, Съчинения, том I, страница 178—180). — 44.

- ⁵⁶ Общогерманското Национално събрание във Франкфурт взема на 28 юни 1848 година решение за създаване на временна централна власт, състояща се от имперски регент (за този пост бива избран австрийският ерц-херцог Йохан) и имперско правителство. Временната централна власт, която нямамала собствен бюджет и армия и била лишена от каквато и да било реална сила, става проводник на контрареволуционната политика на германските монарси. — 50.
- ⁵⁷ „*Le National*“ — френски всекидневен вестник, излизал в Париж от 1830 до 1851 година; през 40-те години — орган на умерените, буржоазни републиканци. Ж. Бастид през 1836—1846 години е редактор на външнополитическия отдел на вестника.
„*Revue nationale*“ — списание с християнско-демократическо направление, издавано от Ф. Бюше и Ж. Бастид в Париж от май 1847 до юни 1848 година. — 50.
- ⁵⁸ Пътуването на Максимилиан Хагерн до Берлин и Шлезвиг по поръчение на правителството на имперския регент, за да участва в преговорите за примирие с Дания, завършва с пълен неуспех, тъй като Прусия и Дания игнорират напълно представителя на безсилната централна власт.
Маркс сравнява това безрезултатно пътуване на Хагерн със съдбата на героинята от разпространения в Германия в края на XVIII и в началото на XIX век роман на И. Т. Хермес „Пътешествието на София от Мемел до Саксония“: тя загубила за това пътешествие повече от 10 години, без да може все пак да достигне до целта. — 51.
- ⁵⁹ През април 1848 година в Баден избухва републиканско въстание, ръководено от дребнобуржоазните демократи Ф. Хекер и Г. Струве. То започва с навлизане на републикански отряди откъм швейцарската граница. Към края на април това лошо подготвено и лошо организирано въстание бива потушено. — 51.
- ⁶⁰ *Главен кантон (Vogort)* — така се наричал този швейцарски кантон, където ставали заседанията на Съюзния сейм, а по-късно — на федералното събрание. — 52.
- ⁶¹ *Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi* — каквото и да направят шурите царе, страдат ахейците (Хораций, „Послания“, книга I, послание второ). — 52.
- ⁶² Тази нота на германската централна власт до главния кантон Берн с дата 25 октомври 1848 година бива публикувана във „*Frankfurter Oberpostamts-Zeitung*“ на 6 ноември 1848 година. — 53.
- ⁶³ *Риналдо Риналдини*, герой на едноименния роман на немския писател Х. А. Вулпиус. Този роман, един от така наречените „разбойнически“ романи, се появява в края на XVIII век и става много популярен.
Карл Моор — главно действащо лице в Шилеровата драма „Разбойници“.
Шиндерханес (Schinderhannes) — живодерът Ханс, — така наричали немския разбойник Йохан Бюклер, живял в края на XVIII — началото на XIX век. — 54.
- ⁶⁴ Намек за Луи Бонапарт, който спекулирал с родинството си с Наполеон I. — 54.

- ⁶⁵ Хайне. „Германия. Зимна приказка“, глава XXI. — 55.
- ⁶⁶ След поражението на баденското републиканско въстание през април 1848 година един от ръководителите му, Фридрих Хекер, емитрира в Швейцария, където живее в село Мутенц (кантона Базел) до септември, когато заминава за Америка. — 57.
- ⁶⁷ На 20 ноември 1848 година Франкфуртското национално събрание взема решение, с което апелира към централната власт да съдействува чрез намиращите се в Берлин имперски комисари да бъде назначено правителство, което се ползува с довернето на страната, т. е. правителство по-приемливо за пруската буржоазия от открито контрареволуционното правителство Бранденбург—Мантойфел. — 60.
- ⁶⁸ Тези изрази Маркс заимства от обръщението на Дригалски до населението на Дюселдорф, което „Neue Rheinische Zeitung“ публикува след дадената статия. В този документ се казва:
„Като дълбоко предан на бога и на моя крал комунист заявявам с настоящето, че за да подпомогна бедните си братя от дюселдорфската община, аз, докато живея тук, ще изплащам ежегодно чрез тукашното главно казначейство сумата 1,000 талера месечни вноски в местната градска каса за бедните... Съграждани! Последвайте този пример и бъдете комунисти в благородния смисъл на думата — и скоро тук, както навсякъде, ще настъпи спокойствие, мир и доверие.
Дюселдорф, 23 ноември Гражданин фон Дригалски.“
Във връзка с дадената статия на Маркс Дригалски завежда съдебно дело против „Neue Rheinische Zeitung“, като го обвинява в клевета (виж настоящия том, страница 628). — 61.
- ⁶⁹ Има се предвид заявлението на дюселдорфския оберпостдиректор Мауренбрехер против намесата на гражданското опълчение в работата на пощата, извършена на 21 ноември 1848 година. — 63.
- ⁷⁰ За закона за опазване на личната свобода виж бележка 36. — 65.
- ⁷¹ *Code pénal* — наказателен кодекс, приет във Франция през 1810 година и въведен в завладените от французите области на Западна и Югозападна Германия; наред с гражданския кодекс действувал в Рейнската провинция и след присъединяването ѝ към Прусия през 1815 година. — 66.
- ⁷² Виж статията „Държавният прокурор „Хекер“ и „Neue Rheinische Zeitung““ (Съчинения, том 5, страница 463—467). — 67.
- ⁷³ Виж статията „Арести“ (настоящото издание, том 5, стр. 168—170). — 67.
- ⁷⁴ Из стихотворението на немския поет М. Клаудиус „Песен за рейнското вино“ (края на XVIII — началото на XIX век). — 67.
- ⁷⁵ *Дииш* — хотел в Кьолн; *Миленц* — хотел в Берлин, където на 15 ноември 1848 година заседавало пруското Национално събрание. — 67.
- ⁷⁶ В края на септември 1848 година имперският министър на правосъдието поискал от Кьолнската прокуратура да заведе съдебно дело против редакцията на „Neue Rheinische Zeitung“ заради серията фейлетони, в които под името на рицаря Шнапгански се осмивал известният реакционер княз Лихновски. Фейлетоните „Животът и подвизите на знаменития рицар Шнапгански“, написани от Г. Веерт, се печатат без подпис в „Neue Rheinische Zeitung“

- през август—септември, декември 1848 година и през януари 1849 година. — 68.
- 77 Избраното съгласно конституцията от 1831 година правителство на кантона Цюрих бива свалено в резултат на преврата на консерваторите и клерикалите на 6 септември 1839 година. След победата в изборите през 1845 година отново идват на власт либералите. — 69.
- 78 S. Francini. „Statistica della Svizzera“. Lugano, 1827; „Nuova statistica della Svizzera“, 1848. — 71.
- 79 „Gazette de Lausanne et Journal Suisse“ („Лозански и швейцарски вестник“) — всекидневен буржоазен вестник, основан в Лозана през 1798 година. — 72.
- 80 *Commission du pouvoir exécutif* (комисия на изпълнителната власт) — правителството на френската република, създадено от учредителното събрание на 10 май 1848 година вместо подалото оставка временно правителство. Съществувала до 24 юни 1848 година, когато бива установена диктатурата на Кавеняк. — 73.
- 81 Става дума за анонимната брошура „Deutschland in seiner tiefen Erniedrigung“ (Германия и нейното дълбоко унижение“), излязла в Нюрнберг през 1806 година. За издаването на тази брошура, насочена против Наполеоновото господство и проникната от патриотичен дух, книжарят И. Ф. Палм бива разстрелян от френските власти. — 74.
- 82 „Доклад на комисията по австрийските въпроси във връзка със запитванията на депутатите Венедей, Хенрих Симон, Виснер и Бауерншиmidt, а също така във връзка с многобройните петиции по австрийските въпроси“ е публикуван в изданието: „Verhandlungen der deutschen verfassunggebenden Reichsversammlung zu Frankfurt am Main“, Bd. 2, Frankfurt am Main, 1848—1849, S. 602—619 („Протоколи на заседанията на общогерманското учредително събрание на Франкфурт на Майн“. Том 2, Франкфурт на Майн, 1848—1849, стр. 602—619). — 74.
- 83 *Айзел* и *Байзел* — комични герои от анонимно излезлия сатиричен памфлет на И. В. Христерн „Doctor Eisele's und Baron von Beisele's Landtagsreise im April 1847. Genrebilder aus der neuesten Zeitgeschichte“. Leipzig, 1847 („Пътването на доктор Айзел и барон фон Байзел за заседанията на ландтага през април 1847 година. Жанрови картинки из съвременната история“. Лайпциг, 1847). — 75.
- 84 Има се предвид излязлата през 1784 година и неведнъж преиздавана през XIX век сатирична поема на К. А. Кортум „Йобснада. Гротескно-комичен епос в три части“. Приложената към нея хумористична пътна карта представлявала заплетен лабиринт. — 75.
- 85 Перифразиран стих от Шилеровото стихотворение „Водолазът“. — 75.
- 86 Велкер е един от издателите на многотомния труд „Staats-Lexikon oder Encyclopädie der Staatswissenschaften“ („Политически речник или Енциклопедия на политическите науки“), първото издание на който излиза в Алтон през 1834—1848 година. — 75.
- 87 Народна песен, обработена от Арнд. — 76.
- 88 Ария из операта на Росини „Танкред“. — 76.

- ⁶⁹ По решение на Виенския конгрес (1814—1815 година) земите по десния и левия бряг на Рейн влизат в границите на Прусия. Към титлата на пруския крал наред с другите се добавя и титлата долнорейнски велик херцог. В манифеста от 5 април 1815 година, издаден във връзка с присъединяването на тази област към Прусия, Фридрих Вилхелм III дава обещание да въведе в Рейнската провинция и в цялата страна представителни учреждения. — 82.
- ⁷⁰ На 10 април 1848 година в Лондон в резултат на намесата на войските и на специалните констебли бива осуетена чартистката демонстрация, целта на която била да представи в парламента трета петиция за приемането на Наредната харта.
 На 15 май 1848 г. с помощта на буржоазната национална гвардия бива потушена революционната акция на парижките работници.
 На 25 юни 1848 година бива потопено в кръв въстанието на парижкия пролетариат.
 На 6 август 1848 г. Милано бива окупирани от австрийските войски, които потушавали националноосвободителното движение в Северна Италия.
 На 1 ноември 1848 г. войските на Виенцинец завладяват Виена. — 84.
- ⁷¹ При Кустоца (Северна Италия) на 25 юли 1848 година австрийската армия под командуването на Радецки разбива пиемонтската армия. — 86.
- ⁷² Виж статните «Образцовата държава» Белгия» и «Образцовата конституционна държава» (Съчинения, том 5, с.р. 324—327 и 460—462). — 93.
- ⁷³ Аякс — действащо лице в пиесата на Шекспир «Троил и Креснда», образ на груб и самохвален войн. — 94.
- ⁷⁴ Зондербунд — виж бележка 8. — 97.
- ⁷⁵ Доктор Бартоло — герой от комедията на Бомарше «Севилският бръснар» и «Сватбата на Фигаро», както и на едноименните опери на Росини и Моцарт. — 104.
- ⁷⁶ На 5 декември 1848 година бива издаден кралски указ за разпускането на пруското Национално събрание. В допълнителните обяснения към този указ правителството обвинява събранието между другото в това, че не се подчинило на заповедта от 8 ноември за преместване на заседанията на събранието от Берлин в Бранденбург — мярка, която уже имала за цел да «защити свободата на разсъжденията на народните представители от анархистичните движения в столицата и от техните терористични влияния». — 109.
- ⁷⁷ «Споразумително събрание» («Vereinbarungsversammlung») Маркс и Енгелс наричат пруското Национално събрание, свикано в Берлин през май 1848 година, за да изработи конституцията «в споразумение с короната». Като приема тази формула за основа на своята дейност, събранието се отказва по този начин от принципа на народния суверенитет. — 110.
- ⁷⁸ Едновременно с разтурването на пруското Национално събрание на 5 декември 1848 г. бива публикувана октроираната конституция. Според тази конституция въвеждала се двукамарна система, като първата камара посредством ценза за възраст и имуществено състояние се превръщала в привилегирована «камара»; в двустепенните избори за втората камара според избирателния закон от 6 декември 1848 година се допускали само така наречените «самостоятелни прусаци». Големите права, които според конституцията се давали на кралската власт, и непосредствената уговорка за възможността

- за изменение на членовете на конституцията — всичко това улеснявало по-нататъшното настъпление на контрареволуцията. — 110.
- ⁹⁹ *Йобсиада* — виж бележка 84. — 110.
- ¹⁰⁰ Принц Пруски, един от най-омразните на народа главатари на реакционната придворна камарила през време на маргенската революция от 1848 г. избягва в Англия; обаче още на 4 юни 1848 г. той се връща в Берлин с подкрепата на правителството Кампхаузен. На 6 юни в заседанието на Националното събрание Кампхаузен се мъчи да представи това страхливо бягство като пътешествие с познавателна цел. — 111.
- ¹⁰¹ Из стихотворението на Хайне «Пристигане на нощния пазач в Париж» — 111.
- ¹⁰² Става дума за назначаването на 15 септември 1848 г. на близкия до придворната камарила генерал Брангел за главнокомандуващ на Бранденбургския военен окръг, в който влизал Берлин. Маркграфството Бранденбург, което представлявало първоначалното ядро на Прусия, в средните векове се състояло от две части: Курмарк и Ноймарк; оттук названието му: Марки (Marken). — 111.
- ¹⁰³ Маркс и Енгелс наричат иронично така тук и в други статии Кампхаузен, като намекват за подзаглавнето на известната по онова време книга: K. Rotteck. «Allgemeine Geschichte vom Anfang der historischen Kenntniß bis auf unsere Zeiten; für denkende Geschichtsfreunde» Freiburg und Konstanz, 1813—1818 (K. Rotteck. «Всеобща история от зараждането на историческото познание до наше време; за мислещи приятели на историята» Фрайбург и Констанц, 1813—1818 г.). — 111.
- ¹⁰⁴ Виж бележка 39. — 111.
- ¹⁰⁵ Виж статията «Падането на правителството на Кампхаузен» (Съчинения, том 5, стр. 96—97). — 112
- ¹⁰⁶ *Вторият съединен ландтаг* бива свикан на 2 април 1848 г. при правителството Кампхаузен. Този съсловен орган, свикан, за да се спази «законна приемственост», приема закона за изборите за пруско Национално събрание и дава съгласието си да се склучи заемът, който бил отказан на правителството от Съединения ландтаг през 1847 г. След това ландтагът бива разпуснат на 10 април 1848 г. — 112
- ¹⁰⁷ Намек за Кампхаузен, който на младни бил търговец на масло и зърнени храни, и за Ханзема, който започнал търговската си дейност с търговия с вълна. — 118.
- ¹⁰⁸ Puer robustus sed malitiosus — здраво, но злонравно момче. Виж предговора на Хобс към книгата му «За гражданина», първото издание на която излязло анонимно в Париж през 1642 година. — 120.
- ¹⁰⁹ Маркс се позовава тук на многократните лъжливи обещания на пруските крале да въведат в страната конституция и представителни учреждения. Указът от 22 май 1815 г. обещава създаване на «народно правителство» — учредяване в Прусия на провинциални съсловни събрания, свикване на общопруски представителен орган и въвеждане на конституция. Според закона за държавния дълг от 17 януари 1820 г. склучването на държавни заеми трябвало да става със съгласието на съсловното представителство (ландтазите). Но тези обещания, дадени под натиска на буржоазно-опозиционното

- движение, остават на книга. Всичко се свежда до това, че съгласно закона от 5 юни 1823 г. биват създадени провинциални съсловни събрания (ландтази) с ограничени съветателни функции. Обаче финансовите затруднения принуждават Фридрих-Вилхелм IV да издаде на 3 февруари 1847 г. рескрипти за свикване на Съединен ландтаг — съсловен орган, състоящ се от представители на всички провинциални ландтази в Прусия. Съединеният ландтаг, който отказал на правителството заем, бива скоро разпуснат. Избирателният закон от 8 април 1848 г., създаден в резултат на мартенската революция в Прусия, предвижда свикването на събрание за изработването на конституция «в споразумение с короната». Установеният от този закон ред на двустепенни избори осигурява в Събранието мнозинство на представителите на буржоазията и на пруското чиновничество. — 121.
- ¹¹⁰ Из речта на Ханземан на заседанието на първия Съединен ландтаг на 8 юни 1847 г. Виж «Preußens Erster Reichstag» Th. 7, Berlin, 1847, S. 55 («Първият пруски райхстаг». Част 7, Берлин, 1847, стр. 55). — 123.
- ¹¹¹ Става дума за романа на Хилдебранд «Куно фон Шрекенщайн, или пророческият сън», издаден в Кведлинбург през 1821 г. — 123.
- ¹¹² Червен и бял — цветовете на пруското държавно знаме. — 124.
- ¹¹³ За констеплите виж бележка 40. — 127.
- ¹¹⁴ Буржоазно-аристократическата белгийска конституция от 1831 г., приета в резултат на победата на буржоазната революция през 1830 г., установявала за избирателите висок имуществен ценз, лишавайки с това широките народни маси от избирателни права. — 128.
- ¹¹⁵ Seehandlung (Морска търговия) — търговско-кредитно дружество, основано през 1772 г. в Прусия; това дружество, което се ползувало с редица важни държавни привилегии, отпуснало големи заеми на правителството, като изпълнявало фактическия ролята на banker и на финансов комисионер. През 1904 г. се превръща официално в пруска държавна банка. — 129.
- ¹¹⁶ Законопроект за отменяване на съществуващото дотогава освобождаване на дворяните, офицерите, духовенството и учителите от заплащане на така наречения разряден данък, бива внесено от Ханземан в пруското Национално събрание на 12 юли 1848 г. Законопроект за отменяване на освобождаването от данък за земята бива внесен на 21 юли 1848 г. — 130.
- ¹¹⁷ Фра Дяволо (Брат Дявол) — название на известния италиански разбойник от края на XVIII — началото на XIX век Микеле Пеца; герой на едноименната опера на Обер. — 130.
- ¹¹⁸ Виж статиите «Бележката на Патов за откупуването», «Законопроектът за отменяване на феодалните повинности» и «Дебати относно действащото законодателство за изкупуването». (Съчинения. том 5, стр. 106—107, 287—292 и 318—323). — 131.
- ¹¹⁹ Има се предвид открилият се на 18 август 1848 г. в Берлин конгрес на юнкерите, свикан от ръководителите на «Съюза за защита на собствеността и за осигуряване благосъстоянието на всички класи», преименуван от конгреса в «Съюз за защита на интересите на земеделците»; този конгрес получава названието «Юнкерски парламент». — 131.

- ¹²⁰ На 31 юни 1848 г. в малкото силезийско градче Швайдниц (полско име Свидница) бива открита стрелба срещу протестната демонстрация против своеволията на контрареволуционните офицери по отношение на гражданското опълчение. Събитията в Швайдниц дават отзвук в цяла Германия. — 132.
- ¹²¹ На 9 август 1848 г. пруското Национално събрание приема предложението на депутата Щайн с поправките на депутата Шулц да се поиска от военния министър да издаде заповед, според която офицерите, настроени против конституционните учреждения, «ръководейки се от дълга на честта», сами да подадат оставка. Военният министър Шрекенщайн, въпреки решението на Събранието, не издава такава заповед. Поради това Щайн втори път внася предложението си на заседанието на Националното събрание от 7 септември; в резултат на гласуването на това предложение правителството Ауервалд—Ханземай бива принудено да подаде оставка; при смелото го правителство Пфул заповедта бива най-после издадена в по-смекчена форма, но си остава на книга. На 17 септември 1848 г. генерал Врангел издава заповед по войските, която свидетелствува за намерението на пруските военни среди да преминат в открито настъпление против завоеванията на революцията. Заповедта предписва да се осигури «общественото спокойствие», заплашва «елементите, които действуват против законността», и призовава войниците да се сплотят около офицерите и краля. — 132.
- ¹²² Израз из тронното слово на пруския крал Фридрих-Вилхелм IV при откриването на Съединения ландтаг на 11 април 1847 г. В тази реч кралят заявява, че никой не ще се съгласи да се въведе конституция, която той нарича «изписан лист хартия». — 133.
- ¹²³ Конституционната харта на Людовик XVIII, «дарена» през 1814 г., съдържа член 14, който гласял: «Кралят е върховен държавен глава». — 133.
- ¹²⁴ Magna Charta Libertatum (велика карта на свободите) — грамота, предявена на английския крал Йохан Безземлен от въстаналите едри феодали, които се възползвали от подкрепата на рицарите и гражданите. Хартата, подписана на 15 юни 1215 г., ограничавала правата на краля главно в интерес на едрите феодали и съдържа някои отстъпки на рицарството и на градовете; на главната маса от населението, крепостните селяни, тази средновековна съсловна харта не давала никакви права. — 133.
- ¹²⁵ «Frankfurter Journal» («Франкфуртски вестник») — есмски всекидневен вестник, издаван във Франкфурт на Майн от XVII век до 1903 г.; през 40-те години на XIX век — буржоазно-либерален вестник. — 135.
- ¹²⁶ «Schweizer Bote» — съкратено име на вестника «Der aufrichtige und wohlgerathene Schweizer Bote» («Безпристрастен и добре информиран швейцарски вестник»), издаван от 1798 г.; от 1804 г. излиза в Аарау (кантон Ааргау).
«Basellandschaftliches Volksblatt» («Народен лист на кантона Базел») — швейцарски либерален вестник, издаван в кантона Базел от 1835 г. — 137.
- ¹²⁷ Виж статията «Арести» (Съчинения, том 5, стр. 168—170). — 138.]
- ¹²⁸ Така нареченият *проект Рискон-Ту*, който се състясал от 9 до 30 август 1848 г. в Анверс, бил монтиран от правителството на белгийския крал Леополд, за да се нанесе удар на демократите. Като повод за процеса послужило станалото на 29 март 1848 г. сблъскване на белгийския републикански легион, който отивал от Франция в родината си, с войнишка част недалеч от френската граница, при селцето Рискон-Ту. — 140.

¹³⁰ *Кьолнският работнически съюз* бил основан на 13 април 1848 г. от члена на кьолнската община на Съюза на комунистите А. Готшалк. Съюзът, който отначало броял 300 души, към началото на май вече нараства до 5,000 члена, повечето от които работници и занаятчии. Начело на Съюза стоял председател и комитет, в който влизали представители на различни професии. Печатен орган на Съюза бил вестник *«Zeitung des Arbeiter-Vereines zu Köln»* («Вестник на кьолнския Работнически съюз»), а от 26 октомври 1848 г. — *«Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit»* («Свобода, братство, труд»). Съюзът имал клонове в града. На 6 юли, след арестуването на Готшалк, за председател избират Мол, който след събитията в Кьолн през септември емигрира. От 16 октомври по искане на работниците председателството временно се поема от Маркс. От 28 февруари до края на май 1849 г. председател е Шапер. Повечето от ръководителите на Съюза (Готшалк, Анеке, Шапер, Мол, Леснер, Янсен, Рьозер, Нотъюнг, Бедорф) били членове на Съюза на комунистите. Отначало Раб. съюз бил под влиянието на Готшалк, който в духа на «истинските социалисти» пренебрегвал историческите задачи на пролетариата в бурж.-демократическата революция и бил за сектантско бойкотирание на косвените избори за общгерманското и пруското нац. събрания и против подкрепата на демокр. кандидати, Готшалк съчетавал ултралевите фрази с доста умерени начини на борба (петиции до правителството и общината, само «законни» форми на борба, подкрепа на исканията на изостанали работници със занаятчийски предразсъдьци и пр.). Още отначало поддържащите тактиката на Маркс и Енгелс членове на Съюза били против сектантската тактика на Готшалк. Под тяхно влияние в края на юни в дейността на Съюза настъпил прелом. Ог есента на 1848 г. Съюзът започнал широка агитация и сред селяните. Членовете му създавали в близките до Кьолн селища демократически и работнически съюзи и разпространявали рев. литература, като напр. «Искания на ком. партия в Германия». Съюзът поддържал тесни връзки с другите раб. съюзи в Рейн. провинция и Вестфалия. През зимата на 1848—1849 г. Готшалк и привържениците му започнали борба за разцепването на Съюза. Във вестника си *«Freiheit, Arbeit»*, издаван от януари 1849 г., те нападали рязко и инсинуирали против Маркс и редакцията на *«Neue Rheinische Zeitung»*. Тази им дейност обаче не била подкрепена от мнозинството съюзни членове. За да укрепят Съюза, Маркс, Шапер и др. негови ръководители през януари—февруари 1849 г. го реорганизирали. На 25 февруари бил приет нов устав, който поставял като главна задача повишаването на класовата и полит. съзнателност на работниците. През април комитетът на Съюза решил произведението на Маркс «Наемен труд и капитал» да се обсъжда на заседания на Съюза. Полит. опит на работниците в революцията, разочарованието им от колебливостта на дребнобурж. демократи позволили на Маркс и Енгелс през пролетта на 1849 г. да поставят практически въпроса за подготовката за създаване на пролет. партия. Маркс и привържениците му скъсват организационно с дребнобурж. демокрацията, без да се отказват от общи действия с нея против настъпващата контрареволуция. На 16 април кьолнският Раб. съюз излиза от обединението на демокр. съюзи на Германия и се присъединява към обединението на немските раб. съюзи с център Лайпциг. На 6 май 1849 г. се състоял конгрес на раб. съюзи на Рейн. провинция и Вестфалия. Но условията в Германия по това време (настъпленieto на контрареволуцията, полицейските мерки) попречили на по-нататъшната дейност на кьолн. Раб. съюз по слотвяването и организирането на работниците. След спирането на *«Neue Rheinische Zeitung»* и заминаването на Маркс, Шапер и други ръководители на Съюза той все повече загубвал политическия си характер и се превърнал в обикновено раб. просветно дружество. — 140.

- ¹³⁰ Има се предвид *«Zeitung des Arbeiter-Vereines zu Köln»* («Вестник на кьолнския работнически съюз»), излизал през април—октомври 1848 година; до юли 1848 година негов редактор е А. Готшалк, през юли—септември И. Мол. На страниците на вестника се е осветлявала дейността на кьолнския работнически съюз и на другите работнически съюзи в Рейнската провинция. На 24 октомври 1848 година започнал съдебен процес против А. Брокер—Еверертс, собственик на печатницата, в която се печатал вестникът. Той бил обвинен, че в бр. 12 на вестника била напечатана статията «Арестуването на доктор Готшалк и Анеке», а в бр. 13 — статията «Арестите в Кьолн», които оскърявали честта на жандармите и на оберпрокурора Цвайфел. Съдът осъдил печатаря на един месец затвор и — в случай на възобновяване на издаването на вестника — голяма парична глоба. От 26 октомври кьолнският работнически съюз започнал да издава нов орган — вестник *«Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit»* (виж бележка 409). — 140.
- ¹³¹ *Септемврийски закони* — реакционни закони, издадени от френското правителство през септември 1835 година; ограничавали дейността на съда със съдебни заседатели и въвеждали сурви мерки против печата. По отношение на печата се предвиждало увеличаване на паричните гаранции за периодичните издания, въвеждало се наказанието затесер и големи парични глоби за писане прстив собствеността и съществуещия държавен строй. — 141
- ¹³² *Първият демократически конгрес* във Франкфурт на Майн се състоял на 14—17 юни 1848 година; на него били представени делегати от 89 демократически и работнически организации от различните градове на Германия. Конгресът решил всички демократически съюзи да се обединят и да се създадат във връзка с това окръжни комитети и централен комитет на демократите в Германия със седалище в Берлин. За членове на централния комитет били избрани Фрьобел, Рау, Криге, а за техни заместници Байрхофер, Шуте и Анеке. Обаче поради слабостта и колебливостта на дребнобуржоазното ръководство демократическото движение в Германия продължавало и след това да бъде разпокъсано и неорганизирано. — 141.
- ¹³³ *«Der Politische Tendenz—Prozeß gegen Gottschalk, Anneke und Esser. Verhandelt vor dem Assisen-Hofe zu Köln am 21, 22 und 23. Dezember 1848. Herausgegeben nach den Akten, nach Mittheilungen der Angeklagten und nach stenographischer Aufzeichnung der mündlichen Verhandlungen von M. F. Anneke. Verlag der Expedition der «Neuen Kölnischen Zeitung».* («Тенденциозният политически процес против Готшалк, Анеке и Есер, гледал се в Кьолнския съд със съдебни заседатели на 21, 22 и 23 декември 1848 година. Издадена от М. Ф. Анеке въз основа на документите, показанията на обвиняемите и по стенографския протокол на устното следствие. Издателство на експедицията на «Neue Kölnische Zeitung».) Всички цитати в дадената статия Маркс прави по тази бршура. *«Neue Kölnische Zeitung für Bürger, Bauern und Soldaten»* («Нов кьолнски вестник за гражданите, селяните и войниците») — немски революционндемократически вестник, издаван в Кьолн от 10 септември 1848 година до 14 юни 1849 година от Ф. Анеке и Ф. Бейст. Вестникът си поставял за задача да води в популярна форма пропаганда сред трудещите се от града и селото, а също така в армията. — 142.
- ¹³⁴ Става дума за заседанието на пруското Национално събрание от 4 юни 1848 година, на което продължило обсъждането на въпроса за следствената комисия

- по събитията в Познан. В края на заседанието било решено, че на комисията се дават неограничени пълномощия; след вземането на такова решение, означавашо поражение на правителството Ауерсвалд-Ханземан, представителите на дясното крило се помъчили да прокарат, противно на правилата на парламентарната процедура, гласуване на предложението за ограничаване пълномощията на комисията. В знак на протест депутатите от лявото крило напуснали заседателната зала. Десните се възползували от това и прокарали предложението, което забранявало на комисията да отиде в Познан, а също така да разпитва свидетели и експерти. С това първоначалното решение на събранието било незаконно анулирано. — 144.
- 136 «*Deutsche Zeitung*» («Немски вестник») — ежедневен буржоазнолиберален вестник, орган на конституционните монархисти, привърженици на обединяването на Германия под върховенството на Прусия. Излизал от 1847 година до 1850 година; до октомври 1848 година се издавал в Хайделберг (под редакцията на известния буржоазен историк Гервинус), а след това във Франкфурт на Майн.
«*Karlsruher Zeitung*» («Вестник на Карлсруе») — всекидневен вестник, орган на баденското правителство, издаван в Карлсруе от 1757 година. — 144.
- 136 За обединяването на трите демократически съюза в Кьолн — Демократическото дружество, Работническия съюз и Съюза на работниците и работодателите — виж бележка 35. — 146.
- 137 Съобщението за постановленията на окръжните съдилища в Ратибор, Бромберг и Мюнстер и постановлението на върховния трибунал в Берлин били публикувани в «*Neue Rheinische Zeitung*», брой 174 от 21 декември 1848 година. — 149.
- 138 «*Die Deutsche Reform, politische Zeitung für das constitutionelle Deutschland*» («Немска реформа, политически вестник за конституционна Германия») — немски всекидневен вестник, издаван в Берлин през 1848—1851 година; орган на конституционно-монархическите кръгове. — 150.
- 139 Шекспир. «Хамлет», действие I, картина четвърта. — 150.
- 140 Става дума за преместването на заседанията на пруското Национално събрание от Берлин в Бранденбург (виж бележка 1). — 152.
- 141 «*Дивата хайка*» — в немската митология предание, според което нощем душите на умрелите се носят със страшен шум из въздуха, предвождани от «дивия ловец». Хората, които срещнали тези духове, били обречени вечно да скитат заедно с тях. — 152.
- 142 През декември 1848 година контрареволуционното австрийско правителство, като срещнало съпротива в райхстага по въпроса за принудителния заем, се обърнало към банката. Обаче правителството можало да получи заем едва след като заплашило банката да конфискува всички ѝ налични парични запаси. — 153.
- 143 Из стихотворението на Шилер «Към радостта». — 159.
- 144 Папа Пий IX, за да предотврати нарастването на народното движение, скоро след избирането му през 1846 година станал инициатор на редица

либерални реформи (частична амнистия на политически затворници, отменяване на предварителната цензура и пр.). След народното въстание в Рим Пий IX избягал на 24 ноември 1848 година в крепостта Гаета, която се намирала на територията на Неаполитанското кралство. — 159.

- ¹⁴⁵ *Планина* или *монтаняри* — партия на дребнобуржоазните демократи-республиканци начело с Ледру-Ролен, които се групирани около вестник «La Réforme» («Реформа»), издаван в Париж от 1843 до 1850 година; към тях се присъединили дребнобуржоазните социалисти начело с Луи Блан. Партията «National» обединявала умерените, буржоазни республиканци начело с Арман Мараст, които се опирали на индустриалната буржоазия и на свързаната с нея част от либералната интелгенция; привържениците на тази партия през 40-те години се групирани около вестник «Le National» («Национален вестник»), излизал в Париж от 1830 до 1851 година.

Династическа опозиция — опозиционна група във френската камара на депутатите през периода на Юлската монархия. Представителите на тази група, изразяващи настроенята на либералните кръгове на индустриалната и търговската буржоазия, били за умерена изборна реформа, в която виждали средство за предотвратяване на революцията и за запазване на Орлеанската династия. Водач на династическата опозиция бил Одилон Баро.

Легитимисти — привърженици на свалената през 1830 година Бурбонска династия, която представлявала интересите на едрите наследствени земевладелци. В борбата против господстващата Орлеанска династия, опираща се на финансовата аристокрация и на едрата буржоазия, част от легитимистите често прибегвали до социална демагогия, представяйки се за защитници на трудещите се срещу експлоататорите буржоа. — 159.

- ¹⁴⁶ «*Към моите любими берлинци*» — възвание на пруския крал Фридрих Вилхелм IV, издадено сутринта на 19 март 1848 година, в разгара на народното въстание в Берлин.

«*Към моя народ и към немската нация*» — възвание на Фридрих Вилхелм IV, издадено на 21 март 1848 година. — 171.

- ¹⁴⁷ *Фридрихсхайн* — гробище в Берлин, където били погребани падналите в ба-рикадните боеве участници във въстанието от 18 март 1848 година. — 171.

- ¹⁴⁸ В нотата, която майор Вилденбрух, изпълняващ секретна мисия на пруския крал, връчил на 8 април 1848 година на правителството на Дания, се казвало, че Пруссия води войната в Шлезвиг-Холщайн не с цел да откъсне херцогството от Дания, а само с цел да се бори срещу «радикалните и республикански елементи в Германия». Пруското правителство искало на всяка цена да отбие официалното признание за съществуването на този компрометиращ документ. — 172.

- ¹⁴⁹ Имат се предвид статии на Ф. Енгелс «Комедия на война» и «Примирието с Дания» (две статии) — виж Съчинения, том 5, стр. 31—32, 255—258 и 402—406. — 172.

- ¹⁵⁰ Под влиянието на мартенската революция от 1848 година в Шлезвиг-Холщайн избухнало националноосвободително въстание против Дания. В резултат на намесата на държавите от Германския съюз начело с Пруссия започнали военни действия против Дания; скоро обаче станало ясно, че пруското правителство няма намерение да брани интересите на национал-

- ноосвободителното движение в Шлезвиг-Холщайн. Примирието, сключено в Малмьо на 26 август 1848 година за 7 месеца, унищожавало революционнорепубликанските завоевания в Шлезвиг и Холщайн и фактически запазвало датското господство в херцогствата. Войната между Прусия и Дания се възобновила в края на март 1849 година, продължила до 1850 година и завършила с победа на Дания. Шлезвиг и Холщайн останали в границите на Датското кралство. — 173.
- 161 По заповед на пруския генерал Пфул на заловените в плен участници в Познанското въстание от 1848 година обръсвали главите и слагали чрез обгаряне с адски камък клеймо по ръцете и ушите. — 174.
- 162 Става дума за Фердинанд II, крал на Двете Сицилии, който потушил жестоко на 15 май 1848 година народното въстание в Неапол. Виж статиите на Енгелс «Най-новото героичество на Бурбонската династия» (виж Съчинения, т. 5, стр. 16—18). — 174.
- 163 Вонските под командуването на Виндишгрец потушили през юни 1848 година пражкото въстание, разгромили към 1 ноември въстанието във Виена, а през декември 1848 година започнали поход против националноосвободителното движение в Унгария, като окупирали Пресбург (Братислава) и други градове. — 174.
- 164 В манифеста от 25 юли 1792 година херцог Брауншвайгски, главнокомандващ на австро-пруската армия, която действувала против революционна Франция, заплашвал френския народ, че ще заличи Париж от лицето на земята. — 175.
- 165 За развиваните в дадената статия възгледи на Енгелс за съдбата на славянските народи, влизащи в състава на Австрийската империя, виж предговора към настоящия том, стр. XI—XIII. — 176.
- 166 Имат се предвид събитията в Галиция през февруари 1846 година, когато започнало въстание в полските земи за национално освобождение на Полша. Въстаниците успели временно да победят в Краков. В същото време избухнало селско въстание в Галиция. Австрийските власти, които използвали демагогски омразата на потиснатите украински селяни срещу полската шляхта, успели в редица случаи да настроят въстаналите селяни против полските въстанически отряди. След потушаването на въстанието в Краков било жестоко потушено и движението на галицийските селяни. — 179.
- 167 *Русини* — име на украинското население в Галиция, карпатската област и Буковина, насилствено откъснато от украинския народ, което е въведено от буржоазните етнографи и изгорици и разпространено през XIX век; окончателното обединяване на украинския народ стана след победата на СССР във Великата отечествена война през 1941—1943 година. — 179.
- 168 Виж серията статии «Дебатите по полския въпрос във Франкфурт» (Съчинения, том 5, стр. 328—379). — 179.
- 169 Има се предвид победата на франките над арабите през 732 година в битката при Пуатие. — 181.
- 170 През 1241 година в Силезия станала битка при Валшат (полско име: Добро поле), в която монголите победили германците и славяните. Обаче мон-

голите не се възползували от тази победа и се изтеглили от Силезия в Унгария. — 181.

¹⁶¹ На 2 юни 1848 година в Прага се събрал Славянски събор; на събора се проявила борбата на две тенденции в националното движение на славянските народи, потиснати от Хабсбургската империя. Дясното, умерено-либерално направление, към което принадлежали ръководителите на събора (Палацки, Шафарик), се мъчило да разреши националния въпрос, като същевременно се запази и заздрави Хабсбургската монархия. Лявото, демократическо направление (Сабина, Фрич, Либел и др.) се опълчило решително против това и се стремяло към общи действия с революционнорепубликанското движение в Германия и Унгария. Част от делегатите на събора, които принадлежали към радикалното крило и взели активно участие в пражкото въстание, били подложени на жестоки репресии. Останалите в Прага представители на умерено либералното крило на 16 юни отложили заседанията на конгреса за неопределено време.

В Аграм (Загреб) през юни 1848 година се състоял Събор на южнославянските народи. — 182.

¹⁶² Из речта на Кошут на заседанието на унгарския парламент на 9 ноември 1848 година — виж вестник «Közlöny» («Бюлетин») от 11 ноември 1848 година. — 186.

¹⁶³ Черен и жълт — цветовете на австрийското държавно знаме. — 187.

¹⁶⁴ За член 370 от френския наказателен кодекс (Code pénal) — от раздела за клеветата — виж в речите на Енгелс на пропеса срещу «Neue Rheinische Zeitung» (настоящия том, стр. 248—249). — 188.

¹⁶⁵ Тук се имат предвид договорите на швейцарските кантони с европейските държави за доставяне на войници като наемници. Такива договори се сключвали от средата на XV до средата на XIX век; през време на редица буржоазни революции от XVIII—XIX векове швейцарските наемници служили като оръдие на монархическата контрареволуция. — 189.

¹⁶⁶ «Le Charivari» («Шаривари») — френски сатиричен вестник с буржоазно-республиканска насока, издаван в Париж от 1832 година. През периода на Юлската монархия злъчно нападал правителството; през 1848 година поддържал буржоазно-республиканското правителство и диктатурата на Кавеняк. — 190.

¹⁶⁷ «Die Evolution» («Еволюция») — седмичен революционнорепубликански вестник, орган на германските емигранти в Швейцария, издаван в Бил (кантон Берн) през 1848—49 година, под редакцията на И. Ф. Бекер; пробният брой на вестника от 1 декември 1848 година излязъл под заглавието «Die Revolution» («Революция»). — 192.

¹⁶⁸ Продължението на тази статия си останало ненаписано от Енгелс: в средата на януари 1849 година той се върнал в Кьолн. — 192.

¹⁶⁹ «Пруски съюз на привържениците на конституционната монархия», образуван през юни 1848 година, и неговите местни клонове — организации на буржоазията се част от пруските земевладелци, а също така на буржоазията; «Пруските съюзи» поддържали контрареволуционната политика на правителството и с дейността си заслужили името «дружества на доносниците», с което ги наричал демократическият печат. — 193.

- ¹⁷⁰ *Граждански съюзи* (Bürgervereine) — образувани след Мартенската революция в Прусия организации на умерените буржоазни елементи, които си поставяли за задача да пазят «законността» и «реда» в рамките на конституционната монархия, а също така да се борят срещу «анархията», тоест срещу революционноемкратическото движение. — 194.
- ¹⁷¹ Заклучителният член на октроираната конституция от 5 декември 1848 година и указът за свикване на камарите предвиждали преглед на текста на конституцията от камарите преди окончателното ѝ потвърждаване и преди полагане на клетва пред нея. — 194.
- ¹⁷² В оригинала игра на думите: «wühlt» и «heult» — намек за «Wühler» и «Heuler». «Wühler» («бунтари») — така през годините 1848—1849 буржоазните конституционалисти в Германия наричали демократите републиканци; последните от своя страна наричали противниците си «Heuler» («хленчещи»). — 198.
- ¹⁷³ *Code civil* — Наполеоновият граждански кодекс, приет през 1804 година, бил въведен в завладените от французите области на Западна и Югозападна Германия и продължавал да действа в рейнската провинция след нейното присъединяване към Прусия през 1815 година. — 201.
- ¹⁷⁴ В Англия в 1649 г. бил екзекутиран Карл Стюарт, а в 1688 бил изгонен от страната Яков II Стюарт.
Във Франция династията на Бурбоните била свалена за пръв път в 1792 г. и за втори път в 1830 г.
В Белгия крал Вилхелм Насауски бил свален в 1830 г. — 203.
- ¹⁷⁵ Търговският договор, сключен между Прусия (от името на Митническия съюз) и Холандия на 21 януари 1839 г. определял ниски вносни мита за холандската захар, което сериозно ощетявало пруската захарна индустрия, а също така търговията на германските градове. — 205.
- ¹⁷⁶ Намек за Кампхаузен и Ханземан. — 208.
- ¹⁷⁷ *Пустини* — унгарски степи в Крайдунавската низина между реките Дунав и Тиса. — 210.
- ¹⁷⁸ *Шилда* — име на града, чиито жители, шилдбюргерите, герон на едностранната немска народна книга от края на XVI век («Schildbürger»), станали символ на филистерска ограниченост и тъпота. — 211.
- ¹⁷⁹ «*National Zeitung*» («Национален вестник») — немски буржоазно-либерален вестник, издаван в Берлин от 1848 г. — 211.
- ¹⁸⁰ Избирателният закон от 8 април 1848 г. определял начина на провеждане на изборите за «събранието за съглашение относно пруската конституция» въз основа на общото избирателно право, ограничено обаче от система на косвени (двустепенни) избори. Законът от 6 декември 1848 г., издаден веднага след октроираната конституция, давал избирателно право само на така наречените «самостоятелни прусаци» (виж бележка 287). — 211.
- ¹⁸¹ Хайне. «Германия. Зимна приказка», глава VIII. — 212.
- ¹⁸² 24 февруари 1848 г. — деня, в който френският народ свалил монархията на Луи-Филип във Франция.

- 18 март 1848 г. — начало на революцията в Прусия, барикадни боеве в Берлин. — 215.
- ¹⁸³ Гьоте. «Години на учението на Вилхелм Майстер», кн. V, глава шестнадесета (известно също така като стихотворение «Миньон»). — 217.
- ¹⁸⁴ За хленчещите виж бележка 172. — 220.
- ¹⁸⁵ Има се предвид *Комисията на изпълнителната власт* (виж бележка 80). — 224.
- ¹⁸⁶ Гьоте. «Нощна песен на странника». — 231.
- ¹⁸⁷ Тилли, пълководец на Католическата лига през време на Тридесетгодишната война, като превзел с щурм на 20 май 1631 г. град Магдебург, предоставил го на войниците да го разграбят. Градът бил почти напълно унищожен от пожар и разграбен от войниците. Около 30,000 граждани били убити. — 233.
- ¹⁸⁸ Циркулярната нота на пруското правителство от 23 януари 1849 г., адресирана до всички пруски дипломати в германските държави, предлагала план за възстановяване на централния орган на Германския съюз — Съюзния сейм, това реакционно феодално учреждение, натрапено на германския народ по решение на Виенския конгрес от 1815 г. — 233.
- ¹⁸⁹ Съдебният процес срещу «Neue Rheinische Zeitung» се състоял на 7 февруари 1849 г. Пред съда на съдебните заседатели в Кьоли били изправени К. Маркс като главен редактор, Ф. Енгелс като съредактор, и Г. Корф като отговорен издател (Gegant) на вестника. Те били обвинени, че статията «Арестите», напечатана в «Neue Rheinische Zeitung» бр. 35 от 5 юли 1848 г. (виж настоящото издание. т. 5, стр. 168—170), съдържала оскърбление на оберпрокурора Цвайфел и клевета срещу жандармите, които арестували Готшалк и Анеке. Макар съдебното следствие да било започнато на 6 юли, съдебният процес бил насрочен за пръв път едва за 20 декември, а след това отложен. Защитник на Маркс и Енгелс в съдебния процес на 7 февруари бил адвокатът Шнайдер II, защитник на Корф — адвокатът Хагеи. Съдът на съдебните заседатели оправдал обвиняемите, което, както се отбелязва в информацията за процеса, «предизвикало шумно ликуване на присъстващата публика». — 234.
- ¹⁹⁰ Маркс и Енгелс наричат съгласатели (Vereinbarer) депутатите от пруското Национално събрание, свикано, за да изработи конституция «в съгласие с короната». — 242.
- ¹⁹¹ В брой 48 на «Neue Rheinische Zeitung» от 18 юли 1848 г. била поместена кореспонденция от Дюселдорф, в която се критикувало рязко изказването на оберпрокурора Шназе против дюселдорфския Народно клуб. — 246.
- ¹⁹² Маркс има предвид разкритията на «Neue Rheinische Zeitung» във връзка с арестуването на Ю. Вулф (бр. 40 от 10 юли 1848 г.), Фалкенхайн (бр. 43 от 13 юли 1848 г.) и Йозеф Волф (бр. 62 от 1 август 1848 г.). В отговор на последната кореспонденция прокурорът Хекер излязъл с опровержение («Neue Rheinische Zeitung», бр. 64 от 3 август 1848 г.), на което редакцията отговорила с бележката «Господин Хекер и «Neue Rheinische Zeitung» (бр. 65 от 4 август 1848 г.). — 247.

- ¹⁹⁸ Виж статията «Съдебното следствие против «Neue Rheinische Zeitung»» (Съчинения, том 5, стр. 179). — 251.
- ¹⁹⁴ Има се предвид реакционната клика (братя Герлах, Радовиц и др.), приближена на пруския крал Фридрих Вилхелм IV. — 252.
- ¹⁹⁵ Процесът против Рейнския окръжен комитет на демократите се състоял на 8 февруари 1849 г. Пред кьолнския съд на съдебните заседатели се явили К. Маркс, К. Шапер и адвокатът Шнайдер II; обвинени били в подбудителство на метеж във връзка с възванието на този комитет от 18 ноември 1848 г. да не се плащат данъците (виж настоящия том, стр. 36). Съдът оправдал обвиняемите. — 254.
- ¹⁹⁶ За «Дивата хайка» виж бележка 141. — 264
- ¹⁹⁷ За О Habeas Corpus Akte виж бележка 36.
Законът за гражданското опълчение, приет от Националното събрание на 13 октомври 1848 г., поставял гражданското опълчение в пълна зависимост от правителството. Обаче и в този си вид гражданското опълчение се сторило опасно за контрареволуцията. На 12 ноември 1848 г., след влизането на войските на Врангел в Берлин, опълчението било разоръжено. — 265.
- ¹⁹⁸ За заповедта по армията, предложена от Щайн, виж бележка 121. — 266.
- ¹⁹⁹ Unruh. «Skizzen aus Preussens neuester Geschichte». Magdeburg, 1849 (Унру. «Очерци из най-новата история на Прусия». Магдебург, 1849 г.). — 266.
- ²⁰⁰ Пенсилвански затвори — затвори с единични килии. Първият такъв затвор бил построен в 1791 г. във Филаделфия. В XIX век системата на единичното затваряне се разпространява широко в Европа; в Германия към тази система спада построеният през 1844 г. известен берлински затвор Моабит и редица други. — 276.
- ²⁰¹ На 7 и 8 февруари 1849 г. се състояли съдебни процеси против редакторите на «Neue Rheinische Zeitung» и против Рейнския окръжен комитет на демократите. — 277.
- ²⁰² Има се предвид серията «Политически беседи» на Л. Шюкинг, публикувани в «Kölnische Zeitung», броеве 29, 34 и 35 от 3, 4, 9 и 10 февруари 1849 г.. Едно от действащите лица на тези диалози, Вагнер, казва на професор Уриан: «Вие винаги сте се престрували малко на Мефистофел». — 277.
- ²⁰³ Касандра — образ на пророчица в древногръцкия епос. — 279.
- ²⁰⁴ За «Пруските съюзи» виж бележка 169. — 280.
- ²⁰⁵ На народния събор в Нойс (близо до Дюселдорф) на 22 ноември 1848 г. Ласал произнесъл реч, в която призовал в случай на нужда да се окаже въоръжена подкрепа на пруското Национално събрание. Още същия ден Ласал бил арестуван. — 286.
- ²⁰⁶ Code d'instruction criminelle — действащият в Рейнската провинция френски Наказателно-процесуален кодекс. По-нататък Маркс цитира чл. 360 от този кодекс. — 287.

- ³⁰⁷ За излагане в дадената статия възгледи на Енгелс относно съдбата на славянските народи, които влизали в състава на Австрийската империя, виж предговора на настоящия том, стр. XI—XIII. — 289.
- ³⁰⁸ «Aufruf an die Slaven. Von einem russischen Patrioten Michael Bakunin. Mitglied des Slavenkongresses in Prag» Koethen, 1848. — 290.
- ³⁰⁹ Виж статията на Енгелс «Празникът на нациите в Лондон» (настоящото издание, т. 2, стр. 575—587), речите на Маркс и Енгелс «За Полша», статиите на Енгелс «Речта на Луи Блан на банката в Дижон» «Задоволеното» мнозинство», а също така «Реч относно свободата на търговията», произнесена от Маркс в Брюксел през януари 1848 г. (Съчинения, том 4. стр. 370—372, 383—386, 390—396 и 403—417). — 293.
- ³¹⁰ Хайне. «Германия. Зимна приказка». гл. VII. — 294.
- ³¹¹ Шокци — име на сърбите, повечето католици, които населявали Славония и Южна Унгария. — 294.
- ³¹² Морлахи — група сърби в Далмация, повечето католици. — 295.
- ³¹³ Виж статиите на Енгелс «Положението в Германия» (настоящото издание, т. 2, стр. 547—567), «Немският социализъм в стихове и проза», речта «За Полша», «Три нови конституции», «Няколко думи за вестник «Riforma»» (настоящото издание, т. 4, стр. 207—248, 370—372, 481—485 и 493—495). — 300.
- ³¹⁴ Славянска липа — чешко национално дружество, основано в края на април 1848 г. В Прага ръководството на дружеството се намирало в ръцете на буржоазни либерали (Шафарик, Гауч), които след Пражкото въстание през юли 1848 г. преминали в лагера на контрареволуцията, докато в провинциалните клонове имали влияние предимно представителите на радикалната чешка буржоазия. — 303.
- ³¹⁵ Сворност — национална, предимно студентска организация, образувана в Чехия през март 1848 г.
Буршеншафти — немски студентски организации, появили се под влияние на освободителната война против Наполеон; ратували за обединение на Германия. Наред с прогресивни идеи в буршеншафтите били широко разпространени идеите на крайния национализъм. — 304.
- ³¹⁶ Вартбургското празненство било организирано от немското студентство на 18 октомври 1817 г. по повод 300-годишнината на Реформацията и 4-годишнината от Лайпцигската битка през 1813 г. Това празненство, на което се проявили националистически настроения, се превърнало след това в демонстрация на опозиционното студентство против Метерниховия режим. — 304.
- ³¹⁷ Песен на А. Бинцер, написана през 1819 г. по повод на разтурването на студентския съюз в Йена. — 304.
- ³¹⁸ Съсловните комисии били учредени в Пруссия през 1842 г. Избирали ги провинциалните ландтази из своя състав по съсловия. Съсловните комисии образували обединен орган — съединени комисии, който имал съвещателни функции. — 307.
- ³¹⁹ «Gesetz-Sammlung für die Königlich Preussischen Staaten. 1844», Berlin, S. 96 («Сборник от закони за пруското кралство. 1844 г.» Берлин, стр. 96). — 308.

- ²²⁰ Някои неточности в дадените в статията таблици и изчисления са поправени въз основа на издадената от А. Т. Вьонигер книга: «Preussens Erster Reichstag». Th. 7, Berlin, 1847 («Първият пруски райхстаг». Част 7, Берлин, 1847 г.). — 308.
- ²²¹ К. А. Кампц. «Jahrbücher für die Preußische Gesetzgebung, Rechtswissenschaft und Rechtsverwaltung». Bd 37, Berlin, 1831. S. 407. (К. А. Кампц. «Годишник на пруското законодателство, юриспруденция и съдопроизводство», т. 37, Берлин, 1831 г., стр. 407). — 310.
- ²²² «Allgemeines Landrecht für die Preußischen Staaten», zweiter Theil, zwanzigster Titel, § 333 («Общо пруско право», втора част, 20 глава, § 333). — 310.
- ²²³ За тактиката на Маркс през време на изборите за втората камара на пруския ландтаг виж настоящия том, стр. 631. — 318.
- ²²⁴ Тази мисъл се съдържа в статията на Е. Дронке «Заседанието на Националното събрание от 7 и 8 август», «Neue Rheinische Zeitung», бр. 74, от 13 август 1848 г. — 319.
- ²²⁵ «Schlesische Zeitung» («Силезийски вестник») — немски всекидневен вестник, издаван в Бреслау от 1742 г.; в навечерието и през време на революцията от 1848—49 г. — орган на конституционно-монархическите кръгове. — 319.
- ²²⁶ Гьоте. I «Кротките ксенни». I — 321.
- ²²⁷ На 16 и 17 февруари 1849 г. в Кьолн се гледало делото на Кинкел по обвинение в оскърбление на войските на пруския гарнизон в Майнц. Кинкел бил осъден на един месец затвор. — 322.
- ²²⁸ «La Réforme» («Реформа») — френски всекидневен вестник, орган на дребнобуржоазните демократи републиканци; издаван в Париж от 1843 до 1850 г. От октомври 1847 г. до януари 1848 г. Енгелс публикува в този вестник редица статии.
«La République» («Република») — френски всекидневен вестник, орган на дребнобуржоазните републиканци; издаван в Париж от 26 февруари 1848 г. до 2 декември 1851 г. под редакцията на Е. Барест.
«La Révolution démocratique et sociale» («Демократическа и социална революция») — френски всекидневен вестник, орган на дребнобуржоазните демократи републиканци; издаван в Париж от 7 ноември 1848 г. до 13 юни 1849 г. под редакцията на Ш. Делеклюз. — 323.
- ²²⁹ «The Northern Star» («Северна звезда») — английски всекидневен вестник, централен орган на чартистите, основан през 1837 г.; излизал до 1852 г. отначало в Лидс, а от ноември 1844 г. в Лондон. Основател и редактор на вестника бил Ф. О'Конор, в редакцията участвувал и Дж. Гарни. От 1843 г. до 1850 г. Енгелс печатал във вестника статии и бележки. — 323.
- ²³⁰ Става дума за италианските демократически вестници «L'Alba» («Зора»), издаван във Флоренция през 1847—1849 г., и «Contemporaneo» («Съвременник»), издаван в Рим през 1846—1849 г., а също така за буржоазно-либералния вестник «La Concordia» («Съгласие»), издаван в Торино през годините 1848—1849. — 323.
- ²³¹ В притурката към бр. 225 на «Neue Rheinische Zeitung» се дава подробен анализ и критика на тази австрийска информация. Енгелс се позовава на нея и в края на дадената статия. — 327.

- ²⁸² Въз основа на общото избирателно право, извоювано в резултат на народното въстание на 16 ноември 1848 г., и последвалото го развитие на буржоазнодемократическата революция в Рим, на 21 януари 1849 г. било избрано учредително събрание, което на 9 февруари лишило папата от светската власт и провъзгласило република. Римската република съществувала до 3 юли 1849 г., когато паднала под ударите на чуждестранната интервенция. — 330.
- ²⁸³ «*Frankfurter Oberpostamts-Zeitung*» («Франкфуртски главен пощенски вестник») — немски вестник, издаван във Франкфурт на Майн от 1619 г. до 1866 г. — принадлежал на князете Турн-унд-Таксис, притежател на пощенската привилегия. През периода на революцията от 1848—1849 г. бил орган на централната власт — имперския регент и имперското правителство. — 334.
- ²⁸⁴ «*Revue rétrospective ou Archives secrètes du dernier Gouvernement*» («Ретроспективен преглед или Секретни архиви на последното правителство») — сборник, издаван от Ж. Ташеро в Париж от 1833 г. до 1838 г. месечно, а през 1848 г. непериодично. В бр. 3 на този сборник за 1848 г. е публикувано описание на секретните фондове на министерството на външните работи на Юлската монархия за 1840, 1842, 1844—1847 г., в които е отбелязана ежегодната пенсия на тайния агент на правителството Гизо, редактора на «*Frankfurter Oberpostamts-Zeitung*» — К. П. Берли. — 334.
- ²⁸⁵ «*Rheinische Zeitung für Politik, Handel und Gewerbe*» («Рейнски вестник по въпросите на политиката, търговията и индустрията») — всекидневен вестник, излизал в Кьолн от 1 януари 1842 г. до 31 март 1843 г. Вестникът биоснован от представителите на рейнската буржоазия, опозиционно настроен към пруския абсолютизъм. Като сътрудници на вестника били привлечени а някои младохегелянци. От април 1842 г. К. Маркс станал сътрудник и «*Rheinische Zeitung*», а от октомври същата година един от неговите редактори. В «*Rheinische Zeitung*» били публикувани и редица статии на Ф. Енгелс. При редакторството на Маркс вестникът все по-определено започнал да придобива революционндемократичен характер. Правителството установило особено строга цензура за «*Rheinische Zeitung*», а след това го спряло. — 334.
- ²⁸⁶ «*Frankfurter Oberpostamts-Zeitung*» в бр. 44 от 20 февруари 1849 г. цитиранапечатаната във вестник «*Die Deutsche Reform*» кореспонденция от Париж. — 334.
- ²⁸⁷ Цитираният в статията първоначален текст на тронното слово на Фридрих Вилхелм IV при откриването на заседанията на пруския ландтаг бил публикуван в извънредна притурка на бр. 233 на «*Neue Rheinische Zeitung*» от 28 февруари 1849 г. В текста на тронното слово, напечатан в «*Neue Rheinische Zeitung*» след дадената статия, това място в поправен вид гласи: «За мое съжаление оказа се необходимо да обявя в столицата и близките ѝ околности обсадно положение за възстановяване на законния ред и на обществената сигурност. Съответните предложения, господа, ще ви бъдат представени незабавно.» — 336.
- ²⁸⁸ За септемврийските закони вж бележка 131. — 336.
- ²⁸⁹ *Бялата зала* — помещение в кралския дворец в Берлин. Тук на 26 февруари 1849 г. се състояло първото общо заседание на двете камари на свикания отново пруски ландтаг. — 338.

- ³⁴⁰ Имат се предвид издадените от пруското правителство на 9 февруари 1849 г. два указа за изменения в стария занаятчийски устав — за въвеждане на институтите на занаятчийски съвети (Gewerberäte) и занаятчийски съдилища (Gewerbegerichte). — 340.
- ³⁴¹ *Gagging laws* (закопи за запушване на устата) — така били наречени шест извънредни закона, приети в Англия през 1819 г.; те ограничавали свободата на словото, на събранията и на печата. — 340.
- ³⁴² *«Deutsche Allgemeine Zeitung»* («Немски общ вестник») — излизал под това заглавие в Лайпциг от 1843 г. до 1879 г.; до лятото на 1848 г. имал консервативно, а след това либерално направление. — 342.
- ³⁴³ В написания от Руге «Изборен манифест на радикалната партия за реформи в Германия» (април 1848 г.) като главна задача на общогерманското Национално събрание се обявявало «редактирането на разума на събитията». — 343.
- ³⁴⁴ Издаването на този вестник (*«Allgemeine demokratische Zeitung»*) не било осъществено. — 343
- ³⁴⁵ *«Die Reform. Organ der demokratischen Partei»* («Реформа. Орган на демократическата партия») — немски вестник, орган на дребнобуржоазните демократи; издаван от А. Руге и Г. Б. Опенхайм под редакцията на Е. Майен от април 1848 г. в Лайпциг и в Берлин; от лятото на 1848 г. до началото на 50-те години излизал в Берлин. — 343.
- ³⁴⁶ Така наречените *житни закони*, които имали за цел да се ограничи или спре вносът на зърнени храни от чужбина, били въведени в Англия в интерес на едрите земевладелци — лендлордовете. Борбата между индустриалната буржоазия и земевладелската аристокрация заради житните закони завършила с приемането през 1846 г. на бил за тяхното отменяване. Тази мярка и свързаното с нея намаляване на цените на хляба, което донякъде поевтинило живота, довели в края на краищата до намаляване на работническите заплати и до увеличаване на печалбите на буржоазията. — 346.
- ³⁴⁷ Борбата за завладяване на областта Орегон на тихоокеанското крайбрежие на Северна Америка завършила през 1846 г. с подялбата на тази област между САЩ и Англия. По такъв начин Съединените щати излезли на брега на Тихия океан. — 346.
- ³⁴⁸ През 1848—1849 г. Англия водела в Индия завоевателни войни против държавата на сикхите; резултат от тези войни било анексирането на целия Пенджаб от Източно-индийската компания. — 346.
- ³⁴⁹ Критиката на Маркс и Енгелс срещу това изказване на Боуринг виж в настоящото издание, том 4, стр. 257—263, 409, 411. — 346.
- ³⁵⁰ *Petty sessions* (малки сесии) — сесии на мировите съдилища в Англия; разглеждат малки дела по опростено съдопроизводство.
Quarter sessions (тримесечни сесии) — конгреси на мировите съдии, заседаващи четири пъти годишно. — 351.
- ³⁵¹ *Централният мартенски съюз* във Франкфурт и неговите клонове в различните градове на Германия били организирани в края на ноември 1848 г. от депутати от лявото крило във франкфуртското Национално събрание. От

- декември 1848 г. нататък Маркс и Енгелс бичуват в «*Neue Rheinische Zeitung*» половинчатата, нерешителна политика на ръководещите съюза лидери на дребнобуржоазната демокрация, показвайки, че тази политика помага на враговете на революцията. — 354.
- ²⁶² На 4 март 1849 г. австрийската камарила, която стояла зад гърба на младия император Франц Йосиф I, извършила държавен преврат и натрапила на страната нова, антидемократична конституция; на 7 март бил разпуснат заседаващият в Кремзир райхстаг. — 357.
- ²⁶³ Намек за изказването на Фридрих Вилхелм IV в речта му при откриването на Съединения ландтаг на 11 април 1847 г., че той е «наследник на неотслабената корона и трябва да я предаде на своите приемници неотслабена.» — 360.
- ²⁶⁴ В първата половина на XIX век под плакат разбирали всяко въззвание, обявление, съобщение, окачено на улицата за всенародно четене. Плакатите били остро оръжие в политическата борба, средство за революционно въздействие върху масите. — 360.
- ²⁶⁵ Черен, червен и златен — цветове, които станали символ на национално-обединителното движение в Германия. — 360.
- ²⁶⁶ Така наричаният закон за *crieurs publics* (уличните вестникопродавци), издаден от правителството на Луи Филип през 1834 г., имал за цел да затрудни разпространението на опозиционните печатни издания. — 361.
- ²⁶⁷ След присъединяването на Рейнската област към Прусия през 1815 г. пруското правителство се стремело да въведе в тази провинция, вместо действащите там френски буржоазни кодекси, феодалното пруско право чрез цяла редица закони, укази, предписания, насочени към възстановяване на феодалните дворянски привилегии (майоратите) в Рейнската провинция, към въвеждане на пруското главно законодателство, пруските закони за брака и т. н. Тези мероприятия, които предизвикали решителна опозиция в Рейнската провинция, били отменени след мартенската революция с укази от 15 април 1848 г. — 362.
- ²⁶⁸ През пролетта на 1849 г. в Берлин започнал да излиза основаният от Хан-Земан «*Constitutionelle Zeitung*» («Конституционен вестник») — немски либерално-буржоазен вестник. — 367.
- ²⁶⁹ Виж бележка 145. — 377.
- ²⁷⁰ Допълнителният данък от 45 сантима на всеки франк от всички преки данъци, приет от френското временно правителство на 16 март 1848 г., паднал главно върху гърба на селяните. Резултат от тази политика на държавните републиканци било това, че селяните се огдръпнали от разлюлята и в президентските избори на 10 декември 1848 г. гласували за Луи Бонапарт. — 378.
- ²⁷¹ Има се предвид първата реставрация на Бурбоните през май 1844 г. и втората реставрация през юли 1815 г., след неуспешния опит на Наполеон I да си върне императорския трон («Стоте дни»). — 378.
- ²⁷² *Journal des Débats politiques et littéraires* («Вестник за политически и литературни дебати») — френски всекидневен буржоазен вестник, основан в Париж 1789 г. В периода на Юлската монархия — правителствен вестник, орган на орлеанистката буржоазия. През време на революцията от 1848 г.

- вестникът изразявал възгледите на контрареволуционната буржоазия. — 379.
- 263 На 15 май 1848 г. парижките работници, начело с Бланки, Барбес и други, вдигнали революционно въстание против антирабочническата контрареволуционна политика на буржоазното учредително събрание, на което предявили редица искания, между които предложеното от Барбес искане да се въведе милиардно данъчно облагане на богатшите. — 379.
- 264 В Бурже на 7 март—3 април 1849 г. се гледал процесът срещу участниците в събитията от 15 май 1848 г. В резултат на този процес на 2 април 1849 г. Барбес бил осъден на доживотен затвор. Бланки бил осъден на десет години строг тъмничен затвор, Дефлот, Собрие, Разпайл, Албер и други — на различни срокове затвор и интерниране в колонията. — 379.
- 265 Става дума за статията «Един документ на мартенския съюз», напечатана в «Neue Rheinische Zeitung», бр. 181 от 29 декември 1848 г., в която се разобличава истинското лице на дребнобуржоазните водачи от франкфуртската левица, които с половинчатата си политика помагали на контрареволуцията: «Neue Rheinische Zeitung» ги нарича «жирондисти на нашата революция». — 382.
- 266 Има се предвид реакционният «Католически съюз» при франкфуртското Национално събрание, начело на който стоял Радовиц — водач на крайната десница, «душата на пруската контрареволуция», както го нарича Маркс (виж настоящия том, стр. 491). — 382.
- 267 Намек за подзаглавието на известната по онова време книга на Ротек (виж бележка 103). — 383.
- 268 Клубът на *феляните* в периода на френската буржоазна революция от края на XVIII век представлявал интересите на едрата буржоазия, тясно свързана с кралската власт, а също така на либералното дворянство, и обединявал привържениците на конституционната монархия. — 383.
- 269 Карл Фогт, един от ръководителите на «Мартенския съюз» през 1848—1849 г., отишъл още по-далеч, отколкото му предсказал «Neue Rheinische Zeitung» — той станал платен агент на Лун Бонапарт. Виж памфлета на Маркс «Господин Фогт» (1860 г.). — 383.
- 270 Из баладата на Г. А. Бюргер «Ленора». — 385.
- 271 Намек за потушаването на полското въстание ст 1830—1831 г. от царските войски. — 385.
- 272 *Имперски съд* — върховна съдебна инстанция в Германия през XV—XVIII векове — станал пословичен заради невероятното разтакане и бавност, а също така и заради продажността на членовете му. Престанал да съществува през 1806 г., с ликвидирането на така наречената свещена Римска империя на германската нация. — 386.
- 273 През време на потушаването на въстанието в Познан в края на април — началото на май 1848 година пруските войски претърпели поражение при Минослав и извършили разстрелване на полски въстаници около Врешена (Вжесни) (виж настоящия том, стр. 173—175).

«Победи» на пруската армия Енгелс иронично нарича кървавото потушаване от пруските войски на народните движения в Анхалт през март 1849 г., в Майнц през май 1848 г. и въстанието във Франкфурт на Майн през септември 1848 г. — 386.

²⁷⁴ Годишнината на въстанието на парижките работници през юни 1848 г. — 388.

²⁷⁵ Кампахузен бил един от акционерите на «Rheinische Zeitung» който се издавал в Кьолн през годините 1842—1843. — 388.

²⁷⁶ *Фридрихсхайн* — виж бележка 147. — 389.

²⁷⁷ *Съсловните събрания* на провинциите (ландтази) били учредени в Прусия през 1823 г. Състояли се от представители на четирите съсловия (князе, дворянство, градове и селски общини). Избирателният ценз и цялата техника на изборите осигурявали мнозинство на дворянството в ландтазите. Ландтазите се свиквали от краля, компетенцията им се ограничавала с въпросите на местното стопанство и на провинциалното управление. Ландтазите имали съвсем ограничени съвещателни функции — имали право да изказват миеннето си за едни или други законопроекти, представени от правителството за обсъждане от тях. През 1843 г. под предлог, че ще се въвежда единно законодателство за цяла Прусия, кралят внесъл за обсъждане в рейнския ландтаг нов проект за углавно законодателство, който трябвало да замени в Рейнската провинция по-либералния френски углавен кодекс. Седмият рейнски ландтаг (1843 г.) отхвърлил този законопроект, като заявил, че действущото в Рейнската провинция законодателство напълно отговаря на нравите, обичаите и правните отношения в Рейнската провинция. — 390.

²⁷⁸ Намек за респриптите (патентите) на Фридрих Вилхелм IV от 3 февруари 1847 г. за свикване на Обединения ландтаг. — 390.

²⁷⁹ *Укермарк* — северна част на провинцията Бранденбург (Прусия), опора на реакционното пруско юнкерство. — 391.

²⁸⁰ *Светата хермандада* — виж бележка 6. — 392.

²⁸¹ Има се предвид Виенският конгрес (1814—1815 г.), на който Австрия, Англия и Царска Русия, които възглавявали европейската реакция, прекроили картата на Европа с цел да реставрират легитимните монархии в противоречие с интересите на националното обединение и независимостта на народите. — 392.

²⁸² Така наричаните *Обединени комисии* от представители на провинциалните ландтази се събрали през януари 1848 г. за обсъждане проекта за ново углавно законодателство. Със свикването на тези комисии пруското правителство смятало да даде вид, че подготвя реформи, и да успокои с това нарастващото обществено възбуждение. Дейността на комисииите била прекъсната от революционните въстания, които избухнали в Германия в началото на март. — 393.

²⁸³ Има се предвид указът на пруския крал от 6 март 1821 г., който разширявал и върху Рейнската провинция действието на пруското углавно законодателство относно престъпленията против държавата. — 393.

²⁸⁴ На 5 декември 1848 г. контрареволуционното правителство Бранденбург-Мантойфел разпуснало пруското Национално събрание, публикувало така

наречената октроирана конституция и насрочило свикването на камарите за 26 февруари 1849 г. — 399.

³⁸⁵ *Хленчещите* — виж бележка 172. — 402.

³⁸⁶ През време на кампанията против Наполеонова Франция през януари—февруари 1814 г. пруската армия, наред с другите войски на коалицията, претърпяла редица поражения в Шампан (сраженията при Бар-сюр-Об, после Сен-Дизие, Монмирае и др.).

Разгромът на пруската армия при Йена на 14 октомври 1806 г., който довел до капитулация на Прусия пред Наполеонова Франция, показал всичката гнилост на социално-политическия строй на феодалната Хохенцолернска монархия. — 403.

³⁸⁷ Избирателният закон от 6 декември 1848 г. за избори за втората камара давал избирателно право на така наречените «самостоятелни прусаци»; тази неопределена формула давала на правителството неограничени възможности да стеснява кръга на избирателите. — 404.

³⁸⁸ *Църквата «Св. Стефан»* Лондон — част от Уестминстерския дворец, където през XVI—XIX векове ставали заседанията на английската камара на общините.

«Безподобната камара» — камарата на депутатите във Франция през 1815—1816 г., която се състояла от крайни реакционери.

Камарата на 24 февруари 1848 г. — камарата на депутатите във Франция, която се опитвала да противодействува на развитието на революцията и да запази монархията, като замени Луи Филип с неговия внук — граф Парижки, в полза на когото Луи Филип се отказал от престола на 24 февруари 1848 г. — 405.

³⁸⁹ На 12 март 1849 г. Сардинският крал скъсал сключеното на 9 август 1848 г. примирие с Австрия и на 20 март военните действия започнали отново. Обаче още на 23 март пиемонтската армия била разбита. Карл-Алберт се отрекъл от престола. Новият крал Виктор Емануил II на 26 март сключил примирие с австрийците, а на 6 август 1849 г. бил сключен мир. — 409.

³⁹⁰ Думи от полския национален химн. — 411.

³⁹¹ През лятото на 1848 г., през време на революцията в Северна Италия, Гарибалди предложил помощта си на Карл-Алберт. Обаче доброволческият отряд на Гарибалди, изоставен на произвола на съдбата от командването на пиемонтската армия, бил принуден всъщност да се сражава сам срещу австрийците; отрядът бил разбит и трябвало да отстъпи в Швейцария. — 412.

³⁹² Става дума за похода на италианските революционери емигранти, организирани от буржоазния демократ Мадзини през 1834 г. Въстаническият отряд навлязъл от Швейцария в Савоя, но бил разбит от пиемонтските войски. — 413.

³⁹³ Има се предвид приетият на първо четене от френското Национално събрание на 21 март 1849 г. закон за забрана на клубовете. Този закон лишавал работниците от свобода на събранията и на сдружаването. — 414.

³⁹⁴ *24 февруари 1848 г.* — ден на събарянето на монархията на Луи Филип във Франция. — 414.

³⁹⁵ В освободителната война на испанския народ против Наполеоновото господство решаваща роля изиграли народните партизански отряди. — 416.

- ²⁰⁶ *Верният Екарт* — герой на германски средновековни легенди, типичен образ на предан човек, на верен страж. В легендата за Танхойзер той стои на стража при Венерината планина и предупреждава всички приближаващи за опасността от Венериния чар. — 425.
- ²⁰⁷ Става дума за брошурата на Радсвиц «Deutschland und Friedrich Wilhelm IV». Namburg, 1848 («Германия и Фридрих Вилхелм IV». Хамбург, 1848 г.). — 425.
- ²⁰⁸ В основата на произведението «*Наемен труд и капитал*» са поставени лекциите, които Маркс изнесъл в Немското работническо дружество в Брюксел през втората половина на декември 1847 г. Запазил се е ръкопис, преписан от ръката на И. Вайдемайер и почти напълно отговарящ на публикувания в «*Neue Rheinische Zeitung*» текст, със заглавие «Работната заплата». В началото на 1848 г. Маркс направил опит да публикува произведението в Брюксел. Обаче издаването било спряно поради изгнването на Маркс от Белгия. Трудът бил за пръв път публикуван като уводни статии в «*Neue Rheinische Zeitung*» на 5—8 и 11 април 1849 г. под заглавие «Наемен труд и капитал». Печатаването на тези статии било прекъснато поради временното замнаване на Маркс от Кьолн, а след това поради изострянето на политическото положение в Германия и спирането на «*Neue Rheinische Zeitung*». Още тази първа публикация на «Наемен труд и капитал» допринесла за пропагандата на идеите на научния социализъм сред немските работници. Така по решение на комитета на кьолнския работнически съюз тези статии на Маркс били препоръчани за обсъждане в работническите съюзи на Кьолн и други градове. След спирането на «*Neue Rheinische Zeitung*» Маркс имал намерение да издаде «Наемен труд и капитал» в отделна брошура, но самият той не успял да изпълни това намерение. Първото отделно издание на това произведение излязло в Бреслау през 1880 г. без участието на Маркс. Второто било издадено пак там през 1881 г. С участието на Енгелс и с негови кратки уводни бележки за историята на публикацията на това произведение излязло ново издание през 1884 г. в Хотиинген—Цюрих. Първият превод на «Наемен труд и капитал» бил направен на руски език (от немското издание от 1880 г.); той излязъл в Женева през 1883 г. През 1891 г. под редакцията и с увод от Енгелс излязло ново издание на брошурата, предназначено за пропаганда сред работниците. В текста на това издание Енгелс внася някои изменения и допълнения с цел изложението да отговаря на по-нататъшното развитие на Марксовото икономическо учение. В увода Енгелс пише следното за новата редакция на текста: «Всички направени от мен изменения се отнасят до един пункт. Според оригинала работникът продава на капиталиста срещу работната заплата своя *труд*, според сегашния текст — своята *работна сила*.» И по-нататък Енгелс обосновава нуждата от това изменение. Публикуваният текст на «Наемен труд и капитал» останал незавършен. Частично го допълня написаният през декември 1847 г. Марксов ръкопис «Работната заплата» (виж настоящия том, стр. 571—602). В настоящия том трудът на Маркс се печата по текста, публикуван в «*Neue Rheinische Zeitung*». Всички съществени изменения, направени от Енгелс в отделното издание от 1891 г., са дадени под линия. Произведението е разделено на части в съответствие с разделянето му на статии в «*Neue Rheinische Zeitung*». — 427.
- ²⁰⁹ Както посочва Енгелс в своя увод към изданието от 1891 г., «произведението остана незавършено в печата; поместеното в края на статията в бр. 269

обещание «Продължението следва» остана неизпълнено поради събитията, които настъпиха тогава — влизането на руските войски в Унгария, въстанията в Дрезден, Изерлон, Елберфелд, Пфалц и Баден, — събития, които доведоха до спиране на самия вестник». — 458.

³⁰⁰ В «Neue Rheinische Zeitung», броеве 265, 266, 267, 269 и 271 от 6, 7, 8, 11 и 13 април 1849 г. са напечатани серия фейлетони на Г. Веерт, в които се осмива приетото на 28 март 1849 г. решение на франкфуртското Национално събрание да бъде избран пруският крал Фридрих Вилхелм IV за германски император. — 462.

³⁰¹ В битката при Новара (Северна Италия) на 23 март 1849 г. австрийската армия нанесла решително поражение на piemontската армия. За тази битка виж статията на Енгелс «Поражението на piemontците» (настоящия том, стр. 413—422).

В резултат на успешното настъпление на унгарската армия в началото на април 1849 г. австрийската армия била принудена да отстъпи от Пеща, като запази гарнизона си в крепостта Буда, обсадена на която продължила до 2 май, когато крепостта била превзета от унгарците.

Енгелс нарича иронично «морско сражение» при Екернфьорд обстрелването на датската ескадра от немската брегова батарея и залавянето на два кораба на 5 април 1849 г. в пристанището Екернфьорд (Шлезвиг); това събитие, което не оказало никакво особено влияние върху хода на войната с Дания, се представяло от официалния пруски печат като голяма победа на пруските войски.

На 13 април 1849 г. така наречаните войски на Германския съюз превзели с атака датските укрепления при селото Дюпел (Шлезвиг). — 462.

³⁰² *Закон за запушване на устата* — виж бележка 241. — 462.

³⁰³ Виж «Stenographische Berichte über die Verhandlungen der durch das Allerhöchste Patent vom 5 Dezember 1848 einberufenen Kammern. Zweite Kammer». Berlin, 1849, S. 462—465. («Стенограма на разискванията в камарите, свикани по височайши указ от 5 декември 1848 г. Втора камара». Берлин, 1849 г., стр. 462—465.) — 462.

³⁰⁴ В Познан след Мартенската революция от 1848 г. избухва национално-освободително въстание на поляците против игото на реакционна Прусия; в това движение наред с възглавяващите го шляхтски елементи вземали широко участие селяни и занаятчии. През март 1848 г. пруското правителство се съгласило на отстъпки, като обещало да назначи комисия за провеждане на преобразования в Познан: създаване на полска войска, назначаване на поляците на административни и други длъжности и признаване полския език за официален език в Познан. Обаче с кралски указ от 14 април 1848 г. Познанското херцогство било разделено на две части: източна — полска, и западна — «немска», която не подлежала на «реорганизация». След кървавото потушаване на въстанието в Познан (април—май 1848 г.) демаркационната линия се премествала през следващите месеци все по-далеч на изток и на края включила почти цялата територия на великото Познанско херцогство. Обещаната на поляците «реорганизация» си останала непроведена. Маркс и Енгелс заклеили рязко смяването на националноосвободителната борба на поляците от пруската реакция и буржоазната контрареволуция (виж статията «Новата подялба на Полша», «Новата политика в Познан», «Дебатите по полския въпрос във Франкфурт», Съчинения, том 5, стр. 52—53, 94—95 и 328—379). — 463.

- ³⁰⁵ *Картофена война* — иронично название на така наречената война за баварското наследство, която се водела от 1778 до 1779 г. между Прусия и Саксония, от една страна, и Австрия — от друга, и през време на която военните действия се свели главно до придвижване на войски и до кавги между войниците заради картофи. — 464.
- ³⁰⁶ *Zeitung das Osten* («Източен вестник») — всекидневен демократичен вестник, издаван през 1849 г. в Познан от дееца на полското националноосвободително движение и член на Познанския национален комитет В. Стефански. — 468.
- ³⁰⁷ Виж статията «Съглашателското заседание на 15 юни» (Съчинения, том 5, стр. 79). — 469.
- ³⁰⁸ *Съюз на Густав-Адолф* (основан през 1832 г.) — религиозна организация за подпомагане на протестантските общини в католическите области на Германия; Руп, в миналото пастор в Кьонигсберг, отстранен от длъжност заради критиката му против църковната догматика, бил изключен от този съюз през 1846 г. — 471.
- ³⁰⁹ «*Приятели на светлината*» — оформило се през 1841 г. религиозно течение, насочено против господстващата в официалната протестантска църква пиегизъм и свойствения му краен мистицизъм и набожно лицемерно. Тази религиозна опозиция била една от формите на проявление недоволството на немската буржоазия през 40-те години на XIX век от реакционния режим в Германия. През 1846 г. движението «*Приятели на светлината*» довело до образуване на така наречените «*свободни общини*», които се отделили от официалната протестантска църква. — 471.
- ³¹⁰ Стнх от пруския химн. — 473.
- ³¹¹ *Ата Трол* — мечка, главно действащо лице в едноименната поема на Хайне. На много места в поемата, особено в 7 глава, се говори за омразата на мечката мизантроп към смеха на хората. — 473.
- ³¹² Ласал бил арестуван в Дюселдорф на 22 ноември 1848 г. Той бил обвинен, че подбужда към въоръжаване против държавната власт (виж настоящия том, стр. 286—288). Процесът против него бил отлаган под всякакви предлози от съдебните власти на Рейнската провинция. В отговор на молбите на Ласал в писма до Маркс и Енгелс да излязат в негова защита в «*Neue Rheinische Zeitung*» били публикувани редица статии за злоупотребите и незаконните действия на съдебните власти спрямо Ласал. Маркс и Енгелс участвували също така на 3 март в делегацията, която отишла при генералния прокурор Николовиус, за да протестира против отлагането на съдебния процес по делото срещу Ласал (съобщение за това било публикувано в «*Neue Rheinische Zeitung*», бр. 238 от 6 март 1849 г.). Делото се гледало на 3—4 май; информация за процеса била напечатана във второто издание на «*Neue Rheinische Zeitung*», бр. 291 от 8 май 1849 г. — 481.
- ³¹³ На 27 април 1849 г. пруското правителство разпуснало втората камара. Като повод за разпускането послужило това, че камарата одобрила имперската конституция, приета на 27 март от франкфуртското Национално събрание. — 484.
- ³¹⁴ За адския камък виж бележка 151. — 486.
- ³¹⁵ Виж серията статии «*Дебатите по полския въпрос във Франкфурт*» (настоящото издание, том 5, стр. 328—379). — 486.

- ³¹⁶ *Смутителите* — виж бележка 172. — 490.
- ³¹⁷ *Конверсационсхале* — зала в Берлин, в която на 27 април 1849 г., след разпусането на втората камара на пруския ландтаг, се събрали депутатите от лявото крило. Това събрание било разгонено от констеблите. — 490.
- ³¹⁸ Ласал бил затворен за пръв път от февруари до август 1848 г. във връзка със заведеното против него дело; обвинен бил, че подбудил към кражба на сандъче с документи, за да бъдат използвани в бракоразводното дело на графиня Хацфелд, което Ласал водел като адвокат от 1846 до 1854 г. — 493.
- ³¹⁹ Из баладата на Шилер «Поръчителство». — 497.
- ³²⁰ Басерман, депутат от франкфуртското Национално събрание, отишъл на 7 ноември 1848 г. в Берлин като един от комисарите на централната власт. Като се върнал, той доклаждал на събранието на 18 ноември, че пруското правителство е взело решителни мерки не без основание, тъй като по берлинските улици в последно време се били появили лица със свиреп вид, каквито обикновено се появявали преди анархистични вълнения. Оттук произлязъл и ироничният израз «басерманови личности». — 497.
- ³²¹ На 18 септември 1848 г. във Франкфурт на Майн избухнало народно въстание като протест против ратифицирането на примирието с Дания от франкфуртското Национално събрание. Още същия ден въстанието било потушено с помощта на пруските и австрийските войски. Дребнобуржоазните лидери от лявото крило в Националното събрание със страхливото си държане допринесли за поражението на въстанието. — 498.
- ³²² На 26 септември 1848 г. властите, наплашени от надигането на революцион-нодемократическото движение в Кьолн, обявили там обсадно положение «за опазване на личността и собствеността». Със заповед на военното комендантство била забранена дейността на всички съюзи «с политически и социални цели», забранени били събиранията по улиците и плещадите, разпуснато било гражданското опълчение, на което се наредило да предаде оръжието си, въвеждали се всички съдилища, спрени били «*Neue Rheinische Zeitung*» и редица други демократически вестници. — 507.
- ³²³ В неделя на 6 май 1849 г. в Кьолн заседавали три конгреса на организациите в Рейнската провинция и Вестфалия: конгресът на работническите съюзи, конгресът на демократическите съюзи, а в предградията на Кьолн, Дьоьц — конгресът на конституционнотемонархическите «граждански съюзи». — 508.
- ³²⁴ На 25 септември 1848 г. кьолнските власти арестували редица ръководители на демократическите и работническите съюзи и с това предизвикали работниците да въстанат преждевременно и да започнат да строят барикади в града. Маркс и неговите другари положили доста усилия да възпрат кьолнските работници от преждевременно и изолирано въстание. На другия ден, под предлог за «опазване на личността и собствеността» в Кьолн, било обявено обсадно положение. — 509.
- ³²⁵ Из стихотворението на Хайне «*Der Wechselbalg*». — 519.
- ³²⁶ Съгласно Оливския мирен договор от 1660 г. Източна Прусия, която дотогава се намирала във васална зависимост от полския крал, преминала под властта на бранденбургския курфюрст. — 519.

- ³²⁷ Става дума за първата подялба на Полша между Прусия, Австрия и Русия през 1772 г. — 520.
- ³²⁸ Става дума за Базелския мир от 1795 г., който Прусия сключила сепаративно с Франция. — 520.
- ³²⁹ През 1788 г. по инициатива на Бишофсвердер, съветник на Фридрих-Вилхелм II, в Прусия били издадени кралски укази, които ограничавали свободата на печата и на вероизповеданията. — 520.
- ³³⁰ Така нареченият *германски Съюзен акт*, приет на Виенския конгрес на 8 юни и потвърден от *виенския Заключителен акт* от 9 юни 1815 г. съдържал неясни обещания за конституционни реформи, които си останали на книга. — 521.
- ³³¹ *Карлсбадски постановления* — редица реакционни постановления, изработени през август 1819 г. на конференцията на представителите на държавите от Германския съюз в Карлсбад (Карлови вари). Тези постановления предвиждали във всички германски държави да се въведе предварителна цензура, най-строг надзор върху университетите, да се забранят студентските дружества, да се назначи централна следствена комисия за преследване на лицата, заподозрени в опозиционерство (така наречените «демагози»). Въдъхновител на тези полицейски мерки бил австрийският канцлер Метерних. — 521
- ³³² *Seehandlung* — виж бележка 115. — 521.
- ³³³ «*Ограниченият разум на верноподаниците*» — израз на пруския министър на вътрешните работи фон Рохов, който станал широко известен в Германия. — 521.
- ³³⁴ Става дума за така нареченото «*Лейнинско пророчество*» («*Vaticinium Leningense*») — латинска поема, написана в края на XVII век, но приписвана на монах от Лейнинския манастир, който живял през XIII век. В това чудновато произведение се разказва за престъпленията на династията, която управлявала Бранденбург, и се предсказвала нейната гибел. — 522.
- ³³⁵ Фридрих-Вилхелм IV, който се стремял да възроди реакционната феодална романтика, издал през 1843 г. указ за възстановяване на ордена на Лебеда — сведновековен религиозно-рицарски орден, който бил основан през 1443 г. и се разпаднал през епохата на Реформацията. Обаче този замисъл на пруския крал останал неосъществен. — 522.
- ³³⁶ Виж бележка 122. — 522.
- ³³⁷ *Сан-суси* — дворец в Потсдам, една от резиденциите на пруските крале. — 522.
- ³³⁸ На 8 май 1849 г. в Дрезден било почти напълно потушено избухналото на 3 май въстание, с което започнала борбата за защита на имперската конституция. — 524.
- ³³⁹ В началото на май 1849 г. в Рейнската провинция, в баварски Пфалц и в Баден започнали въстания за защита на имперската конституция, приета от франкфуртското Национално събрание на 27 май 1849 г., но отхвърлена от редица немски държави, начело с Прусия. Народните маси виждали в имперската конституция единственото още неунищожено завоевание на революцията. Но въстанията, ръководени главно от водачи на дребнобур-

- жоазната демокрация, били разпокъсани, стихийни и били жестоко потушени към средата на юли 1849 г. За характера и развитието на тези въстания, в които Енгелс вземал лично участие, виж неговото произведение «Германската кампания за имперската конституция» (Съчинения, том 7). — 524.
- ³⁴⁰ През април 1849 г. френското буржоазно правителство изпратило в Италия експедиционен корпус за интервенция против Римската република и за реставриране на светската власт на папата. На 30 април 1849 г. френските войски били отблъснати от Рим. — 524.
- ³⁴¹ Маркс има предвид тясната връзка между тримата реакционни монарси — пруския крал, руския цар и австрийския император. — 526.
- ³⁴² Мнозинството от пруското Национално събрание, което продължавало да заседава в Берлин въпреки заповедта на краля Събранието да се премести в Бранденбург, било разгонено от войските на генерал Врангел на 15 ноември 1848 г.
Втората камера била разпусната на 27 април 1849 г. въз основа на докладната записка на правителството Бранденбург—Мантойфел, санкционирана от краля. — 526.
- ³⁴³ В крепостта Кьонигщайн се криел избягалият от Дрезден по време на въстанието през май 1849 г. саксонски крал Фридрих II Август.
«Имперският Макс в Мюнхен» — баварският крал Максимилиан II, когото някои депутати от франкфуртското Национално събрание предлагали като кандидат за германски император. — 527.
- ³⁴⁴ *Алгуасил* — полнейски офицер в Испания. Споменатият в статията епизод е взет от «Поучителните новели» на Сервантес («Новела за разговора на кучетата»). — 540.
- ³⁴⁵ «*Ca ira*» — революционна песен от периода на френската буржоазна революция в края на XVIII век. — 543.
- ³⁴⁶ Хайне. «Германия. Зимна приказка», глава VIII. — 543.
- ³⁴⁷ Има се предвид оправдателната присъда на кьолнския съд по отношение на редакторите на «*Neue Rheinische Zeitung*» и членовете на Рейнския окръжен комитет на демократите по съдебните процеси от 7 и 8 февруари 1849 г. — 547.
- ³⁴⁸ Виж статията «Хюзер» (настоящото издание, том 5, стр. 14—15). — 548.
- ³⁴⁹ Виж статията на К. Маркс «Отговорът на пруския крал на депутацията на Националното събрание» (Съчинения, том 5, стр. 453). — 548.
- ³⁵⁰ Виж статията на К. Маркс «Победа на контрареволуцията във Виена» (Съчинения, том 5, стр. 479—482). — 549.
- ³⁵¹ Виж статията на К. Маркс «Държавният прокурор Хекер» и «*Neue Rheinische Zeitung*» (Съчинения, том 5, стр. 463—467). — 549.
- ³⁵² *Секлери* — унгарци, които живеят в Трансилванските Алпи. — 555.
- ³⁵³ За сражението при Йена виж бележка 286.
Пруските крепости Магдебург и Кюстрин през ноември 1806 г. се предали без бой на Наполеоновата армия. — 561.

- ³⁵⁴ *«Neue Deutsche Zeitung. Organ der Demokratie»* («Нов немски вестник. Орган на демокрацията») — демократически вестник, излизал през 1848—1850 г., до 1 април 1849 г. в Дармщад, а от 1 април във Франкфурт на Майн. Отговорен редактор на вестника до 1 октомври 1849 г. бил О. Люнинг, а от 1 октомври — О. Люнинг, Г. Гюнтер и И. Вайдемайер. — 567.
- ³⁵⁵ *«Westdeutsche Zeitung»* («Западногермански вестник») — немски демократичен вестник, издаван от Г. Бекер в Кьолн от 25 май 1849 г. до 21 юли 1850 г. Този вестник, който започнал да излиза непосредствено след спирането на *«Neue Rheinische Zeitung»*, претендирал да е продължител на *«Neue Rheinische Zeitung»*; редакцията на вестника обявила, че абонатите занапред ще получават *«Westdeutsche Zeitung»* вместо *«Neue Rheinische Zeitung»*. — 567.
- ³⁵⁶ Статията била написана от Енгелс, когато се намирал в Югозападна Германия, където отишъл след спирането на *«Neue Rheinische Zeitung»*. Тя била напечатана във вестника на пфалцкото временно правителство — *«Vote für Stadt und Land»* («Вестител за града и селото»). Втората статия, написана от Енгелс, не била публикувана, тъй като тя «срещнала възражение като много «подстрекаваща». (Виж произведението на Енгелс «Германската кампания за имперската конституция», Съчинения, том 7.) — 568.
- ³⁵⁷ Във връзка с очакването на важни революционни събития във Франция Маркс заминал на 2 юни 1849 г. за Париж с мандат от Централния комитет на демократите да представлява Германската революционна партия пред френските социални демократи. — 568.
- ³⁵⁸ Става дума за пруския генерал Пьойкер, който заемал до 10 май 1849 г. длъжността военен министър в така нареченото имперско правителство, а след това командувал корпуса на имперските войски, който потушил въстанието в Пфалц и Баден. — 569.
- ³⁵⁹ Виж бележка 145. — 571.
- ³⁶⁰ Има се предвид революционната група в Комисията на двадесет и петте — орган на парижкия Демократическо-социалистически изборен комитет, — която се състояла от дейци на работническите клубове и тайни дружества. Демократическо-социалистическият комитет възглавявал в Париж изборната кампания на Планната в изборите за френското законодателно събрание на 13 май 1849 г. — 571.
- ³⁶¹ *Консерватория на изкуствата и занаятите* — учебно заведение в Париж. — 572.
- ³⁶² Има се предвид *«Демократическата асоциация на приятелите на конституцията»* — организация на умерените, буржоазни републиканци, създадена от членове на партията *«National»* през време на кампанията за изборите за френско законодателно събрание, които се състояли на 13 май 1849 г. — 572.
- ³⁶³ В реч в законодателното събрание на 11 юни 1849 г. Ледрю-Ролен заявил, че ако се наложи, Планната смята да брани конституцията с оръжие. — 572.
- ³⁶⁴ Става дума за кървавото потушаване на работническото въстание в Лион, избухнало на 15 юни 1849 г. под влияние на събитията в Париж на 13 юни 1849 г. — 573.

³⁶⁵ Във връзка с големите финансови и организационни трудности, които се създали, след като Кьолн бил обявен в обсадно положение на 26 септември 1848 г., и след временното спиране на «*Neue Rheinische Zeitung*» Маркс бил принуден да поеме материалната отговорност за издаването на вестника; той вложил в него всичките си налични средства и по този начин станал негов фактически собственик. — 574.

³⁶⁶ След събитията от 13 юни Париж бил обявен в обсадно положение и започнали репресии против демократите и социалистите. Във връзка с това на 19 юли 1849 г. френските власти съобщили на Маркс, че е издадена заповед за интернирането му от Париж в Морбиан — блатиста, нездравословна местност на Бретан. В резултат на протеста на Маркс интернирането било спряно. — 574.

³⁶⁷ «*Работната заплата*» — ръкопис на К. Маркс, пряко свързан с незавършеното му произведение «*Наемен труд и капитал*» (виж настоящия том, стр. 427—458) и допълнящ го.

Ръкописът под заглавие «*Работната заплата*», пазен в архивата на германската социалдемократия, е публикуван за пръв път едва през 1924 г. на руски език в списанието «*Социалистическое хозяйство*», а през 1925 г. в оригинал в списанието «*Unter dem Banner des Marxismus*». Надписът върху корицата на намерения ръкопис («*Брюксел, декември 1847 г.*»), краткото резюме на «*вече изложеното*», формата на изложението и самото съдържание на ръкописа дават основание да се предполага, че «*Работната заплата*» представлява подготовителна чернова на Маркс за последната или за редица последни лекции, които той чел през втората половина на декември 1847 г. на събранията на Немското работническо дружество в Брюксел. Това се потвърждава и от факта, че по време на нейното написване Маркс, както свидетелствува неговата бележка в текста на ръкописа, вече се готвел за известиата си «*Реч за свободата на търговията*», произнесена на 9 януари 1848 г. на публично събрание на брюкселската Демократическа асоциация.

В ръкописа «*Работната заплата*», както и в статиите, публикувани в «*Neue Rheinische Zeitung*», се казва, че работникът продава на капиталиста своя труд, а не работната си сила, както е в по-късните икономически произведения на Маркс. — 579.

³⁶⁸ Данните за дължината на работния ден и за броя на тъкачите Маркс взема от книгата на Карлейл «*Чартизмът*», в която се казва следното: «*Половин милион тъкачи, които работят на ръчни станове по 15 часа дневно, все пак никога не успяват да си осигурят достатъчно количество най-проста храна.*» (Th. Carlyle «*Chartism*». London, 1840, P. 31). — 580.

³⁶⁹ Речта на Боуринг се цитира в книгата: W. Atkinson. «*Principles of Political Economy*». London, 1840, pp. 36—38 (У. Аткинсън. «*Основи на политическата икономия*». Лондон, 1840 г., стр. 36—38). — 580.

³⁷⁰ Извадка от речта на Боуринг в камарата на общините Маркс използва в речта си за свободата на търговията, произнесена на 9 януари 1848 г. на публично събрание на брюкселската Демократическа асоциация (виж Съчинения, том 4, стр. 411—413). — 580.

³⁷¹ Маркс има предвид следното изказване на Карлейл по повод на английските закони за бедните: «*Ако направих бедняците нещастници, те неизбежно ще загиват масово. Ето секретът, известен на всички изстребителни плъхове: запушете дупките в хамбарите, създайте непрекъснато мяу-*

кане, тревога, поставете в действие мишеловките — и вашите «chargeable labourers» [обременяващи обществото бедняци] ще изчезнат, ще бъдат изкоренени. Мишморката е по-бърз начин и може би по-хуманен. . . » Th. Carlyle. «Chartism». London, 1840, p. 17 (Т. Карлейл. «Чартизмът», Лондон, 1840, стр. 17). — 580.

- 372 J. R. M'Culloch. «The Principles of Political Economy». Edinburgh, 1825, p. 319 (Дж. Р. Мак-Кулох. «Основни на политическата икономия». Единбург, 1825 г., стр. 319). — 581.
- 373 J. Wade. «History of the Middle and Working Classes». 3 rd. ed., London, 1835, p. 125 (Дж. Уейд. «История на средната и на работническата класи», трето издание, Лондон, 1835 г., стр. 125). — 581.
- 374 Маркс има предвид следното място от книгата на Дж. Уейд: «Количеството на вложения труд [the quantity of employment] във всеки клон на индустрията не е постоянно. То може да се изменя под влиянието на годишните времена, на промените в модата или на случайностите в търговията» (виж Дж. Уейд. Цитираното съчинение, стр. 252.) — 582.
- 375 Има се предвид работното възнаграждение, плащано на парче (виж Дж. Уейд. Цитираното съчинение, стр. 267). — 582.
- 376 *Tricksystem* — система на заплащане със стоки. Бабедж пише по този повод: «Там, където работниците получават възнаграждението си в продукти или са принудени да купуват от магазина на работодателя, спрямо тях се извършват много несправедливости и резултатът от това е голяма бедност.» «За работодателя през време на депресия е голяма съблазън да намали действително заплащаното възнаграждение (чрез покачване на цените на стоките в своя магазин), без да намалява нормалния му размер — за да може да й устои.» Ch. Babbage. «On the Economy of Machinery and Manufactures». 2 nd. ed., London, 1832, p. 304 (Ч. Бабедж. «За икономическата природа на машините и на фабриките», второ издание, Лондон, 1832, стр. 304). — 583.
- 377 A. Ure. «Philosophie des manufactures, ou Economie industrielle». T. 1, Bruxelles 1836, pp. 34, 35 (Е. Юр. «Философия на фабриката, или индустриална икономия», т. 1, Брюксел, 1836 г., стр. 34, 35). — 583.
- 378 P. Rossi. «Cours d'économie politique». Bruxelles, 1843, pp. 369, 370 (П. Роси. «Курс по политическа икономия», Брюксел, 1843 г., стр. 369, 370). — 583.
- 379 A. Cherbuliez. «Riche ou Pauvre». Paris—Genève, 1840, pp. 103, 104, 105, 109 (А. Шербюлие. «Богатият или бедният», Париж—Женева, 1840 г., стр. 103, 104, 105, 109). — 584.
- 380 T. F. Bray. «Labour's Wrongs and Labour's Remedy». Leeds, 1839, pp. 152, 153 (Дж. Ф. Брей. «Несправедливостите в трудовите отношения и средствата за тяхното отстраняване», Лидс, 1839 г., стр. 152, 153). — 584.
- 381 Виж бележка 375. — 588.
- 382 В своите цитати от книгата на Карлейл «Чартизмът» Маркс привежда следното място: «В Ирландия има около 7 милиона работническо население, една трета от което според статистиката тридесет седмични от годината няма в достатъчно количество дори третокачествени картофи.» (Th., Carlyle. «Chartism». London, 1840, p. 25). — 588.

- ³⁶³ Има се предвид войната на немския народ против Наполеоновото господство през 1813—1815 г. — 589.
- ³⁶⁴ Статните «Френската работническа класа и президентските избори» и «Прудон», предназначени от Енгелс за «Neue Rheinische Zeitung», са написани в началото на декември 1848 г., през времето, когато той е бил в Швейцария; статните са се запазили в ръкопис. — 603.
- ³⁶⁵ Става дума за борбата сред революционната демокрация на Франция във връзка с президентските избори, насрочени за 10 декември 1848 г. За монетарите виж бележка 145. — 603.
- ³⁶⁶ «Le Peuple» («Народ») — френски вестник, орган на прудонистите, издаван в Париж през 1848—1850 г.; в началото излизал под заглавието «Le Représentant du Peuple» («Представител на народа»), а от септември 1848 г. до 13 юни 1849 г. — под заглавието «Le Peuple»; редактор на вестника бил П. Ж. Прудон. — 603.
- ³⁶⁷ Така наричаните «чисти» (или трицветни) републиканци — френска буржоазна партия. Нейн орган бил вестник «Le National». През време на революцията от 1848 г. ръководителите на тази партия влезли в състава на временното правителство, а след това с помощта на Кавеняк организирали юнската каспинца срещу революционния парижки пролетариат. — 604.
- ³⁶⁸ Има се предвид *Комисията на изпълнителната власт* — виж бележка 80. — 604.
- ³⁶⁹ «La vraie République» («Истинската република») — всекидневен френски политически и литературен вестник, орган на дребнобуржоазните републиканци; под това заглавие издаван в Париж от 26 март до 21 август 1848 г., когато бил забранен; от 29 март до 13 юни 1849 г. издаван под заглавието «Journal de la vraie République»; в редакцията влизали Барбес, Торе, Пиер Леру, Жорж Санд. — 605.
- ³⁷⁰ «L'Ami du Peuple en 1848» («Приятел на народа през 1848 година») — френски революционндемократически вестник, издаван в Париж от 27 февруари до 14 май 1848 г. под редакцията на Ф. Распайл. — 607.
- ³⁷¹ P. J. Proudhon. «Qu' est-ce que la propriété? ou Recherches sur le principe du droit et du gouvernement». Paris, 1840 (П. Ж. Прудон. «Какво е собствеността? или Изследване на принципа на правото и на властта». Париж, 1840 г.) — 609.
- ³⁷² P. J. Proudhon. «Système des contradictions économiques, ou Philosophie de la misère». Т. I—II, Paris, 1846 (П. Ж. Прудон. «Система на икономическите противоречия, или Философия на нищетата». Том I—II, Париж, 1846 г.) — 610.
- ³⁷³ *Equitable Labour Exchange Bazaars or Offices* (Пазари или места за справедлива размяна на продуктите на труда) били открити от кооперативните работнически сдружения в различни градове на Англия; през 1832 г. начело на това движение застанал Р. Оуен, който основал такъв пазар в Лондон; на тези пазари продуктите на труда се разменяли с помощта на трудови книжки пари, за единица на които служил един час работно време. Тези предприятия, които представлявали утопичен опит да се организира в условията на стоково-капиталистическото стопанство размяна без помощта на парите, скоро фалирали. — 610.

- ³⁹⁴ Този израз е взет от поемата на Хайне «Германия. Зимна приказка», глава ХХІІІ. — 610.
- ³⁹⁸ К. Marx. «Misère de la philosophie. Réponse à la Philosophie de la misère de M. Proudhon». Paris et Bruxelles, 1847 (виж Съчинения, т. 4, стр. 67—184). — 610.
- ³⁹⁶ За тази реч на Прудон виж статията «Речта на Прудон против Тиер» (Съчинения, том 5, стр. 314—317). — 612.
- ³⁹⁷ Писмото на Маркс и Енгелс до Етиен Кабе и декларацията против Германското демократическо дружество се публикуват по фотокопие на ръкописа, представен на разположение на Института по марксизъм-ленинизъм от Историческия музей в Монтьо (Франция, департамента Сена). Тъй като тези документи бяха получени след излизането на том 5, към който спадат хронологично, публикуваме ги в настоящия том като допълнения.
- Като се има предвид това, че декларацията и писмото са написани от ръката на Енгелс, и двата документа са написани в края на март 1848 г., след пристигането на Енгелс в Париж. По това време Маркс, Енгелс и другите членове на Централния комитет на Съюза на комунистите водели борба против Германското демократическо дружество, ръководителите на което, Хервег и Борнщед, смятали с помощта на организиран във Франция легион да внесат републиката в Германия. Във връзка с този замисъл бившият редактор на «Deutsche-Brüsseler-Zeitung» Борнщед на 16 март бил изключен от Съюза на комунистите.
- По инициатива на ръководителите на Съюза на комунистите в началото на март 1848 г. в Париж бил основан Клуб на германските работници, уставът на който бил написан от Маркс. С помощта на клуба Маркс и Енгелс се стремели да сплотят германските работници емигранти в Париж, да им разяснят тактиката на пролетариата в буржоазнодемократическата революция и в противовес на авантюристичното намерение на Хервег и Борнщед да организират връщането на германските работници в родината поединчно, за да участвуват там в революционната борба. — 613.
- ³⁹⁸ Виж бележка 72. — 617.
- ³⁹⁹ В отговор на тази молба на Енгелс кантоналният съвет на Берн на 9 декември 1848 г. му дал право на убежище. — 618.
- ⁴⁰⁰ По искане на имперския министър на правосъдието кьолнската прокуратура завела съдебно дело против Енгелс заради неговите речи на публични събрания в Кьолн през септември 1848 г. Заповедта за арестуването на Енгелс виж в Съчинения, том 5, стр. 535—536. — 618.
- ⁴⁰¹ Народният комитет бил избран на 13 ноември 1848 г. от събрание на иарода в Кьолн, свикано като протест против преместването на заседанията на пруското Национално събрание от Берлин в Брайденбург. В комитета влезли Маркс, както и Бьойст, Нотъюнг, Вайл, Шнайдер II и др. Комитетът имал за задача да осигури подкрепата на Националното събрание от страна на кьолнския общински съвет, а също така връщането на оръжието на кьолнското гражданско опълчение, което му било отнето през септември. В случай на отказ от страна на общинския съвет да задоволи тези искания градските власти трябвало да бъдат сменени. Народният комитет пристъпил към реорганизация на ландвера, който трябвало да стане независим от правителството и от военните власти, направен бил също така опит да се формира доброволчески отряд от работници. Тези мерки се провеждали от специална

- комисия, свързана с новосъздадения комитет на ландвера. Народният комитет развивал също така голяма дейност в близките села, като призовавал към организиран отказ да се плащат данъците. — 620.
- 403 Имат се предвид членовете на действащия в Рейнската провинция френски наказателен кодекс (Code pénal): чл. 209 — за съпротива срещу представителите на държавната власт, и 217 — за подбуждане към бунт. — 620.
- 403 Като повод за обвинението, което било предявено от имперското правителство срещу Маркс, Корф и други, в клевета по отношение на депутатите на франкфуртското Национално събрание послужили: 1. Серията фейлетони на Г. Веерт «Животът и подвизите на знаменития рицар Шнапгански», които се печатали без подпис в «Neue Rheinische Zeitung» през август—септември, декември 1848 г. и през януари 1849 г.; 2. Кореспонденцията от Бреслау в бр. 95 на «Neue Rheinische Zeitung» от 6 септември 1848 г. за предизборните машиниции на княз Лихновски; 3. Кореспонденцията от Франкфурт в бр. 102 на «Neue Rheinische Zeitung» от 14 септември 1848 г., която разкривала фалшификациите в отчета на депутата във франкфуртското Национално събрание Щедман относно гласуването по повод примирието с Дания; 4. публикуваното в бр. 110 на «Neue Rheinische Zeitung» от 23 септември 1848 г. решение на събрание на народа в Кьоли, където депутатите на франкфуртското Национално събрание, които гласували за примирието с Дания, били обвинени в измяна на народа (виж Съчинения, том 5, стр. 531—532). — 622.
- 404 Насроченият за 20 декември 1848 г. процес срещу «Neue Rheinische Zeitung» бил отложен (виж настоящия том, стр. 627) и делото се гледало на 7 февруари 1849 г. (виж настоящия том, стр. 234—253 и бележка 189). — 622.
- 405 Първият конгрес на работническите съюзи и секции на демократическия Германски национален съюз в Швейцария се състоял в Берн на 9—11 декември 1848 г. — 623.
- 406 Става дума за Централния комитет на германските работници, който бил избран на работническия конгрес, състоял се в Берлин на 23 август—3 септември 1848 г. Този конгрес бил свикан по инициатива на редица работнически организации. Съставената под влияние на Стефан Борн програма на конгреса поставяла пред работниците задачата да се борят за тясно професионални искания, като с това ги отвлечала от революционната борба. Централният комитет на германските работници се намирал в Лайпциг. Освен Борн в него влизали Швенигер и Кик. — 623.
- 407 «Die Verbrüderung. Correspondenzblatt aller deutschen Arbeiter» («Братство. Кореспондентски лист на всички немски работници») — орган на Централния комитет на германските работници, издаван в Лайпциг от октомври 1848 г. до юни 1850 г. два пъти седмично; до май 1849 г. списанието било редактирано от С. Борн. — 623.
- 408 Защитникът на Маркс и Енгелс — адвокатът Шнайдер II — поискал да бъде отложено съдебното следствие поради това, че призовката за процеса не била връчена своевременно (десет дни предварително) на обвиняемите. — 627.
- 409 След спирането на «Zeitung des Arbeiter-Vereines zu Köln» (виж бележка 130), орган на кьолнския Работнически съюз бил вестникът. «Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit» («Свобода, братство, труд»). Той се издавал в Кьолн от 26 октомври 1848 г. два пъти седмично. Издател на вестника бил замест-

- ник-председателят на кьолнския Работнически съюз П. Г. Рьозер, а отговорен редактор В. Принц. В края на декември 1848 г., в резултат на намесата на Готшалк в работите на вестника, издаването му било спряно. От 14 януари 1849 г. започнал да излиза вестник *«Freiheit, Arbeit»* («Свобода, труд»), издател на който станал печатарят Брокер-Еверертс. Отговорният редактор на този вестник Принц, който бил привърженик на Готшалк, поддържал линия на разцепление на кьолнския Работнически съюз. Принц не се подчинил на назначената в заседанието на комитета на кьолнския Работнически съюз на 15 януари редакционна комисия в състав Шапер, Рьозер и Райф; ето защо в заседанието на комитета на 29 януари било взето решение вестник *«Freiheit, Arbeit»* да не се смята за орган на съюза и да се възобнови издаването на вестник *«Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit»*, като се назначи за негов редактор Х. Й. Есер. Издаването на вестник *«Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit»* се възобновило на 8 февруари и продължило до средата на 1849 г. Вестник *«Freiheit, Arbeit»* продължил да излиза до 17 юни 1849 г.; той рязко нападал и правел злобни инсинуации против Маркс и редакцията на *«Neue Rheinische Zeitung»*. — 629.
- ⁴¹⁰ В декларацията на Готшалк, написана в Брюксел на 9 януари 1849 г. и публикувана на 18 март във вестник *«Freiheit, Arbeit»*, той оправдавал своето «доброволно изгнание» с това, че въпреки оправдателната присъда (виж бележка 423) мнозина негови съграждани остават убедени във виновността му. Той заявявал, че ще се върне само по поканата на «върховния съдия в страната в даденото време» или по зова на своите съграждани. Преценката на тази декларация виж в решението на първия клон на кьолнския Работнически съюз (настоящия том, стр. 643—644). — 629.
- ⁴¹¹ Съгласно указа от 5 декември 1848 г. за 22 януари били насрочени избори за гласни, а за 5 февруари 1849 г. — избори за депутати във втората камара на пруския ландтаг. — 630.
- ⁴¹² Има се предвид статията *«Арести»* (виж Съчинения, том 5, стр. 168—170). — 631.
- ⁴¹³ Кратка информация за съдебните заседания е публикувана в *«Neue Rheinische Zeitung»*, бр. 221, 14 февруари 1849 г. Дадените в тази информация речи на Маркс и Енгелс виж в настоящия том, стр. 234—253. — 631.
- ⁴¹⁴ Става дума за лейтенантите Адамски и Нитхаке, които взели участие в септемврийските събития в Кьоли и през ноември 1848 г. били избрани за членове на Народния комитет. (Виж бележка 401.) Във връзка с опасността да бъдат арестувани те избягали в Белгия, но там били арестувани и по етапен ред препратени във Франция. След доброволното им връщане в Германия те били предадени на 14 декември на военния съд. За Адамски е известно, че на 29 май 1849 г. съдът го лишил от офицерско звание и го осъдил на деветмесечен крепостен затвор. — 633.
- ⁴¹⁵ В заседанието на комитета на кьолнския Работнически съюз на 15 февруари 1849 г. по предложение на Енгелс било взето решение да се назначи комисия в състав Шапер, Рьозер и Райф, която да установи връзка с едно от демократическите дружества, за да се организира банкет по случай годишнината от Февруарската революция във Франция. — 636.
- ⁴¹⁶ В *«Kölnische Zeitung»* от 27 февруари 1849 г. била напечатана кореспонденция за банкета на 24 февруари. В бележката между другото се казва: «Между ораторите особено се отличи депутатът Гладбах със своите гневни речи против Хохенцолерновия двор, граф Бранденбург и други. — 636.

- ⁴¹⁷ Има се предвид група участници във въстанието в Баден през април 1848 г., емигрирали в Безансон (Франция); по-късно тази група, така наричаната безансонска рота, начело с Вилих, взела участие в баденско-пфалцското въстание. — 637.
- ⁴¹⁸ Виж бележка 128. — 637.
- ⁴¹⁹ Става дума за патриотичната френска песен «Les Girondins» («Жирондисти»), популярна по време на февруарската революция от 1848 г.; тази песен е известна и по рефрена «Mourir pour la patrie» («Да умрем за отечеството»). — 637.
- ⁴²⁰ Виж бележка 264. — 638.
- ⁴²¹ Има се предвид вестник «*Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit*» (виж бележка 409). — 639.
- ⁴²² Виж бележка 406. — 640.
- ⁴²³ В това решение се критикува позицията на Готшалк през време на революцията от 1848—1849 г. Още от самото начало станали ясни разногласията на Готшалк с тактическата линия на Маркс и Енгелс. През юли 1848 г. Готшалк заедно с Анеке и Х. Й. Есер бил арестуван и след това даден под съд по обвинение в «подбуждане към въоръжено въстание против кралската власт». На 21—23 декември се гледало делото. Под натиска на общественото мнение съдебните заседатели били принудени да оправдаят обвиняемите. След освобождаването му от затвора Готшалк водел активна политика, насочена към разцепление на кьолнския Работнически съюз. Настоящото решение било одобрено от комитета на кьолнския Работнически съюз на 24 април 1849 г. — 642.
- ⁴²⁴ За намесата на Готшалк в работите на органа на кьолнския Работнически съюз, вестник «*Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit*» виж бележка 409. — 643.
- ⁴²⁵ Според съобщенията на вестниците («*Deutsche Allgemeine Zeitung*» от 10 май 1849 г., «*Trier'sche Zeitung*» от 12 май 1849 г.) конгресът на работническите съюзи на Рейнската провинция и на Вестфалия наистина се състоял в определен ден, в неделя на 6 май 1849 г. — 646.
- ⁴²⁶ Виж бележка 403. — 650.

ДАТИ ИЗ ЖИВОТА И ДЕЙНОСТТА НА К. МАРКС И Ф. ЕНГЕЛС

(ноември 1848—август 1849 г.)

1848

- Ноември* Поради отсъствието на Енгелс и на редица други редактори на вестника, напуснали Кьолн във връзка с опасността от арестуване, почти цялата работа по редактирането на «Neue Rheinische Zeitung» пада върху Маркс. В същото време той взема активно участие в дейността на кьолнския Работнически съюз като негов председател, а също така в работата на Демократическото дружество и на Рейнския окръжен комитет на демократите, мобилизирайки народните маси за активна съпротива срещу нестъпващата контрареволуция.
- Около
7 ноември* Енгелс, който се намирал в Швейцария, се премества от Лозана в Невшател.
- 7 ноември* Енгелс изпраща на Маркс статията за Невшателската република под заглавие «Бившето княжество». Статията била публикувана в «Neue Rheinische Zeitung» на 11 ноември.
- 8 ноември* Във връзка с подготвяния контрареволуционен преврат в Прусия Маркс пише статията «Берлинската криза», която се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 9 ноември.
- Около
9 ноември* Енгелс се премества от Невшател в Берн.
- 9 ноември* Енгелс пише статията «Новите представителни учреждения. — Успехите на движението в Швейцария». Статията се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 15 ноември.
- 11—13 ноември* Маркс пише серия статии «Контрареволуцията в Берлин», които се публикуват в «Neue Rheinische Zeitung» от 12 (в двете издания) и 14 ноември. Маркс зове народните маси да отговорят на действията на контрареволуцията с неплащане на данъците, като вижда в това средство за организиран революционен натиск на народа върху правителството.

13 ноември

На народно събрание в Кьолн се избира Народен комитет, член на който става и Маркс. Задачата на комитета е да организира и въоръжи масите за борба против събирането на данъците и против подготовения в Пруссия държавен преврат.

Маркс участва в събирането на кьолнското Демократическо дружество; той прочита току-що получената телеграма от Виена за екзекутирането на Роберт Блум; това съобщение предизвиква взрив от възмущение в залата.

14 ноември

Разпит на Маркс от съдебния следовател по делото за «оскъбление» на прокурора Хекер. Пред зданието на съда се събира народна маса, за да изрази съчувствието си към Маркс. След свършването на разпита народът придружава Маркс до залата Айзер, където той благодари на събралите се за тяхното съчувствие и поддръжка.

От името на Рейнския окръжен комитет на демократите Маркс и Шнайдер II отправят възвание към всички демократически съюзи на Рейнската провинция, в което предлагат да се свикат народни събрания и да се прикани населението да откаже да плаща данъците. За обсъждане на по-нататъшните мерки окръжният комитет насрочва за 23 ноември конгрес на рейнските демократи. Възванието се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 15 ноември.

15 ноември

Маркс пише статията «Правителството — на скамейката на подсъдимите», която се публикува същия ден в извънредна притурка на «Neue Rheinische Zeitung».

Енгелс се обръща към съдебно-полицейското управление на кантона Берн с молба да му се разреши да живее в Берн.

17 ноември

В «Neue Rheinische Zeitung» е публикувана статията на Маркс «Изповед на една благородна душа».

Маркс пуща извънредна притурка на «Neue Rheinische Zeitung», в която апелира към населението да не плаща никакви данъци на правителството. От 19 ноември до 17 декември всички броеве на вестника излизат с призива «Долу данъците!!!»

18 ноември

Маркс пише статията «Заповедта на Айхман», която се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 19 ноември.

От името на Рейнския окръжен комитет на демократите Маркс, Шапер и Шнайдер II издават второ възвание, в което приканват населението навсякъде да се съпротивява с всички средства срещу насилственото събиране на данъците, да организира въоръжен отряди, да създава народна власт във вид на комитети за сигурност. Възванието се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 19 ноември.

20 ноември

Маркс и двама други членове на Рейнския окръжен комитет на демократите — Шапер и Шнайдер II — получават заповед да се явят на 21 ноември пред съдебния следовател за разпит. Те са обвинени в «открит призив към метеж» във връзка с възванието да не се плащат данъците.

Маркс, Шапер и Шнайдер II излизат с ново възвание, в което, като съобщават, че са призовани на съд, предупреждават рейнските демократи да не започват преждевременни действия. Възванието е публикувано в «Neue Rheinische Zeitung» на 21 ноември.

21 ноември

Разпит на Маркс от съдебния следовател във връзка с призива на Рейнския окръжен комитет на демократите да не се плащат данъците.

Кьолнският окръжен съд решава да се отложи делото срещу Енгелс и другите участници в септемврийските събития в Кьоли (Вахтер, Бюргерс и др.) до тяхното явяване пред съда.

22 ноември

Маркс пише статията «Франкфуртското събрание», която се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 23 ноември.

23 ноември

Маркс взема участие в работата на втория рейнски конгрес на демократите, на който се обсъждат въпроси, свързани с кампанията за неплащане на данъците. Конгресът отделя особено внимание на работата на демократите в село, като смята за необходимо да привлече селските маси в борбата против контрареволуцията. Конгресът утвърждава решенията на Окръжния комитет на демократите и дава на делегатите съответни инструкции.

В «Neue Rheinische Zeitung» се публикува статията на Енгелс «Изборите за федерален съд».

24 ноември

Маркс пише статиите «Законодателят, гражданинът и комунистът Дригалски» и «Три съдебни процеса против «Neue Rheinische Zeitung»», които се публикуват в «Neue Rheinische Zeitung» на 26 ноември.

Енгелс изпраща в Кьолн статиите «Германската централна власт и Швейцария» и «Портрети на членовете на федералния съвет». Статиите се публикуват в «Neue Rheinische Zeitung» на 26 и 29 ноември.

29 ноември

Маркс пише статията «Револуционното движение в Италия», която се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 30 ноември.

В писмо до Енгелс Маркс го моли да напише за «Neue Rheinische Zeitung» статии за Прудон, за събитията в Унгария и за федеративната република въз основа на швейцарския пример.

Началото на декември

Енгелс пише статиите «Работническата класа във Франция и президентските избори» и «Прудон», които остават непубликувани.

Около 2 декември

Маркс отново е призован от съдебния следовател на разпит по повод на редица статии в «Neue Rheinische Zeitung»: серията фейлетони «Животът и подвизите на знаменития рицар Шнапгански», написани от Г. Веерт и печатани без подпис, кореспонденцията от Бреслау за предизборните машиници на Лихновски, кореспонденцията от

- Франкфурт, които разкриват фалшификациите в отчетта на депутата във франкфуртското Национално събрание Щедман, а също така публикуваното в «Neue Rheinische Zeitung» решение на народното събрание в Кьолн на 20 септември 1848 г.
- 6 декември** Във връзка с разпускането на пруското Национално събрание Маркс пише статията «Вторият стадий на контрареволуцията». Статията е публикувана на 7 декември в извънредна притурка на «Neue Rheinische Zeitung». Енгелс пише статията «Националният съвет», която се публикува във вестника на 10 декември.
- 8 декември** Лозанският работнически съюз възлага на Енгелс, «като стар борец за интересите на пролетариата», да бъде негов представител на първия конгрес на германските работнически съюзи в Швейцария, който щял да се открие в Берн на 9 декември.
- 9 декември** Енгелс получава разрешение да живее в Берн.
- 9—29 декември** Маркс пише серията статии «Буржоазията и контрареволуцията», в които обобщава резултатите от мартенската революция, характеризира съотношението на класовите сили в Германия в края на 1848 г. и изтъква предателската роля на пруската буржоазия. Статии се публикуват в «Neue Rheinische Zeitung» на 10, 15, 16 и 31 декември.
- 19 декември** В «Neue Rheinische Zeitung» се публикува съобщението за откриване подписката за вестника за първото тримесечие на 1849 г., където се подчертава, че «Neue Rheinische Zeitung» е орган не само на германската, но и на европейската демокрация.
- 20 декември** Намеченото за 20 декември разглеждане на делото срещу Маркс — главния редактор на «Neue Rheinische Zeitung», Корф — отговорния издател, и Енгелс — редактор на вестника, обвинени в оскърбление на оберпрокурора Цвайфел и в клевета срещу жандармите (във връзка със статията «Арести», публикувана във вестника на 5 юли), се отлага по формални причини.
- 21 декември** Маркс е призван пред съдебния следовател във връзка със статията «Законодателят, гражданинът и комунизмът Дригалски», публикувана на 26 ноември в «Neue Rheinische Zeitung».
- 21—22 декември** Маркс пише статията «Процесът срещу Готшалк и неговите другари», която се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 22—23 декември.
- 24 декември** В «Neue Rheinische Zeitung» се публикува статията на Маркс «Пруската контрареволуция и пруското съдийско съсловие».

- 31 декември* Маркс пише статията «Революционното движение», в която обобщава резултатите от развитието на революцията в Европа през 1848 г., анализира перспективите на пролетарската революция във Франция и в Англия и подчертава влиянието, което тя ще окаже върху революционните и национално-освободителните движения в Европа. Статията се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 1 януари 1849 г.
- 1 8 4 9
- 4 януари* Маркс пише статията «Един буржоазен документ» по повод издадената от кьолнския общински съвет работническа книжка (регламент за работниците, заети в градските служби). Статията се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 5 януари.
- 8 януари* Маркс пише статията «Новогодишното поздравление», което се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 9 януари.
- 11 януари* Енгелс пише статията «Швейцарската преса». Статията се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 17 януари.
- 13 януари* В «Neue Rheinische Zeitung» се печата статията на Енгелс «Борбата в Унгария».
- 15 януари* Маркс взема участие в заседанието на комитета на Кьолнския Работнически съюз. В изказването си Маркс разяснява защо работниците трябва да подкрепят демократическите кандидати в предстоящите избори за втората камара на пруския ландтаг.
- Средата на януари* Енгелс се връща от Швейцария в Кьолн и отново се отдава изцяло на работа в редакцията на «Neue Rheinische Zeitung».
- 20—21 януари* Маркс пише полемичната статия «Монтескьо LVI», в която изобличава демагогските предизборни обещания на «Kölnische Zeitung» («Кьолнски вестник») — да бъде разрешен социалният въпрос с помощта на октроираната конституция. Маркс призовава работниците и дребната буржоазия да избират само онези депутати, които ще се борят решително против отживелите феодални порядки. Статията се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 21 и 22 януари.
- 21 януари* Енгелс пише статията «Пруската заповед за арестуването на Кошут», която се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 28 януари.
- 25—27 януари* Маркс пише насочената против пруските либерали статия «Берлинският «National-Zeitung» до първичните избиратели». Статията се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 26 и 28 януари.

- 26 януари** Разпит на Енгелс от съдебния следовател във връзка със септемврийските събития в Кьолн. В резултат на разпита на Енгелс се заявява, че срещу него вече не се предявява никакво обвинение.
- 29 януари** Маркс участва в заседанието на комитета на Кьолнския работнически съюз, на което се взема решение да започне отново издаването на печатния орган на съюза «Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit» в противовес на вестник «Freiheit, Arbeit», превърнал се в орган на сектантската група на Готшалк.
- 30 януари** Маркс пише статията ««Kölnische Zeitung» за изборите», в която доказва, че е необходима съвместна борба на пролетариата и градската дребна буржоазия и селяните за демократическа република. Статията се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 1 февруари.
- Около 1 февруари** В помещението на редакцията на «Neue Rheinische Zeitung» става съвещание по случай пристигането в Германия на Йосиф Мол като пратеник на лондонския Централен комитет на Съюза на комунистите. На съвещанието, в което участвуват Маркс и Енгелс, се обсъжда въпросът за реорганизацията на Съюза на комунистите.
- Началото на февруари** Маркс и Енгелс се срещат в редакцията на «Neue Rheinische Zeitung» с ръководителя на дружеството Работническо братство Стефан Борн, който пътем се намира в Кьолн.
- 3 февруари** Маркс пише статията ««Кампхаузен», която се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 4 февруари.
- 4 февруари** На общото събрание на Кьолнския работнически съюз се съобщава, че Маркс и Енгелс са предложили да четат редовно безплатни лекции на социалистически теми за членовете на съюза. За да се създаде по-здрава работническа организация с твърд устав и структура, събранието решава работническият съюз да се преустрои.
- 7 февруари** Маркс и Енгелс произнасят речи на съдебния процес против «Neue Rheinische Zeitung» по обвинението в оскъбнение на оберпрокурора Цвайфел и в клевета срещу жандармите (в статията «Арести», публикувана във вестника на 5 юли 1848 г.). Маркс и Енгелс използват този съдебен процес, за да заклеймят публично пруското правителство, че е извършило контрареволуционен преврат. Съдът оправдава Маркс; Енгелс и отговорния издател на вестника Корф. Речите на Маркс и Енгелс в съда се публикуват в «Neue Rheinische Zeitung» на 14 февруари.
- 8 февруари** Маркс говори в кьолнския съд на процеса против него, Шапер и Шнайдер II по обвинение в «подстрекаване към метеж», на осъждане на написаното от него възвание на Окръжния комитет на демократите на 18 ноември 1848 г.

- В речта си Маркс доказва, че народът има право да отговори на контрареволуционните действия на кралската власт с революция. Всички обвиняеми биват оправдани. Речта на Маркс в съда се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 25 и 27 февруари.
- 10 февруари* Маркс пише статията «Разделението на труда в «Kölnische Zeitung»», която се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 11 февруари.
Маркс пише първата статия «Ласал», която се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 11 февруари. По-късно Маркс и Енгелс публикуват във вестника редица статии за процеса срещу Ласал.
- 11 февруари* Маркс и Енгелс присъствуват на демократическия банкет, уреден от Работническия съюз в Мюлхайм (Рейнската провинция). Маркс произнася реч за участието на германските работници в революционните боеве във Франция, Англия, Белгия и Швейцария. Енгелс приветствува революционните борци в Унгария. Членът на Работническия съюз Лукас вдига тост в чест на онези демократи, които като Маркс много преди февруарската революция са се борили за правата на работническата класа.
- 14—15 февруари* Енгелс пише статията «Демократическият панславизъм». Статията се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 15—16 февруари.
- 15 февруари* На заседанието на комитета на Кьолнския работнически съюз Енгелс предлага да се уреди банкет по случай годишнината от февруарската революция във Франция; предложението му се приема.
- 16—21 февруари* Маркс пише статията «Прусското финансово стопанство при Боделшвинг и сие» и «Още за старопрусското финансово стопанство». Статията се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 17 и 23 февруари.
- 17 февруари* Енгелс пише статията «Kölnische Zeitung» за борбата на маджарите», която се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 18 февруари.
- 24 февруари* Маркс и Енгелс вземат участие в банкета, посветен на годишнината на февруарската революция във Франция. Енгелс произнася тост в чест на борещите се италианци, за Римската република.
- 28 февруари* Информацията за състояните се на 7 и 8 февруари съдебни процеси с текста на речите на Маркс и Енгелс излизат в отделна брошура, издадена от експедицията на «Neue Rheinische Zeitung» под заглавие «Два политически процеса».
- 2—3 март* В квартирата на Маркс се явяват двама подофицери от кьолнския гарнизон, които със заплашвания искат да им се съобщи авторът на бележката за капитан Утенхофен, поместена в «Neue Rheinische Zeitung». Маркс им отговаря

- с категоричен отказ. На 3 март той изпраща рязък протест по този повод до коменданта на град Кьолн.
- 7 март В уводна статия на «Neue Rheinische Zeitung» «Икономическото положение» се анализира развитието на английската икономика в навечерието на 1848 г. и се осветлява въпросът за влиянието на революцията от 1848 г. върху състоянието на търговията и индустрията.
- 10—15 март Маркс пише статиите «Мартенският съюз» и «Франкфуртският мартенски съюз» и «Neue Rheinische Zeitung», които се публикуват на 11 и 17 март.
- 11 март На събраниято на първичните избиратели в залата Гюрцених в Кьолн Маркс бива избран за член на комитета, който трябвало да поддържа постоянна връзка с депутатите от втората камара. Събранието приема адрес до депутатите във втората камара, като иска от тях да прокарат отменяване на обсадното положение в Берлин и да сложат край на диктатурата на сабята.
- 13—23 март В уводни статии на «Neue Rheinische Zeitung» Маркс подлага на рязка критика законопроектите на правителството Бранденбург—Мантойфел за клубовете и събранията, за плакатите и за печата, които унищожавали демократическите свободи, извоювани през време на мартенската революция от 1848 г.
- 16 март Енгелс пише статията «Проектът за адрес на втората камара», която се публикува същия ден в извънредната приписка на «Neue Rheinische Zeitung». По-късно Енгелс пише редица статии, в които дава критика на разискванията във втората камара на пруския ландтаг.
- 18 март В написана от Маркс бележка се съобщава, че «Neue Rheinische Zeitung» ще отбележи годишнината не на мартенската революция в Берлин, а на въстанието на парижките работници — 25 юни 1848 г. Бележката се публикува във второто издание на «Neue Rheinische Zeitung» от 18 март.
- 19 март На многолюдния банкет в залата Гюрцених в Кьолн, уреден по случай годишнината на барикадните боеве в Берлин, Енгелс произнася тост в чест на юнкските инсургенти в Париж.
- 25 март Енгелс пише статията «Дебатите в Берлин по въпроса за адреса», която се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 30 март.
- 27 март Енгелс пише статията «Войната в Италия и Унгария», която се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 28 март.
- 29 март Във връзка с предложението на пруския министър на вътрешните работи за екстернирането на Маркс от Кьолн обер-президентът на Рейнската провинция Айхман, макар да смята тази мярка за желателна, изразява опасение, че това

може да предизвика вълнения в града; той дава съвет да се изчака по-благоприятен момент за екстернирането на Маркс не само от Кьолн, но и от Прусия.

30 март — 3 април Енгелс пише три статии под заглавието «Поражението на пиемонтците», в които, анализирайки развитието на войната на Пиемонт с Австрия, показва, че само една истинска национална революционна война, общо народно въстание може да избави Италия от австрийското господство. Статите се публикуват в «Neue Rheinische Zeitung» на 31 март, 1 и 4 април.

5—11 април Маркс публикува в «Neue Rheinische Zeitung» своето произведение «Наемен труд и капитал», написано въз основа на лекциите, които той чете през втората половина на декември 1847 г. в Германското работническо дружество в Брюксел. Той се стреми да покаже в популярна форма същността на капиталистическата експлоатация и непримиримата противоположност между интересите на капиталистите и наемните работници.

11 април Комитетът на Кьолнския работнически съюз взема решение да включи в програмата на дискуссионните вечери на своите поделения въпроса за работната заплата, като се използва за тази цел публикуваното в «Neue Rheinische Zeitung» произведение на Маркс «Наемен труд и капитал».

14 април Маркс заедно с Шапер, В. Волф и Анеке напушат Рейнския окръжен комитет на демократическите съюзи. Маркс и неговите привърженици скъсват организационно с дребнобуржоазната демокрация, без да се отказват от общи действия с нея в борбата против настъпващата контрреволюция. Те си поставят за задача да обединят работническите съюзи и на тази база да пристъпят практически към създаването на самостоятелна масова работническа партия. Декларацията се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 15 април.

Около 15 април — 8 май Маркс предприема пътуване по градовете на Северозападна Германия и Вестфалия. Той, посещава Бремен, Хамбург, Билефелд, Хам, среща се с комунисти и демократи, запознава се с революционното настроение в тези места и взема мерки за набавяне на пари за по-нататъшното издаване на «Neue Rheinische Zeitung». Докато Маркс отсъства, вестникът се ръководи от Енгелс.

16 април Под влиянието на Маркс и на неговите привърженици Кьолнският работнически съюз решава единодушно на свое събрание да напусне обединението на демократическите дружества в Германия и да се присъедини към обединението на работническите съюзи, Централният комитет на които се намирал в Лайпциг. За по-тясно свързване на работническите съюзи събранието решава да се свика в Кьолн конгрес на всички работнически съюзи от Рейнската област и Вестфалия.

17 април Комитетът на Кьолнския работнически съюз избира Маркс за член на временната комисия по подготовка на конгреса на

- всички работнически съюзи от Рейнската област и Вестфалия, който бил насрочен за 6 май.
- 19—23 април Енгелс пише две статии за разискванията във втората камара на пруския ландтаг — «Заседанието на втората камара в Берлин от 13 април» и «Дебатите по закона за плакатите». Статията се публикуват в «Neue Rheinische Zeitung» на 20, 22 и 27 април.
- 20 април В «Neue Rheinische Zeitung» се публикува съобщение, че поради заминаването на Маркс от Кьолн печатането на неговото произведение «Наемен труд и капитал» временно спира. Изострянето на политическото положение в Германия и спирането на «Neue Rheinische Zeitung» попречват на Маркс да завърши публикуването на труда си.
- 23 април Общото събрание на Кьолнския работнически съюз утвърждава временната комисия за свикване на конгрес на работническите съюзи от Рейнската провинция и Вестфалия в състав Маркс, Шапер, В. Волф, Анеке, Есер и Ото.
- 28 април Енгелс пише статиите «Разпускането на втората камара» и «Познан». Статията се публикуват в «Neue Rheinische Zeitung» на 29 април.
- 29 април Вестникът на Кьолнския работнически съюз «Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit» публикува решението на първото поделение на съюза, в което се порицава поведението на Готшалк по отношение на Работническия съюз и враждебните му нападки против Маркс.
- 30 април Енгелс пише статията «Контрареволуционните планове в Берлин», която се печата в «Neue Rheinische Zeitung» на 1 май.
- Първата половина на май «Neue Rheinische Zeitung» осветлява на страниците си развитието на народното въстание в Саксония, Рейнската провинция, Вестфалия, Пфалц, Баден.
- 4—6 май В статиите «Конгресът на рейнските градове» и «Те искат обсадно положение», публикувани в «Neue Rheinische Zeitung», Енгелс предупреждава кьолнските работници, че правителството има намерение да предизвика безредици на 6 май през време на конгресите на различните партии, между другото и на конгреса на работническите съюзи, за да има повод да обяви военно положение. Енгелс апелира към работниците да не се поддават на провокаторите на властите и да не започват борба в неблагоприятни за тях условия.
- 7 май Енгелс пише статия за новия революционен подем в Саксония, Пфалц и Рейнска Прусия и за революционната борба в Унгария под заглавие «Пруската армия и революционното въстание на народа». Статията се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 8 май.

- 9 май След като се връща в Кьолн от пътуването си из различни градове на Германия, Маркс пише статията «Подвизите на Хохенцолерните», която се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 10 май.
Енгелс пише статията «Настъплението на контрареволуцията и развитието на революцията». Статията се публикува в «Neue Rheinische Zeitung» на 10 май.
- Около 10 май Енгелс разработва план на действие за осигуряване победата на въстанието в Рейнската провинция.
- 10 май Във връзка със започналото в Елберфелд въстание Енгелс заминава за Золинген, откъдето заедно с отряд революционни работници се отправя за Елберфелд.
- 11 май Енгелс пристига в Елберфелд, където Комитетът за сигурността му възлага да ръководи работите по отбранителните строежи и да упражнява надзор над всички барикади в града, а също така и над артилерията. Енгелс иска от Комитета за сигурността да въоръжи работниците и да обложи буржоазията с принудителен данък за издръжка на въоръжените отряди.
Пруското правителство издава заповед за изгонването на Маркс от Прусия, като смята, че по този начин ще прекрати излизането на «Neue Rheinische Zeitung».
- 14—15 май Комитетът за сигурността в Елберфелд под натиска на местната буржоазия, която се бояла да не би Енгелс да провъзгласи червена република и успяла да издействува неговото арестуване, предлага на Енгелс да напусне града. Поведението на Комитета предизвиква възмущение сред работниците. Те молят Енгелс да остане, като му обещават «да го защитават с цената на живота си».
- 15 май Като преценява трезво положението и не желае да внася разединение в лагера на въстаниците, Енгелс напуска Елберфелд и пристига в Кьолн.
- 16 май На Маркс бива връчена заповедта за неговото изгонване от Прусия.
- Около 17 май Издава се заповед за арестуването на Енгелс заради участието му в елберфелдското въстание.
- 17 май В «Neue Rheinische Zeitung» се появява подробна информация за елберфелдските събития. Вестникът изразява благодарност на елберфелдските работници за симпатията, изразена към нейния редактор — Енгелс, и ги уверява, че в бъдещата решаваща битка между работниците и буржоазията Енгелс, както и всички редактори на «Neue Rheinische Zeitung» ще бъдат на бойния си пост и никаква сила не ще ги накара да напуснат този пост.
Заповедта за арестуване принуждава Енгелс да напусне Кьолн той отива в Югозападна Германия, където имало революционно въстание.

- Около 19 май* Маркс изплаща дълговете на «Neue Rheinische Zeitung» към наборчиците, машинистите, продавачите на хартия, канцеларските чиновници, кореспондентите, редакционния персонал и т. н. с парите, събрани чрез подписките, със собствени средства и с парите, получени от продажбата на принадлежащата му печатарска машина.
- 19 май* Във връзка с изгонването на Маркс от Прусия и преследването на Енгелс и другите редактори на вестника излиза последният, 301 брой на «Neue Rheinische Zeitung», отпечатан с червено мастило. Във вестника е публикувана статията на Маркс «Полицейското унищожаване на «Neue Rheinische Zeitung»» и статията на Енгелс «Унгария». В прощалното обръщение към къолските работници редакторите на вестника заявяват, че «последната им дума винаги и навсякъде ще бъде: освобождение на работническата класа!».
- 19—20 май* След спирането на «Neue Rheinische Zeitung» Маркс и Енгелс пристигат във Франкфурт на Майн, където подтикват левите депутати в Националното събрание да застанат начело на въоръженото въстание в Югозападна Германия, да призоват революционната армия на Баден и Пфалц във Франкфурт и да поставят общогерманското Национално събрание под влиянието на въстаналото население и въстаналата армия. Този план не среща подкрепа от страна на дребнобуржоазните депутати в събранието.
- 20 и 21 май* Маркс и Енгелс пристигат в Баден. В Манхайм, Лудвигсхафен и Карлсруе те се стремят да убедят ръководителите на движението, че трябва да изпратят баденската революционна армия във Франкфурт и да дадат на въстанието общогермански характер. Дребнобуржоазните демократи, които стоят начело на движението, отхвърлят предложенията на Маркс и Енгелс.
- Около 23—24 май* Маркс и Енгелс заминават за Пфалц. Те отиват в Шпайер, а след това в Кайзерслаутерн, където се намирало временното правителство. Поради това, че въстанието се развило под лозунга за защита на имперската конституция и се ръководело от водачите на дребнобуржоазната демокрация, Маркс и Енгелс се отказват от всякакво официално участие в ръководството на движението.
- 29 май* Съдът на поправителната полиция в Кьолн произнася оправдателна присъда по отношение на Маркс, Дронке, Веерт и други, обвинени в клевета срещу депутатите от Франкфуртското събрание във връзка със статията, поместена в «Neue Rheinische Zeitung» на 14 септември 1848 г., в която се разкривали фалшификациите в отчета на депутата Щедман относно гласуването по повод на примирието с Дания.
- Край на май* Маркс и Енгелс заминават за Бинген. По пътя ги арестуват хесенски войници по подозрение, че са участвували във

въстанието, и ги откарват в Дармщад, а оттам във Франкфурт на Майн. Във Франкфурт Маркс и Енгелс биват освободени и се връщат в Бинген.

31 май

Маркс пише декларация от името на всички редактори на «Neue Rheinische Zeitung», в която съобщава, че те нямат нищо общо с «Westdeutsche Zeitung». Декларацията се публикува на 2 юни в «Neue Deutsche Zeitung», а също така и в други немски вестници.

Около 2 юни

В очакване на решаващи революционни събития във Франция Маркс заминава за Париж с пълномощие от Централния комитет на демократите да представлява германската революционна партия пред френските социални демократи.

Енгелс заминава за Кайзерслаутерн с намерение да живее там на първо време като политически емигрант, а ако избухне борба, «да заеме в това движение мястото, което единствено подобава на «Neue Rheinische Zeitung» — мястото на войник».

Временното правителство на Пфалц предлага на Енгелс различни граждански и военни длъжности. Той отклонява всички предложения, като се съгласява само да напише няколко статии за вестник «Bote für Stadt und Land» («Вестител за града и селото»), издаван от временното правителство на Пфалц.

2 юни

Енгелс пише статията «Революционното въстание в Пфалц и Баден», която се публикува на 3 юни във вестник «Bote für Stadt und Land». Тъй като редакцията на вестника преценява втората му статия като твърде «възбуждаща», Енгелс си я взема обратно и отказва да сътрудничи по-натък във вестника.

Около 3 юни

Маркс пристига в Париж.

След 3 юни

Маркс възстановява и разширява връзките си с ръководителите на клубовете и тайните работнически организации, както и с представители на френските демократи.

6 юни

Пруското правителство издава заповед за издирването на Енгелс, който подлежал на арестуване.

7 юни

В писмо до Енгелс Маркс му съобщава за напрегнатото революционно положение в Париж и моли Енгелс редовно да го информира за положението в Германия.

13 юни — 11 юли

Енгелс заминава през Нойщад за Офенбах, за да постъпи в баденско-пфалцката армия, в доброволческия отряд под командването на Вилих. Той взема непосредствено участие в революционните боеве, развили се в Баден и Пфалц. Като адютант на Вилих Енгелс изработва заедно с него плановете на военните операции и ръководи изпълнението на особено сложните и опасни бойни задачи. Той участва лично в четири сражения, по-специално в голямото сражение при Рашад.

- 21 юни Маркс пише статията «13 юни» за неуспялото въстание на дребнобуржоазните демократи в Париж. Статията се публикува в германския демократически вестник «Volksgreund» («Народен приятел») на 29 юни.
- 12 юли След поражението на баденско-пфалцкото въстание отрядът, в който се сражава Енгелс, последен преминава границата на Швейцария.
- 19 юли Маркс получава съобщение от френските власти, че е издадена заповед за изселването му от Париж в Морбиан — блатниста, нездравословна местност на Бретан.
- 24 юли Енгелс пристига във Веве (кантон Во).
- 25 юли Енгелс изпраща писмо до жената на Маркс в Париж, в което изразява безпокойството си за съдбата на Маркс предвид на слуховете за арестуването му и съобщава за участието си във въстаническите действия в Баден и Пфалц.
- Около 27 юли В отворено писмо до редактора на вестник «La Presse» Маркс опровергава публикуваните в този вестник неверни сведения относно спирането на «Neue Rheinische Zeitung» и по-нататъшната дейност на неговия редактор. Писмото се публикува във вестник «La Presse» на 30 юли.
- Около 1 август Маркс пише на Енгелс писмо, в което изразява радостта си по случай получаването на вестни от него, съветва Енгелс да напише история на баденско-пфалцкото въстание и му съобщава за своите преговори по издаването на политико-икономическо списание в Берлин.
- Около 20 август След едномесечно живеене във Веве Енгелс се премества в Лозана.
- 23 август В писмо до Енгелс Маркс му съобщава, че го изселват от Париж в блатистата местност Бретан. Във връзка с това Маркс решава да емигрира в Лондон. Той предлага на Енгелс също така да дойде в Лондон, за да издават там заедно списание.
- 24 август Маркс заминава от Париж за Лондон.

ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ

А

- Аделаида Орлеанска* (1777—1847) — сестра на френския крал Луи-Филип. — 380.
- Айзенман* (Eisenman), Готфрид (1795—1867) — немски публицист, лекар, през 1848 г. редактор на вестник «Teutsches Volksblatt»; през 1848—1849 години депутат във франкфуртското Нац. събрание, принадлежал към центъра, след това към лявото крило. — 355, 383.
- Айтел* (Eytel), Жул (1817—1873) — швейцарски буржоазен политик, един от водачите на радикалната партия в кантона Ваад (Во), през 1848 г. депутат в Националния съвет. — 95, 103.
- Айхман* (Eichman) — един от представителите на старопруската дворянска бюрокрация; през 1845—1850 години оберпрезидент на Рейнската провинция; министър на вътрешните работи в кабинета на Фул (септември-октомври 1848 г.); през 1849 г. депутат в първата камера. — 34, 35, 42, 44, 45, 252, 620.
- Айххорн* (Eichhorn), Йохан Албрехт Фридрих (1779—1856) — пруски държавник, министър на вероизповеданията, просещенето и медицината (1840—1848). — 28.
- Айххорн* (Eichhorn) — пруски съдебен чиновник, през 1849 г. прокурор в Елберфелд. — 651.
- Александър Македонски* (356—323 преди н. е.) — знаменит пълководец и държавник на древния свят. — 297.
- Алкивиад* (около 451—404 преди нашата ера) — атински политически деец и пълководец. — 98.
- Албер* (Albert) (истинското му име е Александър Мартен) (1815—1895) — френски работник, социалист-един от ръководителите на тайни, те революционни дружества в периода на Юлската монархия, през 1848 г. член на временното правителство. — 605.
- Алвенслебен* (Alvensleben), Албрехт, граф (1794—1858) — пруски държавен деец, министър на финансите (1835—1842); в 1849 г. депутат в първата камера. — 311, 313, 316, 317.
- Алмерас* (Almergas), Александър Феликс (1811—1868) — швейцарски буржоазен политически деец, радикал, депутат в Националния съвет. — 103.
- Амон* (Ammon) — пруски чиновник, през 1848—1849 г. дюселдорфски прокурор, през 1849 г. депутат в първата камера. — 284, 285, 481, 482, 493.

Анеке (Аппеке), Матилда Франциска (1817—1884) — немска писателка, през 1848—1849 г. сътрудничила в органите на демократичния печат; жена на Фридрих Анеке. — 142.

Анеке (Аппеке), Фридрих (1818—1872) — пруски артилерийски офицер, уволнен през 1846 г. от армията заради политическите му убеждения; член на Кьолнската община на Съюза на комунистите, през 1848 г. един от основателите на Кьолнския работнически съюз, редактор на «Neue Kölnische Zeitung», член на Рейнския окръжен комитет на демократите; през 1849 г. подполковник от баденско-пфалцката революционна армия; по-късно участник в гражданската война в САЩ на страната на северняците. — 139, 140, 142, 145, 147, 250, 251, 461, 629—631, 641, 645, 647.

Апел (Appel), Христиан (1785—1854) — австрийски генерал, участвувал в смазането на революцията от 1848—1849 г. в Италия. — 421.

Арнд (Arndt), Ернст Мориц (1769—1860) — немски писател, историк и филолог, активен участник в освободителната борба на немския народ против Наполеоновото господство; но бил освободен от елементи на национализъм; привърженик на конституционната монархия; през 1848—1849 г. депутат във франкфуртското Национално събрание, принадлежал към десния център. — 76.

Арним-Бойценбург (Arnim-Boitzenburg), Адолф Хенрих, граф (1803—1868) — пруски държавник, представител на реакционно-пруско юнкерство, министър на вътрешните работи (1842—1845) и министър-председател (19—29 март 1848 г.), през 1849 г. един от водачите на десните във втората камара. — 373, 388, 407, 470.

Аткинсън (Atkinson), Уилям — английски икономист от 30—50-те години на XIX век, противник на

класическата школа в буржоазната политическа икономия, протекционист. — 580.

Ауервалд (Auerswald), Рудолф (1795—1866) — пруски държавник, представител на близката до буржоазията либерална аристокрация, министър-председател и министър на външните работи (юни-септември 1848 г.) — 123, 127, 373.

Б

Бабедж (Babbage), Чарлз (1792—1871) — английски математик и механик, буржоазен икономист. — 583.

Баве (Bavay), Шарл Виктор (1801—1875); — белгийски съдебен чиновник; от 1844 г. генерален прокурор в Брюксел. — 237.

Бакунин, Михаил Александрович (1814—1876) — руски демократ, публицист участник в революцията от 1848—1849 г. в Германия; по-късно един от идеолозите на анархизма; в I Интернационал върл враг на марксизма; на Хагския конгрес през 1872 г. бива изключен от I Интернационал за разколническа дейност. — 290, 292, 295, 301, 302, 304—306.

Бангерт (Bangert) — член на работническия съюз в Лозана. — 624.

Барбес (Barbès), Арман (1809—1870) — френски революционер, дребнобуржоазен демократ, един от ръководителите на тайните революционни дружества в периода на Юлската монархия, активен деец в революцията от 1848 г.; заради участието му в събитията на 15 май 1848 г. осъден на доживотен затвор, амнистиран през 1854 г. — 379, 605.

Барман (Barman), Морис (1808—1878) — швейцарски буржоазен политически деец; депутат в Националния съвет (1848—1857). — 104.

Баро (Barrot), Одилон (1791—1873) — френски буржоазен политически деец, до февруари 1848 г. ръко-

- водител на либералната династическа опозиция; през декември 1848 г.—октомври 1849 г. начело на правителството, опиращо се на контрареволуционния блок на монархическите парламентарни групи. — 159, 219—224, 414, 423, 424, 473, 517.
- Басе** (Basse), Готфрид (1778—1825) — издател и книготърговец в Кведлинбург (Прусия), известен с издаването на популярни книги, между които така наречените разбойнически романи. — 53.
- Басерман** (Bassermann), Фридрих Даниел (1811—1855) — немски буржоазен политически деец, умерен либерал; депутат в баденския ландтаг; през време на революцията от 1848—1849 г. депутат във франкфуртското Национално събрание, принадлежал към десния център. — 16, 110, 358, 497.
- Баси** (Bassy) — швейцарски журналист, италианец по националност, редактор на либералния вестник «Suisse». — 190.
- Бастид** (Bastide), Жул (1800—1879) — френски буржоазен политически деец и публицист; един от редакторите на буржоазно-републиканския вестник «National» (1836—1846); министър на външните работи (май-декември 1848). — 50, 91.
- Баталини** (Battaglini), Карло (1812—1888) — швейцарски буржоазен политически деец, адвокат, депутат в Националния съвет на кантона Тесин (1848—1851). — 104.
- Бауер** (Bauer), Хенрих — виден деец на немското работническо движение, един от ръководителите на Съюза на справедливите, член на Централния комитет на Съюза на комунистите, по професия общар; през 1851 г. емигрирал в Австралия. — 614.
- Бок** (Böckh), Август (1785—1867) — немски филолог и историк, професор в Берлинския университет. — 89.
- Бек** (Bekk), Йохан Баптист (1797—1855) — баденски държавник, умерен либерал; министър на вътрешните работи в баденското правителство през 1846—1849 г. — 366.
- Бекер** (Becker), Херман Хенрих (1820—1885) — немски юрист и публицист, един от ръководителите на Съюза на работниците и работодателите в Кьолн, член на Рейнския окръжен комитет на демократите; издател на «Westdeutsche Zeitung» (май 1849—юли 1850); член на Съюза на комунистите от 1850 г., един от подсъдимите в кьолнския процес срещу комунистите (1852 г.); по-късно национал-либерал. — 461, 636, 638, 650.
- Бекер** (Becker), Йохан Филип (1809—1886) — работник четкар, участник в демократическото движение през 30—40-те години в Германия и Швейцария; като офицер от швейцарската армия участвувал във войната против Зондербунда; активен деец на революцията от 1848—1849 г., през време на баденско-пфалцкото въстание командувал баденското народно опълчение; през 60-те години един от видните дейци на I Интернационал, участник във всички негови конгреси, редактор на списанието «Vorbote»; приятел и съратник на Маркс и Енгелс. — 192.
- Бем** (Bem), Юзеф (1795—1850) — полски генерал, деец на националноосвободителното движение, участник във въстанието през 1830—1831 г.; през 1848 г. участвувал в революционната борба във Виена; един от ръководителите на революционната армия в Унгария; по-късно служил в турската армия. — 459, 555, 556, 557.
- Бенгел** (Bengel), Франц Вилхелм (роден около 1819 г.) — немски демократ; през 1848—1849 г. председател на работническия съюз в Мюлхайм (Рейнската провинция). — 634.
- Бекендорф**, Константин Константинович, граф (1817—1858) — полковник, след това генерал в царската армия, дипломат. — 157.

- Берг** (Berg), Филип (1815—1866) — пруски католически свещеник, буржоазен политически деец, през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към левия център; през 1849 г. депутат във втората камара. — 401, 403.
- Берг** (Berg) — швейцарски офицер, през 1848 г. депутат в Националния съвет. — 100, 101, 102—104.
- Бергиус** (Bergius), Карл Юлиус (1804—1871) — пруски чиновник, буржоазен юрист и публицист. — 309.
- Берендс** (Bergends), Юлиус (роден в 1817 г.) — собственик на печатница в Берлин, дребнобуржоазен демократ; през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към лявото крило; през 1849 г. депутат във втората камара, принадлежал към крайното ляво крило. — 480.
- Берлие** (Berlier), Теофил, граф (1761—1844) — френски юрист и политически деец; депутат в Конвента; след преврата на 18 брюме 1799 г. член на Държавния съвет. — 238.
- Бернолд** (Bernold), Йозеф Леонард (1809—1872) — швейцарски полковник, буржоазен политически деец; в 1848 г. депутат в Националния съвет. — 96.
- Бес** (Bes), Микеле Джузепе (1794—1855) — генерал от пиемонтската армия, сражавал се против австрийците през 1848—1849 г. — 420, 421.
- Бьотихер** (Boetticher), Карл Вилхелм (умрял през 1868 г.) — пруски чиновник, през 30-те години оберпрезидент на провинцията Прусия. — 169.
- Бехтолд** (Bechtold), Арнолд — наборчик в печатницата в Кьолн, където се печатал «Neue Rheinische Zeitung». — 650.
- Бিশофсвердер** (Bischoffswerder), Йохан Рудолф (1741—1803) — пруски генерал и реакционен държавен деец, който оказвал голямо влияние върху вътрешната и външната политика на Прусия при Фридрих-Вилхелм II. — 520.
- Блан** (Blanc), Луи (1811—1882) — френски дребнобуржоазен социалист, историк, през 1848 г. член на временното правителство и председател на Люксембургската комисия; стоял на позициите на споразумението с буржоазията. — 70, 603, 605, 611.
- Бланше** (Blanchenau), Луи (1800—1881) — швейцарски буржоазен политически деец, депутат в Националния съвет (1848—1860). — 103.
- Блум** (Blum), Роберт (1807—1848) — немски дребнобуржоазен демократ, по професия журналист; възглавявал лявото крило на франкфуртското Национално събрание; през октомври 1848 г. участвувал в защитата на Виена, след превземането на града разстрелян от контрареволуционните войски. — 47, 79, 189, 191, 324, 357, 358, 459, 636.
- Боделшвинг** (Bodelschwing), Ернст (1794—1854) — пруски държавен деец, реакционер; министър на финансите от 1842 г., министър на вътрешните работи от 1845 г. до март 1848 г.; през 1849 г. депутат във втората камара, принадлежал към дясното крило. — 28, 210, 307—311, 313, 316, 317, 331, 386, 406, 407.
- Бомарше** (Beaumarchais), Пиер Огюстен (1732—1799) — виден френски драматург. — 104; 201, 482.
- Бонапарт** — виж *Наполеон I*.
- Бонапарт** — виж *Наполеон III*.
- Бонин** (Bonin), Густав (1797—1878) — един от представителите на пруската дворянска бюрокрация; през 1848 г. министър на финансите (края на септември—началото на ноември), през 50-те и 60-те години оберпрезидент на Познан. — 373.
- Борнищед** (Bornstedt), Адалберт (1808—1851) — немски публицист, дребнобуржоазен демократ; основател и редактор на «Deutsche-Brüsseler-Zeitung» (1847—1848 г.

- един от ръководителите на Немското демократическо дружество; член на Съюза на комунистите, изключен от съюза през март 1848 г. — 614.
- Бовринг** (Bowring), Джон (1792—1872) — английски буржоазен политически деец, лингвист и литератор, фритредер; през 50-те години висш чиновник, който провеждал колонизаторската политика на Англия в Далечния Изток. — 346, 580, 585.
- Бранденбург** (Brandenburg), Фридрих Вилхелм, граф (1792—1850) — пруски генерал и държавник, шеф на контрареволуционното правителство от ноември 1848 г. до ноември 1850 г. — 6, 14, 16—20, 24, 28—30, 31, 43, 44, 46—49, 60—62, 80, 89, 111—112, 114, 133, 152, 194, 196, 231, 233, 265, 336, 337, 367, 384, 425, 460, 528.
- Брауншвайгски**, Карл-Вилхелм-Фердинанд, херцог (1735—1806). — 175.
- Брауншвайгски**, Карл-Фридрих-Август-Вилхелм (1804—1873) — брауншвайгски херцог от 1823 г., свален в началото на септември 1830 г., емигрирал от страната; опитвал се да се върне на власт с помощта на редица европейски държави; през 40—50-те години поддържал връзки с демократически емигрантски елементи, издавал «Deutsche Londoner Zeitung». — 413.
- Брей** (Bray), Джон Френсис (1809—1895) — английски икономист, социалист утопист, последовател на Оуен; по професия печатарски работник. — 584.
- Бренер** (Brenner), Йохан Карл (1814—1883) — швейцарски адвокат, буржоазен публицист, основател и издател на базелския «Schweizerische National-Zeitung», от ноември 1848 г. член на Федералния съд. — 37.
- Брунов**, Филип Иванович, барон (1797—1875) — дипломат на царска Русия, през 40—50-те години пратеник, след това дипломатически представител в Лондон. — 157.
- Брюегман** (Brüggemann), Карл Хенрих (1810—1887) — немски буржоазен публицист, либерал; през 1845—1855 г. главен редактор на «Kölnische Zeitung». — 120, 121, 201, 227, 228, 278, 532.
- Будберг**, Андрей Федорович, барон (1817—1881) — дипломат на царска Русия, от януари 1848 г. шарже д'афер във Франкфурт, след това посланик в Берлин. — 157.
- Бунзен** (Bunsen), Христиан Карл Йозиас, барон (1791—1860) — пруски дипломат, публицист и теолог, близък на пруските придворни среди; предлагал планове за реформа на немската протестантска църква в англикански дух; посланик в Лондон (1842—1854). — 28.
- Бурбони** — кралска династия във Франция (1589—1792, 1814—1815 и 1815—1830). — 184, 203.
- Бюлов-Кумеров** (Bülow-Cummerow), Ернст Готфрид-Георг (1775—1851) — немски реакционер публицист и политик, изразител на възгледите на пруските юнкери. — 309.
- Бургер** (Bürger), Готфрид Август (1747—1794) — известен немски поет. — 385.
- Бургерс** (Bürgers), Хенрих (1820—1878) — немски радикален публицист, сътрудник на «Rheinische Zeitung» (1842—1843), през 1848 г. член на кьолнската община на Съюза на комунистите, един от редакторите на «Neue Rheinische Zeitung»; от 1851 г. член на централния комитет на Съюза на комунистите, на кьолнския процес срещу комунистите (1852 г.) осъден на шест години тъмничен затвор; по-късно прогресист. — 638.

В

Вайл (Weyll), Бартоломеус Йозеф — немски юрист, през 1848 г. член на Демократическото дружество,

- на Комитета за сигурността и на Народния комитет в Кьолн, делегат на втория демократически конгрес в Берлин (октомври 1848 г.). — 636, 638.
- Вайнгарт** (Weingart), Йохан Август (1797—1878) — швейцарски политически деец, радикал, депутат в Националния съвет (1848—1860); издател на вестник *Seeländer Anzeiger*. — 192.
- Вайнхаген** (Weinhagen), Наполеон — немски адвокат от Клеве (Вестфалия). — 68.
- Вайтлинг** (Weitling), Вилхелм (1808—1871) — виден деец на работническото движение в Германия по време на неговото зараждане, един от теоретичите на утопичния уравнителски комунизъм; по професия шивач. — 589.
- Валоек** (Waldeck), Бенедикт Франц Лео (1802—1870) — немски политически деец, буржоазен радикал, юрист по професия; през 1848 г. един от ръководителите на лявото крило и заместник-председател на пруското Национално събрание; по-късно прогресист. — 149, 150, 318, 319, 401, 405, 406, 474.
- Валдемар** (1817—1849) — пруски принц. — 386.
- Вахтер** (Wachter) — немски дребнобуржоазен демократ, през септември 1848 г. член на кьолнския Комитет за сигурността. — 638.
- Веерт** (Weerth), Георг (1822—1856) — немски пролетарски поет и публицист, член на Съюза на комунистите, през 1848—1849 г. един от редакторите на «*Neue Rheinische Zeitung*»; приятел на Маркс и Енгелс. — 68, 567, 622, 648, 650.
- Везендонк** (Wesendonck), Хуго — пруски адвокат в Дюселдорф, през 1848—1849 г. депутат във франкфуртското Национално събрание, от лявото крило; през 1849 г. депутат във втората камера, принадлежал към крайното ляво крило. — 470.
- Вайдемайер** (Weydemeyer), Йосиф (1818—1866) — виден деец на немското и американското работническо движение; през 1846—1847 г. «истински социалист», под влиянието на Маркс и Енгелс преминал на позициите на научния комунизъм, член на Съюза на комунистите; участник в революцията от 1848—1849 г. в Германия, един от отговорните редактори на «*Neue Deutsche Zeitung*» (1849—1850); след поражението на революцията емигрирал в САЩ, участник в гражданската война на страната на северняците; сложил началото на пропагандата на марксизма в САЩ; приятел и съратник на Маркс и Енгелс. — 567.
- Вейерс** (Weyers) — немски работник от Дюселдорф; през 1848 г. бил арестуван и съден за революционна пропаганда. — 286, 288, 492, 494, 505.
- Вейон** (Veillon), Франсоа (1793—1859) — швейцарски съдебен чиновник, депутат в Националния съвет (1848—1851). — 106.
- Велден** (Welden), Франц Людвиг, барон (1782—1853) — австрийски генерал, през 1848 г. участник в похода против революционна Италия; след потушаването на октомврийското въстание през 1848 г. комендант на Виена; през април—май 1849 г. главнокомандуващ австрийските войски, които потушили революцията в Унгария. — 119, 320, 557.
- Велкер** (Welcker), Карл Теодор (1790—1869) — немски юрист, либерален публицист; през 1848—1849 г. депутат във франкфуртското Национално събрание, принадлежал към десния център. — 74—79, 357, 497.
- Вергилий** (Публий Вергилий Марон) (70—19 преди нашата ера) — голям римски поет. — 27, 370.
- Весенберг** (Wessenberg), Йохан Филип, барон (1773—1858) — австрийски държавен деец, министър-президент (юли—ноември 1848 г.). — 77—79.

- Вестерман** (Westermann) — член на кьолнския Работнически съюз през 1849 г. — 629.
- Виктор-Емануил II** (1820—1878) — савойски херцог, сардински крал (1849—1861), италиански крал (1861—1878). — 421.
- Виктория** (1819—1901) — английска кралица (1837—1901). — 313.
- Вилхелм I** (1772—1843) — нидерландски крал (1815—1840); до 1830 г. властта му се простирала и върху Белгия. — 203.
- Вилхелм I** (1797—1888) — принц Пруски, пруски крал (1861—1888), германски император (1871—1888). — 19, 80, 111, 213, 232.
- Вилденбрух** (Wildenbruch), Луи (1803—1874) — пруски дипломат, генерален консул в Бейрут, през 1848 г., през време на войната с Дания, бил изпратен от пруския крал с тайна мисия в Копенхаген. — 172.
- Виндшгрец** (Windischgrätz), Алфред, княз (1787—1862) — австрийски фелдмаршал; през 1848 г. ръководил потушаването на въстанията в Прага и Виена; през 1848—1849 г. възглавявал австрийската армия, която потушавала революцията в Унгария. — 13, 47, 76, 78, 79, 86—87, 119, 174, 177, 185, 189, 195, 210, 301, 302, 305, 324—326, 328, 349, 357, 410, 529, 542, 553, 555, 556.
- Витгенщайн** (Wittgenstein), Хенрих (1800—1868) — пруски чиновник, през 1848 г. регирунгспрезидент (май-септември) и командващ гражданското опълчение в Кьолн. — 194, 225.
- Волгемут** (Wohlgemuth), Людвиг, барон (1788—1851) — австрийски фелдмаршал, участвувал в потушаването на революционното движение в Италия през 1848 г. и в Унгария през 1849 г. — 557.
- Волф** (Wolff), Вилхелм (1809—1864) — немски пролетарски революционер. учител по професия, сян на силезийски крепостен селянин; участник в студентското движение, през 1834—1839 г. лежал в пруските крепостни затвори, през 1846—1847 г. е член на Брюкселския комунистически кореспондентски комитет, от март 1848 г. е член на ЦК на Съюза на комунистите, през годините 1848—1849 г. е един от редакторите на «Neue Rheinische Zeitung»; приятел и съратник на Маркс и Енгелс. — 67, 461, 567, 614, 638, 641, 645, 647, 648.
- Волф** (Wolf), Фердинанд — немски публицист, през годините 1846—1847 член на Брюкселския комунистически кореспондентски комитет, член на Съюза на комунистите, през годините 1848—1849 един от редакторите на «Neue Rheinische Zeitung»; след революцията от 1848—1849 г. емигрирал в Германия; при разцеплението на Съюза на комунистите през 1850 г. привърженик на Маркс; по-късно изоставя политическата дейност. — 567, 637, 638, 648.
- Волферс** (Wolffers), Франц Антон (род. в 1813 г.) — немски буржоазен журналист, белгич по националност, през 1847—1848 г. сътрудник и член на редакцията на «Kölnische Zeitung», по-късно бонапартистки агент. — 277.
- Врангел** (Wrangel), Фридрих Хенрих Ернст (1847—1877) — генерал, виден представител на пруските реакционни военни среди; един от главните участници в контрареволуционния преврат в Пруссия и в разгонването на пруското Национално събрание през ноември 1848 г. — 17—19, 47, 61, 111, 132, 172, 201, 232, 252, 266, 280, 337, 338, 367, 388, 389, 526.
- Вулпиус** (Vulpus), Христиан Август (1762—1827) — немски писател, най-известният му роман е «Риналдо Риналдини». — 53.
- Вулф** (Wulff), Юлиус — немски демократ, през 1848 г. председател на дюселдорфския Народен клуб, участник в Баденско-Пфалцкото въстание през 1849 г. — 246.
- Вюлер** (Wöhler) — депутат във франкфуртското Национално събрание през 1848—1849 г. — 636.

Вюртембергски, Паул, Карл Фридрих Август, принц (1785—1852). — 158.

Г

Гагерн (Gagern), Хенрих, барон (1799—1880) — немски буржоазен политически деец, умерен либерал; депутат и председател на франкфуртското Национално събрание (май-декември 1848 г.), принадлежал към десния център, имперски министър-президент (декември 1848—март 1849 г.) — 47, 358, 497.

Гагерн (Gagern), Максимилиан, барон (1810—1889) — немски чиновник, през 1848 г. депутат във франкфуртското Национално събрание; брат на Хенрих Гагерн. — 51.

Гай (Gai), Людевит (1809—1872) — хърватски журналист, филолог и политически деец; през 1848 г. член на временното правителство на Хърватско, водел политика, насочена към запазване на Хабсбургската монархия. — 182.

Гайгер (Geiger), Вилхелм Арнолд — пруски полицейски чиновник, през 1848 г. съдебен следовател, след това полицейски директор в Кьолн. — 143.

Гарибалди (Garibaldi), Джузепе (1807—1882) — италиански революционер, демократ, водач на националноосвободителното движение в Италия; през 1848 г. начело на корпус доброволци се сражавал самоотвержено на страната на пиемонтската армия във войната против Австрия; главен организатор на отбраната на Римската република през април—юни 1849 г.; през 50—60-те години възглавил борбата на италианския народ за национално освобождение и обединение на страната. — 412.

Гвераци (Guegrazzi), Франческо Доменико (1804—1873) — италиански

писател, буржоазен политически деец, умерен демократ, участник в революцията от 1848—1849 г. в Италия. — 87.

Генуезки, Фердинанд, херцог (1822—1855) — брат на сардинския крал Виктор Емануил II, участник във войната против Австрия през 1848—1849 г. — 421.

Гизо (Gizot), Франсоа Пиер Гийом (1787—1874) — френски буржоазен историк и държавник, от 1840 до февруарската революция през 1848 г. фактически ръководел вътрешната и външната политика, изразявал интересите на едрата финансова буржоазия. — 50, 237, 334, 473, 609.

Гирке (Gierke) — пруски чиновник, либерал; през 1848 г. депутат в пруското национално събрание, принадлежал към левия център; министър на земеделието в правителството на Ауерсвал — Ханзман (юни-септември 1848 г.); през 1849 г. депутат в първата камара. — 123, 149, 150.

Гладбах (Gladbach), Антон (умрял през 1873 г.) — немски дребнобуржоазен демократ, през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание от Мюлхайм (Рейнската провинция), принадлежал към лявото крило, председател на Демократическия клуб в Берлин. — 634, 636

Гнезненски и познански архиепископ — виж *Пишлуски*, Леон.

Готшалк (Gottschalk), Андреас (1815—1849) — немски лекар, член на кьолнската община на Съюза на комунистите; през април-юни 1848 г. председател на Кьолнския работнически съюз; борил се от дребнобуржоазни, сектантски позиции против стратегията и тактиката на Маркс и Енгелс в германската революция. — 139—142, 144—148, 629, 642—644.

Грим (Grimm), братя Вилхелм (1786—1859) и Якоб (1785—1863) — немски филолози, професори в Берлинския университет, известни автори на обработките на немски

- народни приказки и средновековен епос. — 89.
- Гро̀те* (Groote) — пруски съдебен чиновник, свидетел на обвинението в процеса против Готшалк. — 142, 147, 225.
- Гру̀ши* (Grouchy), Еманюел, маркиз (1766—1847) — маршал и пер на Франция, участник в Наполеоновите войни. — 422
- Густав II Адо̀лф* (1594—1632) — шведски крал (1611—1632) и пълководец; стремейки се към господство в Балтийско море, водил войни с Дания, Полша и Русия; участвувал в Тридесетгодишната война, възглавявайки съюза на протестантските държави; с неговото име бил наречен протестантският съюз, създаден през 30-те години на XIX век в Германия. — 471.
- Гуфанти* (Guffanti), Виганд — немски търговец, през 1848 г. член на Народния комитет в Кьолн. — 636.
- Гьорге́й* (Görgey), Артур (1818—1896) — военен деец на унгарската революция през 1848—1849 г., главнокомандуващ на унгарската армия (април—юни 1849); опирал се на реакционното офицерство и на контрареволуционната част от буржоазията, саботирал революционната война. — 511, 555—558.
- Гьоте* (Goethe), Йохан Волфганг (1749—1832) — велик немски писател и мислител. — 27, 52, 217, 231, 277, 321, 370.
- Гьо̀ц* (Götz), Христиан (1783—1849) — австрийски генерал, през годините 1848—1849 участвувал в потушаването на революцията в Италия и Унгария. — 360, 556.
- Д
- Дален* (Dahlen), Херман, барон Орлабург (1828—1887) — австрийски офицер; участвувал в потушаването на революцията през 1848—1849 години в Унгария. — 553, 555.
- Дантон* (Danton), Жорж Жак (1759—1794) — един от видните дейци на френската буржоазна революция от края на XVIII в., водач на дясното крило на якобинците. — 176.
- Д'Аспре* (D'Aspre), Константин, барон (1789—1850) — австрийски генерал, участвувал в потушаването на революцията от 1848—1849 г. в Италия. — 421.
- Демби́нски* (Dembíński), Хенрик (1791—1864) — полски генерал-деец на националноосвободителното движение, участник във въстанието през 1830—1831 години, един от ръководителите на революционната армия в Унгария през време на революцията от 1848—1849 г. — 410, 556, 557.
- Д'Естер* (D'Ester), Карл Людвиг Йохан (1811—1859) — немски социалист и демократ, лекар; член на Кьолнската община на Съюза на комунистите, през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към лявото крило; от октомври 1848 г. член на Централния комитет на демократите в Германия; през 1849 г. депутат във втората камара, принадлежал към крайното ляво крило; играл видна роля в баденско-пфалцкото въстание през 1849 г.; емигрирал след това в Швейцария. 404, 408.
- Джонс* (Jones), Ернст Чарлз (1819—1869) — виден деец на английското работническо движение, пролетарски поет и публицист, един от водачите на лявото крило на чартисткото движение, приятел на Маркс и Енгелс. — 613, 638,
- Дибич*, Иван Иванович, граф (1785—1831) — руски генерал-фелдмаршал, главнокомандуващ на царската армия, която потушавала полското въстание през 1830—1831 г. — 300.
- Диц* (Dietz), Йохан Вилхелм — собственик на печатница в Кьолн, в която от 30 август 1848 г. се печатал «Neue Rheinische Zeitung» — 650.

- Диц** (Diez), Фридрих (1794—1876) — немски филолог, основоположник на сравнителното изучаване на романските езици, автор на «Грамматика на романските езици». — 476.
- Дригалски** (Drigalski) — пруски генерал, представител на реакционните пруски военни среди; през 1848 г. командир на дивизия в Дюселдорф. — 61—65, 147, 375, 528, 529, 628.
- Дронке** (Dronke), Ернст (1822—1891) — немски публицист, отначало «истински социалист», след това член на Съюза на комунистите и един от редакторите на «Neue Rheinische Zeitung»; след революцията от 1848—1849 г. емигрирал в Англия; по-късно се оттеглил от политическата дейност. — 67, 567, 638, 648, 650.
- Дрюе** (Druey), Анри (1799—1855) — швейцарски държавен деец, радикал; взел участие в изработването на конституцията от 1848 г., член на Федералния съвет, през 1850 г. президент на Швейцарския съюз. — 70, 72—73, 107.
- Дункер** (Duncker) — пруски чиновник, през 1848 г. полицайдиректор в Берлин. — 376.
- Дурандо** (Durando), Джовани (1804—1869) — генерал от пиемонтската армия, който се сражавал против австрийците през годините 1848—1849. — 420.
- Дусберг** (Duesberg), Франц (1793—1872) — пруски реакционен държавен деец, от 1846 до мартенската революция през 1848 г. министър на финансите. — 311, 313, 316, 317.
- Дюмон** (Dumont), Иозеф (1811—1861) — немски буржоазен журналист, умерен либерал; от 1831 г. издател на «Kölnische Zeitung» — 20, 40, 121, 156, 193, 194, 196, 198, 207, 230, 277, 532, 562.
- Дюфур** (Dufour), Гийом Анри (1787—1875), швейцарски генерал, буржоазен политически деец; през 1847 г. командувал федералната армия, която разбила войските на Зондербунда; през 1848—1849 г. депутат в Националния съвет. — 11, 95, 101, 104—105.
- Дюшател** (Duchâtel), Шарл (1803—1867) — френски реакционен държавник, министър на вътрешните работи (1839, 1840 — февруари 1848). — 106.

Е

- Ебер** (Hébert), Мишел Пиер Алексис (1799—1887) — френски юрист и консервативен политически деец, орлеанист, член на камарата на депутатите (1834—1848), от 1841 г. главен прокурор на кралския съд, министър на правосъдието (1847 — февруари 1848), през 1849 г. депутат в Законодателното събрание. — 237.
- Ебермайер** (Ebermeier) — пруски съдебен чиновник. — 287, 493.
- Елаич** (Ielagu), Йосип, граф (1801—1859) — австрийски генерал, бан на Хърватско, Далмация и Славония (1848—1859), участвувал активно в потушаването на революцията от 1848—1849 г. в Унгария и Австрия. — 22, 47, 52, 79, 86, 87, 119, 184, 185, 301, 302, 324, 326, 338, 552, 557.
- Елена Паоловна** (1806—1873) — руска велика княгиня, жена на великия княз Михаил Павлович. — 158.
- Елизавета** (1801—1873) — кралица на Прусия, жена на Фридрих-Вилхелм IV. — 534.
- Енгелс** (Engels), Фридрих (1820—1895) (биографични данни). — 7, 67, 138, 248, 554—556, 567, 613, 614, 618, 619, 623, 627, 631, 633, 634, 636, 638, 648, 651.
- Енгелс** (Engels) — пруски полковник, командант на Кьолн през 1848—1849 години. — 326.
- Ернберг** (Ehrenberg), Христиан Готфрид (1795—1876) — немски естествознание, професор в Берлинския университет. — 89.
- Ернст-Август** (1771—1851) — хановерски крал (1837—1851). — 527.

Есер (Esser), Христиан Йозеф (род. около 1809 г.) — немски работник, член на кьолнския Работнически съюз, през 1849 г. редактор на вестник «Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit». — 139, 140, 145, 146, 629, 639, 641, 645, 647.

Есер (Esser) — пруски съдебен чиновник, демократ; през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към лявото крило; през 1849 г. депутат във втората камера, принадлежал към лявото крило. — 149—150.

Есер I (Esser), Йохан Хенрих Теодор — пруски чиновник, адвокат, клерикал, през 1848 г. заместник-председател на пруското Национално събрание, принадлежал към центъра. — 150.

Есер II (Esser), Фердинанд Йозеф — пруски чиновник, клерикал, през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към центъра. — 150.

Естерхази фон Галанта (Esterhazy von Galantha), Пал Антон, княз (1786—1866) — унгарски магнат, австрийски дипломат, министър на външните работи в първото унгарско правителство (март—септември 1848 г.). — 325.

Ешер (Escher), Алфред (1819—1882) — швейцарски буржоазен политик, юрист; председател на Големия съвет (1847); от 1848 г. няколко пъти председател на Националния съвет. — 72, 98—100, 103, 106.

Ж

Жирарден (Girardin), Емил дьо (1806—1881) — френски буржоазен публицист и политически деец, през 30—60-те години с прекъсвания бил редактор на вестник «Presse», в политиката се отличавал с крайна безпринципност; преди революцията от 1848 г. бил в опозиция на правителството на Гизо; през време на революцията — буржоазен републиканец, депутат в Законода-

телното събрание (1850—1851); по-късно бонапартист. — 22.

Жоли (Jolly) — член на швейцарския Федерален съд през 1848 г. — 37.

З

Зед (Saedt), Ото Йозеф Арнолд (1816—1886) — пруски съдебен чиновник, от 1848 г. прокурор в Кьолн, обвинител в кьолнския процес против комунистите (1852). — 322, 323.

Зекендорф (Seckendorff), Август Хенрих Едуард Фридрих, барон (1807—1885) — пруски юрист, висш съдебен чиновник; през 1849 г. депутат във втората камера, принадлежал към центъра. — 386.

Зете (Sethe), Христоф Вилхелм Хенрих (1767—1855) — пруски съдебен чиновник. — 46, 150.

Зигварт-Мюлер (Sigwart-Müller), Константин (1801—1869) — швейцарски държавен деец, реакционер, през 1844 г. председател на Съюзния сейм, през 1845 г. председател на военния съвет на Зондербунда, след поражението на Зондербунда (1847) избягал зад граница. — 95.

Й

Йени (Jenni) — швейцарски публицист, радикал, редактор на бернския хумористичен вестник «Gukkasten». — 191.

Йохан (1782—1859) — австрийски ерцхерцог, от юни 1848 г. до декември 1849 г. имперски регент на Германия. — 82.

Йосиф II (1741—1790) — император на така наречената свещена Римска империя. — 334.

К

Кабет (Cabet), Етиен (1788—1856) — френски публицист, виден представител на мирния утопичен комунизъм, автор на книгата «Пъте-

- шествие в Икария»; през 1841 — 1849 г. редактор на вестник «Populaire». — 613.
- Кавеняк** (Cavaignac), Годфруа (1801—1845) — френски публицист, адвокат и политически деец, буржоазен демократ, участник в революцията от 1830 г., един от ръководителите на тайното републиканско Дружество на приятелите на народа през периода на Юлската монархия; брат на Луи Ежен Кавеняк. — 105.
- Кавеняк** (Cavaignac), Луи Ежен (1802—1857) — френски генерал и политически деец, умерен, буржоазен републиканец; взел участие в завладяването на Алжир, след февруарската революция през 1848 г. губернатор на Алжир, отличавал се с варварски методи на водене на война; от май 1848 г. френски военен министър, смазал с изключителна жестокост юнското въстание на парижките работници; шеф на изпълнителната власт (юни—декември 1848 г.). — 22, 85—88, 91, 160, 173, 223, 414, 423, 424, 490, 604—606.
- Калам** (Calame) Анри Флориан (1807—1863) — швейцарски политически деец и публицист, реакционер, през 1848—1849 години член на Големия съвет. — 8.
- Калберматен** (Kalbermatten), Вилхелм (1793—1875) — швейцарски генерал, реакционер, през 1844 г. ръководил контрареволуционния преврат в кантона Валис. — 104.
- Камп** (Kamp) — съдържател на хотел в Бон, участник в демократическия банкет на 24 февруари 1849 г. в Кьолн. — 637.
- Кампхаузен** (Carnphausen), Людолф (1803—1890) — немски banker, един от лидерите на рейнската либерална буржоазия; през март—юни 1848 г. министър-президент на Пруссия, водел предателска политика на споразумение с реакцията; пруски посланик при централната власт (юли 1848 — април 1849). — 5, 28, 110—112, 115, 118, 120—122, 124, 194, 196, 215, 231—233, 257, 263, 337, 373, 386, 388, 390, 402, 486, 500, 505.
- Кампц** (Kamptz), Карл (1769—1849) — пруски държавен деец, реакционер, министър на правосъдието (1832—1842). — 310.
- Кантатор** (Cantador), Лоренц — немски търговец, участник в революцията от 1848—1849 години; през 1848 г. командувал гражданското опълчение в Дюселдорф; арестуван през декември 1848 г. за призоваване към въоръжена съпротива срещу кралската власт, освободен през март 1849 г.; емигрирал в САЩ. — 274, 285—288, 492, 494, 495.
- Канет** — виж Людовик XVI.
- Карл Велики** (около 742—814) — франкски крал (768—800) и император (800—814). — 294.
- Карл I** (1600—1649) — английски крал (1625—1649), екзекутиран през време на английската буржоазна революция от XVII век. — 15, 257, 270.
- Карл V** (1500—1558) — испански крал (1516—1556), император на така наречената свещена Римска империя (1519—1556). — 14.
- Карл X** (1757—1836) — френски крал (1824—1830). — 15.
- Карл-Алберт** (1798—1849) — сардински крал (1831—1849). — 409, 412—413, 418.
- Карл**, ерцхерцог — виж Франц Карл.
- Карл Мартел** (около 688—741) — франкски майордом, от 715 г. фактически управник на франкската държава. — 181.
- Карлайл** (Carlyle), Томас (1795—1881) — английски писател, историк, философ идеалист, проповядвал култ към героите; критикувал английската буржоазия от позициите на реакционния романтизъм, принадлежал към партията на торите, след 1848 г. открит враг на работническото движение. — 580.
- Карлос**, дон (1788—1855) — претендент за испанския престол, опитал се през 1833—1840 г. чрез гражданска война да завладее престола и

- да възстанови неограничената власт на феодално-клерикалната клика. — 170, 184, 205.
- Карно** (Carnot), Лазар Николà (1753—1823) — френски математик и физик, политически и военен деец, буржоазен републиканец; през френската буржоазна революция от края на XVIII век принадлежал към якобинците, през 1794 г. участвувал в контрареволуционния преврат на 9 термидор. — 176.
- Каролинги** — франкска кралска династия (751—843). — 296.
- Карстенс** — виж *Леснер*, Фридрих.
- Кастолди** (Castoldi), Жан Жак (1804—1871) — швейцарски буржоазен политически деец, юрист, радикал; депутат от Националния съвет (1848—1851). — 103.
- Керн** (Kern), Йохан Конрад (1808—1888) — швейцарски буржоазен политически деец, юрист и дипломат; председател на Федералния съд. — 102—103.
- Кул** (Kull), Улрих Франц — немски юрист, дребнобуржоазен демократ; през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание от Кьолн, принадлежал към лявото крило; през 1849 г. депутат във втората камара, принадлежал към крайното ляво крило; по-късно прогресист. — 480.
- Кинкел** (Kinkel), Готфрид (1815—1882) — немски поет и публицист, дребнобуржоазен демократ, участник в баденско-пфалцкото въстание от 1849 г.; осъден от пруския съд на доживотен затвор, избягал от затвора и емигрирал в Англия; един от водачите на дребнобуржоазната емиграция в Лондон, водел борба против Маркс и Енгелс. — 322.
- Кирхман** (Kirchman), Юлиус (1802—1884) — немски юрист и философ, радикал; през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към левия център. — 149, 150—151.
- Кискер** (Kisker) — пруски съдебен чиновник, през 1848 г. министър на правосъдието в правителството на Пфул, през 1849 г. депутат във втората камара. — 252.
- Клаудиус** (Claudius), Матиас (1740—1815) — немски поет. — 67.
- Клевер** (Clever) — пруски офицер, командир на батальон през време на войната с Дания през 1848 г. — 465.
- Кничанин** (Книћанин), Стефан Петрович (1807—1855) — сръбски военачалник, участвувал в потушаването на революцията от 1848—1849 г. в Унгария. — 553.
- Компес** (Compes), Герхард Йозеф (1810—1887) — немски юрист, либерал, през годините 1848—1849 депутат във франкфуртското Национално събрание, принадлежал към левия център. — 194.
- Конде** (Condé), Луи Анри Жозеф (1756—1830) — френски принц, в началото на революцията от края на XVIII в. емигрирал от Франция и служил в емигрантския корпус; след връщането си във Франция получил през 1825 г. обезщетение за конфискуваното му имущество, част от което завещал на фаворитката си Фьошер. — 381.
- Кортум** (Kortum), Карл Арнолд (1745—1824) — немски поет и белетрист; известен като автор на «Иобснадата». — 75, 109.
- Корф** (Korff), Херман — пруски офицер, уволнен през 1847 г. от армията за политическите му убеждения, демократ; през 1848—1849 години отговорен издател на «Neue Rheinische Zeitung»; впоследствие емигрирал в САЩ. — 138, 627, 648, 650.
- Косидиер** (Caussidière), Марк (1808—1861) — френски дребнобуржоазен демократ, участник в лионското въстание през 1834 г.; един от организаторите на тайните революционни дружества през периода на Юлската монархия; след февруарската революция от 1848 г. префект на полицията в Париж, депутат в Учредителното събрание; през юни 1848 г. емигрирал в Англия. — 605.

Костюшко (Kościuszko), Тадеуш (1746—1817) — голям деец на полското националноосвободително движение през 90-те години на XVIII век; през 1776—1783 години участник в борбата за независимост на североамериканските колонии; ръководител на полското въстание през 1794 г. — 300.

Кощут (Kossuth), Лайош (Лудвиг) (1802—1894) — водач на унгарското националноосвободително движение, възглавявал буржоазно-демократическите елементи в революцията от 1848—1849 г., ръководител на унгарското революционно правителство; след поражението на революцията емигрирал от Унгария. — 176, 177, 209, 210, 298, 321, 325, 410, 459, 511, 551—554, 634, 636, 638.

Крамер (Cramer), Карл — немски дребнобуржоазен демократ, през 1848—1849 години издател и редактор на излизалия в Кьолн демократически вестник «Wächter am Rhein». — 636—639.

Краус (Krauss), Филип (1792—1861) — австрийски държавник, министър на финансите (1848—1851). — 76.

Крае (Krahe) — член на кьолнския Работнически съюз през 1848—1849 г.; часовникар по професия. — 634.

Кромвел (Cromwell), Оливер (1599—1658) — водач на буржоазията и на обуржоазената аристокрация през време на английската буржоазна революция от XVII век, от 1653 г. лорд протектор на Англия, Шотландия и Ирландия. — 15.

Курт (Kurth) — немски работник дърводелец, през 1848—1849 г. член на Работническия съюз и на Демократическото дружество в Кьолн. — 636.

Кюлветер (Kühlwetter), Фридрих (1809—1882) — пруски буржоазен държавник, министър на вътрешните работи в кабинета на Ауерсвалд—Ханзман (юни—септември 1848 г.); по-късно региструспрезидент в Дюселдорф, оберпрези-

дент на провинцията Вестфалия. — 123, 127, 131, 373.

Л

Ладенберг (Ladenberg), Адалберт (1798—1855) — един от представителите на пруската реакционна бюрокрация; министър по въпросите на религията, просвещението и медицината (ноември 1848—декември 1850). — 28—30, 144, 194, 196, 252.

Ла Мармора (La Marmora), Алфонсо Фереро (1804—1878) — италиански генерал и политик, военен министър (1848, 1849—1855). — 411, 412, 417.

Ламартин (Lamartine), Алфонс (1790—1869) — френски поет, историк и политически деец, през 40-те години буржоазен републиканец; през 1848 г. министър на външните работи и фактически ръководител на временното правителство. — 50, 159, 160, 289, 330, 423, 525, 604—606.

Ласал (Lassalle), Фердинанд (1825—1864) — немски дребнобуржоазен публицист, адвокат, през годините 1848—1849 участвувал в демократическото движение на Рейнската провинция, в началото на 60-те години се присъединил към работническото движение, един от основателите на Всеобщия германски работнически съюз (1863); подкрепял политиката на обединяване на Германия «отгоре» под хегемонията на контрреволюционна Прусия, сложил началото на опортюнистическото течение в германското работническо движение. — 63, 65, 274, 283—288, 481—483, 492—496, 501—505.

Латур (Latour), Теодор, граф (1780—1848) — австрийски държавник, привърженик на абсолютната монархия; през 1848 г. военен министър; през октомври 1848 г. убит от въстаниците във Виена. — 38, 552.

Ледрю-Ролан (Ledru-Rollin), Александър Огюст (1807—1874) — френ-

- ски публицист и политик, един от вождовете на дребнобуржоазните демократи, редактор на вестник «Réforme»; през 1848 г. член на временното правителство; депутат в Учредителното и Законодателното събрание; където възглавявал партията на Планината; след демонстрацията на 13 юни 1849 г. емигрирал в Англия. — 73, 159, 424, 571, 572, 603—609, 636.
- Лелевел** (Lelewel), Йоахим (1786—1861) — известен полски историк и революционен деец, участник в полското въстание от 1830—1831 г., един от водачите на демократическото крило на полската емиграция, през годините 1847—1848 член на комитета на брюкселската Демократическа асоциация. — 560.
- Леополд I** (1790—1865) — белгийски крал (1831—1865). — 237.
- Леополд II** (1797—1870) — велик херцог на Тоскана (1824—1859). — 409.
- Леснер** (Lessner), Фридрих (1825—1910) — деец на немското и международното работническо движение, шивач по професия; член на Съюза на комунистите, участник в революцията от 1848—1849 г.; един от подсъдимите в кьолнския процес против комунистите (1852); член на Генералния съвет на I Интернационал; приятел и съратник на Маркс и Енгелс. — 637.
- Лисецки** (Lisiecki) — съдебен чиновник в Познан; поляк по националност; през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към лявото крило; през 1849 г. депутат във втората камара, принадлежал към крайното ляво крило. — 462, 463, 465, 470.
- Лихновски** (Lichnowski), Феликс, княз (1814—1848) — пруски офицер, реакционер, депутат във франкфуртското Национално събрание, принадлежал към дясното крило; убит от народа през време на франкфуртското въстание през септември 1848 г. — 622, 650.
- Лойтхаус** (Leuthaus) — пруски съдебен чиновник, през 1848 г. следовател в Кьолн. — 42.
- Лувини** (Luvini), Джакомо (1795—1862) — швейцарски политически и военен деец, адвокат, радикал; италианец по националност, през 1847 г. участвувал в разбиването на войските на Зондербунда; от 1848 г. депутат в Националния съвет от кантона Тесин. — 99—104, 107.
- Луи-Наполеон** — виж **Наполеон III**.
- Луи-Филип** (1773—1850) — херцог Орлеански, френски крал (1830—1848). — 237, 349, 358, 361, 362, 378, 380, 424, 609, 611.
- Лукас** (Lukas) — член на Работническия съюз в Мюлхайм (Рейнската провинция) през 1849 г. — 634.
- Лутер** (Lutter) — пруски чиновник, полицейски комисар в Кьолн през 1848 г. — 141.
- Любомирски** — полски княжески род. — 178.
- Любомирски** (Lubomirski), Ежи, княз (1817—1872) — полски аристократ, участник в Славянския конгрес в Прага, през 1849 г. депутат в австрийския райхстаг. — 305.
- Людвиг Йозеф Антон** (1784—1864) — австрийски ерцхерцог. — 158.
- Людвиг XI** (1423—1483) — френски крал (1461—1483). — 177.
- Людвиг XVI** (1754—1793) — френски крал (1774—1792), екзекутиран през време на френската буржоазна революция от края на XVIII век. — 14, 15.

М

- Майендорф**, Пьотр Казимирович, барон, (1796—1863) — дипломат на царска Русия, посланик в Берлин (1839—1850). — 157.
- Мак-Кулох** (Mac Culloch), Джон Рамси (1789—1864) — английски буржоазен икономист, представител на вулгарната политическа икономия. — 581.
- Максимилиан II** (1811—1864) — баварски крал (1848—1864). — 527.
- Малковски** (Malkowsky), Игнац (1784—1854) — австрийски генерал;

- през 1849 г. участвувал в потушаването на революцията в Унгария. — 553, 555.
- Малтесер* (Maltheser), Йохан — пруски полицейски шпионин, подвързвач по професия. — 142, 147, 156.
- Малтен* (Malten), Г. — немски реакционен журналист, през 1848—1849 години редактор на «Frankfurter Oberpostamts-Zeitung» — 334.
- Малтус* (Malthus), Томас Роберт (1766—1834) — английски свещеник икономист, идеолог на обуржоазилата се земевладелска аристокрация, апологет на капитализма, проповедник на човеконенавистната теория за населението. — 200, 580, 589, 592.
- Мамияни* (Mamiani), Теренцио, граф (1799—1885) — италиански поет и публицист, философ и политически деец, привърженик на конституционната монархия, министър на вътрешните работи на Папската област (май—август 1848). — 86.
- Мантойфел* (Manteuffel), Ото Теодор, барон (1805—1882) — пруски държавник, представител на дворянската бюрокрация; министър на вътрешните работи (ноември 1848 — ноември 1850), през 1849 г. депутат в първата и втората камари, министър-президент (1850—1858) — 28—30, 35, 43, 47, 49, 60, 82, 194, 196, 198, 201, 206, 209, 210, 338—339, 341, 364, 367, 371, 395—398, 406, 407, 460, 472, 473, 475, 476, 485, 491, 494, 498, 500, 506, 522, 526, 528, 542.
- Марат* (Marat), Жан Пол (1743—1793) — френски публицист, виден деец на френската буржоазна революция от края на XVIII в., един от водачите на якобинците. — 637.
- Мараст* (Marrast), Арман (1801—1852) — френски публицист и политик, един от водачите на умерените, буржоазни републиканци, редактор на вестник «National»; през 1848 г. член на временното правителство и мер на Париж, председател на Учредителното събрание (1848—1849). — 22, 87, 98, 160 605.
- Марийе* (Marilly), Етиен (1804—1889) — фрайбургски епископ (1846—1879), вдъхновител на антидемократичния бунт на 24 октомври 1848 г. във Фрайбург (Фрибур). — 38, 39.
- Маркс* (Marx), Карл (1818—1883) (биографични данни). — 23, 26, 36, 42, 67, 138, 234, 247, 254, 273, 274, 461, 492, 547, 549, 567, 574, 610, 613, 614, 617, 620—622, 627—631, 633—634, 636, 641, 642, 645, 647—650.
- Мауренбрехер* (Maurenbrecher), Петер Вилхелм (1777—1861) — пруски чиновник, оберпостдиректор в Дюселдорф (1817—1850). — 63.
- Мевисен* (Mevisse), Густав (1815—1899) — немски banker, един от водачите на рейнската либерална буржоазия; през годините 1848—1849 депутат във франкфуртското Национално събрание, принадлежал към десния център. — 194.
- Медем*, Павел Иванович, граф (1800—1854) — дипломат на царска Русия, посланик във Виена. — 157.
- Мелине* (Mellinet), Франсоа (1768—1852) — белгийски генерал; французин по националност; активен участник в белгийската буржоазна революция от 1830 г. и в демократическото движение в Белгия, почетен председател на брюкселската Демократическа асоциация, един от подсъдимите в процеса Рискон-Ту, осъден на смърт, заменена с 30 години затвор; помилван през септември 1849 г. — 140, 637.
- Меркер* (Maercker) — пруски буржоазен държавен деец, министър на правосъдието в кабинета на Ауерсвалд—Ханземан (юни—септември 1848 г.). — 123.
- Мерославски* (Mieroslawski), Лудвик (1814—1878) — полски политически и военен деец, участник в полското въстание от 1830—1831 години; вземал участие в подготовката на въстанието в Познан през 1846 г., освободен от затвора от

- мартенската революция през 1848 г.; ръководил въстанието в Познан през 1848 г., след това ръководил борбата на въстаниците в Сицилия; през време на баденско-пфалцкото въстание през 1849 г. командувал революционната армия; през 50-те години потърсил подкрепа в бонапартистките кръгове; през време на полското въстание през 1863 г. провъзгласен за диктатор, след поражението на въстанието емигрирал във Франция. — 173, 637.
- Месенхаузер* (Messenhauser), Цезар Венцел (1813—1848) — австрийски офицер и литератор, командир на националната гвардия и комендант на Виена през време на октомврийското въстание от 1848 г.; разстрелян след превземането на града от контрреволюционните войски. — 191.
- Метерних* (Metternich), Клеменс, княз (1773—1859) — австрийски държавник и дипломат, реакционер; министър на външните работи (1809—1821) и канцлер (1821—1848), един от организаторите на Свещенния съюз. — 157, 178—180, 279, 334, 357.
- Мехмед IV* — турски султан (1648—1687). — 297.
- Милде* (Milde), Карл Август (1805—1861) — едър силезийски фабрикант, един от представителите на немската либерална буржоазия; през 1848 г. министър на търговията в кабинета на Ауерсвалд—Ханземаан (юни—септември), председател на пруското Национално събрание (май—юни), принадлежал към дясното крило. — 123.
- Милтон* (Milton), Джон (1608—1674) — велик английски поет и публицист, участник в английската буржоазна революция от XVII век. — 74.
- Мирбах* (Mirbach), Ото — пруски артилерийски запасен офицер, дребнобуржоазен демократ, участник в революцията от 1848—1849 години; комендант на Елберфелд през време на майското въстание през 1849 г.; след поражението на въстанието емигрирал от Германия. — 545, 546.
- Михаил Павлович* (1798—1848) — руски велик княз, брат на Николай I. — 158
- Михел* (Michel), Георг (1804—1867) — швейцарски полковник, буржоазен политически деец, участник във войната против Зондербунда, депутат в Националния съвет (1848—1860). — 100, 104, 108.
- Моле* (Molè), Луи Матьо, граф (1871—1855) — френски държавник, орлеанист, министър-председател (1836—1837, 1837—1839), през 1848 г. депутат в Учредителното събрание, през годините 1849—1891 депутат в Законодателното събрание. — 473.
- Мол* (Moll), Йосиф (1812—1849) — виден деец на немското и международното работническо движение, часовникар по професия; един от ръководителите на Съюза на справедливите, член на Централния комитет на Съюза на комунистите, юли—септември 1848 г. председател на кьолския Работнически съюз, член на Рейнския окръжен комитет на демократите; след събитията през септември 1848 г. в Кьолн емигрирал в Лондон, откъдето скоро се върнал под чуждо име и водел агитация в различни райони на Германия; участник в баденско-пфалцкото въстание от 1849 г.; убит в сражение при Мург. — 614.
- Молшер* (Molière), Жан Батист (1622—1673) — велик френски драматург. — 279.
- Морет* (Morret) — пруски полицейски чиновник, през 1848—1849 години началник на затвора в Дюселдорф. — 284, 285, 493.
- Мосле* (Mosle), Йохан Лудвиг (1794—1877) — немски офицер, представител на Олденбург в Съюзния сейм; през 1848 г. изпратен като императорски комисар във Виена. — 74—79, 357.
- Мунцингер* (Munzinger), Йозеф (1791—1855) — швейцарски полити-

чески деец, либерал, член на Федералния съвет (1848—1855), през 1851 г. президент на Швейцарския съюз. — 69, 72, 135, 137.

Мюлер (Mühler), Хенрих Готлиб (1780—1857) — пруски съдебен чиновник, през 1832—1844 г. министър на правосъдието; през 1848 г. председател на висшия трибунал в Берлин. — 150, 153.

Н

Наполеон I Бонапарт (1769—1821) — френски император (1804—1814 и 1815). — 15, 161, 163, 240, 244, 259, 297, 300, 325, 362, 363, 370, 391, 409, 411, 422, 520, 521, 538.

Наполеон III (Луи-Наполеон Бонапарт) (1808—1873) — принц, племенник на Наполеон I, президент на Втората република (1848—1851), френски император (1852—1870). — 22, 54, 160, 187, 379, 380, 383, 414, 605.

Ненштил (Nenstiel) — немски търговец, през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към центъра. — 131.

Неселроде, Карл Василевич, граф (1780—1862) — държавен деец и дипломат на царска Русия, министър на външните работи (1816—1856). — 50, 157.

Неф (Neff), Вилхелм (1802—1881) — швейцарски юрист, буржоазен политически деец, либерал; през 1848 г. член на Федералния съвет. — 72.

Нигелер (Nigeler), Никлаус (1817—1872) — швейцарски адвокат и буржоазен политически деец, радикал; през 1848 г. редактор на «Berner Zeitung». — 39, 190.

Николай I (1796—1855) — руски император (1825—1855). — 158, 305, 468, 510, 511, 517, 526.

Николовиус (Nicolovius), Георг Хенрих Франц — пруски съдебен чиновник; през 1848 г. генерален прокурор на Рейнската провинция. — 65, 66, 283, 481, 482, 493, 494.

Нойхаус (Neuhauss), Карл (1796—1849) — швейцарски буржоазен политически деец, умерен либерал; през 1841 г. председател на Съюзния сейм, през 1848 г. депутат в Националния съвет. — 10, 70, 71, 95, 191.

Нотхюнг (Nothjung), Петер (около 1823—1866) — член на кьолнския Работнически съюз и на Съюза на комунистите, един от подсъдимите в кьолнския процес срещу комунистите (1852); шивач по професия — 638.

Нугент (Nugent), Лавал, граф (1777—1862) — австрийски фелдмаршал, взел участие в потушаването на революцията в Италия и Унгария през 1848—1849 г. — 326, 553, 555.

О

Оксенбайн (Ochsenbein), Йохан Улрих (1811—1890) — швейцарски буржоазен държавен деец, радикал, след това един от ръководителите на либералите, председател на Съюзния сейм през време на войната срещу Зондербунда, ръководител на Федералното правителство (1847—1848); през 1848 г. председател на Националния съвет и член на Федералния съвет. — 10, 70—73, 135, 137, 190, 191.

Олферс (Olfers) — немски съдебен чиновник. — 151.

Омалски, Анри Ежен Филип Луи Орлеански, херцог (1822—1897) — син на френския крал Луи-Филип. — 381.

Орлеански херцог — виж *Луи-Филип*.

От (Ott) — немски демократ от Воринген (Рейнската провинция). — 634.

Ото (Otto), Карл Вунibalд (род. около 1809) — немски химик, през годините 1848—1849 член на кьолнския Работнически съюз, член на Съюза на комунистите, един от подсъдимите в кьолнския процес срещу комунистите (1852). — 641, 645, 647.

П

- Палацки** (Palasky), Франтишек (1798—1876) — виден чешки историк, буржоазен политически деец, либерал; председателствувал Славянския конгрес в Прага през 1848 г.; водил политика, насочена към запазването на Хабсбургската монархия. — 182, 185, 302.
- Палмерстон** (Palmerston), Хенри Джон (1784—1865) — английски държавник, в началото на дейността си тори, от 1830 г. един от водачите на вигите, който се опирал на десните елементи в тази партия; министър на външните работи (1830—1834, 1835—1841 и 1846—1851), министър на вътрешните работи (1852—1855) и министър-председател (1855—1858 и 1859—1865). — 50, 53, 55, 72, 157,
- Паскевич**, Иван Фьодорович (1782—1856) — руски генерал-фелдмаршал, от 1831 г. главнокомандуващ на царската армия, която потушавала полското въстание през 1830—1831 години, през 1849 г. главнокомандуващ на царската армия, която участвувала в потушаването на революцията в Унгария. — 300.
- Патов** (Patow), Еразмус Роберт, барон (1804—1890) — пруски буржоазен държавен деец; министър на търговията, промишлеността и обществените работи в правителството на Кампхаузен (април — юни 1848 г.) — 130.
- Пероне ди Сан-Мартино** (Perrone di San, Martino), Еторе (1789—1849) — генерал от пиемонтската армия, която се сражавала против австрийците през 1848—1849 години. — 421.
- Перзел** (Perczel), Мориц (1811—1899) — унгарски генерал, участник в революцията от 1848—1849 г. в Унгария; след поражението на революцията емигрирал в Турция, след това в Англия. — 459, 557.
- Пий IX** (1792—1878) — римски папа (1846—1878) — 159, 330, 349, 409.
- Пил** (Peel), Роберт (1788—1850) — английски държавен деец, лидер на умерените тори, министър на вътрешните работи (1822—1827 и 1828—1830), министър-председател (1841—1846), при подкрепата на либералите прокарал отменяването на хлебните закони (1846). — 346.
- Пиндер** (Pinder), Юлиус Херман (роден в 1805) — пруски чиновник, умерен либерал; през 1848 г. обер-президент на Силезия, депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към дясното крило, през 1849 г. депутат в първата камара. — 35.
- Пите** (Pittet), Бенжамен (умрял в 1863 г.) — депутат в швейцарския Национален съвет (1848—1851). — 106.
- Плуеуал** (Plougoult), Пиер Амброаз (1796—1863) — френски чиновник, юрист, член на камарата на депутатите (1846—1848). — 237.
- Полк** (Polk), Джеймс Нокс (1795—1849) — президент на Съединените американски щати (1845—1849), принадлежал към демократическата партия. — 168.
- Потман** (Pothmann), Йохан (роден около 1823 г.) — немски демократ, член на Комитета за сигурността и ръководител на ландвера през време на въстанието в Елберфелд през май 1849 г.; след поражението на въстанието емигрирал в Холандия. — 545.
- Потоцки** — полски графски род. — 178.
- Потингер** (Potinger), Хенри (1789—1856) — английски дипломат и военен; командувал английските войски по време на опiumната война с Китай (1842), през 1843 г. губернатор на Хонконг, след това губернатор на Мадрас. — 345.
- Принц** (Prinz), В. — член на кьолнския Работнически съюз, редактор на вестник «Freiheit, Arbeit», привърженик на Готшалк. — 629.
- Прудон** (Proudhon), Пиер Жозеф (1809—1865) — френски публицист, икономист и социолог, идеолог на дребната буржоазия, един от родоначалниците на анархизма, през

1848 г. депутат в Учредителното събрание. — 589, 599, 603, 607—612.

Пруски, принц — виж *Вилхелм I.*

Пусткухен-Гланцов (Pustkuchen-Glanzow), Йохан Фридрих Вилхелм (1793—1834) — немски писател, автор на зловни и бездарни пародии на книгата на Гьоте «Вилхелм Майстер». — 321.

Пушнер (Puchner), Антон, барон (1779—1852) — австрийски генерал, участвувал в потушаването на унгарската революция през 1849 година. — 326, 553, 555, 556.

Пфифер (Pffifer), Казимир (1794—1875) — швейцарски адвокат, буржоазен политик, през 1848 г. депутат в Националния съвет. — 37, 97.

Пиел (Piuel), Ернст (1779—1866) — пруски генерал, един от представителите на реакционните военни среди; през 1832—1848 г. губернатор на Невшател; през март 1848 г. комендант на Берлин; през май ръководил потушаването на въстанието в Познан; през септември—октомври 1848 г. министър-председател и военен министър. — 7, 8, 14, 18, 35, 61, 131—133, 210, 252, 266, 373, 402.

Пшилуски (Przyluski), Леон (1789—1865) — архиепископ гнезненски и познански (1845—1865). — 486.

Пиода (Pioda), Джовани Батиста (1808—1882) — швейцарски буржоазен политически деец; италианец по националност; участвувал във войната против Зондербунда (1847); през 1848—1849 години депутат в Националния съвет от кантона Тесин. — 97, 98, 104, 106—107.

Р

Раво (Raveaux), Франц (1810—1851) — немски политически деец, буржоазен демократ; през годините 1848—1849 депутат във франкфуртското Национално събрание от Кьолн, принадлежал към левия център; имперски комисар в Швей-

цария, през юни 1849 г. един от петте имперски регенти; член на баденското временно правителство, след поражението на баденско-пфалцкото въстание емигрирал от Германия. — 642.

Радечки (Radetzky), Йозеф, граф (1766—1858) — австрийски фелдмаршал, от 1831 г. командувал австрийските войски в Северна Италия, през 1848—1849 години потушавал жестоко революционното и националноосвободително движение в Италия. — 86, 97, 100, 108, 189, 409—412, 414, 416—422, 559.

Радовиц (Radowitz), Йозеф (1797—1853) — пруски генерал и държавен деец, представител на придворната камарила, през годините 1848—1849 един от водачите на дясното крило във франкфуртското Национално събрание. — 382, 425, 491, 498.

Райф (Reiff), Вилхелм Йозеф (род. около 1822 г.) — член на кьолнския Работнически съюз, след това секретар на Работническия просветен съюз, през 1850 г. бил изключен от Съюза на комунистите, привлечен под съд по кьолнския процес срещу комунистите (1852). — 629.

Рамберг (Ramberg), Георг Хенрих, барон (1786—1855) — австрийски фелдмаршал, участвувал в борбата против революцията в Унгария през 1849 г. — 557.

Раморино (Ramorino), Джироламо (1792—1849) — италиански генерал, командувал писмонтската армия през време на революцията от 1848—1849 години в Италия, с предателската си тактика помогнал за победата на контрареволуционните австрийски войски. — 413, 415, 418, 419, 422.

Распайл (Raspail), Франсоа (1794—1878) — виден френски учен естественик, публицист и социалист, близък до революционния пролетариат, участник в революциите от 1830 г. и 1848 г.; депутат в

- Учредителното събрание. — 603, 605—609.
- Раумер* (Raumer), Фридрих (1781—1873) — немски реакционен историк; през 1848 г. имперски посланик в Париж, депутат във франкфуртското Национално събрание, принадлежал към десния център. — 74, 91.
- Раячи* (Rajaciћ), Йосиф (1785—1861) — карловацки митрополит, през 1848 г. патриарх на сърбите, възглавявал реакционното крило в сръбското нац. движение през 1848—1849 години; от февруари до август 1848 г. управник на Войводина. — 303.
- Репард* (Repard), Андреас, граф (1795—1874) — силезийски земевладелец, реакционер, през 1849 г. депутат във втората камара, принадлежал към дясното крило. — 386, 402, 403.
- Ридел* (Riedel), Адолф Фридрих Йохан (1809—1872) — пруски политически деец; през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към дясното крило; през 1849 г. депутат във втората камара, принадлежал към дясното крило. — 386, 408, 475—480.
- Ридматен* (Riedmatten), Августин (1796—1867) — швейцарски офицер; през 1844 г. възглавявал контрареволуционния преврат в кантона Валлис, през годините 1848—1849 участвувал в потушаването на революционното движение в Неапол, както и в експедицията против Сицилия. — 104.
- Рикардо* (Ricardo), Давид (1772—1823) — английски икономист, един от най-видните представители на буржоазната класическа политическа икономия. — 200.
- Ринтелен* (Rintelen), Вилхелм (умрял в 1869 г.) — пруски чиновник, министър на правосъдието (ноември 1848 г. — април 1849 г.), депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към дясното крило; през 1849 г. депутат в първата камара. — 151—153.
- Риоте* (Riotte), Карл Николаус (роден около 1816 г.) — немски демократ, адвокат, в 1849 г. депутат във втората камара, член на Комитета за сигурността през време на въстанието в Елберфелд през май 1849 г.; по-късно емигрирал в САЩ. — 545.
- Ритингхаузен* (Rittinghausen), Морич (1814—1890) — немски публицист, дребнобуржоазен демократ; през 1848—1849 години сътрудничил в «Neue Rheinische Zeitung», член на кьолнското Демократическо дружество; член на I Интернационал, по-късно член (до 1884 г.) на германската социалдемократическа партия. — 636, 638.
- Робеспьер* (Robespierre), Максимилиан (1758—1794) — бележит деец на френската буржоазна революция от края на XVIII в., водач на якобинците, ръководител на революционното правителство (1793—1794). — 97, 244, 637.
- Родбертус* (Rodbertus), Йохан Карл (1805—1875) — немски икономист, идеолог на обуржоазилото се пруско юнкерство; през време на революцията от 1848—1849 години умерено-либерален политически деец, стоял начело на левия център в пруското Национално събрание; по-късно проповедник на реакционните идеи на пруския «държавен социализъм». — 6.
- Роршайд* (Rohrscheidt), — пруски чиновник, ландрат; през 1849 г. депутат във втората камара, принадлежал към центъра. — 470.
- Роси* (Rossi), Пелегриньо (1787—1848) — италиански буржоазен икономист, юрист и политически деец, представител на вулгарната политическа икономия; дълго време живял във Франция. — 583, 589, 599.
- Росини* (Rossini), Джоакино (1792—1868) — знаменит италиански композитор. — 76.
- Руге* (Ruge), Арнолд (1802—1880) — немски публицист, младохегелианец; буржоазен радикал, през 1848 г.

- депутат във франкфуртското Национално събрание, принадлежал към лявото крило; след 1866 г. национал-либерал. — 290, 305, 342—344.
- Рукавина* (Рукавина), Джуро, барон (1777—1849) — австрийски фелдмаршал, хърват по националност; през 1849 г. участвувал в смазването на революцията в Унгария. — 553.
- Руп* (Rupp), Юлиус (1809—1884) — цески пастор, участник в религиозното движение «Приятел на светлината», един от основателите и ръководителите на така наречените «Свободни общини»; през 1849 г. депутат във втората камара, принадлежал към лявото крило. — 472—474.
- Рьозер* (Röser), Петер Герхард (1814—1865) — деец на немското работническо движение; по професия тютюноработник; през 1848—1849 години заместник-председател на кьолнския Работнически съюз, издател на вестник «Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit»; член на Съюза на комунистите, един от подсъдимите в кьолнския процес срещу комунистите (1852); по-късно се присъединил към ласалианците. — 629, 630, 637.
- С
- Савойски*, херцог — виж *Виктор-Емануил II*.
- Сен-Жуст* (Saint-Just), Луи Антоан (1767—1794) — виден деец на френската буржоазна революция от края на XVIII век, един от водачите на якобинците. — 637.
- Сен-Симон* (Saint-Simon), Анри (1760—1825) — велик френски социалист-утопист. — 200.
- Сервантес де Сааведра* (Cervantes de Saavedra), Мигел (1547—1616) — велик испански писател-реалист. — 52, 397, 540.
- Симонс* (Simons), Лудвиг (1803—1870) — немски юрист, реакционер, през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към дясното крило, след това министър на правосъдието (1849—1860). — 479, 480, 506, 542.
- Симсон* (Simson), Мартин Едуард Сигизмунд (1810—1899) — пруски политически деец, юрист; през 1848—1849 години депутат във франкфуртското Национално събрание, принадлежал към десния център, през декември 1848—май 1849 г. председател на Събранието, през ноември 1848 г. имперски комисар в Берлин; през 1849 г. депутат във втората камара, принадлежал към лявото крило; през 60-те години председател на райхстага, национал-либерал. — 358.
- Симунич* (Симуний), Балтазар, барон (1785—1861) — австрийски фелдмаршал; сърбин по националност; през годините 1848—1849 участвувал в потушаването на революцията в Унгария. — 326, 556.
- Смит* (Smith), Адам (1723—1790) — английски икономист, един от най-видните представители на класическата буржоазна политическа икономия. — 198.
- Солароли* (Solaroli), Паоло (1796—1877) — генерал от пиемонтската армия, сражавал се срещу австрийците през 1848—1849 години. — 420.
- София* (1805—1872) — австрийска ерцхерцогиня, майка на император Франц-Йосиф, която оказвала голямо влияние върху политиката на реакционната придворна камарила. — 78, 157, 359, 553.
- Стефан* (1817—1867) — австрийски ерцхерцог, през 1847—1848 години палатин на Унгария. — 552.
- Стратимирович* (Стратимировий), Джордже (1822—1908) — сръбски политически деец; офицер от австрийската армия; през 1848 г. водач на сръбските либерали във Войводина; по-късно преминал в лагера на контрареволуцията. — 302.
- Струве* (Struve), Амалия (умряла в 1862 г.) — участничка в демократическото движение в Германия през

- 1848—1849 години; жена на Густав Струве. — 54
- Струве* (Struve), Густав (1805—1870) — немски дребнбуржоазен демократ, журналист; един от ръководителите на баденските въстания през април и септември 1848 г. и на баденско-пфалцкото въстание през 1849 г.; след поражението на революцията емигрирал от Германия; участвувал в Гражданската война в САЩ на страната на северняците. — 51, 54, 57, 58, 136.
- Стиарти* — кралска династия, управлявала Шотландия (от 1371 г.) и Англия (1603—1649, 1660—1714). — 184, 203.
- Сулейман II* — турски султан (1687—1691). — 297.
- Т
- Таден-Триглаф* (Thadden-Triglaff), Адолф (1796—1882) — пруски земевладелец от Померания, реакционер; член на първия Обединен ландтаг през 1847 г. — 390.
- Танер* (Tapner), Карл Рудолф (1794—1849) — швейцарски буржоазен политически деец, юрист, председател на Върховния съд, през 1848 г. депутат в Националния съвет. — 99, 104.
- Ташеро* (Taschereau), Жул Антоан (1801—1874) — френски буржоазен публицист и политически деец, член на редакцията на вестник «National»; през 1833—1838 години и през 1848 г. издавал «Revue rétrospective»; през 1848—1849 години депутат в Учредителното и в Законодателното събрание, принадлежал към дясното крило, след това бонапартист. — 334.
- Тедеско* (Tedesco), Виктор (1821—1897) — белгийски адвокат, революционен демократ и социалист, участник в работническото движение, един от основателите на брюкселската Демократическа асоциация; през 1847—1848 години бил близък на Маркс и Енгелс; подсъдим в процеса Рискон-Ту, осъден на смърт, заменена с 30-годишен затвор; освободен през 1854 година. — 637.
- Теме* (Temme), Йодокус Донатус Хубертус (1798—1881) — немски юрист, буржоазен демократ; през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към лявото крило; през 1849 г. депутат във франкфуртското Национално събрание. — 149—152.
- Теодорович* (Теодоровић), Кузман — австрийски генерал, сърбин по националност; през 1849 г. участвувал в потушаването на революцията в Унгария. — 326, 553.
- Тиле* (Thile), Лудвиг Густав (1781—1852) — пруски генерал и държавник, реакционер; през 1847 г. министър на държавното съкровище. — 332, 333.
- Тили* (Tilly), Йохан, граф (1559—1632) — пълководец от времето на Тридесетгодишната война, командувал войските на Католическата лига; през май 1631 г. войските под негово командване превзели с атака Магдебург и го ограбили. — 233.
- Титцен* (Tietzen) — пруски генерал, реакционер. — 539.
- Тоскачки*, велик херцог — внук Леополд II.
- Тресков* (Treskow), Сигизмунд Ото — немски търговец, от 1796 г. собственик на имение в Овинск (Познан). — 489.
- Трост* (Trost) — немски демократ, член на Комитета за сигурността през време на въстанието в Елберфелд през май 1849 г. — 544.
- Тун* (Thun), Лео, граф (1811—1888) — австрийски държавен деец, реакционер, чех по националност; един от най-близките съветници на Франц-Йосиф, министър по въпросите на религията и просвещението. — 302.
- Турн-унд-Таксис* (Thurn und Taxis), Максимилиан Карл (1802—1871) — немски владетелен княз; до 1867 г. имал наследствената привилегия да урежда пощенските съобщения в редица немски държави; бил наследствен собственик на «Frank-

- furter Oberpostamts-Zeitung». — 334.
- Тиер* (Thiers), Адолф (1797—1877) — френски буржоазен историк и държавник, министър-председател (1836, 1840); през 1848 г. депутат в Учредителното събрание, през 1849—1851 години депутат в Законодателното събрание, орлеанист; президент на републиката (1871—1873), палач на Парижката комуна. — 160, 224, 423, 424, 473.
- У
- Унру* (Unruh), Ханс Виктор (1806—1886) — пруски инженер, буржоазен политически деец; през 1848 г. един от ръководителите на центъра в пруското Национално събрание, от октомври председател на Събранието; през 1849 г. депутат във втората камара, принадлежал към лявото крило; по-късно един от основателите на партията на прогресистите, след това национал-либерал. — 266.
- Уейд* (Wade), Джон (1788—1875) — английски публицист, икономист и историк. — 581.
- Уелингтън* (Wellington), Артур, херцог (1769—1852) — английски пълководец и държавник, тори; министър-председател (1828—1830), министър на външните работи (декември 1834 — април 1835). — 270, 422.
- Ф
- Фалкенхайн* (Falkenhain) — немски демократ, през 1848 г. председател на дружеството «Германия» в Бреслау. — 246.
- Фердинанд I* (1793—1875) — австрийски император (1835—1848) — 552, 553.
- Фердинанд II* (1810—1859) — неаполитански крал (1830—1859). — 159.
- Фетер фон Догенфелд* (Vetter von Doggenfeld), Антон (1803—1882) — унгарски генерал, през 1848—1849 години сподвижник на Кошут, след поражението на революцията емигрирал от Унгария. — 557.
- Финке* (Vincke), Георг, барон (1811—1875) — пруски политически деец, през годините 1848—1849 един от водачите на дясното крило във франкфуртското Национално събрание; през 1849 г. депутат във втората камара, принадлежал към дясното крило. — 384—387, 390, 408.
- Фишбах* (Fischbach) — участник в демократическия банкет, уреден през 1849 г. от Работническия съюз в Мюлхайм (Рейнската провинция). — 634.
- Флокон* (Flocon), Фердинанд (1800—1866) — френски политически деец и публицист, дребнобуржоазен демократ, един от редакторите на вестник «Réforme»; през 1848 г. член на временното правителство. — 424.
- Флотвел* (Flottwell), Едуард Хенрих (1786—1865) — един от представителите на пруската дворянска бюрокрация; министър на финансите (1844—1846), оберпрезидент на Познан; след това на Вестфалия; през 1848—1849 години депутат във франкфуртското Национално събрание, принадлежал към дясното крило. — 311, 313, 316, 317, 331, 333.
- Фогт* (Vogt), Карл (1817—1895) — немски естествовик, вулгарен материалист, дребнобуржоазен демократ; през 1848—1849 години депутат във франкфуртското Национално събрание, принадлежал към лявото крило; през юни 1849 г. един от петте имперски регенти; през 1849 г. емигрирал от Германия; разобличен от Маркс в памфлета «Господин Фогт» (1860) като агент на Луи Бонапарт. — 383, 498.
- Фонтон*, Феликс Петрович (роден в 1801 г.) — дипломат на царска Русия, през 1848 г. съветник в руското посолство във Виена. — 157.
- Фосе* (Faucher), Леон (1803—1854) — френски буржоазен публицист и

- политически деец, орлеанист, икономист-малтусианец, министър на вътрешните работи (декември 1848 — май 1849); по-късно бонапартист. — 222.
- Фрагсини** (Frascini), Стефано (1796—1857) — швейцарски буржоазен политически деец, икономист, радикал; италианец по националност; през 1848 г. член на Федералния съвет, депутат в Националния съвет. — 71—73, 107.
- Франц-Йосиф I** (1830—1916) — австрийски император (1848—1916). — 359, 517, 533, 553.
- Франц Карл** (1802—1878) — австрийски ерцхерцог, баща на император Франц-Йосиф. — 78.
- Фрайлиграт** (Freiligrath), Фердинанд (1810—1876) — немски поет, в началото на творчеството си романтик, след това революционен поет, през 1848—1849 години един от редакторите на «Neue Rheinische Zeitung», член на Съюза на комунистите; през 50-те години се оттеглил от революционната борба. — 156, 567.
- Фрей** (Freu), Ремигиус Емил (1803—1889) — швейцарски юрист, депутат в Националния съвет (1848—1851). — 96.
- Фрей-Ерозе** (Freu-Hérosé), Фридрих (1801—1873) — швейцарски офицер, буржоазен политик, либерал; участник във войната против Зондербунда (1847), през 1848 г. член на Федералния съвет; през 1854 и 1860 г. президент на Швейцарския съюз. — 71, 73.
- Фридрих I** (1657—1713) — пруски крал (1701—1713). — 519.
- Фридрих II** (1712—1786) — пруски крал (1740—1786). — 313, 386, 519.
- Фридрих-Август II** (1797—1854) — саксонски крал (1836—1854). — 526—527.
- Фридрих-Вилхелм** (1620—1688) — бранденбургски курфюрст (1640—1688). — 519.
- Фридрих-Вилхелм II** (1744—1797) — пруски крал (1786—1797). — 519, 520, 538.
- Фридрих-Вилхелм III** (1770—1840). — пруски крал (1797—1840). — 28, 520—522, 538, 561, 562.
- Фридрих-Вилхелм IV** (1795—1861) — пруски крал (1840—1861). — 8, 28, 30, 49, 80, 89—91, 213, 261, 266, 314, 361, 362, 364, 370, 373, 389, 425, 484, 497, 498, 508, 510, 511, 517, 519, 522, 526—529, 535, 536, 537, 548, 561—563.
- Функ** (Funk), Александър Людвиг (1806—1871) — швейцарски буржоазен политически деец. — 10, 37, 72.
- Функ** (Funk), — немски демократ, през 1848 г. член на Кьолнското Демократическо дружество. — 636.
- Фурер** (Furger), Йонас (1805—1861) — швейцарски адвокат, буржоазен политически деец, умерен либерал; през 1848 г. председател на Съюзния сейм, след това президент на Швейцарския съюз, кмет на Цюрих. — 10, 69, 70, 72, 99, 106—107, 135, 137.
- Фурие** (Fourier), Шарл (1772—1837) — велик френски социалист-утопист. — 200.
- Фьшер** (Feucheres), Софи, баронеса (1795—1840) — фаворитка на принц Лун Анри Жозеф Конде. — 381.

X

- Хааф** (Haaf), Хр. — член на Работническият съюз в Лозана през 1848 г. — 624.
- Хабсбурги** — династията от императори на така наречената Свещена Римска империя от 1273 до 1806 г. (с прекъсвания), от австрийски императори (от 1804 г.) и от императори на Австро-унгарската монархия (1867—1918). — 177, 178, 185, 409, 552.
- Хайд** (Heydt), Август, барон фон дер (1801—1874) — пруски буржоазен държавен деец; през декември 1848 г. — ноември 1858 г. министър на търговията, промишлеността и обществените работи в кабинета на Бранденбург—Мантойфел; през 1849 г. депутат във втората камера. — 114, 397, 398, 475, 479, 542.

- Хайне** (Heine), Хайнрих (1797—1856) — велик немски революционен поет. — 17, 30, 55, 111, 195, 212, 294, 473, 519, 543, 610.
- Ханзман** (Hanse mann), Давид (1790—1864) — едър капиталист, един от лидерите на рейнската либерална буржоазия; през март—септември 1848 г. министър на финансите на Прусия, водел предателска политика на споразумение с реакцията. — 27, 106, 111, 112, 114 115, 122—132, 134, 138, 144, 170, 194, 196, 201, 245, 246, 252, 367, 373, 402.
- Ханов** (Hанow), — немски чиновник; през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към левия център; през 1849 г. депутат във втората камера, принадлежал към лявото крило. — 131.
- Харкорт** (Harkort), Фридрих Вилхелм (1793—1880) — едър пруски фабрикант, през 1848—1849 години водач на един от центрите в пруското Национално събрание, след това депутат във втората камера, където принадлежал към центъра. — 386.
- Хаусман** (Hausmann) — немски работник, участник в банката в Кьолн на 24 февруари 1849 г. — 637.
- Хегел** (Hegel), Георг Вилхелм Фридрих (1770—1831) — най-големият представител на немската класическа философия, обективен идеалист, който най-всестранно разработил идеалистическата диалектика. — 183, 522, 610.
- Хекер** (Hecker), Фридрих Карл (1811—1881) — баденски републиканец, дребнобуржоазен демократ, един от ръководителите на баденското въстание през април 1848 г., след поражението на въстанието емигрирал в Швейцария, след това в САЩ, участник в Гражданската война на страната на северняците. — 51, 57, 617.
- Хекер** (Hecker) — пруски съдебен чиновник, през 1848 г. прокурор в Кьолн. — 67, 68, 143, 247, 251, 481, 482, 617.
- Хекшер** (Heckscher), Йохан Густав (1797—1865) — немски юрист; имперски министър на правосъдието (юли—август 1848 г.) и министър на външните работи (август—септември 1848 г.), посланик на имперското правителство в Италия; депутат във франкфуртското Национално събрание, принадлежал към десния център. — 51, 74.
- Хемпен** (Hampe n), Джон (1594—1643) — виден деец на английската буржоазна революция през XVII век, изразявал интересите на буржоазията и на обуржоазилата се аристокрацията. — 270.
- Хенрих V** — виж Шамбор, Анри Шарл.
- Хенрих LXXII** Райс-Лобенщайн-Еберсдорф (1797—1853) — княз монарх (1822—1848) на миниатюрната немска държавица Райс по младша линия. — 199.
- Хенрих Бордоски** — виж Шамбор, Анри Шарл.
- Хенгстенберг** (Hengstenberg), Ернст Вилхелм (1802—1869) — немски теолог, реакционер, професор в Берлинския университет. — 89.
- Хенкел** (Henkel), Хенрих (1802—1873) — немски професор, юрист, през 1848 г. избран за депутат във франкфуртското Национално събрание, на 3 юли сложил мандата си, през март 1849 г. отново избран за депутат; принадлежал към левия център. — 147.
- Хервег** (Herwegh), Георг (1817—1875) — известен немски поет, дребнобуржоазен демократ, един от ръководителите на Немското демократическо дружество. — 614.
- Херкс** (Herx) — ръководител на работническото певческо дружество в Кьолн. — 637.
- Хермес** (Hermes), Йохан Тимотеус (1738—1821) — немски теолог и писател, автор на романа «Пътешествие на София от Мемел в Саксония». — 51.
- Херцог** (Herzog), Карл (1798—1857) — швейцарски публицист и буржоа-

- зен политически деец, либерал, редактор на вестник «*Berger Verfassungsfreund*». — 190.
- Хес* (Hess), Хенрих (1788—1870) — австрийски фелдмаршал; вземал активно участие в потушаването на революцията в Италия през 1848—1849 години. — 422.
- Хилдебранд* (Hildebrandt), Йохан Андреас Карл (1764—1848) — немски писател, автор на редица авантюрни и рицарски романи. — 123.
- Хобс* (Hobbes), Томас (1588—1679) — виден английски философ, представител на механистическия материализъм; социално-политическите възгледи на Хобс се отличавали с рязко антидемократични тенденции. — 120.
- Хойм* (Hoym), Карл Георг Хенрих (1739—1807) — един от представителите на реакционната пруска бюрокрация, от 1770 г. министър по въпросите на Силезия, водел политика на германизиране на полските земи. — 488.
- Хомбергер* (Homberger), Хенрих (1806—1851) — швейцарски буржоазен политически деец, либерал. От 1848 г. депутат в Националния съвет. — 103.
- Хораций* (Квинт Хораций Флак) (65—8 г. преди нашата ера) — известен римски поет. — 52, 98.
- Хохенцолерн*, госпожа — виж Елизавета.
- Хохенцолерн* — виж Фридрих-Вилхелм IV.
- Хохенцолерни* — династия на бранденбургските курфюрсти (1415—1701), пруски крале (1701—1918) и германски императори (1871—1918). — 213, 361, 369, 370, 373, 386, 390, 395, 398, 486—487, 519—523, 528, 537—539, 541.
- Христерн* (Christern), Йохан Вилхелм — автор на анонимно излезлия сатиричен памфлет «Пътването на доктор Айзеле и на барон фон Байзеле за заседанията на ландтага през април 1847 г.». — 75.
- Хшановски* (Chrzanowski), Войцех (1788—1861) — полски генерал; през март 1849 г. фактически командувал пиемонтската армия, която се сражавала против австрийците. — 416.
- Хьоке* (Höcke) — австрийски демократ, участник в октомврийското въстание през 1848 г. във Виена. — 460.
- Хьохстер* (Höchster), Ернст Херман (роден около 1811 година) — елберфелдски адвокат, дребнобуржоазен демократ, председател на Комитета за сигурността през време на въстанието в Елберфелд през май 1849 г.; след поражението на въстанието емигрирал от Германия. По-късно се оттеглил от политическата дейност. — 545.
- Хюзер* (Hüser), Йохан Хаис Густав Хенрих (1782—1857) — пруски генерал, един от представителите на реакционните военни среди, през 1844—1849 г. комендант на Майнц. — 169, 548.
- Хюнербайн* (Hühnerbein), Ф. В. — немски комунист, шивач по професия. Член на комитета за сигурността през време на въстанието в Елберфелд през май 1849 г. — 544, 545.

Ц

- Цвайфел* (Zweiffel) — пруски чиновник, реакционер, оберпрокурор в Кьолн, през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към дясното крило. — 27, 42, 44, 45, 67, 68, 234, 237, 241—244, 246, 248, 482, 620, 627, 631.
- Цезар* (Гай Юлий Цезар) (около 100—44 г. преди нашата ера) — знаменит римски пълководец и държавник. — 297.
- Циглер* (Ziegler), Паул Карл Едуард (1800—1882) — швейцарски буржоазен политически деец, участник във войната против Зондербунда (1847), през 1848 г. депутат в Националния съвет. — 104.

Ч

Чарториски — полски княжески род. — 178.

Чорич (Чорич), Антон (1795—1864)— австрийски генерал, хърват по националност. Участвувал в потушаването на октомврийското въстание във Виена през 1848 г. и на революцията в Унгария през годините 1848—1849. — 326, 556.

Ш

Шамбор (Chambord), Анри Шарл, граф (1820—1883) — последен представител на старшата линия на Бурбоните, внук на Карл X, претендент за френския престол под името Хенрих V. — 277, 379, 424, 517.

Шангарние (Changarnier), Никола Ан Теодюл (1793—1877) — френски генерал и буржоазен политик, монархист; депутат в Учредителното и Законодателното събрание. След юни 1848 г. командувал гарнизона и националната гвардия в Париж. Взел участие в разгонването на демонстрацията на 13 юни 1849 г. в Париж. — 223, 224, 226, 571.

Шапер (Schapper), Карл (около 1812—1870) — виден деец на немското и на международното работническо движение, един от ръководителите на Съюза на справедливите, член на Централния комитет на Съюза на комунистите, член на Рейнския окръжен комитет на демократите. От 25 септември до 15 ноември 1848 г. бил в затвора. Един от обвиняемите в процеса против Рейнския окръжен комитет на демократите на 8 февруари 1849 г. През февруари—март 1849 г. председател на кьолнския Работнически съюз. През 1850 г. един от водачите на сектантската група на «левите» в Лондон по време на разцеплението на Съюза на комунистите. През 1856 година отново се сблъсква с Маркс; член на

Генералния съвет на I Интернационал. — 36, 42, 273, 274, 461, 492, 614, 618, 620, 621, 629, 631, 633, 634, 636, 638, 641, 645, 647.

Шванбек (Schwanbeck), Евгений Алексис (1821—1850) — немски буржоазен журналист, през годините 1848—1849 член на редакцията на «Kölnische Zeitung». — 277—281, 320, 321, 324—329.

Шекспир (Shakespeare), Уилям (1564—1616) — велик английски писател. — 18, 31, 94, 105—106, 150.

Шербюлие (Cherbuliez), Антоан Елизе (1797—1869) — швейцарски икономист, последовател на Сисмонди, съединявал теорията на Сисмонди с елементи от теорията на Рикардо. — 583.

Шерер (Scherer) — немски адвокат, през 1849 г. депутат във втората камара, принадлежал към дясното крило. — 404, 405.

Шилер (Schiller), Фридрих (1759—1805) — велик немски поет и драматург. — 18, 54, 75, 159, 497.

Шис (Schiess), Йохан Улрих (1813—1883) — швейцарски буржоазен политик, канцлер на Швейцарския съюз (1848—1881). — 52.

Шлик (Schlick), Франц Хенрих, граф (1789—1862) — австрийски генерал, участвувал в смазването на революцията в Унгария през 1848—1849 години. — 324—327, 553, 555—557.

Шлинк (Schlink) — пруски съдебен чиновник, през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към дясното крило. — 27

Шмерлинг (Schmerling), Антон (1805—1893) — австрийски държавен деец, либерал; през 1848—1849 години депутат във франкфурското Национално събрание, принадлежал към десния център, през 1848 г. имперски министър на вътрешните работи (юли-декември), министър-президент и министър на външните работи (септември-декември). — 47, 51—52, 56—58, 75, 76, 78, 137.

Шназе (Schnaase), Карл Юлиус Фердинанд (1798—1875) — немски съдебен чиновник, юрист и историк на изкуството; през 1848 г. оберпрокурор в Дюселдорф, след това член на върховния трибунал в Берлин. — 246.

Шнебергер (Schneeberger), Г. — член на Работническия съюз в Лозана през 1848 г. — 624.

Шнайдер II (Schneider), Карл — немски юрист, дребнобуржоазен демократ, през 1848 г. председател на кьолнското Демократическо дружество и член на Рейнския окръжен комитет на демократите; защитник на Маркс и Енгелс в процеса срещу «Neue Rheinische Zeitung» на 7 февруари 1849 г.; един от обвиняемите в процеса срещу Рейнския окръжен комитет на демократите на 8 февруари 1849 г.; през 1849 г. депутат във втората камара, принадлежал към крайното ляво крило; защитник в кьолнския процес срещу комунистите (1852). — 23, 26, 36, 42, 237, 239, 248, 256, 273, 274, 492, 620, 621, 631, 633, 636, 642.

Шонлайн (Schönlein), Йохан Лукас (1793—1864) — немски лекар, професор в Берлинския университет, монархист. — 89.

Шпигел-Борлингхаузен (Spiegel-Borlinghausen) — пруски чиновник, през 1848 г. регирунгспрезидент в Дюселдорф. — 61, 62.

Шрекенщайн (Schreckenstein), Лудвиг, барон Рот фон (1789—1858) — пруски генерал, представител на феодалната аристокрация, през юни—септември 1848 г. военен министър. — 123.

Шулц (Schultz) — пруски съдебен чиновник, през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към лявото крило. — 132.

Шулце-Делич (Schulze-Delitzsch), Херман (1808—1883) — немски буржоазен икономист и политически деец; през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към центъра; през 60-те години един от водачите на буржо-

азната прогресистка партия; опитвал се да отклони работниците от революционната борба чрез образуване на кооперации. — 407.

Шукинг (Schücking), Левин (1814—1883) — немски писател; през 1845—1852 години сътрудник на «Kölnische Zeitung», автор на много фейлетони. — 277.

Щ

Щайгер (Steiger), Якоб Роберт (1801—1862) — швейцарски буржоазен политически деец, либерал, през 1848—1849 години председател на Националния съвет. — 95, 98, 100, 103, 107, 136.

Щангир (Stangier), Йохан — земеделец от окръга Алтенкирхен, участник в демократичното движение в Рейнската провинция. — 481, 493, 495.

Щайн (Stein), Юлиус (1813—1889) — силезийски учител, публицист, буржоазен демократ, през 1848—1849 години депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към лявото крило; през 1849 г. депутат във втората камара, принадлежал към крайното ляво крило. — 132, 266, 318, 319.

Щедман (Stedmann), Карл (1804—1882) — пруски буржоазен политик; умерен либерал; през 1848 г. пълномощник по сключването на примирието в Малмю, имперски комисар в Шлезвиг-Холщайн (септември 1848 — март 1849); депутат във франкфуртското Национално събрание, принадлежал към центъра. — 74, 622, 650.

Щемпли (Stämpfli), Якоб (1820—1879) — швейцарски буржоазен държавен деец, радикал; през 40-те и 50-те години основател и редактор на «Bernner-Zeitung». — 39, 190.

Щокмар (Stockmar), Ксавие (1797—1864) — швейцарски буржоазен политик, радикал. — 39, 191.

Щрота (Strotha), Карл Адолф (1786—1870) — пруски генерал, реакцио-

- нер, член на първата камара, военен министър (ноември 1848—февруари 1850 г.) — 463—465.
- Щуп* (Stupp), Хенрих Йозеф — пруски чиновник, клерикал; през 1848 г. депутат в пруското Национално събрание, принадлежал към дясното крило. — 194, 196, 225.
- Щюве* (Stüve), Йохан Карл Бертрам (1798—1872) — немски политически деец, либерал; министър на вътрешните работи на ХанOVER (1848—1850). — 367.

Ю

- Юр* (Ure), Ендрю (1778—1857) — английски химик, вулгарен икономист, фритредер. — 583.

Я

- Якоби* (Jacoby), Йохан (1805—1877) — немски публицист и политик, буржоазен демократ; през 1848 г. един от ръководителите на лявото крило в пруското Национално събрание; през 1849 г. депутат във втората камара, принадлежал към крайното ляво крило; през 70-те години социалдемократ. — 404.
- Яков II* Стюарт (1633—1701) — крал на Великобритания и Ирландия (1685—1688). — 15.
- Яух* (Jauch), Франц (1807—1867) — швейцарски буржоазен политик, член на Федералния съд. — 37.

ПОКАЗАЛЕЦ НА ПЕРИОДИЧЕСКИТЕ ИЗДАНИЯ

- „L'Alba Giornale politico-letterario“ („Зора. Политико-литературен вестник“) (Флоренция). — 323.
- „Allgemeine demokratische Zeitung“ („Всеобщ демократичен вестник“) (Берлин). — 342, 343.
- „L'Ami du Peuple en 1848. An 1-er de la République reconquise“ („Приятел на народа в 1848 г. Първата година от наново завоюваната република“) (Париж). — 607.
- „Arbeiter-Zeitung“ — виж „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit“.
- „Arbeiter-Zeitung“ — виж „Zeitung des Arbeiter-Vereines zu Köln“.
- „Der aufrichtige und wohlerfahrene Schweizer Bote“ („Безпристрастният и добре информиран швейцарски вестител“) (Аарау). — 137.
- „Barmer Zeitung“ („Барменски вестник“). — 376.
- „Basellandschaftliches Volksblatt“ („Народен вестник на кантона Базел“). — 137.
- „Berliner Zeitungs-Halle“ („Берлинска читалня“). — 342
- „Berner Intelligenzblatt“ („Бернски справочник“). — 189.
- „Berner Verfassungs-Freund“ („Бернски приятел на конституцията“) — 135, 190.
- „Berner-Zeitung“ („Бернски вестник“) — 189, 191.
- „Die Biene“ („Пчела“) (Берн). — 190.
- „Bote für Stadt und Land“ („Вестител за града и селото“) (Кайзерслаутерн). — 570.
- „Bundeszeitung“ — виж „Schweizerische Bundeszeitung“. — 190.
- „Le Charivari“ („Шаривари“) (Париж). — 190.
- „La Concordia“ („Съгласие“) (Торино) — 323.
- „Constitutionnel neuchâtelais“ („Невшателски конституционалист“). — 8.
- „Constitutionelle Zeitung“ („Конституционен вестник“) (Берлин). — 367.
- „Il Contemporaneo“ („Съвременник“) (Рим). — 323.
- „Courrier Suisse“ („Швейцарски вестител“) (Лозана). — 38.
- „Deutsche Allgemeine Zeitung“ („Германски всеобщ вестник“)(Лайпциг). — 342.
- „Deutsche Londoner Zeitung“ („Германски лондонски вестник“). — 633.
- „Die Deutsche Reform, politische Zeitung für das constitutionelle Deutschland“ („Германската реформа, политически вестник за конституционна Германия“) (Берлин). — 150.
- „Deutsche Schnellpost für Europäische Zustände, öffentliches und sociales Leben Deutschlands“ („Германска бърза поща за положението в Европа, за

- обществения и социалния живот в Германия“) (Ню Йорк). — 156.
- „Deutsche Zeitung“ („Германски вестник“) (Хайделберг, 1847—1848; Франкфурт на Майн, 1848—1850). — 144, 228.
- „Düsseldorfer Zeitung“ („Дюселдорфски вестник“). — 65, 151.
- „Erfurter Adressblatt“ виж „Wochen- und Adress-Blatt“.
- „Die Evolution. Ein politisches Wochenblatt“ („Еволюция. Политически седмичник“) (Бил). — 192.
- „Frankfurter Journal“ („Франкфуртски вестник“). — 135, 275, 567.
- „Frankfurter Oberpostamts-Zeitung“ („Франкфуртски вестник на главното пощенско управление“). — 334.
- „Der Freie Schweizer“ („Свободен швейцарец“) (Берн). — 191.
- „Freiheit, Arbeit“ („Свобода, труд“) (Кьолн). — 629, 630, 642.
- „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit“ („Свобода, братство, труд“) (Кьолн). — 629, 639—641, 644, 645.
- „Gazette de Lausanne et Journal Suisse“ („Лозански вестник и швейцарски вестник“). — 72.
- „Der Gukkasten“ („Панорама“) (Берн). — 191.
- „L'Helvétie fédérale. Journal politique, industriel et littéraire“ („Федерална Швейцария. Политически, промишлен и литературен вестник“) (Берн). — 191.
- „Intelligenzblatt“ — виж „Bernier Intelligenzblatt“.
- „Jahrbücher für die Preussische Gesetzgebung. Rechtswissenschaft und Rechtsverwaltung“ („Годишници за пруското законодателство, юриспруденция и съдопроизводство“) (Берлин). — 310.
- „Journal des Débats politiques et littéraires“ („Вестник за политически и литературни дебати“) (Париж). — 379.
- „Karlsruher Zeitung“ („Вестник на Карlsruhe“). — 144.
- „Kölnerin“ — виж („Kölnische Zeitung“).
- „Kölnische Zeitung“ („Кьолнски вестник“) — 20, 26, 32, 65, 120, 121, 144, 156, 193, 194, 196, 227—230, 277—282, 320, 324, 327, 328, 336, 337, 338, 382, 388, 410, 421, 422, 426, 459, 532, 563, 568, 618, 636, 651.
- „Königlich privilegierte Berlinische Zeitung von Staats- und gelehrten Sachen“ („Берлински кралско-привилегирован вестник за политически и научни въпроси“). — 33.
- „Kreuz-Zeitung“ — виж „Neue Preussische Zeitung“.
- „Le Moniteur universel“ (Всеобщ вестник“) (Париж). — 18, 105, 533.
- „Le National“ („Национален вестник“), (Париж). — 50, 159, 222—224, 225, 377, 379, 572, 604.
- „National-Zeitung“ („Национален вестник“) (Берлин). — 211—213, 215, 217—219, 338, 339, 376, 471, 474, 510, 563.
- „National-Zeitung“ — виж „Schweizerische National-Zeitung“.
- „Neue Deutsche Zeitung. Organ der Demokratie“ („Нов германски вестник. Орган на демокрацията“) (Франкфурт на Майн) — 567, 650.
- „Neue Kölnische Zeitung für Bürger, Bauern und Soldaten“ („Нов кьолнски вестник за граждани, селяни и войници“). — 112, 567, 649.
- „Neue Preußische Zeitung“ („Нов пруски вестник“) (Берлин). — 5, 27—31, 33, 82, 193, 198, 201, 206, 243, 257, 272, 351—353, 369—372, 385, 386, 389, 395, 425, 533, 550, 563.
- „Neue Rheinische Zeitung. Organ der Demokratie“ („Нов рейнски вестник. Орган на демокрацията“) (Кьолн). — 6, 8, 13, 21—23, 25, 26, 31—33, 35, 36, 39, 41—46, 48, 49, 53, 54, 57—60, 66—69, 73, 79—81, 83, 88, 90—92, 108, 109, 134, 137, 138, 148, 155, 156, 158, 161, 166, 170, 175, 187, 192, 193, 195, 208, 210, 221, 224—227, 230, 233, 234, 242—245, 253, 272, 274, 276, 281, 282, 288, 293, 299, 306, 317—319, 321, 323, 329, 330, 333, 335, 336, 341, 344, 350, 353—356, 359, 365, 368, 369, 374, 376, 381—383, 387—389, 398, 408, 412, 422, 424, 426, 458, 460—462, 466, 467, 469, 480, 483, 485, 486, 489, 491, 492, 495, 496, 499, 500, 506, 507, 509, 511, 513, 515, 516, 518, 523, 525, 527—529, 531—534, 536, 543, 544, 546—550, 560, 563, 564, 567, 574, 617, 620—622, 625—628, 631—639, 642, 647—651.

- „Neue Zürcher-Zeitung“ („Нов цюрихски вестник“). — 99.
- „The Northern Star“ („Северна звезда“) (Лондон). — 323.
- „Nouvelliste Vaudois“ („Вестник на кантона Во“) (Лозана). — 38, 190.
- „Oberpostamts-Zeitung“ — виж „Frankfurter Oberpostamts-Zeitung“.
- „Oberschlesische Locomotive“ („Горно-силезийски локомотив“) (Ратибор). — 459.
- „Oppelner Kreisblatt“ („Опелнски окръжен вестник“). — 209.
- „Ostsee-Zeitung und Börsennachrichten der Ostsee“ („Остзейски вестник и остзейск.л борсови известия“) (Шетин). — 467, 468.
- „Parlaments-Correspondenz“ („Парламентарна кореспонденция“) (Берлин). — 193.
- „Le Peuple. Journal de la République démocratique et sociale“ („Народ. Вестник на демократическата и социалната република“) (Париж). — 603, 608, 609, 612.
- „Le Populaire de 1841“ („Народен вестник от 1841 г.“) (Париж). — 613.
- „La Presse“ („Печат“) (Париж). — 22, 574.
- „Preussischer Staats-Anzeiger“ („Пруски държавен вестник“) (Берлин). — 33, 91, 167, 168, 307, 373.
- „Die Reform. Organ der demokratischen Partei“ („Реформа. Орган на демократическата партия“) (Берлин). — 342—344.
- „La Réforme“ („Реформа“) (Париж). — 323, 603, 604, 608, 609.
- „Le Représentant du Peuple. Journal quotidien des travailleurs“ („Представител на народа. Работнически ежедневник“) (Париж). — 611, 612.
- „Le Républicain neuchâtelais“ („Невшателски републиканец“). — 8.
- „La République“ („Република“) (Париж). — 3.3.
- „Die Revolution“ („Революция“) (Бил). — 192.
- „La Révolution démocratique et sociale“ („Демократическа и социална революция“) (Париж). — 323, 603, 604, 608.
- „Revue de Genève et Journal Suisse“ („Женевски преглед и Швейцарски вестник“). — 11, 38.
- „Revue nationale“ („Национален преглед“) (Париж). — 50.
- „Revue rétrospective ou Archives secrètes du dernier Gouvernement“ („Ретроспективен преглед, или Тайни архиви на последното правителство“) (Париж). — 334.
- „Rheinische Zeitung für Politik, Handel und Gewerbe“ („Рейнски вестник за политика, търговия и занаяти“) (Кьолн). — 334, 388.
- „Rosenberg-Kreuzburger Telegraph“ („Розенберг-Кройцбургски телеграф“). — 375.
- „Schlesische Zeitung“ („Силезийски вестник“) (Бреслау). — 319.
- „Schweizer Bote“ — виж „Der aufrichtige und wohlverfahrene Schweizer Bote“.
- „Schweizer-Zeitung“ („Швейцарски вестник“) (Берн) — 191.
- „Der Schweizerische Beobachter“ („Швейцарски наблюдател“) (Берн). — 189.
- „Schweizerische Bundeszeitung“ („Швейцарски федерален вестник“) (Берн). — 190.
- „Schweizerische National-Zeitung“ („Швейцарски национален вестник“) (Базел). — 37, 137.
- „Der Seeländer Anzeiger“ („Вестник на Езерния край“) (Берн). — 191—192.
- „Staats-Anzeiger“ — виж „Preußischer Staats-Anzeiger“.
- „Staats-Zeitung“ — виж „Preußischer Staats-Anzeiger“.
- „La Suisse“ („Швейцария“) (Берн). — 135, 190.
- „Teutesches Volksblatt“ („Германски народен вестник“) (Вюрцбург). — 354, 355, 383.
- „Trier'sche Zeitung“ („Трирски вестник“) — 648.
- „Triester Freihafen“ („Свободно пристанище Триест“). — 559.
- „Der Unabhängige“ („Независим“) (Берн). — 192.
- „Die Verbrüderung. Correspondenzblatt aller deutschen Arbeiter“ („Братство. Кореспондентски вестник на всички германски работници“) (Лайпциг). — 623.
- „Verfassungs-Freund“ — виж „Berner Verfassungs-Freund“.

- „Der Volksfreund. Zeitschrift für Aufklärung und Erheiterung des Volkes“ („Приятел на народа. Списание за просвещение и развлечение на народа“) (Виена). — 573.
- „Vossische Zeitung“ — виж „Königlich privilegierte Berlinische Zeitung von Staats- und gelehrten Sachen“.
- „La vraie République. Journal quotidien, politique et littéraire“ („Истинска република. Политически и литературен ежедневник“) (Париж). — 604—605.
- „Westdeutsche Zeitung“ („Западногермански вестник“) (Кьолн). — 567.
- „Wochen- und Adress-Blatt“ („Седмичен адресен вестник“) (Ерфурт). — 376.
- „Zeitungs-Halle“ — виж „Berliner Zeitungs-Halle“.
- „Zeitung des Arbeiter-Vereines zu Köln“ („Вестник на кьолнския Работнически съюз“). — 140, 141, 147.
- „Zeitung des Osten“ („Източен вестник“) (Познан). — 468.

СЪДЪРЖАНИЕ*

	Стр.
<i>Предговор</i>	V—XXII
К. МАРКС Ф. ЕНГЕЛС	
СТАТИИ ИЗ „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“	
1848	
Ноември	
БЕРЛИНСКАТА КРИЗА	5—6
БИВШЕТО КНЯЖЕСТВО	7—8
НОВИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛНИ УЧРЕЖДЕНИЯ. — ПРОГРЕС В ШВЕЙЦАРИЯ	9—13
КОНТРАРЕВОЛЮЦИЯТА В БЕРЛИН	14—21
I	14—16
II	17—19
III	20—21
* КАВЕНЯК И ЮНСКАТА РЕВОЛЮЦИЯ	22
ОБРЪЩЕНИЕ НА ДЕМОКРАТИЧЕСКИЯ ОКРЪЖЕН КОМИТЕТ НА РЕЙНСКАТА ПРОВИНЦИЯ	23
ПРАВИТЕЛСТВОТО Е ПОСТАВЕНО НА СКАМЕЙКАТА НА ПОДСЪДИМИТЕ	24—25
ЗАЯВЛЕНИЕ	26
ИЗПОВЕД НА ЕДНА БЛАГОРОДНА ДУША	27—31
* „KÖLNISCHE ZEITUNG“	32

* Заглавията на статии, определени от Института по марксизъм-ленинизъм при ЦК на КПСС, са отбелязани със звездичка. *Ред.*

НИКАКВИ ДАНЪЦИ ПОВЕЧЕ!!!	33
ЗАПОВЕДТА НА АЙХМАН	34—35
ВЪЗВАНИЕ . . .	36
ИЗБОРИТЕ ЗА ФЕДЕРАЛЕН СЪД	37—39
МАГИСТРАТЪТ . . .	40—41
ВЪЗВАНИЕ	42
ЗА ПРОКЛАМАЦИЯТА НА ПРАВИТЕЛСТВОТО БРАНДЕНБУРГ— МАНТОЙФЕЛ ПО ПОВОД НА ОТКАЗА ДА СЕ ПЛАЩАТ ДАНЪЦИТЕ	43
ОБЕРПРОКУРОРЪТ И „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“	44—45
ПРОКУРАТУРАТА В БЕРЛИН И КЪОЛН	46
ФРАНКФУРТСКОТО СЪБРАНИЕ	47—48
* НАВСЯКЪДЕ ОБСАДНО ПОЛОЖЕНИЕ	49
ГЕРМАНСКАТА ЦЕНТРАЛНА ВЛАСТ И ШВЕЙЦАРИЯ	50—59
МАНТОЙФЕЛ И ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ	60
ЗАКОНОДАТЕЛЯТ, ГРАЖДАНИНЪТ И КОМУНИСТЪТ ДРИ- ГАЛСКИ	61—66
* ТРИ СЪДЕБНИ ПРОЦЕСА НА „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“	67—68
ПОРТРЕТИ НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА ФЕДЕРАЛНИЯ СЪВЕТ	69—73
ДОКЛАД НА ФРАНКФУРТСКАТА КОМИСИЯ ПО АВСТРИЙ- СКИТЕ РАБОТИ	74—79
НОВИНИ	80—81
ОРГАНЪТ НА МАНТОЙФЕЛ И ЙОХАН. — РЕЙНСКАТА ПРО- ВИНЦИЯ И ПРУСКИЯТ КРАЛ	82—83
РЕВОЛЮЦИОННОТО ДВИЖЕНИЕ В ИТАЛИЯ	84—88
ПОДЛОСТТА НА НЕМСКИТЕ ПРОФЕСОРИ	89—90

Декември

ГОСПОДИН РАУМЕР Е ОЩЕ ЖИВ	91
* ВТОРИЯТ СТАДИЙ НА КОНТРАРЕВОЛЮЦИЯТА	92
НАЦИОНАЛНИЯТ СЪВЕТ	93—108
ДЪРЖАВНИЯТ ПРЕВРАТ НА КОНТРАРЕВОЛЮЦИЯТА	109
БУРЖОАЗИЯТА И КОНТРАРЕВОЛЮЦИЯТА	110—134

I	110—113
II	114—117
III	118—122
IV	123—134
НОВ СЪЮЗНИК НА КОНТРАРЕВОЛЮЦИЯТА	135—137
КЛЕВЕТИТЕ НА „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“	138
ПРОЦЕСЪТ СРЕЩУ ГОТШАЛК И НЕГОВИТЕ ДРУГАРИ	139—148
I	139—143
II	144—148
ПРУСКАТА КОНТРАРЕВОЛЮЦИЯ И ПРУСКОТО СЪДИЙСКО СЪСЛОВИЕ	149—155
ОПРОВЕРЖЕНИЕ	156
НОВИЯТ „СВЕЩЕН СЪЮЗ“	157—158

1849

Януари

РЕВОЛЮЦИОННОТО ДВИЖЕНИЕ	159—161
ЕДИН БУРЖОАЗЕН ДОКУМЕНТ	162—166
БЮДЖЕТЪТ НА СЪЕДИНЕНИТЕ ЩАТИ И ХРИСТИЯНСКО- ГЕРМАНСКИЯТ БЮДЖЕТ	167—170
НОВОГОДИШНОТО ПОЗДРАВЛЕНИЕ	171—175
БОРБАТА В УНГАРИЯ	176—187
ШВЕЙЦАРСКАТА ПРЕСА	188—192
МОНТЕСКЬО LVI	193—208
I	193—201
II	202—208
ПРУСКАТА ЗАПОВЕД ЗА АРЕСТУВАНЕТО НА КОШУТ	209—210
БЕРЛИНСКИЯТ „NATIONAL-ZEITUNG“ ДО ПЪРВИЧНИТЕ ИЗ- БИРАТЕЛИ	211—221
I	211—216
II	217—221
ПОЛОЖЕНИЕТО В ПАРИЖ	222—224
* СИТУАЦИЯТА В ПАРИЖ	225—226

Февруари

„KÖLNISCHE ZEITUNG“ ЗА ИЗБОРИТЕ	227—230
КАМПАУЗЕН	231—233
СЪДЕБНИЯТ ПРОЦЕС СРЕЩУ „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“	234—253
Реч на Маркс	234—247
Реч на Енгелс	248—253
ПРОЦЕСЪТ ПРОТИВ РЕЙНСКИЯ ОКРЪЖЕН КОМИТЕТ НА ДЕМОКРАТИТЕ	
Реч на Маркс	254—272
ПРОЦЕСЪТ ВЪВ ВРЪЗКА С ОТКАЗА ДА СЕ ПЛАЩАТ ДА-НЪЦИТЕ	273—274
ПОЛИТИЧЕСКИЯТ ПРОЦЕС	275—276
* РАЗДЕЛЕНИЕТО НА ТРУДА В „KÖLNISCHE ZEITUNG“	277—282
ЛАСАЛ	283—288
I	283—285
II	286—288
ДЕМОКРАТИЧЕСКИЯТ ПАНСЛАВИЗЪМ	289—306
I	289—298
II	299—306
ПРУСКОТО ФИНАНСОВО СТОПАНСТВО ПРИ БОДЕЛШВИНГ И СИЕ	307—317
ЩАЙН	318—319
ВИЕНСКИЯТ КОРЕСПОНДЕНТ НА „KÖLNISCHE ZEITUNG“	320—321
ЗЕД	322—323
„KÖLNISCHE ZEITUNG“ ЗА БОРБАТА НА УНГАРЦИТЕ	324—329
ПРОВЪЗГЛАСЯВАНЕТО НА РЕПУБЛИКАТА В РИМ	330
ОЩЕ ЗА СТАРОПРУСКОТО ФИНАНСОВО СТОПАНСТВО	331—333
ДОНОС	334—335

М а р т

ТРОННОТО СЛОВО	336—341
I	336

II	337—341
РУГЕ	342—344
ИКОНОМИЧЕСКОТО ПОЛОЖЕНИЕ	345—350
КЛЕТВАТА НА АНГЛИЙСКИТЕ ВОЙНИЦИ	351—353
МАРТЕНСКИЯТ СЪЮЗ	354—356
ВИЕНА И ФРАНКФУРТ	357—359
* ТРИТЕ НОВИ ЗАКОНОПРОЕКТА	360—365
ПРАВИТЕЛСТВЕНАТА ПРОВОКАЦИЯ	366—368
ХОХЕНЦОЛЕРНОВИЯТ ОБЩ ПЛАН ЗА РЕФОРМИ	369—374
ЦЕНЗУРАТА	375—376
МИЛИАРДЪТ	377—381
ФРАНКФУРТСКИЯТ МАРТЕНСКИ СЪЮЗ И „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“	382—383
* ПРОЕКТЪТ ЗА АДРЕС НА ВТОРАТА КАМАРА	384—387
* 18 МАРТ	388
* „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“ ЗА 18 МАРТ	389
ХОХЕНЦОЛЕРНОВСКИЯТ ЗАКОНОПРОЕКТ ЗА ПЕЧАТА	390—398
I	390—394
II	395—398
ДЕБАТИТЕ В БЕРЛИН ПО ВЪПРОСА ЗА АДРЕСА	399—408
ВОЙНАТА В ИТАЛИЯ И УНГАРИЯ	409—412
ПОРАЖЕНИЕТО НА ПИЕМОНТЦИТЕ	413—422
I	413—414
А п р и л	
II	415—418
III	419—422
ВЪНШНАТА ПОЛИТИКА НА ФРЕНСКАТА РЕПУБЛИКА	423—424
* КОМЕДИЯТА С ИМПЕРСКАТА КОРОНА	425—426
НАЕМЕН ТРУД И КАПИТАЛ	427—458
I	427—433
II	434—439
III	440—444

IV	445—450
V	451—458
* ПРЕДАВАНЕТО НА ПОЛИТИЧЕСКИТЕ ЕМИГРАНТИ	459—460
ДЕКЛАРАЦИЯ	461
ЗАСЕДАНИЕТО НА ВТОРАТА КАМАРА В БЕРЛИН ОТ 13 АПРИЛ	462—466
РУСИТЕ	467—469
ДЕБАТИТЕ ПО ЗАКОНА ЗА ПЛАКАТИТЕ	470—480
I	470—474
II	475—480
ЛАСАЛ	481—483
* РАЗПУСКАНЕТО НА ВТОРАТА КАМАРА	484—485
* ПОЗНАН	486—489

М а й

КОНТРАРЕВОЛЮЦИОННИТЕ ПЛАНОВЕ В БЕРЛИН	490—491
ЛАСАЛ	492—496
ПРУСКИЯТ РИТНИК ЗА ФРАНКФУРТЦИТЕ	497—499
* РАЗТУРВАНЕТО	500
ЛАСАЛ	501—506
ЗАБРАНАТА НА СЪБРАНИЕТО НА РЕЙНСКИТЕ ОБЩИНСКИ СЪВЕТИ	507
КОНГРЕСЪТ НА РЕЙНСКИТЕ ГРАДОВЕ	508—509
* ТРЕТИ В СЪЮЗА	510—511
ТЕ ИСКАТ ОБСАДНО ПОЛОЖЕНИЕ	512—513
* ПРУСКАТА АРМИЯ И РЕВОЛЮЦИОННОТО ВЪСТАНИЕ НА НАРОДА	514—515
* ВЪПРОС КЪМ РАБОТНИЦИТЕ	516
ЦАРЯТ И НЕГОВИТЕ ВАСАЛНИ КНЯЗЕ	517—518
ПОДВИЗИТЕ НА ХОХЕНЦОЛЕРНИТЕ	519—523
* НАСТЪПЛЕНИЕТО НА КОНТРАРЕВОЛЮЦИЯТА И РАЗВИТИЕТО НА РЕВОЛЮЦИЯТА	524—525
НОВАТА ПРУСКА КОНСТИТУЦИЯ	526—527

КЪРВАВИЯТ ЗАКОН В ДЮСЕЛДОРФ	528—529
ВЪСТАНИЕТО В БЕРГСКИ ОКРЪГ	530—531
* ПРОДАЖНАТА НИЗОСТ НА „KÖLNISCHE ZEITUNG“	532
„KREUZ-ZEITUNG“	533—534
* НОВИЯТ ПРУСКИ РИТНИК ЗА ФРАНКФУРТЦИТЕ	535—536
НОВАТА ВОЕННОПОЛЕВА ХАРТА	537—543
I	537—539
II	540—543
* ЕЛБЕРФЕЛД	544—546
* ПОЛИЦЕЙСКОТО УНИЩОЖЕНИЕ НА „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“	547—550
* УНГАРИЯ	551—560
* „ДО МОЯ НАРОД“	561—563
ДО КЪОЛНСКИТЕ РАБОТНИЦИ	564

К. МАРКС Ф. ЕНГЕЛС СТАТИИ И ДОКУМЕНТИ

ДО РЕДАКЦИЯТА НА „FRANKFURTER JOURNAL“. — ЗАЯВЛЕНИЕ	567
Ф. Е Н Г Е Л С. * РЕВОЛЮЦИОННОТО ВЪСТАНИЕ В ПФАЛЦ И БАДЕН	568—570
К. М А Р К С. 13 ЮНИ	571—573
К. М А Р К С. ДО РЕДАКТОРА НА ВЕСТНИК „PRESSE“	574

К. МАРКС Ф. ЕНГЕЛС ИЗ РЪКОПИСНОТО НАСЛЕДСТВО

К. М А Р К С. РАБОТНАТА ЗАПЛАТА	579—602
[A]	579
[B] Добавки	580—584
I Аткинсън	580
II Карлейл	580
III Мак-Кулох	581
IV Джон Уейд	581—583
V Бабедж	583

VI Елдрю Юр	583
VII Роси	583
[VIII] Шербюлие	583—584
[IX] Брей. Спестовните каси	584
[C]	585—602
I Как влияе растежът на производителните сили върху работната заплата?	585—586
II Конкуренцията между работници и предприемачи	586—587
III Конкуренцията на работниците помежду им	587
IV Колебанията на работната заплата	587—588
V Минимум на работната заплата	588—589
VI Предложение за облекчаване на положението	590—599
VII Работнически съюзи	600—601
VIII Положителната страна на наемния труд	601—602
Ф. ЕНГЕЛС. * ФРЕНСКАТА РАБОТНИЧЕСКА КЛАСА И ПРЕЗИДЕНТСКИТЕ ИЗБОРИ	603—608
Ф. ЕНГЕЛС. * ПРУДОН	609—612

Д о п ъ л н е н и е

К. МАРКС И Ф. ЕНГЕЛС. ПИСМО ДО ЕТИЕН КАБЕ. — ДЕКЛАРАЦИЯ ПРОТИВ НЕМСКОТО ДЕМОКРАТИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО В ПАРИЖ	613—614
--	---------

П Р И Л О Ж Е Н И Я

Карл Маркс	617
Молба на Ф. Енгелс да му се разреши да пребивава в гр. Берн	618—619
Депутация до оберпрокурора Цвайфел	620
Съобщение за разпита на Маркс, Шапер и Шнайдер II от съдебния следовател	621
Съдебните процеси против „Neue Rheinische Zeitung“	622
Мандат, даден на Ф. Енгелс от Лозанския работнически съюз	623—624
Обява за подписка за „Neue Rheinische Zeitung“ за първото тримесечие на 1849 г.	625—626
Съдебният процес против „Neue Rheinische Zeitung“ отложен	627
Съдебният процес на Дригалски против „Neue Rheinische Zeitung“	628
Из протокола на заседанието на комитета на кьолнския Работнически съюз от 15 януари 1849 г.	629—630

Оправдателната присъда за „Neue Rheinische Zeitung“	631—632
Двата процеса срещу „Neue Rheinische Zeitung“	633
Демократическият банкет	634—635
Банкетът на 24 февруари	636—637
Банкетът в Гюрцених	638—639
Решение на общото събрание на кьолнския Работнически съюз от 16 април 1849 г.	640
Из протокола на заседанието на комитета на кьолнския Работнически съюз от 17 април 1849 г.	641
Решение на първия клон на кьолнския работнически съюз	642—644
Решение на общото събрание на кьолнския Работнически съюз от 23 април 1849 г.	645
Съобщение за свикването на конгрес на работническите съюзи	646—647
Положението на редакторите на „Neue Rheinische Zeitung“	648
Заминаването на Карл Маркс	649
Съдебният процес срещу „Neue Rheinische Zeitung“	650
Заповед за издирване на Фридрих Енгелс	651
<i>Бележки</i>	655—700
<i>Дати из живота и дейността на К. Маркс и Ф. Енгелс</i>	701—714
<i>Именен показалец</i>	715—744
<i>Показалец на периодическите издания</i>	745—748

И Л Ю С Т Р А Ц И И

Страница на извънредното издание на „Neue Rheinische Zeitung“ със статията „Правителството — на скамейката на подсъдимите“	Между	26—27
Страница на „Neue Rheinische Zeitung“ със статията на К. Маркс „Буржоазията и контрареволуцията“	Между	122—123

Заглавната страница на „Два политически процеса“ с текста на речите на К. Маркс и Ф. Енгелс на съдебните процеси в Кьолн		235
Карта на Унгария през 1848—1849 г.	Между	554—555
Страница от последния брой на „Neue Rheinische Zeitung“	Между	564—565
Първата страница от ръкописа на К. Маркс „Работната заплата“		577

Превел: Филип Гинев

Худож. редактор: Тотю Данов

Техн. редактор: Тодор Бъчваров

Коректор: Таня Маринова

Корица: Милка Пейкова

Дадена в производството на 12. IX. 1959 г. Подп. за печат на 28. X. 1960 г.

Формат 65x92/16. Печатни коли 48 3/4. Авт. коли 69'40. Изд. коли 48'75.

Тираж: 6,000. № 2602. Л. гр. II.

Цена: за кн. тяло 14'65 лв.; за полвързия 3'50 лв.; за илюстрации 0'80 лв.

Цена 18'95 лв. 1955 г.

Държавен полиграфически комбинат „Димитър Благоев“

Пор. № 1